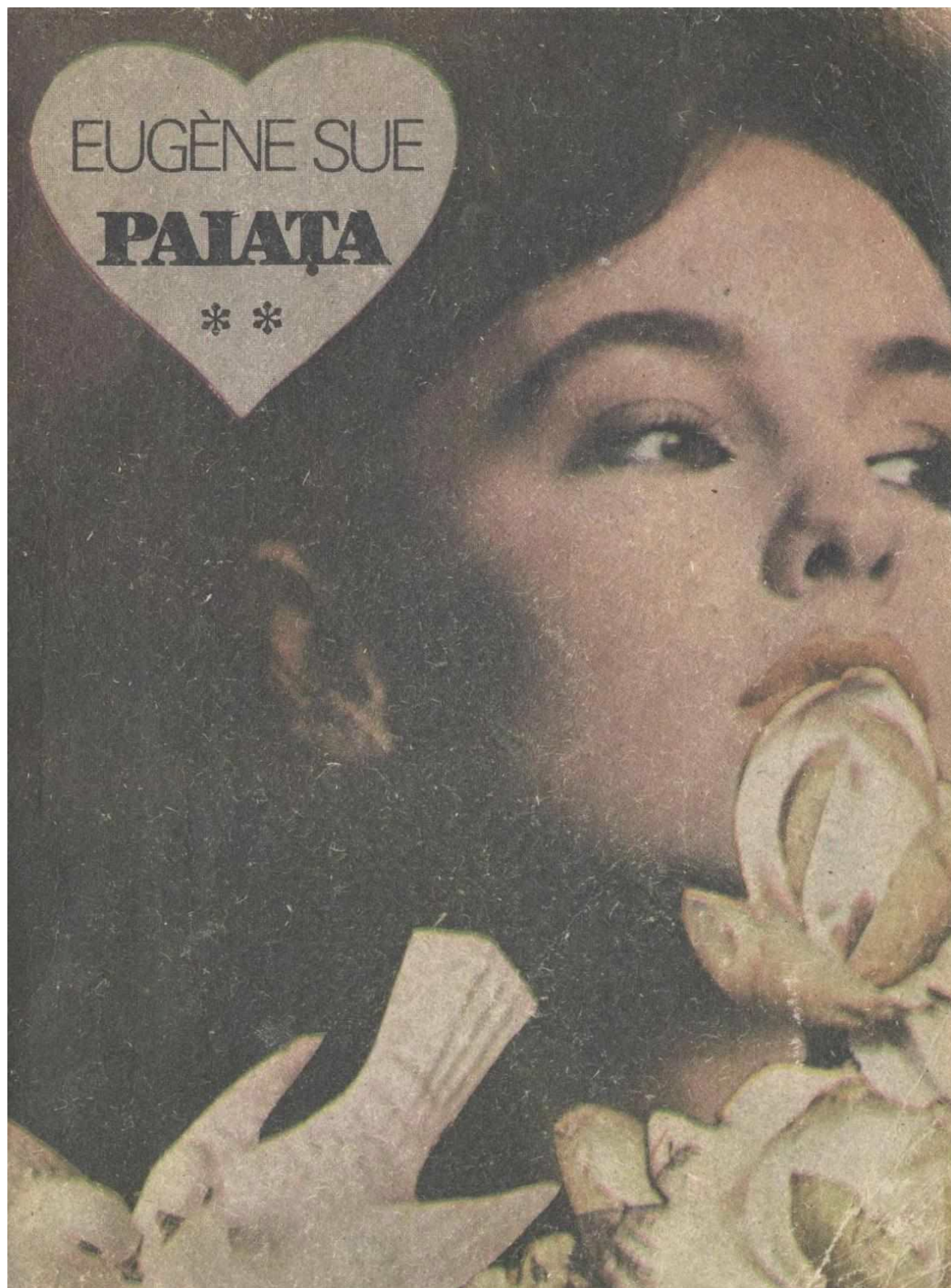

EUGÈNE SUE
PAIAȚA
* *

Versiune electronică: **[V1.0]**

EUGÈNE SUE

PAIAŢA

Volumul 2

Selecţie şi traducere de TEODORA POPA-MAZILU

Editura Cartea Românească
Bucureşti, 1987

Coperta de TEODORA POPA-MAZILU

Eugène Sue
Les mistères des enfants trouvés
Vol. III, IV
Typ. „Dondey-Dupré”
Paris, 1851

Capitolul I

Masa. Propunerea. Răpirea lui Martin. Locuinţa Ologului. Martin îşi recapătă libertatea. Martin se reîntâlneşte cu Robert de Mareuil. Palatul baronului de Noirlieu. Mulatrul. Contele Duriveau. Bonin, negustorul de jucării.

Am simţit tot atâta ruşine pe câtă umilinţă acceptând invitaţia la masă a Ologului, dar mi-era foame. După câţiva paşi, pungaşul şi-a trecut, cu familiaritate, braţul pe sub al meu. Acest contact m-a făcut să tresar şi mi-am smuls braţul de sub al lui.

— Ce dracu ai? m-a întrebat Ologul, mirat de gestul meu..

— Nu vreau să mă ţii de braţ…

— De ce? Să nu ţin de braţ un prieten?

— Nu eşti prietenul meu!

— Dar am să-ţi plătesc masa… şi nu-mi eşti prieten? Atunci bună ziua, mie nu-mi plac oamenii mândri…

— Nu sunt mândru, am spus şovăind.

— Atunci, ia-mă de braţ…

A trebuit să-l iau de braţ pe ticălos. Zdrobit de ruşine, mi-am plecat capul. Un moment, m-am gândit să-l las în plata Domnului şi să plec. Dar simţeam din ce în ce mai des cum ameţesc din pricina foamei; mai stăteam în picioare datorită surescitării, dar acum simţeam cum forţele încep să mă părăsească. De două sau de trei ori, o slăbiciune subită m-a făcut să mă clatin şi, în ciuda frigului, fruntea mi s-a acoperit de sudoare. Mergând la braţ cu acel tâlhar, simţeam, o spaimă cumplită. Am început să mă gândesc la ce compromisuri te poate împinge foamea. Absorbit de aceste gânduri, tăcut, abătut, cu capul plecat, ca să-mi ascund jena, mergeam ţinându-l de braţ pe josnicul meu tovarăş.

— Nu eşti prea vorbăreţ, mi-a zis el.

— Nu.

— Văd că mai bine ştii să te baţi, decât, să vorbeşti… În sfârşit, iată-ne în faţa restaurantului. Hai, ia-o înainte… Îţi fac onoruri, deh, ca unui musafir…

Şi Ologul mă împinse într-un mic restaurant situat în colţul a două străduţe ce se învecinau cu cheiul.

— Dă-ne un separeu, îi zise Ologul fetei care servea. Apoi, adresându-mi-se, adăugă: E mai discret. Poţi vorbi despre orice fără să te audă ceilalţi…

Fata ne-a condus într-un colţ retras, şi întunecat care dădea într-o curticică interioară. Ne-am aşezat la masă.

— Ce vrei să mănânci?

— Pâine.

— Bun… Şi în afară de asta?

— Nimic. Doar pâine şi apă.

Dintr-o susceptibilitate copilărească, mi se părea că fapta mea va fi mai puţin ruşinoasă dacă nu primeam de da Olog decât strictul necesar ca să-mi vin în fire.

— Cum? Numai pâine şi apă? zise mirat Ologul. Crezi că-mi permit să fac astfel de lucruri şi să invit un prieten la masă ca să-i dau un regim de închisoare? Ei, fato! O omletă cu şuncă, nişte friptură de vacă cu castraveciori, o bucată de brânză şi doi litri de vin de doisprezece… Apoi, întorcându-se spre mine, zise cu o satisfacţie plină de orgoliu: Iată cum îmi tratez eu prietenii!

— Degeaba! Pentru mine dă poruncă să-mi adică pâine… Altceva nu voi mânca!

— Fato, adă o pâine de două livre, zise Ologul surâzând batjocoritor.

Fata aduse pâinea; în câteva minute, am înfulecat-o.

— Ai o foame de lup! Fato, mai adă o pâine de patru livre! strigă Ologul.

Fata aduse şi cea de a doua pâine. Deşi ameţită, foamea mea era departe de a fi potolită. Dar mă temeam ca atâta pâine să nu-mi facă rău. Am băut două pahare cu apă şi am pus capăt frugalei mele mese. Încet, încet, am început să-mi vin în fire. Starea de nervi dispăru, aşa că mi-am analizat situaţia cu mai puţină disperare şi mai multă fermitate. În vreme ce eu înfulecam pâinea, Ologul mă cerceta în tăcere. După ce-am terminat, mi-a zis:

— Ei bravo, să-ţi fie de bine! Acum, după ce ţi-ai potolit foamea, vei mânca din plăcere.

— Nu.

— Hai, nu fă mofturi!

Fata a pus pe masă mâncarea cerută de Olog, dar, cu toate insistenţele sale, nu m-am atins de nimic.

— Eşti al dracului de încăpăţânat, mi-a spus, făcând, aşa cum

se cuvine, onorurile mesei. Zău dacă am mai văzut un asemenea invitat! Cel puţin bea şi tu măcar un pahar cu vin!

Am întins paharul, nădăjduind că puţin vin mă va întări. Dar mai apoi, temându-mă ca în starea de slăbiciune în care încă mă mai aflam vinul să nu mi se urce la cap, am refuzat.

— Cum! Nici măcar un pahar cu vin?

— Nu! Dacă-mi îngădui am să mai iau o bucată de pâine.

— Să-l ia dracu pe brutar! strigă Ologul. Dacă ştiam una ca asta… Apoi, privindu-mă cu neîncredere, adăugă: Poate că nici nu eşti omul care-mi trebuie mie… Ai un aer prea sobru… Pun rămăşag că nu eşti din Paris…

— Mă aflu în acest oraş doar de trei zile.

— Asta-mi convine. Ah, dacă n-aş fi bătrân… Dac-aş fi eu în locul tău…

— Ce-ai face?

Ologul clipi, din ochi şi, după o scurtă pauză, zise:

— Hm… Prea vrei să ştii multe…

Şi tăcu, frecându-şi satisfăcut barba.

De câteva minute aveam pe buze numele Paiaţei, dar mă temeam că, în neîncrederea lui, pungaşul n-avea să-mi spună nimic. În sfârşit, nemaiputând rezista, am trântit-o pe neaşteptate:

— Şi Paiaţa?

Auzind acest nume, Ologul a sărit de pe scaun.

— Îl cunoşti pe Paiaţa? a strigat el.

— Sau poate îţi place mai mult căpitanul Hector Bambochio! Dar văzând că uimirea i se schimbă în neîncredere, am adăugat: Uite, ca să fiu cinstit, eu sunt cel, care am fost acum trei zile în fundătura Vulpii, ca să întreb de Paiaţa, şi sunt sigur că dumneata ai fost cel care mi-ai răspuns.…

— Ah, deci tu ai fost… Şi ce treabă ai cu Paiaţa?

— Suntem prieteni din copilărie… şi fiind la Paris, voiam să-l rog să mă ajute. Acum spune-mi unde e…

— Aha! Deci voiai să-l rogi să te ajute… Acum sunt sigur că ne vom putea înţelege, zise Ologul pe deplin liniştit.

— Dar el unde e?

— Nu-ţi fă griji pentru el, băiete. Voi face pentru tine tot ceea ce ar fi făcut şi Paiaţa.

— Bun… Dar unde e el acum? Casa unde locuiai a fost invadată de poliţie. I-am văzut pe jandarmi în fundătură chiar a

doua zi după ce am întrebat eu de Paiaţa.

— Păsările cele mari au zburat, n-au mai rămas decât puişorii…

— Deci Paiaţa a scăpat şi el ca şi dumneata. Dar unde e?

— Ei, la ora asta e departe… în America sau în China.

— Acum trei zile Paiaţa era la Paris, am strigat, şi cred că tot aici e şi acum!

— Atunci caută-l şi găseşte-i dacă poţi! Dar ce mama dracului ai cu el? Fiindcă, dacă vrei, pot fi pentru tine un al doilea Paiaţa!

— Mulţumesc.

— Eşti nedrept. Paiaţa e tânăr, plin de posibilităţi, pe când eu sunt bătrân şi am nevoie de un slujbaş…

— Ce să facă?

După o pauză, Ologul întrebă:

— Unde locuieşti?

— Nicăieri. N-am niciun adăpost.

— Eu am o cameră unde am putea sta împreună, Nu-ţi va lipsi nimic. Poftim, uite…

Şi-mi arătă un pumn de monede de argint de cinci franci, printre care am văzut şi vreo două, trei de aur. Nu mi-am putut ascunde mirarea.

Ologul observă şi-mi zise:

— Te miră că-mi pierd vremea prin port când sunt atât de bine garnisit? Află că de două zile îmi caut un slujbaş. Dar n-am găsit nimic care să-mi convină. Azi-dimineaţă te-am văzut pe tine… Şi sunt convins că eşti exact ceea ce-mi trebuie. O să stăm împreună şi…

— Nu vrei să-mi spui unde e Paiaţa?

— Nu sunt atât de prost… Cum te va vedea, va pune el mâna pe tine…

— Îţi mulţumesc pentru pâinea pe care mi-ai dat-o, i-am spus Ologului şi m-am ridicat de la masă. Dacă am să pot, într-o zi am să ţi-o dau înapoi.

— Pleci?

— Da.

— Eu însă te aştept…

— Mă aştepţi degeaba.

— Ţine minte: te aştept!

— Cu bine!

. . . .

Înnoptându-se, am aşteptat ora ieşirii de la spectacole; până atunci mi-am sfărâmat mintea ca să găsesc un mijloc prin care să-mi câştig viaţa în mod cinstit şi onorabil; dar mi-am chinuit mintea în zadar. Am încercat un sentiment ciudat şi dureros tot văzând acea mulţime de oameni ducându-se şi venind care nu se îndoia, care nu se putea îndoi că nefericitul pe care-l ocolea nepăsătoare habar n-avea unde va dormi în noaptea aceea friguroasă de iarnă şi că, poate, a doua zi, aveau să-l găsească pe trotuar, pe jumătate mort de frig şi de foame. Faptul că nu ştiam dacă aveam să-mi câştig cei câţiva bănuţi cu care să-mi plătesc un pat mă înspăimânta cumplit. A fi arestat pe stradă ca vagabond, însemna închisoarea, care mă îngrozea atât de tare, încât preferam să mor, căci închisoarea mă punea în imposibilitatea de a fi de folos Réginei şi nu ştiu ce instinct îmi spunea că puteam s-o ajut, în ciuda condiţiei mele obscure şi sărmane.

Trebuia deci să câştig cu orice preţ, în seara aceea, şase bănuţi, ca să-mi pot plăti un pat unde să dorm. Cât despre pâinea de a doua zi.. Ei bine, la asta nu voiam să mă mai gândesc…

Dimineaţă, foamea mă făcuse brutal, aproape feroce… Dacă se va dovedi că e nevoie, aveam de gând să fiu la fel şi seara. După ce s-a întunecat bine de tot, m-am îndreptat spre centru şi-mi aduc aminte că am băut apă direct din bazinul inferior al fântânii Château d’Eau; pe urmă m-am dus să mă postez în preajma teatrului „Gymnase”; mi s-a părut că recunosc, şi chiar am fost surprins de acest lucru, pe foarte mulţi dintre cei pe care-i văzusem dimineaţa aşteptând să descarce bagajele la debarcader. Unii stăteau pe bornele de pe marginea străzii, alţii, jos, pe marginea trotuarului, alţii în spatele trăsurilor al căror şir lung se întindea până la Poarta Saint-Denis. Văzând cum treceau pe bulevard trăsurile strălucitoare, ai căror stăpâni sigur că se duceau la diverse petreceri, Dumnezeu mi-e martor că n-am simţit nici invidie, nici ură; mi-am spus doar atât: „Aceşti fericiţi habar n-au că, la ora asta, există oameni care doresc, cu o nerăbdare crâncenă, să câştige câţiva bănuţi ca să-şi poată plăti un pat la noapte şi să-şi poată cumpăra o bucată de pâine mâine… S-ar putea ca poimâine, necâştigând nimic, să înceapă pentru ei agonia foamei…”

Am aşteptat ora ieşirii de la spectacol aşezat la piciorul unuia dintre copacii de pe bulevard, într-un loc întunecos, pe partea cealaltă a şoselei unde se afla teatrul. Zdrobit de oboseală, aproape că aţipisem. Dar iată că m-am simţit dintr-odată scuturat cu violenţă; când am deschis ochii, m-am văzut înconjurat de un grup de oameni cu nişte mutre ameninţătoare, printre care am recunoscut pe unii dintre cei cu care avusesem de-a face dimineaţă. Tot atunci mi s-a părut că văd, la lumina unui felinar de pe trotuarul celălalt, mutra respingătoare a Ologului. A trecut însă foarte repede, iar eu – alarmat de atitudinea ameninţătoare a celor care mă înconjuraseră – n-am mai avut vreme să mă uit după el.

— Ce vreţi de la mine? i-am întrebat, ridicându-mă în picioare pentru a mă putea apăra.

— Am aflat că eşti un turnător, mi-a spus unul.

Şi în aceeaşi clipă, înainte ca eu să pot face vreo mişcare, câţiva mi-au sărit în spate, iar unul m-a legat cu o batistă peste gură în chip de căluş. Apoi, cu toată rezistenţa mea disperată, am fost copleşit de lovituri şi târât într-o străduţă alăturată; batista îmi înăbuşea strigătele, iar numărul atacanţilor îmi paralizase orice mişcare; Totul s-a petrecut atât de repede, încât, în câteva minute, am fost bătut măr şi azvârlit în fundul unei alei întunecoasa din faţa unei case aflate pe acea stradă, mai înainte de a-mi putea veni în fire. Rarii trecători sau nu observaseră nimic sau socotiseră că era vorba de o răfuială, fapt destul de frecvent la uşile teatrelor. Căzut grămadă în mijlocul aleii, snopit în bătaie, cu chipul însângerat, fusesem trântit cu capul de o piatră. Lovitura a fost atât de puternică, încât aproape că mi-am pierdut cunoştinţa. Apoi, după o vreme, am auzit o voce spunând:

— Destul! Căraţi-vă! Iată că iese lumea de la teatru!

Pe urmă a trecut un timp destul de lung, în care n-am simţit altceva decât durerile, foarte ascuţite, ale loviturilor primite; apoi, încet, încet, am început să-mi vin în fire. Am încercat să mă ridic în picioare şi n-am izbutit decât cu mare greutate. Aproape fără să-mi dau seama ce fac, am ieşit clătinându-mă din alee; noaptea era întunecoasă, strada pustie; începuse să ningă cu fulgi deşi. Aerul rece m-a făcut să-mi mai vin în fire; atunci mi-am adus brusc aminte de agresiunea a cărei victimă fusesem. Trebuie să fi fost foarte târziu, căci bulevardul acoperit de

zăpadă era pustiu; doar o trăsură staţiona în colţul străzii Poissonnière. După câţiva paşi, am fost silit să mă opresc din pricina frisoanelor. Dinţii îmi clănţăneau, picioarele îmi tremurau. În cap şi în umărul drept simţeam o durere atât de ascuţită, încât abia mă mai puteam târî. Brusc, zgomotul îndepărtat şi cadenţat al unei patrule m-a făcut să tresar de frică. Veşmintele în zdrenţe, faţa plină de sânge, neputinţa de a dovedi unde stau, toate acestea aveau să ducă la arestarea mea ca vagabond dacă jandarmii dădeau peste mine. Am vrut să fug; dar, răpus de durere, mă clătinam la fiecare pas. Zgomotul patrulei care se apropia devenea tot mai puternic; le şi vedeam puştile lucind în noapte. Am făcut un ultim efort, dar a fost zadarnic. Am alunecat pe zăpadă şi am căzut în genunchi.

— Dumnezeule! am şoptit îngrozit. Şi am izbucnit în lacrimi, fiindcă nu mai aveam putere să mă ridic.

Dar iată că un om, ieşind din dosul unui copac de pe bulevard, m-a apucat de subţiori, m-a ridicat de jos şi mi-a spus:

— Uite o patrulă… Te vor aresta…

L-am recunoscut pe Olog. Sigur că mă pândise încă dinaintea scenei cu bătaia, pe care mai mult ca sigur el o pusese la cale.

— Ei, vrei să vii cu mine? întrebă el. Sau te las aici ca să fii arestat? Auzi-i… Se apropie…

— Să fugim… Ajută-mă să merg! am strigat speriat.

— Haide, plimbăreţule, a zis Ologul pe un ton ironic.

Sprijinit de el, abia am putut traversa bulevardul.

— Vizitiu… repede… Deschide portiera! zise Ologul.

M-am urcat în trăsură împreună cu tovarăşul meu.

Portiera s-a închis în urma noastră chiar în momentul în care patrula ajunsese în locul unde mă prăbuşisem. Trăsura a mers multă vreme. În timpul acelui drum, nu ştiu de ce, Ologul nu mi-a adresat niciun cuvânt. Liniştea, legănatul trăsurii, căldura dinăuntru, după ce îndurasem atâta frig, mă aruncară într-un fel de semileşin, care-mi întunecă mintea. Soarta mi-l scotea, pentru a doua oară, pe Olog în cale: mi se părea un adevărat coşmar. După o vreme, trăsura s-a oprit, iar eu m-am trezit la realitate. După ce m-a scuturat de mai multe ori de umăr, Ologul m-a ajutat să cobor. Loviturile încasate mă făceau să simt nişte dureri groaznice. Habar n-aveam în ce cartier ne aflăm; călăuzit de Olog, de al cărui braţ eram nevoit să mă sprijin, am traversat mai întâi un fel de curte lungă sau poate o uliţă mărginită de o

parte şi de alta de nişte căsuţe modeste; apoi, urmând sinuozităţile unei străduţe întortocheate, am ajuns în faţa unei alte clădiri, a cărei uşă Ologul a deschis-o cu un paspartu; ne-am trezit într-un întuneric ca de smoală.

— Dă-mi mâna, lasă-te condus şi urmează-mă, mi-a spus Ologul.

Nu vă pot reda sila şi groaza pe care le-am simţit când mi-am văzut mâna încătuşată de mâna acelui ticălos. O spaimă copilărească, pricinuită, fără îndoială, de slăbiciunea trupului şi a judecăţii mele, m-a făcut să văd în acea strângere a mâinii un fel de pact între mine şi acel ticălos. Ologul se opri în faţa unei scări înalte şi drepte, descuie o uşă şi o încuie repede după noi. Apoi aprinse o lumânare care lumină o odaie destul de mare, unde ajunseserăm după ce străbătuserăm un coridor îngust. Camera era atât de plină de tot felul de obiecte, încât abia dacă mai rămăsese loc pentru un pat şi pentru câteva mobile. Mai bine de jumătate din fereastră, ale cărei draperii gălbui erau trase cu grijă, era năpădită de pachete.

— Iată un pat… Dormi! Mâine dimineaţă vom discuta şi, dacă va fi necesar, vom chema un medic, zise Ologul. Vei vedea că nu sunt chiar dracul în persoană, aşa cum crezi tu!

Trăgând jos, pe dalele de piatră, una din saltelele de pe pat, Ologul îşi făcu pernă dintr-unul din numeroasele pachete din jur, suflă în lumânare şi se culcă.

Zdrobit atât fizic, cât şi moral, aproape, incapabil să mai judec, am simţit o plăcere de nespus culcându-mă în acel pat unde am adormit imediat, căci noaptea care trecuse o petrecusem pe câmp, într-o moară, unde nu putusem dormi aproape deloc. Când m-am trezit, se făcuse ziuă, dar din pricina draperiilor, în odaie domnea o semiobscuritate. Am auzit focul arzând şi am văzut lumina lui roşiatică reflectându-se pe dalele de piatră; am văzut alături de mine, pe un scaun, o bucată de pâine şi o cană cu lapte. Mirat de aceste atenţii ale gazdei mele, m-am uitat de jur-împrejur, dar eram singur. Mai înfricoşat de acea singurătate decât de prezenţa Ologului, am vrut să mă îmbrac; mi-am căutat zdrenţele din ajun, dar dispăruseră; în locul lor, am văzut la picioarele patului o vestă, o redingotă de postav, toate noi-nouţe, şi o pereche grozavă de pantofi. Acest schimb, deşi în avantajul meu, m-a făcut să disper, căci în buzunarul vechii mele veste păstrasem, cu mare grijă, portofelul

cu scrisori al mamei Réginei; spre marea mea mirare, l-am văzut – deschis, e adevărat – pe masa care se afla la doi paşi de patul meu. L-am înhăţat cu grabă şi nelinişte; dar l-am găsit intact; ştiam câte scrisori erau înăuntru. Erau toate, plus lanţul împletit din fire de păr, crucea, medalionul, chiar şi pergamentul acela gros cu mica lui coroană regală. Pe urmă iar au început să mă frământe temerile. Portofelul luat de mine din mâinile Ologului, cu opt ani în urmă, atunci când l-am pocnit în cap cu coada lopeţii, fiindcă violase mormântul mamei Réginei, ci bine, portofelul acela o fi fost recunoscut de bandit? Oare bănuia cum ajunsese în mâinile mele? Iar dacă bănuia, nu cumva voia să se răzbune pe mine?

Situaţia mea se complica. Nu cutezam să strig, mi-era silă de hainele aşezate la picioarele patului, haine nou-nouţe, dar în mod sigur furate. Ce era de făcut? Mă speria numai gândul de a mai rămâne în acea casă. Am încercat să-mi regăsesc zdrenţele, dar degeaba le-am căutat printre zecile de obiecte cu care era plină odaia: draperii de mătase, pendule, pantofi, bucăţi de stofă, haine bărbăteşti, şaluri de damă, arme vechi, duzini de ciorapi de mătase „sticle cu vin, şi cu lichior astupate cu grijă, statuete de fildeş sau de bronz lucrate cu o artă deosebită, lenjerie de toate felurile, nenumărate cutii de ţigări cu etichete în limba spaniolă etc… Acel inventar rapid mi-a sporit temerile, căci era dar că toate obiectele erau furate, că Ologul era hoţ sau tăinuitor. Voiam cu orice preţ să fug din acea casă. Din păcate, uşa era solidă şi încuiată de două ori. Nu peste mult, am auzit uşa de pe coridor şi nişte paşi care se apropiau. Cineva a ciocănit la uşa mea într-un fel aparte. Am rămas mut şi nemişcat. Cel de afară a bătut din nou, în acelaşi fel. Apoi, după câteva minute, am auzit un foşnet uşor: un bileţel fusese împins, pe sub uşă, cu lama unui cuţit lung şi ascuţit. Apoi paşii se îndepărtară şi uşa coridorului se închise. Mi-am aruncat ochii pe hârtia vârâtă pe sub uşă. Scria doar atât şi cam în felul următor: *„Mâni – la oarele unu noaptea – sî aşteaptî – şti ei”*… După un moment de ezitare, am pus hârtia la loc, pe prag. Sigur că era vorba de cine ştie ce lucru necurat. Un nou incident mi-a sporit dorinţa de a fugi din acea casă. Ca să fiu gata pregătit, la orice, cu toată sila pe care o simţeam, m-am îmbrăcat cu hainele de furat. Pe urmă, am deschis fereastra, debarasând-o de pachetele care o acopereau până la jumătate. Fereastra dădea spre o curte

interioară, dar din păcate se afla la o înălţime de douăzeci şi cinci sau treizeci de picioare. Deci pe acolo era cu neputinţă de fugit. După ce m-am gândit o vreme, am găsit soluţia: de îndată ce Ologul avea să deschidă uşa, urma să mă năpustesc asupra lui şi, în ciuda durerilor ascuţite pe care le simţeam ca urmare a ciomăgelii din ajun, contam pe dârzenia şi agilitatea mea ca să ies din acea cameră, cu voie, ori fără voie. Chiar în acel moment, am auzit paşi pe coridor. M-am înarmat cu curaj, gata să mă năpustesc asupra Ologului de îndată ce acesta ar fi deschis uşa. Dar nu mică mi-a fost mirarea auzind o voce şi un cântec mult prea bine cunoscute de mine: *Frumoasa bourboneză*, cântec pe care circarii îl iubesc în mod deosebit. Vocea era a Iepuroaicei.

Tot cântând, acesta bătu la uşă exact în acelaşi fel în care bătuse şi celălalt vizitator. Neauzind nimic, Iepuroaica bătu din nou, apoi a treia oară. Dar convins că Ologul nu era acasă, fostul meu patron se depărtă cântând aria sa preferată. Această întâlnire neaşteptată m-a uluit. Dar nu m-am mirat de legăturile care existau probabil, de multă vreme, între Olog şi Iepuroaică, fiindcă amândoi erau de aceeaşi teapă, deci făcuţi să se înţeleagă. Aversiunea pe care mi-o inspirase fostul călău al copilăriei mele, scăpat din trăsura care ardea, constitui un nou motiv de a fugi din acea locuinţă, temându-mă în fiece clipă de o descindere a poliţiei.

Din ce în ce mai hotărât să uzez de forţă ca să pot ieşi de acolo, am luat la nimereală, din vraful de arme vechi, un soi de măciucă cu ţinte de fier, nu atât ca să-l lovesc pe Olog, ci mai mult ca să-l sperii, când iată că am simţit o mână aşezându-mi-se pe umăr. Am tresărit violent şi, când m-am întors, am scăpat măciuca din mână. Ologul se afla în spatele meu. Intrase nu pe uşa ce dădea în coridor, ci printr-o uşă secretă, aflată în perete, a cărei existenţă n-o bănuiam. Deci odaia avea două ieşiri. Bineînţeles că planul meu a eşuat.

— Să le porţi sănătos, spuse Ologul făcând aluzie la hainele mele. Iată-te îmbrăcat ca un senior.

După un moment de tăcere, i-am răspuns:

— Nu vrei să-mi dai înapoi vechile mele veşminte?

— Poate că nu-ţi convine schimbul…

— Nu-mi convine! Fiindcă hainele astea sunt furate, ca de altfel toate lucrurile din odaia asta!

— Ai mâncat? întrebă Ologul, privind scaunul. Nu? De ce? Hai,

mănâncă şi să stăm puţin de vorbă! Nici Paiaţa nu te-ar fi tratat mai bine!

— Pentru ultima oară te rog să-mi dai vechile haine şi să mă laşi să ies de aici de bunăvoie…

În loc să-mi răspundă, Ologul luă biletul de jos, îl citi, îl rupse bucăţele şi-mi spuse:

— Ştiam asta! M-am întâlnit cu omul care a fost aici. Ai citit biletul?

— Ţi-am spus că vreau hainele şi vreau să plec de aici!

— Linişteşte-te şi ascultă-mă… Dacă vrei să fii băiat de treabă, iată ce-ţi propun… Te voi instala într-un apartament de trei camere, frumos mobilate. Eşti destul de bine îmbrăcat, dar te voi înţoli şi mai bine. Un băiat îţi va aduce zilnic mâncare de la un birt; nu vreau să ai bani în buzunar în primele luni. Mai târziu, da, vei avea destui, îţi dau cuvântul meu!

— Şi în schimbul acestor binefaceri, l-am întrebat cu un surâs amar, ce aştepţi din partea mea?

— Trei, patru ceasuri pe zi, nu mai mult; restul zilei eşti liber să te plimbi, să faci ce vrei…

— Şi în ceasurile acelea ce va trebui să fac?

— Păi nu ţi-am spus că am nevoie de un slujbaş? Vei fi slujbaşul meu!

— Slujbaşul dumitale?

— Ascultă… Să jucăm cu cărţile pe faţă… De opt zile mă tot duc prin port şi prin alte locuri ca să găsesc pe cineva care să-mi convină. Dar n-am avut noroc. Toate mutrele pe care le-am văzut or fi urmărite de copoii poliţiei… Cât despre maniere, să nu mai vorbim! Tu vii din provincie, nu te cunoaşte nimeni, ai un aer cinstit, la nevoie eşti curajos, ai pumnul tare, aşa că-mi convii… ca o mănuşă… Vezi şi tu că sunt plin de mărfuri şi cred că-ţi închipui că am motive serioase să nu le vând eu însumi. Aş vrea să le vând fie depunându-le pe unele la Muntele-de-Pietate, fie, cu altele, făcând schimb. Dar pentru asta, ca să nu isc niciun fel de bănuieli, trebuie să am un domiciliu, să fiu bine văzut în cartier, să trăiesc un pic din rente; iată de ce te voi aranja într-o casă aspectuoasă, te voi înţoli şi te voi hrăni bine. Mai târziu vei căpăta şi un comision, în funcţie de vânzarea pe care o vei face. Ceea ce vezi aici e nimic… Am alte depozite şi…

— Deci vrei să te serveşti de mine ca să-ţi vinzi rodul furturilor tale?

— Mărfuri, tinere, mărfuri… Mai întâi te vei ocupa de mărfuri.

— Deci voi mai îndeplini şi alte slujbe?

— Mai târziu, te vei duce în unele case pe care ţi le voi indica şi vei prezenta eşantioane de ţigări de contrabandă şi, sub acest pretext…

— Sub acest pretext?

— Aha! Ai început să muşti din nadă! Şi mai adineauri făceai pe dezgustatul! Ei bine, sub acest pretext, îmi vei face unele mici servicii. Am să-ţi spun mai târziu despre ce e vorba…

— Asta e tot ce ceri de la mine?

— Deocamdată, da. Cât despre garanţia făgăduielii făcute, cred că te-ai convins că-s om serios şi că mă ţin de cuvânt.

— Acum am să te rog să mă asculţi şi tu la rândul tău. Află că te cunosc, şi încă bine. Ştiu că eşti un ticălos. Odinioară l-ai dus de râpă pe prietenul meu Paiaţa şi printre crimele care au rămas încă nepedepsite, ai mai săvârşit una: ai profanat un mormânt.

— Deci portofelul acela era… Parcă mi-a adus el aminte de ceva când l-am văzut! strigă Ologul cu un surâs strâmb şi reţinut. Asta înseamnă că-l cunoşti pe cel care m-a lovit…

— Cel care te-a lovit sunt eu!

— Tu? Nu se poate!

— Da, eu! Pe atunci eram un copil. Îţi spun asta pentru ca să ştii că nu mă tem de tine, căci, fiind doar un puştan, aproape că ţi-am spart capul cu coada lopeţii; acum, când sunt un bărbat în toată firea, probabil că ţi-l voi sparge de tot. Pricepi sau ba?

— Deci tu ai fost… murmură Ologul. Vom vorbi noi mai târziu despre astă.

— Oricând doreşti. Dar până atunci cred că n-ai de gând să mă ţii aici cu forţa. Cât despre oferta pe care mi-ai făcut-o, ei bine, află că mai curând prefer să mor decât s-o accept!

— Cred că-ţi dai seama, băiete, că nu te-am adus în magazinul meu fără să-mi iau unele măsuri de siguranţă. La ora asta eşti tot atât de compromis ca şi mine. Hainele de pe tine sunt haine de furat; ai venit să te culci aici de bunăvoie, vei lua masa de dimineaţă împreună cu mine, tot de bunăvoie şi nesilit de nimeni. Toate astea pot fi dovedite. Aşa că dacă mă denunţi, te denunţ şi eu. Cât despre a-ţi câştiga pâinea în port, las-o moartă… Acum vei purta peste tot pecetea de turnător. Amărâţii de acolo mă cred pe mine, nu pe tine, şi dacă mai calci pe acolo, de data asta te vor ciomăgi până te vor omorî. Chiar dacă vei

striga poliţaiul, vei fi întemniţat ca vagabond, şi după câteva ore se va şti, datorită mie, că hainele pe care le porţi sunt de furat… Apoi, după o pauză, Ologul adăugă: Ei, ce spui de toate astea?

— Eşti un ticălos! am strigat.

— Un ticălos? Mă rog… Hai să analizăm puţin acest lucru… Ieri dimineaţă, crăpai de foame; ţi-am dat pâine. Ieri seară, crăpai de frig şi ţi-am dat adăpost. Erai îmbrăcat în zdrenţe, iar eu te-am îmbrăcat, din cap până-n picioare, în haine noi şi călduroase. Crezi că găseşti mulţi oameni cinstiţi care să facă pentru tine ceea ce am făcut eu?

— Dar în ce scop m-ai ajutat? Ca să mă împingi la rău!

— Ei drăcie! Păi asta se înţelege de la sine! Aş vrea să ştiu, însă, dacă oamenii cinstiţi ţi-ar fi dat tot atât ca să te împingă la bine!

Această comparaţie mă zdrobi; la început n-am putut răspunde nimic. Dacă eram un om cinstit, şi eram, trebuia să recunosc că Ologul îmi venise în ajutor; mă culesese de pe drumuri şi-mi oferise casă şi masă cu condiţia să-l slujesc. Sigur că, acceptând, riscam să înfund puşcăria. Dar sărăcia şi cinstea nu m-ar fi dus tot la puşcărie, aşa cum îmi spusese şi comisarul cu care stătusem de vorbă? Nu mi-a arătat omul că dacă n-aveam unde sta şi ce mânca urma să fiu închis ca vagabond? Paiaţa avusese dreptate să-mi laude logica Ologului. Experienţa mi-o dovedea că prietenul meu din copilărie văzuse just lucrurile, că eu eram un neghiob, că hoţul poseda o adevărată ştiinţă a vieţii… Ologul mă observa în tăcere. Fu aproape sigur că vorbele lui cinice începuseră să-mi zguduie hotărârea. Temându-se să nu compromită, printr-o insistenţă prea brutală, avantajul pe care presupunea că-l avea asupra mea, îmi spuse:

— Ascultă-mă, băiete… La urma urmei, nu izbuteşti nimic cu de-a sila. Nu vreau să-ţi pun cuţitul în gât şi să abuzez de situaţia ta! Eşti îmbrăcat din cap până în picioare, pâinea şi laptele pe care le vei mânca îţi vor ajunge până diseară… Pleacă! Încearcă să-ţi câştigi pâinea în mod cinstit, aşa cum spui tu… Există atâţia oameni de treabă, adăugă el pe un ton ironic, încât nu se poate să nu dai peste unul care să nu-ţi ofere o slujbă… Dar dacă totuşi, prin cine ştie ce întâmplare, vei fi primit ca un câine flămând de către acei oameni oneşti, ei bine, mâine vei accepta locul de slujbaş pe care ţi l-am propus. Eşti de acord?

Am rămas tăcut şi gânditor. Ologul adăugă:

— Am destulă încredere în tine încât nu te cred în stare să-ţi vinzi hainele, să-ţi cumperi zdrenţe şi să trăieşti o vreme cu ceea ce-ţi va rămâne. Acum, ca să vezi că n-am glumit şi că ştiu să mă ţin de cuvânt, pleacă, eşti liber…

Şi a deschis larg uşa odăii. Când am văzut uşa deschisă, primul meu gând a fost să mă năpustesc afară. Ologul nu s-a opus câtuşi de puţin la plecarea mea. Dar în momentul în care ieşisem pe coridor, mi-a zis:

— Băiete, încă un cuvânt, în interesul tău…

M-am întors. Ologul scria ceva pe o bucată de hârtie.

— Uite, zise el, aici e adresa mea… Fiindcă nu ştii în ce cartier ne aflăm, diseară, când ai să te întorci, întreabă pe careva cum ajungi aici. Dacă te vei întoarce după ce vin eu, vei bate la uşă şi vei spune cine. Eşti. Dacă vei veni înaintea mea, mă vei aştepta pe coridor. Şi încă ceva… Pleci fără să mănânci?

— Pâinea va fi masa mea până diseară… dacă mă mai întorc…

— Faci pe delicatul? Cu un prieten? Mă rog, cum binevoieşti! Du-te şi noroc în vânătoarea ta după oameni de treabă… care vor avea milă de tine…

Am plecat. Ologul mă chemă înapoi.

— Vreau să te rog ceva…

— Ce anume?

— Dacă vei întâlni un astfel de om, adu-mi-l şi mie să-l văd şi să-l împăiez…

Am ridicat din umeri, apoi am început să cobor repede scara. Odată afară, departe de locuinţa şi de prezenţa dezagreabilă a Ologului, mi s-a părut că mă trezesc dintr-un vis urât. M-am întrebat cum dracu de fusesem în stare să ascult sfaturile şi îndemnurile acelui ticălos. Apoi mi-am reproşat cu amărăciune faptul că putusem uita, pentru o clipă, tot ceea ce-i datoram lui Claude Gérard. Oare acest lucru n-ar fi fost de ajuns să dea peste cap toate ironiile acelui tâlhar împotriva oamenilor de treabă? Văzându-mă îmbrăcat decent (nici nu mai îndrăzneam să mă gândesc de unde proveneau acele haine), m-am simţit mai puţin încurcat, iar viitorul mi s-a părut mai puţin sumbru. M-am gândit să mă duc mai întâi la văduva domnului de Saint-Etienne, fostul meu protector, căci atât timp cât fusesem îmbrăcat ca un cerşetor mi-a fost ruşine să mă prezint în antecamera acelei persoane.

Probabil că între timp doamna de Saint-Etienne îşi mai venise

în fire după greaua lovitură suferită. Nădăjduiam că avea să mă ajute măcar din respect faţă de memoria soţului ei. Aşa că mi-am îndreptat paşii către casa ei. Portarul m-a recunoscut imediat; dar, vai! Doamna de Saint-Etienne plecase a doua zi după înmormântarea soţului ei la moşia sa situată la două sute de leghe de Paris. Să-i scriu acelei doamne, să aştept răspunsul ei, era o treabă de cel puţin şase zile şi, în situaţia mea, şase zile însemnau un secol.

— Ascultă, i-am zis portarului, care părea să-mi plângă sincer de milă, acest cartier e locuit de oameni foarte bogaţi; printre ei trebuie să existe şi unii milostivi şi generoşi; spune-mi, ai auzit de vreunul din ei? E cu neputinţă să nu le fie milă de mine după ce le voi vorbi despre situaţia în care mă aflu şi despre toate cele îndurate de când am sosit la Paris.

Portarul clătină din cap şi-mi răspunse:

— Sigur că există în acest cartier oameni foarte a bogaţi, dar totul e să ajungi până la ei, şi chiar dacă ajungi… dar, mă rog… Tot ceea ce pot face pentru tine este să-ţi dau adresa domnului du Tertre, faimosul bancher. Se spune că face mult bine. Încearcă!

Am ajuns la bancher.

— Ce doreşti? m-a întrebat portarul.

— Să vorbesc cu domnul du Tertre, bancherul…

— Treci pe la casier, scara din dreapta, la mezanin.

Cu zdrenţele mele n-aş fi cutezat să mă opresc la acea poartă, dar hainele mele îngrijite nu trezeau nicio bănuială. Am urcat la mezanin, am intrat într-o antecameră unde se aflau doi slujbaşi tineri.

— Unde-l pot găsi pe domnul du Tertre? l-am întrebat pe unul din ei.

— Dacă domnul doreşte să discute cu domnul casier… vă pot conduce.

Am fost introdus în cabinetul casierului. În fundul acelei odăi se afla un dulap mare de fier unde am zărit adevărate comori, dar n-am simţit nicio invidie, ci doar mi-au făcut rău.

— Aş dori, domnule, i-am spus casierului, să vorbesc cu domnul du Tertre.

— Despre afaceri, domnule?

— Nu, am răspuns şovăind şi roşind până în fundul ochilor, nu pentru afaceri…

— Domnul du Tertre vă cunoaşte? mă întrebă casierul, începând a mă examina cu un soi de neîncredere care-mi spori încurcătura.

— Nu, domnule, i-am răspuns, dar aş dori să-l văd, să-i vorbesc…

— Lipseşte, domnule, zise casierul cu o mutră din ce în ce mai bănuitoare; cu îndelungata sa experienţă, mai mult ca sigur că presimţea ceea ce voiam să cer. Scrieţi-i domnului du Tertre sau spuneţi-mi mie ce anume doriţi de la el.

— Ceea ce m-a adus aici, domnule, i-am răspuns trecând peste teamă şi ruşine, e reputaţia sa de om bun şi mărinimos… Aşa că am venit să…

Casierul nu mă lăsă să isprăvesc; obişnuit, fără îndoială, cu astfel de cereri, îmi răspunse cu o politeţe rece:

— Sigur, domnule, mărinimia domnului du Tertre e lăudată, şi încă pe bune… Dar o practică după nişte principii de la care nu se abate niciodată. Binevoiţi deci şi lăsaţi-mi numele şi adresa, pe urmă numele şi adresa a cel puţin două persoane care vă cunosc şi vă pot recomanda de la care să pot lua informaţii despre dumneavoastră. Apoi specificaţi ce fel de ajutor doriţi de la domnul du Tertre; peste trei zile vă rog să treceţi din nou pe aici.

— Domnule… binevoiţi şi mă ascultaţi… Situaţia mea e atât de presantă, încât…

— Scuzaţi-mă, domnule, dar sunt foarte ocupat, răspunse casierul întrerupându-mă. Unul dintre cei doi băieţi de alături vă va da tot ce vă trebuie pentru scris… Daţi-ne toate informaţiile necesare…

Şi cum eu insistam să mă asculte, casierul s-a ridicat de pe scaun, a sunat, m-a condus foarte politicos până la uşă şi a spus unuia dintre cei doi băieţi:

— Dă-i domnului tot ceea ce-i trebuie pentru scris!

— Îţi mulţumesc, i-am spus băiatului, dar voi scrie la mine acasă şi vă voi trimite scrisoarea.

Apoi am ieşit afară, cu moartea în suflet. Am aflat după aceea că domnul du Tertre era foarte darnic, dar că nu abdica niciodată de la principiile pe care şi le impusese. În ciuda crudei mele dezamăgiri, am fost obligat să recunosc că Parisul era plin de aventurieri şi de leneşi, că precauţiile bancherului sigur că fuseseră dictate de judecată şi de o lăudabilă dorinţă de a-şi

împărţi în mod cât mai demn ofranda; cât despre mine, ce adresă să dau? Pe cea a Ologului? Şi unde să găsesc două persoane care să răspundă de mine? Dar n-am disperat. N-am putut vorbi cu bancherul, foarte bine, voi vorbi cu alt bogătaş! Am să mă plimb pe una dintre şoselele frecventate de obicei de oamenii bogaţi; poate că voi nimeri peste vreunul care să-mi inspire încredere şi atunci îl voi ruga să mă asculte câteva minute.

Ajuns la Tuileries, m-am oprit pe aleea teilor, care merge paralel cu strada Rivali. Nu peste mult, am văzut coborând dintr-o trăsură frumoasă un bărbat încă tânăr, cu un chip trist şi blând. Necunoscutul a început să se plimbe încet pe alee; l-am urmărit pas cu pas; când s-a întors, în ciuda hotărârii mele, n-am avut curajul să-l acostez. Doream să-i mai văd o dată chipul, ca să-mi dau seama dacă prima impresie nu mă înşelase.

— Domnule…

Fie că teama şi încurcătura au făcut acest cuvânt neinteligibil, fie că viitorul meu binefăcător era distrat sau preocupat, fapt e că nu m-a auzit şi şi-a continuat plimbarea până la capătul aleii. Roşind din pricina slăbiciunii de care dădusem dovadă, am făcut un ultim efort şi, când s-a întors cu faţa, l-am salutat şi i-am spus cu timiditate:

— Domnule…

— Da, domnule, mi-a spus el mirat, oprindu-se şi privindu-mă fix. Apoi cum eu amuţisem, el a adăugat: Vă înşelaţi, domnule! N-am onoarea să vă cunosc!

Aceste cuvinte mă îngheţară; hotărârea mă părăsi. Nu-i puteam istorisi acelui necunoscut, în mijlocul aleii pline de lume, viaţa mea, insistând asupra unor amănunte care m-ar fi deosebit de un cerşetor oarecare. Aşa că, speriat de acea tentativă nelalocul ei, i-am spus bâlbâindu-mă:

— Da, domnule, aveţi dreptate! N-am onoarea să fiu cunoscut de dumneavoastră. Aş fi vrut… nădăjduiam…

Mi-a fost cu neputinţă să mai articulez un cuvânt în plus. Am rămas mut, neclintit, cu pălăria în mână, necutezând să ridic ochii asupra acelui personaj, care, din ce în ce mai mirat, mi-a spus cu o voce nerăbdătoare şi trufaşă:

— În sfârşit, domnule, ce doreşti? De ce m-ai oprit astfel în timp ce mă plimbam?

La aceste cuvinte, rostite pe un ton ridicat, două sau trei

persoane se întoarseră şi se opriră ca să mă privească. Până atunci stătusem cu pălăria în mână şi cu fruntea plecată. Dar băgând de seamă că atitudinea şi tăcerea mea începuseră să atragă atenţia celor din jur, printre care am zărit şi pe unul dintre inspectorii grădinii, m-am eschivat, spunând cu voce schimbată:

— Iertaţi-mă, domnule, v-am confundat cu o altă persoană…

Totuşi, încă nu mă descurajasem „Nu pot avea chiar de la început îndrăzneala şi şiretenia dibace specifice cerşetorilor, mi-am spus cu amărăciune. Poate că asta va veni mai târziu… Deci să mai încercăm… şi cu mai mult curaj…” Trecând prin faţa unei biserici, am intrat cu nădejdea în suflet; cel care se roagă e şi milostiv, deci trebuia să găsesc o inimă caritabilă. O femeie tocmai se pregătea să iasă din biserică: o slugă într-o livrea bogată mergea în urma ei. În clipa în care femeia, cu o figură blândă şi venerabilă, străbătea un fel de coridor, m-am apropiat şi i-am spus pe nerăsuflate:

— Doamnă, în numele cerului! Fie-vă milă de mine! Sunt singur la Paris, fără cunoştinţe, fără bani… Nu cer decât să muncesc ca să-mi câştig pâinea în mod cinstit!

— Faci parte din parohia asta, tinere?

— Nu, doamnă.

— Preotul din parohia dumitale te cunoaşte? Poate răspunde de evlavia şi de moralitatea dumitale?

— Vai, doamnă, n-am nici casă unde sta, nici parohie…

— Îmi pare rău, răspunse femeia, dar cum, din nefericire, nu pot ajuta pe toată lumea, îmi păstrez pomana pentru săracii din parohia mea, care-şi îndeplinesc cu promptitudine îndatoririle religioase.

Şi-şi văzu mai departe de drum.

. . . .

Când, pe la 10 seara, mort de foame şi răpus de oboseală, am ajuns la locuinţa Ologului, în mine avusese loc o schimbare. Încă şi la ora asta stau şi mă întreb cum de avusese loc atât de repede. Tot sufletul îmi era plin de îndoială şi de fiere. Revolta şi ura luaseră locul resemnării mele obişnuite. După atâtea încercări zadarnice şi cinstite de a scăpa de soarta care mă copleşea, noţiunile de drept şi de nedrept, de bine şi de rău începuseră să se încurce în mintea mea. Eram mai ales sătul să mai îndur sărăcia! Sătul să mai trag speranţe zadarnice, sătul să

mă mai tot întreb: „Oare mâine voi muri de frig şi de foame?”

Când am ajuns, Ologul-mă aştepta.

— Ai făcut pe dracul ghem, îmi spuse el, râzând cu hohote. Nu mi-ai adus nici măcar o bucăţică de omuleţ bun la suflet ca să-l împăiez?

— Voi fi sluga ta, i-am zis cu un aer întunecat.

— Mâine?

— Mâine!

— Să fie într-un ceas bun! Şi acum iată cu ce vom începe… Fiindcă eram sigur că ai să te reîntorci, am închiriat, pentru tine, un mic apartament mobilat, de trei camere. Mâine vom merge împreună să-l vedem. Dacă o să-ţi convină, semnăm contractul; proprietarul a şi fost înştiinţat. Apoi voi discuta cu cel care-ţi va aduce masa; nu-ţi va lipsi nimic. Totuşi, ca să nu fiu neliniştit şi să-mi i dai o garanţie, vei duce tu însuţi mâine un ceas la Muntele-de-Pietate; poimâine eşti liber, dar după aceea vom trece la treabă…

— Foarte bine, i-am spus, dar acum mi-e foame şi mi-e somn…

— Te aşteptam ca să stăm la masă. Iată nişte bucate care preţuiesc mai mult decât o cană cu lapte şi o bucată de pâine. Iată şi o saltea bună de lână. Eu mă culc pe patul meu, vârsta nu-mi mai îngăduie să dorm oriunde, tinere…

— N-ai nişte vin? l-am întrebat, simţind nevoia să mă ameţesc.

— Cum să nu! Ţi-a ieşit un porumbel din gură! Am o sticlă cu vin de Madera. Ia gustă, fiule…

Am mâncat şi mai ales am băut cu lăcomie. Eram atât de puţin obişnuit cu vinul, încât, atunci când m-am culcat, nu pot spune că eram beat, dar oricum eram turtit bine, fiindcă nu m-am mai gândit la nimic şi am adormit buştean. A doua zi, când m-am trezit, l-am găsit pe Olog sculat şi îmbrăcat…

— I-am spus proprietarului că vin la unsprezece; cum e zece, mi-a spus el, îmbracă-te şi să plecăm.

M-am îmbrăcat şi am plecat. În clipa în care părăseam locuinţa, Ologul mi-a zis:

— Uite, ţine ceasul! Şi mi-a întins un foarte frumos ceas de aur, cu lanţ cu tot.

— Am să-l iau în clipa când voi intra la Muntele-De-Pietate, i-am răspuns.

— Cum vrei… Să mergem să vedem mai întâi apartamentul şi

să semnăm contractul. Trebuie să recunoşti că sunt un foarte priceput om de afaceri…

— Excelent…

Am ajuns în Montmartre şi am intrat într-o casă cu aspect respectabil; am urcat ca să vedem apartamentul. Se compunea din trei camere ce dădeau spre o curte şi era foarte convenabil mobilat.

— Vei domni aici ca un rege, mi-a zis Ologul; oricum, apartamentul ăsta e mai bun decât zăpada, zloata şi noroiul Parisului, nu?

— Mult mai bun.

— Atunci hai la proprietar să semnezi contractul şi să-i plăteşti pe trei luni înainte. Uite, ai aici două sute de franci.

Şi Ologul îmi întinse zece monede de aur a câte douăzeci de franci. Proprietarul ne aştepta, contractul era gata; Ologul discută cu tapiţerul care-i vânduse mobilele şi care, împreună cu proprietarul, aranjase apartamentul. I-am dat proprietarului banii şi el mi-a dat o copie după contract.

— Află că am făcut o afacere de aur, mi-a zis Ologul ieşind din casă. Să ştii că procurarea mărfurilor e floare la ureche. Greul e să le vinzi fără să işti bănuieli, asta-i problema. Pare cât se poate de firesc ca un tânăr care stă destul de bine şi e cunoscut în cartier să vrea să-şi vândă ba argintăria, ba câteva bijuterii, sau lenjerie, sau haine; trebuie să ai însă grijă să-ţi alegi cumpărătorii, azi dintr-un cartier, mâine dintr-altul, putând să-ţi dai o adresă onorabilă unde să poată veni cumpărătorul să-şi ia marfa şi să-ţi dea banii. Acest lucru îndepărtează până şi cea mai mică urmă de neîncredere. Şi apoi, vezi tu, astea deocamdată sunt fleacuri. Mai târziu, ai să-ţi primeşti şi tu partea ta…

— Nu mă îndoiesc c-o voi primi… Şi acum unde mergem?

— La Muntele-de-Pietate… Să ceri patru sute de franci. O să-ţi dea trei sute… Ia-i şi vâră-i în buzunar…

— Foarte bine. Haidem…

— Ia ceasul.

— Când ajungem acolo.

— Mă rog, cum vrei…

Mă simţeam într-o stare de spirit oarecum asemănătoare cu cea a unui om care visează, dar care are vag conştiinţa că visează; nu simţeam nicio remuşcare şi, plin de resentimente împotriva societăţii, îmi spuneam: „Am vrut să muncesc şi să-mi

câştig în mod cinstit pâinea, dar societatea nu mi-a răspuns; ba, dimpotrivă, m-a silit să aleg între a muri de foame şi a săvârşi fapte nedemne! Aşa că ceea ce fac eu acum n-are decât să cadă în capul societăţii. Ea nu vrea să-mi recunoască dreptul meu de a trăi, uite că nici eu nu vreau să-i recunosc legile!” Sigur că Ologul, citind pe chipul meu gândurile amare care mă frământau, îmi zise:

— Aşa îmi placi, fiule! Eşti palid, cu dinţii strânşi… Sunt sigur că, dacă ai avea un cuţit în mână, ai fi în stare să înfrunţi zece persoane deodată…

După ce Ologul rosti aceste cuvinte sinistre, am fost obligaţi să ne oprim din pricina unei îngrămădiri de oameni, pricinuită de îmbulzeala câtorva trăsuri; cum colţul străzii era astfel astupat, trecătorii se revărsaseră pe trotuare. Brusc, am scos o exclamaţie involuntară: la câţiva paşi de mine am zărit-o pe Régine într-una dintre trăsurile oprite din pricina învălmăşelii. Tânăra era îmbrăcată în negru, aşa cum o văzusem întotdeauna când venea la mormântul mamei sale. O paloare uşoară îi acoperea chipul frumos şi melancolic; fata părea gânditoare. Din întâmplare îşi întoarse capul spre mine. Timp de o clipă privirea ei tristă şi distrată se opri asupra mea. Ochii mei îi întâlniră pe ai ei, dar fata nu păru să mă vadă. În acel moment drumul se eliberă, trăsura în care se afla Régine, în compania unei doamne, o luă din loc şi dispăru. Privirea Réginei parcă mă hipnotizase; o rază lumină brusc prăpastia în care eram pe cale să alunec. Într-o clipă, am şi hotărât ce aveam de făcut. Fusesem despărţit de Olog de un grup de persoane care se opriseră ca şi noi. În stânga am văzut o poartă mare pentru trăsuri şi sub bolta de piatră, primele trepte ale unei scări. Profitând de un moment când tovarăşul meu se uita în altă parte, am intrat repede pe poarta aceea larg deschisă şi, fără ca portarul să mă observe, am urcat în grabă scara până la primul etaj, apoi am început să urc foarte încet şi restul scărilor până la etajul al cincilea, gata să răspund, dacă m-ar fi întrebat careva, că venisem să caut un locatar oarecare. Voiam să-i dau Ologului timpul să se îndepărteze şi să alerge în căutarea mea de la un capăt la celălalt al străzii. După ce m-am oprit câteva minute la ultimul etaj, am început să cobor foarte încet, făcând pauze pe fiecare palier. Am pierdut astfel vreun sfert de ceas, apoi am ieşit cu precauţie în stradă, privind în dreapta şi în stânga. Ologul dispăruse. Am intrat într-un pasaj,

am luat-o repede la picior şi, tăind pe nişte străduţe mai puţin frecventate, am ajuns pe nişte terenuri mărginite pe o latură de ultimele căsuţe din cartier, iar pe latura cealaltă, de zidul ce înconjoară Parisul. Odată sosit în acel loc, am respirat uşurat. În timpul acelui marş forţat mă şi gândisem ce aveam de făcut. Eram cât se poate de calm. Aruncându-mi ochii în jur, am zărit – alături de ultimele case din cartier – mai multe excavaţii adânci ale unor construcţii începute, dar întrerupte din pricina iernii. O serie de planşee, cu spaţii între scânduri, înconjurau unele din clădirile neterminate. Am zărit o pivniţă pe jumătate terminată, a cărei boltă era foarte bine întărită. Am aşteptat cu nerăbdare să se facă noapte. Lumina zilei aproape că-mi făcea rău. M-am plimbat îndelung pe acele terenuri pustii care fură în curând acoperite de o ceaţă deasă. Cu cât mă gândeam mai bine, cu atât hotărârea luată mi se părea mai înţeleaptă. Mă miram eu însumi de prăpastia în care fusesem gata să cad şi din care mă smulsese Régine. În sfârşit, se înnoptă. M-am strecurat cu destulă uşurinţă printre scândurile ce înconjurau clădirea începută. Am coborât în pivniţa aceea, am luat un maldăr din paiele cu care fuseseră acoperite pietrele de temelie în timpul iernii şi mi-am făcut un fel de culcuş în fundul pivniţei neterminate. Mi-am pus o piatră la căpătâi drept pernă şi m-am întins acolo, aşteptând liniştit să mor. Luasem această ultimă hotărâre, fără ură, fără mânie, fără să mă revolt împotriva sorţii. Mă hotărâsem să mor pentru că nu putusem găsi mijloacele de a trăi. Pentru că nu voiam să trăiesc în ruşine şi dezonoare; pentru că, în sfârşit, nu mai aveam nici curajul, nici puterea de a prelungi în zadar lupta crâncenă pe care o duceam de trei zile încheiate împotriva situaţiei în care mă aflam.

Din seara aceea, începu pentru mine un soi de agonie morală şi fizică, mult mai puţin dureroasă decât crezusem eu. În pivniţa umedă şi întunecoasă era aproape călduţ; după prima noapte petrecută într-un soi de toropire am văzut strecurându-se lumina palidă a dimineţii până sub bolta unde mă refugiasem. Atunci am simţit un soi de bucurie ciudată: bucuria de a-mi spune: „Azi nu trebuie să mă mai duc nicăieri!” Nu mai eram neliniştit nici că nu aveam ce mânca, nici că nu aveam unde dormi. Mi-am petrecut ziua într-o totală nemişcare, simţind în curând un frig cumplit şi un fel de îngreunare a membrelor. Cu faţa la perete, cu ochii închişi, nu mă mai gândeam decât la trecut. Acea lungă

meditaţie a fost ca un tandru şi solemn rămas bun adresat din adâncul inimii mele tuturor celor pe care-i iubisem. Paiaţa, Basquine, Claude Gérard, Régine fură rând pe rând evocaţi de amintirile mele, din ce în ce mai slabe, căci din seara acelei zile am început să simt tot mai des dureroasele crampe ale foamei. Din fericire, ele acţionară în curând asupra creierului meu, şi aşa foarte slăbit. Din acel moment cred că am căzut pradă halucinaţiilor care însoţesc întotdeauna acel groaznic paroxism numit „delirul foamei”. Pierzându-mi cunoştinţa, nu ştiu ce s-a mai întâmplat cu mine.

…Când mi-am revenit în fire, se lumina de ziuă; eram culcat pe un pat de campanie, într-un fel de chiţimie, de unde am văzut sub mine un grajd lung, plin cu treizeci sau patruzeci de cai. Crezând că visez, am privit în jurul meu cu o uimire crescândă; apoi am auzit nişte paşi care urcau scara ce ducea din grajd în chiţimia mea. În ciuda slăbiciunii şi a năucelii de care încă mă simţeam cuprins, am recunoscut totuşi chipul cinstit al vizitiului ce mă condusese prin Paris în ziua sosirii mele în acel mare oraş.

— Băiete, zise vizitiul, printr-o întâmplare destul de ciudată, te-am scăpat de la moarte; am un cumnat care e portar în strada Provence, la un hotel. Există acolo un locşor minunat pentru un comisionar activ, inteligent şi care, lucru rar, ştie să scrie şi să citească. Eu socot că e mult mai bine acolo decât dacă te-aş lua rândaş aici… Dacă-ţi convine, vom merge la prefectură împreună cu cumnatul meu şi cu un martor ca să te angajeze. Leafa nu-i grozavă; dar munca e mult mai uşoară decât aici şi vei avea pâinea asigurată… Pe urmă, vom vedea şi noi ce s-o mai ivi…

Am acceptat cu multă plăcere această slujbă. Cele mai multe servicii le făceam pe gratis, unui poet pe nume Balthazar. Dar iată că într-o zi, în locuinţa poetului îşi făcu apariţia vechiul său prieten… Robert de Mareuil.

Robert mă privi o clipă, distrat şi dispreţuitor. Mi-am plecat ochii, tremurând de teamă să nu mă recunoască. Dar m-am temut degeaba fiindcă Robert i-a spus prietenului său:

— Cu ce se ocupă băiatul ăsta?

— Îmi face unele comisioane… răspunse Balthazar drapându-se, plin de demnitate, în faldurile hainei sale de casă. E cinstea personificată! De când mă slujesc de el nu mi-a lipsit o para, o centimă din banii pe care mi i-a adus…

— Sunt sigur, răspunse Robert râzând, şi cum munca lui de

comisionar îi lasă probabil destul timp liber, te rog să-mi îngădui să-mi facă şi mie un comision…

— Cu plăcere, dragă Robert.

— Mai întâi, te rog să-mi dai cele necesare pentru scris.

Balthazar îi întinse o pană şi o călimară cu cerneală.

— Dă-mi şi o foaie de hârtie, zise Robert, căutând în zadar ceea ce-i trebuia pe masa poetului, unde se aflau, în schimb, un papuc, o sticlă goală şi o redingotă; în sfârşit, după cercetări îndelungate, Robert găsi o foaie de hârtie. După ce isprăvi de scris, mă întrebă:

— Ascultă, băiete, ştii unde vine strada Faubourg-du-Roule?

— Da, domnule, destul de aproape.

— Te vei duce la numărul 119…

— Da, domnule.

— Vei întreba de baronul de Noirlieu.. Bănuiesc că ştii să citeşti… Şi numele şi adresa sunt scrise pe scrisoare… Odată ajuns la palatul baronului de Noirlieu, să-i spui portarului că ai de dus o scrisoare domnului baron.

— Da, domnule.

— Dar nu i-o dai decât baronului, ai priceput?

— Sigur, domnule. Nu i-o voi da decât domnului baron.

M-am îndreptat către Faubourg-du-Roule cu o nerăbdare de nedescris. Adresa baronului de Noirlieu era adresa pe care o văzusem scrisă pe pergamentul împodobit cu acea coroniţă regală de aur şi cu diverse linii simbolice, pergament găsit de mine printre scrisorile ce aparţinuseră mamei Réginei.

. . . .

Balthazar, din cale-afară de încrezător şi poate din pricină că era prea sărac şi hoţii n-aveau ce să-i fure, îşi lăsa întotdeauna uşa descuiată. Aşa că am intrat în prima cameră care preceda dormitorul poetului şi l-am auzit pe acesta strigând, plin de admiraţie:

— Îţi spun că e magnifică, năucitoare, că pur şi simplu îţi suceşte capul doar cât o vezi… Vai, dacă ai şti cum o ador pe fiinţa asta… O idolatrizez! Până şi numele i-l idolatrizez! Un nume care e el însuşi un poem!

Am intrat în dormitor cu riscul de a întrerupe monologul poetului, dar prezenţa mea nu l-a stânjenit câtuşi de puţin.

— Da, numele ei e un poem! strigă Balthazar mergând cu paşi

mari prin cameră. E mai mult decât un poem, e un portret. Duparc, care a văzut-o la teatru „Funambules” într-un rolişor, mi-a spus că e un diamant ascuns care nu va întârzia să strălucească în curând în toată splendoarea sa!

— Ei, ce-a zis baronul? mă întrebă cu nerăbdare Robert de Mareuil, care, preocupat de lucruri mai serioase, părea să nici nu-l audă pe prietenul său.

— Înainte de a-i răspunde, Martin, fii atent la ce te întreb eu, căci vreau să fac o experienţă cu judecata ta, chiar dacă e atât de limitată.

— Lasă-l mai întâi să-mi spună mie ce-a făcut, fiindcă e vorba de un lucru foarte important.

— Doar câteva secunde, îl răspunse Balthazar lui Robert. Apoi adresându-mi-se, zise: Ia zi, Martin, ce efect are asupra ta numele de Basquine?

Întrebarea m-a luat atât de pe nepregătite, încât m-am dat un pas înapoi, privindu-l pe poet cu stupoare.

— Vezi, strigă triumfător Balthazar, când îţi spun că există unele nume fulgurante până şi pentru firile cefe mai rebele la orice zguduire psihică…

După ce mi-am venit în fire din uluirea mea, mi-am dat imediat seama de faptul că dacă inspiram o cât de mică neîncredere noilor mei stăpâni, eram pierdut. Nu ştiu ce inspiraţie am avut, dar am înţeles că într-o asemenea situaţie, cel mai bun lucru ar fi să spun adevărul.

— Oh, domnule, am răspuns, ştiţi, acest nume…

— Acest nume te-a năucit, nu-i aşa? strigă poetul. Se oglindeşte în ochii tăi ca o rochie roz cu volane presărate cu steluţe de argint… Acest nume strălucitor se învârte în mintea ta întocmai ca un vârtej de paiete de aur, nu-i aşa?

— Nu, domnule, nu-i aşa! Dar am fost foarte tulburat când aţi rostit acest nume, fiindcă…

— Fiindcă? mă întrebă poetul, în vreme ce contele bătea din picior cu o nerăbdare crescândă.

— Când eram mic, domnule, am cunoscut o fetiţă care purta acest nume. Cânta ca o privighetoare, dansa ca o zână, avea nişte plete lungi, blonde, şi doi ochi mari, negri…

— Extraordinar! strigă poetul. Această minune în materie de artă, de cântec, de poezie, care azi e încă necunoscută, poate că mâine va ţâşni ca un bolid şi-i va orbi pe toţi cu talentul şi cu

frumuseţea ei. Basquine a jucat la un circ. Robert, va trebui să mergem chiar astă-seară la „Funambules”… O vom dezvălui tuturor celor care încă o ignoră, care…

— Balthazar, văd că uiţi că eu am de rezolvat o treabă mult mai serioasă! Apoi, întorcându-se către mine, mă întrebă: Ai fost la baron?

— Da, domnule.

— L-ai văzut?

— Nu, domnule!

— Eram sigur! strigă Robert înciudat. Te-a primit mulatrul, nu-i aşa?

— Da, domnule… Am insistat, dar… Dumneavoastră mi-aţi recomandat, domnule, să mă uit cu atenţie la tot ce se petrece… Să-mi aduc aminte şi să vă povestesc tot…

— Sigur! Şi ce anume s-a petrecut?

— Ştiţi, domnule, eu mă încurc dacă nu mă lăsaţi să încep cu începutul…

— Păi, începe cu începutul, zise poetul.

— Ei bine, domnule, i-am răspuns lui Balthazar, am ajuns în strada Faubourg-du-Roule, am bătut la poartă, mi s-a deschis, am intrat şi… hop mulatrul, care m-a întrebat ce voiam. „Să-i înmânez o scrisoare domnului baron de Noirlieu.” „Domnul baron nu primeşte pe nimeni”, mi-a răspuns mulatrul. În acel moment, cum mă aflam pe peronul casei, am văzut ieşind un domn încă tânăr şi foarte bine îmbrăcat; a stat de vorbă cu mulatrul, care i-a spus „domnul Du… Du… (şi m-am prefăcut că nu-mi aduc aminte) Duri…

— Duriveau! strigă Robert de Mareuil pe cât de mirat, pe atât de neliniştit. Apoi adăugă: Contele e un bărbat înalt, brunet şi cu o înfăţişare aspră. Nu era aşa?

— Da, domnule, chiar aşa se numea domnul acela şi arăta exact cum l-aţi descris dumneavoastră.

Robert de Mareuil îl privi pe poet şi-i zise clătinând din cap:

— Ştii ce voinţă de fier are acel diavol de om, şi apoi este nemaipomenit de bogat. Nimeni nu poate fi pentru mine mai primejdios decât el!

Apoi, după ce se gândi o vreme, mă întrebă:

— Contele Duriveau a ieşit de la baron în timp ce tu vorbeai cu mulatrul?

— Da, domnule, şi mulatrul l-a însoţit până la trăsură… Când

să plece, acel domn i-a zis mulatrului că să-i aducă aminte domnului baron că o să vină mâine la ora două să-i ia cu trăsura ca să meargă la Luvru, da, pe el şi pe domnişoara Re… Re…

— Régine! strigă Robert.

— Da, domnule, aşa a spus…

— Aha! Va să zică mâine la două, la Luvru! zise Robert cu un soi de satisfacţie amestecată cu ciudă. Foarte bine! Deci baronul n-a devenit nici atât de sălbatic, nici atât de smintit pe cât se spune. Minunat! Mâine la două voi fi şi eu la Luvru! Apoi, adresându-mi-se din nou, adăugă: Dragul meu, eşti un băiat de aur, deşi ai un aer cam neghiob. Continuă… Deci, după ce-a plecat Duriveau, tu ai rămas cu mulatrul?

— Da, domnule.

— Şi ce ţi-a zis?

— Cum eu voiam să-i dau scrisoarea numai baronului, el mi-a zis că stăpânul său nu primeşte pe nimeni. Dar atâta am insistat, încât până la urmă m-a dus într-uri salon plin numai cu portrete şi mi-a zis să aştept…

— Ei, şi l-ai văzut pe baron?

— Nu, domnule. După câteva minute, mulatrul s-a întors şi mi-a spus pe un ton satisfăcut: „Dacă nu vrei să-mi laşi mie scrisoarea, atunci domnul conte de Mareuil s-o pună la poştă şi va primi răspuns”. Cum eu n-am vrut să-i dau scrisoarea, mulatrul m-a condus până la poartă.

— Mereu aceeaşi ranchiună şi aceeaşi neîncredere, zise Robert adresându-se poetului. Apoi mă întrebă: Ia spune-mi, n-ai văzut-o pe tânăra care locuieşte în casa aceea? Şi care mă iubeşte, Balthazar, mă iubeşte…

— Nu, domnule.

Şi altceva deosebit n-ai mai remarcat?

— Nu, domnule. Doar când am ieşit afară din curte…

— Ei, zi repede, ce-ai văzut?

— Păi abia făcusem câţiva paşi şi am văzut o trăsură superbă oprindu-se la poartă. Acuma, nici eu nu ştiu dacă am făcut bine, domnule. Dar cum mi-aţi spus că să casc bine ochii la tot… m-am uitat şi eu să văd cine coboară din trăsura aceea frumoasă.

— Ai făcut foarte bine, mi-a zis Robert. Ei, şi cine a coborât?

— Un domn cu un chip deosebit de plăcut şi de frumos, mult mai tânăr decât contele Duriveau, nu chiar atât de înalt ca el, dar tot atât de elegant…

Şi, pentru a-mi completa născocirea, l-am zugrăvit cât mai în amănunt pe necunoscutul din cârciuma „La trei butoaie” nădăjduind că poate Robert îl cunoştea. Poate că aveam să aflu de la el cine era acel om ciudat pe care ţineam atât de mult să-l cunosc. Dar nădejdea mi s-a spulberat. În ciuda amănuntelor minuţioase pe care le-am dat în legătură cu acel personaj, contele de Mareuil – după ce m-a ascultat cu mare atenţie şi cu o nelinişte bătătoare la ochi – mi-a spus:

— Nu-l cunosc pe acest om… N-ai observat ce culoare aveau livrelele servitorilor?

— Livrele? am întrebat, prefăcându-mă că nu pricep despre ce anume era vorba.

— N-ai observat ce culoare aveau hainele servitorilor?

— Nu, fiindcă mă uitam la stăpân…

— Păcat! Acest amănunt mi-ar fi fost util, zise gânditor Robert de Mareuil. Altceva n-ai mai observat?

— Nu, domnule.. Nu-mi mai aduc aminte nimic. Oricât m-aş strădui. Şi totuşi… staţi un pic…

Şi am recurs la o nouă fabulaţie pentru a-i aţâţa şi mai tare gelozia lui Robert de Mareuil. Voiam să-l determin să se facă luntre şi punte ca să afle cine era necunoscutul de la cârciuma „La trei butoaie”.

— Zi repede! strigă contele.

— Unul dintre servitori, cel care stătea la spatele trăsurii, i-a spus celui care stătea lângă vizitiu când domnul, cel tânăr a coborât: „Acum, ca de obicei, o să aşteptăm un ceas sau chiar două!”

— Cum? Aşa a zis servitorul? Păi ăsta e un lucru foarte important de ştiut! strigă contele de Mareuil.

— Eu, domnule, nu mi-am închipuit că v-ar interesa!

— Păi bine, tontule, asta dovedeşte că tânărul acela e unul dintre obişnuiţii casei.

— Tot ce se poate…

— Trebuie neapărat ca în trei sau patru zile cel mult să-mi afli cine e tânărul, zise contele după ce se gândi câteva minute.

Îmi atinsesem scopul. Îl făcusem pe conte să fie tot atât de dornic ca şi mine să dezlege acel mister; în plus, trebuia să-mi dea o mână de ajutor în căutările mele.

— Da, continuă el, trebuie neapărat să descoperim cine e acel tânăr.

— Da, domnule, dar cum mă sfătuiţi să procedez?

— Începând de la zece, unsprezece dimineaţa, ai să te postezi lângă locuinţa baronului; ai să te uiţi atent la toate persoanele care intră la el şi ai să observi dacă printre ele se află şi tânărul despre care mi-ai vorbit. Dacă vine cu trăsura, e uşor să afli cine e…

— Cum, domnule?

— Întrebând servitorii cum îl cheamă pe stăpânul lor.

— Vai, domnule, dar eu nu cutez să fac acest lucru… Şi apoi s-ar putea să nu-mi spună!

— Dacă nu vor, să-ţi spună, există un mijloc foarte simplu de a-i face să vorbească, zise contele. Zici că bărbatul e tânăr, elegant şi frumos?

— Da, domnule, foarte frumos; are un chip cu totul deosebit.

— Ei bine, vei spune – cu un aer foarte misterios – slugilor lui că vii din partea unei femei foarte frumoase, care s-a îndrăgostit de stăpânul lor şi care ar vrea să ştie unde stă. Într-un caz ca acesta e cu neputinţă ca servitorii să nu-ţi spună… Pricepi?

— Dar, domnule, am spus făcând pe nătângul şi pe încurcatul, eu nu ştiu să mint…

— Bravo, Martin! strigă Balthazar, nemaiputând să tacă atâta vreme. Adineauri m-am speriat când te-am văzut comportându-te întocmai ca Figaro, dar acum, când ai spus ce-ai spus, m-am liniştit.

— Dar, domnule, l-am întrebat pe Robert, dacă acel domn nu vine cu trăsura, cum să vorbesc cu servitorii săi?

— Dacă vine pe jos, îl aştepţi până iese şi te iei după el… îl urmăreşti pas cu pas. Trebuie să doarmă şi el undeva, nu?

— Da, asta aşa e, am zis eu vesel, şi cum nu te culci decât la tine acasă, aflu eu repede unde stă.

— Cum nu te culci decât acasă! strigă Balthazar înveselit. Martin, ai merita să fii răsplătit pentru naivitatea ta!

— Sunteţi foarte bun, domnule, i-am spus poetului: Apoi, adresându-mă contelui: Chiar dacă voi afla unde stă acel domn, tot nu voi şti cum îl cheamă.

— Vei intra la portar, îi vei descrie omul şi vei întreba cum îl cheamă… Găseşti tu un pretext…

— Vai, domnule, cât sunteţi de descurcăreţ! am strigat plin de admiraţie.

— Acum, altceva, mi-a spus Robert de Mareuil înmânându-mi

o scrisoare pe care probabil că o aşternuse pe hârtie cât lipsisem eu. Du scrisoarea asta în pasajul Bourg-l'Abbe, la un anume Bonin, negustor de jucării.

La numele de Bonin mi-au venit în minte nişte amintiri vagi. Mi se părea că mai auzisem acel nume; dar nu-mi puteam aduce aminte cu ce prilej şi nici cărei persoane aparţinea.

— Scrisoarea asta nu-i atât de simandicoasă ca cea trimisă baronului, zise Robert; ai să i-o dai lui Bonin în mână; el nu-şi lasă prăvălia vraişte aşa c-ai să-l găseşti acolo; vezi că trebuie să-ţi dea răspuns.

— Da, domnule.

— Atunci du-te şi întoarce-te cât mai repede.

— Iar când te întorci, treci pe la ospătăria din strada Saint-Nicolas şi adă şi mâncarea pentru două persoane, îmi spuse majestuos Balthazar; o să-ţi dăm şi ţie din mâncarea noastră, Martin. Vei sta cu noi şi deocamdată, până-ţi voi face rost de un pat, vei dormi în camera de alături pe blana mea de urs.

— Eu nu sunt mofturos, domnule. Când mă voi întoarce, am să-mi aduc aici cele câteva lucruri din chiţimia unde dormeam până acum. Să ştiţi că mă voi simţi bine oriunde veţi vrea să mă găzduiţi.

— Atunci grăbeşte-te, îmi spuse Robert. În cazul că domnul Bonin nu se află în prăvălie, să-l aştepţi.

Auzind din nou numele de Bonin, mi-am adus brusc aminte că Iepuroaica – fostul meu stăpân – se iscălea, astfel pe vechile sale afişe de circ. Deci de Mareuil îl cunoştea pe Iepuroaica.

Capitolul II

Teatrul „Funambules”. Vicontele Scipion. Paiaţa. Basquine în rolul Geniului Rău.

— Haidem la „Funambules”, s-o vedem pe Basquine, despre care un cunoscător mi-a vorbit ca despre o minune încă necunoscută, îi spuse, a doua zi, Balthazar lui Robert.

Eram sigur că de data asta era vorba despre mica mea prietenă din copilărie. Am simţit o bucurie fără margini. M-am dus mai întâi, aşa cum îmi spusese stăpânul meu, la „Rocher de Cancale” să comand o masă, apoi vizitiul trăsurii închiriate m-a dus la „Funambules”. Am citit afişul, se juca *Boneta fermecată*.

Căutând printre numele actriţelor şi pe cel al lui Basquine, l-am găsit scris, mic de tot, tocmai la coadă. Sigur că numele bietei fete nu putea fi pe atunci strălucit. Era, aşa cum spusese Balthazar, o minune încă necunoscută. Am întrebat unde pot închiria o lojă, sperând să mai aflu câte ceva despre Basquine. Slujbaşul, după ce mi-a luat banii şi mi-a dat în schimb un bilet pentru o lojă, mi-a spus:

— Asta era ultima care-mi mai rămăsese, amice! Astăzi, lojile au fost închiriate de marchizi, de conţi, de căpitani, mă rog, de lume tot atât de bună ca şi la Teatrul Italian.

— Domnişoara Basquine nu joacă astă-seară?

— Rolul principal, pe cel al Zânei-de-Argint, îl joacă frumoasa Clorinda.

— Totuşi, pe afiş, am văzut şi numele lui Basquine.

— A, da! Micuţa figurantă! Are şi ea un rolişor: pe cel al Geniului Rău. Nu stă în scenă niciun sfert de ceas:

— Se zice că, în ciuda acestui fapt, Basquine dă dovadă de mare talent.

— Talent! O figurantă plătită cu zece bănuţi pe seară! Hai, tinere, că mă faci să râd!

— Aţi putea să-mi spuneţi unde stă domnişoara Basquine? i

— Unde stă? întrebă slujbaşul izbucnind în râs. Află, tinere, că figurantele plătite cu zece bani pe seară nu stau nicăieri, n-au locuinţă. Se mai aciuează pe undeva, dar, pentru foarte puţină vreme.

Şi slujbaşul îmi întoarse spatele.

Destul de dezamăgit, m-am gândit că cel puţin o voi vedea pe Basquine, seara, şi că nu se putea să nu găsesc un mijloc ca, după spectacol, să vorbesc cu ea.

. . . .

Balthazar şi-a ţinut făgăduiala. În timp ce lua masa împreună cu Robert de Mareuil, a poruncit să mi se servească într-un fel de oficiu, cea mai grozavă masă pe care am mâncat-o vreodată. Am făcut prea puţine onoruri acelui regal, preocupat şi de felul cum voi izbuti să vorbesc cu Basquine, şi de temerile pe care le aveam în legătură cu viitorul frumoasei Régine, de care Robert de Mareuil se credea iubit.

După ce stăpânii mei isprăviră masa, mă chemară. Le-am deschis portiera trăsurii şi ne-am îndreptat spre „Funambules”.

Cum Balthazar îmi dăduse bani din belşug ca să-mi plătesc locul, am intrat şi m-am aşezat la parter. Nu fusesem în viaţa mea la un spectacol. Mirarea şi curiozitatea mi-au fost cu atât mai mari cu cât am ajuns în timpul antractului, în toiul unui tapaj de nedescris, incident de altfel obişnuit la acel teatru zgomotos. Scandalul fusese pricinuit de atitudinea lipsită de respect a unor spectatori din avanscenă. Vecinii mei de la parter, urcaţi cu picioarele pe bănci, strigau cât îi ţinea gura: „Afară! Afară!” în vreme ce galeriile repetau în cor aceleaşi cuvinte, însoţite de fluierături, de huiduieli şi de tropăieli din picioare care te asurzeau. Spectatorii din avanscenă, cei care pricinuiseră scandalul, stăteau în loja lor, cu spatele la publicul recalcitrant. În sfârşit, fie că se temeau ca scandalul să nu ia proporţii, fie că socoteau că jigniseră îndeajuns publicul prin atitudinea lor sfidătoare, se reîntoarseră încet, aruncând asupra sălii o privire plină de dispreţ. Totuşi, această „înfrângere” a celor din avanscenă a fost salutată printr-un uriaş strigăt de triumf, pornit din toate colţurile sălii, şi cu asta incidentul s-a încheiat.

Acea lojă, vecină cu cea în care se afla Robert de Mareuil, era ocupată, de patru persoane. Pe două dintre ele le cunoşteam: contele Duriveau şi fiul său Scipion. Pe primul îl văzusem în ajun, la tatăl Réginei, şi la prânz, la Luvru. Cât despre Scipion, deşi trecuseră atâţia ani de la întâlnirea noastră în pădurea din Chantilly şi băiatul crescuse, chipul i se schimbase foarte puţin. Avea acelaşi cap încântător, cu plete blonde, buclate, iar pe faţa lui se citea aceeaşi îndrăzneală, precum şi o impertinenţă precoce. Deşi vicontele era foarte tânăr, semăna mai mult cu un bărbat decât cu un adolescent. Când vicontele se întoarse cu faţa către sală, avea chipul însufleţit, ochii strălucitori şi părea foarte iritat. Am fost uimit de insolenţa şi cutezanţa cu care părea să-i sfideze pe spectatori arătându-le nuiaua pe care o ţinea în mâinile lui delicate, vârâte în mănuşi galbene. Din partea unui bărbat, această fanfaronadă ar fi ridicat un nou val de proteste. Dar sfidarea lui Scipion a fost primită, dimpotrivă, cu hohote de râs şi cu strigăte ironice de „bravo”. Nu ştiu până unde l-ar fi putut târî mânia pe acel tânăr, ale cărui buze se albiseră de furie, dacă tatăl său nu l-ar fi tras încetişor în fundul lojei. În loja contelui se mai aflau un alt tânăr, cam de vârsta lui Scipion, şi un bărbat cu o figură inteligentă, dar vicleană. După cele auzite la prânz printre servitori, bărbatul era preceptorul

vicontelui, iar tânărul, unul dintre prietenii lui Scipion. În ciuda faptului că eram prea puţin obişnuit cu uzanţele societăţii, mi se păru totuşi ciudat că domnul conte alesese acel spectacol pentru fiul său, nu din pricina genului de piese ce se jucau acolo, fiindcă feeriile par a fi făcute ca să-i amuze pe copii; dar contele ştia mai bine ca oricine că acel teatru era adesea – se zicea – locul de întâlnire al bărbaţilor care ţineau să petreacă o seară sau o noapte întreagă în libaţiuni exagerate şi în tot felul de distracţii deocheate.

După ce răsunară cele trei lovituri de gong şi cortina se ridică, se făcu brusc linişte; orchestra atacă o uvertură ca o muzică de înmormântare. Nerăbdător să ştiu când apare Basquine, l-am întrebat pe vecinul din stânga mea:

— Acum o vom vedea pe domnişoara Basquine??

— Cine-i Basquine asta? A, blonda aceea care face pe Geniul Rău… Nu, nu încă. Ea apare abia la sfârşitul actului.

— Basquine e foarte talentată, nu-i aşa, domnule?

— Habar n-am! E destul de nostimă. Când face mutriţa aceea ca un drac, pare atât de rea, încât pe legea mea dacă nu seamănă cu un diavol! Dar urmează, momentul în care trebuie să cânte ceva… Ei, atunci s-o auzi… Behăie, mai ceva ca la Operă!

— Vai, domnule, cum de poţi spune aşa ceva? zise vecinul din dreapta mea. Basquine îşi joacă foarte bine micul ei rol.. Şi apoi are o voce! Află că eu nu vin aici decât s-o ascult cum cântă!.

— Fiecare cu gustul lui, zise vecinul din stânga. Apoi, adresându-mi-se, spuse în şoaptă: Nu asculta ce spune domnul ăla! Basquine aia nici nu-i actriţă! E o figurantă de două parale, slabă ca un cui şi care face pe tragediana. Ţi se face şi milă când o vezi… în schimb, să te uiţi la Clorinda, care joacă rolul Zânei-de-Argint… Asta da, actriţă! Are nişte glezne şi, mă-nţelegi etc., etc., încât te dă gata!

L-am lăsat în plata Domnului pe partizanul gleznelor şi al acelor etc., etc., ale Clorindei şi, după ce s-a ridicat cortina, mi-am aruncat privirea spre loja unde se aflau Balthazar şi Robert de Mareuil. Balthazar, aşezat pe scaunul din faţă, era radios şi se umfla în pene de bucurie, în vreme ce Robert, aşezat în fundul lojei, părea îngrijorat şi sumbru. Oare cum se împăcau această tristeţe cu certitudinea că era iubit de Régine? Acea ciudăţenie mi-a amintit cum se schimbase Robert la faţă după discuţia

avută cu negustorul Bonin (în care, aşa cum v-am mai spus, îl recunoscusem pe lepuroaica), discuţie de la care bunul său prieten Balthazar fusese exclus. Deşi aceste observaţii îmi dădeau foarte mult de gândit, am început să fiu din ce în ce mai preocupat de feerie, aşteptând cu nerăbdare momentul când avea să apară Basquine. Tot gândindu-mă la ea, mi-au venit în minte mii de lucruri din copilărie, unele plăcute, altele amare. În curând, aproape că am uitat de piesă şi de tot ceea ce se petrecea în jurul meu, convins că voi fi adus la realitate de vocea lui Basquine de îndată ce fata avea să intre în scenă. Dar iată că un nou incident veni să mă smulgă din reveriile mele.

Alături de loja contelui Duriveau, o lojă rămăsese goală. Doi bărbaţi, destul de prost îmbrăcaţi, veniră de la galerie şi se instalară în ea, încălecând despărţitura subţire de lemn. Cei care închiriaseră loja sosind între timp şi găsind-o ocupată, avu loc o altercaţie zgomotoasă care-i făcu pe artişti să suspende un moment piesa. Cei doi intruşi, dintre care unul era foarte scund, gesticulau violent, apărându-şi cu tărie terenul câştigat. Dar iată că, brusc, lumea a văzut două braţe mari şi puternice apucându-l pe recalcitrantul cel scund, ridicându-l, trecându-l peste despărţitura de lemn şi dându-i drumul pe locul de la galerie pe care-l părăsise pentru a se furişa în lojă. Acea dovadă de vigoare şi de sânge rece, atât de hazlie totodată, iscă un entuziasm general. Galeriile şi parterul strigară: „Bravo! Bravo!”, iar o voce din mulţime răcni: „Autorul!”, căci bărbatul cu cele două braţe mari nu putuse fi zărit, întrucât rămăsese până atunci în fundul lojei, probabil ca să-l excludă şi pe celălalt intrus în acelaşi fel. „Autorul”, după ce făcu şi cea de doua transbordare la galerie, văzându-se solicitat din ce în ce mai mult de publicul din teatru, veni la balustrada lojei şi, extrem de satisfăcut, salută cavalereşte publicul, cu o mână pe inimă, înclinându-se uşor şi prefăcându-se încurcat. Strigătele de bravo sporiră. Bărbatul cu braţe mari, vrând ca la acea măgulitoare ovaţie să participe şi persoana care îl însoţea, se reîntoarse şi, cu voia sau fără voia ei, o aduse la marginea lojei; era o femeiuşcă destul de frumoasă, cu o mutră plină de tupeu, deşi părea foarte tulburată de acea prezentare neaşteptată. Imediat, părerile se şi împărţiri în ceea ce privea procedeul bărbatului cu braţe puternice şi mari. Unii îl aplaudară cu entuziasm şi pe aceştia el îi salută din nou; alţii îl fluierară (Scipion Duriveau şi prietenul său se numărară printre

aceştia din urmă), dar bărbatul cu braţe mari îi salută şi pe aceştia, cu un imperturbabil sânge rece. Poate că între cei care fluierau şi cei care aplaudau ar fi izbucnit un nou scandal dacă neutrii n-ar fi cerut cu hotărâre continuarea piesei. Liniştea se restabili, omul cu braţe mari se aşeză într-o parte a lojei, femeiuşca cea nostimă luă loc în cealaltă parte şi piesa reîncepu. În ce mă priveşte, am rămas nemişcat, cu inima bătând nebuneşte. Căci în bărbatul cu braţe puternice l-am recunoscut pe vechiul meu prieten, Paiaţa. Era înalt, robust şi degajat; părul tuns scurt şi fruntea lată dădeau un aer cu totul deosebit trăsăturilor sale. Favoriţii bruni şi stufoşi şi mustaţa neagră sporeau expresia dârză a chipului său: dar faţa, în loc să fie încrâncenată şi sarcastică, mi se păru jovială, insolentă şi ironică. Paiaţa era îmbrăcat luxos, dar un lux de prost-gust. Un lanţ gros de aur şerpuia pe jiletca lui de un roşu-deschis. La manşetele cămăşii avea buton de diamante, iar mânecile hainei cafenii erau trase puţin în sus, lăsând să i se vadă mâinile mari, de o curăţenie cam îndoielnică; şi le etala astfel pe marginea lojei, probabil ca să-i fie admirate inelele cu pietre scumpe care străluceau pe degetele lui groase, Crezând, desigur, că e de foarte bun-gust a te preface că ai vederea slabă, Paiaţa – în ciuda ochilor lui mari, cenuşii, strălucitori şi veseli – privea din când în când, cu multă stângăcie, printr-un binoclu de aur. Prietena lui, căreia de altfel nu-i prea dădea atenţie, purta o pălărie nouă, roz, iar pe umeri avea un foarte frumos şal.

Feeria continua, dar eu nu aveam ochi decât pentru prietenul meu. Inima îmi bătea cu putere şi a trebuit să recunosc adevărul celor prezise de Claude Gérard: „Îţi vei regăsi prietenii peste zece, peste douăzeci de ani, fiindcă vei simţi că trecutul te leagă mult prea strâns de prietenii tăi din copilărie!”.

Într-adevăr, mi se părea că nu mă despărţisem de prietenii mei decât de câteva zile. Nu mă interesa prin ce mijloace vinovate sau îndoielnice Paiaţa, odinioară ruinat, urmărit pentru contrabandă, complice cu Iepuroaica şi cu Ologul în nu ştiu ce afaceri tenebroase, putea afişa din nou un oarecare lux. Nu mă întrebam cum de avea curajul să se arate în lume, dovedind sau nevinovăţia sa sau o îndrăzneală de necrezut. Nu mă gândeam decât la bucuria de a-l revedea. Oare Paiaţa ştia că Basquine avea să apară pe scenă? Mai nutrea pentru ea aceeaşi dragoste ca odinioară? Prezenţa femeii de care era însoţit prietenul meu

din copilărie complica şi mai mult întrebările pe care mi le puneam şi pe care speram să le lămuresc în pauză. Hotărât să mă duc şi să-mi aştept prietenul la uşa lojei sale, nu-l părăseam din ochi. Dar iată că femeiuşca se aplecă la urechea sa şi-i spuse câteva cuvinte în şoaptă. Imediat, deşi părea să se bucure de acea feerie ca un copil, Paiaţa făcu un semn afirmativ din cap şi ieşi din lojă.

— Voiai s-o vezi pe Basquine, îmi spuse după câteva momente vecinul meu din dreapta, partizanul declarat al sărmanei figurante. Fii atent, fiindcă urmează să apară. Iată, se aude tunetul, se văd flăcările iadului şi tot calabalâcul care-i anunţă intrarea!

Vă închipuiţi cu ce priviri curioase şi nerăbdătoare am început să mă uit pe scenă, care înfăţişa o pădure întunecoasă şi adâncă. Tunetul bubuia, fulgerele luminau scena. Vederea decorului, zgomotul tunetelor îmi amintiră de întâmplarea petrecută cu mulţi ani în urmă, tot într-o pădure întunecoasă şi tot în timpul unei furtuni, când trei copii sărmani se întâlniseră cu trei copii bogaţi. Cinci dintre acei copii: Scipion, Robert de Mareuil, eu, Paiaţa şi Basquine ne întâlniserăm din nou în seara aceea, fără să ştim unul de prezenţa celuilalt, în acel teatru deocheat, a cărui scenă înfăţişa o pădure în care se auzea bubuind tunetul. Numai Régine lipsea. Dar prezenţa ei permanentă în sufletul meu făcea ca să fie şi ea prezentă la acea scenă.

În momentul în care tunetul se auzi mult mai tare, pe scenă se deschise o trapă din care ţâşniră flăcări mari, roşii, ce preced de obicei apariţia unui personaj diabolic; după ce focul încetă, am văzut-o pe Basquine ieşind din fundul iadului. Era foarte tânără, înaltă, zveltă şi remarcabil de frumoasă; atâta doar că era puţin cam slabă, slăbiciune pricinuită, desigur, de lipsuri şi de necazuri. Purta un maiou de culoarea pielii, care-i scotea în evidenţă picioarele frumoase. Albul strălucitor al braţelor, pieptului şi umerilor săi ieşea şi mai mult în evidenţă din pricina fustei scurte, negre, cu figuri cabalistice, roşii şi argintii; pe fruntea încununată de nişte minunate cozi blonde erau fixate două corniţe de argint, în vreme ce, în dosul umerilor, strălucitori şi albi ca marmora, se legănau două aripi de mătase neagră, prevăzute cu gheare de argint. În ciuda acestei costumaţii care friza ridicolul, acea apariţie mi-a pricinuit o profundă impresie,

căci am fost pur şi simplu izbit de caracterul diabolic pe care Basquine îl imprimase trăsăturilor sale, altfel remarcabile prin angelica lor puritate. Nefiind dată cu roşu nici pe buze, nici pe obraz, părea de o paloare alarmantă. Doar ochii ei mari îi luminau, cu strălucirea lor, chipul alb ca pânza. Sunt nevoit să renunţ a mai descrie contrastul greu de definit dintre acea privire înflăcărată, care parcă ardea datorită unei febre, şi surâsul amar, îngheţat, ce schimba acel chip de o frumuseţe desăvârşită. Ceva îmi spunea că nu era vorba de o simplă mască impusă de rolul pe care-l interpreta. Nu! Îmi aminteam prea bine cu ce ură înverşunată închinase Basquine paharul cu vin, în pădurea din Chantiliy, „împotriva celor bogaţi”. Îmi aminteam de asemenea prea bine ce bucurie sălbatică se ivise pe chipul ei, până atunci atât de blând, când, făcându-se noapte, o duceam în braţe pe Régine leşinată. Da, simţeam cum, în acel rol, sufletul lui Basquine, înrăit din pricina nenorocirilor îndurate, i se dezvăluia în întregime pe chip. Se părea că soarta o făcuse anume pentru acest rol. Impresia profundă pe care o produse asupra câtorva spirite de elită dovedea din plin că putea face lucruri mult mai mari decât debitarea unui rolişor insignifiant. Apariţia lui Basquine, atitudinea, gesturile, fizionomia sa, deşi profund dramatice, la început nu fură aplaudate. De ce? Îmi explic acest lucru abia acum. Pentru majoritatea dintre obişnuiţii teatrului, Basquine nu era decât o figurantă frumoasă, puţin cam slabă, şi cam palidă. Cât despre spectatorii capabili să-i aprecieze valoarea, aceştia aplaudă, în general, puţin. Poate afară de Balthazar, care striga cât putea: „E uluitoare! E sublimă!” şi aplauda să-şi rupă palmele. Poate că acele aplauze au stârnit şi altele, căci nimic nu e mai molipsitor decât admiraţia, după cum de asemenea un fleac poate face să îngheţe şi cel mai înflăcărat entuziasm. Aşa s-a întâmplat şi de data asta. Rânjete ironice şi strigătele de „ssst!” pornite din loja vicontelui Scipion paralizară călduroasele aplauze care începuseră a se auzi tot mai numeroase. Dar poetul nu se dădu bătut şi începu să aplaude din nou. Această stângăcie prilejui un nou „ssst!” care, de data asta, nu porni numai din loja vicontelui Scipion. Cât despre Basquine, complet absorbită de rolul ei, habar n-avea de ceea ce se petrecea în sală. Dar un nou incident veni s-o smulgă pe sărmana figurantă din pielea personajului în care intrase.

Capitolul III

Succesul şi întâmplările nefaste ale lui Basquine. Situaţie dramatică atât pe scenă, cât şi în sală. Cei trei prieteni din nou împreună.

Pentru a înţelege incidentul care a tulburat-o pe Basquine în timp ce-şi interpreta rolul, sunt necesare câteva cuvinte despre desfăşurarea acelei scene puerile, neghioabe, dacă vreţi, dar din care Basquine ştia să scoată nişte efecte tulburătoare.

Odată ieşit din iad, Geniul Rău (ea reprezenta Geniul Rău, care se opunea Zânei-de-Argint) rămânea o vreme nemişcat, cu braţele încrucişate pe piept, apoi se apropia încet de Arlechinul adormit, aflat sub protecţia Zânei-de-Argint, reprezentată de Clorinda, actriţă durdulie, cu chip dolofan şi plină de nuri. Îmbrăcată într-o rochie subţire de gaz roz cu fir de argint, protectoarea Arlechinului ţinea în mână un corn al abundenţei plin cu flori pe care le arunca, plină de graţie, peste protejatul ei adormit, lucru semnificativ pentru soarta fericită pe care i-o hărăzea. Cu braţele încrucişate pe piept, Basquine înainta cu paşi lenţi către Zâna-de-Argint. E greu de redat cu ce milă batjocoritoare părea să contemple farmecele zadarnice ale Zânei, care se străduia să-şi acopere protejatul cu flori alegorice. A existat mai ales un moment când Basquine a făcut ultimul pas spre Clorinda, un singur pas, dar unduindu-şi gâtul ca o viperă şi cu privirea atât de plină de ameninţări şi de fascinaţie, încât Zâna-de-Argint păru cuprinsă de o spaimă care o făcu să încremenească, aşa cum li se întâmplă păsărilor pe care reptilele le hipnotizează înainte de a le înfuleca. Înaintând la rândul ei spre Basquine, ca atrasă de un magnet, Clorinda îi întinse cu o mână tremurătoare cornul de aur. Basquine luă din el o floare, un trandafir proaspăt înflorit, i-l arătă cu un surâs rece, ca şi cum ar fi dorit s-o determine să-şi ia adio de la acea splendidă floare, apoi, apropiind-o de buzele sale, suflă uşor peste ea. Trandafirul se înnegri imediat, iar, petalele începură să-i cadă de la sine. Nu, niciodată nu voi uita gestul, atitudinea, privirea, surâsul, fizionomia lui Basquine, în sfârşit, tot ceea ce exista în fiinţa ei mai ironic, mai sarcastic şi mai nemilos când ofili brusc acea floare proaspătă şi strălucitoare, aşa cum distrug unii speranţele

şi iluziile tinereţii. Coborându-şi ochii ei mari şi strălucitori, în care mocnea un foc lăuntric, cu ce dispreţ contemplase rămăşiţele florii de la picioarele ei! După trandafir, Basquine luă din cornul de aur un buchet proaspăt făcut din mirt şi flori de portocal, desigur însemnul purităţii logodnicei Arlechinului. Cuprinsă de o nouă spaimă, Zâna-de-Argint se aruncă, împreunându-şi mâinile, la picioarele lui Basquine, părând c-o roagă să cruţe acel buchet. La început respingând cu un dispreţ rece rugăminţile Zânei, Basquine strânse cu o mână nemiloasă buchetul; dar, brusc, păru să se înduioşeze. Privi buchetul cu multă compasiune. Încet, încet, chipul i se schimbă, faţă îşi recăpătă acea expresie angelică, plină de puritate şi de candoare pe care i-o văzusem de atâtea ori în copilărie. În loc de a veşteji buchetul de flori de portocal, Basquine îl mângâie cu o tandrele plină de farmec şi de nevinovăţie. E greu să vă imaginaţi de câtă graţie şi de câtă seducţie irezistibilă îi era jocul. Surâzând fericită, liniştită, sărutând mâinile Geniului Rău, Zâna-de-Argint crezu că salvase buchetul de mireasă. Dar iată că, pe neaşteptate, îngerul redeveni demon: Basquine suflă peste buchet veştejindu-l, apoi scoase un hohot de râs ironic, răsunător şi armonios. Pe urmă râsul i se transformă, treptat, într-un cântec de triumf, înverşunat şi necruţător (am aflat mai târziu ca ea îl compusese), ale cărui cuvinte aveau cam acest sens: *„Eu sunt Geniul Rău, răul este domeniul meu; răsuflarea mea îngheaţă şi ofileşte totul; oriunde apar eu, bucuria se schimbăm tristeţe etc…”* Basquine cântă acel cântec într-un mod inimitabil, vocea ei de mezzo-soprană, gravă, catifelată, sonoră şi vibrantă făcu să-mi tresară toate coardele sufletului. Şi nu eram singurul impresionat de talentul fetei. Ascultând-o pe Basquine, mi-am aruncat privirea în loja ocupată de Balthazar şi Robert de Mareuil. Poetul o urmărea pe Basquine cu un interes şi o admiraţie ce se traduceau prin atitudinile celui mai excentric entuziasm; Robert de Mareuil, dimpotrivă, o asculta într-un extaz plin de reculegere. La început, aşezat în fundul lojei, apoi, atras fără voia lui de cântecul, de jocul şi de frumuseţea lui Basquine, înaintase încet, încet, până când ajunsese să se sprijine de balustrada lojei, nemaipărăsind-o pe Basquine din ochi şi părând, pur şi simplu, fascinat. Puţin mai încolo, se afla loja Paiaţei. Absenţa acestuia se prelungea. Tânăra femeie care-l însoţise se afla în lojă, dar era deocamdată singură. Mi se păru, ca de altfel

cei mai mulţi dintre spectatori, destul de indiferentă, nepricepându-se să aprecieze un talent ca al lui Basquine, o sărmană figurantă necunoscută, talent care totuşi se impunea cu atâta putere, încât până şi cei mai ageamii fuseseră subjugaţi de el, fără să-şi dea seama. Căci, în vreme ce vecinul meu din dreapta o asculta pe Basquine cu o încântare mută, vecinul meu din stânga îmi spuse:

— Ţi-am spus eu… Când o asculţi pe fata asta, simţi cum te întristezi, cum ţi se strânge inima. Mai să spui că ţi-e frică de ea, c-o deteşti… Pare atât de rea! în schimb, grăsuna de Clorinda te înveseleşte doar cât o vezi…

Nu ştiu ce-aş fi putut să-i răspund vecinului meu dacă n-ar fi survenit acel incident nefericit. Basquine se afla, cred, pe la jumătatea cântecului pe care-l cânta din ce în ce mai tare, când, brusc, a fost nevoită să se întrerupă. Vicontele Scipion făcuse gluma proastă să arunce un pumn de pocnitori pe scenă, pe care sigur că le cumpărase din vreme pentru această pozņă, repetată de altfel de multe ori pe scena acelui mic teatru. În timp ce cânta, Basquine călcă, din întâmplare pe una din multele pocnitori aruncate; explozia o sperie atât de tare, încât sări înapoi; dar piciorul i se încurcă în decor, aproape de florile care ascundeau trapa din care ieşise. Fata se clătină şi căzu, dar căzu într-un fel atât de deplorabil, de ridicol, încât hohotele dens însoţite de fluierăturile pornite din loja vicontelui molipsiră întreaga sală. Ridicolul căzăturii lui Basquine se preta cu atât mai mult la râsul spectatorilor cu cât biata fată interpreta un personaj ameninţător şi teribil. Nefericita fiinţă se ridică de jos, lividă la faţă, aruncând spre loja vicontelui o privire plină de disperare şi de ură: apoi vru să fugă din scenă, dar, în tulburarea ei, încurcă de două ori culisele. Atunci huiduielile, fluierăturile, hohotele de râs se înteţiră, până ce nefericita izbuti să iasă din scena. Dar chiar în acel moment, tămbălăul o luă de la capăt. Şi iată de ce. Ducându-se să-i cumpere o pungă cu portocale prietenei sale, Paiaţa reintrase în lojă chiar în clipa în care Scipion azvârlise pocnitorile pe scenă, aşa că fusese martor la toate necazurile sărmanei Basquine. Când aceasta fugise, el strigase cu o voce de stentor: „Basquine, aşteaptă-mă!” Apoi, dintr-un salt, pătrunse în loja contelui, le trase câte o pereche de palme atât de zdravene lui Duriveau, lui Scipion şi preceptorului acestuia, încât aproape că-i năuci, pe urmă sări pe scenă şi, de

acolo, năpustindu-se în culise, o ajunse din urmă pe sărmana figurantă, care tremura ca varga. Tot ceea ce v-am povestit eu a fost pentru prietenul meu o treabă care a durat mai puţin de un minut. Stupoarea pricinuită de incredibila cutezanţă a acelui bărbat i-a făcut pe spectatori ca, timp de câteva momente bune, să rămână muţi şi încremeniţi. Încă nu le venea să-şi creadă ochilor că Paiaţa şi dispăruse. Dar imediat zarva, o vreme zăgăzuită, se dezlănţui. Cât despre mine, de îndată ce Paiaţa a intrat în culise după Basquine, am sărit ars de pe bancă, am străbătut într-o clipă, nici eu nu ştiu cum, rândul de spectatori înghesuiţi în jurul meu, ca nişte sardele, apoi, ieşind din teatru, din câţiva paşi am ajuns la uşa actorilor care dădea în pasajul unde închiriasem dimineaţă trăsura. În clipa în care am ajuns în faţa uşii, m-am ciocnit de două persoane care fugeau din teatru: erau Paiaţa şi Basquine, ultima învăluită într-o mantie. Fata abia se mai ţinea pe picioare. Dându-mi seama de pericolul în care se aflau cei doi într-o asemenea situaţie şi văzând trăsura stăpânilor mei la doi paşi de mine, i-am zis Paiaţei apucându-l de braţ:

— Uite o trăsură… Urcaţi-vă repede în ea!

Şi într-o secundă, le-am şi deschis portiera celor doi fugari. Acest ajutor nesperat venea atât de prompt, încât Paiaţa, fără să mai cerceteze cum de se afla acea trăsură acolo, aproape că o aruncă pe Basquine pe canapea şi, năpustindu-se şi el înăuntru, îmi strigă:

— Vei fi răsplătit împărăteşte! Du-ne unde vrei, dar iute ca vântul!

— Bariera l’Etoile, şi iute, i-am zis vizitiului care moţăia pe capră. Şi m-am urcat repede la spatele trăsurii.

Ne-am îndepărtat în goană; dar tot am mai avut când vedea o mare mulţime de oameni foşgăind ca gândacii în jurul teatrului, în vreme ce undeva, mai departe, sclipeau baionetele soldaţilor chemaţi, fără îndoială, de la postul vecin. Simţeam o bucurie fără margini, mergând la spatele acelei trăsuri în care izbutisem să-i urc pe cei doi prieteni ai mei din copilărie. Vizitiul, avertizat de o smucitură a cordonului pe care şi-l răsucise în jurul mâinii, opri trăsura. Aproape în aceeaşi clipă am auzit glasul Paiaţei strigând înspăimântat:

— Opreşte! Opreşte! Fata se simte rău! Dumnezeule, ce mă fac?

Nu mai exista pericolul de a mai fi urmăriţi fiindcă ajunsesem în bulevardul Saint-Denis. Am alergat la portieră.

— Băiete, zise Paiaţa, nu ştiu de unde naiba ai apărut, dar ne-ai venit în ajutor exact la vreme; şi ştiu şi mai puţin de ce ne-ai venit în ajutor! Dar n-o să-ţi pară rău! Mi-ar trebui imediat nişte eter sau oţet… După asta, vom merge la mine acasă, iar tu te vei putea întoarce îndărăt cu trăsura. Iată mai întâi nişte bani, ca să cumperi eter… Păstrează restul!

Şi Paiaţa îmi puse în mână un ludovic dublu.

— Mulţumesc, domnule, i-am spus ascunzându-mi emoţia şi simţind o oarecare plăcere să mai păstrez câteva minute încă acel incognito. Trebuie să fie vreun farmacist pe Saint-Denis! Să mergem cu trăsura!

— Ai dreptate! Vizitiu, dă-i drumul repede!

Şi Paiaţa ridică geamurile trăsurii pentru ca Basquine să aibă cât mai mult aer. Am văzut că o ţinea strâns în braţe, dar fata părea neînsufleţită. Sfatul meu s-a dovedit a fi bun. În câteva minute am nimerit peste prăvălia unui farmacist, de unde am cumpărat un flacon cu eter. Paiaţa i-a dat fetei să-l miroase un pic şi am văzut că începe să-şi revină.

— Acum la mine acasă, zise Paiaţa. „Hotel des Pyrénées” strada Petit-Lion-Saint-Sauveur numărul 17.

I-am dat această adresă vizitiului şi mi-am reluat locul, liniştit în privinţa lui Basquine, încântat de surpriza pe care mă pregăteam să le-o fac celor doi vechi prieteni şi uitând complet de stăpânii mei, probabil foarte neliniştiţi din pricina mea şi a trăsurii lor, dacă ieşiseră de la teatru.

Ajunşi în strada Petit-Lion-Saint-Sauveur i-am zis vizitiului, înainte de a deschide portiera:

— După ce persoanele pe care le-am adus aici din porunca stăpânilor mei vor fi coborât, poţi să te întorci acasă, fiindcă ei nu mai au nevoie de dumneata.

Basquine, deşi îşi venise în simţiri, era încă foarte slăbită. A trebuit ca Paiaţa s-o ia în braţe ca s-o poată coborî din trăsură. Apoi, odată în stradă, în vreme ce trăsura se îndepărta, Paiaţa i-a zis fetei:

— Stai puţin… înainte de a intra în hotel, lasă-mă să te învălui în mantie şi să-ţi pun gluga; tâmpiţii ăştia de portari de hotel sunt atât de curioşi, atât de palavragii, încât, văzându-te în costumul de scenă, sunt gata să ridice în sus toată casa.

— Ai dreptate, răspunse ea cu glas slab şi tremurând.

În timp ce Paiaţa era ocupat s-o învăluie pe Basquine în mantie, eu rămăsesem în umbră. Apoi i-am spus prietenului meu, vorbind cât mai încet cu putinţă, ca să nu-mi recunoască timbrul vocii:

— Domnule, poftiţi restul la cei patruzeci de franci pe care mi i-aţi dat.

— Băiete, ţi-am spus să păstrezi tu restul!

— Mulţumesc, domnule, dar dacă doriţi să-mi oferiţi o răsplată, v-aş ruga să-mi daţi altceva.

Şi i-am întins Paiaţei banii.

— Ce dracu vrei să-mi ceri? întrebă el foarte mirat.

— Îngăduiţi-mi să vă spun două cuvinte între patru ochi…

— Mă rog, fie! De altfel, în toată povestea asta e ceva cam neclar, pe care vreau să-l limpezesc… Urmează-ne…

Paiaţa bătu, uşa hotelului se deschise, prietenul meu trecu repede prin faţa portarului, dar acesta strigă după el:

— Stai! Cine eşti, domnule?

— Ei, drăcie! Eu, ce, nu mă mai cunoşti? răspunse Paiaţa fără să se oprească şi strângând-o pe Basquine lângă el.

— Care eu? întrebă portarul.

— Ei, fir-ar să fie! Căpitanul Bambochio!

— A, mii de scuze, domnule căpitan, nu v-am recunoscut, zise portarul, cu un respect slugarnic care îmi dovedi că prietenul meu se bucura de destulă consideraţie în acel loc.

La întrebarea portarului, care a vrut să ştie cine sunt, i-am tăiat-o scurt, zicându-i:

— Sunt cu domnul căpitan!

— Foarte bine, băiete, răspunse portarul. Apoi, aducându-şi aminte de ceva, făcu doi paşi afară din loja sa şi, adresându-se Paiaţei, care începuse a urca scara, zise: Domnule căpitan, am uitat să vă spun că domnul maior a întrebat de trei ori de dumneavoastră.

— Să se ducă dracului şi tu împreună cu el! răspunse Paiaţa, continuând să urce scările.

— Domnul căpitan are întotdeauna chef de glumă, zise portarul, care mi se păru a fi obişnuit cu ieşirile brutale ale prietenului meu, ca să se mai formalizeze.

Paiaţa se opri pe palierul celui de-al doilea etaj, apoi am intrat în apartamentul lui. În antecameră ardea o lămpiţă. Paiaţa

deschise o uşă şi-i zise lui Basquine:

— Intră acolo, Basquine! Vezi că trebuie să mai fie puţin jar în sobă. Încearcă şi aprinde focul; pe urmă încălzeşte-te… Vin şi eu în cinci minute…

Pe urmă, întorcându-se spre mine, când râmaserăm singuri, zise:

— Şi acum, băiete, între noi doi… Să-mi spui mai întâi…

Dar nemaiputându-mă abţine, m-am aruncat de gâtul lui, îmbrăţişându-l şi strigând:

— Cum! Nu-l mai recunoşti pe Martin, prietenul tău din copilărie?

Uluit, Paiaţa se dădu un pas îndărăt, desprinzându-se din îmbrăţişarea mea şi privindu-mă cu atenţie. Apucându-mă şi strângându-mă la rându-i la pieptul său, strigă cu glas înăbuşit de emoţie, întorcând capul spre odaia vecină:

— Basquine! Dar e Martin!

Am auzit-o pe Basquine făcând un salt în odaia de alături; încă înfăşurată în mantie, a dat buzna în antecameră, mi-a sărit de gât, m-a sărutat şi m-a îmbrăţişat fără să rostească o vorbă, amestecându-şi lacrimile cu ale mele şi cu ale Paiaţei, căci, de bucurie, începusem să plângem toţi trei. A urmat un lung moment de tăcere, în timpul căruia am stat toţi trei strâns îmbrăţişaţi. Toţi trei eram victimele sorţii. Suferisem, săvârşisem fapte urâte, viitorul ne era înceţoşat, poate chiar mai mult decât trecutul. Şi, totuşi, în acel elan în care sufletele ni se contopiseră, şi suferinţele îndurate, şi trecutul întunecat, şi viitorul neguros fuseseră date uitării. Din moment ce ne putusem înduioşa astfel reîntâlnindu-ne, însemna că sufletele noastre nu se ofiliseră de tot, nici nu se împietriseră, pentru că încă mai eram în stare să resimţim divina bucurie a prieteniei adevărate.

. . . .

— Haideţi în odaia mea, ca să ne vedem ca lumea! strigă Paiaţa după prima explozie de bucurie.

Am intrat în odaia alăturată, luminată mult mai puternic de două lumânări mari puse în sfeşnicele aflate pe şemineu. Basquine îşi desfăcuse părul şi rămăsese îmbrăcată în mantia ei de mătase neagră pe care şi-o strânsese cu un cordon peste mijloc. Urmă încă un moment de tăcere, timp în care ne-am privit cu o curiozitate plină de interes şi înduioşare pe care ţi le

inspiră întotdeauna prima întâlnire cu persoane dragi pe care nu le-ai văzut de foarte multă vreme. Chipul energic al Paiaţei nu mai era nici răutăcios, nici ironic ca de obicei; ochii lui, încă umezi, se opreau, rând pe rând, când asupra mea, când, asupra lui Basquine, în vreme ce fata, cu o mână în mâna Paiaţei şi cu cealaltă sprijinită pe umărul meu, mă contempla surâzând cu acel surâs trist şi gânditor care-i era caracteristic încă din copilărie, când vorbea despre familia sa şi mai ales despre tatăl ei. Privit de aproape, chipul lui Basquine părea şi mai frumos, şi mai pur decât pe scenă; dar, din păcate, se vedea pe el amprenta sărăciei şi a necazurilor. Tenul, odinioară alb şi trandafiriu, acum avea o paloare bolnăvicioasă; buzele, pe vremuri pline şi roşii ca cireaşa, acum erau aproape albe. Graţia, zvelta eleganţă a gâtului şi a umerilor săi te făceau să-i treci cu vederea faptul că era atât de slabă. Văzând acel chip atât de tânăr care şi începuse a se ofili, chip palid şi tras, îţi dădeai imediat seama cât trebuie să fi suferit acea sărmană făptură ca să ajungă într-un asemenea hal de slăbiciune.

— Mă găseşti foarte schimbată, nu-i aşa, Martin? mă întrebă Basquine, bănuind cauza tulburării mele. Eu… eu te-am recunoscut imediat… Apoi, adresându-se Paiaţei şi arătându-mă cu privirea, adăugă: Pare atât de cinstit şi de bun… Nu-i aşa?

— Asta îmi aduce aminte de ceea ce i-am zis învăţătorului aceluia, Claude Gérard, pe care l-am uşurat de parale, zise Paiaţa: „După tot ceea ce mi-ai spus despre Martin, parcă-i şi văd chipul serios şi blând pe care i se citeşte limpede caracterul”. Şi nu m-am înşelat, adăugă Paiaţa, privindu-mă fix; chiar aşa şi e; îţi face plăcere să priveşti un chip cinstit, te odihneşte…

— Tu, îi zise Basquine Paiaţei cu un ciudat accent de tandreţe, de reproş şi de melancolie, tu nu te-ai schimbat; până şi fierul se toceşte în contact cu tine; nimic nu te atinge, nimic nu te înmoaie…

— Nimic, într-adevăr, în afară de tine şi de Martin.

Basquine clătină din cap.

— Când v-am văzut pe amândoi, am plâns ca un ţânc, zise Paiaţa, prefăcându-se că n-a observat gestul lui Basquine. Drace! După atâţia ani, să fim din nou laolaltă…

— V-am regăsit în aceeaşi zi, zise Basquine, pe tine, Martin… (şi-mi întinse mâna) şi pe tine, adăugă ea, întinzându-i cealaltă

mână Paiaţei.

— Nu mă mai vrei? o întrebă Paiaţa aproape cu teamă.

— Între noi trei oare nu trebuie să ne iertăm orice? zise cu blândeţe Basquine. Apoi un fulger îi trecu prin ochi şi, muşcându-şi buzele ironice, adăugă: Ura noastră trebuie s-o îndreptăm asupra altora!

— Nu l-ai văzut de mult pe prietenul tău? am întrebat-o.

— De trei ani, mi-a răspuns.

— Da, de trei ani, adăugă şi Paiaţa, fără a cuteza să se uite în ochii lui Basquine.

— Deci tu habar n-aveai că ea juca în seara asta la „Funambules”?

— Nici măcar nu ştiam că e la Paris... De altfel, nici nu m-am uitat pe afiş... Când am reintrat eu în lojă, tocmai începuse tărăboiul... Acum sunt convins că totul fusese pus la cale dinainte de puştanul acela cu mănuşi galbene. Din păcate, n-am avut vreme decât să-i şterg o pereche zdravănă de palme... Şi lui şi celorlalţi doi caraghioşi...

— Cum, nu l-ai recunoscut pe tinerelul din lojă? l-am întrebat.

— Nu. Cine era?

— Scipion... micul viconte...

— Puştiul din pădurea din Chantilly! strigă Paiaţa.

— Martin are dreptate, spuse Basquine încet. Într-adevăr, el era.

— Tu deci ştiai că se află acolo? sărmana mea Basquine, zise Paiaţa.

— Nu, nu ştiam! Eram de altfel atât de preocupată de rol, încât habar n-am avut de prezenţa lui în lojă; dacă aş fi ştiut, poate că m-aş fi ferit în vreun fel, pentru că de la el mă pot aştepta la orice.

— De ce? am întrebat-o.

— Înseamnă că tu l-ai mai revăzut după scena din pădure, zise foarte mirat Paiaţa.

— Da! Căci soarta îmi scoate mereu în cale fiinţa asta răutăcioasă, zise Basquine cu o ură crâncenă. L-am revăzut acum doi ani, când, la fel ca şi azi, m-a umilit şi m-a jignit până la sânge!

— Ticălosul! am strigat. Dar ce are cu tine? De unde atâta înverşunare împotriva ta?

— Nu ştiu, răspunse simplu Basquine.

— Ah, viconte, viconte! strigă Paiaţa. Dau eu ochii cu voi… şi cu tine, şi cu taică-tu! Atunci am s-o răzbun pe Basquine!

— N-am nevoie să mă răzbune nimeni, ripostă cu mândrie fata; eu ştiu mai bine ce am de făcut… Deocamdată aştept…

— Acum doi ani crezi că te-a recunoscut? am întrebat-o.

— Nu, aşa cum nu m-a recunoscut nici astăzi, sunt sigură! Nu-l călăuzesc decât întâmplarea şi instinctul de a face rău. V-am mai spus doar că numai soarta mi-l scoate în cale… Apoi, trecându-şi mâna slabă peste frunte, Basquine adăugă cu duioşie: Şi tu? Şi tu ai suferit la fel de mult? Cel puţin acum eşti fericit?

— Abia acum observ, rosti Paiaţa cercetându-mă cu o uimire în care se citea o tristeţe fără margini, că eşti îmbrăcat în livrea! Tu, în livrea, Martin?

— Într-adevăr, adăugă cu tristeţe şi Basquine, ai ajuns servitor, Martin?

— Ei drăcie, strigă ironic Paiaţa, Martin are un suflet de aur! Lui nu i-a fost ruşine de niciun fel de muncă. La fel ca şi tine, Basquine! Te-ai purtat minunat cu mine, dar…

— Să trecem peste asta! îl întrerupse fata.

— Da… să trecem, spuse el cu amărăciune. Apoi adăugă pe un ton grav, care m-a tulburat: îl înţeleg pe Martin, dar cu tine m-am purtat totuşi brutal, am fost răutăcios, nemilos…

— Toate astea au trecut, răspunse simplu Basquine.

— Toate astea au trecut, zise Paiaţa tulburat, au trecut aşa cum a trecut şi dragostea ta pentru mine…

— Dragostea… răspunse Basquine ridicând din umeri şi chipul ei recăpătă acea expresie ironică şi glacială care mă izbise când o văzusem în Geniul Rău. Auzi, Martin, el îmi vorbeşte de dragoste… la vârsta mea! Dar, bieţii mei prieteni, am început să fac dragoste la o vârstă atât de fragedă, încât acum mi se pare că am cincizeci de ani!

A urmat un moment penibil de tăcere. Cu tot cinismul său, Paiaţa fu îngrozit, ca şi mine de altfel, văzând-o pe acea fată atât de tânără, o adevărată comoară de frumuseţe, de graţie, de inteligenţă şi de talent, sătulă până peste cap tocmai de ceea ce dă strălucire frumuseţii, graţiei, inteligenţei şi talentului.

— Liniştiţi-vă, ne zise Basquine, apucându-ne pe amândoi de mână, în această inimă pe care toate răutăţile omeneşti au făcut-o să sângereze până când au golit-o de sânge, în această inimă în care dragostea a fost ucisă mult prea de timpuriu va

rămâne întotdeauna, cum zicea Paiaţa, un colţişor de tandră prietenie pentru voi doi. Dar să nu uităm că Martin e probabil nerăbdător să ştie ce s-a întâmplat atunci cu noi doi.

— Ah, dragii mei, le-am spus, cât de mult m-a chinuit acest gând! Mereu mă întrebam: Ce s-o fi întâmplat cu ei, unde sunt şi mai ales prin ce întâmplare au dispărut? Căci închipuiţi-vă cât am fost de deznădăjduit când, ajuns la locul de întâlnire pe care ni-l dădusem… ştiţi unde…

— Da, zise Paiaţa, la piciorul unei cruci mari, de piatră, aflată în vârful colinei pe unde trecea drumul…

— Dar din moment ce te-au prins, cum de ai reuşit să vii seara la întâlnire? mă întrebă Basquine.

— Datorită încrederii pe care Claude Gérard a avut-o în mine. Dar să vă istorisesc mai departe. Ajung deci lângă cruce şi ce văd? Micul şal al lui Basquine şi trei monede sclipind într-o baltă de sânge!

— Spune-i ce s-a întâmplat, i se adresă Basquine Paiaţei. După aceea îi voi spune ce mi s-a întâmplat mie.

— Tocmai isprăvisem de vârât în buzunar banii lui Claude Gérard, când tu ai dat semnalul de alarmă, zise Paiaţa. Am vrut să-ţi vin în ajutor, dar…

— Eu nu l-am lăsat, zise Basquine. Am fi fost prinşi şi noi şi nici pe tine nu te-am fi salvat, Martin. Atunci mi-a venit în minte alt pian…

— Într-adevăr, Claude Gérard ne-ar fi venit foarte uşor de hac şi mie şi Paiaţei…

— Poate, dar eu aveam cele două pistoale, zise Paiaţa. Şi apoi eram atât de pornit, încât poate că, cine ştie, ar mai fi avut loc şi o crimă. Mai bine că s-a întâmplat aşa, deşi eu era cât pe-aci să-mi dau duhul în toată povestea asta. Deci i-am urmat sfatul lui Basquine. Văzând că pe tine te-au prins, noi am fugit şi ne-am ascuns în tufişurile de drobiţă. La capătul câmpului am găsit un morman de vreascuri. Am dat câteva la o parte şi ne-am ghemuit în acea ascunzătoare.

— Iată care era planul meu, zise Basquine. Mai întâi, trebuia să te aşteptăm toată noaptea la locul convenit. Dacă n-ai fi venit, n-ar mai fi existat nicio îndoială că fuseseşi prins. Aveam de gând ca a doua zi să străbatem satul fie cerşind, fie cântând şi cerând de pomană pentru ca să putem afla ce se întâmplase cu tine şi deci să acţionăm în consecinţă.

— Numai, că dracul şi-a vârât coada şi lucrurile au ieşit cu totul altfel.

— Dracul, i-am spus, sau Ologul?

— De unde ştii acest lucru? strigară într-un glas Basquine şi Paiaţa.

— Continuaţi, continuaţi, dragii mei…

— Ei bine, nu te înşeli, zise Paiaţa, Ologul a vrut ca lucrurile să iasă altfel. Căci, aşa cum ţi-a spus Basquine, se pare că există o soartă care ne urmăreşte. Deci, de îndată ce s-a înnoptat, ne-am dus să te aşteptăm la locul convenit. Apăruse o lună splendidă. Aşezaţi la piciorul crucii, mă distram numărând banii în şalul lui Basquine. Drumul era pustiu, iar noi ne credeam singuri. Dar iată că o mână de fier mă apucă pe neaşteptate de ceafă. „Fugi, Basquine!” am strigat.

— Acesta a fost primul lui strigăt, zise fata.

— Cel de-ăl doilea strigăt a fost ca un tunet. Mă zbăteam din toate puterile ca să scap din strânsoarea de fier a Ologului şi să pot pune mâna pe unul din pistoale. Am izbutit, dar pungaşul de Olog…

— Deci nu m-am înşelat, i-am spus Paiaţei. Probabil că stătuse ascuns până atunci în dosul acelei cruci mari…

— Just, continuă Paiaţa, tâlharul mi-a smuls pistolul căruia tocmai îi trăsesem piedica şi m-a împuşcat aici, în coasta dreaptă, unde mi-a rămas o cicatrice atât de adâncă, încât poţi să-ţi vâri pumnul în ea. Cum de nu m-a omorât? Dracu să mă ia dacă ştiu…

— Şi l-ai mai văzut pe pungaşul acela? am întrebat.

— Ei, drăcie! Păi n-a venit aici să întrebe de trei ori dacă m-am întors acasă? El e maiorul! Nu l-ai auzit pe portar când mi-a spus că m-a căutat?

— Cum, te mai vezi cu ticălosul ăla? am spus pe un ton plin de reproş.

— Ei, m-am mai văzut şi cu alţii, nu numai cu el! Ce vrei! Practic pe scară largă uitarea injuriilor şi a gloanţelor trase în mine! Primind deci de la Olog o asemenea bomboană în coastă, am căzut grămadă. Basquine a fugit strigând cât o ţinea gura: „Ajutor! Ucigaşul!” Biata fată a fost atât de înspăimântată, încât, pierzându-şi complet capul, a fugit unde a văzut cu ochii. Timp de cincisprezece zile a fost nebună de spaimă. Dar asta îţi va istorisi ea, căci în clipa în care Ologul m-a împuşcat, ne-a

despărţit pentru prima oară.

— Biata Basquine, am zis luând mâinile fetei între-ale mele. Şi pe tine cine te-a salvat?

— Un căruţaş de treabă; se întorcea cu căruţa, pe drumul unde cu un ceas în urmă Ologul aproape că mă dăduse gata. Mă văzu scăldat în sânge, aproape mort, la doi paşi de cruce. Mă ridică, mă puse în căruţă, socotind să mă ducă la vreo cinci sau şase leghe de acolo, unde ştia el că se afla un chirurg în târg. Dar în zori, în timp ce ne apropiam de târg, nişte jandarmi îi ieşiră înainte, căruţaşul le spuse ce era cu mine, iar ei mă duseră imediat la spitalul din oraşul vecin. M-au vindecat şi, cum a trebuit să mărturisesc că nu aveam nici casă, nici din ce trăi, m-au trimis să-mi sfârşesc convalescenţa la închisoare, ca vagabond.

— La închisoare! am strigat.

— Da, zise Paiaţa, unde am rămas trei ani de zile. Îţi dai seama că treaba asta m-a dat gata, căci dispreţul şi asprimea temnicerului nu te fac prea tandru, mai ales când eşti din fire dur, iar societatea micilor hoţi nu e făcută să dezvolte în tine simţul moral. Dar trebuie să fiu cinstit şi să mărturisesc că închisoarea, tot mi-a folosit la ceva: fie că eşti un amărât de vagabond sau un hoţ, primeşti o educaţie pe care un număr mare de copii din popor n-o primesc niciodată. În închisoare înveţi să citeşti, să scrii, să socoteşti, să desenezi şi mai înveţi şi o meserie dacă n-ai niciuna. Lucrul e încurajator, pentru că atunci când ieşi, îţi găsesc imediat de lucru. Totuşi, nu prea apreciam aşa cum ar fi trebuit avantajele situaţiei mele. La început, am vrut să-mi zdrobesc capul de pereţi, apoi, mai reflectând, am vrut că-l zdrobesc pe al altora, pe urmă, în sfârşit, m-am resemnat să nu mai zdrobesc nimic, zicându-mi: „Am aproape cincisprezece ani şi trebuie să stau la închisoare trei ani. Ei bine, voi sta trei ani!” Cred că ai să te miri, Martin, dar aceşti trei ani au trecut ca un vis, căci odată ce-am învăţat să citesc, am fost cuprins de furia de a citi şi de a învăţa cât mai multe lucruri. Dacă-mi făgăduiau cărţi, obţineau de la mine orice. Am citit peste măsură de mult; făceam în două, trei ore ceea ce trebuia să fac într-o jumătate de zi, iar restul timpului îl consacram lecturii. Am învăţat meseria de lăcătuş şi toată ziua ciocăneam precum Vulcan, numai ca să mă lase să citesc. În închisoare n-am legat niciun fel de prietenie. Îmi asigurasem

supremaţia; eram puternic, aveam o droaie de linguşitori pe care-i dispreţuiam; eram rău, aveam duşmani pe care-i sfidam; dar prieteni n-am avut niciodată. Am trăit singur, hrănindu-mă cu fierea din sufletul meu. Căci numai Cel-de-Sus ştie că aveam destulă. Îţi dai seama, Martin, ce devenisem eu, la şaisprezece ani, mai ales dacă adaugi la toate resentimentele mele cumplita nesiguranţă care mă frământa în legătură cu soarta voastră şi năvalnica mea dragoste pentru Basquine, împinsă uneori până la leşin, căci între cei patru pereţi ai celulei, depărtarea de ea şi amintirile făcuseră ca dragostea mea să fie mult mai înflăcărată decât înainte de despărţirea noastră. Am ieşit din închisoare călit în rău, schingiuit sufleteşte, ca un copac răsucit de vânt.

— Acum îmi explic, i-am spus Paiaţei, frica pe care o avea de închisoare Claude Gérard. „Dacă te vâr în închisoare, copil nefericit ce eşti, mi-a spus atunci când m-a prins, după ce i-ai furat tu banii, înseamnă că te distrug sufleteşte pentru toată viaţa!”

— Claude Gérard avea dreptate, aşa cum a avut întotdeauna, răspunse Paiaţa. Deprinderile proaste fuseseră însuşite temeinic; ieşind din puşcărie, unde devenisem un destul de bun lăcătuş, am fost recomandat unui patron. Drumul meu astfel trasat, puteam deci să-mi câştig o pâine, mai ales că mintea mi se luminase după atâta învăţătură. Deci mai aveam o şansă să-mi câştig viaţa în mod cinstit. Din păcate, însă, era prea târziu: viaţa în închisoare ucisese tot ce mai rămăsese bun în mine. Mă dezobişnuisem să mai trudesc, munca îmi devenise insuportabilă, toate dorinţele mele, înfrânate atâta vreme, acum răbufniseră cu o furie turbată. Am intrat totuşi la un meşter lăcătuş; acesta avea o soră, o văduvă de treizeci şi şase de ani, cochetă şi destul de bogată, pentru că poseda şaizeci de mii de franci. În prăvălia meşterului lucram puţin; mă pricepeam să vorbesc frumos, cântam cântece decoltate, pe care le ştiam de pe vremea când lucrasem la circ, şi ştiam să fac echilibristică. Graţie acestor lucruri, i-am sucit capul văduvei. Într-o zi am fugit cu ea. Mi-am aruncat cât colo şorţul de ucenic şi am trăit ca doi burghezi înstăriţi. Asta nu m-a împiedicat să mă gândesc tot timpul la Basquine şi la tine. Ideea mea fixă era să pornesc în căutarea voastră. Dar pentru asta îmi trebuia timp şi bani, iar văduva îşi păzea bine punga. Toate astea sigur că sunt josnice, dragă Martin. Aş fi putut câştiga cinstit cam trei franci pe zi,

muncind ca un negru, dar în închisoare îndurasem atâta mizerie, încât, pe legea mea, mi-e silă să-ţi mai istorisesc toate grozăviile acelea. Aşa că prefer să-ţi spun ceva care sigur îţi va plăcea mai mult: întâmplarea mi-a scos-o în cale pe Basquine… Avea atunci aproape şaisprezece ani…

Două ciocănituri puternice în uşă îl întrerupseră pe prietenul meu din povestit. El făcu un gest de mirare şi se duse în odaia de alături. Şi eu şi Basquine am auzit cuvintele schimbate prin uşă între Paiaţa şi oaspetele nepoftit.

— Cine-i acolo? întrebase Paiaţa.

— Eu, maiorul…

— Du-te dracului! Vino mâine dimineaţă î

— E ceva foarte urgent…

— Nu mă interesează!

— E vorba de afacerea cu Robert de Mareuil… M-a trimis Iepuroaica…

— Cască bine urechile, domnule maior! Dacă nu coborî imediat scara de bunăvoie, ies afară şi ai s-o coborî de nevoie, şi încă mult prea repede pentru respectabila ta vârstă.

— Dar, căpitane, treaba e atât de urgentă, încât…

— Domnule maior! strigă Paiaţa cu glas tunător, răsucind o dată cheia în broască.

Sigur că ameninţarea îşi făcu efectul, fiindcă, răsucind din nou cheia în uşă, Paiaţa zise:

— Călătorie sprâncenată! şi intră în odaia în care ne aflam noi.

— Îl cunoşti pe Robert de Mareuil? l-am întrebat mirat de ceea ce auzisem.

— Îl am la degetul meu mic, zise el zâmbind ironic. E o canalie fără pereche!

— El? am strigat.

— Te cred…

— Eşti sigur?

— Îl cunosc cum mi-aş cunoaşte buzunarele.

— Vom vorbi mai târziu despre Robert de Mareuil, i-am spus Paiaţei, după ce m-am gândit o clipă. Acum continuă-ţi povestirea!

— Am s-o continui eu în locul lui, zise Basquine, căci n-o să-ţi spună cât a fost de bun şi de generos cu mine.

— Cred că ai dreptate, Basquine, i-am spus. Te ascultăm…

Capitolul IV

Povestirea lui Basquine. Fata intră servitoare la un han. Schimbare de situaţie. Seraiul lordului. Plecarea poetului Balthazar Roger.

Cu cât o priveam pe Basquine mai mult, cu atât observam la ea o eleganţă a manierelor pe care n-o remarcasem la început şi care îmi amintea vag de Régine, căci nu aveam alt criteriu de comparaţie, întrucât până atunci îmi petrecusem viaţa în mediile cele mai modeste. Revelaţia talentului lui Basquine îmi pricinuise mai mult admiraţie decât mirare. Mi se părea a fi urmarea, dezvoltarea aproape logică a harurilor sale înnăscute, care se remarcaseră încă din copilărie. Dar acea graţie, acele maniere pe care nu le capeţi decât frecventând societatea înaltă, cum de izbutise Basquine să şi le însuşească? Cum de avea un limbaj atât de corect, de elevat, ba chiar ales, aş putea spune, uneori atât de elocvent şi de rezervat? Paiaţa, cu verva lui cinică, ironică, şi cu educaţia căpătată în închisoare, completată de o sumedenie de lecturi bune sau rele, vorbea aşa cum vorbea; gesturile lui triviale, grosolane sau violente nu se băteau cap în cap cu felul lui de a vorbi. Dar la Basquine, de unde acea armonie deplină între distincţia manierelor şi cea a limbajului? Cum de se dezobişnuise în asemenea măsură de gesturile şi de cuvintele vulgare şi obscene învăţate de la maica Major şi de la măscărici? Acel mister de care eram atât de preocupat avea în curând să se lămurească.

— Ascult-o pe Basquine, îmi zise Paiaţa; vei vedea cât a suferit biata fată. Pe lângă ea, eu am dus la închisoare o viaţă de sibarit.

— Am îndurat întotdeauna nenorocirile cu resemnare, spuse Basquine, dar umilinţa, dispreţul, insulta, ah, din pricina acestora am suferit cel mai mult! După un moment de tăcere, Basquine continuă: Ascultă, Martin, şi vei vedea că, deşi destinele noastre sunt diferite, se aseamănă prin mizeria şi necazurile îndurate. Când am văzut că Paiaţa a fost împuşcat de către Olog, spaima aproape că mi-a luat minţile. Am rupt-o la fugă, strigând: „Ajutor! Ucigaşul!” Ologul m-a urmărit o vreme, probabil ca să mă omoare şi pe mine, dar frica m-a făcut să alerg atât de repede, încât, în cele din urmă, scăpând de bandit, m-am

năpustit într-un desiş, unde ticălosul mi-a pierdut urma. Aceste amintiri sunt pentru mine foarte vagi, întrucât spaima mi-a tulburat judecata; am petrecut noaptea ghemuită în desişul acela. În zori, am ieşit şi am pornit-o la nimereală. Se pare că m-am întâlnit pe drum cu un văcar care-şi ducea cireada la târgul de iarnă din Limoges.

— Cum adică „se pare că te-ai întâlnit”? am întrebat-o pe Basquine, mirat de acea frază îndoielnică.

— Am zis „se pare” pentru că abia după vreo două săptămâni am ieşit din acea stare de năuceală în care căzusem când am văzut cum fusese împuşcat prietenul meu. Abia atunci am aflat de la văcar amănuntele întâlnirii mele cu el. Clinchetul clopoţeilor pe care îl purtau la gât câteva dintre vacile sale, atrăgându-mi probabil atenţia, mă îndreptasem către cireada omului, însoţindu-l pe văcar o bună bucată de vreme, dându-i uneori chiar ajutor să mâne vacile şi alergând împreună cu câinii săi după câte o vită care o lua razna. Făceam însă totul maşinal, fără să-mi dau seama. Omului i s-a făcut milă de mine. Şi-a zis probabil că sunt vreo idioată de care cineva, vrând să se debaraseze, a făcut-o pierdută pe drum. Seara mi-a dat de mâncare şi m-a culcat în staul, în paie. În zori m-am trezit şi am fost în picioare. În ciuda zăpezii care căzuse din belşug, l-am urmat, curajoasă, pe văcar. Trecură astfel multe zile în timpul cărora, spre surpriza protectorului meu, năuceala a început să mi se risipească încet, încet. Judecata mi-a revenit după zguduiala prin care trecusem. În sfârşit, cred că în ajunul sosirii noastre la Limoges, după o noapte în care am dormit profund, m-am trezit cu mintea limpede. Primul meu gând a fost să strig, privind în jurul meu: „Paiaţa, Martin, unde sunteţi?” Abia atunci mi-am adus aminte despre tot ceea ce mi se întâmplase, mirându-mă că mă aflam culcată în staul. Între această revenire a judecăţii şi clipa în care fusese împuşcat Paiaţa exista o lacună pe care încercam în zadar s-o umplu; dar chiar atunci văcarul a intrat în grajd şi mi-a zis: „Hai sus, fetiţo! La drum!” L-am întrebat ce voia de la mine, de ce mă aflam în acel staul, apoi i-am povestit (afară de unele amănunte) întâmplarea care-mi tulburase mintea; acel om de treabă a arătat şi mai multă milă faţă de mine şi mi-a povestit că, întâlnindu-se cu mine, mă socotise o mică idioată părăsită. Am aflat din gura lui că mă aflam la o distanţă de trei sau patru leghe de locul unde fusese omorât

Paiaţa (căci eu îl credeam mort) şi unde tu fuseseşi prins, Martin. Cu toată mila pe care o avea pentru mine, văcarul nu mă putea ţine la el; negoţul cu vite îl mâna dintr-o provincie într-alta; cireada odată vândută, trebuia să cumpere catâri de prin împrejurimile oraşului Limoges. „Totuşi, fetiţo, nu pot să te las în drum!” mi-a zis omul. Hangiţa la care trag de obicei, când vin încoace, e o femeie de treabă. Am s-o rog să te ia la ea ca să le ajuţi pe servitoare. Cel puţin, vei avea asigurată masa şi casa până s-o mai încălzi afară.” Seara am ajuns într-unul din cartierele oraşului Limoges unde se afla hanul la care trăgea de obicei văcarul. Hangiţei nu i-a surâs deloc ideea de a mă primi la ea; dar până la urmă a consimţit. Am rămas o vreme la hanul acela, ajutându-le pe servitoare la treabă, hrănindu-mă cu resturile de la masa lor şi dormind într-un colţ al grajdului. Credeam că Paiaţa murise. Mă despărţeau vreo patruzeci de leghe de locul unde îl pierdusem, dragă Martin, şi oricât de aspră mi se părea slujba mea la hanul din Limoges, nu cutezam să plec de acolo şi să încep să duc, de una singură, o viaţă rătăcitoare, cum dusesem noi. Mă aflam de o lună la acel han, din care a trebuit să plec datorită unei întâmplări ciudate... Basquine păru să ezite dacă să mai povestească sau nu.

Nu... zise ea cu un surâs amar şi îngheţat, nu. Am să vorbesc şi despre acest lucru şi despre toate celelalte! Ele îmi redau curajul, energia şi voinţa; din aceste amintiri sorb puteri pentru a mă îndrepta neabătut către scopul pe care mi l-am propus şi la care vreau să ajung. Şi voi ajunge, oh, voi ajunge!

Am fost izbit de hotărârea inflexibilă cu care Basquine a rostit aceste vorbe, ca şi de focul mocnit ce ardea în ochii ei mari şi negri.

— Dar care e scopul pe care-l urmăreşti? am întrebat-o pe Basquine, iscodindu-mi din priviri prietenul.

— Eu habar n-am, răspunse Paiaţa; acum trei ani, când ne-am întâlnit, Basquine nu mi-a făcut nicio confidenţă: Aşa e, Basquine?

— Aşa e, confirmă ea.

Apoi, după o clipă de tăcere, continuă:

— Eram deci servitoare la servitoarele din acel han care se afla situat pe un drum povârnit, unde trăsurile care treceau pe acolo erau nevoite să meargă încet. Într-o zi, când gerul care se lăsase peste noapte făcuse acel drum aproape impracticabil,

şedeam pe banca din faţa hanului; deodată am văzut trecând mai întâi un curier îmbrăcat în roşu, cu nişte splendide galoane de aur; mergea înaintea câtorva trăsuri aparţinând, după cum am auzit spunându-se în jurul meu, milordului duce de Castleby, un mare senior irlandez, imens de bogat, ce călătorea cu o suită numeroasă. Stătuse două zile la Limoges, iar bucătarii plecaseră cu o seară înainte, cu două furgoane pline de provizii, ca să-i pregătească masa în oraşul către care se îndrepta acum.

— Ce lux, am zis.

— Asta nu-i nimic, bietul meu Martin, continuă Basquine. În aceeaşi dimineaţă, un alt furgon, plin cu mobilă, însoţit de un valet şi un tapiţer, plecaseră înaintea acelui înalt şi puternic senior, care avea să găsească astfel, când sosea, pe la toate hanurile la care poposea, un număr de camere mobilate în modul cel mai luxos şi mai comod cu putinţă.

— Nici nu-ţi vine să crezi că cineva poate face o astfel de risipă.

— Omului îi plăcea să trăiască bine, zise Paiaţa.

— Şi ce vei spune, dragă Martin, dacă îţi voi vorbi despre un fel de trăsură cu care se încheia cortegiul lordului duce de Castleby, în care se aflau doi cai înşeuaţi, cu rândaşii lângă ei, căci se putea ca monseniorul să aibă fantezia să facă, pe drum, o partidă de călărie?

— Să plimbi caii cu trăsura? Ce zici de asta, Martin? mă întrebă Paiaţa.

Şi cum eu o priveam fix pe Basquine, crezând că-şi bate joc de naivitatea mea, fata continuă pe un ton ironic:

— Sigur că risipa asta era o nebunie, dar ducele de Castleby avea aproape patru milioane rentă numai de la moşiile sale şi cineva din suita lui mi-a spus mai târziu că de multe ori văzuse în Irlanda, pe domeniile senioriei sale, familii întregi de ţărani care stăteau goi-puşcă pe paie, în colibele lor, în vreme ce mama sau una dintre fete le spăla la râu zdrenţele. Ce vrei, dragă Martin, fără astfel de contraste, lumea ar fi de o platitudine dezolantă, zise în bătaie de joc Basquine.

Acel ton muşcător la o fată atât de tânără aproape că mă înfricoşă. Basquine continuă:

— Stăteam deci pe banca din faţa hanului, privind cu ochii mari tot acel convoi de trăsuri, când iată că prima trăsură, cea în care se afla ducele, se opri la porunca acestuia, transmisă de

valeţi vizitiului. Prin geamul portierei de la trăsură, am zărit doi ochi mici, de un albastru limpede, a căror privire n-o voi uita niciodată, doi ochi care mă fixau fără jenă; nu vedeam decât ochii, căci figura acelui personaj care mă privea cu atâta încăpăţânare dispărea ascunsă aproape în întregime sub blănurile în care era înfăşurat şi sub pălăria roşie de călătorie. Toate trăsurile se opriseră. După câteva minute de aşteptare şi după mai multe dusuri şi venituri din partea diverselor persoane din suita ducelui, care, cu pălăria în mână, veneau să-i vorbească la portieră, am văzut o femeie cam de vreo treizeci de ani, cu o figură plăcută şi distinsă, coborând dintr-una din trăsuri, se îndreptă spre han şi ceru să discute cu stăpâna. „Du-o pe această doamnă la patroana noastră în loc să stai aici cu gura căscată şi să-ţi pierzi vremea de pomană!” îmi spuse una din servitoare, dându-mi un ghiont zdravăn. „Asta şi vreau!” îi spuse servitoarei doamna aceea străină, care avea un accent englezesc destul de pronunţat. Apoi, luându-mă de mână, îmi spuse pe un ton deosebit de blând: „Du-mă la stăpâna acestui han, copila mea!” Am dus-o. A rămas câteva momente împreună cu hangiţa, apoi aceasta, ieşind afară, mi-a spus: „Fetiţo, te ţin aici de milă; n-ai nici cămaşă pe tine; nu ştiu de unde vii, n-ai părinţi, aşa că n-am să te mai pot adăposti multă vreme, pentru că mănânci mai mult decât câştigi. Acestei doamne, căreia i se pare că eşti drăguţă, i s-a făcut milă de tine. Dacă vrei să pleci cu ea, urcă-te într-una din trăsurile acelea frumoase la care căşti ochii şi vei fi fericită. Hotărăşte-te! Dar te previn că dacă refuzi o asemenea milostenie, mâine te dau pe uşă afară cum mă vezi şi cum te văd.

— Biata de tine! Cum era să refuzi o asemenea propunere în situaţia jalnică în care te aflai? i-am zis lui Basquine.

— Aşa că am acceptat imediat, mi-a răspuns ea. Şi totuşi nu fără o strângere de inimă inexplicabilă, deşi totul mi se părea un vis frumos. Doamna, căreia îi voi spune, de acum încolo, Miss Turner, mă luă de mână, având, desigur, poruncă să nu mă prezinte atunci lordului Castleby; îmi spuse să mă urc în trăsura ei şi tot şirul de trăsuri se urni din loc. Când mi-am mai revenit din uimire, am început să mă uit în jur; mă aflam într-o berlină de patru locuri, toate ocupate; căci mă aşezasem între Miss Turner şi o tânără negresă, cu trăsături deosebit de frumoase; mantia ei de călătorie lăsa să se întrevadă un costum de o

încântătoare originalitate; pe braţele goale şi lucioase ca abanosul străluceau brăţări de argint. În faţa mea am văzut alte două tinere: una foarte grasă, de o albeaţă strălucitoare, avea părul de un blond foarte deschis, ochii de un albastru ca azurul şi obrajii trandafirii; asta era flamandă, în sfârşit, ultima avea o figură comună, deşi destul de picantă; pe cap avea o blană de marmotă şi era îmbrăcată cu acel lux al vânzătoarelor de stridii din Paris, când ies duminica la plimbare. Catherine (aşa se numea fata) era într-adevăr o fiică a cartierului Halelor. Avea o mutră obraznică, îndrăzneaţă şi, aşa cum am aflat după aceea, folosea întotdeauna un limbaj trivial. Grosolăniile ei nu erau totuşi lipsite de un anumit spirit, fapt care-l distra teribil pe ducele de Castleby, care adeseori, după ce trăgea la măsea, se distra cu cinismul neruşinat al acelei fiinţe, culeasă chiar de el dintr-una din cele mai rău famate taverne din Paris.

— Cu neputinţă! am strigat. E cu neputinţă ca în vremea noastră să mai existe asemenea moravuri. Genul ăsta de serai călător în suita unui bărbat…

— Sărmanul Martin, se mai miră încă de astfel de lucruri, îi zise Basquine Paiaţei.

— Să ştii că Basquine nu inventează nimic, şi încă nu ţi-a spus totul, zise Paiaţa. Acel milord-duce a existat. Am cunoscut în cea mai deocheată societate pe unde m-am învârtit martori sau complici ai bizareriilor acestui lord.

— Ce vrei, dragă Martin, zise Basquine cu râsul ei ironic, când ai avere şi eşti de neam mare, eşti atotputernic. Dar te blazezi foarte repede; atunci vrei ceva nou, ciudat… De altfel, ca să-ţi spun drept, n-am văzut decât în ziua aceea tinerele care alcătuiau seraiul ducelui, căci odată ajunşi la destinaţie, am dus cea mai ciudată şi mai izolată viaţă. La următorul popas de poştă, Miss Turner, chemată de milordul-duce, m-a părăsit un moment, dar s-a întors repede şi mi-a făcut semn s-o urmez. Am părăsit trăsura seraiului şi, împreună cu Miss Turner, ne-am instalat într-o caleaşcă ocupată de obicei de intendentul şi de secretarul ducelui de Castleby; cele două importante personaje se urcară unde nimeriră, în alte trăsuri din suită. În primul oraş pe unde am trecut, Miss Turner mi-a cumpărat tot ce-mi trebuia ca să fiu îmbrăcată decent. Am călătorit tot timpul numai cu ea. Pe la hanuri, masa ni se servea separat, iar noaptea împărţeam aceeaşi cameră. Foarte tăcută, foarte rezervată, acea femeie

tânără nu răspundea decât prin monosilabe la toate întrebările mele, iar răspunsurile sale, care purtau amprenta unui fel de respect, se mărgineau aproape numai la cuvintele: „Fiţi liniştită, domnişoară, monseniorul vă va da o educaţie pe care ar da-o propriei sale fiice. Nu ştiţi cât de fericită sunteţi că aţi avut norocul să-l întâlniţi pe monseniorul pe drum. Cred că nu există un senior mai bun şi mai generos decât el.”

— Toate astea mi se par foarte ciudate, i-am spus lui Basquine.

— Mai ciudate decât îţi închipui, Martin. După ce-am ajuns la castelul ducelui, am început să duc o viaţă de huzur cu totul nouă pentru mine. Mă servea chiar camerista lui Miss Turner. Masa ducelui era de o fineţe, de o somptuozitate nemaiîntâlnite, dar mâncam separat. Sănătatea mea, şubrezită de lipsuri, devenea din ce în ce mai înfloritoare. Miss Turner se extazia în faţa frumuseţii mele, spunând că numai în câteva zile devenisem de nerecunoscut; ocupam un apartament întreg, mobilat cu o eleganţă, cu un lux, cu o căutare despre care e greu să-ţi faci o idee dacă nu l-ai văzut. În fiecare zi mă urcam în trăsură împreună cu Miss Turner şi ne îndreptam spre parcul lordului, unde puteam să alerg şi să mă joc după voia inimii. Adesea Miss Turner mă urca pe câte un căluţ blând şi credincios ca un câine. Cred că nici fata celui mai mare senior nu ducea o viaţă atât de luxoasă ca a mea.

— Şi încă nu-l văzuseşi pe milordul-duce? am întrebat-o.

— Nu. Nu i-am fost prezentată decât după trei săptămâni de la sosirea mea la castel, reşedinţă aproape regală – am uitat să-ţi spun – şi atât de minunat aşezată în mijlocul uneia dintre cele mai frumoase privelişti din sudul Franţei, unde clima se zice că este tot atât de plăcută ca la Hyeres; aici îşi petrecea monseniorul-duce o parte din iarnă.

— Dar de ce au întârziat atâta să te prezinte acelui om? am întrebat-o pe Basquine.

— Aşteptau sosirea mai multor lăzi cu îmbrăcăminte comandată special pentru mine, la Paris, la cei mai mari croitori. Înainte de a continua, trebuie să-ţi spun, Martin, că Miss Turner era o persoană cu maniere deosebit de alese şi că, între timp, mă învăţase, cu blândeţe şi răbdare, cum să mă port şi cum să vorbesc, determinându-mă să renunţ la expresiile grosolane cu care eram obişnuită. Ţinând seamă de toate recomandaţiile sale,

mă străduiam cât puteam să-i fiu pe plac. În ajunul zilei în care i-am fost prezentată ducelui de Castleby, Miss Turner mi-a zis: „Iată-vă aproape o mică lady în privinţa manierelor, a felului de a vorbi şi de a vă purta. Nădăjduiesc că monseniorul va fi foarte mulţumit când va vedea cât de mult aţi profitat de lecţiile mele.” Sosi şi ziua prezentării. Dacă intru în unele amănunte în privinţa toaletei mele, dragă Martin, n-o fac din cochetărie, ci pentru că această toaletă avea, din porunca ducelui, un pronunţat caracter copilăresc. Părul, despărţit în două printr-o cărare la mijloc, îmi cădea în bucle grele pe gât şi pe umeri; aveam braţele goale şi o minunată rochie de muselină brodată, adusă din India, cu pantalonaşi la fel, ciorapi albi de mătase, ajuraţi, şi nişte pantofiori din satin negru; lăudată de Miss Turner şi de cameristă, care-mi spuseseră că eram nespus de încântătoare, am sfârşit prin a mă uita în oglinda rotundă aflată în cabinetul meu de toaletă (trebuie să-ţi spun că aveam un apartament cu toate cele necesare, începând cu antecamera şi până la sala de baie); după ce m-am privit în oglindă, trebuie să mărturisesc, cu toată umilinţa, că eram într-adevăr foarte frumoasă. „Acum, mi-a spus Miss Turner pe un ton grav, scoţând dintr-o cutie o păpuşă uluitor de frumoasă, iată o păpuşă pe care v-a dăruit-o monseniorul. Va trebui să vă duceţi să-i mulţumiţi, înţelegeţi?” „Da, Miss Turner”, i-am răspuns admirând acea jucărie, o adevărată operă de artă pe care nici nu cutezam s-o ating. „Luaţi-vă păpuşa”, mi-a zis guvernanta mea. „Dar nu mergem la monseniorul?” am întrebat-o. „Ba da, domnişoară, acolo mergem, dar monseniorul doreşte să luaţi şi păpuşa cu dumneavoastră.” Destul de mirată de această recomandaţie, am urmat-o pe Miss Turner la monseniorul.

Această ultimă parte a povestirii lui Basquine m-a derutat complet şi, în naivitatea mea, i-am zis tinerei fete:

— Îngrijirile, educaţia care ţi s-au dat dovedesc cel puţin că acel milord-duce nu era un om rău.

Basquine mă privi fix şi izbucni într-un hohot batjocoritor de râs care mă făcu să tremur.

— Înainte de a continua această povestire, dragă Martin, şi pentru a te pregăti să auzi unele lucruri pe care îţi va fi greu să le crezi, zise Basquine, spune-mi, cunoşti aventura „bunului” nostru Ludovic al XV-lea cu domnişoara de Tiercelin?

— Nu, am răspuns, destul de surprins de o astfel de întrebare,

nu cunosc acea aventură.

— În timpul şederii mele la ducele de Castleby, zise Basquine, am avut prilejul să citesc foarte multe cărţi despre domnia lui „Ludovic-cel-iubit”, cum i se mai spunea. Iată despre ce e vorba. Acest „bun” rege, trecând într-o zi prin grădina Tuileries, văzu o fetiţă de unsprezece ani, auzi, Martin? doar de unsprezece ani! Era fetiţa unui burghez din Paris, un anume Tiercelin, care trăia din rentele sale. Regele avu un capriciu pentru acea fetiţă şi ea fu adusă numaidecât în patul regal de către marchiza de Pompadour, rivală îngăduitoare, după cum poţi vedea.

— Vai, dar treaba asta a fost o ticăloşie! am strigat indignat.

Basquine însă continuă impasibilă:

— Ludovic al XV-lea a fost – lucru rar – fidel vreme de doi ani fetiţei Tiercelin. Acea fidelitate i-a speriat pe curteni şi, în urma nu ştiu cărei intrigi a ducelui de Choiseul, biata fată a fost azvârlită, împreună cu tatăl ei, în hrubele Bastiliei, unde au rămas amândoi vreme de paisprezece ani.[1]

— De atunci probabil că i s-a spus regelui „Ludovic-cel-iubit”, zise Paiaţa, izbucnind în râs.

— Morala, continuă Basquine cu o ironie amară, e că Ludovic al XV-lea era un biet şcolar naiv pe lângă ducele de Castleby şi că aş fi preferat să trăiesc în închisoare paisprezece ani decât să trec prin ce-am trecut în bogata casă a lordului Castleby.

Speriat de aceste cuvinte ale lui Basquine, am strigat:

---

[1] Iată ce puteţi citi în Memorii istorice de Peuchet, scoasă din arhivele poliţiei, volumul III, paginile 106, 108, 114 etc.

„Una dintre faptele care scot cel mai bine în evidenţă corupţia poliţiei sub Ludovic al XV-lea este «afacerea Tiercelin».

E vorba de o fetiţă, cu un chip încântător, în vârstă doar de 11 ani, pe care Ludovic al XV-lea a întâlnit-o în drumul lui, în timp ce se plimba prin grădina Tuileries. Chiar în aceeaşi seară i-a vorbit despre acest lucru lui Lebel, valetul său de cameră. Acesta – pentru care înclinările ciudate ale stăpânului său nu mai constituiau un mister – s-a gândit repede cum să-i satisfacă dorinţa regelui. Fata a fost deci răpită şi dusă plocon regelui…”

Şi mai departe scrie:

„Marchiza de Pompadour profită imediat de acest prilej pentru a scăpa de o rivală ce putea deveni foarte primejdioasă; ea îl susţinu pe domnul de Choiseul în spusele sale, şi regele, într-un moment de mânie, semnă hârtia de întemniţare la Bastilia a fetiţei Tiercelin şi a tatălui acesteia… Notele secrete privind această intrigă josnică arată că cei doi au stat în închisoare vreme de paisprezece ani”. (n.a.)

— Deci ai fost ţinută cu forţa în casa acelui om?

— Nu, răspunse ea, am rămas de bunăvoie.

Şi cum nu puteam pricepe contradicţia dintre cele afirmate de Basquine, aceasta continuă:

— Înainte de a-ţi vorbi despre aventura lui Ludovic al XV-lea, mi se pare că rămăsesem la prezentarea mea în faţa milordului-duce. Îmbrăcată într-o superbă rochie de fetiţă, cu păpuşa într-o mână, întinsesem cealaltă mână guvernantei. Am trecut mai întâi printr-o admirabilă galerie de tablouri, apoi printr-un soi de saloane unul mai frumos ca altul; în sfârşit, am ajuns la apartamentul particular al milordului-duce. Cu excepţia a doi dintre valeţii săi de încredere, niciun alt servitor din casă nu avea voie să intre în acel apartament. Miss Turner oprindu-se cu mine în faţa unei uşi îmbrăcate în catifea roşie, a sunat într-un anume fel. Ne-a deschis unul dintre cei doi valeţi, care a schimbat câteva cuvinte în engleză cu ea, apoi m-a încredinţat acelui nou personaj, zicându-mi: „Corso (acesta era numele valetului de cameră, valet italian) te va duce la monseniorul; să fii cuminte şi înţelegătoare, să te comporţi ca o mică Lady şi să-ţi aduci aminte de toate sfaturile mele”. Apoi uşa s-a închis în urma guvernantei, eu am rămas singură cu acel Corso, a cărui figură efeminată şi bronzată, cu ochii pătrunzători şi negri ca smoala, mi-a inspirat o uşoară silă. „Dacă domnişoara binevoieşte să mă urmeze, mi-a zis el respectuos, luându-mă de mână, am s-o conduc la monseniorul.” Am străbătut, împreună cu Corso, un prim salon, apoi un fel de budoar cu pereţii numai din oglinzi, ca de altfel şi plafonul, ca şi o parte din podea. Apoi Corso a apăsat pe un buton pe care n-am apucat să-l văd, unul din pereţii de oglindă a intrat într-un fel de ramă făcută în zid şi, continuând să-mi ţin călăuza de mână, l-am urmat, din ce în ce în ce mai neliniştită, într-un coridor întunecos, acoperit cu covoare atât de groase, încât înăbuşeau orice zgomot de paşi. După câteva minute, Corso a deschis o uşă şi m-a împins uşor înainte; când m-am întors către el, am constatat că dispăruse. Mi-a fost cu neputinţă să-mi dau seama pe unde intrasem. În viaţa mea cred că n-am să uit scena care a urmat. Mă aflam într-o cameră rotundă, acoperită toată cu draperii negre, presărate cu lacrimi de argint şi luminată de o lumânare pusă într-un sfeşnic tot de argint. Un miros persistent din cele mai suave parfumuri umplea acea odaie sepulcrală, mobilată cu un fel de

bancă circulară din abanos lustruit, fără spătar şi fără perne. În mijlocul odăii se afla o masă acoperită cu o cuvertură de catifea neagră, brodată cu argint, care semăna cu acoperitoarea unui sicriu. Pe masă, am văzut o mică trusă de jucării, un „mic menaj” cum zic copiii, dar de o bogăţie de neînchipuit. Toate piesele acelui mic serviciu în miniatură erau din aur masiv şi împodobite cu pietre scumpe. Am remarcat mai ales un castron de supă, mare cât o ceaşcă, o adevărată operă de bijutier. Nu lipsea nimic, începând cu farfuriile de toate dimensiunile, până la serviciul de oţet şi untdelemn făcut din aur şi din cristal, nu mai mare decât un flaconaş de parfum pentru pus în buzunar, şi până la solniţa de sare şi piper pe care abia o puteai ţine în mână, atât era de mică.

— Şi când te gândeşti că ţăranii de pe domeniile acelui duce, locuind claie peste grămadă în nişte vizuine şi umblând aproape despuiaţi, mâncau din troaca porcilor, până într-atât erau de rupţi de foame! am spus eu gânditor, căci nu-mi ieşea din minte cumplita mizerie în care se zbăteau supuşii acelui mare senior.

— Aceşti mari seniori, dragă Martin, cresc, hrănesc şi păstrează cu grijă vânatul, dar nu ţin câtuşi de puţin să-şi păstreze şi ţăranii de pe moşiile lor... Eram şi uluită şi speriată de ceea ce vedeam, continuă Basquine. Mai departe, pe o etajeră de marmoră neagră, am zărit un mic serviciu de bucătărie, din argint, de aceeaşi mărime că şi serviciul de masă. Un reşou mare, sub care ardea nişte spirt, slujea şi de sobă şi de plită. Nu exista nimic neliniştitor în aceste pregătiri copilăreşti; dar tăcerea profundă care domnea în acea odaie, acoperită de draperii negre, începea să mă sperie, când iată că una dintre draperii se ridică. Atunci... mi s-a părut că visez; căci am văzut intrând călare pe unul din acei superbi cai de lemn care se mişcă datorită unui resort ascuns, am văzut deci intrând, călare un bărbat de talie mijlocie, destul de durduliu, părând să aibă vreo şaizeci de ani. Pe cap avea o perucă blondă, cu zulufi lungi; cămaşa avea un guler mare, răsfrânt, iar vesta, foarte scurtă, era prinsă cu nasturi de pantaloni. Într-un cuvânt, acel ciudat personaj era îmbrăcat ca un băieţel de vârsta mea. Continuând să facă pe puştiul, sufla cu putere dintr-o mică trompetă de argint. Făcu astfel înconjurul odăii rotunde, călărind pe calul lui de lemn.

— Probabil că era nebun! am strigat.

— Nebun? zise Basquine privindu-mă. Apoi, schimbând o privire cu Paiaţa, adăugă: Da, dragă Martin, era nebun… Milordul-duce, căci el era, – se lăsa într-adevăr adesea pradă unor manii care frizau nebunia. Când l-am văzut pe acel bătrân caraghios îmbrăcat ca un băieţaş de zece ani şi jucându-se ca şi cum ar fi avut într-adevăr acea vârstă, am izbucnit în râs. Dar acel râs neavând niciun ecou în acea profundă şi sinistră singurătate – căci milordul-duce, încetându-şi cavalcada, coborâse de pe cal şi, mut şi impasibil, mă sorbea din ochii lui mici şi albaştri, care străluceau pe chipul de un roşu-sângeriu – spaima puse din nou stăpânire pe mine şi ajunse la culme, fiindcă ceea ce mi se păruse la început caraghios, acum mi se părea înfricoşător; am început deci să plâng cu hohote.

— Într-adevăr, trebuie să fi fost o scenă groaznică, i-am spus lui Basquine; mai rău decât un coşmar…

— Dar, continuă ea, cuvintele afectuoase, paterne ale milordului-duce (vorbea foarte bine franceza) mă calmară şi mă făcură să am încredere în el. Când văzu că m-am liniştit, schimbă imediat tonul şi, fără să facă vreo aluzie la felul cum mă culesese de pe drum şi la grija pe care-o avusese faţă de mine, îmi spuse, făcând pe pelticul şi vorbind ca un băieţaş: „Să-mi spui Toto, să-mi zici pe nume şi acum hai să păpăm. Ai o păpuşă foalte flumoasă… Da’ să ştii că şi eu am jucălii flumoase… Am să ţi le alăt, da’ întâi să păpăm.”

Şi cum mă uitam uluit la Basquine, abia putând să-mi cred urechilor ceea ce auzeam, fata continuă surâzând batjocoritor:

— Şi Toto, duce şi pair al Angliei, se bucura în societate de toată consideraţia, de toată autoritatea unui nume mare şi a unei averi imense. În plus, cum catadicsise să-şi reprezinte ţara ca ambasador, doi sau trei suverani îl decoraseră cu cele mai înalte distincţii. Când nu era îmbrăcat în Toto, milordul-duce avea un aer sever şi respectabil. Din întâmplare, l-am văzut într-o seară plimbându-se prin galeria sa de tablouri, la braţ cu arhiepiscopul din oraşul vecin, căci milordul-duce era un foarte bun catolic şi în fiecare duminică se oficia o slujbă în capela castelului. Ducele mergea cu fruntea sus, era trufaş şi mândru, purtând un cordon albastru pus în diagonală peste vesta albă şi o placă cu diamante pe haina neagră. Într-adevăr, în acel mare senior nu l-aş fi recunoscut niciodată pe Toto, cu care „păpasem” prima oară…

— Ah, dacă le-am putea întoarce pielea pe dos şi i-am putea vedea pe dinăuntru pe respectabilii noştri bătrâni, mai ales pe politicienii ăştia ruginiţi, Doamne, peste ce destrăbălaţi am mai da! zise Paiaţa. Câţi Toto n-am descoperi sub măştile lor austere!

— Dar să revenim la prima mea masă, îşi reluă Basquine povestirea. Am mâncat din farfurioarele acelea mici mâncarea pregătită în cratiţe micuţe de argint; lucru ciudat, anii mei tineri spunându-şi cuvântul, am râs şi m-am amuzat nemaipomenit, mai ales că Toto se dovedi a fi foarte priceput în arta culinară. Imediat după masă, Toto mi-a arătat jucăriile: avea nişte lucruri admirabile, şi ciudate, adevărate minuni în ceea ce priveşte mecanica. Trebuie să fi costat sume considerabile. Dar întrerupându-se brusc. În toiul exhibiţiilor sale, Toto îmi spuse cu un aer dezolat: „Iată că s-a făcut tlei... Acum o să vină dădaca să mă ducă la lecţie... e gloaznic de plicticos... Pe mâine, da?” Aceasta a fost prima mea întâlnire cu milordul-duce, căci, trăgând probabil de şnurul unei sonerii invizibile, uşa mascată prin care intrasem se deschise, Corso apăru şi, la un semn al stăpânului său, mă duse pe acelaşi drum pe care venisem, apoi mă încredinţa lui Miss Turner, care mă aştepta în faţa uşii apartamentului particular al milordului-duce. Când i-am povestit toate acele ciudăţenii lui Miss Turner, ea mi-o tăie scurt, spunându-mi cu severitate: „O dată pentru totdeauna, domnişoară! Niciun cuvânt despre toate acestea nici mie, nici altor persoane; altfel riscaţi să pierdeţi toată bunăvoinţa monseniorului!” Acea primă masă n-a fost decât ridicolă, zise Basquine, dar ridicolul acela era preludiul oribilului!

. . . .

Urmarea discuţiei pe care am avut-o cu Basquine şi pe care pana mea refuză s-o mai aştearnă pe hârtie mi-a dovedit că omul acela nu era nebun; era unul dintre acei monştri care se lasă călăuziţi de nişte monomanii înfricoşătoare, făcând abuz de toate plăcerile pe care şi le pot procura datorită imensei lor averi, obţinută fără muncă, pe care au moştenit-o încă din adolescenţă.

— În rest, continuă Basquine, Miss Turner părea să ignore complet ce se petrecea, fiind tot timpul rezervată, impasibilă şi ocupându-se de educaţia mea cu un zel, cu o perseverenţă care nu se datorau decât poruncilor stăpânului ei. Miss Turner mă

învăţă să citesc şi să scriu; excelentă muziciană, ea a cultivat şi a dezvoltat calităţile mele înnăscute în ceea ce priveşte vocea, m-a învăţat să cânt la pian, să desenez, m-a învăţat istoria şi geografia; nici dacă aş fi fost fiica milordului-duce, cum spunea ea adesea, n-aş fi fost educată cu mai multă inteligentă şi grijă.

— Ceea ce mi se pare înfricoşător în toată povestea asta e că această faptă, generoasă în sine, era făcută pentru ca ducele să-şi satisfacă unul dintre cele mai josnice capricii…

— Într-adevăr, zise Basquine, în timp ce-mi petreceam jumătate din viaţă într-o mare austeritate, studiind cu sârg, căci Miss Turner nu mă scăpa o clipă din ochi, cealaltă jumătate din viaţă era un iad, a cărei amintire înfricoşătoare mă va urmări până la moarte.

— Nu te-ai gândit să fugi? am întrebat-o.

— Nu voiam, zise ea cu un fel de exaltare, căci în acea epocă am întrevăzut, pentru prima oară, ţelul către care năzuiam, ţinta la care voiam să ajung şi la care voi ajunge, preciză ea cu hotărâre.

— Zău dacă te înţeleg, Basquine…

— Ascultă, Martin, când m-ai cunoscut tu, eram foarte nefericită, nu-i aşa? Ai văzut cât de mult am suferit când m-au smuls din braţele tatălui meu, care se afla pe moarte. Ştii cât am fost de nefericită la maica Major, bătută, umilită, înjurată… Am fost saltimbanci, vagabonzi, hoţi… Ei bine, în ciuda acestei degradări precoce, am păstrat întotdeauna, în adâncul sufletului meu, unele remuşcări vagi, o aspiraţie către o viaţă mai puţin urâtă… Îţi mai aduci aminte de seara aceea minunată petrecută pe insulă?

— O! Sigur că da! am strigat.

— N-am prea multe amintiri de acest fel şi le păstrez în sufletul meu ca pe cel mai de preţ lucru! Ei bine, strigă Basquine cu o înflăcărare crescândă, pe vremea aceea încă mai nutream un oarecare respect pentru mine, încercând să scuz faptul că-mi pierdusem puritatea. Pe vremea aceea îmi spuneam: „Soarta şi abandonul au făcut din mine ceea ce sunt acum.” Dar, după ce am stat o vreme la milordul-duce, am fost atât de înjosită de acel monstru, încât n-am mai avut niciun fel de sentimente: nici de ură, nici de silă; dar pe măsură ce, în urma educaţiei pe care o primeam, inteligenţa mi se dezvolta, am început să simt o dorinţă, o nevoie de răzbunare care creştea cu fiecare zi ce

trecea şi care deveni ideea mea fixă. Începând din acel moment, mi-am acceptat soarta cu o bucurie sinistră. Tot timpul pe care-l aveam la dispoziţie îl foloseam ca să mă instruiesc, să-mi dezvolt talentele, să învăţ să fiu seducătoare, să am maniere distinse, însuşiri care dau femeilor multă putere. Milordul-duce, printr-un rafinament diabolic de corupţie, încuraja înclinarea mea către studiu. A chemat special pentru mine, plătind un preţ excesiv, un excelent profesor de canto şi de compoziţie, care i-a pregătit pe cei mai mari artişti ai acestei epoci şi ale cărui opere sunt astăzi foarte cunoscute. În legătură cu acest profesor, adăugă Basquine surâzând cu blândeţe, află, dragă Martin, un lucru care te va bucura, care-ţi va mai încălzi inima după toate lucrurile îngrozitoare pe care ţi le-am povestit. În ochii profesorului despre care îţi vorbesc, treceam drept fiica adoptivă a ducelui, căci aş fi murit de ruşine dacă profesorul meu ar fi presupus ceea ce eram de fapt. Acesta admira cu atât mai mult aparenta solicitudine de care eram înconjurată, cu cât mi-a mărturisit că şi el îşi datora cariera unei fiinţe pe cât de misterioase, pe atât de generoase. „Simţeam în mine focul sacru, mi-a spus profesorul, dar sărac, necunoscut, fără bani, nu aveam mijloace de a studia, când eu abia dacă aveam cu ce-mi cumpăra o bucată de pâine. Într-o zi, am văzut intrând în mansarda mea un om destul de copt, prost îmbrăcat, un om aspru, cu vorba tăioasă, cu privirea pătrunzătoare, întrebările sale îmi dovediră că omul cunoştea toate amănuntele vieţii mele, vocaţia mea şi vizita sa s-a soldat cu o pensie care într-adevăr mi-a dat posibilitatea să studiez, să muncesc, să fac ceva în viată, să devin cineva. Din păcate, n-am cum să-mi dovedesc recunoştinţa faţă de acel misterios binefăcător pentru că nu l-am văzut decât atunci…” „Dar nu-i ştiţi nici măcar numele?” l-am întrebat pe marele profesor şi artist. „Mi-a spus că se numeşte Just şi că omul de afaceri de la care primeam banii nu i-a îngăduit niciodată să-i divulge numele.”

— Domnul Just! a strigat Paiaţa întrerupând-o pe Basquine. Iată un lucru foarte ciudat…

— De ce? l-am întrebat.

— Un tânăr pictor pe care l-am cunoscut în zilele mele de prosperitate şi care acum e ilustru mi-a povestit că-şi datora cariera generosului sprijin al unui protector misterios care se numea domnul Just.

— Păi trebuie să fie acelaşi! am strigat.

— Probabil, a zis Paiaţa, căci la puţină vreme după asta, un sculptor, prieten cu el, deosebit de talentat, dar care murea de foame, aşa cum pătimise şi pictorul, a fost ajutat, în chip miraculos, de acelaşi domn Just, pe care niciunul, nici celălalt nu l-au văzut decât o singură dată, dar care trebuie să fie foarte bine informat din moment ce nu ajută decât pe oamenii care într-adevăr merită.

— Ah, îţi mulţumesc, Basquine, am spus. Nu, nu toţi oamenii bogaţi sunt nişte detracaţi. Există şi suflete mari, care fac din bogăţie un sacerdoţiu; căci, Domnul fie lăudat, dacă există şi duci de Castleby, văd că există şi domni Just! Ah, am strigat plin de entuziasm, ce n-aş da să pot contempla şi eu un astfel de om mare!

— Vai, bietul meu Martin, sunt nevoită ca din cer să te las să cazi iar în iad, căci vreau să-mi continui povestirea. Cu un profesor ca cel despre care ţi-am vorbit şi pe care l-am avut timp de trei luni de zile cred că-ţi dai seama că am făcut progrese rapide. În sfârşit, dragă Martin, ceea ce vreau să-ţi spun poate că ţi se va părea absurd… Totuşi, nimic nu e mai adevărat şi nu dovedeşte mai bine puterea voinţei mele. Eram o ignorantă, am vrut să învăţ şi să fiu deşteaptă, să am minte. În acest scop i-am citit şi i-am studiat pe scriitorii cei mai iluştri, cei mai plini de spirit, însuşindu-mi din cărţile lor un fel de a vorbi care putea să-i înşele uşor pe cei mai puţin instruiţi; până şi milordul-duce, care cunoscuse în numeroasele sale călătorii pe oamenii cei mai distinşi din Europa, mi-a zis într-o zi, minunându-se: „Să mă bată Dumnezeu dacă fetiţa asta n-a devenit spirituală…” Linişteşte-te, Martin, adăugă Basquine cu un surâs trist, nu voi face niciodată spirite pe seama ta.

— Dar răzbunarea despre care vorbeai? Ce-i cu ea? am întrebat.

— Răzbunarea? spuse ea. Ca s-o pot pune în practică, va trebui să muncesc cu înverşunare, să-mi pun în valoare talentele, puterea de seducţie, să am bani, o situaţie, adică să dispun de tot ceea ce într-o zi s-ar putea transforma în nişte arme cumplite. Sigur că nu împotriva milordului-duce, asta mi-ar fi acum cu neputinţă, ci împotriva tuturor acelor bogătaşi leneşi, tâmpiţi, insolenţi şi destrăbălaţi, printre care milordul-duce întruchipează bătrâneţea deşucheată, iar Scipion, adolescenţa

depravată.

— Încep să te înţeleg, Basquine, i-am spus, izbit de expresia implacabilă a chipului ei.

— Ah, bogătaşi nemiloşi, strigă ea cu o înflăcărare ameninţătoare, în timp ce pe voi vă dădea belşugul afară din casă, tata murea de foame, iar pe mine m-au cumpărat, copilă încă, pentru câteva monede de argint! Nepăsarea voastră faţă de soarta mea şi a altor nenorocite ca mine a făcut să-mi pierd puritatea la o vârstă la care până şi ucigaşele mai sunt încă fecioare! Ah, mari seniori blazaţi, aţi făcut din mine jucăria şi victima dezmăţurilor voastre fără frâu, bătându-vă joc de mine cu o ironie necruţătoare şi luminându-mi cu atât mai mult mintea cu cât îmi umileaţi mai amarnic trupul! M-aţi chinuit, m-aţi înjurat, m-aţi înjosit, m-aţi corupt până în măduva oaselor cu înfricoşătoarea voastră destrăbălare, şi nu aveam nici doisprezece ani! Dar aşteptaţi, aşteptaţi… Vârsta candorii şi a inocenţei a trecut, acum vine vârsta frumuseţii care-ţi ia ochii, vârsta seducţiei, a talentelor care încep să dea roade… Aşteptaţi! Puternică prin viciul pe care voi mi l-aţi vârât în sânge, puternică prin ura nemiloasă pe care mi-aţi inspirat-o, puternică prin inima mea moartă înainte de a fi trezită de o dragoste adevărată, puternică prin simţurile mele stinse înainte de a ajunge la vârsta la care ar fi trebuit să se aprindă, puternică mai ales prin dispreţ, prin sila pe care mi-o inspiraţi, veţi vedea ce patimi cutremurătoare voi şti să vă inspir. Oh, într-o zi mă veţi iubi şi în ziua aceea voi fi răzbunată!

Atitudinea, gesturile, chipul lui Basquine, în timp ce rosti aceste cuvinte, dovedeau atâta încrâncenare, încât, fără să vreau, am strigat:

— Basquine, mă sperii!

Basquine îşi trecu mâna pe fruntea care i se înroşise uşor, tăcu un moment, apoi îmi spuse:

— Iartă-mă, dragă Martin, că m-am lăsat târâtă astfel de ură… Dar faţă de tine şi de Paiaţa, n-am nimic de ascuns. Şi acum să-mi continui povestirea… Mi-au mai rămas de altfel puţine lucruri de spus… Un eveniment neprevăzut m-a obligat să părăsesc casa milordului-duce; Ticălosul a murit pe loc de apoplexie. Nepotul său, unicul moştenitor, a sosit imediat cu diligenţa ca să pună mâna pe acea imensă avere. Acel nepot, el însuşi foarte bogat, dar foarte avar, tot pe atât de sever şi de puritan pe cât

fusese unchiul său de destrăbălat şi de risipitor, alungă de la castel toate ibovnicele pe care le adunase milordul-duce şi cărora răposatul nu le lăsase niciun ban. Dar Miss Turner adunase o avere considerabilă. Văzându-mă alungată împreună cu celelalte fete din serai, îşi păstră impasibilitatea obişnuită; totuşi, mie îmi dădu douăzeci de franci şi o ghitară foarte frumoasă, la care mă învăţase că cânt. „Fetiţo, mi-a zis, cu frumuseţea ta, cu ghitara asta, cu douăzeci de franci în buzunar, cu o rochie ca lumea şi cu un mic pachet cu lenjuri, n-ai de ce te nelinişti de soarta ta.” Astfel am părăsit castelul ducelui de Castleby, la începutul verii, neavând alt scop decât de a ajunge la Paris, gândindu-mă vag să mă apuc de teatru, unde puteam mai lesne decât oriunde în altă parte, datorită muncii, zelului şi voinţei, să păşesc pe prima treaptă a gloriei. Drumul din sudul Franţei până la Paris a decurs fără incidente; timpul a fost frumos şi, datorită ghitarei cu care mă acompaniam cântând prin cafenele şi prin alte localuri publice, când am ajuns în Capitală câştigasem de două ori cât îmi dăduse Miss Turner. Nu peste mult, m-am întâlnit, din întâmplare, cu Paiaţa, pe care îl crezusem mort. Inima mi-a tresăltat de bucurie, de fericire şi de nădejde.

— Când m-am întâlnit cu ea, zise Paiaţa, trăiam cu sora meşterului lăcătuş. Bineînţeles că am părăsit-o imediat pe văduvă…

— Da, zise Basquine, şi atâta timp cât am rămas cu el, s-a apucat cu sârg de meseria de lăcătuş, ca să avem din ce trăi, pentru că, din gelozie, nu voia să mă mai lase să cânt prin cafenele.

— Dar, zise Paiaţa pe un ton de regret, nu ţi-a vorbit despre amărăciunile şi despre necazurile cu care am copleşit-o, despre brutalităţile şi violenţele mele datorate geloziei şi…

— La ce bun să-i mai vorbesc lui Martin despre aceste lucruri triste? zise Basquine întrerupându-l pe prietenul nostru. N-aveai dreptate, dragul meu, să te plângi nici de afecţiunea mea şi nici de răceala mea. E adevărat că n-am iubit niciodată pe altul, dar nu te mai puteam iubi aşa cum voiai tu să fii iubit. Când te-am văzut, am crezut o clipă că simt reînviind acea dragoste nefericită care începuse încă din copilărie… Dar mă înşelasem. Dacă nu iubeşti din adâncul sufletului, dragostea nu dăinuie… Şi apoi, vezi tu, Martin, eu nu doream decât să mă consacru artei

mele: o voce tainică îmi şoptea că numai prin ea puteam să-mi ajung scopul şi să mă răzbun pe cei care mă umiliseră. Gelozia, reproşurile neîncetate ale Paiaţei în legătură cu puţina dragoste pe care i-o arătam mă supărară; aş fi fost de o mie de ori mai fericită dacă ar fi acceptat, aşa cum îl rugasem, o prietenie frăţească; dar obsesiile, mâniile lui deveniră până la urmă de nesuportat, căci suferea cumplit din pricina răcelii mele, şi necazurile mele zilnice erau tot atâtea piedici în drumul pe care voiam să-l urmez… Aşa că într-o seară…

— Când, isprăvind lucrul, m-am întors acasă, continuă Paiaţa întrerupând-o pe Basquine, dumneaei dispăruse. Din ziua aceea n-am mai văzut-o decât acum…

— Şi din ziua aceea ce s-a mai întâmplat cu tine? îl întrebă Basquine cu interes. Spune-ne, căci în ce mă priveşte, tu vei fi întotdeauna fratele meu, ca şi Martin. În orice situaţie ne vom găsi, vom rămâne credincioşi jurământului nostru din copilărie.

— Da, aşa e! am strigat şi eu şi Paiaţa.

După un moment de tăcere, i-am spus Paiaţei:

— Continuă-ţi povestirea… După dispariţia lui Basquine, ce-ai făcut?

— Am fost atât de disperat, încât am crezut că-mi voi pierde minţile. O iubeam, Martin, cum n-am mai iubit şi cum nu voi mai iubi pe nimeni niciodată! Dovadă e faptul că pentru ea aveam unele gingăşii care mi se potriveau întocmai ca nişte pantofiori de satin unui bou! Dacă n-aş fi iubit-o, puteam să mă reîntorc la văduva mea şi să trăiesc ca un conte. Dar nu! N-am mai putut! Şi nici n-am mai vrut să muncesc fiindcă am socotit că nu mai aveam pentru cine… Aşa că după plecarea lui Basquine, nu mi-a mai păsat de nimic şi m-am apucat de furat. M-am întâlnit cu Iepuroaica.

— Bătrânul ticălos… Mai trăieşte?

— El da… Dar maica Major s-a copt atât de bine, încât n-a mai rămas nimic din ea!

— Dumnezeule! Dar omul-peşte? M-am gândit adesea la el de când ne-am despărţit.

— Într-adevăr, zise şi Basquine. Bietul Leonidas!

— Omul-peşte a scăpat fiindcă se afla în cada lui cu apă. Dar ticălosul acela de măscărici a murit asfixiat. Iepuroaica a devenit acum domnul Bonin, negustor de jucării în pasajul Bourg-l’Abee. Dar de fapt dă bani cu camătă… Iar eu fac afaceri cu el. De pildă,

un oarecare Rondeau, om cu stare, avea de unde plăti, luase de la unul, cu împrumut, şaptezeci şi două de mii de franci pentru care i-a dat o poliţă. Omul s-a tot ţinut după el să-i plătească, dar musiu Rondeau a şters-o în Anglia. Creditorul, plictisit să se mai ţină după el, i-a vândut Iepuroaicei poliţa contra cincisprezece mii de franci. Iepuroaica m-a trimis în Anglia să încerc să scot banii de la Rondeau. „Dacă izbuteşti, mi-a zis, ai cincisprezece mii de franci cadou.” M-am dus în Anglia, m-am ţinut scai de debitor şi am izbutit să-l determin să-mi dea cei şaptezeci şi două de mii de franci, Iepuroaica s-a ţinut de cuvânt şi mi-a dat cei cincisprezece mii de franci. Când m-am văzut cu atâţia bani în buzunar, mi-am zis: „Acum mă duc să-l caut pe Martin! Vreau să împart banii cu el!! Dar Claude Gérard n-a fost de acord. Am făcut drumul degeaba. O călătorie de două ori păguboasă, spuse Paiaţa. întunecându-se brusc, fapt care m-a mirat foarte mult.

— De ce de două ori păguboasă? l-am întrebat.

— Mai întâi, pentru că n-am izbutit să dau de tine; Martin, iar apoi pentru că…

— Pentru ce?

— Sunt blestemat… Am nimerit la un ospiciu, şopti el.

Pe moment, n-am înţeles ce vrea să spună. Aşa că l-am rugat:

— Explică-te, dragul meu.

— Nu, zise el tresărind. La ce bun să mă mai gândesc la acest luciu? Claude Gérard n-a vrut să-mi spună unde eşti, schimbă el vorba, redevenind vesel. Atunci m-am întors la Paris şi m-am apucat să-mi fac de cap. Am început cu jocurile de noroc. Întâi am pierdut. Când nu mi-au mai rămas decât câteva mii de franci, am jucat pe numărul treisprezece şi în două zile am câştigat cincizeci de mii de franci. Îţi simţeam cu atât mai mult lipsa, Martin, cu cât aveam mai mulţi bani. Despre tine, Basquine, nu mai spun nimic. Dacă aş fi ştiut unde te pot găsi…

— Te cred, dragul meu, zise Basquine, sigur că-ţi era mult mai uşor să împărţi cu mine acei bani câştigaţi atât de uşor decât banii câştigaţi anevoie din munca cinstită de lăcătuş cu care te-ai chinuit atâta timp cât am fost împreună.

— Aşa e! Am câştigat foarte uşor cei cincizeci de mii de franci. În loc să mânuieşti toată ziua pila şi ciocanul, mai bine să aduni banii cu lopăţica de pe masa acoperită cu postav verde. Şi ţine-te trai! Apartament superb, cai, trăsuri, masă pusă şi casă deschisă şi apoi o mulţime de iubite de la Amelie la Zelie. Toate

literele alfabetului s-au perindat prin patul meu! Atunci mi-am spus căpitanul Hector Rambochio; mi-am luat acest grad auzindu-l pe Iepuroaica tot vorbind despre Texas, unde învârtea nişte afaceri cu unul de pe acolo. Cât timp am trăit pe picior mare, mi-am confecţionat şi un tată-socru marchiz, căci am avut şi o iubită despre care am lansat zvonul că e fata unui grande de Spania. Timp de un an am trăit pe picior mare jucând la ruletă, ducând o viaţă care semăna ca două picături de apă, în privinţa emoţiilor, cu viaţa noastră vagabondă de pe vremuri. Dar toate au un sfârşit, chiar şi norocul; când mizam pe roşu, întotdeauna câştigam, dar până la urmă iată că roşul m-a trădat. Atunci am trecut pe negru; dar am pierdut întruna. Am fost nevoit să renunţ la frumosul meu apartament din strada Richelieu şi să mă mut într-un hotel amărât din strada Seine... Acolo, m-am distrat asmuţindu-i pe vecinii mei studenţi să-şi provoace prietenii la duel; eu mă angajam să le fiu martor; îmi luam micul dejun datorită pistolului, masa, datorită săbiei, iar cina, datorită spadei. Am uitat să-ţi spun că-mi plăcea la nebunie scrima, încât Bertrand, faimosul Bertrand, a făcut din mine într-un an şi jumătate – faţă de care bineînţeles că m-am dat drept fiul unui om de neam mare – unul dintre cei mai buni spadasini, un tânăr care mânuia sabia cu eleganţă, abilitate, corectitudine, dar uneori atât de fulgerător, încât îmi năuceam adversarul. Această reputaţie odată stabilită, într-un duel în care l-am împuns în burtă pe un creditor care se burzuluise şi care trecea drept unul dintre cei mai mari mâncăi, m-a ajutat în mod deosebit să recuperez poliţele neplătite ale Iepuroaicei, până când sacul cu poliţe al acestuia s-a golit; cu studenţii isprăvisem pentru că se bătuseră pe capete, iar ca o culme a ghinionului, m-au mai dat şi afară din hotelul acela prăpădit. Dacă stau să mă gândesc, apoi aflaţi, fraţilor, că am făcut mult rău, cred că mult mai mult decât Ologul, care-mi fusese mentor. De altfel, acesta se aranjase. Se apucase de contrabandă: ţigări, stofe, băuturi şi multe altele. Cunoşteam destulă lume, mai mult rea decât bună. M-am angajat să-i plasez eu mărfurile pe la tineri şi pe la tinere, pentru un anumit procent. Pe atunci ne făcusem sediul într-o casă din fundătura Vulpii, dar jandarmii ne-au dat de urmă. Cum împotriva mea nu exista nicio dovadă, am şters-o. Rumegam la o lovitură, când iată că mi-a venit altă idee: sunt zdravăn şi înalt, am cinci picioare şi şapte degete; m-am gândit să mă vând în

locul unuia care nu voia să plece la oaste. Odată ce-aş fi primit banii, m-aş fi dus cu ei la masa de joc. Dacă aş fi câştigat, mi-aş fi cumpărat şi eu un înlocuitor; dacă aş fi pierdut, m-aş fi făcut soldat şi cred că n-ar fi trecut două luni şi aş fi fost împuşcat ca nesubordonat. Am mizat din nou pe roşu şi am câştigat zece mii de franci. Am plătit un înlocuitor şi iată-mă iar călare pe situaţie. Dar cum o nenorocire nu vine niciodată singură, tot aşa nicio bucurie nu vine singură, zise Paiaţa întinzându-ne câte o mână mie şi lui Basquine. Iepuroaica făcuse rost de noi poliţe; în plus, îşi oferise plăcerea de a împrumuta bani, cu dobândă mare, unor băieţi de familie bună despre care ştia că, după moartea părinţilor lor, aveau să devină foarte bogaţi. Am dibuit astfel câţiva porumbei în căutare de parale, care-şi luaseră zborul din cuibul patern. Iepuroaica îi jumulea de pene, iar eu îmi primeam partea mea de puf. Ologul se dăduse o vreme la fund. Când a reapărut, l-am făcut adjunctul meu şi, din respect pentru părul lui alb, i-am acordat gradul de maior… Când am de-a face cu creditori recalcitranţi, el îmi slujeşte de martor. Iată, dragii mei copii, care e situaţia afacerilor mele în momentul de faţă. Am în secreterul de colo cinci mii şi câteva sute de franci care vă stau la dispoziţie. De câtăva vreme sunt încurcat cu femeiuşca aceea nostimă cu care am venit astă-seară la „Funambules”, fără să citesc afişul. Madam Bambochio, pe care doar dracul o va mai căuta, mi-a zis: „Hai să mergem şi noi la «Funambules», e de *bonton*; şi ne-am dus… Şi iată, dragii mei, că am avut două bucurii deodată… Dar ce zic eu două? Am avut trei, patru, cinci, fiindcă mi-am făcut cheful să-i pălmuiesc pe mucosul de Scipion, pe taică-său şi pe antipaticul ăla de preceptor al puştiului, venind astfel în ajutorul lui Basquine. Asta-i spovedania mea; acum, Basquine, spune-mi şi mie cum dracu de-am dat peste tine în acel teatru?

— După ce te-am părăsit, zise Basquine, am plecat din Paris de teamă să nu te întâlnesc şi să cedez în faţa insistenţelor tale. Am continuat să cânt prin cafenelele din oraşele pe unde treceam. Deşi publicul meu era tot atât de grosolan ca şi vechiul nostru public, când făceam parte din trupa Iepuroaicei, încercam să dau o anumită expresie vocii, accentului şi chipului meu. Publicul devenea astfel, pentru mine, un subiect de studiu şi de observaţie în ceea ce priveşte mijloacele de a-l captiva şi de a-i emoţiona. Am încercat chiar să scriu cuvintele şi să compun

muzica unor cântece care au fost foarte gustate de publicul meu de duzină. Preocupată de unicul scop al vieţii mele, nu mai eram sensibilă la sărăcia, la sila, la legăturile dezgustătoare pe care le-am îndurat în noul meu vagabondaj, mizerii ce-ar fi trebuit să mi se pară cu atât mai greu de îndurat cu cât în timpul şederii mele la milordul-duce cunoscusem toate rafinamentele unei vieţi opulente. Întâmplarea aducându-mă la Orléans, într-o seară am cântat într-o cafenea destul de pricăjită, dar cum eram în voce, am avut un succes deosebit. Printre auditori, am observat un bărbat de vreo cincizeci de ani, cu o figură foarte inteligentă, dar al cărui chip împurpurat trăda un mare beţiv. Aspectul acelui, personaj m-a frapat cu atât mai mult cu cât era îmbrăcat într-un mod foarte bizar. Redingota veche lăsa să se vadă un fel de vestă lungă, de catifea albăstruie, unde se mai zăreau rămăşiţe din vechile broderii cu fir, iar pantalonul ros era ridicat deasupra ghetelor de marochin scâlciate, odinioară roşii.

— Probabil vreun actor bătrân, nu-i aşa? zise Paiaţa.

— Într-adevăr, răspunse Basquine. Acel personaj era un fost artist din provincie, dat afară din teatru din pricina beţiei; se numea Baguenaudière. Înzestrat cu mult spirit, foarte vesel, foarte vorbăreţ; era veşnic cu vinul în nas, afară de cazurile când se nimerea că nu fie chiar beat mort; După ce m-a ascultat cântând, cu multă atenţie, Baguenaudière nu m-a aplaudat, dar a venit la mine şi mi-a zis: „Sunt vechi în meserie, mă pricep la voci şi la talente. Dacă vei munci temeinic, fetiţo, în patru sau cinci ani vei ajunge cea mai mare cântăreaţă a Operei din Paris. Dacă vrei, pot să-ţi dau lecţii, tot n-am nimic de făcut, şi treaba asta mi-ar face plăcere.” Am acceptat cu multă recunoştinţă.

— Şi omul avea într-adevăr talent? am întrebat-o pe Basquine.

— Dacă acel nefericit, răspunse ea, ar fi putut pune în practică excelentele teorii pe care le profesa despre arta sa, şi-ar fi făcut un nume ilustru printre marii artişti ai timpului. Profesorul pe care mi-l angajase milordul-duce era un excelent cântăreţ şi un compozitor remarcabil, dar nu era actor. Baguenaudière, dimpotrivă, era un destul de bun muzician (jucase roluri bufe în opere comice), dar un foarte bun actor. Nimeni nu cunoştea mai bine decât el, în mod teoretic, nenumăratele resurse ale artei sale, începând cu efectele comicului celui mai natural până la efectele dramatice cele mai elevate. Am acceptat deci oferta lui Baguenaudière; a fost, faţă de mine, de o severitate şi de o

asprime aproape brutale. Dar în momentele sale de luciditate, când nu era beat, mă învăţa nişte lucruri care, pentru mine, erau o adevărată revelaţie. Din păcate, aceste nepreţuite lecţii luară sfârşit. Din ce în ce mai beat, Baguenaudière căzu într-un fel de prosteală; cineva s-a milostivit de el şi l-a vârât într-un azil de bătrâni. De multe ori, acel nefericit mă sfătuise să mă reîntorc la Paris şi să încerc să intru, cu orice preţ, în vreun mic teatru; sigur că, odată intrată, continuând să lucrez din ce în ce mai bine, nu se putea ca până la urmă să nu mă fac remarcată. Am plecat deci din Orléans îndreptându-mă spre Paris, continuând să-mi câştig pâinea pe drum. Astfel am ajuns la Sceaux. Acolo, zise Basquine, al cărei chip se întunecă redevenind ameninţător, acolo l-am întâlnit pe Scipion, pe care nu-l mai văzusem după întâmplarea din pădurea din Chantilly; era o zi de sărbătoare. Sperând să câştig câţiva bani cântând la cel mai bun han din localitate, am intrat înăuntru. Tocmai isprăvisem primul cântec, în faţa mai multor persoane aşezate la mesele din mijlocul grădinii, când unul dintre băieţii care serveau la masă veni să mă anunţe că cineva dorea să mă audă într-unul din saloanele particulare de la primul etaj. „Ai să capeţi bani buni, câţiva ludovici de argint, mi-a zis băiatul, căci sunt persoane cu bani.” L-am urmat, el a deschis o uşă şi m-am trezit faţă în faţă cu Scipion şi cu doi dintre prietenii săi. L-am recunoscut imediat pe viconte; el însă nu şi-a amintit de mine. De altfel mi s-a părut, la fel ca şi prietenii săi, beat criţă. „Ia cântă-ne ceva, târfuliţo, mi-a poruncit în mod grosolan, fără ca măcar să se uite la mine. Te voi plăti mult mai larg decât slugoii ăia din grădină! Ţine! Ia-o de jos!” strigă aruncându-mi trufaş o monedă de cinci franci, care se rostogoli pe podea. Eram atât de tulburată de vechea amintire, încât, revăzându-l pe acel băiat rău, am rămas mută. Şi nemişcată; nu m-am aplecat să iau banul de jos; tăcerea mea probabil că l-a mirat; apoi s-a ridicat de la masă, a şoptit ceva la ureche celor doi prieteni ai săi şi s-a dus să tragă zăvorul pe uşă. După care a început între noi cea mai josnică şi mai brutală scenă. Mă apăram plângând, rugându-mă de ei şi implorându-i, necutezând încă să strig după ajutor, ştiind că dacă făceam scandal, hangiul nu mi-ar fi dat dreptate şi m-ar fi izgonit. Dar rugăminţile mele îi făcură şi mai îndrăzneţi pe tinerii potlogari. Rezistenţa mea încăpăţânată îl înfurie pe Scipion; beat, mă copleşi cu înjurături şi mă izbi cu atâta ură peste faţă, încât mă

umplu de sânge. Izbutind, printr-un efort disperat, să scap din mâinile lui, m-am repezit la fereastră, am deschis-o şi am început să strig după ajutor; tot chipul îmi era plin de sânge; persoanele aşezate la masa din grădină, văzându-mă astfel, se ridicară să-mi vină în ajutor. Speriat, unul dintre prietenii lui Scipion se ridică şi trase zăvorul de pe uşă. Hangiul veni repede în salonaş, dădu – bineînţeles – toată vina pe mine şi mă izgoni înjurându-mă. Dar mai mulţi spectatori la această scenă îmi luară apărarea şi, dacă între timp n-ar fi sosit şi preceptorul lui Scipion, care, ajutat de hangiu, i-a scos pe cei trei tineri afară, pe o uşă dosnică, de unde s-au urcat imediat în trăsură, cred că lumea, indignată, i-ar fi snopit în bătaie.

— Ticălos afurisit! strigă Paiaţa. A rămas acelaşi puşti rău din pădurea din Chantilly. Ar fi trebuit totuşi să se schimbe, că doar a crescut, ce mama dracului…

— Nu-i nimic, eu am răbdare, zise Basquine, cu o ironie rece. V-am vorbit despre această ticăloşie a lui Scipion ca să vedeţi şi voi că există parcă un fel de fatalitate care mi-l scoate mereu în cale… Probabil că geniul rău al vicontelui îl aruncă mereu în calea mea şi-l împinge să mă jignească şi să mă insulte, fără să-şi dea seama că, procedând în felul acesta, dorinţa mea de răzbunare a devenit aproape feroce. După ce şi-a bătut joc de noi când a fost mic, după ce m-a înjurat, m-a bătut până la sânge şi a vrut să mă batjocorească când s-a făcut mai mare, m-am mai trezit astă-seară cu el şi la teatru, unde a făcut ce-aţi văzut şi voi, umilindu-mă aşa cum m-a umilit, obligându-mă să îndur râsetele şi huiduielile celor din sală. Şi asta, după ce abia izbutisem – datorită unor eforturi îngrozitoare, unor lipsuri crâncene – să fiu angajată la acel teatru amărât. Nemaicântând pe străzi, eram obligată să trăiesc cu doi bănuţi pe zi pe care-i primeam ca figurantă, adică să nu pot mânca nici măcar pâine goală pe săturate şi să dorm pe unde se nimerea, laolaltă cu toate scursorile Parisului… Nenorocitul de viconte nu s-a lăsat până nu m-a făcut să-mi pierd şi pâinea…

— Pentru o femeie e groaznic, într-adevăr! am strigat. Dumnezeule, cât ai putut să înduri.

— Mă susţine nădejdea, convingerea că într-o zi voi reuşi şi voi izbuti să mă răzbun, zise Basquine. Aflaţi că astă-seară – şansă nesperată pentru mine – se afla în sală un director de teatru din provincie. Dacă ar fi fost mulţumit de felul cum jucam şi cum

cântam, urma să mă angajeze cu opt sute de franci pe an… sigur că era puţin şi totuşi pentru mine ar fi fost mult, căci odată acest prim pas făcut, eram sigură că aveam să mai fac şi alţii… Dar cred că vă închipuiţi, adăugă Basquine dezolată, că după ruşinoasa mea cădere de astă-seară şi după tot bâlciul care a urmat, s-au năruit şi nădejdile mele. Nu cred că voi mai avea curajul să mă mai prezint nici măcar la acel teatru nenorocit unde m-am zbătut şi m-am chinuit atâta ca să intru. Dar, mă rog, sunt încă foarte tânără, continuă Basquine, o s-o iau de la capăt… Vreau să ajung cineva prin munca mea, şi voi ajunge! spuse Basquine cu o încăpăţânare care m-a uimit. Dar iertaţi-mă, dragii mei, că v-am vorbit atâta despre mine. Fiindcă ne-am reîntâlnit toţi trei, după atâţia ani, să nu ne mai gândim decât la bucuria că ne-am revăzut. De altfel, şi eu şi Paiaţa ne-am terminat povestirea. Acum e rândul tău, Martin. Nu ştii cu câtă nerăbdare aşteptăm să te ascultăm!

. . . .

Le-am istorisit, cât mai scurt cu putinţă, tot ceea ce mi se întâmplase după ce ne-am despărţit. Şi pentru că şi ei îmi spuseseră tot fără să-mi ascundă nimic din tainele inimii lor, din tristele secrete ale vieţii lor, nu le-am ascuns nici eu dragostea fără speranţe pentru Régine şt mai ales temerile mele în legătură cu pretendenţii care-i făceau curte şi care erau unul mai deocheat ca altul. De altfel, mărturisindu-le acest lucru, contam pe amănuntele pe care se pare că Paiaţa le cunoştea privitoare la contele Robert de Mareuil.

— Ah, răsuflu uşurată! strigă Basquine.

— M-ai speriat! strigă şi Paiaţa când le-am povestit cum întâlnirea cu Régine mă salvase de a cădea în prăpastia către care mă împingea Ologul.

Lucru ciudat, pe care nu mi-l pot explica nici azi, e că cele două fiinţe care nu mai sperau să devină bune, generoase şi cinstite, înţeleseseră şi apreciaseră cu cea mai mişcătoare simpatie, tot ceea ce fusese bun în comportarea mea, în timpul grelelor încercări prin care trecusem. La fel s-au comportat când au auzit despre dragostea mea curată pentru Régine.

— Tu crezi în Régine aşa cum credea biata mama în Maica Domnului, îmi spusese Basquine tulburată. Asta nu mai e dragoste, e evlavie…

— Martin, zise Paiaţa după ce mi-am terminat povestirea, tu eşti cea mai bună fiinţă de pe pământ. Probabil ai să râzi când îţi voi spune că eu sunt mulţumit că, sunt ceea ce sunt… pentru că te pot aprecia mai bine… pentru că te pot preţui la adevărata ta valoare!

— Vai, dragul meu, te orbeşte prietenia, i-am spus surâzând.

— Ei, pe dracu! Nu-mi place să rostesc fraze mari şi totuşi asta nu mă împiedică să-ţi spun că, cu cât te afli mai jos, cu atât îţi dai mai bine seama de înălţimea unui munte.

— Are dreptate, zise Basquine. Să ştii că prietenia nu ne orbeşte; ea ne împiedică doar să fim invidioşi sau nedrepţi…

— Aşa e, dragul meu, zise şi Paiaţa. Tu vei rămâne întotdeauna Martin, după cum eu şi Basquine vom rămâne Paiaţa şi Basquine. Suntem ca turnaţi în bronz, cu deosebirea că mulajul tău e bun, iar al nostru, rău. Cine vrea să zgârie acest bronz nu va face altceva decât să-şi rupă unghiile! Asta-i situaţia şi trebuie să avem curajul s-o privim în faţă. La urma urmei, Basquine şi cu tine nu mă iubiţi mai puţin pentru că eu sunt o secătură care s-ar putea să devină de zece ori mai rea decât este… Nu… Sunt sigur că mă iubiţi şi că mă veţi iubi oricum!

— Pentru că mai ai în tine încă multe însuşiri bune, i-am spus.

El clătină din cap şi-mi răspunse:

— Nu am decât două calităţi: să fiu al lui Basquine până la moarte şi să fiu al tău, Martin, până la moarte. Şi cu asta, am ajuns la fundul sacului. Dar ce importanţă mai are? Crezi că Basquine şi cu mine te iubim mai puţin pentru că tu ai rămas un om curat şi cinstit în timp ce noi am căzut atât de jos? Nu, noi te iubim aşa cum te-am iubit întotdeauna. Ştii în ce suntem noi egali, Martin? în devotamentul pe care-l nutrim unii faţă de alţii… Mă bucur din suflet că eşti un om cinstit, Martin, şi te preţuiesc. Dar, din mărturisirile tale, mi-am dat seama că vei avea nevoie de noi, după cum şi noi vom avea nevoie de tine. În ceea ce priveşte felul cum ne vom ajuta, vom vedea. Deocamdată eu n-am nevoie de ajutor. Rămâneţi voi doi, tu şi Basquine. În ciuda ghinionului ei de astă-seară de la „Funambules”, Basquine trebuie să obţină angajamentul acela în provincie de care-şi legase atâtea speranţe… Sau poate chiar ceva mai bun decât acela. Adevărul e că i-ar trebui un angajament serios la un teatru bun din Paris.

— Cum? întrebă fata.

— Dracu să mă ia dacă ştiu! zise Paiaţa. Dar vei pune mâna pe un astfel de angajament şi, în plus, vei căpăta şi rolul principal! îţi dau cuvântul meu de onoare!

— Cred că se poate! am strigat. Balthazar Roger, unul dintre stăpânii mei, e făcut praf de talentul lui Basquine: Unul dintre prietenii săi, jurnalist influent, îi împărtăşeşte admiraţia. Balthazar are o inimă de aur; va fi foarte necăjit din pricina întâmplării nefaste prin care a trecut Basquine astă-seară. Am să fac tot ce-mi va sta în putinţă ca să-l determin să vorbească cu prietenul său jurnalistul.

— Şi odată lansată de jurnale, tu, Basquine, vei fi cea care vei dicta condiţiile. Când ţi-am spus că vom face totul ca să capeţi rolul principal… Cât despre tine, Martin, sau mai curând cât despre Régine, care de acum încolo nu va avea un servitor mai plin de zel decât mine, din moment ce tu o iubeşti atât de mult, te asigur că nu va cădea în ghearele lui Robert de Mareuil… Ţi-o spun eu, prietenul tău! Nu ştii cine-i licheaua asta! Eu sunt un înger pe lângă el, Martin! Dar fii liniştit. Odată înlăturat, ne vom ocupa de ceilalţi doi: de prinţul de Montbar, care-i un beţiv şi un destrăbălat, şi de tatăl acelui viconte netrebnic… în ce fel? Vom vedea! Deocamdată să te vedem pe tine angajată, Basquine… Apoi, după o pauză, întrebă: Zici că Robert de Mareuil era şi el astă-seară la „Funambules”?

— Da, am spus, în loja din stânga…

— El era… zise Basquine repede. Deşi la început se aşezase în fundul lojei, până la urmă a venit în faţă… Mă sorbea din ochi, secătura…

— Aşa e… Părea atras ca de un magnet, fascinat de chipul, de jocul şi de glasul tău…

— Ciudat! zise Basquine. Deşi complet absorbită de rolul pe care-l interpretam, l-am observat totuşi.

— Auzi, Basquine, că Robert de Mareuil părea fascinat, îi zise Paiaţa, privind-o cu subînţeles.

— Da, replică aceasta surâzând ironic, am priceput. Mi se pare că e prieten cu vicontele Scipion, nu-i aşa? Deci unul dintre corifeii celor cărora le-am jurat răzbunare.

— Ei, drăcie! Chiar aşa şi e. Văd c-ai priceput despre ce e vorba…

— Şi eu am priceput, le-am spus, dar fiţi atenţi… Robert de Mareuil este…

— Tu nu te amesteca în treaba asta, Martin, zise Paiaţa întrerupându-mă. Te-ai murdări, şi eu nu vreau asta! Oricum, nu vom face nimic fără să-ţi cerem părerea. Dar dă-le naibii de afaceri în seara asta! Ne fură din timp… Cum nu mai avem ce ne povesti, cred că e cazul să-i tragem o masă pe cinste. Mie, bucuria îmi ascute dinţii. Din fericire, pregătisem o masă pe cinste pentru mine şi pentru madam căpitan Bambochio… Aşa că, la masă, prieteni!

Apoi, în timp ce mâncam, am început să ne aducem aminte de diverse întâmplări din copilărie şi, sub vraja celor patru cuvinte: „Îţi mai aduci aminte?”, ne-am refugiat în trecut, uitând de prezent şi de viitor şi lungindu-ne cu masa până către ziuă.

Dimineaţă m-am înapoiat la stăpânii mei, foarte neliniştit să aflu cum îşi vor fi explicat ei absenţa mea, căci trebuia, cu orice preţ, să rămân slujba lui Balthazar sau mai curând a lui Robert de Mareuil, unde aveam tot interesul să văd ce punea la cale. Mi-am pregătit o scuză plauzibilă şi am intrat în apartamentul stăpânilor mei, unde uşa era, ca de obicei, descuiată. Spre marea mea mirare, l-am găsit pe Balthazar făcându-şi cufărul. Sărmanul şi demnul poet! Faţa îi era serioasă şi tristă; nu-l văzusem niciodată astfel. Zărindu-mă, mi-a zis cu blândeţe:

— Ah, iată-te, în sfârşit, Martin.

— Domnule, i-am răspuns încurcat, scuzaţi-mă, dar ieri…

— Să nu mai vorbim despre asta, Martin… Nu mai am dreptul să te cert, bietul meu slujitor de o zi. Plec.

— Plecaţi, domnule? am strigat. Şi, fără să vreau, am adăugat: Şi prietenul dumneavoastră, domnul conte de Mareuil?

— Prietenul meu? întrebă poetul apăsând cu amărăciune pe aceste două cuvinte. Prietenul meu rămâne aici. Va păstra acest apartament. Şi hotelul şi cartierul îi convin…

— Şi dumneavoastră, domnule?

— Eu, băiete, mă duc o vreme la ţară…

Nu mai exista niciun dubiu că între cei doi prieteni intervenise o gravă şi bruscă ruptură. După o tăcere destul de lungă, Balthazar îmi spuse, scoţând o hârtie din portofel:

— Îţi dau şaizeci de franci pentru comisioanele pe care mi le-ai făcut, Martin. Scuză-mă că te-am lăsat să aştepţi atâta vreme banii care ţi se cuveneau!

— Vai, domnule, dar nu face nimic…

— Aş fi vrut să te fi răsplătit mai bine pentru zelul şi

delicateţea ta, căci niciodată n-ai cutezat să-mi ceri vreun ban pentru serviciile pe care mi le-ai adus, dar n-am, căci încă n-am primit nici eu banii care mi se cuvin. Abia mâine urmează să-i încasez şi sunt foarte puţini. Uite aici chitanţa pe care o vei duce la adresa de pe plic; vei lua aceşti bani, vei opri din ei şaizeci de franci, iar restul te rog să mi-i trimiţi la Fontainebleau, la post-restant.

— Da, domnule, şi vă mulţumesc mult, i-am zis luând hârtia.

— Din păcate, am un scris atât de neciteţ, încât nu ştiu dacă vei înţelege adresa… Ia încearcă s-o citeşti…

Am citit, e adevărat, destul de greu, chitanţa aceea concepută astfel:

„Recunosc că am primit de la domnul Renaud, din strada Montmartre, numărul 10, suma de trei sute cincizeci de franci pe trimestrul care a trecut, reprezentând pensia pe care, în generozitatea sa, mi-a dat-o domnul Just.

Paris etc., etc.”

— Ah, am strigat după ce am citit. Iarăşi domnul Just?

— Ce ai? Ce vrei să spui? m-a întrebat poetul.

I-am povestit lui Balthazar ceea ce aflasem despre dărnicia acelui om ciudat.

— E nemaipomenit, mi-a răspuns poetul cu un aer gânditor. Cred că domnul Just e Diavolul în persoană. Muream de foame când m-a dibuit. Cum a aflat că eram orfan şi că nu aveam pe nimeni pe lume? Că bietul tata, cel mai bun dintre oameni, ruinat de un faliment, mă lăsase fără un ban şi că – cu setea mea de a scrie – doream din suflet să ajung într-o zi cineva numai prin munca mea? Nu ştiu. Ceea ce ştiu e că domnul Just, care pare un om repezit şi brutal, mi-a apărut într-o zi în cale. Că, după o lungă discuţie, am constatat că ştie totul despre mine; apoi mi-a lăsat o scrisoare către domnul Renaud, care, începând din ziua aceea, mi-a plătit această pensie atât de necesară pentru mine şi atât de puţin aşteptată. De atunci nu l-am mai văzut niciodată pe domnul Just. Doar pe omul său de afaceri, care îmi spunea de fiecare dată: „Merge bine, continuă, eşti un băiat muncitor… Bagă de seamă că eşti supravegheat şi se ştie tot ce faci!” Singura mea dorinţă, adăugă poetul oftând, este să-l văd şi eu într-o zi pe domnul Just, căci dacă voi ieşi deasupra nevoii lui îi voi datora totul…

— Nădăjduiesc că-l veţi vedea, domnule.

— Şi eu nădăjduiesc. Acum spune-mi… Ştiu că eşti un băiat de treabă… Te rog să-mi asculţi sfatul… Se poate ca domnul Robert de Mareuil, care va locui mai departe în acest apartament mobilat… să-ţi propună să rămâi în slujba lui…

— Ei bine, domnule, ce să fac?

— Ei bine, Martin, să nu primeşti! Nu te lăsa sedus de câştig… rămâi ceea ce eşti: un comisionar cinstit, şi atât. Îmi pare rău, dar nu pot să-ţi spun mai mult. Cum nu-mi place să-mi bârfesc prietenii, poţi să-i spui domnului de Mareuil că eu, pricepi, că eu te-am sfătuit să nu rămâi în slujba lui. Hai, Martin, mai fă-mi un ultim serviciu: du cufărul ăsta la diligenţa care pleacă la Fontainebleau…

M-am simţit foarte emoţionat de tonul afectuos al poetului şi, în ciuda gândurilor care mă frământau privind ruptura lui cu Robert de Mareuil, amintindu-mi de Basquine, i-am spus lui Balthazar:

— Vai, domnule, plecaţi tocmai când voiam să vă rog şi eu ceva…

— Ce voiai să mă rogi, Martin?

— Ieri seară, domnule, aţi fost martor la necazul care i s-a întâmplat acelei sărmane Basquine…

— Ticăloşii! Nenorociţii! Măgarii! strigă poetul. Fata a fost sublimă! În teatrul acela era ca o perlă ascunsă într-o stridie…

— Ei bine, domnule, dumneavoastră am curajul să vă spun adevărul… Am cunoscut-o pe Basquine când era mică. Ieri seară am avut prilejul s-o revăd… după necazul care i s-a întâmplat. Unul dintre vechii mei prieteni din copilărie şi cu mine am stat de vorbă cu Basquine aproape toată noaptea… Din pricina acelui scandal şi-a pierdut tot viitorul căci – culmea nenorocirii – biata fată conta pe un angajament la un teatru din provincie, angajament ce urma să se perfecteze aseară; directorul acelui teatru era şi el în sală şi asista la reprezentaţie. Dar după o asemenea întâmplare, vă daţi seama că nu i-a mai ars s-o angajeze pe Basquine. Şi totuşi, domnule, dacă aţi vrea…

— Ce-aş putea face eu, dragă Martin?

— Cunoaşteţi destui jurnalişti… Se spune că dacă jurnalele ar scrie ceva de bine despre Basquine..

Poetul mă întrerupse:

— N-ar trebui să mă interesez de Basquine; nu din pricina

talentului pe care i-l admir, ci pentru faptul că nu ştiu ce fel de om este... Dar pentru că, fără voia ei, a... Mă rog, acum nu mai are importanţă! Dreptatea înainte de orice! îi voi scrie lui Duparc, atotputernicului jurnalist Duparc, care-i nebun după Basquine. Iar el o va ridica în slăvi şi va atrage atenţia parizienilor că pe firmamentul teatrului s-a ivit o nouă stea, spuse Balthazar, însufleţindu-se. Fii liniştit, Martin! Voi face chiar mai mult decât să-i scriu lui Duparc. Înainte de a pleca, mă voi duce să-l văd şi, în plus, îi voi dedica tinerei actriţe o epistolă care va apărea în toate jurnalele, în vreme ce Duparc îi va face reclamă în articolul său... Ceilalţi, luându-se după el, – o vor lăuda toţi...

— Ah, vă mulţumesc, domnule! am strigat.

— Eu îţi mulţumesc, dragă Martin, îmi răspunse Balthazar emoţionat. Plecam din Paris cu inima plină de amărăciune; datorită ţie, acum voi pleca împăcat că voi putea face dreptate unei sărmane, dar talentate fiinţe, ignorată şi persecutată. Cu bine, dragă Martin... Contează pe mine în ceea ce priveşte protejata ta. Rămâi un băiat bun şi cinstit şi mai ales... mai ales nu intra în slujba lui Robert de Mareuil. Apoi, luându-şi pălăria lui veche şi umbrela, poetul, aruncând o ultimă privire melancolică în jurul lui, plecă, după ce-mi mai spuse o dată: Cu bine, Martin... Şi contează pe mine în privinţa lui Basquine! Vreau să fac din ea o nouă Herschell... Şi dacă mai ai nevoie de ceva pentru ea, scrie-mi la post-restant, la Fointainebleau, când îmi trimiţi banii. De altfel, mă voi întoarce destul de repede la Paris... Cam peste o lună, cel mult două... Cu bine, băiete, şi nu uita ce ţi-am spus: nu intra pentru nimic în lume în slujba lui Robert de Mareuil!

Poetul plecă. În ziua următoare, cu toate sfaturile lai Balthazar, am intrat în slujba lui Robert de Mareuil.

Capitolul V

Căsătoria secretă. Robert de Mareuil, Régine, Basquine, Paiaţa, Martin, Iepuroaica şi Ologul iau parte la ceremonie. Adevărul. Moartea lui Robert de Mareuil. Martin orbeşte.

De aproape o lună de când mă întâlnisem cu Basquine şi cu Paiaţa, intrasem în slujba lui Robert de Mareuil, în pofida

sfaturilor lui Balthazar. Într-o noapte am asistat, nevăzut de nimeni, la următoarea scenă, care se petrecea într-o căsuţă situată în partea cea mai pustie din cartierul Invalizilor. Se întunecase. În fundul unei camere de la parter, destul de dărăpănată, fusese ridicat un altar improvizat; tabernacolul, Evanghelia, sticluţa cu mir etc. etc., erau toate acolo; nu lipsea nimic. Patru sfeşnice mari, argintate, împodobite cu lumânări de ceară, luminau acea odaie, împrăştiind o lumină tristă. La câţiva paşi de altar fuseseră aşezate două scaune puse unul lângă altul; o tăcere profundă domnea în acea odaie unde în acel moment nu se afla nimeni. Încet, încet, se făcu miezul nopţii. După un sfert de ceas, zgomotul unei trăsuri zgudui geamurile, apoi am auzit mai multe uşi deschizându-se şi închizându-se brusc, în vreme ce nişte paşi grăbiţi răsunară pe dalele de piatră ale apartamentului de sus. Pe urmă, se făcu din nou tăcere şi o femeie învăluită într-o mantie, cu gluga trasă adânc pe cap, după ce străbătu cu paşi repezi camera unde fusese înălţat altarul, dispăru pe una din uşile laterale. După câteva minute, acea uşă se întredeschise uşor, ca şi cum femeia ar fi vrut să spioneze ce se petrecea, sau, mai curând, ce urma să se petreacă în odaia cu altarul. Apoi intră un bărbat înalt care inspectă atent toate pregătirile făcute. I se păru, probabil, că e prea multă lumină, căci stinse două din cele patru lumânări care ardeau, apoi ieşi, lăsând acea odaie cufundată în semiîntunericul pe care cele doua lumânări abia izbuteau să-l mai împrăştie. Personajul dispăru şi el; în clipa următoare, cele două canaturi ale uşii din fund se deschiseră… Un bărbat, însoţit de o femeie înaintară încet către altar. Bărbatul era Robert de Mareuil, femeia era Régine. Alte două persoane le urmau la câţiva paşi distanţă. Fata era calmă şi hotărâtă. Părul negru şi des era împletit în două cozi care-i încadrau chipul palid şi transparent ca o camee; rochia neagră, cu puţină trenă, talia elansată, felul cum îşi purta capul mândru şi semeţ, toate acestea dădeau mersului ei o deosebită majestate. Robert de Mareuil era şi el la fel de palid şi, în ciuda siguranţei simulate, un observator atent ar fi fost surprins să-l vadă cât era de neliniştit şi de speriat sub acea mască de împrumut. Robert şi Régine îngenunchează în faţa celor două scaune pregătite dinainte, ce ţineau probabil loc de scaune de rugăciune. Cei doi martori îngenunchează şi ei de o parte şi de alta a mirelui şi a miresei. O clipă, ochii Réginei se

opriră asupra contelui, privindu-l cu multă dragoste şi încredere, apoi, plecându-şi fruntea, îşi împreună mâinile şi începu să se roage. Tânăra văzu intrând un preot îmbrăcat în veşmintele obişnuite şi ţinând în mână sfântul potir. Preotul se apropie de altar, îi binecuvântă pe cei de faţă, apoi începu să celebreze slujba de cununie, în vreme ce martorii mirilor ţineau, după obicei, o bucată de stofă întinsă peste capetele lor, întocmai ca un baldachin. Când preotul îi întrebă pe cei doi tineri dacă erau de acord să se căsătorească, tânăra ridică fruntea şi spuse un „da" răspicat şi solemn. Robert, care, din când în când, arunca în jurul lui priviri neliniştite, răspunse cu o voce mai puţin sigură. După ce schimbară verighetele, în timp ce preotul le vorbea despre îndatoririle lor, am auzit clopoţeii mai multor cai de poştă care intrară în curtea casei. La acel zgomot, Robert tresări de bucurie şi, din acel moment, nu se mai strădui să-şi ascundă neliniştea. Ridicându-se de jos, înainte de sfârşitul ceremoniei, o luă pe Régine de mână şi-i zise cu glas grăbit:

— Să plecăm, Régine, să plecăm… minutele sunt numărate…

Tânăra îl privi mirată pe conte şi cu un gest păru să-i reamintească de convenienţele de care uitase în chip atât de ciudat. Contele îşi muşcă buzele şi, cu chipul încruntat, bătu tot timpul din picior până ce se termină slujba.

— Hai! vino odată, îi zise contele fetei.

Şi apucând-o bruse de mână, făcu un pas pentru a se îndepărta de altar. Dar Régine, desprinzându-şi mâna din mâna lui, se adresă preotului cu o voce plină de blândeţe şi de demnitate:

— Părinte, acum, când am cinstea de a purta numele domnului conte de Mareuil, acum, când – binecuvântată de dumneavoastră – căsătoria noastră e sacră şi indisolubilă, aş vrea să vă exprim profunda mea recunoştinţa pentru ajutorul pe care ni l-aţi dat. Acest ajutor îmi dovedeşte, părinte, că, aflând totul de la soţul meu, sunteţi de acord cu felul cum m-am comportat şi că apreciaţi just gravitatea împrejurărilor care m-au silit să contractez în taină o căsătorie care mâine nu va mai fi un secret pentru nimeni.

— Régine, strigă Robert bătând din picior, nu-ţi dai seama cât timp pierdem?

— Ce ai, dragul meu? îl întrebă fata. De cine te temi? Nu sunt soţia ta în faţa Domnului şi în faţa oamenilor? Crezi că mai există

de acum vreo putere care să ne despartă?

— Nu, o, nu! strigă Robert pe un ton de triumf. Acum eşti a mea, Régine, eşti a mea pentru totdeauna, eşti soţia mea!

— Fleacuri! Aşa crezi? zise unul dintre cei doi oameni care asistaseră ca martori la căsătorie. Omul era Paiaţa. Chiar crezi, domnule conte, că domnişoara e nevasta dumitale?

La aceste cuvinte ale Paiaţei, Robert de Mareuil, speriat de moarte, se repezi asupra prietenului meu din copilărie. Dar acesta, de o forţă atletică, îl apucă de mâini şi, continuând să-l ţină zdravăn, în ciuda eforturilor sale de a scăpa, îi zise Réginei pe un ton plin de respect:

— Scuză-mă, domnişoară, dar trebuia să las lucrurile să meargă până la capăt. Acum însă veţi afla totul.

La aceste cuvinte, preotul, care tocmai se pregătea să iasă din odaie, se opri uluit, ca şi cel de al doilea martor, care nu era altul decât Ologul. Plimbându-şi privirile speriate asupra actorilor acelei scene, Régine rămăsese nemişcată ca o statuie.

— Închideţi uşile! strigă Paiaţa cu voce tunătoare.

Apoi trase cu urechea. Imediat auzi cheile celor două uşi răsucindu-se de câte două ori în broască. Una din uşi o închisesem eu, pe cealaltă o închisese femeia cu mantie şi glugă.

— Acum, domnule conte, îi spuse Paiaţa lui Robert de Mareuil, dându-i drumul, desfăşoară-ţi graţiile; dar jos labele dacă nu vrei să-ţi sparg capul cu jucăria asta! Şi Paiaţa scoase din buzunar un bici cu noduri de plumb, armă cumplită în mâinile unui om atât de ager şi de viguros ca el.

Regăsindu-şi sângele rece şi îndrăzneala, Robert se apropie repede de Régine, strigând:

— Régine, am căzut într-o capcană… Dar nu te teme, te voi apăra cu, riscul vieţii!

Spunând acestea, o înconjură pe Régine cu unul din braţe pentru a o apăra.

— Dumnezeule! Robert, spuse Régine cu voce stinsă, strângându-se la pieptul lui de Mareuil, unde ne aflăm? Ce înseamnă toate astea? Ce vrea să spună omul ăsta? Şi cu privirea îl arătă pe Paiaţa.

— Habar n-am ce vrea ticălosul ăsta… Dar e în stare de orice, îi zise Robert fetei. Poate vrea să ne fure banii sau să ne şantajeze cu faptul că ne-am căsătorit în taină… Te rog ca atâta vreme cât sunt eu aici să nu te temi de tâlharul ăsta!

— Dar, Robert, zise Régine uluită, mi-ai spus că omul ăsta ţi-e prieten… ne-a fost martor la cununie… Ăstălalt cine e? şi-l arătă pe Olog.

Zdrobit de această remarcă, Robert abia mai bâlbâi:

— Nici eu nu mai înţeleg nimic… Îi credeam pe amândoi prieteni, oameni onorabili…

— Noi, onorabili? zise Paiaţa, izbucnind în râs. Apoi, adresându-se Ologului: Ia zi, tâlhar bătrân! Ai auzit ce-a spus domnul conte? Ne tratează drept oameni onorabili! Ei, în ziua nunţii face şi el pe generosul…

— Régine, strigă Robert scos din sărite, au dreptate, sunt nişte pungaşi! Da, trebuie să-ţi mărturisesc acest lucru! Neavând timp să caut doi martori ca lumea şi temându-mă ca nu cumva să întârziem cu nunta, în loc să chem două persoane din lumea noastră, am fost silit să mă cobor până la a-i ruga pe pungaşii ăştia să-mi fie martori…

Plină de demnitate, Régine se desprinse din braţele lui Robert. Acum nu spaima, ci uimirea şi durerea se zugrăviseră pe chipul ei când strigă:

— Deci, Robert, m-ai minţit! Să aduci ca martori ai căsătoriei noastre doi ticăloşi… doi pungaşi, cum zici tu, mi se pare o insultă gravă, dacă nu chiar un sacrilegiu!

Apoi, întorcându-se către preotul care rămăsese prostit, nevenindu-i să creadă ceea ce auzea, Régine îi zise pe un ton plin de blândeţe şi de durere:

— Ah, părinte, oare vei putea să mă ierţi?

— Destul, domnişoară, strigă Paiaţa, întrerupând-o pe Régine, destul! Nu te mai ruga de nimeni. Totul a durat şi aşa prea mult pentru dumneata! Pe urmă, adăugă adresându-se preotului, însoţindu-şi vorbele de un gest ameninţător: Dă-ţi jos bulendrele, sau ţi le smulg eu, ticălos bătrân ce eşti…

Într-o clipă, falsul preot îşi scoase stiharul şi restul. Falsul preot era Iepuroaica.

— Dumnezeule! Unde mă aflu? strigă Régine, în prada unei spaime crescânde. Unde sunt? Doamne, fie-ţi milă de mine!

Şi îngrozită, cu mâinile împreunate, începu să tremure.

— Cum, strigă la rândul său Robert, mimând mirarea şi indignarea, omul ăsta a fost un preot fals?

— Nu-i rău, zise Paiaţa, ştii să te prefaci destul de bine! Şi adresându-se Iepuroaicei, adăugă: îl auzi pe domnul Robert de

Mareuil? Habar n-are, sărmanul mieluşel, că te-ai deghizat în popă!

Iepuroaica scrâşni din dinţi, de ciudă; dar abţinându-se, din pricina fricii pe care i-o inspira Paiaţa, se mulţumi să-i arate pumnul, strigând:

— Ah, trădătorule! Gură-spartă ce eşti! Din pricina ta pierd peste o sută de mii de franci! Apoi, bătând din picior, furios, adăugă, adresându-se lui Robert: înţelegi ceva din toată afacerea asta, Mareuil? Ce interes avea tâlharul ăsta să te demaşte? Când totul se isprăvise şi mersese ca pe roate?

— Aha, nu ştii ce interes am avut să-l demasc? întrebă Paiaţa. Unul foarte simplu, pe care ai să-l auzi imediat… Apoi, adresându-se Réginei, care avea impresia că trăieşte un coşmar, spuse: Iartă-mă, domnişoară, dacă sunt silit să mai prelungesc câteva minute scena atât de penibilă pentru dumneata, dar trebuie să afli adevărul. Îţi mai aduci aminte că, în urmă cu opt sau nou ani, nu mai ştiu exact, te-ai întâlnit în pădurea din Chantilly cu trei mici cerşetori care ţi-au cerut de pomană?

— Da, îmi aduc aminte, zise Régine, căzând pe gânduri.

— Numai dumitale ţi-a fost milă de acei copii – unul dintre ei eram eu – şi ne-ai vorbit cu blândeţe şi cu milă. Totuşi, disperaţi de răutatea celorlalţi doi copii care te însoţeau, am vrut să te târâm şi pe dumneata cu noi, prin pădure. Eu n-am uitat, domnişoară, nici purtarea noastră urâtă şi nici felul frumos în care te-ai purtat dumneata cu noi! Acum suntem chit! Norocul a făcut ca să devin o lichea cinstită. Zic „norocul”, pentru că dacă aş fi ajuns un om cinstit, n-aş fi avut prilejul să fac afaceri necurate şi să fiu prieten cu domnul conte Robert de Mareuil, care…

Robert nu spuse nimic. Probabil că se gândea cum să iasă din acea situaţie disperată.

— Cum domnul conte e plin de datorii, pe care le-a făcut pentru a-şi satisface patimile cele mai urâte. Şi mai josnice, poate că n-aş fi zis nimic; dragostea sau recunoştinţa faţă de dumneata, domnişoară, poate că l-ar fi schimbat… Dar, departe de aşa ceva, nu numai că te-a minţit, că te-a înşelat, că te-a trădat în modul cel mai laş, dar…

Şi cum Robert, disperat, voi din nou să se năpustească asupra Paiaţei, acesta le porunci Ologului şi Iepuroaicei:

— Potoliţi-l pe domnul, că de nu, mâine discutăm cu totul

altfel lucrurile care vă privesc!

La aceste cuvinte, Iepureasca,. Ologul şi Robert schimbară între ei o privire încrâncenată, care mă făcu să ies din ascunzătoarea mea, gata să sar în ajutorul Paiaţei; Eram înarmat şi pregătit pentru orice; dar prietenul meu din copilărie zise cu o îndrăzneală plină de dispreţ:

— Fără copilării… Eu nu mă tem de voi! şi scoase din buzunar o pereche de pistoale pe care le puse la îndemână, pe masa ce slujise de altar. Şi apoi mai am aici, continuă el, un băiat solid şi de treabă care mă va scoate lesne din încurcătură…

— Blestematul de Martin, eram sigur! zise Iepuroaica.

Când auzi rostindu-mi-se numele, Robert tresări; păru un moment să-şi aducă aminte de ceva, apoi strânse mânios pumnii, în timp ce Régine, mută, cu privirea aţintită pe chipul lui Robert, nu păru să remarce incidentul iscat de numele meu.

— Că cel care-mi va da o mână de ajutor se numeşte Jacques, Pierre sau Paul, zise Paiaţa, asta n-are nicio importantă. Vă ordon să-l ţineţi pe domnul conte, pentru că vreau să spun liniştit ceea ce mi-a mai rămas de spus…

Robert de Mareuil ridică din umeri cu dispreţ şi-i zise Paiaţei:

— Vorbeşte, vorbeşte, n-am să te întrerup, iar tu, Régine, ascultă-l. Te conjur în numele dragostei noastre.

Régine nu răspunse nimic. Privirea îi rămăsese agăţată de chipul lui Robert, care nu-i mai putu ţine piept. Chipul fetei nu mai exprima nici durere, nici spaimă, ci o indignare amestecată cu dispreţ.

— În două cuvinte am terminat, zise Paiaţa. Domnul conte se afla în închisoare pentru datorii… El i-a spus Iepuroaicei, acest demn cămătar aici de faţă: „Aş putea să mă însor cu o fată bogată care mi-ar plăti datoriile. Redă-mi libertatea în mod provizoriu; dacă nu umflu dota, n-ai decât să mă vâri îndărăt la închisoare!” „Asta-mi convine, i-a răspuns Iepuroaica. Dă-mi nişte chitanţe şi semnează-mă în fals; dacă te însori cu fata bogată, îmi plăteşti datoriile, iar eu îţi restitui chitanţele; dacă nu, ajungi la galere!” Speriat de o asemenea perspectivă, a pus ochii pe dumneata şi a simulat că te ia de nevastă numai ca să-ţi poată lua banii…

— Régine, dacă ai şti… strigă Robert. Eu…

— Continuă, domnule. Lecţia e cumplită pentru mine, dar o voi îndura până la capăt.

— Dacă ai acest curaj, domnişoară, e bine! Afacerea cu falsul popă a fost aranjată între domnul conte şi cei doi complici ai mei, dată fiind imposibilitatea de a găsi un preot adevărat care să se preteze la o astfel de căsătorie. Totuşi, pentru ca domnul conte să poată pune mâna pe averea dumitale, domnişoară, trebuia să contracteze şi o căsătorie civilă; de data asta, una valabilă, reală, pretextând că vrea să pună în regulă căsătoria aceea secretă din faţa preotului, căsătorie care, din punct de vedere legal, nu făcea doi bani.

— Şi eu care m-am străduit atâta, şopti Iepuroaica.

— Ştii bine, ticălos bătrân – iertare, domnişoară, dar aşa obişnuim să vorbim între noi – că eu a trebuit să iau parte la complot numai ca să-l dau pe conte în vileag. Dacă am lăsat ca lucrurile să ajungă până unde au ajuns, am făcut-o dinadins, domnişoară, ca să-ţi dovedesc până unde putea merge netrebnicia contelui şi de asemenea pentru a încerca să-mi dovedesc recunoştinţa în felul meu, împiedicându-te să te măriţi cu un om dezonorat, care te-ar îi umplut de ruşine şi te-ar fi făcut profund nefericită.

— Îţi mulţumesc, domnule. Purtarea dumitale, în această împrejurare, e aceea a unui om de onoare şi de inimă, zise Régine cu o linişte sumbră, continuând să-l privească fix pe Robert, fără să-i adreseze vreun cuvânt.

Acea tăcere era mai cumplită decât cele mai vehemente, cele mai amare reproşuri. Robert, zdrobit, năucit, părea fascinat de acea privire de o inflexibilitate înverşunată.

În sfârşit, făcând un efort disperat, strigă:

— Ei bine, da! Sunt vinovat, Régine… am fost un criminal, dar dacă ai şti la ce te poate împinge o dragoste smintită… Dacă ai şti cu ce patimă te iubesc, poate că…

— Basquine! strigă Paiaţa, întrerupându-l pe Robert, ia vino încoace, scumpa mea… şi adă şi scrisoarea aceea pătimaşă pe care ţi-a scris-o contele alaltăieri…

La numele de Basquine, Robert deveni livid; tulburarea lui a fost atât de mare, încât s-a sprijinit de zidul camerei ca să nu cadă grămadă.

— N-ai idee, domnişoară, zise Paiaţa adresându-se Réginei, de patima înflăcărată a acestui om pentru această biată fată; povestea a început chiar în ziua în care acest demn conte s-a întâlnit cu dumneata la muzeu. Seara, a văzut-o pe Basquine

jucând la „Funambules” şi, pe legea mea, a fost fascinat! Ceea ce nu l-a împiedicat să se gândească la însurătoarea lui cu dumneata. Dimpotrivă, căci, odată bogat, şi-ar fi ţinut măreţele promisiuni pe care i le-a făcut lui Basquine. Haide, Basquine, vino!

Una din uşile laterale se deschise, şi Basquine apăru învăluită în mantia a cărei glugă lăsată în jos dezvălui un chip plin de o bucurie diabolică. Ochii îi străluceau într-un mod ciudat; un surâs rece şi ironic îi flutura pe buze; în mână ţinea mai multe scrisori deschise.

Văzând-o pe Basquine, Robert, sfârşit, strigă:

— Dar aici e iadul!

Basquine se apropie încet de domnişoara de Noirlieu şi-i întinse scrisorile contelui. Régine, foarte calmă, luă una dintre scrisori, o citi cu atenţie şi i-o înapoie lui Basquine, spunându-i cu glas ferm:

— Îţi mulţumesc, domnişoară… Mă bucur.

— Asta e recunoştinţa mea faţă de dumneata, domnişoară, zise Basquine. Ea m-a făcut să-l demasc pe acest om…

— Recunoştinţa dumitale?

— Da, domnişoară, precum şi dorinţa de a îndrepta o nedreptate… o mare nedreptate faţă de dumneata…

— Faţă de mine?

— Da, domnişoară. Cu ani în urmă, în pădurea din Chantilly…

— Dumneata! zise Régine cu însufleţire. Dumneata erai…

— Da, domnişoară, cu el (şi îl arătă pe Paiaţa) şi încă un băiat. Dar uitând de generozitatea dumitale, noi am îndrăznit să…

— Aţi fost atât de aspru alungaţi, încât mânia voastră a fost îndreptăţită. Îmi voi aminti însă toată viaţa mea, zise Régine întorcându-şi ochii de la Robert cu silă şi aversiune, că astăzi mi-aţi făcut un imens serviciu… m-aţi salvat de la ruşine!

Zdrobit de dovezile josniciei sale, Robert de Mareuil îşi aruncă brusc masca şi strigă cu furie şi răutate, adresându-se Réginei:

— Ei bine, da! Te-am înşelat, te-am trădat, da, te-am sacrificat pentru această fată! Dar dacă eu sunt dezonorat, vei fi şi tu, fiindcă se va afla că te-am răpit! Tatăl tău va refuza să te primească acasă, toţi vor afla despre ruşinea ta, vor crede că mi-ai fost amantă şi iată că în felul acesta voi fi şi eu răzbunat, fată mândră şi orgolioasă ce eşti! De altfel, la aşa mamă, aşa fiică!

La această jignire, care lovea în tot ce avusese Régine mai

sfânt pe lume – mama sa – fata, până atunci atât de calmă, se năpusti, iute ca fulgerul, şi, cu ochii plini de indignare, cârpi două palme zdravene peste obrajii înroşiţi de ură ai contelui, zicându-i:

— Laşule!

— Foarte bine, domnişoară! strigă Basquine. Bravo!

Dacă Paiaţa nu s-ar fi aruncat între Robert de Mareuil şi Régine, fata ar fi fost în primejdia de a fi bătută mar de contele care clocotea de furie. Dar ţinut zdravăn de mâna puternică a Paiaţei, contele, văzând că nu poate scăpa din strânsoare – în ciuda eforturilor sale – izbucni în imprecaţii şi ameninţări:

— Vei fi dezonorată pentru totdeauna! strigă el.

Dar Paiaţa, râzându-i în nas, îi spuse batjocoritor:

— Hai, dragă conte, las-o baltă şi nu-ţi mai fă iluzii deşarte. Am luat toate măsurile ca domnişoara, condusă de o persoană sigură şi devotată, să se reîntoarcă la tatăl ei. Nimeni nu va observa scurta absenţă a domnişoarei, iar eu şi cu Basquine vom păstra cu stricteţe secretul. Asta-i tot! Pungaşii ăştia doi, onorabilii mei prieteni, vor fi muţi ca peştii. Cât despre dumneata, dacă vei mai avea vreme să trăncăneşti înainte de a fugi sau de a fi arestat… Aşa că te strădui în zadar s-o defăimezi pe domnişoara… Nimeni nu te va crede.

— Să fugă? întrebă disperat Iepuroaica. Păi nu mă las nici mort până nu mă răzbun pe el şi nu-l trimit la galere. Are să-mi dea o mulţime de bani…

Loviturile care se auziră în oblonul camerei unde se petreceau toate aceste lucruri îl întrerupseră pe bătrânul circar. În aceeaşi clipă, o voce clară rosti cuvintele. „În numele legii, deschideţi!”

Auzind această formulă de temut, toate personajele din acea odaie îngheţară.

— Ei drăcie, zise Paiaţa, nu mă aşteptam la această drăgălăşenie din partea poliţiei! Apoi, îndreptându-se către Régine, îi spuse: Nu te teme, domnişoară! Ai încredere în mine!

Profitând de acel moment, Robert de Mareuil puse mâna pe cele două pistoale ale Paiaţei, pe care acesta le lăsase pe colţul mesei.

— În numele legii, deschideţi! strigară cei de afară.

Paiaţa rămase lângă Régine; brusc, izbi cu pumnul în cele două sfeşnice, care căzură jos. Lumânările se stinseră şi odaia se cufundă în întuneric. Cunoscând persoanele din casă şi ştiind cu cine aveam de-a face, am ieşit afară din colţul unde stătusem

ascuns până atunci, am descuiat uşa închisă cu un sfert de ceas mai înainte şi m-am năpustit în mijlocul odăii unde se călcau pe picioare, tremurând de frică, Iepuroaica, Ologul şi Robert de Mareuil. Vrând să aflu unde se găsea Paiaţa, am scos strigătul care, în copilărie, ne servise adesea de semnal. Observând atunci că trecusem prin faţa unei uşi deschise (după curentul de aer proaspăt care m-a izbit în faţă), am rămas o clipă nemişcat, apoi am auzit dinspre coridorul unde dădea acea uşă vocea Paiaţei răspunzându-mi la semnal; luându-mă după strigătul lui şi apucând-o pe acel coridor, am ieşit în grădina casei. Noaptea era atât de neagră, încât nu se vedea nici la doi paşi.

— Tu eşti? întrebă Paiaţa.

— Da.

— Unde e trăsura?

— În străduţa din spate. Aşteaptă la portiţa de din dos.

— Domnişoară, îi zise Paiaţa Réginei, urmaţi-l pe cel pe care vi-l dau ca să vă conducă acasă. Repede, repede… Am prevăzut totul, afară de sosirea poliţiei. Hai, Basquine, s-o ştergem, văd în odaie o lumină…

I-am auzit pe Basquine şi pe Paiaţa îndepărtându-se repede, în vreme ce Regină, cramponându-se de braţul meu, îmi spunea cu voce înăbuşită, tremurând de groază:

— Salvează-mă, domnule, salvează-mă de ruşine…

— Urmaţi-mă, domnişoară, i-am spus.

Şi am târât-o după mine, apucând-o zdravăn de talie, fiindcă era pe cale să leşine. Aleea pe care ne grăbeam cât puteam ne duse la o portiţă în faţa căreia ne aştepta o trăsură cu portiera deschisă, cu vizitiul pe capră, cu biciul în mână gata de plecare. Alesesem un om minunat, cel care mă scăpase de la moarte. Am vârât-o pe Régine în trăsură, apoi i-am spus vizitiului:

— Du-ne ca vântul în strada Faubourg-du-Roule… Am să-ţi spun unde să opreşti… Eu merg la spatele trăsurii… Nu stau pe capră, ca să nu te stingheresc şi să nu-ţi poţi mâna cum trebuie caii.

Vizitiul îşi biciui bidiviii. Abia apucasem să mă urc la spatele trăsurii, că m-am şi simţit apucat şi tras cu putere de mână; la lumina slabă a felinarelor trăsurii, am zărit chipul livid al lui Robert de Mareuil, care striga cât putea: „Opriţi! Opriţi!” I-am pus o mână pe gură, ca să nu mai strige şi să-l audă poliţiştii care invadaseră casa; apoi, cum se urcase lângă mine, fiind mai

puternic decât el, l-am îmbrâncit cât colo, ţinându-mă doar cu o mână de bara trăsurii, ca să nu cad. Am izbutit să-i înăbuş strigătele, dar m-a muşcat de mână până la sânge. Vizitiul încă nu pornise din loc, aşteptând să isprăvesc cu intrusul care se agăţase de noi.

— Aha, deci tu erai, zise el zărindu-mi chipul, fidelul meu servitor, care nu vrea să-şi salveze stăpânul!

— Da, eu sunt, i-am răspuns, încercând să scap de el. Ai săvârşit o ticăloşie, iar eu te-am împiedicat s-o duci până la capăt.

— Deci m-ai trădat… Ai fost complice cu Paiaţa şi cu Basquine… Ah, fidelul meu Martin, şopti cu ură, şi – exact când mă aşteptam mai puţin – mă apucă de cravată şi începu să mi-o răsucească în jurul gâtului, atât de repede şi cu atâta putere, încât am simţit că mă sufoc. Fidelul meu servitor, zise el rânjind cu răutate, ar fi trebuit să înţelegi că un conte de Mareuil nu-i un vânat pentru galere. Am să mă omor, dar mai întâi am să te omor pe tine…

Acea luptă înverşunată, disperată, se petrecea într-un întuneric profund; la un moment dat, simţindu-l pe conte cum îşi vâră mâna dreaptă în buzunar (în vreme ce cu stânga continua să-mi răsucească întruna cravata), mi-am adus aminte de pistoalele Paiaţei pe care le luase în clipa când sosise poliţia; apoi am simţit gura rece a unuia din acele pistoale lipită de tâmpla mea. Am făcut un ultim efort pentru a devia ţeava pistolului. O flacără strălucitoare mi-a ars ochii; am avut impresia că un fier roşu îmi străpunge gâtul, în vreme ce o zdruncinătură groaznică a capului m-a făcut să cad grămadă. În clipa în care mă prăvăleam, am apucat să mai aud o a doua împuşcătură, apoi mi-am pierdut cunoştinţa…

. . . .

Mult mai târziu am aflat care a fost cauza rupturii dintre Balthazar şi Robert de Mareuil. Acesta din urmă simţind pentru Basquine o atracţie fulgerătoare, pe care nici măcar nu încercase să şi-o ascundă, îi spusese poetului:

— Acum am un motiv în plus să mă însor cu Régine şi cu milioanele ei… Vreau să fiu iubitul lui Basquine… Voi face din ea una dintre femeile cele mai la modă din Paris, chiar dacă mă va costa un morman de aur.

Orbit de prietenia pe care i-o purta contelui, dispus să-i treacă cu vederea acea căsătorie din interes, Balthazar dându-şi în sfârşit seama de adevăratul caracter al lui Robert, lacom, cinic şi desfrânat, rupsese prietenia cu el după ce încercase zadarnic să-l aducă la sentimente mai bune.

Totuşi, Balthazar nu şi-a uitat făgăduiala pe care mi-o făcuse în legătură cu Basquine. A doua zi, după ce biata fată s-a văzut tratată cu atâta cruzime la „Funambules”, în urma glumei deplasate a vicontelui Scipion, puteai citi, într-unul din jurnalele cele mai influente din Paris, un lung articol despre Basquine, scris şi semnat de un critic celebru, prieten bun cu Balthazar. În articol se vorbea mai întâi, cu o sinceră indignare, despre capcana ce i se întinsese sărmanei victime la „Funambules”, apoi, vorbind despre talentul acelei tinere, până atunci necunoscută, criticul îşi exprima admiraţia, cu multă convingere şi căldură. Făcu apoi o analiză atât de amănunţită, de profundă şi de savantă a jocului actriţei, încât ajunse s-o proclame drept una dintre cele mai mari tragediene ale vremii. Articolul atrase atenţia tuturor iubitorilor de teatru şi stârni o curiozitate deosebită. Mulţimea, dar de data asta o mulţime de calitate, se înghesui la porţile teatrului „Funambules”. Directorul, năucit de acel succes neaşteptat, alergă s-o roage în genunchi pe sărmana figurantă, care nu mai cuteza să păşească pe scenă, să vină şi să reapară în Geniul Rău. Când Basquine apăru, fu primită cu aplauze şi ovaţii. Căci – lucru puţin obişnuit – talentul incontestabil al lui Basquine se afla la înălţimea elogiilor publicate de prietenul lui Balthazar. Odată atenţia publică îndreptată asupra acestei mari stele, presa începu s-o elogieze.

În sfârşit, Balthazar, fidel făgăduielii făcute, publică în jurnalul prietenului său, criticul, acea Epistolă către Basquine. Lucru destul de curios, acea Epistolă s-a dovedit a fi o adevărată capodoperă, scânteind de vervă, de spirit şi de entuziasm, plină de cea mai tulburătoare melancolie şi de cea mai nobilă emoţie; poetul povesti lupta neîncetată cu viaţa a unei fete atât de tinere, necunoscută, izolată, fără sprijin, având de trecut peste piedici numeroase până când fusese angajată la acel teatru obscur. Epistola, când mişcătoare ca un roman, când tristă ca o elegie, când amară şi incisivă ca o satiră, când bizară şi îndrăzneaţă ca un vis fantastic, în sfârşit, acea Epistolă, generoasă ca o faptă bună, a fost pentru Balthazar semnalul

unui succes năucitor. Talentul său, cunoscut până atunci doar de câţiva prieteni, a fost dezvăluit tuturor, numele lui a început să răsune pe toate buzele şi operele sale, până atunci dispreţuite sau, mai curând, ignorate, au început să fie căutate şi apreciate aşa cum meritau.

La câteva zile după apariţia acelei Epistole, am primit de la Balthazar un bilet vesel, conceput astfel:

„Glorie ţie, dragă Martin; prietena ta din copilărie a fost lansată, numele meu a devenit celebru, librarii bat toată ziua la uşa mea, dar nu-i primesc decât dacă merg în patru labe, ţinând în dinţi punga plină cu ţechini de aur. Iată răzbunarea mea! E simplă şi demnă. Serios vorbind, dragă Martin, toate astea nu s-ar fi întâmplat dacă nu m-ai fi rugat să fac dreptate incomparabilei Basquine… şi să-i aduc eu însumi un omagiu; încă o dată, glorie ţie şi calde mulţumiri, dragul meu Martin. Tu ai isprăvit ceea ce a început protectorul meu necunoscut, acel domn Just, căruia acum îi pot înapoia pensia pe care mi-a oferit-o cu atâta generozitate. Poate că un altul, tot atât de nenorocit cum am fost şi eu, va profita de ea în locul meu. Termin prin zicala care ţi-e şi ţie foarte cunoscută: «O faptă bună nu rămâne niciodată nerăsplătită».

Fostul tău stăpân care te preţuieşte şi te iubeşte,
Balthazar”

Strălucitorul triumf al lui Basquine îl înnebunise pe Robert de Mareuil. Acea pasiune ne sluji de minune planurile. Ea îl încurajă pe conte în declaraţiile lui înflăcărate şi amândoi îşi scriseră scrisori pătimaşe, care, arătate domnişoarei de Noirlieu, urmau să devină o armă cumplită împotriva lui Robert de Mareuil. Acel om se răzbună până la urmă pe mine, căci nu numai că am fost gata să mor în urma rănii pe care mi-a făcut-o, glonţul trecându-mi prin muşchii gâtului, dar am fost cât pe-aci să rămân orb din pricina faptului că trăsese cu pistolul de foarte aproape; un an întreg am fost lipsit complet de vedere. După lupta cu Robert, agenţii de poliţie veniţi să-l aresteze pe Paiaţa, care le scăpase, m-au ridicat de jos, unde zăceam într-o baltă de sânge, la câţiva paşi de contele de Mareuil, care-şi zburase creierii, şi m-au dus la spital.

Când mi-am venit în fire, eram culcat pe un pat din acel spital

şi aveam ochii bandajaţi. La gestul pe care l-am făcut de a-mi scoate bandajul, un infirmier, care veghea asupra mea, mi-a spus:

— Nu-ţi scoate bandajul, tinere, fiindcă nu vezi nimic…

— De ce? E noapte? Unde mă aflu?

— Eşti la spital şi e ziua în amiaza mare.

— Atunci de ce să nu văd dacă e ziuă?

— Pentru că eşti orb, tinere.

La aceste cuvinte înfricoşătoare, mi-am smuls bandajul şi, în ciuda unor dureri cumplite, am deschis ochii. Într-adevăr, nu vedeam nimic, decât întuneric.

După această lovitură cumplită, gândul meu a fost la Régine. De-acum nu voi mai fi în stare s-o slujesc, să veghez asupra ei, căci evenimentele trecute îmi dovedeau că oricât de neînsemnat şi de obscur îmi fusese devotamentul, tot putusem să-i fiu de folos domnişoarei de Noirlieu. Mă întrebam, cu nelinişte, ce se întâmplase cu Basquine şi cu Paiaţa. Presimţiri tainice îmi spuneau că pe el şi pe Olog îi căuta poliţia. Mă gândeam, în sfârşit, cu nelinişte, că mai rămăseseră încă doi pretendenţi la mâna Réginei, că, scăpată de Robert de Mareuil, putea să-l ia de bărbat pe prinţul de Montbar, acel tânăr în aparenţă atât de seducător, înzestrat cu daruri strălucite, dar care în realitate era un beţiv şi un desfrânat fără pereche. Din pricina orbirii, cum Paiaţa dăduse bir cu fugiţii, nu mai ştiam nimic despre Régine, când iată că un eveniment ciudat îmi întări bănuielile.

Mă aflam la spital de aproape un an; rana de la gât mi se vindecase, dar vederea nu-mi revenea. Făceam parte dintre bolnavii îngrijiţi de doctorul Clément, unul dintre cei mai străluci chirurgi ai spitalului. Acel om, care se bucura de o faimă europeană şi de o mare originalitate, se interesa în mod cu totul deosebit de mine – mi-a mărturisit el mai târziu – având în vedere curajoasa resemnare cu care înduram durerile îngrozitoare şi felul simplu, demn şi rezervat în care vorbisem cu judecătorul de instrucţie în legătură cu tragicul eveniment unde eu fusesem una dintre victime. Limbajul, felul în care îi mulţumeam doctorului pentru îngrijirile sale sporiră bunăvoinţa acestuia faţă de mine. De câtăva vreme, doctorul mă supusese unui nou tratament, în urma căruia nădăjduia să aibă un mare succes. Veni şi ziua în care trebuia să-mi scoată aparatul care-mi acoperea ochii. Doctorul pofti la această operaţie şi pe unul

dintre confraţii săi. Îi vorbi despre boala mea.

— Şi de când se află în această stare? întrebă confratele doctorului Clément.

— De aproape un an, răspunse acesta. Apoi adăugă mai încet: Bietul băiat a fost internat aici exact în ajunul zilei în care te-am chemat s-o consultăm împreună pe domnişoara de Noirlieu. Căci îţi mărturisesc cinstit că nu-mi pot da seama de ciudatele simptome nervoase care s-au manifestat brusc la fata asta!

— Eu nu cred că ne înşelăm, zise prietenul doctorului, atribuind aceste simptome unei emoţii violente şi neaşteptate; totuşi, bolnava noastră neagă cu încăpăţânare că ar fi avut vreo emoţie. Şi fiindcă tot veni vorba despre ea, cum se mai simte?

— Mai puţin bine decât înainte de căsătorie, zise doctorul Clément. Totuşi, eu o urmăresc cu multă solicitudine. E o femeie atât de rară şi are o inimă şi un suflet... Doamne, şi ce frumoasă e, ce pură şi ce inteligentă...

— În concluzie, cu greu poţi vedea o pereche mai potrivită, zise prietenul doctorului. Prinţul de Montbar e unul dintre bărbaţii cei mai amabili şi mai distinşi pe care-i poţi întâlni.

— Tot ce se poate, zise doctorul Clément.

Apoi, văzându-l pe unul dintre ajutoarele sale care venise cu instrumentul necesar cu care urma să-mi scoată aparatul fixat pe ochi, doctorul adăugă: Ah, iată ce aşteptam... Acum o să-i scoatem băiatului ăstuia aparatul...

E de prisos să spun cât am fost de emoţionat în timpul acelei operaţii şi cât eram de nerăbdător să ştiu dacă voi vedea sau nu, chiar în momentul în care aflasem despre căsătoria Réginei cu prinţul de Montbar... Ei bine, vederea mi-a fost redată.

După lungi şi minuţioase precauţii, menite să împiedice lumina de a-mi lovi prea brusc privirea, am putut să contemplu, în sfârşit, chipul salvatorului meu.

Capitolul VI

Doctorul Clément. Martin intră în slujba lui. Lăcomia doctorului.

Când m-am vindecat pe deplin, am intrat ca valet de cameră şi secretar la doctorul Clément. Mi-a propus acest loc după o lungă discuţie pe care am avut-o cu el, în care, povestindu-i

principalele evenimente din viaţa mea (afară de cele care o priveau pe Régine), i-am mărturisit că, ieşind din spital, nu aveam nicio sursă de trai. Acceptând oferta generoasă a doctorului, fără să încerc câtuşi de puţin să scap de această nouă slujbă de servitor, am făcut-o din aceleaşi considerente pentru care am intrat în slujba lui Balthazar şi a contelui de Mareuil: dorinţa de a nu rămâne străin de viaţa Réginei, fiindcă aflasem, din întâmplare, de interesul plin de solicitudine pe care i-l purta doctorul. Şi apoi mai era şi acea căsătorie de care eram foarte speriat şi care mă obliga să-mi duc până la capăt devotamentul; căci din acea căsătorie cu prinţul de Montbar puteau să rezulte pentru Régine noi necazuri.

Sunt dator să vă mărturisesc totuşi un vis al meu care mi se părea atunci aproape smintit… Mă gândeam că având uneori, prin slujba mea la doctor, acces în casa prinţesei de Montbar, poate că într-o bună zi aş fi putut intra în slujba ei. Şi atunci, cu câtă vigilenţă, cu câtă grijă, cu ce solicitudine înflăcărată mi-aş fi păzit stăpâna!

Doctorul Clément era un om de peste şaizeci de ani, de talie mijlocie; avea un cap enorm şi o pădure de păr creţ îi cădea pe fruntea înaltă, adesea încruntată. Chipul sumbru, zbârcit, nu era deloc frumos; în plus, avea o expresie dură, tăioasă. Totuşi, ochii, de un albastru limpede, deşi acoperiţi pe jumătate de nişte sprâncene negre şi dese, aveau uneori o expresie de o nespusă blândeţe şi bunătate… Îmbrăcat întotdeauna neglijent, doctorul purta, în mod invariabil, nişte ghete mari, peste care cădea un pantalon din postav cenuşiu, o redingotă lungă, albastră şi roasă, o vestă neagră, o cravată albă, răsucită ca o funie în jurul gâtului. Se prezenta astfel îmbrăcat la persoanele cele mai de vază şi chiar la cele mai auguste, care acceptau, în mod tacit, excentricităţile acelui om ilustru, căci cunoştinţele sale în materie de medicină şi succesele sale ca chirurg erau fără egal.

Nu voi uita niciodată prima zi pe care am petrecut-o alături de doctorul Clément. M-a luat de la spital în trăsura de care se folosea de obicei când făcea vizite la bolnavi. Din respect, am vrut să mă sui pe capră, alături de vizitiu, dar el m-a oprit, întrebându-mă cu vocea sa groasă şi aspră:

— Unde te duci?

— Mă duc să mă aşez lângă vizitiu, domnule.

— Păi de ce? N-ai loc lângă mine?

— Scuzaţi-mă, domnule, dar din respect pentru dumneavoastră…

Ridică din umeri, se urcă primul şi-mi făcu semn să mă aşez alături. Când trăsura porni, doctorul îmi spuse:

— Ai suferit, te-ai zbătut, eşti sincer… Cu alte cuvinte, eşti un om adevărat. Îmi placi şi aş vrea să te obişnuieşti cu obiceiurile mele. Nu vei regreta cele trei sau patru luni pe care le vom petrece împreună, şi după asta, dacă voi fi mulţumit de tine…

— Cum, domnule, i-am întrebat mirat, doar trei, patru luni? Şi pe urmă mă veţi da afară?

— Peste trei sau patru luni, dacă nu cumva chiar mai devreme, voi muri, băiete!

— Dumneavoastră, domnule? am strigat. Şi de ce atât de repede?

— Tu n-ai să mori într-o zi?

— Ei, Doamne, doar toţi suntem muritori. Numai că nimeni nu ştie când îi va veni rândul.

— Când suferi de o boală incurabilă, când ai experienţă şi te pricepi, îţi cunoşti singur sfârşitul, îmi răspunse el, cu un aer ciudat. Apoi adăugă: Iată care vor fi atribuţiile tale: să-mi perii hainele; dacă vrei, fiindcă nu ţin în mod special la treaba asta. Să întocmeşti şi să ai grijă de lista vizitelor pe care le fac şi pe care le primesc; să faci notele de plată şi să mi le prezinţi la opt zile o dată. Căci eu cer să fiu plătit din opt în opt zile… Altfel, sunt furat ca în codru. Da, adăugă el cu un dispreţ amar, oamenii bogaţi au întotdeauna bani să întreţină amante, să-şi cumpere cai, să facă chefuri, să-şi mobileze palatele, dar n-au niciodată bani pentru medicul care are grijă de sănătatea lor şi datorită căruia îşi pot mângâia amantele, se pot urca pe cai, pot face chefuri şi se pot umfla în pene cu palatele lor. Eu le vând sănătate acestor oameni, aşa cum alţii vând postavuri… Cine-mi datorează bani, să mi-i plătească, dacă nu, afară pe uşă! Apoi, fixând asupra mea o privire pătrunzătoare, doctorul îmi spuse pe neaşteptate: Această goană după bani ţi se pare josnică, nu-i aşa?

— Domnule…

— Fii sincer! strigă el cu o voce ameninţătoare. Te-am luat cu mine tocmai pentru că te-am crezut un om dintr-o bucată… L-am alungat pe cel dinaintea ta fiindcă m-a minţit, indiciu sigur al unei firi rele şi vulgare. Am căutat multă vreme ceea ce am aflat

în tine: un suflet cinstit, elevat, chiar dacă ai trăit în mizerie. Dovedeşte-mi că nu m-am înşelat, fiindcă voi gândi adesea, cu glas tare, în faţa ta. Ei, ce spui de lăcomia mea?

— Ei bine, domnule, i-am răspuns hotărât, îmi făcusem cu totul altă idee despre arta de a vindeca. După mine, ar fi trebuit…

— …să fie un sacerdoţiu, nu-i aşa? Asta e cuvântul consacrat, zise el întrerupându-mă şi izbucnind într-un râs cu hohote. Apoi adăugă: Ducă-se naibii un astfel de sacerdoţiu! Ei bine, preotul nu trăieşte din slujbele pe care le face?

În acel moment, trăsura se opri în faţa unui magnific palat. Fără îndoială că cei din casă îl aşteptau cu mare nerăbdare pe doctor, căci acesta abia a oprit trăsura, şi un servitor a şi alergat înaintea lui să-i deschidă portiera.

— Ah, domnule doctor, domnul marchiz e într-o stare disperată! O trăsură a plecat după dumneavoastră, să vă caute la spital; alta s-a dus la dumneavoastră acasă… Atât ne-am temut de tare să nu fi uitat să veniţi…

— Bine, bine, zise morocănos doctorul. Ajutoarele mele au sosit?

— Da, domnule, au sosit de o jumătate de ceas.

— Aşteaptă-mă în trăsură, mi-a spus stăpânul meu, am o problemă grea de rezolvat. Deşi ştiu că voi avea necazuri… Marchizul ăsta bătrân este regele avarilor şi al şmecherilor.

Şi doctorul Clément intră în palat.

În timpul absenţei stăpânului meu, am reflectat la lăcomia lui, din care-şi făcea un titlu de glorie. Dorinţa lui de a fi plătit de oamenii bogaţi pe care-i îngrijea mi s-a părut firească, dar această pretenţie putea fi susţinută cu mai puţină ardoare. Am simţit de asemenea un profund sentiment de tristeţe aducându-mi aminte de presimţirea doctorului în legătură cu moartea sa, după el, foarte apropiată şi de care sigur că-şi dădea seama datorită faptului că era medic. Această moarte, la care doctorul Clément se aştepta atât de curând, mi se păru un lucru nemaipomenit. Atunci mi-au venit în minte zvonurile ciudate care circulau prin spital despre celebrul medic: se spunea că duce o viaţă misterioasă şi ieşită din comun. Milionar, căci clientela lui era tot atât de bogată pe cât de mare îi era cupiditatea, se spunea că trăia într-o avariţie cumplită; văduv de multă vreme, unicul său fiu, care isprăvise primul Şcoala

politehnică, era inginer şi urma să moştenească o avere imensă. Căci de aproape douăzeci de ani, doctorul Clément câştiga peste o sută de mii de franci pe an, din care gurile rele ziceau că nu cheltuia nici zece mii de franci. În sfârşit, poveştile cele mai incredibile, ca să nu spun absurde, circulau în legătură cu casa în care locuia, situată pe una din străzile pustii din cartierul Marais. Nimeni nu fusese în casa lui. Consultaţiile le dădea într-una din casele vecine cu a sa. Cinica mărturisire a doctorului mă obliga să nu mă mai îndoiesc despre goana lui după câştig, cu atât mai puţin explicabilă cu cât se spunea că e putred de bogat şi că mai avea foarte puţin de trăit. Totuşi, interesul pe care mi-l arătase şi solicitudinea aproape paternă pe care părea să i-o inspire Régine mi se păreau greu de împăcat cu nesăţioasa lui aviditate. Cupizii şi avarii au inima uscată; or, un om capabil şi demn s-o aprecieze pe Régine nu putea – după mine – să fie un om josnic şi egoist.

Capitolul VII

Casa doctorului Clément. Părerea domnului Clément despre moştenire.

După o bună bucată de vreme, doctorul ieşi de la marchiz şi se pregăti să se urce în trăsură. Părea îngrozitor de obosit. Dar iată că l-am văzut pălind brusc, într-un fel care te speria, luptând totuşi, cu mult curaj, împotriva unor dureri care trebuie să fi fost cumplite. Se schimbase foarte tare la faţă şi-şi dusese mâna la inimă, ca şi cum ar fi vrut să-şi aline durerea ascuţită care-l chinuia. Nemaiputându-se ţine pe picioare, a fost obligat să se sprijine de mine. Respiraţia îi era sacadată, dificilă, ca şi cum l-ar fi apăsat ceva pe piept, ceva care-l sufoca. Făcând un efort asupra lui însuşi şi ajutat de mine, izbuti să se urce în trăsură; apoi îmi spuse, cu glas întretăiat, să-i poruncesc vizitiului să-l ducă la palatul de Montbar. După ce trăsura se urni din loc, am strigat speriat:

— Vă e atât de rău, domnule? Să-i spun vizitiului să oprească, poate vă mai veniţi în fire…

Fără să-mi răspundă, stăpânul mă împinse încet, mai departe de el, făcându-mi semn să-l las în pace. Înţelegând semnificaţia acelui gest, am aşteptat în tăcere sfârşitul crizei de inimă care-l apucase. Atunci mi-am dat seama că fusesem martorul unuia din

accesele acelei boli din pricina căreia doctorul îmi spusese că va muri: încet, încet, începu să respire mai uşor, obrajii i se mai colorară un pic, iar durerea păru că i se mai atenuase. Îşi sprijini încet capul pe una din pernele trăsurii, închise ochii şi rămase nemişcat, ca şi cum ar fi fost zdrobit de oboseală. Cercetam în tăcere chipul acelui om atât de energic, fruntea lată, brăzdată de anii îndelungaţi de studii şi de meditaţii, gura cu buze ferme şi severe; nu ştiu dacă acea cumplită criză la care asistasem mi-a influenţat judecata, dar chipul lui auster şi senin mi s-a părut că seamănă cu cel al înţelepţilor din Antichitate. Când trăsura s-a oprit în faţa palatului de Montbar, inima a început să-mi bată nebuneşte.

— Să vă însoţesc, domnule? l-am întrebat pe doctor.

— Nu, rămâi în trăsură, mi-a răspuns el.

Şi poarta cea mare a palatului s-a închis în urma lui. Aşteptând să se reîntoarcă, m-am dat jos din trăsură. Împins de o irezistibilă curiozitate, am examinat pe dinafară locuinţa Réginei. Era unul din acele vechi palate, atât de numeroase în acel cartier aristocratic. Curtea trebuie să fi fost imensă, căci nu zăream din clădire decât acoperişurile înalte şi aproape drepte, deasupra cărora se înălţau coşurile greoaie ale căminelor din piatră sculptată; în stânga, se întindea zidul lung al grădinii, care, făcând un unghi în strada vecină, se prelungea până în partea cealaltă. La capătul zidului am zărit o portiţă pe unde se putea ieşi pe ascuns din palat. Atunci mi-am adus aminte de faptele degradante ale prinţului de Montbar, la care fusesem de două ori martor: prima, în cârciuma „La trei butoaie”, când se îmbătase criţă, şi a doua, la uşa unei case rău famate dintr-o mahala. „Probabil – mi-am spus – că pe acolo ieşea îmbrăcat în haine sărăcăcioase, părăsindu-şi bogatul său palat, moştenit din strămoşi, ca să se dedea la tot felul de excese.” După ce am examinat, curios, acea portiţă, încercând să-mi dau seama dacă fusese de curând folosită, m-am înapoiat la trăsură. Nu peste mult, a venit şi stăpânul meu.

— Acasă! i-a spus el, destul de repezit, vizitiului.

Apoi, pradă gândurilor sale, n-a mai scos niciun cuvânt până n-am ajuns acasă. În timpul drumului, l-am văzut de câteva ori ridicându-şi ochii spre cer, ca şi cum l-ar fi luat martor pe Cel-de-Sus pentru nu ştiu ce mare nedreptate. Acea tristeţe ce părea că pusese stăpânire pe doctor după ce ieşise din palatul de Montbar

îmi spori neliniştea şi curiozitatea. Oare ce descoperire supărătoare făcuse doctorul? Ce necaz o ameninţa pe Régine? Trăsura se opri în faţa casei doctorului, situată în Marais, într-o stradă atât de pustie, încât iarba ţâşnea de sub caldarâm. La sunetul unei sonerii, o poartă cu două canaturi se deschise; stăpânul meu şi cu mine am intrat în acea locuinţă solitară.

— Suzon, îi zise el unei servitoare bătrâne care ne-a ieşit înainte, iată-l pe flăcăul despre care ţi-am vorbit. Pune-l la treabă şi să nu intre în cabinetul meu înainte de a suna.

— Şi masa, Clément? întrebă Suzon.

— Am să te sun eu, zise doctorul dispărând într-un coridor care începea dintr-un fel de antecameră în care ne aflam noi.

Bătrâna servitoare care-i spunea stăpânului său pe nume îmi făcu semn s-o urmez. Am trecut prin două camere situate la parter, ce dădeau într-o grădină neîngrijită, unde se aflau câţiva arbori mari cu scoarţa înnegrită, marginea dărâmată a unui bazin fără apă şi rămăşiţele unei statui de marmoră, acoperite pe jumătate de buruieni înalte ce-mi aminteau de ierburile sălbatice dintr-un cimitir. Urmând-o pe bătrâna menajeră, am intrat într-o cameră vastă, a cărei fereastră dădea spre stradă.

— Iată odaia dumitale, mi-a zis Suzon. Soneria asta răspunde în camera doctorului. Astălaltă, în odaia domnului Just, fiul stăpânului meu.

— Domnul doctor are un fiu care se numeşte Just? am întrebat eu, tulburat.

— Da... Eu l-am crescut, zise Suzon, plină de orgoliu. Şi adăugă: Când domnul Just e la Paris, îl vei sluji pe domnul doctor, dar şi pe el în mod obişnuit, mă vei ajuta să aranjez prin casă şi să fac curăţenie. Apoi te vei duce alături, în cabinetul de consultaţii al doctorului, vei anunţa vizitele şi vei trece pacienţii pe listă. La ora şase se bea cafeaua, la prânz, masa, la şapte seara, cina, împreună cu domnul doctor.

— Împreună cu domnul doctor? La aceeaşi masă?

— Sigur. Numai dacă doctorul n-are vreo vizită neprevăzută. Acum e ora unsprezece; la amiază voi bate în acest clopot; asta înseamnă că e ora de masă, o masă foarte frugală, pe care doctorul are obiceiul s-o ia singur, în cabinetul său.

Şi fără să-mi lase răgazul să mai scot o vorbă, Suzon mă părăsi. Foarte tulburat de acest obicei ciudat şi patriarhal al noului meu stăpân, care mânca cu slugile la masă, am aruncat o

privire curioasă în noua mea locuinţă. Nimic mai trist sau – pentru a spune astfel – mai monahal decât acea casă tăcută. Dar trăisem atâta vreme în cea mai neagră mizerie, încât, gândindu-mă la tot ceea ce descopeream în fiece clipă, generos şi venerabil în firea noului meu stăpân, mi-am luat în stăpânire odaia, cu un sentiment de fericire şi de linişte inexprimabil. Un pat bun, câteva scaune, un dulap mare, o comodă şi un birou, iată care era mobilierul odăii mele, foarte simplu, dar foarte curat. Trăgând unul dintre sertarele biroului pentru a-mi pune portofelul cu scrisorile mamei Réginei, portofel de care nu mă despărţisem niciodată, am găsit, în fund, câteva hârtii mototolite sau pe jumătate rupte, uitate, fără îndoială, de predecesorul meu. Scoţând afară hârtiile pentru a le arunca în foc, privirea mi s-a oprit fără să vreau, pe o bucată de hârtie unde era desenat un plan. Atenţia şi curiozitatea mi s-au deşteptat brusc, citind pe acel plan numele străzii şi numărul casei unde locuia stăpânul meu. Cercetând câteva minute hârtia, am recunoscut lesne felul cum erau dispuse odăile prin care abia trecusem şi mi-am dat seama că era vorba de planul locuinţei noastre. Dar surpriza mea spori şi mai mult văzând o linie roşie care – pornind de la fereastra camerei pe care o ocupam – străbătea mai multe odăi şi sfârşea într-o sală vastă, situată la primul etaj şi indicată în plan de un cap de mort desenat grosolan. Ce însemna acel traseu, acel itinerar de traversare a casei? N-am izbutit să-mi dau seama. Totuşi, curiozitatea mea odată trezită de acea descoperire, am examinat mai atent hârtiile mototolite sau rupte şi n-am văzut decât lista vizitelor făcute de doctorul Clément. Era probabil o pagină copiată din registrul pe care trebuia să-l fi ţinut servitorul care fusese înaintea mea. Am aruncat în foc acele hârtii nesemnificative, păstrând totuşi planul plin de linii bizare care stârni în mine o mare curiozitate amestecată cu nelinişte. Tocmai eram ocupat să mai analizez încă o dată planul acela, când a intrat bătrâna guvernantă. I-am arătat şi ei hârtia. S-a uitat la ea şi, deşi mi-a spus că pentru ea planul acela nu avea nicio importanţă, m-a asigurat că-i va vorbi doctorului despre acel lucru. Apoi a adăugat:

— Stăpânul a sunat pentru masa de prânz. Vino să iei tava cu mâncare din bucătărie şi să i-o duci în cabinet. Urmează-mă; te voi conduce.

Masa se compunea în mod invariabil dintr-o ceaşcă cu lapte şi

o bucată de pâine. Doctorul nu bea niciodată vin. Masa de seară, de o sobrietate extremă, se reducea la o farfurie cu supă şi la câteva legume fierte. Nu-i obliga pe cei care-l înconjurau să se supună acestui regim frugal pe care el îl urma de peste douăzeci de ani, atât dintr-o higienă strictă, cât şi pentru că-i plăcea.

Suzon îmi puse în mână o tavă pe care se afla frugalul dejun şi o porni înaintea mea. Gândindu-mă atunci, fără să vreau, la planul casei pe care-l găsisem în biroul meu, am băgat de seamă că mergeam exact pe urmele trase pe hârtie, şi că dacă lucrurile stăteau astfel, ar fi trebuit ca, după ce urcam scara, să ajung exact în odaia marcată cu un cap de mort. Şi nu m-am înşelat. Suzon s-a oprit în faţa unei uşi pe care mi-a arătat-o, zicând:

— Acolo e… Intră…

Doctorul, ocupat să scrie ceva, îmi făcu semn cu mâna să aşez tava pe măsuţa aflată lângă biroul său; cum nu mi-a spus să ies, am crezut că e bine să rămân ca să-l pot servi. Aşteptând poruncile sale, am cercetat curios locul unde mă aflam. Era o odaie vastă, pătrată şi foarte înaltă, fără ferestre; o parte din plafon, rotunjit ca o cupolă, era făcut din vitralii, odaia fiind luminată astfel de sus. Nişte dulapuri mari, cu uşi de sticlă, împodobeau unul din pereţii cabinetului, închizând în ele o rară colecţie anatomică. În faţă, am văzut o bibliotecă simplă, din lemn de brad îngălbenit de vreme, în ale cărei rafturi se aflau cărţi de toate mărimile. Nenumăratele semne de hârtie, ce se aflau în acele volume uzate, hârtănite de o prea mare folosinţă, dovedeau că doctorul Clément continua să studieze şi să cerceteze. O altă parte a cabinetului era consacrată colecţiilor geologice şi mineralogice, precum şi ierbarelor clasate cu multă grijă. Într-un colţ am observat un cuptor de chimist cu toate accesoriile necesare: alambicuri, retorte şi eprubete, aranjate pe nişte măsuţe. În sfârşit, în faţa biroului imens, încărcat de cărţi, instrumente de toate felurile, hârtii şi cartoane cu diverse însemnări, la care scria doctorul, mi-au atras atenţia două portrete. Primul reprezenta o femeie tânără de o frumuseţe remarcabilă; avea pletele strânse într-un coc şi un văl alb, subţire, îi acoperea umerii şi pieptul. Al doilea portret era al unui tânăr, cu o figură bărbătească, deosebit de frumoasă, cu o privire blândă, dar mândră. Era îmbrăcat în uniforma Şcolii politehnice, iar chipul său semăna foarte mult cu cel al tinerei femei care-mi atrăsese atenţia. Doctorul mă observa în tăcere,

de câteva minute, fiindcă, la un moment dat, mi-a spus cu o expresie de satisfacţie, plină de orgoliu:

— Nu-i aşa că tânărul are o figură încântătoare?

— Da, domnule, i-am răspuns întorcându-mă către el.

— E fiul meu, mi-a zis stăpânul, al cărui chip auster se lumină brusc de o nesfârşită dragoste paternă. E iubitul meu Just şi, deşi azi e cu câţiva ani mai mare decât era când a pozat pentru acel portret, deşi soarele Africii l-a bronzat, şi o cicatrice, plină de glorie, i-a brăzdat fruntea, îl vei recunoaşte imediat după blândeţea, cinstea şi energia pe care şi le-a păstrat intacte.

Auzind numele de Just, am tresărit. Mi-am amintit imediat de protectorul despre care îmi vorbise poetul Balthazar Roger. Uitându-mă cu atenţie la doctorul Clément, mi-am dat seama, într-o străfulgerare de secundă, că el trebuia să fi fost misteriosul binefăcător care-i ajuta din umbră pe cei sărmani, ascunzându-şi faptele bune sub numele fiului său, întrucât al lui era mult prea cunoscut în întreg Parisul. Atunci mi-am explicat şi aşa-zisa lui cupiditate, şi felul modest în care trăia.

— E încă militar, domnule? l-am întrebat curios.

— Căpitan de geniu, şi încă unul dintre cei mai bravi din regimentul său. Dar ăsta-i cel mai modest dintre titlurile sale. A fost cât pe-aci să intre la Academia de Ştiinţe; i-a lipsit doar un singur vot. Dar la apropiatele alegeri, numirea lui e sigură, fără a mai pune la socoteală că i s-au făcut nişte propuneri deosebite pentru a fonda, în străinătate, câteva institute metalurgice; i s-au oferit şaizeci de mii de franci pe an, iar mai târziu, o cotă-parte, destul de mare, din beneficii. Iată ce înseamnă ştiinţa! Iată care e adevărata bogăţie! Dar să nu crezi, Martin, adăugă stăpânul meu, însufleţindu-se, că Just va fi un savant pedant şi posac; nu; e un bărbat plăcut, spiritual şi vesel, cântă dumnezeieşte, desenează minunat şi, trebuie să-ţi mărturisesc, că uniforma îl prinde de minune; e curajos ca un leu, blând ca un copilaş, căci are o inimă cum rar întâlneşti, o inimă bună şi miloasă, zise, tulburat, bătrânul. Apoi, după un moment de tăcere, adăugă: Nu cunosc decât o singură persoană pe lume care mai are o inimă ca a lui…

— Dumneavoastră, domnule!

— Nu… În inima lui există nişte fibre mult mai delicate decât în inima mea aspră; prin delicateţea şi sensibilitatea ei, inima lui Just nu poate fi comparată decât cu o inimă de femeie… Şi nu

cunosc decât o singură femeie care se potriveşte de minune cu el…

Fără să vreau, m-am gândit la Régine, pentru care doctorul Clément părea să aibă cea mai tandră solicitudine.

Bătrânul continuă:

— De altfel, îl vei vedea în curând pe fiul meu şi îl vei iubi, pentru că de acum încolo faci şi tu parte din familie… Căci eu am un fel mai patriarhal de a-mi trata servitorii, adăugă el surâzând cu blândeţe. Suzon ţi-a spus că veţi mânca amândoi împreună cu mine. Cât despre atribuţiile tale domestice… diferenţa de vârstă dintre noi doi le va face să ţi se pară fireşti. Nu există nimic umilitor în serviciile pe care un tânăr i le aduce unui bătrân.

— E adevărat, domnule, am spus, tulburat de atâta bunătate. Cel care m-a cules de pe drum şi m-a crescut, m-a învăţat că nu există niciun lucru în viaţă, oricât de neînsemnat ar fi el, pe care un om să nu-l poată îndeplini cu demnitate.

— Iată o judecată sănătoasă a unui spirit elevat, zise stăpânul meu, mişcat de acele cuvinte pe care Claude Gérard mi le repetase atât de des. Tot ceea ce mi-ai povestit despre viaţa, firea şi obiceiurile acelui om m-au ajutat de altfel să-mi fac o idee cu totul deosebită despre el. Apoi, întrerupându-se brusc, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva, doctorul continuă: Parcă mi-ai spus că omul ăsta, cu o inimă atât de mare, era învăţător la ţară?

— Da, domnule, şi se numea Claude Gérard.

— Nu cumva era învăţător într-un sat aproape de Evreux?

— Nu, domnule. Comuna unde era învăţător se afla în sud…

— Atunci nu-i el, zise stăpânul meu.

— Cum adică, domnule?

— În ultima lui scrisoare, fiul meu, care se ocupă de lucrările geologice din apropiere de Evreux, mi-a scris că, locuind câteva zile într-un sat din acel ţinut, a întâlnit acolo, din întâmplare, un biet învăţător de ţară, al cărui nume nu mi l-a spus, dar în schimb mi-a mărturisit cât a fost de tulburat de firea şi de spiritul acelui om *„Tată, mi-a scris el, omul ăsta este unul de-ai noştri…”*

— Ăsta-i Claude Gérard! am strigat. Aceste cuvinte ale fiului dumneavoastră mă fac să fiu sigur că e el! Domnul fie lăudat, stăpâne! Fiindcă datorită dumneavoastră acum ştiu unde se află!

— Păi nu mi-ai spus tot tu că satul unde era învăţător se afla în sud?

— Da, domnule; dar în momentul când l-am părăsit, trebuia, spre marele său regret, să plece de acolo şi nu ştia unde va fi mutat. Toate scrisorile pe care i le-am scris, i le-am trimis în vechea comună. Să fi şi plecat când i-am scris eu? Să nu-i fi fost trimise în noul sat unde fusese mutat? Să se fi rătăcit pe drum? Nu ştiu. Ceea ce ştiu în mod sigur e că nu le-a primit, fiindcă altfel mi-ar fi răspuns. Dar sunt absolut convins că despre el vorbeşte fiul dumneavoastră, căci Claude Gérard este într-adevăr demn să fie „unul de-ai noştri...”

— Acum înclin să cred şi eu ca tine; chiar azi am să-i scriu lui Just şi am să-l întreb dacă învăţătorul despre care mi-a vorbit se numeşte Claude Gérard şi, în câteva zile, vom şti cum stăm. Acum dă-mi micul dejun...

După ce stăpânul şi-a luat frugala lui masă, mi-a dat o cheie şi, arătându-mi o mobilă veche de acaju, alcătuită din mai multe sertare puse unele peste altele, mi-a spus:

— Du-te şi deschide primul sertar al mobilei de colo... Şi dă-mi registrul cel mare pe care ai să-l găseşti în acel sertar...

Am descuiat sertarul şi i-am adus doctorului un registru mare, cu spatele îmbrăcat în marochin şi cu faţa în pergament verde, scorojit, care părea să fie foarte vechi. Doctorul l-a deschis, şi cum registrul trebuie să fi fost aproape plin, a scris câteva rânduri pe una dintre ultimele foi. Numărându-le pe cele care-i mai rămăseseră, spuse vorbind ca pentru sine:

— Ei, au mai rămas încă destule... După ce a privit acel registru, cu un aer satisfăcut şi totodată melancolic, mi-a zis: Pune acest registru la locul lui; pe urmă să deschizi sertarul de sub el şi să pui biletele astea de bancă...

Spunând acestea, îmi întinse zece bilete a o mie de franci, restul de onorariu care, în sfârşit, fusese achitat dimineaţă de către marchizul milionar. După ce am îndeplinit acea poruncă, doctorul a adăugat:

— Numără o sută de ludovici şi pune câte cincizeci în fiecare din cele două despărţituri ale pungii mele, care acum, pe legea mea, e goală! Ţine-o! mi-a zis, întinzându-mi punga.

Trăsesem cu greu cel de al doilea sertar, ce părea foarte încărcat. Într-o despărţitură, am văzut un număr foarte mare de bilete de bancă, peste care le-am pus pe cele date de stăpânul meu. Alte două despărţitori, de mărimi diferite, erau pline cu monede de aur şi de argint într-o cantitate atât de mare, încât

aproape că nici nu s-a cunoscut de unde am luat cei o sută de ludovici pe care i-am pus în pungă. Am încuiat sertarul şi am înapoiat stăpânului meu cheia. Acesta, după ce m-a luat cu el într-o odăiţă ce se afla alături de biroul lui şi care nu avea altă uşă decât cea pe unde intrasem, mi-a spus:

— Până ce mă întorc eu, te rog să treci pe curat primele foi din acest memoriu privind organizarea serviciului medical la care lucrez de mai mulţi ani. Poate că am norocul să trăiesc până îl termin! Căci în această ţară amărâtă totul lâncezeşte, totul se distruge din pricina lipsei de organizare. O concurenţă nemiloasă i-a făcut pe oameni să fie neînduratori; pentru a parveni, orice metode sunt bune; noroc de cei tari şi vai de cei slabi, adăugă el oftând, apoi continuă: După ce termini copierea acestor pagini, poţi dispune de timp cum vrei, până la masă…

Şi doctorul mă lăsă singur. Încrederea de care dăduse dovadă faţă de mine, un necunoscut, arătându-mi încă din prima zi locul unde-şi ţinea averea, mai mult mă tulbură decât mă miră; ştiindu-mă curat sufleteşte, nu mă miram că mă socotea cinstit; totuşi, acest lucru spori gratitudinea şi veneraţia faţă de noul meu stăpân.

A treia zi se petrecu o scenă de două ori interesantă pentru mine. Ea întregea, în mod demn, caracterul doctorului Clément, acel om de o originalitate atât de mare. Stăpânul meu îmi dicta, iar eu scriam urmarea acelui plan de organizare medicală, plin de idei pe cât de noi şi de practice, pe atât de elevate şi de generoase, plan care privea spinoasa problemă a higienei şi a sănătăţii populaţiei de la oraşe şi sate, când Suzon îl anunţă pe domnul Dufour din Evreux, ce aducea – spunea el – o scrisoare domnului Clément din partea fiului său, Just.

— Un prieten al fiului meu! zise cu vioiciune doctorul. Pofteşte-l imediat, Suzon. Prietenii fiului meu au oricând uşa deschisă la mine…

Imediat am văzut apărând un bătrânel scund, pus, cum se zice, la patru ace; deşi moda pudrei trecuse de multă vreme, purta o perucă pudrată şi o coadă legată cu o panglică ce flutura peste gulerul uşor albit de pudră al hainei sale de un albastru-deschis; un pantalon de satin negru şi ciorapi de mătase completau toaleta puţin cam demodată a acelui personaj.

De îndată ce a apărut domnul Dufour, m-am retras, după obicei, în odaia alăturată, în care nu puteai intra şi nici ieşi decât

prin cabinetul doctorului. Acesta lăsând, probabil, din neatenţie, uşa întredeschisă, am auzit, fără să vreau; următoarea discuţie:

— Îmi aduceţi o scrisoare de la fiul meu, domnule? întrebă doctorul.

— Da, domnule doctor, iat-o!

Urmă un moment de tăcere, timp în care stăpânul meu citi scrisoarea. După care spuse:

— Doriţi să vă consult, domnule?

— Nu, domnule doctor.

— De ce? întrebă stăpânul meu pe un ton mirat. Căci iată ce scrie fiul meu:

„Dragă tată, domnul Dufour, umil dintre cei mai mari proprietari din Franţa, doreşte să te consulte şi să-ţi fie în mod deosebit recomandat. M-am grăbit să-i îndeplinesc dorinţa, dându-i această scrisoare către tine, mulţumindu-ţi dinainte pentru bunăvoinţa ta. Domnul Dufour mi-a oferit cea mai cordială ospitalitate în timpul prospectărilor geologice pe una din proprietăţile sale. Te îmbrăţişează cu dragoste, fiul tău.”

După această lectură, stăpânul meu zise:

— Iată, domnule, ce-mi scrie fiul meu… Mă simt foarte obligat pentru ospitalitatea pe care i-aţi acordat-o. Dar dacă n-aţi venit să vă consult, atunci cărui motiv datorez onoarea vizitei dumneavoastră?

— Scrisoarea asta, domnule doctor, n-a fost decât un pretext ca să pot ajunge la dumneavoastră.

— Un pretext?

— Da, un pretext. Domnule doctor, am o avere de opt milioane de franci.

— Foarte bine, domnule. Şi ce-i cu asta?

— Sunt văduv, domnule doctor, şi n-am decât o fată de optsprezece ani, pe care o ador…

— Dar, domnule dragă, de ce-mi faceţi aceste mărturisiri?

— Domnule doctor… fiica mea e încântătoare… V-o spun fără niciun fel de orbire părintească şi, în plus, a fost crescută aşa cum trebuie să fie crescută o moştenitoare imens de bogată.

— Fiul meu o iubeşte pe fiica dumneavoastră, domnule?

— Nădăjduiesc, domnule doctor, căci cred că fata mea l-a găsit pe gustul ei pe fiul dumneavoastră în timpul şederii sale la noi. Ea nu mi-a făcut nicio mărturisire… Dar ştiţi şi

dumneavoastră că un tată care-şi idolatrizează fata este clarvăzător. În sfârşit, domnule, ca să vorbim pe faţă, îi dau fiicei mele ca zestre o moşie evaluată la cinci milioane de franci şi care-i va aduce o sută douăzeci şi patru de mii de franci rentă pe an, plătiţi până la ultima centimă. Restul averii mele va aparţine copiilor noştri, după moartea mea. Vedeţi că mă port ca un tată iubitor şi rezolv repede problemele. Nădăjduiesc că mă veţi imita, domnule doctor, căci zvonurile publice şi – trebuie să v-o spun cinstit – informaţiile pe care le-am cules vă atribuie o avere cel puţin egală cu a mea.

După un moment de tăcere, stăpânul meu spuse:

— Mai întâi, domnule, nu cred că fiul meu ştie ceva despre demersul dumneavoastră, căci văd că nu-mi scrie nimic în acest sens…

— Nici fiul dumneavoastră, nici fiica mea nu ştiu nimic despre demersul meu. Domnul căpitan Just a plecat la douăzeci de leghe’ de Evreux pentru alte lucrări, aşa că ne-am luat cel mai cordial rămas bun. N-am discutat absolut nimic despre căsătorie. Dar după plecarea fiului dumneavoastră, am văzut-o pe fiica mea gânditoare şi tristă… Atunci mi-am amintit de unele împrejurări, am făcut unele presupuneri, sau mai curând am bănuit că fata se îndrăgostise. Or, cum această căsătorie s-ar potrivi grozav cu situaţia amândurora, ca vârstă, fire şi avere, mai ales ca avere…

— Mai ales ca avere? întrebă stăpânul meu, întrerupându-l pe domnul Dufour. Credeţi?

— La naiba! Ştiţi doar că dacă fiul dumneavoastră, cu toate calităţile sale – chip frumos şi atrăgător, talente deosebite şi multe alte însuşiri – n-ar fi avut decât capa şi spada, nu m-aş mai fi deranjat să vin încoace şi…

— Domnule, zise stăpânul meu, întrerupându-l din nou pe domnul Dufour, înainte de a continua această discuţie, trebuie să vă previn că eu nu-i voi lăsa fiului meu ca moştenire decât o rentă de o mie de scuzi…

— O mie de scuzi rentă? strigă domnul Dufour.

— Dacă se însoară, continuă doctorul, îi voi da această rentă de o mie de scuzi. Asta-i tot ce va căpăta de la mine fie că trăiesc, fie după moartea mea.

— Cred că glumiţi, domnule doctor! Toată lumea ştie că aţi câştigat peste o sută de mii de franci pe an şi asta vreme de

douăzeci de ani! Şi trăiţi – mi s-a spus – făcând cât mai puţine cheltuieli. Aşa că e cu neputinţă să nu…

— Câştig, într-adevăr, mai bine de o sută de mii de franci pe an, domnule; ba anul trecut am câştigat chiar peste o sută cincizeci de mii de franci…

— Deci am avut dreptate, domnule doctor, să cred că glumiţi…

— Domnule, răspunse stăpânul meu, dacă înainte de a veni aici aţi fi vorbit cu fiul meu în legătură cu demersul dumneavoastră, bazat mai ales pe considerentul averii, sunt sigur că v-ar fi adus la cunoştinţă ceea ce i-am spus când a împlinit optsprezece ani şi a fost în stare să judece ca un bărbat.

— Şi ce anume i-aţi spus, domnule doctor?

— Dragul meu băiat, i-am spus, îţi dau o excelentă educaţie practică, ce-ţi va deschide drumul unor cariere onorabile; muncind, vei putea să câştigi bani frumoşi ca să trăieşti pe picior destul de mare. Dar societatea e făcută în aşa fel încât nu există nici solidaritate, nici fraternitate între oameni; aşa că, oricât de muncitor şi de cinstit ai fi, dragul meu băiat, să nu te aştepţi niciodată la vreun ajutor din partea acestei societăţi în cazul în care vreo boală sau unele evenimente neprevăzute te vor împiedica o vreme să munceşti; ca să nu trăieşti în mizerie, îţi voi asigura o rentă de o mie de scuzi. Vei fi astfel, orice s-ar întâmpla, la adăpost. Dacă aceşti bani nu-ţi ajung, dacă îţi trebuie un surplus, sau lux, atunci câştigă-ţi restul de bani prin munca braţelor tale şi prin inteligenţa minţii tale… Fiecăruia după munca sa. În ce mă priveşte, dragul meu băiat, socot că-mi fac datoria de părinte dându-ţi o educaţie de om adevărat şi ajutându-te să-ţi însuşeşti profesia care-ţi va pune la îndemână banii de care vei avea nevoie ca să trăieşti bine şi pe picioarele tale. Un tată nu trebuie să-i dea fiului său nici prea puţin, dar nici prea mult!

— Haide, domnule doctor, strigă Dufour, astea sunt sfaturi şi îndemnuri pe care toţi părinţii bogaţi sunt obligaţi să le dea copiilor lor ca să nu fie leneşi. Dar părinţii îşi fac un orgoliu din a le lăsa copiilor lor o avere cât mai mare, care să le îngăduie să trăiască fără să facă nimic şi să aibă o viaţă cât mai fericită.

— Deci, domnule, spuse doctorul surâzând, există în expresia: „A-i face pe copiii noştri stăpâni pe o mare avere pe care n-au agonisit-o prin munca lor!” ceva atât de revoltător, încât până şi

taţii cei mai infatuaţi de opulenţa lor se simt datori să le spună copiilor lor, cel puţin din pudoare, dacă nu din altceva, ceea ce i-am spus eu fiului meu din datorie şi din convingere: „Munceşte şi nu conta pe moştenirea mea”.

— Dar, mă rog, ce-o să faceţi cu averea imensă pe care o posedaţi, strigă domnul Dufour, dacă vă dezmoşteniţi băiatul?

— Ei, domnule, fiecare om are micile lui fantezii, zise stăpânul meu cu un accent ironic.

— Deci, domnule, strigă Dufour exasperat, trebuie să înţeleg că aveţi vicii ascunse?

Doctorul Clément râdea rar; dar, auzind această stranie acuzaţie, izbucni într-un hohot de râs atât de deschis şi de fără reţineri, încât l-am auzit pe Dufour sărind de pe scaun.

— Înţeleg ilaritatea dumneavoastră, domnule; sigur că ea a fost provocată de vorbele nesocotite pe care le-am rostit. Totuşi, numai un cuvânt… Vă iubiţi fiul, nu-i aşa? Ei bine, dacă ar fi fost îndrăgostit de fiica mea, dacă însurătoarea lui cu ea i-ar fi asigurat fericirea şi dacă această fericire s-ar fi împiedicat de cele câteva milioane pe care nu vreţi să i le daţi, ce-aţi fi făcut?

— Din două, una, domnule! Sau fiul meu nu e iubit, şi atunci nu mai are nicio importanţă, sau fiica dumneavoastră îl iubeşte cu tot atâta sinceritate pe cât dezinteres, şi atunci ce rost mai au milioanele?

— Cum ce rost? Dar fără aceste milioane nu-i voi îngădui fetei mele să se mărite, domnule doctor!

— Atunci, dacă fiica dumneavoastră îl iubeşte pe fiul meu, am onoarea să vă asigur că se va mărita fără consimţământul dumneavoastră.

— O voi dezmoşteni, domnule!

— Ce importanţă are? Fiul meu are renta lui de o mie de scuzi şi un serviciu bun; şi el şi soţia sa vor trăi în îndestulare; dacă vor să aibă mai mult, fiul meu va accepta propunerile extrem de avantajoase care i-au fost făcute în străinătate.

— Şi dacă vor avea copii, domnule?

— Fiul meu va avea cu ce-i creşte; şi pe urmă îşi va îndeplini sarcina pe care Cel-de-Sus a impus-o fiecăruia: va munci aşa cum a muncit şi tatăl său, cum a muncit şi bunicul său… Mă refer, desigur, la mine, care am venit la Paris în saboţi. Cu asta, domnule, îngăduiţi-mi să vă părăsesc. Am câteva consultaţii de dat…

După această discuţie, unde se dezvăluie în toată austera ei elevaţie înţelepciunea stăpânului meu şi dragostea lui nu oarbă, ci luminată, faţă de fiul său, nu m-am putut abţine să nu mă gândesc la soarta deplorabilă a lui Robert de Mareuil, victima moştenirii, la educaţia deplorabilă, dacă nu chiar fatală, a vicontelui Scipion, educaţie ce părea să-i prevestească un destin tot atât de trist ca şi cel al lui Robert de Mareuil.

Capitolul VIII

Furt nocturn. Moartea Ologului. O slujbă bună.
Recomandările doctorului Clément făcute lui Martin.

Acum sunt necesare câteva detalii pentru a putea explica o întâmplare care s-a petrecut în casa stăpânului meu, la patru zile după ce m-a luat în slujba sa. Dormitorul lui, situat la primul etaj, exact deasupra odăii mele, era despărţit de cabinet printr-un coridor destul de lung, care îşi avea perechea la parter şi spre care se deschidea uşa camerei mele. O scară care pornea drept din mijlocul coridorului de jos ducea la primul etaj, iar palierul ei se sfârşea în faţa uşii unde-şi avea doctorul cabinetul. Deci comunicarea dintre odaia mea şi cabinet era uşoară şi promptă. Suzon, servitoarea bătrână, dormea într-o odaie de lângă bucătărie, în celălalt capăt al coridorului. Ferestrele camerei sale se deschideau spre grădină.

Seara, după ce primeam poruncile stăpânului meu pentru a doua zi, mă retrăgeam în odaia mea, unde-mi petreceam o parte din noapte studiind germana; doctorul privise cu ochi foarte buni dorinţa mea de a-mi însuşi această limbă, asigurându-mă că era el însuşi interesat s-o învăţ, fiindcă aş fi putut să-i fiu de mare folos în ceea ce privea corespondenţa lui cu savanţii străini. Pentru asta, angajase un profesor care-mi dăduse două lecţii. Datorită dorinţei mele înflăcărate de a mă instrui, noaptea îmi continuam singur lecţiile cu ajutorul unui dicţionar. Aşa că şi în noaptea aceea m-am apucat de treabă, mai ales că izbucnise o furtună puternică şi ploaia îmi bătea cu putere în geam. În acel vechi cartier solitar nu se auzea decât urletul vântului, care-mi zgâlţâia adesea fereastra. Un foc zdravăn ardea în micul meu cămin şi pentru prima oară, după foarte multă vreme, mă simţeam bine în acea casă ospitalieră şi calmă. Studiul limbii

germane mă pasiona şi mă simţeam cu atât mai bine. Cu cât îmi plăcea să-mi aduc aminte, cu un soi de satisfacţie melancolică, de zilele mele groaznice de odinioară, zile în care îndurasem mizeria, frigul, foamea… Mi-am adus aminte şi de prăpastia în care încercase să mă împingă Ologul, dar şi de acea zi cumplită de iarnă în care, sătul de atâta suferinţă, mă culcasem în fundul pivniţei unei case în construcţie, hotărât să mor… Comparându-mi soarta cu acel trecut îngrozitor, am simţit în inimă un val de căldură şi de recunoştinţă faţă de doctorul Clément. Trebuie să fi fost aproape de miezul nopţii, când, doborât de somn, m-am culcat, după ce am stins lumânarea şi am tras bine draperiile. Am adormit în mugetul vântului de afară şi în zgomotul ploii care-mi bătea în fereastră. Ultimul meu gând a fost de milă profundă pentru toţi cei care, pe o astfel de noapte, nu aveau un adăpost, aşa cum nu avusesem nici eu mai înainte.

Nu ştiu cât timp dormisem, când am fost trezit brusc de o senzaţie foarte puternică de frig. M-am ridicat şi am tras draperia. Reflexele palide şi tremurătoare ale unui felinar atârnat chiar în dreptul casei noastre au aruncat în odaie o rază slabă de lumină şi, spre marea mea uimire, am văzut că fereastra era deschisă; ploaia continua să cadă cu găleata, vântul să sufle cu furie. Când am dat să închid fereastra, am observat că şi uşa era deschisă. Cuprins de nelinişte, mi-am pus în grabă o haină pe mine şi, trăgând cu urechea, mi s-a părut că aud pe cineva mergând cu multă precauţie pe coridorul spre care dădea odaia mea şi care, urcând scara, ducea direct în cabinetul stăpânului meu. Brusc, o lumină destul de puternică se reflectă într-unul din geamurile uşii; m-am năpustit afară, dar chiar pe prag m-am ciocnit de un bărbat în bluză; lumânarea pe care-o avea în mână se stinse, o mână viguroasă mă apucă de gât, mă împinse cu violenţă în cameră, apoi am simţit vârful unui cuţit pe pieptul gol şi am auzit o voce care mi-a zis:

— Dacă mişti, eşti mort!

— Paiaţa! am strigat, recunoscând vocea prietenului meu din copilărie şi distingându-i vag trăsăturile la lumina palidă a felinarului, lumină ce pătrundea prin fereastra deschisă.

— Martin! strigă Paiaţa, dându-se un pas înapoi. Dormea cineva aici, în pat… Deci tu erai!

— De unde vii? Ce-ai făcut? l-am întrebat speriat, în şoaptă.

— Tu, aici… Te simţi bine? Ah, dac-ai şti ce mulţumit sunt! zise

Paiaţa şi vocea îi tremură emoţionată.

— L-ai furat pe stăpânul meu!

— Ei bine, da! a răspuns el hotărât. Şi ce-i cu asta?

— Stăpânul meu! am spus îngrozit, pregătindu-mă să deschid uşa. Te pomeneşti că l-ai şi ucis!

— Nu, n-a auzit nimic, mi-a spus Paiaţa, nedându-mi voie să ies din cameră. N-am văzut pe nimeni, îţi jur! Îţi jur pe prietenia noastră!

L-am crezut. După voce, părea că spune adevărul.

— Te-ai apucat să furi… i-am spus plin de indignare.

— N-am furat… de la tine!

— Ai furat de la binefăcătorul meu!

— Ei şi? I-a rămas destul! N-am luat decât un teanc de bilete de bancă.

— Dar hoţia e o ticăloşie!

— Las-o moartă!

— Să furi, e o laşitate, şi tu nu eşti un laş!

— Destul cu morala!

— Dragul meu, îmi pare rău, dar nu vei ieşi de aici cu banii pe care i-ai furat!

— Fleacuri!

— Te rog în numele prieteniei noastre!

— Mi-e foame! Şi am un copil căruia îi e foame!

— Tu?

— Da… O fetiţă… Când am fost după tine la Claude Gérard, am tras la hanul din oraşul vecin. Hanul se învecina cu un ospiciu de nebuni…

— Şi acolo, am strigat îngrozit, amintindu-mi de ce-mi spusese Claude Gérard, ai văzut o femeie tânără şi nespus de frumoasă…

— Ea mi-a făcut semne; eu habar n-aveam că e nebună. Eram pe jumătate beat… Dar de unde ştii?

— Ah, e groaznic!

— O fi, dar nu mai pot face nimic, zise Paiaţa cu o voce înăbuşită. Acum cincisprezece zile am revăzut-o pe acea femeie, care e tot nebună… I-am luat copilul, fetiţa… Dar am rămas fără un sfanţ. Pentru ea am furat!

— Pâine de furat pentru copilul tău? Niciodată!

— N-am de ales!

— Ba da.

— Cum?

— Fă-te soldat… Pleacă… Stăpânul meu va avea grijă de fetiţa ta, ţi-o jur… Şi de tine va avea grijă… Mai târziu, îi va fi milă, dar nu fura!

— Am făcut rost de bani, îi păstrez, nu-i mai dau înapoi!

— Cu toată rugămintea mea?

— Da.

— Cu toată prietenia noastră?

— Da.

— Nu ţii seamă de rugămintea fratelui tău? i-am şoptit.

Paiaţa a tresărit, a şovăit un moment, apoi a spus:

— Da. Cu toată rugămintea… fratelui meu!

— Atunci loveşte!

— Iar tu, a zis el dispreţuitor, n-ai decât să strigi: „Hoţii!”

Brusc, prin fereastra deschisă, se auzi, la o oarecare distanţă, pasul apăsat, ritmic, al rondului de noapte care se apropia.

— O patrulă! am strigat. Vine!

— Iată-te călare pe situaţie, îmi spuse Paiaţa cu un surâs chinuit, văzând că alerg spre fereastră.

Am închis repede geamul. După câteva minute, am văzut sclipind în întunericul străzii puştile soldaţilor. Grupul trecu încet. În curând, zgomotul paşilor lor se pierdu în depărtare, însoţit de urletele sălbatice ale vântului.

— Martin, strigă Paiaţa când m-am apropiat de el, m-am îndoit de tine… Iartă-mă şi-ţi mulţumesc pentru fetiţa mea.

— Stai puţin, i-am strigat cu amărăciune, aşteaptă dacă vrei să te salvez… aşteaptă să se mai îndepărteze patrula! în casă, toată lumea doarme. Vei putea să fugi cu banii! Nu există niciun indiciu că ai luat tu banii. Nimeni nu va afla că i-ai furat tu… Nu-ţi fie frică…

— Cu ce ton îmi spui toate astea, Martin…

— Nu acelaşi lucru se va întâmpla însă cu mine. Stăpânul meu ştie că eu cunosc locul unde îşi ţine banii. Sunt proaspăt angajat aici, aşa că nu mă vor acuza decât pe mine… N-am să te dau de gol, şi tu ştii asta, căci eu îmi respect jurământul pe care l-am făcut în legătură cu prietenia noastră…

— Martin, dragul meu Martin…

— Voi trece drept hoţ… Aveam faţă de tine o datorie de recunoştinţă, ţi-o plătesc şi du-te cu Dumnezeu…

— Martin, tu mă dispreţuieşti…

— Du-te, să nu se trezească stăpânul meu!

— Ascultă-mă…

— Vrei să ne pierzi pe amândoi? Du-te! Suntem chit!

— Deci mă crezi un laş! strigă Paiaţa, aruncând la picioarele mele pachetul cu bilete de bancă pe care-l furase.

Tocmai eram pe cale să-mi îmbrăţişez prietenul din copilărie, când dintr-o dată, în odaia stăpânului meu, aflată deasupra odăii mele, am auzit un tropăit de paşi, ca şi cum acesta ar fi fugărit pe careva, apoi l-am auzit strigând cu putere:

— Hoţii! Săriţi! Hoţii!

— Nu eşti singur? l-am întrebat pe Paiaţa.

— Nu… Ologul a rămas sus să-şi umple buzunarele.

— Ologul?

— El ne-a vândut pontul…

— Cine?

— El l-a vârât aici pe servitorul pe care l-ai înlocuit tu…

Abia atunci am înţeles semnificaţia planului pe care-l găsisem în sertarul biroului meu. Strigătele se înteţiră.

— E vocea stăpânului! Poate că e în primejdie de moarte! Fugi, salvează-te! i-am strigat Paiaţei.

Şi m-am năpustit spre uşă, în vreme ce Paiaţa, dintr-un salt, a alergat la fereastra pe care a deschis-o. Abia am apucat să fac doi paşi pe coridor, şi m-am ciocnit violent de Ologul, care fugea. L-am apucat strâns în braţe; dar spaima de a nu fi arestat i-a dublat forţele. S-a desprins din strânsoare şi m-a împins cu putere în odaia mea. Lovindu-mă de o mobilă, m-am clătinat şi, de teamă să nu cad, am strigat după ajutor.

— Aha! Strigi! a zis Ologul şi s-a năpustit asupra mea.

Am văzut lucindu-i în mână lama unui cuţit şi aproape în aceeaşi clipă am simţit o lovitură năprasnică în umăr, urmată de o usturime cumplită. Totuşi, am izbutit să-mi înşfac din nou adversarul, strângându-l până în clipa în care Paiaţa se năpusti spre el, zicându-i:

— Na şi ţie, netrebnic bătrân!

Tâlharul se prăbuşi atât de greoi peste mine, încât m-am rostogolit pe podea, cu el cu tot; apoi am auzit vocea Paiaţei zicând:

— Zi că tu l-ai ucis! Şi nu uita de fetiţa mea! Am să-ţi trimit adresa. Ia biletele de bancă de jos. Cu bine, frate!

Şi dintr-un salt, Paiaţa dispăru pe fereastra deschisă. Abia izbutise să fugă, iar eu tocmai mă ridicam cu greu de jos, de sub

Ologul care trăgea să moară, când odaia mea fu viu luminată de către doctorul Clément, care intră ţinând într-o mână un sfeşnic şi în cealaltă un cuţit de vânătoare. După câteva secunde, intră şi Suzon, îmbrăcată în grabă, ţinând şi ea un sfeşnic în mână.

— Vai, bietul meu Martin, eşti rănit! strigă stăpânul meu când mă văzu ridicându-mă de jos, plin de sânge.

— S-a bătut cu pungaşul şi l-a ucis, strigă Suzon speriată, văzând cadavrul.

Înainte să pot răspunde, doctorul se repezi spre mine, îmi sfâşie cămaşa în locul unde era plină de sânge, privi rana şi strigă:

— Slavă Domnului, cuţitul s-a izbit de os! Rana ta e o nimica toată, Martin, curajosule!

Şi bătrânul mă strânse la pieptul său.

— Ce noroc că nu i s-a întâmplat ceva mai grav! strigă Suzon, împreunându-şi mâinile. Apoi, speriată de o tresărire a membrelor Ologului, bătrâna se trase îndărăt strigând: Domnule, băgaţi de seamă… Hoţul mai mişcă…

— Cine, ăsta? zise doctorul examinând chipul Ologului, întins pe spate, care deschisese de două ori gura într-o ultimă zvâcnire de viaţă. Ăsta nu mai are de trăit nici două minute.

Într-adevăr, un fel de horcăit cavernos îi ieşi din piept când îşi dădu sufletul… O spumă roşiatică îi coloră buzele albe, apoi recăzu în nemişcarea morţii.

Năucit, cuprins de ameţeală, am fost nevoit să mă aşez pe marginea patului.

— Iertaţi-mă, domnule doctor, dar, ştiţi, emoţia prin care am trecut, lupta cu banditul…

— Domnule, iată un pachet de bilete de bancă, zise Suzon adunând de jos suma considerabilă aruncată de Paiaţa. Şi aurul ăsta care cade din buzunarele ticălosului ăstuia… Ar trebui căutat prin buzunare, dar eu n-am curajul…

— Suzon, dă fuga şi trage de cordonul soneriei care răspunde la loja portarului din casa de alături. Am uitat acest semnal de alarmă, zăpăcit cum eram când m-am trezit din somn.

— Într-adevăr, nici mie nu mi-a trecut prin minte!

Şi Suzon dispăru imediat.

— Ţine, curajosul meu Martin, zise stăpânul apropiind un pahar cu apă de buzele mele… Bea puţin ca să-ţi mai vii în fire… În curând îţi voi pansa rana. Fii liniştit… Nu e cine ştie ce… Dar

până vine Suzon, ia să-ţi mai văd o dată rana…

— Oh, cât sunteţi de bun, domnule!

— Erai gata să te laşi omorât, numai ca să nu fiu eu furat, şi-mi mai vorbeşti de bunătatea mea? zise doctorul continuând să-mi cerceteze rana. Dar cum ţi s-a întâmplat necazul ăsta?

— Domnule, am spus şovăind puţin, căci nu voiam să mint, dar nici să-l compromit pe prietenul meu Paiaţa, m-am culcat… Şi după ce am tras draperiile, am adormit adânc… Dar m-a trezit un frig crâncen… Abia atunci am văzut că fereastra era deschisă…

— Şi n-ai auzit nimic? zise doctorul, apropiindu-se de geam şi cercetându-l cu atenţie. E foarte simplu! Uite, hoţul a tăiat un ochi de geam prin care şi-a strecurat braţul şi a deschis fereastra. În somnul tău profund n-ai auzit nimic…

— Aşa e, domnule… Şi când m-am trezit, v-am auzit strigând.

— Când a ieşit din cabinet, hoţul s-a lovit de ceva pe coridor. Am auzit o mobilă răsturnată… Trezit de zgomot, m-am dat jos din pat, mi-am luat sfeşnicul cu lumânarea aprinsă şi am deschis uşa. Văzând un om fugind pe coridor, am înhăţat un cuţit de vânătoare şi m-am năpustit după el strigând: „Hoţii!”

— Atunci v-am auzit eu, domnule, şi, înarmat cu un pumnal, am dat buzna în coridor, vrând să-i tai banditului calea. În toiul luptei, m-a rănit; nici eu n-am stat cu mâinile în sân şi, după cum vedeţi, l-am ucis…

— Ticălosul ăsta îmi cunoştea bine casa… probabil de la servitorul celălalt, pe care l-am dat afară… A crezut că… nu doarme nimeni… aici şi…

— Vai, domnule, am strigat auzindu-l pe stăpânul meu vorbind cu voce întretăiată şi văzându-l cum se schimbă la faţă, devenind de o paloare mortală, vai, domnule, ce aveţi?

— Nimic… zise doctorul sprijinindu-se cu o mână de căpătâiul patului meu, în vreme ce-şi ducea mâna cealaltă la inimă, ca şi cum ar fi încercat să-şi potolească durerea crâncenă. N-am nimic, repetă el cu o voce din ce în ce mai înăbuşită, emoţiile violente… nu-mi fac bine… şi furtul asta… Îţi dai seama… dar, adăugă făcând un puternic efort de a-şi veni în fire, voi avea răgazul să te pansez. Din fericire… iat-o pe Suzon.

Într-adevăr, Suzon apăru, însoţită de doi bărbaţi: portarul casei de alături şi fiul său.

— Suzon, repede… dă-mi cutia cu pansamente, strigă

stăpânul meu. Nu mă simt prea bine, dar trebuie să-l pansez pe băiatul ăsta…

Şi uitând de durerile lui cumplite, stăpânul meu, cu un curaj eroic, deşi fu nevoit să se oprească de trei ori ca să se odihnească, îmi pansă rana, cu o mână fermă. Dar de îndată ce isprăvi, fu cuprins de o criză atât de violentă, încât a trebuit să-l transportăm în odaia lui. După ce l-am culcat, mi-a spus cu glas stins:

— Scrie-i fiului meu să vină… imediat ce primeşte scrisoarea… Să-ţi dea Suzon adresa… să apuc să-l mai văd o dată pe dragul meu Just…

— Vai! am strigat speriat de tonul cu care rostise aceste cuvinte. Credeţi că…

Mă întrerupse, surâzând trist:

— Mai contam pe câteva luni, dar… spaima de astă-seară şi… grijile mai vechi… cred că m-au dat gata… mai înainte de cât prevăzusem eu… Scrie-i deci cât mai repede… fiului meu.

Am băgat de seamă, cu multă durere în suflet, că pe măsură ce trecea timpul, starea stăpânului meu se înrăutăţea; chipul i se schimba tot mai mult şi, deşi trebuie să fi avut nişte dureri cumplite, calmul nu l-a părăsit o clipă; singura lui teamă era ca nu cumva fiul său să întârzie şi el să nu mai apuce să-l vadă. Nu-l credeam pe stăpânul meu în stare să vorbească despre sfârşitul său apropiat dacă n-ar fi fost convins de acest lucru. Totuşi, nu mă puteam împăca pentru nimic în lume cu împlinirea cumplitelor lui presimţiri. Bătrâna servitoare, privind mai real lucrurile, nu-şi ascundea câtuşi de puţin jalea şi amărăciunea. Spre seară, doctorul avu o criză foarte dureroasă, care-l făcu să-şi piardă cunoştinţa. După această criză, urmă o linişte trecătoare; luă o doctorie pe care i-o pregăti Suzon, conform indicaţiilor sale, şi aţipi.

Singur, lângă patul său, contemplam acel chip venerabil, blând şi liniştit, deşi extrem de palid şi de schimbat. Văzându-l pe acel om, atât de puternic prin ştiinţa şi inteligenţa lui şi cu o inimă atât de generoasă, cum se stingea încet, m-am simţit zdrobit. Camera unde zăcea, mult mai sărăcăcios mobilată decât cea pe care o ocupam eu, dovedea dezinteresul acelui om care, după ce câştigase milioane, murea într-o sărăcie demnă de admirat.

Către ora zece seara, doctorul se trezi din aţipeala lui,

întoarse capul spre mine şi mă întrebă:

— Cât e ceasul?

— În curând va fi zece, domnule.

— Te-am mai întrebat de câteva ori cât e ceasul, nu-i aşa?

— Da, domnule.

— Un simptom rău… Te nelinişteşti cu atât mai mult de timpul care trece atunci când ştii că-ţi rămâne din ce în ce mai puţin de trăit. Am observat acest lucru la toţi bolnavii mei care erau pe ducă. Probabil că n-am să mai apuc să-l văd pe dragul meu fiu… Abia dacă va putea ajunge aici poimâine, dar eu nu voi rezista până atunci. Am discutat atât de des cu el despre sfârşitul meu, pentru a-l obişnui cu gândul morţii mele, încât nu ne va fi greu să ne luăm rămas bun. În sfârşit, s-ar putea să mor fără să apuc să-l mai văd… adăugă doctorul, oftând resemnat.

— Domnule, i-am spus, sunt sigur că vă veţi revedea fiul…

Dar neîmpărtăşindu-mi părerea, doctorul răspunse:

— Hai să vorbim despre altceva… Cred că-ţi dai seama, dragă Martin, că nu te-am smuls dintr-o situaţie aproape disperată ca să te las să recazi în alta şi mai şi… Eşti inteligent, cinstit, curajos şi eşti obişnuit cu necazurile. Totuşi, înainte de a te părăsi, am avut prevederea să mă gândesc şi la soarta ta. Vei avea mijloacele necesare să-ţi alegi o profesie cinstită. La anii tăi şi cum îţi place atât de mult să munceşti, vei izbândi… Spune-mi, ce anume ţi-ar plăcea să faci?

— Eu, domnule…

— Cred că nu vrei să rămâi slugă… cel puţin nu în sensul în care, din păcate, este înţeleasă şi practicată această meserie. Căci, după mine, servitorul ar trebui să facă parte din familie. Uite, vezi, şi aici ar fi unele mari reforme de înfăptuit! Oh, timpul, timpul, cum nu ne lasă răgazul să facem ce ne-am propus! strigă el cu o expresie de profund regret. Apoi adăugă: Dar să revenim la treburile noastre.

— Ştiu, domnule, că niciodată nu voi mai întâlni un stăpân ca dumneavoastră… Totuşi…

— Vrei să slujeşti în continuare? mă întrebă doctorul, privindu-mă mirat.

— Da, domnule dar…

— Dar?

— Nu există decât o singură persoană pe lume pe care aş vrea s-o slujesc…

— Cine? Poate cumva fiul meu?
— Nu, domnule, deşi ştiu ce inimă nobilă are.
— Atunci pe cine ai vrea să slujeşti?
— Domnule, faceţi-mi o favoare…
— Vă rog să aveţi încredere în mine şi să nu mă întrebaţi care sunt motivele rugăminţii mele… Căci aceste motive sunt cinstite şi curate, v-o jur!
— Te cred şi-ţi voi respecta dorinţa!
— Ei bine, domnule, dacă într-o zi, prin cine ştie ce întâmplare, va trebui să plec de la dumneavoastră, v-aş ruga să mă ajutaţi să intru la…
— La cine?
— La doamna de Montbar.
Auzind aceste cuvinte, stăpânul meu păru să simtă o bucurie deosebită şi o mare uşurare.
— E ciudat cum ni s-au întâlnit gândurile, zise el tulburat şi gânditor.
— Cum adică, domnule?
— Dacă aş fi bănuit că în loc să profiţi de independenţa pe care ţi-o ofeream, ţineai să slujeşti pe cineva, te-aş fi rugat să-mi faci favoarea sau, dacă vrei, sacrificiul de a intra în slujba doamnei de Montbar…
— Adevărat, domnule?
— O cunoşti?
— Ştiţi, domnule…
— Întrebarea asta mi-a scăpat fără voia mea… Dar va fi ultima. Ei bine, fie că o cunoşti, sau nu, doamna de Montbar e cea mai bună şi mai nobilă fiinţă care există. Şi cum asupra ei planează o mare primejdie, cred că-ţi dai seama cât sunt de mulţumit să ştiu că lângă ea se află un servitor ca tine…
— Prinţesa e deci ameninţată, domnule?
— Da, dar tu vei veghea asupra ei, căci, din fericire, slujba ta nu-ţi va cere decât să fii tot timpul în preajma ei… Tot timpul, Martin, înţelegi?
— Da, am spus, voi fi tot timpul în preajma ei. Dar ce anume o ameninţă pe prinţesă?
— Nenorocirile care o pândesc şi o ameninţă pe doamna prinţesă de Montbar sunt de mai multe feluri. Fiică exemplară, a pierdut afecţiunea tatălui ei; soţie devotată şi iubitoare, este nedemn înşelată de bărbatul ei. Necazurile acestea ar fi doborât-

o dacă acum două luni mândria ei nu s-ar fi revoltat împotriva nedreptăţii sorţii. De atunci se preface că e calmă, veselă şi dornică de distracţii… Dar eu o cunosc mult prea bine ca să nu-mi dau seama că toate astea sunt doar de ochii lumii. Încearcă să se îmbete cu apă rece ca să-şi mai uite necazurile; să ştii că acum e mai frumoasă ca niciodată… Şi tocmai din pricina acestei mari frumuseţi, ştiu că va fi lovită foarte curând…

— Vai, domnule, ce spuneţi? Ce-o ameninţă?

— Împotriva răului moral care-o macină, nici tu, nici eu nu putem face nimic, dar există un pericol material iminent, de care – în calitatea ta de servitor al ei – poţi s-o fereşti pe prinţesă.

— Oh, spuneţi-mi ce pericol, domnule…

— Există un bărbat cu o fire neîmblânzită, cu o voinţă de fier, cu o energie rar întâlnită şi imens de bogat… Ei bine, omul ăsta e în stare de orice… E în stare să-şi dea viaţa ca să-şi potolească patimile sau ura, dar mai ales ura, Martin…

— Şi cine-i omul ăsta, domnule?

— A fost jignit în ceea ce au mai scump oamenii de soiul ăsta: în orgoliul său… I-a cerut mâna domnişoarei de Noirlieu, dar…

Am tresărit; imediat mi-a venit în minte numele contelui Duriveau. Bătrânul a continuat fără să-mi observe emoţia:

— Acest om a fost refuzat de două ori, în mod jignitor, de către domnişoara de Noirlieu, refuz cu atât mai cumplit pentru el cu cât a fost formulat foarte dur de către acea curajoasă şi mândră fată. De aici, ura implacabilă a acelui bărbat. Acum câteva zile am aflat din sursă sigură, chiar prea sigură că, după căsătoria domnişoarei de Noirlieu cu prinţul de Montbar, omul despre care ţi-am vorbit a zis: „Domnişoara de Noirlieu m-a jignit cu insolenţă, aşa că mă voi răzbuna pe ea cu orice preţ!” Şi, după câte bănuiesc, ceasul răzbunării se apropie. Căci de curând a spus cuiva: „Răzbunarea mea o va ajunge curând!” Omul se numeşte contele Duriveau.

— Nu voi uita acest nume, domnule.

— Bagă de seamă! Pentru a-şi atinge scopul, e capabil de orice mijloace. Cele mai josnice, mai tenebroase, mai diabolice, mai ales diabolice: să tocmească iscoade, să vâre în casa prinţesei vreo slugă de-a lui, s-o atragă pe nefericita femeie în cine ştie ce capcană îngrozitoare… Du-te cu gândul la tot ceea ce poate ţese mintea cea mai afurisită, sufletul cel mai negru şi mai nemilos, înclinat numai către rău, şi nu vei ajunge nici pe

departe la ceea ce poate imagina acest om!

— Dar ăsta nu mai e om, e un monstru! am strigat.

— Da, e un monstru. Şi fiindcă omul ăsta e cumplit de primejdios pentru prinţesă, ei bine, Martin, mor liniştit că vei fi tot timpul lângă ea. Observă, pândeşte, spionează, ascultă, veghează, întreabă, fereşte-te de tot ce ţi se va părea suspect, nu te încrede nici măcar într-un lucru care ţi se va părea nevinovat, căci ura acestui om va îmbrăca toate măştile, se va folosi de toate ocolişurile pentru a-şi ajunge scopul. Supravegheaz-o pe prinţesă în fiece clipă. Nu ştiu ce presimţire îmi spune că tu, Martin, o vei salva pe prinţesă dintr-un mare pericol…

— Dar, domnule, măcar aţi prevenit-o pe prinţesă de pericolul care o pândeşte?

— Da, dar în curajoasa ei mândrie a râs de temerile mele, găsind, mi-a spus, un fel de plăcere plină de cutezanţă în a brava ura acelui om. Speriat de atâta nepăsare, am vrut să-l previn pe prinţ, dar doamna de Montbar m-a implorat să nu-i spun nimic soţului ei.

— Mi se pare cam straniu! Dumneavoastră nu vi se pare, domnule?

— Ba da. Atât de straniu, încât, în interesul prinţesei, aş fi vrut să trec peste implorările ei şi să stau de vorbă cu prinţul… Ei bine, atunci rugăminţile ei au devenit atât de presante, a invocat interese atât de sacre, încât…

L-am privit uimit pe doctor, care nu mi-a spus nimic mai mult, dar care a continuat:

— Atâta a insistat, încât până la urmă i-am făgăduit, pe cuvânt de onoare, să nu-i spun nimic prinţului.

— Domnule, sigur că în situaţia mea n-am să pot face prea mult, dar vă făgăduiesc că doamna de Montbar nu va avea un servitor mai devotat şi mai vigilent decât mine. N-am altceva mai de preţ decât viaţa, şi viaţa mea îi aparţine!

— Acum mă simt mai liniştit, dar spune-mi, mă întrebă doctorul, prinţesa te cunoaşte? Trebuie să ştiu acest lucru ca să văd cum îmi formulez recomandarea…

— Sunt complet străin şi necunoscut prinţesei, domnule.

— Şi i te devotezi astfel? Bine, nu te teme de nimic, nu voi încerca să-ţi pătrund taina. După un moment de gândire, doctorul continuă: Deci să-i scriu prinţesei. Sunt sigur că Régine

va îndeplini această ultimă dorinţă a unui vechi prieten şi te va lua în slujba ei.

— Fiul dumneavoastră, domnule, o…

— Da… îi voi lăsa astfel prinţesei doi protectori devotaţi, care o vor urmări din două sfere diferite.

— Fiul dumneavoastră, domnule, o cunoaşte pe prinţesă?

— I-am vorbit adesea despre ea. A învăţat de la mine s-o iubească şi s-o respecte; ea, la rândul ei, m-a auzit vorbind de nenumărate ori despre fiul meu, cu toată afecţiunea pe care o merită. După ce s-a măritat, prinţesa m-a rugat de multe ori să i-l prezint pe Just… „Nu, tată, mi-a răspuns el râzând când i-am vorbit despre dorinţa Réginei. M-aş îndrăgosti nebuneşte de ea! Aşteaptă până mă voi îndrăgosti de altcineva şi atunci mă vei putea prezenta, fără niciun pericol, prinţesei.” I-am povestit Réginei trăsnaia asta, iar ea a râs de s-a prăpădit. Pe atunci încă mai râdea… Dar acum, când e vorba de interese grave, Just va înţelege toată importanţa misiunii pe care i-o încredinţez şi despre care – dacă voi mai avea putere – am să-i scriu în amănunt.

Şi bătrânul, a cărui voce slăbea din ce în ce, păru atât de obosit după această discuţie, încât căzu într-o stare de somnolenţă. Mi-am simţit inima zdrobită. Am fost mândru şi fericit ca, sfidând toate umilinţele, să-mi pun întregul meu devotament, neştiut de nimeni, în slujba Réginei; am fost mândru şi fericit să fac acest lucru, dar cu condiţia să-l fac singur, nu să împart acea sarcină cu fiul stăpânului meu, care, având nete avantaje exterioare şi fiind înzestrat cu însuşiri deosebite, avea să fie admis în intimitatea Réginei, în vreme ce eu urma să-mi îndeplinesc sarcina necunoscut de nimeni. Mărturisesc că un moment am fost stăpânit de aceste gânduri josnice şi pline de gelozie, că am avut laşitatea de a da înapoi din faţa primei hotărâri, laşitate nedemnă, căci primejdiile care o pândeau pe Régine păreau foarte mari. Am fost pe punctul de a-i mărturisi stăpânului meu că eram gata să renunţ la acea slujbă, neavând nici destul curaj, nici destule calităţi pentru a mă angaja într-o astfel de treabă. Dar după câteva eforturi de voinţă, am ieşit învingător din această luptă şi i-am spus doctorului:

— Domnule, încă o rugăminte, vă rog…

— Vorbeşte!

— Vă rog să nu-i spuneţi fiului dumneavoastră în ce

împrejurări ciudate intru în slujba doamnei de Montbar. Pentru motive a căror importanţă numai eu o pot aprecia, binevoiţi să-i ascundeţi fiului dumneavoastră că sunt – cel puţin prin devotamentul meu dezinteresat – deasupra condiţiei la care mă resemnez, aş putea zice, cu bucurie…

— Deci, după câte înţeleg eu, doreşti ca…

— Doresc ca fiul dumneavoastră să nu vadă în mine decât un servitor cinstit căruia aţi dorit să-i asiguraţi un loc bun… la o prinţesă.

— Taina îţi aparţine, dragul meu, şi o voi păstra cu sfinţenie. În tot cazul, fără consimţământul tău, nu-i voi spune fiului meu un cuvânt din ceea ce mi-ai mărturisit mie. Îl voi ruga sau, mai curând, zise bătrânul pe un ton melancolic, îi voi scrie în termenii pe care îi doreşti tu… şi…

Doctorul nu apucă să isprăvească: uşa odăii sale se deschise brusc şi căpitanul Just îşi făcu apariţia.

Văzându-şi fiul, doctorul se ridică în sus, rezemându-se de perne, şi strigă: „Fiul meu!”, în vreme ce pe chipul palid i se citea o cumplită suferinţă, dar şi o bucurie de nedescris; căci dacă această revedere neaşteptată îi dădea o ultimă lovitură, fericirea nesperată de a-şi revedea fiul triumfase asupra durerii.

Intrând la tatăl său, chipul căpitanului era surâzător şi înfloritor, căci habar n-avea că bătrânul era bolnav; profitând de o sistare de câteva zile a lucrului, se încrucişase pe drum cu scrisoarea în care era vorba despre boala gravă a doctorului. Prin nu ştiu ce întâmplare deplorabilă, Suzon, ocupată în odaia ei, nu aflase de sosirea căpitanului. Tânărul fusese primit de băiatul portarului din casa vecină care, după evenimentele din ajun, rămăsese, pentru mai multă siguranţă, în casa noastră. Năucit de sosirea bruscă a căpitanului Just, necutezând să-l prevină de tristul spectacol care-l aştepta, tânărul se mulţumise să-i spună doar că domnul doctor se culcase. Cum era destul de târziu, căpitanul Just nu se nelinişti.

Dar în momentul în care tânărul Just intrase şi în care doctorul, cuprins de bucurie, strigase: „Fiul meu!”, Suzon – aflând de reîntoarcerea neaşteptată a căpitanului şi temându-se ca prezenţa lui să nu-i pricinuiască o emoţie prea puternică bătrânului – dăduse fuga, palidă, speriată şi gâfâind, ca să pregătească oarecum acea întâlnire. Dar de-acum era prea târziu. Apariţia bătrânei servitoare, aerul ei speriat, chipul

schimbat al doctorului îl lămuriră brusc pe căpitan, care se aruncă în braţele tatălui său, cu o spaimă profundă.

După o tăcere de câteva minute, în timpul căreia tatăl şi fiul rămaseră strâns îmbrăţişaţi, în vreme ce Suzon şi cu mine abia ne stăpâneam lacrimile, doctorul spuse cu o voce slabă, dar liniştită:

— Haide... Să fim calmi, dragă Just; ceasul ăsta să nu fie amar. De ce tristeţe în rămasul bun a doi prieteni? Ne părăsim, dar – cine ştie – poate că ne vom regăsi mai târziu...

Just nu-i putu împărtăşi părerea. În picioare, la căpătâiul tatălui său, cu mâinile pe faţă, încerca să-şi ascundă lacrimile.

— Băiatul meu drag, zise bătrânul cu reproş, de ce plângi?

— O, tată, tată! Atât de repede vrei să mă părăseşti? strigă Just.

Şi îngenunche lângă patul bătrânului.

După primul val al durerii, căpitanul Just îşi regăsi calmul stoic cu care-l obişnuise tatăl său. Îşi şterse lacrimile şi zise cu glas ferm:

— Gata, m-am liniştit, scumpul meu tată!

— Foarte bine, pentru că am de discutat cu tine câteva lucruri foarte serioase; apoi vreau să-ţi asumi sarcina unor comisioane pe care eu nu le voi mai putea duce la bun sfârşit. Martin, zise stăpânul, ia cheia care se află pe comoda de colo şi adu-mi din secreterul acela de acaju din cabinetul meu registrul pe care-l ştii...

Am luat cheia şi m-am îndreptat către cabinetul doctorului.

Capitolul IX

Tatăl şi fiul. Moartea doctorului Clément. Martin află de la Claude Gérard amănunte despre viaţa Réginei.

Am lipsit câteva minute. Desigur că doctorul Clément profitase de absenţa mea pentru a vorbi cu fiul său despre vizita pe care i-o făcuse domnul Dufour, milionarul din Evreux; căci, atunci când am intrat, căpitanul Just tocmai spunea:

— Niciodată, tată! Domnişoara Dufour e încântătoare, dar nu m-am gândit nicio secundă să mă însor cu ea. De altfel, şi eu am socotit întotdeauna, la fel ca tine, că însurătoarea fără posibilitatea de a divorţa, atunci când nu te mai înţelegi, nu e un

lucru echitabil, ci un lanţ a cărui greutate îl suportă aproape întotdeauna numai femeia.

— Dragul meu, zise bătrânul după ce aprobă printr-un semn din cap spusele tânărului şi luă registrul din mâinile mele, vei găsi aici – şi-i întinse căpitanului registrul – toţi banii pe care i-am câştigat timp de douăzeci şi ceva de ani… două milioane şapte sute de mii de franci… bani pe care, dacă i-aş fi plasat, cum fac atâţia alţii, mi-ar fi adus, la ora asta, o avere de şapte sau opt milioane de franci.

— Ai câştigat atâţia bani, strigă căpitanul Just, plin de orgoliu filial, şi numai prin munca ta?

— Da, fiule, numai prin munca mea… Vei vedea în acest registru cum am folosit aceşti bani…

— Îmi dai socoteală mie? Fiului tău? În acest ceas? întrebă căpitanul, uimit, încurcat şi complet dezinteresat. La ce bun? Nu m-ai ajutat să-mi fac o situaţie, datorită căreia câştig chiar mai mult decât îmi trebuie?

— Nu despre averea mea vreau să-ţi dau socoteală, fiule, ci despre felul cum am folosit aceşti bani… Ascultă-mă… Te-am iubit întotdeauna cu o dragoste fierbinte şi ţi-am dovedit-o… Dar tu, Just, aveai mii de fraţi… copii sărmani, lăsaţi în voia sorţii de o societate vitregă, şi totuşi copii buni, inteligenţi, inimoşi, plini de curaj şi de bunăvoinţă. Nu le lipseau decât mijloacele, decât uneltele de lucru; puţin răgaz şi câţiva bani ca să-şi croiască un drum în viaţă şi să-şi facă un nume în artă, în literatură, în ştiinţă…

Just îşi privi tatăl cu o mirare amestecată cu admiraţie; începuse a înţelege cam despre ce era vorba.

— Când îmi era semnalat câte unul dintre aceşti sărmani dezmoşteniţi ai sorţii, continuă bătrânul, întâi mă informam în mod temeinic dacă merita într-adevăr să-l ajut, apoi îl ajutam, dar nu în numele meu, ci în numele tău, adică al domnului Just, dorind ca pe tine să te binecuvânteze cei în nevoie…

Just nu rosti niciun cuvânt; lăsă lacrimile să vorbească în locul său. Doctorul continuă:

— În loc să las, după moartea mea, un tânăr leneş, care să se scalde în milioane, las un bărbat care merge pe picioarele sale, care are un viitor asigurat şi o profesie pe care o onorează aşa cum se cuvine, căci toată viaţa mea, fiule, m-am călăuzit după un principiu care ar trebui scris cu litere mari pe frontispiciul

edificiului social: „Nimeni nu are dreptul la prea mult, atâta vreme cât aproapele său nu are strictul necesar”. Iată de ce nu-ţi pot lăsa ţie prisosul, dragul meu copil; pentru că l-am dat celor care nu aveau strictul necesar. Acum ştii cum mi-am folosit banii…

Mi-e cu neputinţă să redau măreţia şi simplitatea acestei scene, solemnitatea chipului şi a vorbelor pe care le rostea bătrânul, evlavia cu care-l asculta fiul său.

În ce mă priveşte, acea scenă plină de măreţie m-a tulburat de două ori. Înţelegeam şi admiram cu atât mai mult gestul doctorului Clément cu cât mă gândeam mai mult la viaţa nefericitului Robert de Mareuil, la viaţa şi mai ales la viitorul vicontelui Scipion, amândoi victime ale trândăviei. Urmare de altfel cât se poate de firească a unor moşteniri foarte mari.

— Am făcut bine, Just? întrebă doctorul.

— Da, tată, asta e cea mai de preţ dintre moşteniri! strigă căpitanul Just sărutând pios vechiul registru pe care i-l întinsese doctorul. Îţi mulţumesc, tată, căci mă simt crescând odată cu tine!

— Vino, nobilul meu băiat, vino! spuse tatăl său, plin de emoţie, întinzând braţele către fiul său.

O vreme, rămaseră amândoi strâns îmbrăţişaţi. Apoi doctorul, adresându-mi-se mie şi lui Suzon, ne zise cu bunătate:

— Dragii mei… lăsaţi-ne singuri… Am de vorbit cu fiul meu… N-ai grijă, Martin, n-am să te uit…

Îl părăsisem pe stăpânul meu de mai bine de o jumătate de oră, când, sunetul insistent al soneriei din camera doctorului se auzi brusc. Şi eu şi Suzon am dat fuga în odaia de sus: doctorul era pe moarte.

— Dragă Suzon, zise el cu glas stins, n-am vrut să plec… fără să-ţi mulţumesc… pentru tot ce-ai făcut pentru mine… Fiul meu… va avea grijă de tine… Deci, rămâi cu bine…

— Da, cu bine şi pe curând, zise Suzon, plângând şi sărutând mâna stăpânului ei.

— Acum, tu, Martin, zise doctorul. Vreau să-ţi spun rămas bun… Am aranjat totul, cu fiul meu, în ce te priveşte… Viaţa ţi-e asigurată… Şi dacă ai ţinut cu adevărat la mine… să faci… ce te-am rugat… pentru fata aceea… Hai, dă-mi mâna…

Am îngenuncheat lângă pat şi am sărutat cu veneraţie acea mână care şi începuse a se răci.

— Just, dragul, scumpul meu Just, şopti doctorul cu chipul iluminat de o ultimă rază de bunătate, fiul meu drag… datorită ţie, mor fericit… Cu bine, copil iubit, cu bine… Just… fiul meu drag…

Ultimele cuvinte ale bătrânului, pe care le rosti de câteva ori, fură „fiul meu drag”… După câteva momente, căpitanul Just închise, cu pioşenie, ochii tatălui său.

Moartea doctorului Clément mă făcu să-l regret amar; în ciuda recomandărilor sale atât de călduroase de a intra în slujba Réginei de Montbar, recomandări care veniseră în întâmpinarea celei mai înflăcărate dorinţe ale mele, n-aş fi vrut să iau această hotărâre înainte de a mă fi sfătuit cu Claude Gérard. Aşa că am plecat în satul unde aflasem că se statornicise, aproape de Evreux. După ce ne-am îmbrăţişat cu dragoste, i-am povestit prin câte trecusem după ce mă despărţisem de el. Afecţiunea pe care mi-a arătat-o după ce-am isprăvit tot ce avusesem de spus m-a răsplătit pentru toate necazurile îndurate. Mi s-a părut că e nespus de mândru şi de fericit să constate ce sprijin puternic fuseseră pentru mine sfaturile lui în lupta crâncenă cu piedicile pe care mi le punea mereu în cale soarta mea nenorocită.

În ceea ce priveşte dragostea mea curată pentru Régine, o aproba cu atât mai mult cu cât iubea şi el, cu înflăcărare, o tânără săracă, dar încântătoare, ţărancă în satul unde era învăţător şi cu care urma să se însoare. Tatăl logodnicei sale, originar din Sologne, unde părinţii săi fuseseră fermieri, se stabilise de multă vreme în acea comună, unde era potcovar şi rotar. Am văzut-o de mai multe ori pe viitoarea soţie a lui Claude. Blândeţea, graţia înnăscută, frumuseţea plină de candoare ale tinerei mi s-au părut demne de dragostea lui Claude Gérard. Şi el mi-a vorbit, de altfel, cu multă admiraţie despre calităţile cu care era înzestrată fata. Nu-l văzusem niciodată pe Claude atât de fericit, deşi logodnica era o fată săracă, ce nu-i aducea ca zestre decât frumuseţea, inima ei bună şi dragostea de muncă, fiindcă tânăra dusese de mică o viaţă grea şi lipsită de răsfăţuri.

Când i-am vorbit despre scrisorile mele, Claude nu s-a îndoit nicio clipă că ele ajunseseră în mâinile foştilor săi duşmani, din satul de unde plecase; probabil că după ce le citiseră, le rupseseră, le trimiseseră îndărăt la Paris sau la vreo adresă

străină, deşi unii dintre ei cunoşteau foarte bine noua adresă a învăţătorului. Dar printre acei oameni simpli care-l duşmăneau şi-l invidiau, Claude avea şi câţiva prieteni. Printre ei se număra şi medicul-şef de la ospiciul de nebuni unde fusese închisă sărmana nebună de care Claude se îngrijise atâta, acea femeie cu mintea rătăcită care căzuse victimă dorinţelor aţâţate de vin ale Paiaţei. După nouă luni, biata nebună adusese pe lume o fetiţă, în urma intervenţiei medicului şef, prieten cu Claude Gérard, copilul şi mama, care nu-şi mai recăpătase judecata, fuseseră transferaţi la ospiciul din Evreux, oraş vecin cu satul unde era învăţător Claude. După nebunia furioasă de la început, născând, femeia devenise inofensivă. Între alte manii ciudate, o avea şi pe aceea de a purta tot timpul cu ea una din acele cutii rotunde, ca un mic sipet, îmbrăcat în postav verde, pe care şi-l atârnase la cingătoare şi în care se aflau o mulţime de ustensile necesare dantelăreselor; în afară de această ciudăţenie, văzând-o din ce în ce mai calmă şi nădăjduind că întâlnirea cu fetiţa poate că avea s-o vindece, doctorul o duse să-şi vadă copila la dădaca la care o dăduse Claude Gérard; într-adevăr, deşi biata mamă nu păru să-şi recunoască fiica, văzând-o, plânse de bucurie şi o îmbrăţişă cu dragoste. După lacrimi, deveni foarte abătută şi mai ales gânditoare, interval în care medicul surprinse câteva sclipiri de judecată. Mulţumit de această primă experienţă, îşi propuse s-o reînnoiască. Din păcate, după cea de a doua întrevedere dintre nebună şi copilul ei, întrevedere care avu loc în grădina doicii, Paiaţa – care sigur că stătea la pândă pe undeva – profitând de un moment când biata mamă rămăsese singură cu fiica ei, îi luă copilul şi, odată cu el, şi micul sipet rotund pe care femeia îl purta prins la cingătoare. Cum de se afla Paiaţa în acel loc? Cum de căpătase certitudinea că fetiţa era a lui? În ce scop luase şi acel mic sipet care nu avea nicio valoare? N-am putut răspunde la niciuna din aceste întrebări, iar încercările lui Claude de a găsi copilul au fost zadarnice. După furtul pe care-l săvârşise la doctorul Clément, Paiaţa nu-mi dăduse niciun fel de amănunte. Abia în ajunul zilei în care mă pregăteam să plec la Claude Gérard, am primit o scrisoare prin care Paiaţa mă înştiinţa că nu mai are nevoie de nimic, nici pentru el, nici pentru fetiţa lui, că o întâmplare fericită îl scosese din încurcătură şi că plecase mulţumit de a-mi fi dovedit că şi el ştiuse să fie credincios jurământului din copilărie. Claude Gérard

şi cu mine, cumplit de supăraţi de a şti acea făptură gingaşă în mâinile Paiaţei, ne-am hotărât să încercăm fiecare, pe cont propriu, să aflăm unde dusese Paiaţa copilul.

Apoi am avut cu Claude Gérard o lungă şi serioasă discuţie în legătură cu Régine. Nu i-am ascuns nimic; nici faptul că am contribuit la năruirea viselor de îmbogăţire ale lui Robert de Mareuil, nici cum descoperisem ce beţiv şi ce destrăbălat era prinţul de Montbar şi nici acea ameninţare a contelui Duriveau: „Femeia asta m-a umilit; mă voi răzbuna pe ea, cu orice preţ... De altfel, ceasul răzbunării se apropie!”, ameninţare cumplită, fiindcă venea din partea unui om complet lipsit de scrupule. Nu i-am ascuns lui Claude Gérard nici temerile doctorului Clément în legătură cu viitorul Réginei şi nici recunoştinţa acestuia când, sub pecetea tainei, l-am rugat să mă ajute să intru în slujba prinţesei.

Spre marea mea mirare, Claude îmi spuse despre Régine o mulţime de lucruri pe care nu le ştiam şi care sporiră şi mai mult interesul meu faţă de ea; toate acele amănunte, Claude le ştia de la căpitanul Just. După ce se întâlniseră, cei doi bărbaţi constataseră că au atât de multe puncte comune, încât simţiră o puternică prietenie unul pentru celălalt. Discutând într-o zi despre spiritul mercantil şi despre cupiditatea sordidă a părinţilor bogaţi care nu vor să-şi mărite fetele decât cu băieţi cu stare, condamnând astfel acele sărmane fiinţe la o căsătorie fără dragoste, fără dorinţe, tinerele, neavând încredere în bărbaţii lor, nici respect pentru o asemenea legătură impusă, sunt silite să aleagă între o viaţă mohorâtă, atât de rece, încât le îngheaţă inima, şi o viaţă păcătoasă, lăsându-se târâte în tot felul de legături vinovate. Vorbind despre astfel de fete, căpitanul Just dădu ca pildă una dintre ele, de o neasemuită frumuseţe, plină de farmec, de spirit şi de curaj, o tânără deosebită, pe care tatăl său o cunoştea de multă vreme şi care nu era alta decât domnişoara Régine de Noirlieu.

Claude îşi ascultă prietenul cu o atenţie sporită, dar fără să-şi dea în vileag interesul faţă de acea tânără. Căpitanul Just îi spusese că una dintre cele mai mari dureri ale domnişoarei de Noirlieu consta în faptul că tatăl ei se îndepărtase de ea, după ce în copilărie o idolatrizase. Nedreapta acuzaţie care apăsa încă asupra mamei Réginei era singurul motiv al aversiunii baronului de Noirlieu, convins, de vreo câţiva ani, că Régine n-ar fi fost

fiica lui. Totuşi, baroana de Noirlieu, când se prăpădise, spusese: „Un jurământ mă obligă să tac, chiar în această clipă supremă. Dar într-o zi, nevinovăţia mea va ieşi la lumină.” Speranţele Réginei, în legătură cu reabilitarea memoriei mamei sale, erau oare bazate numai pe aceste cuvinte sau pe fapte precise? Claude nu putu să mă lămurească. Amintindu-şi de dragostea cu care o înconjurase la început tatăl ei, Régine continuase să-l iubească şi îl iubea cu atât mai mult cu cât îl vedea căzut pradă unor dureri cumplite şi de nevindecat care-l rodeau aprig. Convinsă de nevinovăţia mamei sale, Régine dorea din tot sufletul s-o reabiliteze pentru a recâştiga inima tatălui ei. În nădejdea că-l va înduioşa pe acel om de bronz, care, în durerea lui, nu mai voise să-şi vadă fata după ce aceasta se măritase, Régine se ducea zilnic la tatăl său, rugându-se în zadar ca acesta s-o primească; dar, de fiecare dată, baronul refuza s-o vadă. Dând dovadă de o răbdare fără margini, fata revenea a doua zi, la fel de respectuoasă şi de resemnată.

Sinuciderea lui Robert de Mareuil şi căsătoria Réginei cu prinţul de Montbar i-au fost explicate lui Claude Gérard de către Just aşa cum le auzise şi el din zvonurile care circulau în societate; şi anume, că domnişoara de Noirlieu, iubindu-l pe Robert de Mareuil încă din copilărie, îi făgăduise să nu se mărite decât cu el. Totuşi, depărtarea, absenţa şi mai ales tăcerea contelui, dacă nu cumva şi unele zvonuri despre viaţa destrăbălată şi risipitoare pe care o ducea de Mareuil, făcuseră să se răcească dragostea dintâi a Réginei. Baronul de Noirlieu, grăbit să-şi mărite fata care-i stătea ca un pietroi în cale, i-a propus mai multe partide, între alţii pe contele Duriveau şi pe prinţul de Montbar. Cam în acea epocă Robert de Mareuil a venit să-i amintească Réginei de promisiunea pe care i-o făcuse. Tânăra, fiind deosebit de loială, îi declară tatălui său că nu se va mărita decât cu Robert de Mareuil. În ciuda rugăminţilor fetei, baronul a rămas neclintit. Imediat după asta, s-a aflat despre sinuciderea lui Robert de Mareuil, sinucidere inexplicabilă pentru toată lumea, afară de Régine, de mine şi de complicii acelei farse urâte pusă la care de Robert de Mareuil. Un moment îndepărtaţi, datorită împrejurărilor, contele Duriveau şi prinţul de Montbar îşi reînnoiră cererile în căsătorie. Din cale-afară de sinceră, Régine nu i-a ascuns contelui Duriveau profunda sa antipatie, spunându-i prinţului de Montbar: „Legată printr-o făgăduială sacră, am

refuzat să mă mărit cu dumneata; dar un eveniment tragic m-a dezlegat de legământ. Acum accept cererea dumitale, aşa că poţi conta pe o inimă loială şi demnă de dumneata”. Îndrăgostit nebuneşte de Régine, prinţul a izbutit să înfrângă rezistenţa bătrânului, care ţinea ca fata lui să se mărite cu Duriveau, şi, spre marea ciudă a contelui, nunta avu loc. Timp de şase luni prinţesa de Montbar păru cea mai fericită femeie din lume. Dar, după acest interval de timp, între cei doi soţi a intervenit o răceală inexplicabilă. Régine a căzut într-o profundă stare de melancolie, din pricina căreia doctorul Clément se alarmase serios. Până şi prinţul păru o vreme posomorit şi agitat, pentru că se pare totuşi că îşi iubea soţia. Apoi, după acea tristeţe, urmă o stare de indiferenţă. Reală, prefăcută? Nu se ştie. Sănătatea prinţesei se şubrezea din ce în ce, când, brusc, cu vreo două luni înainte de moartea doctorului Clément, surveni o schimbare neobişnuită în comportamentul prinţesei de Montbar. Trăise multă vreme retrasă, într-o singurătate aproape deplină. Acum însă începu, pe neaşteptate, să-i placă viaţa zgomotoasă şi petrecerile. Tânără, spirituală, încântătoare, prinţesa de Montbar a devenit în curând una dintre femeile cele mai anturate din Paris. Bărbaţii la modă se întreceau care mai de care să-i satisfacă cele mai mici capricii, dar, având în vedere purtarea ei ireproşabilă, prinţesa fu scutită de bârfeli.

Situaţia Réginei rezumată astfel în discuţia pe care am avut-o cu Claude Gérard, acesta a aprobat şi a încurajat hotărârea mea. După el, trebuia să-mi duc până la capăt devotamentul faţă de acea tânără, impus o dată de sentimentele mele şi a doua oară de dorinţa doctorului Clément, a cărui bunătate şi generozitate mă puseseră pentru totdeauna la adăpost de orice nevoie.

— Odată această sarcină îndeplinită, îmi spusese Claude Gérard, să te înapoiezi aici; după asta, nu ne vom mai despărţi. Din moment ce doreşti atât de mult să mă ajuţi în munca mea, vom împărţi pe din două slujba de învăţător, care, după rezultatele pe care le-am obţinut, a început să-mi devină din ce în ce mai dragă. Dacă simţi vreo îndoială în ceea ce priveşte comportarea ta, dacă ai nevoie de unele sfaturi, scrie-mi…

Întărit de discuţia şi de ajutorul oferit de Claude Gérard, l-am părăsit, plin de încredere în ceea ce aveam de întreprins, şi anume: să fac să dea greş răzbunarea contelui Duriveau; să-l determin pe baronul de Noirlieu să-şi iubească din nou fiica; să

dau o mână de ajutor la reabilitarea memoriei mamei Réginei; să-l readuc pe soţ, adică pe prinţul de Montbar, la picioarele soţiei sale; şi s-o văd, în sfârşit, pe prinţesa de Montbar fericită. Sarcini extrem de grele, aproape imposibile, dacă judecam după puţinele mijloace pe care le aveam la dispoziţie, eu, o slugă atât de neînsemnată, de umilă, de obscură.

Sarcini totuşi realizabile, dacă aveam în vedere dragostea mea fără margini faţă de Régine, dragoste care, aşa cum se spune şi în Biblie, putea să mute şi munţii din loc.

Capitolul X

Martin intră în slujba prinţesei de Montbar.

M-am înapoiat la Paris…

Recomandarea doctorului Clément, transmisă prin fiul său prinţesei de Montbar, avusese atâta greutate, încât, de îndată ce-am sosit, căpitanul Just m-a şi anunţat că intendentul palatului de Montbar primise deja poruncă să fiu angajat şi prezentat prinţesei.

Am fost ferm convins că doctorul Clément îmi păstrase cu sfinţenie secretul, căci, din felul cum m-a anunţat căpitanul Just că prinţesa m-a luat în slujba ei, mi-am dat seama că tânărul n-a văzut în mine decât un servitor încântat că a găsit un loc bun. În sfârşit, iată că sosise acea zi pe care am aşteptat-o atâta vreme, acea slujbă la care râvnisem atâta. Mi se împlinise o dorinţă pe care o considerasem până atunci doar un vis: aveam să locuiesc sub acelaşi acoperiş cu Régine.

Nu pot să spun cu ce emoţie am bătut pentru prima oară la poarta palatului de Montbar. L-am chemat pe intendent, care, după ce a citit biletul trimis de către căpitanul Just, prin care era înştiinţat cine eram, mi-a spus să vin după el ca să mă prezinte prinţesei. După ce a ciocănit discret în uşa grea a unui mic salon, m-a introdus în cameră, spunându-i Réginei, care scria ceva:

— Noul valet al doamnei prinţese aşteaptă!

— Foarte bine, răspunse ea fără să se întrerupă din scris şi fără să mă privească.

Intendentul ieşi, iar eu am rămas singur cu prinţesa. Era îmbrăcată într-o rochie de casă din caşmir portocaliu, cu nişte frunze verzi, rochie care-i scotea în evidenţă talia de Diană, zeiţa

vânătorii; minunatele ei plete negre, ondulate natural, erau împletite într-o coadă groasă care-i atârna pe spate; picioarele mici erau încălţate cu nişte ghetuţe de marochin maro, brodate cu argint, ghetuţe care se zăreau de sub pliurile rochiei lungi, ale cărei mineri, fluturând uşor, lăsau să se vadă începutul unui braţ alb şi strălucitor şi mâna prelungă şi elegantă, cu degete subţiri.

Un parfum suav plutea în acel salon, ai cărui pereţi erau îmbrăcaţi în damasc verde, înviorat de nişte crenguţe aurii. Masa de scris a prinţesei era înconjurată de un adevărat tufiş de flori, înghesuit într-o jardinieră semicirculară, foarte joasă şi aşezată direct pe covor. Multe alte flori erau puse în cupe şi în vase superbe de porţelan, aşezate ici şi colo, pe mobilele de o rară somptuozitate. Nu mai văzusem în viaţa mea atât de multe flori rare adunate laolaltă şi un lux de un asemenea bun-gust. Lumina pătrundea în acel salon printr-un stor de satin pe care erau pictate păsări în zeci de culori. Acea lumină misterioasă, profunda tăcere care domnea în salonaşul aflat la parter şi dând spre grădină, mireasma florilor şi parfumul suav ce răzbătea din rochia şi din părul Réginei mă năuciseră. Văzând-o pe acea femeie atât de frumoasă şi adorată de atâta vreme din străfundul sărăciei şi obscurităţii mele, am simţit, pur şi simplu, un soi de ameţeală.

Isprăvind de scris, Régine îmi arătă un sfeşnic lăcuit aflat pe masă.

— Aprinde, te rog, lumânarea. Ai să găseşti pe şemineu hârtie de aprins…

Supunându-mă poruncii, am luat din locul indicat, şi anume dintr-un mic vas de porţelan, un fel de hârtie lungă, subţire ca un chibrit, de culoare roz, am vârât un capăt în foc, apoi am aprins lumânarea.

— Mulţumesc, mi-a spus prinţesa cu vocea ei blândă. Apoi, sigilând scrisoarea şi scriind adresa, a rostit fără să mă privească: Te numeşti… Martin?

— Da, doamnă prinţesă.

— Domnul doctor Clément, unul dintre oamenii pe care i-am venerat şi i-am iubit cel mai mult, zise prinţesa cu un glas uşor emoţionat, m-a rugat în mod insistent să te iau în slujba mea şi: să am deplină încredere în dumneata.

— Mă voi strădui să merit încrederea doamnei prinţese, i-am zis înclinându-mă.

Părăsindu-şi biroul, Régine se duse să se aşeze într-o berjeră, în colţul căminului. Sprijinindu-se cu mâinile de braţele berjerei, mă cercetă câteva secunde cu o privire pătrunzătoare, deşi puţin cam încurcată. Ochii ei mari, negri şi umezi, întâlnindu-i pe ai mei, mi-am aplecat sfios privirea şi, fără voia mea, m-am făcut roşu ca racul la faţă. Tremuram de teamă ca nu cumva prinţesa să fi observat faptul că mă înroşisem; bănuiesc că n-a văzut nimic, pentru că a continuat:

— Aş vrea să-ţi spun chiar de la început care sunt condiţiile în care vei sluji aici; vei avea o mie de franci pe an. Îţi convine?

— Da, doamnă prinţesă.

— Vei căpăta haine şi vei mânca aici, bineînţeles; de altfel, dacă, aşa cum nădăjduiesc, voi fi mulţumită de serviciile dumitale, anul viitor îţi voi mări leafa.

— Voi face tot ce e cu putinţă ca doamna prinţesă să fie mulţumită.

— Îţi va fi foarte uşor. Nu-ţi cer decât zel şi punctualitate în slujba dumitale, îmi spuse prinţesa cu bunătate. Ceea ce ai de făcut pentru mine e foarte simplu şi iată despre ce anume e vorba: vei avea grijă de acest salonaş şi de celelalte două care-l preced. Vei avea grijă ca jardiniera şi vazele să fie mereu pline cu flori proaspete şi aranjate cu gust; vei şterge de praf, cu mare grijă, toate porţelanurile şi obiectele de artă pe care le vezi pe etajere; din când în când, vei şterge uşor, cu un burete umed, tablourile din odaia asta şi din celelalte; îmi vei servi dejunul aici; apoi, în după-amiezele când nu voi ieşi din casă, vei sta în salonul de aşteptare ca să anunţi persoanele care vor veni să mă vadă. Dacă voi ieşi din casă, te vei duce să faci diversele comisioane pe care îţi voi spune eu să le faci; pe urmă ne vei servi masa împreună cu intendentul şi cu valetul domnului prinţ de Montbar; dacă seara voi rămâne acasă, vei sta în salonul de aşteptare; dacă voi ieşi din casă, vei putea să faci ce doreşti. Iată cam în ce va consta serviciul dumitale.

— Oricum, doamnă prinţesă, vă asigur că nu-mi va lipsi bunăvoinţa.

— Sunt convinsă de asta; dacă nu te poţi descurca în vreo situaţie, adresează-te intendentului sau domnişoarei Juliette, camerista mea; ei te vor învăţa tot ceea ce nu ştii… Nu-i nevoie să-ţi spun că domnul de Montbar ţine ca oamenii din casa lui să fie isteţi şi descurcăreţi. Eu nu mă îndoiesc că ai o fire deosebit

de plăcută. Spune-mi, ştii să scrii şi să citeşti?

— Da, doamnă prinţesă.

— Şi să socoteşti?

— Da, doamnă prinţesă.

— Vei avea grijă ca în fiecare lună să reglementezi socotelile cu anumiţi furnizori a căror listă ţi-o voi da eu. De asemenea, în fiecare lună, îmi vei aduce registrul unde vei trece toate cheltuielile… Nu-mi place să uit ceva…

— Mă voi conforma întocmai ordinelor doamnei prinţese.

— Nădăjduiesc că vei rămâne vreme îndelungată în slujba mea şi că voi fi foarte mulţumită de dumneata.

— Doamna prinţesă poate fi sigură că voi face tot ce-mi va sta în putinţă.

— Îţi vei începe slujba chiar de mâine. Astăzi încearcă să te obişnuieşti cu casa şi cu obiceiurile ei. Singurul lucru pe care-l vei face astăzi este să duci scrisoarea asta la adresa de pe plic…

Şi Régine îmi întinse scrisoarea pe care o scrisese.

— Va trebui să aştept răspuns, doamnă prinţesă?

— Vei duce chiar dumneata scrisoarea şi vei aştepta, în cazul în care doamna Wilson… acesta e numele persoanei căreia i-am scris, nu va fi acasă, vei lăsa scrisoarea. Apoi, după un moment de tăcere, prinţesa adăugă: Ascultă, Martin… se înţelege de la sine că atunci când ies cu trăsura, dumneata nu vei merge cu mine. Asta e treaba valeţilor care merg la spatele trăsurii. Totuşi, dacă odată, din întâmplare, voi avea nevoie de dumneata, prefer să-ţi spun de pe acum că va trebui să vii cu mine. De altfel, în afară de acele cazuri rare, nu vei purta livrea, după cum nu vei purta nici ca valet al meu.

— Voi fi întotdeauna gata să mă supun poruncilor doamnei prinţese, fiindcă asta îmi este datoria.

— Ah, uitasem, adăugă Régine, şi pe chipul său se oglindi o mare mâhnire. Ţi-o spun o dată pentru totdeauna, fără să mai fie nevoie să reînnoiesc acest ordin, te vei duce în fiece dimineaţă, foarte devreme, să întrebi ce mai face şi cum se simte tatăl meu, baronul de Noirlieu…

— Da, doamnă prinţesă.

Apoi, ca şi cum ar fi vrut să uite de tristele gânduri care-i veniseră în minte dându-mi acel ordin sau poate dorind să nu-i observ emoţia, Régine îmi arătă un buchet de verbine aşezat într-o cupă mică de cristal veneţian împodobită cu pietre fine şi

pusă pe o masă de lemn de trandafir, unde am mai văzut de asemenea o batistă brodată, o carte întredeschisă şi o tapiserie începută.

— Îmi place grozav parfumul acestor flori, îmi spuse prinţesa. Discută cu florăreasa mea ca în fiecare zi să am în cupa asta câteva verbine.

După un nou moment de tăcere, prinţesa reluă cu o oarecare ezitare:

— Doctorul Clément mi-a scris şi fiul său mi-a confirmat cum că dumneata eşti cinstea întruchipată. Ştiu cu cât curaj şi devotament te-ai luptat, pe viaţă şi pe moarte, cu tâlharul care s-a furişat în casa stăpânului dumitale, ca să-l prade…

— Nu mi-am făcut decât datoria.

— Ştiu, dar cei care-şi fac astfel datoria sunt foarte rari. Într-un cuvânt, tot ceea ce mi s-a spus despre dumneata mă face să mă gândesc la două calităţi de bază: devotamentul şi cinstea… la care mai mult ca sigur că trebuie să adaug şi discreţia, nu?

Şi prinţesa mă privi din nou, cu ochii ei mari şi pătrunzători.

Am avut de trecut un greu examen în acea primă întrevedere cu Régine: trebuia să par necioplit şi neinstruit, să folosesc un limbaj frust, într-un cuvânt, să par a fi mult sub condiţia mea. Trebuia să mă controlez în orice clipă şi să rezist mai ales tentaţiei de a deveni interesant în ochii Réginei. Căci totul ar fi fost pierdut dacă ea ar fi văzut în mine altceva decât un servitor simplu, cinstit şi plin de zel. Când m-a întrebat dacă putea conta pe discreţia mea, probabil că Régine s-a gândit să-mi încredinţeze vreo sarcină mai delicată. Faptul că aveam să mă bucur de încrederea ei m-a făcut să mă simt în al nouălea cer. Am răspuns sincer şi simplu, făcând totuşi puţin pe miratul:

— Doamna prinţesă vrea să spună că nu trebuie să-i dau socoteală decât domniei-sale de comisioanele cu care mă însărcinează?

— Exact. Chiar asta vreau să spun, răspunse prinţesa uşor încurcată. Mulţi mi se adresează ca să-i ajut… Şi dacă uneori e vorba de nişte nefericiţi demni de milă, există şi nefericiţi care se prefac sau care nu merită ajutor din pricina purtării lor. Aş dori deci ca, uneori, să te duci să te informezi despre persoanele care-mi cer ajutor; pentru asta, bănuiesc că va trebui să stai de vorbă cu portarii, cu vecinii, mă rog, nici eu nu ştiu prea bine. În sfârşit, nădăjduiesc că ai înţeles cam ce aştept eu de la

dumneata în asemenea împrejurări, spuse prinţesa, părând să se cam îndoiască oarecum de perspicacitatea mea.

— Am înţeles, doamnă prinţesă. Mă voi strădui să vă furnizez informaţii demne de toată încrederea.

După ce se gândi o clipă, prinţesa spuse:

— Atunci am să-ţi dau chiar astăzi o astfel de treabă de făcut… Şi trăgând sertarul măsuţei de lemn de trandafir, măsuţă aflată lângă ea, Régine luă o hârtie, o citi şi mă întrebă: Ştii unde vine strada Marché-Vieux?

— Nu, doamnă prinţesă.

— Strada asta trebuie să fie colţ cu strada Enfer.

— O voi găsi destul de uşor.

— Ei bine, în strada Marché-Vieux, la numărul 11 locuieşte o văduvă sărmană, doamna Lallemand. E paralizată şi nu se poate da jos din pat. Fata ei, de unsprezece sau doisprezece ani, a venit aici, de două ori până acum, să mă implore s-o văd pe mamă-sa, care susţine că ar avea să-mi spună ceva extrem de important pentru mine. Dar cum nu se poate mişca din pat, neştiind să scrie şi neputând încredinţa unui copil o astfel de taină, mă tot roagă să mă duc s-o văd. I-am făgăduit că mă voi duce mâine. Dar cum fetiţa mi-a spus că vehiculele mari nu prea pot intra în străduţa aceea strâmtă, unde oricum apariţia trăsurii mele ar constitui un adevărat eveniment care ar da loc la comentarii ce mi-ar displăcea, ai să te duci dumneata mai întâi la acea femeie, ca să afli la ce etaj locuieşte, cruţându-mă astfel pe mine de a mă interesa pe la vecini, fiindcă fetiţa mi-a spus că locuinţa nu are portar.

— S-o anunţ pe femeie că vă veţi duce mâine la ea?

— Da, acest lucra o va bucura. Să-i spui că voi veni la nouă dimineaţa, adăugă prinţesa după ce se gândi un moment.

— Doamna prinţesă doreşte să iau unele informaţi despre femeia aceea? am întrebat.

— De data asta e de prisos. Cred tot ce mi-a spus fetiţa. Un copil de vârsta ei e incapabil să mintă sau să mă înşele în mod atât de perfid.

Aceste cuvinte ale Réginei ar fi trebuit să-mi aducă aminte că foarte des corupţia coboară până la copii. Dar eram departe de a bănui că acea nadă întinsă inimii generoase a Réginei ascundea o capcană cumplită, o maşinaţie diabolică.

— Iată, ai aici adresa sărmanei femei, îmi zise Régine,

întinzându-mi o hârtie. Du-te mai întâi la doamna Wilson. Şi du-i scrisoarea, apoi ocupă-te de femeia aceea.

În momentul în care ieşeam, prinţesa adăugă cu multă bunăvoinţă şi demnitate:

— Numai graţie excelentelor recomandări ale doctorului Clément ţi-am dovedit că am încredere în dumneata chiar din prima zi când ai intrat în slujba mea. Nădăjduiesc că mă vei răsplăti prin zelul şi discreţia dumitale.

— Voi face tot ce voi putea pentru ca doamna prinţesă să fie mulţumită.

După care am părăsit apartamentul doamnei de Montbar.

Îmi este cu neputinţă să exprim miile de gânduri de care am fost frământat după prima mea întrevedere cu Régine. M-am simţit atât de tulburat, încât m-am urcat în odaia mea, încercând să-mi recapăt sângele rece necesar ca să pot suporta privirile noilor mei colegi de breaslă.

Impresia pe care am simţit-o la început şi pe care n-am mai încercat să mi-o ascund – fiindcă, pur şi simplu, m-a înspăimântat – a fost o dragoste pătimaşă, înflăcărată, senzuală, cum nu mai simţisem niciodată pentru Régine. Până atunci, tot timpul gravă şi austeră, înconjurată de prestigiul sacru al tristeţii filiale, Régine mi se părea că face parte dintr-o sferă atât de înaltă, plasată atât de sus, iar eu atât de jos şi de departe, încât nu văzusem nicio clipă, în ea, femeia, femeia tânără, încântătoare, frumoasă. Năucit de acele impresii pline de farmec, o clipă m-am temut, hotărârea m-a părăsit, căci am întrevăzut un viitor plin de nişte chinuri pe care nu le bănuisem. Acel vis frumos de a trăi sub acelaşi acoperiş cu prinţesa, de a mă bucura în fiece clipă de o intimitate forţată datorită relaţiilor de la slugă la stăpână, gândul de a o vedea în fiece zi, de a-i auzi tot timpul glasul, fericirea de a putea spune, vorbind despre ea, „stăpâna mea”, de a-i aparţine cu trup şi suflet, ei bine, toată această bucurie mi s-a risipit pe loc când, privind adevărul în faţă, mi-am dat seama de cruda realitate: un valet îndrăgostit nebuneşte de stăpâna sa! Patimă smintită, care mă putea umple de ruşine, de ridicol, de josnicie, patimă aţâţată în fiece clipă de femeia care o pricinuise fără să ştie, căci, oricât de rezervată ar fi, o prinţesă se jenează atât de puţin de valetul ei…

Şi asta încă nu era totul: cea mai mică emoţie trădată, cea mai uşoară tulburare a glasului, un tremur involuntar puteau să

facă nu numai să fiu izgonit cu ruşine din acea casă, dar să pierd pentru totdeauna ocazia de a-i fi de folos prinţesei; căci, cu toate că ea nu ştia nimic, eu o ajutasem şi până atunci destul de mult. În faţa unui astfel de viitor, curajul a fost pe punctul de a mă părăsi; trecând însă peste spaima mea laşă, gândindu-mă la ultimele recomandări ale doctorului Clément şi la încurajările lui Claude Gérard, m-am hotărât să-mi duc până la capăt crucea şi să lupt cu curaj împotriva sentimentelor. Tot stând şi judecând, comparându-mi situaţia prezentă, oricât de penibilă ar fi fost, cu mizeria pe care o îndurasem când, ghemuit în fundul unei pivniţe, îmi aşteptam moartea, mi s-a părut că aud vocea prietenoasă, dar severă a lui Claude Gérard, care-mi reproşa slăbiciunea, în loc să mă bucur de zilele fericite pe care soarta se îndurase, în sfârşit, să mi le asigure.

În timp ce cugetam astfel, a sunat clopotul pentru masă, care ne-a strâns pe toate slugile laolaltă: intendentul, bucătarul, valetul prinţului şi cele două cameriste ale prinţesei. Lacheii în livrea şi rândaşii de la grajduri luau masa împreună cu portarul palatului. Am fost primit în mod cordial de către colegii mei de breaslă. Domnişoara Juliette, prima cameristă a prinţesei, a propus chiar să dea, în aceeaşi seară, un ceai în odaia ei, pentru a sărbători venirea mea. Am observat, din discuţiile lipsite de importanţă care au avut loc în timpul mesei, că ceilalţi servitori încă nu aveau încredere în mine. Am socotit că e util şi prudent să fiu prietenos, oferindu-mă să le fac unele servicii, din moment ce tot mă duceam să-i fac diverse comisioane prinţesei; domnişoara Juliette, camerista principală, a acceptat cu plăcere, şi m-a rugat – dacă tot mă duceam să-i duc o scrisoare doamnei Wilson – s-o invit pe domnişoara Isabeau să vină în aceeaşi seară să ia ceaiul cu noi, dacă era liberă.

M-am dus mai întâi la doamna Wilson, care stătea într-o casă foarte elegantă de pe strada Londres, unde se aflau şi birourile domnului Wilson, un bogat bancher american. Servitorul care mi-a deschis mi-a spus că doamna Wilson ieşise; i-am înmânat scrisoarea ca s-o dea stăpânei sale şi l-am rugat să mă conducă la domnişoara Isabeau, camerista doamnei. Am găsit-o pe acea tânără ocupată cu cusutul. Era departe de a fi frumoasă, dar avea o talie zveltă şi graţioasă, un păr minunat şi o oarecare distincţie în felul de a se purta.

Aflând că doamna Wilson era prietena intimă a prinţesei, m-

am gândit că n-ar fi rău să discut cu domnişoara Isabeau, care, de altfel, abia aştepta să mai schimbe o vorbă cu cineva.

— Am primit sarcina, domnişoara, i-am spus, să vă rog să veniţi să luaţi ceaiul cu domnişoara Juliette.

— Cu mare plăcere, domnule, mi-a răspuns domnişoara Isabeau, oarecum mirată.. Binevoiţi şi luaţi loc. Numai că n-am avut plăcerea să vă…

— Sunt angajai ca valet de cameră la doamna prinţesă de Montbar şi am adus doamnei Wilson o scrisoare din partea stăpânei mele.

— A, foarte bine, domnule, asta e cu totul altceva. Doamna a plecat şi nu cred că se va întoarce înainte de ora patru, poate chiar cinci. Vă rog să-i mulţumiţi Juliettei din partea mea. Cum doamna se duce astă-seară la spectacol şi la bal, probabil împreună cu prinţesa, trag nădejde că voi fi liberă. Foarte drăguţ din partea Juliettei că s-a gândit la mine… care sunt o prietenă destul de nouă.

— A, deci n-o cunoaşteţi de prea multă vreme pe domnişoara Juliette?

— Nu. Prietenia noastră datează din ziua când s-au împrietenit stăpânele noastre. Doamna m-a trimis de câteva ori la prinţesă şi aşa am cunoscut-o pe Juliette…

— Credeam că doamna Wilson e prietena intimă a doamnei prinţese.

— Este. Poţi să fii prieten intim cu cineva fără să fie nevoie să-l cunoşti de vreme îndelungată. Acuma, fie vorba între noi… Nu vreau să-mi laud stăpâna, dar dacă n-ar fi fost ea, prinţesa…

— Prinţesa?

— Pe legea mea, în starea sufletească în care se afla, dacă n-ar fi fost stăpâna mea, eu cred că până la ora asta era moartă din pricina supărărilor.

— Chiar aşa? am strigat. Apoi am adăugat: Cred că vă daţi seama, domnişoară, de mirarea mea, fiind nou în acea casă şi neobservând că stăpâna mea ar fi tristă…

— Acum nu mai e tristă. Dar acum două luni era într-o stare… Ţi se rupea inima când o vedeai. Din fericire, prinţesa a cunoscut-o pe stăpâna mea şi de atunci totul s-a schimbat.

— Mi se pare că stăpâna dumneavoastră face minuni…

— Te cred, domnule dragă; e atât de vesela, îi place atât de mult să se distreze, are atâta spirit şi e plină de atâta vervă,

încât melancolia nu face casă bună cu ea. Aşa că i-a alungat cât ai clipi tristeţea, prinţesei. Acum se duc peste tot împreună. Iată, chiar astăzi cred că se duc amândouă la Teatrul Italian, apoi la bal.

Discuţia noastră a fost întreruptă de sosirea unei guvernante englezoaice ţinând de mână cel mai frumos copil pe care l-am văzut vreodată, un adevărat înger de frumuseţe, prospeţime şi graţie.

— Domnişoară Isabeau, dacă doamna se întoarce înaintea mea, să-i spui că am plecat la plimbare cu domnişoara Raphaële, fiindcă afară e foarte frumos.

— Foarte bine, doamnă Brown, zise camerista.

— La revedere, dragă Isabeau, zise Raphaële îmbrăţişând-o afectuos pe Isabeau. Îţi voi aduce o prăjitură…

Şi fetiţa, foarte veselă, ieşi ţopăind.

— Ce copil încântător, i-am spus lui Isabeau.

— Nu-i aşa că-i frumoasă? Şi drăguţă, şi bună, şi nu-i mândră deloc. Are o inimă de zahăr! Ah, fete de astea nu prea au parte de bărbaţi buni… Biata fetiţă! Ea nu e ca doamna, e cu totul altfel…

Această discuţie, care, dintr-o mie de motive mă interesa în mod cu totul deosebit, a fost din nou întreruptă. Cineva a venit să-i ceară domnişoarei Isabeau nu ştiu ce lenjerie. Socotind că nu e cazul să mai rămân, mi-am luat la revedere de la domnişoara Isabeau, care mi-a spus:

— Pe diseară, domnule. Vreţi să-mi spuneţi cum vă cheamă?

— Martin.

— Domnule Martin, spuneţi-i Juliettei că-i voi povesti nişte lucruri foarte nostime… Nu despre stăpânele noastre, bineînţeles, ci despre stăpânele altora…

— Înţeleg, i-am spus râzând, va fi un schimb de păreri. Dacă nu-şi vâră şi Diavolul puţin codiţa…

— Ce vrei, domnule Martin! mi-a zis cu candoare Isabeau. Vezi, auzi, îţi aduci aminte şi le spui totul prietenilor… aşa, ca pe un secret. Ce se mai întâmplă după asta, nu ne mai interesează.

Am avut o presimţire că seara, la ceaiul domnişoarei Juliette, aveam să aud nişte lucruri ciudate.

Ieşind de la doamna Wilson, am pornit-o grăbit spre strada Marché-Vieux, colţ cu strada Enfer, ca s-o vizitez pe sărmana femeie paralizată la care prinţesa de Montbar urma să se ducă a

doua zi.

Capitolul XI

Doamna Lallemand. Bănuiala. Discuţii între doi soţi. Plecarea la bal. Toaletele Réginei şi doamnei Wilson.

Am ajuns în strada Marché-Vieux, un soi de uliţă atât de strâmtă, încât numai o trăsură de piaţă putea pătrunde acolo, şi încă destul de greu. Luându-mă după adresa pe care mi-o dăduse prinţesa, am intrat în curtea femeii paralizate. O potecă întunecoasă ducea până la o scară la fel de întunecoasă. Ca să aflu la ce etaj locuia femeia paralizată, am bătut la cele două uşi aflate la primul etaj. Dar nu mi-a răspuns nimeni. Presupunând că acele camere erau locuite de muncitori aflaţi la lucru, am urcat la etajul al doilea şi am bătut la alte două uşi. Aceeaşi tăcere. Destul de mirat de pustietatea acelei case, am urcat la etajul al treilea şi ultimul. Am ciocănit din nou la cele două uşi aflate pe palier, dar nici aici nu mi-a răspuns nimeni. Tocmai mă pregăteam să cobor, crezând că greşisem numărul, când iată că am auzit zgomotul unor paşi apropiindu-se de uşă şi o voce de copil întrebând:

— Cine e acolo?

— Cineva care vine s-o vadă pe doamna Lallemand din partea prinţesei de Montbar, am răspuns.

Uşa s-a deschis imediat. Am văzut o fetiţă de unsprezece sau doisprezece ani, cu un chip dulce şi naiv.

— Aici locuieşte doamna Lallemand? am întrebat-o aruncând o privire în prima cameră, aproape fără mobilă, dărăpănată, de unde începea o scară care ducea probabil la pod.

— Da, domnule, mi-a răspuns fetiţa. Dar stă în pat, nu se poate scula.

— Pot s-o văd şi să vorbesc cu ea?

— Mă duc s-o întreb, domnule, mi-a răspuns copila, care s-a întors, mi-a deschis uşa şi m-a poftit să intru.

O femeie tânără încă, dar cu un aer bolnăvicios, totuşi cu un chip interesant, era culcată pe o saltea de paie, în mijlocul unei camere care trăda o sărăcie lucie. Când i-am spus femeii că va primi a doua zi vizita prinţesei, lacrimile au început să-i curgă din ochi şi, într-un elan de bucurie fără margini, şi-a îmbrăţişat fetiţa,

apoi şi-a exprimat recunoştinţa faţă de prinţesă în termeni atât de simpli, de naturali şi de plini de simţire, încât, emoţionat de acea scenă, mi-am făgăduit să-i vorbesc prinţesei despre impresia favorabilă pe care mi-o făcuse protejata ei. Când mă gândesc că totul n-a fost decât teatru menit să ascundă cea mai josnică dintre capcane, nici astăzi nu-mi vine a crede că există persoane care se pot preta la astfel de disimulări.

Am părăsit deci strada Marché-Vieux atât de liniştit în privinţa a tot ceea ce auzisem şi văzusem, încât nu mi-a mai venit în minte să iau unele informaţii despre doamna Lallemand. Am uitat până şi de faptul că găsisem toată acea casă complet goală, cu excepţia celor două odăi unde locuia protejata prinţesei.

Reîntors acasă, m-am îmbrăcat deosebit de îngrijit, căci seara trebuia să le servesc stăpânilor mei masa. Croitorul prinţului s-a dovedit a fi foarte iscusit. M-am îmbrăcat deci cu o haină foarte frumos croită din cel mai bun postav negru. Când am terminat de îmbrăcat, m-am privit în oglinda din odaie; eram deosebit de elegant, cu cravată albă de batist, cu ciorapi negri de mătase şi cu pantofi cu catarame de aur; nu mă mai temeam că aş putea fi recunoscut de prinţ, care nu mi se adresase decât de două ori, şi atunci beat criţă.

Intrând în oficiul de lângă sufragerie, i-am găsit pe intendent şi pe bătrânul valet al prinţului, un oarecare Louis, care mi-a spus cu multă prietenie:

— Înainte de a ne ajuta la masă, dragul meu, te-ai dus să vezi dacă focul din salonaşul doamnei arde cum trebuie? Fiindcă acuşica trebuie să sosească…

— Nu, domnule Louis, nu m-am gândit la treaba asta, aşa că mă duc să văd…

— Nu uita de asemenea ca atunci când doamna se va înapoia de la bal, să te afli la uşa primului ei salon, ca s-o primeşti.

— Îţi mulţumesc, domnule Louis. Dar cum voi şti când se întoarce doamna?

— Foarte simplu. Vei auzi zgomotul trăsurii şi apoi două lovituri de gong în loja portarului. O singură lovitură vesteşte reîntoarcerea domnului, două lovituri, reîntoarcerea doamnei.

M-am dus deci în salonaşul prinţesei, ca să mai pun lemne în cămin. Ajuns acolo, nu m-am putut abţine să nu tresar simţind din nou parfumul deosebit din odaia unde stătea mai tot timpul

Régine, un parfum plăcut, suav, deşi destul de puternic; uitând o clipă de slujba mea, am privit în jur cu emoţie, contemplând florile, tablourile, cărţile, mobilele ce împodobeau sanctuarul prinţesei, când iată că am auzit paşi în galeria cea mică de tablouri care despărţea salonaşul unde mă aflam de dormitorul prinţesei.

De teamă să nu fiu surprins stând degeaba, m-am aplecat repede spre cămin, prefăcându-mă că aţâţ focul; în clipa următoare, prinţul de Montbar intră în salonaş. Cum eram aplecat, n-am putut să-i văd chipul, dar oprirea lui bruscă mi-a dovedit cât era de uimit să găsească pe cineva acolo. Întorcându-se, închise uşa ce dădea spre galeria de tablouri; eu m-am îndreptat imediat şi m-am înclinat, plin de respect.

— Dumneata eşti noul valet al doamnei de Montbar? întrebă prinţul, fără să se uite la mine.

— Da, domnule prinţ.

— Bine, mi-a zis, şi a ieşit.

Deşi n-am avut răgazul să-l văd bine, domnul de Montbar mi s-a părut destul de încurcat că a fost văzut ieşind din apartamentul soţiei sale, încurcătură pe care nu mi-o puteam explica. După ce a plecat, aruncându-mi din întâmplare ochii pe măsuţa aflată lângă fotoliul Réginei, mi s-a părut că văd o oarecare dezordine printre obiectele aşezate acolo. Tapiseria începută căzuse jos, împreună cu cartea, iar sertarul, nu ştiu din ce motiv, era pe jumătate deschis. Amintindu-mi de mirarea şi de încurcătura manifestate de prinţ, când a dat cu ochii de mine, m-am gândit că probabil o fi căutat ceva în apartamentul soţiei sale. M-a trecut un fior când m-am gândit că indiscreţia lui putea foarte bine să-mi fie pusă mie în cârcă. Tocmai când mă gândeam la acest lucru, am auzit zgomotul unei trăsuri care intra în curtea palatului; aproape în aceeaşi clipă au răsunat şi cele două lovituri de gong.

Conformându-mă instrucţiunilor date de Louis, am dat fuga la uşa salonului de aşteptare al prinţesei. Când am văzut-o, am salutat-o respectuos, dar ea mi-a spus cu blândeţe, surâzând:

— Te rog din suflet să nu mă mai saluţi la mine acasă.

Încurcat din pricina stângăciei mele, am bălmăjit câteva scuze. Dar Régine, străbătând cel de al doilea salon care dădea în salonaşul ei, mă întrebă:

— Te-ai dus la doamna Wilson?

— Da, doamnă, dar n-am găsit-o.

— Atunci spune la poartă că dacă-mi vine vreo scrisoare din partea doamnei Wilson, să-mi fie adusă imediat.

— Da, doamnă prinţesă.

— Ai fost şi la văduva Lallemand?

Am fost. Locuieşte la etajul al treilea al casei a cărei adresă mi-a dat-o doamna prinţesă.

— I-ai spus că mă voi duce mâine dimineaţă s-o văd?

— Da, doamnă.

— Cum e? E o femeie de treabă?

— Eu cred că merită binefacerile doamnei…

— Cu atât mai bine… Dar întrerupându-se, îmi spuse, privind măsuţa aşezată lângă fotoliu: Cine a intrat aici în absenţa mea?

— Nu ştiu, doamnă, i-am răspuns încurcat, fiindcă mă temeam să nu mă bănuiască pe mine.

— Mi se pare ciudat, zise doamna de Montbar şi, întorcându-se, mă privi fix.

Am avut impresia că citesc pe chipul ei mirare şi neîncredere. M-am tulburat fără voia mea, m-am înroşit şi, în loc să-i spun, cât se poate de simplu, că prinţul fusese în odaia ei, am tăcut la fel de stingherit ca şi cum eu aş fi fost vinovatul. Dându-mi seama de primejdia în care mă aflam, am încercat să fac un efort ca să îndepărtez bănuiala ce plutea asupra mea, când iată că prinţesa mi-a spus destul de rece:

— Te rog să porunceşti ca la opt şi jumătate trăsura să mă aştepte jos…

Şi, după ce şi-a încălzit puţin picioarele la foc, prinţesa a intrat în galeria de tablouri care ducea în dormitorul ei şi s-a făcut nevăzută.

Necăjit din pricina stângăciei mele, m-am dus la portar ca să-i transmit ordinele stăpânei mele. Rândaşii de la grajduri luând masa la domnul Romarin – aşa se numea portarul – mi-am îndeplinit amândouă sarcinile deodată. Portarul, cu perucă pudrată din gros şi îmbrăcat în livrea de casă mare, îmi spuse că-l va anunţa pe vizitiul prinţesei şi-mi întinse două scrisori, dintre care una fusese adusă chiar atunci din partea doamnei Wilson. Odată cu scrisorile, portarul îmi întinse şi trei buchete splendide, de bal, învelite în hârtie subţire, şi-mi spuse:

— Unul dintre aceste buchete a fost adus de către băiatul florăresei, împreună cu nota de plată. Celelalte două au fost

aduse de comisionari care n-au vrut să spună din partea cui sunt.

Unul dintre cele două buchete, „fără nume” era de o remarcabilă frumuseţe şi eleganţă, alcătuit din liliac alb şi din violete de Parma. Urcând încet scara, contemplam, cu o amară melancolie, acel buchet de bal, care, printr-o ciudată coincidenţă, îmi aduse aminte de ghioceii albi şi de violetele pe care le culegeam şi le puneam în fiece an pe mormântul mamei Réginei, fără ca fata să afle vreodată cine depusese acolo acea pioasă şi modestă ofrandă. Fără să vreau, mi-au dat lacrimile. Acele flori modeste şi triste, menite să împodobească odinioară un mormânt, nu erau decât emblema modestei şi tristei mele iubiri.

Când am intrat în apartamentul prinţesei, am dat nas în nas cu camerista. Juliette mi-a luat buchetele şi scrisorile din mână, iar eu m-am dus în sufragerie, să aştept ora când avea să fie servită masa.

Nu peste mult, cele două canaturi ale uşii se deschiseră şi prinţul intră, împreună cu soţia sa. La un semn al intendentului, m-am dus şi m-am aşezat în spatele scaunului prinţesei. Pentru prima oară îi vedeam împreună pe prinţ şi pe soţia sa. Deşi discuţia lor avea, desigur, să fie foarte reţinută în faţa slugilor, totuşi am fost numai ochi şi urechi, încercând să-mi dau seama care erau relaţiile dintre ei. Căpătasem, cu timpul, un asemenea spirit de observaţie, încât nu mi-a trebuit prea mult ca să descopăr ceea ce doream. Prinţul mi s-a părut rece, distrat şi manifestând faţă de soţia lui o politeţe aproape ceremonioasă. Căci iată cam ce anume au discutat:

— Te duci undeva astă-seară? o întrebase prinţul pe soţia sa.

— Da… Mă duc la Teatrul Italian.

— Dar mi se pare că azi nu era ziua dumitale de dus la teatru…

— Doamna Wilson mi-a oferit un loc în loja ei. Vine să mă ia şi de acolo ne ducem la doamna de Beauménil.

— Mi se pare că dă un bal măreţ…

— Îşi inaugurează noul palat. Se zice că e uimitor de frumos şi plin de strălucire. Nu treci şi dumneata pe acolo măcar pentru câteva momente?

— Nu, răspunse prinţul. Detest mulţimile de oameni care vin să laude în cor un fast insolent când nu e ridicol, dacă nu cumva

e şi insolent şi ridicol. De altfel, mănânc astă-seară cu câţiva prieteni la restaurantul „Véry”. De acolo vom pleca la Fontainebleau, unde ne ducem câteva zile la vânătoare.

— Vei lipsi mult?

— Cred că vreo opt zile. Cam cât să ieşim de trei sau de patru ori la vânătoare, având în vedere că echipajul cu cai, câini şi gonaci nu poate ieşi la vânat decât o dată la două zile.

— Va fi o partidă încântătoare. Plecaţi mulţi?

— Nu, nu prea mulţi: marchizul de Hervieux şi cumnatul său, care e conducătorul echipajului, Blinval, Saint-Maurice, Thionville, eu şi Alfred de Dreux, celebrul pictor de cai, care-şi va picta subiectele după natură. Şi fiindcă tot a venit vorba despre pictură, adăugă prinţul, ştii că sunt gelos pe tablourile dumitale?

— Le faci prea mare onoare.

— E vorba, mai ales, despre acea nouă *Marină* de Isabey, care nu-mi mai iese din minte. E o capodoperă.

— Într-adevăr, e încântătoare.

— Atât de încântătoare, încât uneori, în lipsa dumitale, mă tot duc s-o admir…

Spunând acestea, spre marea mea mirare, prinţul se uită la mine, ca şi cum mi-ar fi explicat mie ce căuta în apartamentul nevestei sale, explicaţie de care de altfel eu am fost foarte încântat, fiindcă în acest fel Régine afla ceea ce eu nu fusesem în stare să-i spun, şi anume că, în absenţa sa, prinţul fusese în apartamentul ei.

— Mă bucur că-ţi place tabloul, răspunse prinţesa, dar regret că nu vii să-l admiri decât când nu sunt eu acasă.

Nu ştiu dacă aceste cuvinte rostite de Régine, cu o politeţe tot atât de rece ca şi cum ar fi fost adresate unui străin, i se părură prinţului că au un sens ascuns, dar îi aruncă imediat soţiei sale o privire pătrunzătoare; apoi rosti:

— Când eşti acasă, eşti întotdeauna mult prea anturată şi ştii şi dumneata că nimic nu e mai supărător decât un soţ în salonul soţiei sale, dimineaţa. Şi fiindcă tot a venit vorba despre prietenii dumitale, spune-mi, frumosul de Erfeuil e tot atât de prost pe cât e de frumos?

— E mai frumos ca niciodată.

— Şi de Hervillier mai are acele întristătoare pretenţii de cântăreţ? Tot aşa te roagă în şoaptă să-i ceri să cânte, prefăcându-se apoi că o face doar de hatârul dumitale? Un

vlăjgan ca el, de şase picioare înălţime, cu un spate de tambur major şi cu o voce de ţârcovnic!

— Domnul de Hervillier a făcut progrese: acum cântă fără să mai fie rugat.

— Şi acel enorm Dumolard, zise prinţul continuându-şi persiflajul, fratele „prietenei dumitale” – şi prinţul accentuă aceste două cuvinte cu o extremă rea-voinţă – acel om de o grăsime respingătoare, îşi mai pune, tot aşa, trăsura şi lojile, la dispoziţia femeilor frumoase, complezenţă pentru care a fost poreclit „domnul omnibus”?

— Domnul Dumolard continuă să fie dat de exemplu pentru atenţiile lui deosebite… răspunse prinţesa, care ţinea bine piept ironiilor soţului ei.

Numai că în acest schimb de glume, ce părea doar amuzant, exista ceva amar, rece, departe de acea veselie plăcută, comunicativă, care dă naştere la încredere şi la afecţiune.

— În legătură cu sora lui, întrebă cam acru prinţul, ştii că se vorbeşte mult, chiar foarte mult, despre noua dumitale prietenă?

— Despre noua mea prietenă?

— Da, despre doamna Wilson…

— Se vorbeşte, pentru că e o femeie la modă. Despre cine şi despre ce s-ar vorbi dacă n-aş fi eu?

— Păi, de pildă, se vorbeşte dacă există şi un domn Wilson, zise prinţul pe un ton de o ironie aproape insolentă.

— Ce întrebare ciudată pui…

— Pentru că nu l-a văzut nimeni pe acest… domn Wilson.

— Dacă existenţa bărbaţilor care nu apar niciodată în lume ar fi pusă la îndoială, replică Régine, apoi, dragul meu, şi a dumitale ar fi cam compromisă.

— Nu cred, sau mai curând trag nădejde că nu se poate face o comparaţie între mine şi domnul Wilson, zise prinţul cu trufie şi cu o ciudă prost ascunsă, fiindcă el face parte dintre acei oameni ridicoli care…

— Dragul meu, îmi dai voie să-ţi ofer puţin jeleu de ananas? E nemaipomenit, zise prinţesa, întrerupându-şi soţul, care, înţelegând că doamna de Montbar nu voia să mai continue acel gen de discuţie în faţa servitorilor, acceptă doar din convenienţă jeleul ce-i fusese oferit, căci nu se atinse de el.

Şi, după câteva momente de tăcere, reîncepu:

— Ducându-mă la dumneata să-ţi admir unul dintre tablouri,

am văzut pe o masă trei volume groase… Ce anume erau? Ori ai devenit şi dumneata o femeie savantă?

— Erau nişte gravuri… o colecţie de portrete istorice pe care domnul Just Clément a binevoit să mi-o împrumute. Caut un model de rochie pentru un bal costumat, şi domnul Clément m-a sfătuit să aleg ceva din gravurile acelea pe care i le-a lăsat tatăl său.

— Ce mai face căpitanul Just? întrebă prinţul, de astă dată fără acel accent ironic pe care-l avusese atunci când vorbise despre cei câţiva prieteni ai soţiei sale, ci cu seriozitate şi cu un fel de ezitare.

Am observat că, din clipa în care rostise numele căpitanului Just, prinţul n-o mai părăsise din ochi pe soţia sa, cercetând-o foarte atent. Régine se prefăcu a nu observa atenţia, ba aş putea chiar spune neliniştea cu care o privea prinţul, şi-i răspunse perfect calmă şi cu multă simplitate:

— Domnul Just Clément continuă să fie foarte mâhnit din pricina morţii tatălui său. Dar departe de a se teme să aducă vorba despre cel pe care-l regretă atâta, el, dimpotrivă, discută mult despre tatăl său. Încerc şi eu, cât pot, să-l consolez, pentru că eram foarte ataşată de acel bătrân, pe care-l veneram.

— Într-adevăr, doctorul Clément era unul dintre oamenii cei mai respectabili, răspunse prinţul. Dar, revenind la căpitanul Just, mâhnirea lui nu-şi prea găseşte locul printre eleganţii care te vizitează.

— Când domnul Clément doreşte să mă vadă, răspunse prinţesa, trimite dimineaţa un bileţel şi eu îl primesc destul de devreme, ca să nu se întâlnească cu celelalte persoane care mă vizitează.

— Foarte bine faci! Căpitanul are dreptul la un regim preferenţial atât din pricina situaţiei triste în care se află, cât şi pentru meritele sale deosebite. Căci, deşi e încă destul de tânăr, e un bărbat care, mărturisesc, impune şi merită o consideraţie deosebită.

Aceste ultime cuvinte au fost rostite de prinţ cu multă loialitate şi o sinceritate care m-au mişcat. Doamna de Montbar păru şi ea la fel de mişcată, căci, în loc să continue discuţia cu soţul ei pe un ton sec, de o politeţe rece, glasul i se îmblânzi şi deveni cald şi plăcut.

— Îţi sunt profund îndatorată, zise ea, că ai apreciat cu o atât

de generoasă imparţialitate un om care nu face parte din lumea noastră, dar care cred că va deveni unul dintre cei mai buni prieteni ai mei.

Fie că prinţul se căi pentru că cedase primului imbold lăudându-l pe merit pe căpitan, fie că răspunsul prinţesei nu-i plăcu, continuă pe un ton care mi se păru ironic şi cam forţat:

— Bănuiesc că n-ai să-i acorzi căpitanului acele întrevederi privilegiate decât până va isprăvi cu doliul.

— De ce? întrebă Régine.

— Pentru că domnul căpitan Just, deşi nu e tot atât de elegant ca eleganţii dumitale, nu e mai puţin fermecător, ba, dimpotrivă, zise prinţul râzând, e tot atât de spiritual pe cât e de savant, tot atât de amabil pe cât e de distins, tot atât de frumos pe cât e de curajos, aşa că nu văd niciun motiv pentru care n-ar fi un rival periculos.

— Ce nebunie! zise prinţesa.

— Nu ştii cine-i căpitanul Just, zise prinţul, şi nici cât poate fi de seducător! Se zice că a avut unele aventuri cam ciudate, că a iscat în sufletul unei femei o dragoste smintită. Un adevărat roman… Biata femeie a renunţat la tot ca să-l poată urma pe căpitan în Algeria, împotriva dorinţei acestuia, iar acolo nefericita a fost ucisă într-o încăierare între nişte arabi.

— Ai dreptate, zise prinţesa surâzând, totul e de necrezut şi imposibil, exact ca într-un roman.

— Dar eu vorbesc foarte serios, zise prinţul. Din păcate, nu pot să-ţi spun numele eroinei.

— Prefer să nu-l ştiu, răspunse prinţesa surâzând. Apoi, ridicându-se de la masă, adăugă: Te rog să mă ierţi că te părăsesc atât de curând, dar nu sunt încă îmbrăcată. Doamna Wilson trebuie să vină să mă ia, şi n-aş vrea s-o las să aştepte.

Părăsind la rândul lui masa, prinţul îi zise prinţesei:

— Rămâi cu bine, căci nu te voi mai vedea înainte de a pleca la Fontainebleau.

— Cu bine, zise prinţesa, şi nu sta prea mult.

— Doar ştii că mă grăbesc întotdeauna să mă reîntorc lângă dumneata, zise prinţul, după care intră în apartamentul său, în vreme ce soţia sa intră în apartamentul ei.

Oricât de nesemnificativă în aparenţă, discuţia dintre prinţ şi prinţesă mi-a dezvăluit clar relaţiile dintre ei. Se vedea cât de colo răceala ce domnea între soţi. Prinţului nu-i plăcea prietenia

soţiei sale cu doamna Wilson. Îl lăudase în chip loial pe căpitanul Just pentru calităţile sale, dar era gelos pe el din instinct, după cum, de altfel, eram şi eu… Căci inima mi se strânsese de durere când am auzit ce intimitate exista între Just şi Régine; ei bine, dacă eu, care nu nădăjduiam nimic din partea prinţesei, am simţit o gelozie atât de crâncenă, de josnică, de stupidă, ce trebuie să fi simţit prinţul, care era soţul acelei femei superbe?

. . . .

După ce am mâncat laolaltă cu ceilalţi servitori, m-am dus în salonul de aşteptare al prinţesei. Mă aflam acolo de o bună bucată de vreme, când iată că am auzit zgomotul unei trăsuri care intrase în curte. Nu după mult, am introdus-o pe doamna Wilson în salonaşul prinţesei. Când, după vreun sfert de ceas, cele două femei apărură în salonul de aşteptare, am rămas uluit. Mi-e cu neputinţă să descriu două frumuseţi atât de desăvârşite şi totuşi atât de diferite una de alta, cum erau doamna Wilson şi Régine.

Doamna Wilson era albă şi trandafirie, cu ochii mari, albaştri, şi cu părul negru; era îmbrăcată într-o rochie de catifea de un verde-pal, împodobită cu valuri de dantelă, prinse cu nişte bucheţele de boboci de trandafir. O coafură elegantă, în care se aflau aceleaşi flori, desăvârşea toaleta doamnei Wilson.

Mai înaltă decât doamna Wilson, dar la fel de zveltă, prinţesa avea o rochie de moar de culoarea paiului, peste care îşi pusese un fel de tunică scurtă din gaz alb, împodobită cu frunze naturale de camelii, prinse cu diamante care sclipeau pe frunzele verzi, aidoma unor picături de rouă. O cunună din aceleaşi frunze, fără flori, şi acestea presărate cu diamante, fusese aşezată pe fruntea albă a prinţesei. Rochia, foarte decoltată, aşa cum se purta pe atunci, îi lăsa goi umerii, braţele şi o parte din piept, toate albe ca de marmoră. Părul, de un negru mult mai închis decât cel al doamnei Wilson, nu mai era pieptănat lins şi despărţit în două printr-o cărare, ca dimineaţă, ci lăsat liber, în zulufi lungi şi mătăsoşi, ce-i mângâiau sânii pe jumătate dezgoliţi. O uşoară îmbujorare colora obrajii Réginei. Cele trei aluniţe erau negre ca abanosul, buzele de carmin erau umede, iar ochii mari şi negri erau deosebit de strălucitori.

După rochia de casă în care o văzusem dimineaţă, Régine apărea acum şi mai mult în toată voluptuoasa ei splendoare de

femeie tânără, a cărei frumuseţe fără seamăn încă nu i-o bănuisem. Când au ajuns în salonul de aşteptare, şi ea şi doamna Wilson râdeau; râzând, Régine era parcă şi mai frumoasă, căci avea nişte dinţi albi şi strălucitori ca perlele. Râdea, apropiindu-şi buchetul de buze, ca şi cum ar fi vrut să-şi ascundă acea veselie.

— Răutăcioaso, îi spuse doamna Wilson, din atâtea buchete minunate de flori, să-l alegi tocmai pe cel pe care ţi l-a trimis florăreasa...

— Şi aşa geloşii cine ştie cui vor atribui acest modest buchet cumpărat de la florărie.

— Sigur că celor mai la modă tineri din Paris, zise doamna Wilson.

Schimbând aceste vorbe cu doamna Wilson, prinţesa se înfăşură într-o mantie de satin de culoarea cireşelor coapte, dublată cu hermină, pe care camerista, venind după ea, i-o puse pe umeri, apoi Juliette îmi înmână o pereche de şoşoni de tafta neagră, vătuiţi, şi-mi spuse încet:

— Să dai şoşonii ăştia, care sunt ai doamnei prinţese, vizitiului şi să-i spui să aibă grijă de ei ca de ochii din cap. Apoi camerista se înapoie în dormitor, după ce-mi şopti trecând pe lângă mine: Nu uita că te aştept la ceai!

Când să iasă din salon, doamna Wilson îi spuse Réginei:

— Încheie-ţi bine mantia, draga mea, căci afară s-a lăsat un frig straşnic.

Cum din pricina buchetului şi a batistei pe care le ţinea în mână nu-şi putea încheia mantia foarte amplă şi foarte lungă, pe care trebui s-o ridice când coborî scara, prinţesa îmi întinse buchetul şi batista, spunându-mi:

— Să mi le dai când mă urc în trăsură.

Primind din mâna ei în mâna mea buchetul şi batista, al căror parfum urcă spre mine în valuri, am tresărit; mi-am urmat însă încet stăpâna, văzând-o cum coboară cu pas uşor treptele largi ale scării de marmoră. Doamna Wilson, care mergea cu câţiva paşi mai înapoi, observând că prinţesa era încălţată doar cu o pereche de pantofiori subţiri, de satin alb, îi zise cu reproş:

— Cum, draga mea, pe frigul ăsta nu ţi-ai pus şoşonii?

— O să mi-i pun după ce ies de la bal, zise prinţesa.

— Şi tot timpul, cât va ţine spectacolul de la Teatrul Italian, vrei să stai cu picioarele îngheţate? Şi când vei ieşi de la teatru,

ce vei face? Ţi-am spus că afară e foarte frig. Nu-ţi voi îngădui să mergi astfel! Te rog să-ţi pui numaidecât şoşonii! Şi n-ai să-i scoţi decât când vom ajunge la bal!

— Bine, tirano, zise prinţesa surâzând, nu-mi rămâne decât să te ascult.

Vorbind astfel, prinţesa şi prietena ei se opriră pe ultimele trepte ale scării; Régine îmi spuse:

— Dă-mi batista şi buchetul şi pune-mi şoşonii!

Şi luându-mi batista şi buchetul, doamna de Montbar se sprijini de una din balustradele scării. Am îngenuncheat în faţa prinţesei. Când am luat în mână acel picior de copil, încălţat în satin alb şi strâns într-un ciorap atât de fin, încât prin ţesătura diafană se vedea pielea din care se înălţa un uşor parfum de stânjenei, când am închis bridele de tafta, când am strâns în palma mea glezna delicată şi când, în sfârşit, am simţit cutele rochiei sale atingându-mi obrazul, am crezut că-mi voi pierde minţile… Tâmplele îmi zvâcneau, mâinile tremurătoare îmi ardeau atât de tare, încât am fost ferm convins că stăpâna mea trebuie să le fi simţit fierbinţeala prin ciorapul subţire de mătase. Dar ea n-a băgat de seamă acest lucru… căci în vreme ce eu, pierdut, stăteam în genunchi la picioarele ei, ea discuta ceva, în şoaptă, cu doamna Wilson. Apoi am auzit câteva triluri de râs care le întrerupseră discuţia. Sarcina mea odată îndeplinită, m-am ridicat clătinându-mă; fără să se uite la mine, prinţesa îmi spuse, îndreptându-se spre vestibul:

— Martin, te rog să mă aştepţi…

— Da, doamnă prinţesă, am răspuns, bâlbâindu-mă uşor.

Valeţii casei se ridicară respectuoşi la trecerea prinţesei. Doi dintre ei se duseră să deschidă cele două canaturi ale uşii care dădea pe peron. La lumina celor două mari felinare de aramă ale trăsurii, le-am văzut pe cele două femei urcându-se într-o berlină elegantă, la care erau înhămaţi doi minunaţi bidivii suri, cu hamuri strălucitoare. Tremurând încă din pricina voluptăţii pe care o simţisem, m-am uitat după trăsura care se îndepărta, cufundat într-un fel de extaz, când iată că am fost brusc adus la realitate de vocea groasă a unui valet care, închizând cu zgomot uşa de la intrare, după plecarea prinţesei, a strigat cu grosolănie:

— S-au cărat!

. . . .

Pradă unei tulburări de nespus, bântuit de gânduri smintite, înflăcărate, am simţit o silă de nedescris când mi-am adus aminte că trebuia să mă duc la ceaiul dat de camerista prinţesei. Aş fi preferat să rămân în odaia mea până la ora când trebuia s-o aştept pe prinţesă. Dar aducându-mi aminte de ceea ce-mi spusese doctorul Clément în legătură cu planurile tenebroase ale contelui Duriveau, m-am gândit că s-ar putea să mai aflu câte ceva dacă mă duceam, totuşi. De altfel, aşa cum se întâmplă de obicei, când ai o bănuială, înclini să vezi peste tot numai duşmani şi numai capcane. Aşa am păţit şi eu. Gândindu-mă la strânsa prietenie dintre prinţesă şi doamna Wilson, m-am întrebat dacă nu cumva aceasta din urmă nu urmărea s-o târască pe Régine în vârtejul petrecerilor, ea, care trăise până atunci într-o tristeţe solitară; dacă acea schimbare atât de bruscă a obiceiurilor sale favoriza cumva planurile de răzbunare ale contelui Duriveau? Şi apoi, ca să vă mărturisesc deschis adevărul, eram – fără voia mea – gelos pe doamna Wilson. Sfaturile sale o convinseseră pe Régine să renunţe la viaţa austeră de până atunci. Ardoarea ei înflăcărată pentru distracţii era probabil simulată; totodată, mi se părea că devotamentul meu îi era mai puţin folositor doamnei de Montbar din moment ce ea se distra astfel, în societate. Aş fi preferat s-o văd tristă, abătută, la fel ca în trecut, ca s-o pot smulge într-o zi din acea tristeţe, din acea izolare, redându-i afecţiunile pe care probabil că le regreta amar. Acele reticenţe, gelozia, calculele meschine pe care le făceam, sigur că erau nedemne de mine şi mai ales copilăreşti. Dar, din păcate, inima nu judecă niciodată…

De altfel, mai exista un motiv pentru care voiam să mă duc la ceaiul domnişoarei Juliette, în pofida silei pe care o simţeam. „Se prea poate, îmi spusese doctorul Clément, ca domnul Duriveau, pentru a-şi atinge scopul, să introducă printre slugile prinţesei un om de-al lui…” Nevăzându-mi colegii de muncă decât la masa de dimineaţă şi seara, la cină, mese de altfel destul de scurte pentru ca celelalte slugi să aibă încredere în mine şi să se apuce să-mi facă unele confidenţe, sigur că nu putusem observa nimic care să mă intereseze.

Reuniunea din seara aceea, mai intimă, mai însufleţită, poate că avea să-mi înlesnească unele observaţii. Domnişoara Juliette şi o altă cameristă a prinţesei, care avea grijă de lenjerie, amândouă destul de tinere, păreau nişte femei cinstite şi

inofensive; valetul prinţului, un servitor bătrân, care asistase la naşterea stăpânului său, mi se păru a fi un om serios, minuţios, veşnic absorbit de importanţa funcţiilor sale. Cât despre bucătar (nu mă refer la băiatul şi la fata care ajutau la bucătărie, fiindcă n-aveam de-a face cu ei), era un bărbat de treabă, retras, palid şi umflat.

Când am intrat în odaia domnişoarei Juliette, ceilalţi invitaţi şi sosiseră. Brusc, mi-am dat seama că aveam să aud în seara aceea o mulţime de taine pe care servitorii le ştiau despre stăpânii lor. Am fost primit cu multă bunăvoinţă de societatea domnişoarei Juliette, care m-a prezentat invitaţilor săi, spunându-le:

— Domnul Martin este noul valet al doamnei prinţese. Apoi, prezentându-mi pe rând invitaţii, la un moment dat mi-a spus: Domnişoara Isabeau, camerista doamnei Wilson.

— Am avut plăcerea s-o cunosc pe domnişoara azi-dimineaţă, am spus înclinându-mă.

— Doamna Lambert de la doamna marchiză de Hervieux, spuse Juliette, prezentându-mi o femeie tânără, cu un chip foarte plăcut, pieptănată frumos şi îmbrăcată cu gust.

Mi-am amintit că, la masă, prinţul o anunţase pe prinţesă că se duce la vânătoare, între alţii, şi cu marchizul de Hervieux. Deci domnul de Hervieux era soţul acelei femei tinere şi încântătoare pe care o văzusem, când fusesem cu Mareuil la Luvru, expusă cu cruzime bârfelilor neruşinate ale servitorilor ei.

Domnişoara Juliette termină de prezentat partea feminină, spunându-mi surâzând:

— Domnişoara Astarté, de la doamna ministru de justiţie.

Am salutat-o pe domnişoara Astarté, al cărei nume era atât de pretenţios. Chipul femeii mi s-a părut impertinent şi ironic. Astarté avea treizeci şi şase de ani. În tinereţe trebuie să fi fost remarcabil de frumoasă; avea un păr deosebit de frumos şi foarte negru, dinţii sclipitor de albi şi o talie de o eleganţă desăvârşită. Nici doamnele din lumea mare nu erau îmbrăcate cu mai mult gust şi eleganţă ca domnişoara Astarté. Peste părul despărţit în două printr-o cărare, purta o bonetă de seară din tul, împodobită cu bucheţele mici de flori de cireş; rochia de catifea neagră îi era închisă până la gât, iar pantofii frumoşi de satin negru cu care era încălţată mi-i amintiră pe cei ai prinţesei.

— O mai aşteptăm pe doamna Gabrielle, menajera contelui

Duriveau, îmi spuse Juliette, dar stăpânul ei e un tiran atât de înfricoşător, încât nu ştii niciodată cum stai cu el.

Auzind aceste cuvinte, m-am felicitat că venisem la ceai.

Personalul masculin era mult mai puţin numeros. Se reducea doar la doi dintre confraţii mei; domnişoara Juliette mi-i prezentă pe rând.

— Domnul Benard, omul de încredere al domnului Lebouffi, faimosul deputat, şi domnul Charles, poreclit Leporello, valetul domnului baron de Saint-Maurice, leul leilor, supranumit Don Juan.

Între felul cum arătau cei doi servitori exista aceeaşi deosebire ca şi între stăpânii lor. Omul de încredere al domnului Lebouffi, celebrul deputat, era un bărbat înalt, îmbrăcat în negru, grav, plin de sine, cu părul cărunt şi rar. Îmi înapoie salutul cu o răceală aproape parlamentară. Leporello (poreclă care-mi dovedea că servitorii nu erau chiar atât de inculţi), departe de a semăna cu valetul fricos al lui Don Juan, era un bărbat tânăr şi frumos, cu chipul deschis, îndrăzneţ, cu mişcări agere, cu maniere cavalereşti. Îşi purta cu destulă eleganţă hainele, care sigur că mai înainte aparţinuseră stăpânului său. Mi se păru a fi răsfăţatul tuturor femeilor de acolo şi se arătă foarte asiduu faţă de Astarté, regina seratei.

— Îl mai aşteptăm şi pe frumosul Foédor, îmi spuse domnişoara Juliette, dar nu trebuie să contăm pe el mai mult decât pe doamna Gabrielle, menajera contelui Duriveau.

— Stăpânul lui, i-am spus Juliettei, încercând să fiu la unison cu invitaţii, e tot atât de tiran ca şi contele Duriveau?

Întrebarea mea a fost primită cu un hohot de râs general. Văzându-mă deconcertat, omul de încredere al deputatului îmi veni în ajutor şi-mi spuse cu un aer atotştiutor:

— Onorabilul nostru coleg, neştiind, desigur, cine e persoana pe care o slujeşte Foédor, întrebarea lui e firească.

— Adevărat, adevărat, rostiră mai multe glasuri.

— Dragul meu, îmi spuse Leporello cu un aer degajat, frumosul Foédor nu are stăpân, ci are stăpână, al cărei stăpân e el, pricepi?

— Vai, Leporello, strigară mai multe persoane pe un ton de reproş. Ce limbă afurisită ai! Să-i spui acest lucru tocmai domnului Martin… Nu vezi în ce situaţie neplăcută l-ai pus?

Într-adevăr, auzind cele spuse de amicul Leporello, fără să

vreau, m-am gândit la Régine, m-am făcut roşu ca focul şi, cu toate eforturile mele de a-i răspunde cu glas sigur lui Leporello, am îngăimat:

— Adevărul e că… da… n-am prea înţeles… despre ce-i vorba…

— Iată cum stau lucrurile, dragul meu, zise Leporello cu un aplomb aproape obraznic: frumosul Foédor se află în slujba marchizei Corbinelli; Foédor e înalt de cinci picioare şi şapte degete, are douăzeci şi cinci de ani, e proaspăt ca un trandafir şi are nişte favoriţi superbi, tot atât de negri ca şi părul lui Astarté. Acum, pune acest tânăr superb alături de stăpâna lui, care are cincizeci de ani, care poartă diamante în toiul zilei şi se boieşte ca la carnaval, care poartă o perucă brună şi rară prin care i se vede scăfârlia, şi vei înţelege de ce ţi-am spus că frumosul Foédor este stăpânul stăpânei sale. Ce, treaba asta te miră?

— Pe legea mea, sigur că mă miră! am răspuns trecând peste tulburarea de care mă simţeam cuprins. Şi nu numai că mă miră, dar bănuiesc că trebuie să li se pară ciudată tuturor. Nu-i aşa, doamnelor? am adăugat, nădăjduind să generalizez discuţia şi să scap de atenţia al cărei obiect devenisem.

— Ciudat? Câtuşi de puţin, zise Astarté. Poate că nu se întâmplă să vezi acest lucru tot atât de des ca reversul medaliei: adică tot atât de des ca stăpânii care-si înşală consoartele cu noi, cameristele. Dar astfel de cazuri se întâlnesc destul de des… Când eram la ducesa de Rullecourt, a avut loc povestea aceea faimoasă a baroanei de Surville cu acel găligan de Laforet, şeful vânătorilor bărbatului ei; de altfel, trebuie să mărturisesc că baroanei îi plăcea grozav vânătoarea.

— Da, spuse şi bătrânul Louis, valetul de cameră al prinţului de Montbar, l-am auzit adesea pe tata – care crescuse în palatul prinţului de Soubise – spunând că, sub vechiul regim, foarte multe doamne de la Curte aveau valeţi de cameră coafori şi că găliganii ăia nu se ocupau numai cu pieptănatul stăpânelor lor… mă rog, înţelegeţi cam despre ce anume e vorba…

— Cred că sub vechiul regim, zise omul de încredere al deputatului, umflându-şi obrajii, nu exista niciun fel de morală. Pe atunci încă se mai practica „dreptul seniorului” şi multe altele…

— Bun! Iată-l pe Benard vorbind ca şi stăpânul său, deputatul! zise râzând Leporello.

— Fiindcă tot veni vorba despre stăpânul meu, zise Benard, frumoasă Astarté, anunţ-o pe nevasta ministrului dumitale că mâine soţul ei să se ţină tare pe poziţie…

— Păi de ce?

— Fiindcă stăpânul meu, deputatul, a perorat şi a gesticulat astăzi mai bine de două ceasuri în cabinetul de toaletă al soţiei sale, în faţa oglinzii ovale.

— Ah, ce mai farseur!

— O adevărată comedie, zise omul de încredere al deputatului. Fiindcă nu avea tribună, a pus – cu fundul în sus – baia doamnei, s-a aşezat în faţa ei bătând în tabla groasă fie cu pumnul, fie cu palma, desfăcându-şi larg braţele în faţa oglinzii, ca un caraghios, aruncându-şi lui însuşi nişte priviri încruntate ce zvârleau fulgere, arătându-şi pumnul şi tratându-se în oglindă exact cum l-ar fi tratat pe ultimul dintre tâmpiţi.

— Deci făcea repetiţie? îşi punea la punct scena pe care urmează să i-o facă mâine ministrului nostru?

— Sigur, zise Benard. A repetat-o de vreo douăzeci de ori… Aproape de sfârşit, ameţit de succes, l-am auzit din antecameră cum răcnea: „Am alergat la această tribună (şi arăta cada pusă cu fundul în sus) sub imboldul unei emoţii neaşteptate… Franţa e acolo şi vreau să mă audă…” Ei, şi tocmai cuvintele „sub imboldul unei emoţii neaşteptate” nu-i reuşeau, fiindcă nu era emoţionat câtuşi de puţin. Până la urmă, după ce s-a chinuit nu ştiu cât, a izbutit… Ei, şi când zicea „Franţa e acolo”, făcea un gest larg, arătând către şifonierul doamnei, adăugă omul de încredere al deputatului, râzând în hohote împreună cu ceilalţi.

— Dar tu cum o duci cu ministreasa ta? o întrebă Juliette pe Astarté. Continui să-i faci viaţa amară?

— Te cred… Uite, astă-seară, nu voia să plece la bal decât la ora zece. Ei bine, eu, care voiam să fiu aici la opt, i-am spus că aveam de gând să plec, şi că o pofteam ca imediat ce isprăvea cu masa să vină s-o îmbrac, şi asta cât mai repede cu putinţă. Cum înfulecă exact ca un căpcăun, am crezut c-o să crape mâncând, zău aşa… Acum stă ca Maica Precista şi aşteaptă, în faţa pendulei, să se facă ora zece, ca să plece la bal. Doamne, şi ce rochie are, cât e de împopoţonată şi de lipsită de gust…

— Deci ai un talisman, domnişoară, i-am spus lui Astarté, din moment ce faci astfel ce vrei din stăpâna dumitale…

— Talismanul ei, spuse Juliette râzând, constă în faptul că a

fost timp de cincisprezece ani prima cameristă a doamnei ducese de Rullecourt, frumuseţea cea mai la modă din timpul Restauraţiei şi că doamna Poliveau – aşa se numeşte ministreasa lui Astarté – e atât de mândră, atât de onorată s-o aibă în slujba ei pe camerista ducesei, încât Astarté face numai ce vrea ea în casa stăpânei sale, care e din cale-afară de fericită că o are.

— Acum înţeleg, i-am spus lui Astarté.

— Ăsta e tot secretul meu, mi-a răspuns ea. Numai că stăpânii mei sunt atât de burghezi, de înapoiaţi şi de murdari… Dar orice-aş face, nu-i pot scoate din ale lor! Uneori îmi vine să şi râd… Când apare câte una din prietenele stăpânei s-o vadă – de pildă nevasta ministrului de finanţe sau nevasta ministrului de interne –stăpâna mă sună sub pretext că vrea să-mi dea vreo poruncă, apoi le spune încet prietenelor sale, arătându-mă cu privirea: „E camerista mea; a slujit vreme de cincisprezece ani la faimoasa ducesă de Rullecourt”, şi stăpâna se umflă în pene, iar celelalte turbează.

— Ca să vezi! strigă Leporello, râzând în hohote. Eu cunosc un prostovan de stăpân care-şi salută el, primul, vizitiul, pentru că ăla e englez şi a slujit la faimosul lord Chesterfield.

— Altă trăsnaie! zise Astarté. De dimineaţă până seara stăpâna mea mă întreabă: „Scumpa mea, cum se îmbrăca ducesa? Cum se pieptăna ducesa? Ce fel de lenjerie purta doamna ducesă? Ce fel de bonete de dormit avea doamna ducesă?” Eu cred, Dumnezeu să mă ierte, că într-o bună zi o să mă întrebe cum se… doamna ducesă!

Un hohot general de râs întrerupse verva cameristei Astarté, care continuă:

— Şi ministrul! Acelaşi cântec, dar pe altă melodie.. Burghezul ăsta, care habar n-are cum să trăiască, e foarte vanitos, şi atunci toată ziua mă întreabă: „Drăguţă, cum se îmbrăca domnul duce? Drăguţă, cum se servea o masă la domnul duce?”

— Sunt sigur că nu ne spui chiar totul, frumoasă Astarté, zise omul de încredere al deputatului. De pildă, sunt sigur că ministrul dumitale te-a întrebat: „Drăguţă, nu-i aşa că domnul duce îţi făcea curte?”

— Poţi fi sigur de asta! răspunse Astarté. Într-o zi, când îl apucase zbenguiala, mi-a zis: „Drăguţă, sunt sigur că domnul duce te-a găsit fermecătoare şi ţi-a şi dovedit acest lucru!” „Nu, domnule, i-am răspuns grăsanului, căci pentru a-mi dovedi acest

lucru, domnul duce ar fi început prin a-mi mobila un apartament şi a-mi da o sută de mii de franci pentru a mă stabili în el!” Când a auzit una ca asta, ministrul a holbat ochii, a făcut de două ori „hâm! hâm!” şi a şters-o. Totuşi, credeţi-mă că mi se pare din cale-afară de dificil să-i fac educaţia grăsanului şi să-l învăţ manierele frumoase. E atât de urât, de jegos şi de avar, încât l-am ameninţat că-i spun totul neveste-si dacă mai insistă, ba chiar şi dacă nu mai insistă. Aşa că, datorită virtuţii mele, fac din menajul stăpânilor mei ce vreau eu; ofer slujbe bune funcţionarilor mărunţi şi uşierilor, ca şi cum aş fi eu ministru.

— Asta înseamnă că n-ai să-i refuzi un mic serviciu unui prieten intim, zise Leporello.

— Eu cer o slujbă bună pentru fratele uneia dintre prietenele mele, zise camerista marchizei de Hervieux. Am să-ţi spun eu mai pe larg despre ce este vorba, Astarté.

— Poţi să-mi ceri orice; fiindcă e de-ajuns să-i spun ministrului meu: „Domnul duce, care era gentilom în Camera lui Carol al X-lea, n-ar fi refuzat niciodată o rugăminte a vreunei persoane din casa lui, şi totul se aranjează. Nu există oameni mai orgolioşi decât înfumuraţii ăştia!

— Şi când te gândeşti, zise intendentul nostru, că am un văr, un băiat curajos şi de treabă, care – înainte de revoluţia din iulie – făcea parte dintr-o societate secretă, unde toţi juraseră pe pumnale „ură regilor, nobililor şi preoţilor”… şi că vărul ăsta al meu l-a văzut de o sută de ori pe ministrul dumitale, pe atunci un Poliveau oarecare, jurând şi răsjurând ca un turbat „ură regilor, nobililor şi preoţilor”.

— Ca să vezi! zise Astarté. Şi acum face pe smeritul în faţa oricărui popă; chiar ieri m-a întrebat, bulbucându-şi ochii: „Drăguţă, domnul duce se ducea în fiece duminică la biserică, nu-i aşa?” „Da, domnule, i-am răspuns, se ducea în fiecare duminică la slujbă şi dădea în fiecare an câte douăzeci şi cinci de mii de franci pomană pentru ţăranii de pe moşiile sale.” Auzind acest lucru, burghezul meu a făcut din nou „hâm! hâm”, şi-a vârât capul rotund ca o bilă între umerii rotofei, întocmai ca un melc care se vâră în cochilie, şi a plecat.

Discuţia aceasta a fost întreruptă de sosirea bucătarului nostru; personajul şi-a făcut o intrare triumfală, căci era urmat de ajutorul său, care ducea o tavă mare pe care se aflau vreo şase platouri cu prăjiturele abia scoase din cuptor. Cei de faţă

primiră cu aplauze această atenţie culinară. Prăjiturile au fost aşezate pe masă, alături de un serviciu de ceai dintr-un foarte frumos porţelan englezesc.

— Vă cer scuze, doamnelor şi domnilor, zise bucătarul, fiindcă am fost silit să mă prezint îmbrăcat astfel – şi-şi arătă halatul alb şi boneta de bucătar – dar n-am mai avut timp să mă schimb. Aşa că vă rog să scuzaţi ţinuta unui soldat care iese din focul… cuptorului!

— Cea mai bună scuză a dumitale sunt bunătăţile astea, zise Astarté, arătând spre prăjiturile aşezate în mod egal pe farfuriile de pe masă.

— Trag nădejde că doamnele vor fi încântate; vă recomand mai ales aceste berjere cu frişcă, presărate cu fragi. E o prăjitură de prim rang… Marele Carême, sub ordinele căruia am avut onoarea să servesc în timpul Congresului de la Viena, le-a inaugurat la masa ambasadorului Franţei, cu o zi înainte de a oferi el acel dineu fatal.

— Domnule bucătar-şef, de dragul domnului Martin, care nu cunoaşte povestea, ne sacrificăm şi mai ascultăm o dată istoria aia cu dineul, zise Juliette.

— Ce poveste? întrebă Leporello.

— Deci sunt doi care n-o cunosc! râse Astarté. Hai, domnule bucătar-şef, mai spune-o o dată…

— Aş dori tare mult să aud această poveste, am spus şi eu.

— Dacă revin asupra acestei istorisiri, o fac numai pentru a protesta împotriva laşităţii şi trădării. În două cuvinte, iată despre ce e vorba: ne aflam la Viena, unde aveam onoarea de a lucra la domnul ambasador al Franţei. Membrii corpului diplomatic mâncau pe rând unii la alţii; chiar aveau obiceiul să spună: „Azi mâncăm în Franţa, sau în Anglia, sau în Rusia”, după cum era cazul. Vă daţi seama ce rivalitate exista între bucătarii-şefi ai ambasadelor. În ajunul semnării tratatului, toată lumea urma să ia masa la prinţul de Metternich. Era masa cea mai importantă a Congresului, atât de importantă, încât prinţul a alcătuit, cu mâna lui, meniul, adăugând în josul listei: „Să pregătiţi acest meniu aşa cum l-aţi pregăti pentru nişte capete încoronate”.

— Faptul mi se pare foarte interesant, i-am spus bucătarului-şef. Ai zice că era vorba nu de o masă, ci de o afacere de stat.

— Nu de o afacere de stat, ci de o afacere a Europei,

domnule! strigă bucătarul-diplomat. Şi veţi vedea de ce… Până atunci existase între ambasadori – aşa cum am mai spus – o rivalitate loială; din păcate, această loialitate luă sfârşit în ziua acelui dineu solemn. Un ticălos, un laş, a cumpărat pe unul dintre ajutoarele bucătarului prinţului de Metternich; pungaşul a pus în bucate nu ştiu ce praf sau licoare sau ce-o fi pus…

— Oh, oh, cam bănuiesc eu despre ce e vorba, zise Leporello râzând.

— Nici nu apucaseră să ajungă la desert, strigă bucătarul în indignarea lui împotriva unui procedeu atât de nedemn, că cei mai mulţi dintre membrii corpului diplomatic, simţind nişte necesităţi urgente, au fost obligaţi să părăsească masa. A doua zi, unii avură uşoare indispoziţii de aceeaşi natură, aşa că semnarea tratatului a fost amânată cu trei zile. Şi numai Dumnezeu ştie câte intrigi s-au ţesut în cele trei zile! adăugă bucătarul, pe un ton misterios şi diplomatic. Partea cea mai proastă a afacerii, zise trist omul, e că autorul acelei ticăloşii, neputând fi descoperit, bănuielile au planat când asupra Angliei, când asupra Rusiei, când asupra Franţei… Auziţi, asupra Franţei! Oh, protestez şi voi protesta întotdeauna în legătură cu această învinuire! Dacă mi-e îngăduit să acuz pe cineva, ei bine, acuz Prusia, căci bucătarul ei era un om de nimic, care umbla după câte o pleaşcă, aşa cum umblă şi ministrul dumitale, domnişoară Astarté.

— Cred şi eu! Să te ferească sfântul să iei masa la un ministru! replică Astarté.

— Afară de unul, răspunse bucătarul, fiindcă trebuie să fim drepţi. E vorba de domnul conte de M., care a fost ministru de externe şi la care am pregătit întotdeauna dineuri pentru câte cincizeci de persoane, unde se servea mâncare caldă, excelent gătită. Dar contele de M. Era un senior care nu renunţase la vechile tradiţii. Cele mai cumplite mi s-au părut mesele unui american putred de bogat, la care am fost silit să slujesc trei luni de zile… Jigot cu fasole, varză cu carne de vacă şi prăjitură cu cartofi… ăsta era meniul zilnic, dar de şase ori pe lună nişte dineuri, oh, nişte dineuri demne de marele Carême… E drept că a doua zi vindea unui restaurant de mâna a doua desertul şi ce mai rămânea din mâncare. Cum nu eram obişnuit cu astfel de maniere, mi-am luat catrafusele şi am plecat. De altfel, să ştiţi că sunt multe case în care lucrurile se petrec astfel.

— Sunt convins că şi la mulţi dintre „eleganţii” noştri, zise Leporello, pentru că numai nevestele notarilor şi ale miniştrilor continuă să le mai zică „lei”. Aceşti tineri au un cont de o sută de franci la lenjereasă şi de două mii de franci la croitor. N-o spun asta pentru stăpânul meu, căci, după domnul mareşal de S., stăpânul meu e unul dintre cei mai eleganţi bărbaţi din Paris. Şi fiindcă tot veni vorba despre stăpânul meu, vreau să vă spun că dimineaţă i-am salvat viaţa, căci dacă nu eram eu, mâine s-ar fi bătut în duel cu domnul de Blinval şi ar fi fost ucis în mod tot atât de sigur pe cât sunt de sigur că dumneata, Astarté, ai cei mai frumoşi ochi din lume.

— Vai, Dumnezeule! Povesteşte-ne şi nouă ce s-a întâmplat, Leporello! zise Juliette.

— Dar să fim bine înţeleşi… Totul rămâne între noi, ca de obicei! zise Leporello înainte de a-şi începe povestirea, trecându-şi degetele prin răscroiala vestei sale viu colorate.

— Ei drăcie! Te mai îndoieşti de aşa ceva? răspunseră toţi într-un glas.

— Stăpânul meu, începu Leporello, este, după cum ştiţi, amantul doamnelor de Beaupréau şi de Blinval, dar se pare că mai mult al doamnei de Blinval…

— Cum, şi al doamnei de Beaupréau? întrebă camerista doamnei de Hervieux. Asta e o cucerire nouă…

— Din după-amiaza zilei de 17 noiembrie, răspunse Leporello. Dimineaţă, m-am dus să lac focul într-un al doilea mic apartament pe care stăpânul meu a fost obligat să-l închirieze din pricină că i-a sporit „clientela”. Dar, ca să ne întoarcem la domnul de Blinval, aflaţi că este prietenul intim al stăpânului meu, având în vedere că stăpânul meu e amantul nevestei acestuia.

— Aici treaba nu e ca la noi, zise camerista marchizei de Hervieux, acea încântătoare tânără blondă pe care o văzusem pe peronul muzeului Luvru. Domnul marchiz n-are ochi să-l vadă pe domnul de Bellerive.

— Fiindcă tot veni vorba despre stăpâna ta, zise Juliette prietenei sale, după ce Leporello îşi va isprăvi povestirea, să-mi aduci aminte să-ţi spun ceva care-i va face plăcere stăpânei tale. Şi acum, Leporello, continuă…

— Deci dimineaţă am părăsit apartamentul stăpânului meu şi m-am dus să dau unele porunci rândaşilor de la grajd. Servitorul

care ştergea praful rămăsese sus. Domnul de Blinval sosind, a văzut uşa deschisă şi a intrat la stăpânul meu. Tâmpitul de servilor nu-mi spune nimic şi iată că peste zece minute vine un comisionar cu o scrisoare de la doamna de Blinval. Comisionarul îmi spune că e foarte urgentă şi că aşteaptă răspuns. Eu, care habar n-aveam că domnul de Blinval se află la stăpânul meu, intru cu scrisoarea şi-l văd pe domnul de Blinval fumându-şi liniştit ţigara şi râzând în hohote.

— Ah, Dumnezeule… făcu Juliette.

— Şi acum ai ieşit din încurcătura asta, Leporello? strigară câteva femei,

— Nu prea rău, zise Leporello umflându-se în pene. Nu prea rău… Văzându-mă intrând cu scrisoarea pe tavă, stăpânul meu a întins mâna s-o ia, zicând: „De la cine e scrisoarea?” Soţul, care se afla foarte aproape de el, nu se putea să nu vadă adresa de pe plic şi să nu recunoască scrisul neveste-si.

— Hai, Leporello, nu ne mai fierbe atât! Zi odată ce s-a întâmplat! strigă înfierbântată Juliette.

— Să spun un nume fals, nu-mi ajuta la nimic… Scrisul îţi sărea în ochi, zise Leporello.

— Dar termină odată, pentru numele lui Dumnezeu!

— Atunci, dându-mă înapoi cu tava şi ieşind cu scrisoarea din raza privirii soţului, i-am zis, râzând, stăpânului meu: „Nu pot să-i dau această scrisoare domnului baron de faţă cu domnul viconte…” „Păi de ce?” mă întrebă stăpânul meu. „Pentru că domnul viconte cunoaşte scrisul de pe plicul acestei scrisori”, am răspuns eu zâmbind. „Afurisitul de Leporello! Ce aplomb are!” zise soţul râzând cu hohote, în vreme ce stăpânul meu, avertizat de mine printr-o privire, s-a ridicat, a luat scrisoarea de pe tavă, a citit-o şi a băgat-o imediat în buzunar, după ce a văzut de la cine este.

— Bravo, Leporello, strigară mai multe glasuri.

— În vreme ce stăpânul meu citea, continuă Leporello, soţul spuse, întinzându-şi picioarele în faţa focului: „Hm… Va să zică scrisul mi-e cunoscut… De la cine dracu poate fi scrisoarea? Apoi strigă dintr-odată: Pun rămăşag că e o scrisoare de la Fifine…” Fifine era o balerină de mâna a doua de la Operă, mititică şi nostimă foc, care a fost amanta mai tuturor domnilor de la club. „Cum dracu de ghiceşti totul, Blinval? Ţie nu ţi se poate ascunde nimic”, răspunse bietul meu stăpân, care era lac de sudoare. Ei

bine, adăugă Leporello, cutez să spun că, fără sclipirea mea de inteligentă, s-ar fi întâmplat în mod sigur o mare nenorocire, fiindcă domnul de Blinval e curajos ca un leu, trage cu pistolul ca un oştean de meserie, aşa că mâine bietul meu stăpân ar fi fost mort dacă soţul ar fi văzut acea scrisoare. Ceea ce nu-i împiedică pe stăpânii noştri să spună despre noi: „Ah, canaliile astea de servitori...”

— Povestea asta îmi aduce aminte de admirabilul sânge rece al amantului ducesei de Rullecourt, zise Astarté, şi poţi să-i dai reţeta, cu prima ocazie, stăpânului dumitale, Leporello. Amantul a primit o scrisoare de la ducesă în condiţii absolut asemănătoare, numai că el nu avea un Leporello atât de isteţ care să-l scoată din încurcătură. Tâmpitul de valet i-a adus deci amantului scrisoarea ducesei. „Ia te uită, zise ducele, o scrisoare de la nevasta mea! Deci îţi serie?” Amantul n-a răspuns nimic, a citit scrisoarea cu un superb sânge rece, apoi i-a răspuns ducelui: „Duceţi-vă dracului şi tu şi nevastă-ta!” „Cum?” „Poftim, îţi dau şi bacşiş!” Şi luând de pe colţul şemineului doi ludovici, i-a dat ducelui. „De ce-mi dai doi ludovici?” a întrebat soţul mirat. „Ei drăcie, pentru una din chetele acelea insuportabile cu care toate doamnele care le patronează ne urmăresc ca nişte jandarmi; văd că nici măcar nevastă-ta nu mă cruţă!” Şi spunând acestea, aruncă scrisoarea în foc.

— Mda... Bine jucat! ziseră mai multe glasuri.

Cu cât pătrundeam mai adânc în mediul acelei servitorimi de case mari, cu atât apreciam mai mult justeţea reflecţiilor lui Leporello. Sigur că majoritatea invitaţilor domnişoarei Juliette deţineau secrete cumplite, ce ameninţau tihna şi onoarea familiilor stăpânilor lor. Această idee mi-a fost aproape imediat confirmată de doamna Lambert, camerista doamnei de Hervieux.

— Leporello are dreptate, spuse ea; cel mai adesea stăpânii ne tratează rău şi totuşi de multe ori nu ţine decât de noi ca să turnăm gaz peste foc, în foarte multe căsnicii, să prilejuim despărţiri, procese, dueluri mortale.

— E cât se poate de adevărat, confirmară mai multe glasuri.

— În ce mă priveşte, zise doamna Lambert, cunosc pe unul care ar putea fi arestat ca un criminal de rând, dacă nu cumva ar putea fi chiar trimis la galere; şi vă rog să mă credeţi că e vorba de unul dintre personajele cele mai moţate de azi... De nevastă-sa ce să mai vorbim... E toată ziua la biserică şi face pe marea

doamnă.

— Ca să vezi… ziseră mai multe persoane.

— Dacă aş vrea, continuă doamna Lambert, aş putea duce de râpă acel menaj, care e tot atât de avar pe cât e de ipocrit şi care are o rentă de peste trei sute de mii de livre.

— Spune-ne ce s-a întâmplat!

— Menajul despre care vă vorbesc trebuia să moştenească un unchi imens de bogat, cu condiţia ca femeia să aibă un copil. Văzând că nu putea avea copii, s-a înţeles cu bărbatul ei să se prefacă cum că ar fi însărcinată. Sigur că stăpâna mea a trebuit la un moment dat să apeleze la ajutorul meu. Doar eram camerista ei, nu? Am căutat o femeie însărcinată, care făcuse un copil din flori, şi am instalat-o undeva, într-o casă cât mai izolată. Faptul se petrecea la ţară; de îndată ce pe femeie o apucară durerile facerii, stăpâna mea începu a se văita… Am lăsat-o împreună cu bărbatul ei, iar eu am moşit-o pe cealaltă, care a născut un băiat zdravăn şi frumos. L-am pus într-o cutie de pălării şi l-am adus repede acasă; când moaşa satului, o bătrână cam ramolită, a venit la stăpâna mea (moaşă pe care eu am avut grijă s-o chem cât mai târziu cu putinţă), a găsit pruncul gata înfăşat, urlând ca din gură de şarpe după doica tocmită din vreme şi care se pregătea să-l alăpteze.

— Halal tras pe sfoară! zise Leporello.

— Ei bine, continuă doamna Lambert. După ce-am ajutat-o pe cucoană cât am putut, drept mulţumire m-a dat afară pentru „imoralitate”, pentru că l-a găsit într-o zi pe vizitiu în odaia mea. Sărindu-mi muştarul, i-am spus stăpânei mele că nu-mi era greu să deschid gura şi să povestesc şi eu unele lucruri. Ştiţi ce mi-a răspuns?

— Ce ţi-a răspuns?

— „Păi deschide-o, drăguţa mea, şi povesteşte ce vrei! Complicii sunt condamnaţi la fel ca şi vinovaţii principali!”

— Ticăloasa! strigă Astarté.

— Şi una ca asta colindă bisericile şi face pe evlavioasa! spuse şi Juliette.

— Avea dreptate, zise doamna Lambert. Dacă o pierdeam pe ea, mă pierdeam şi pe mine. Aşa că după povestea asta, m-am făcut şi eu rea! Aş fi putut totuşi să mă răzbun, fără să păţesc nimic, dar am lăsat-o în plata Domnului! Ziceai, spuse doamna Lambert adresându-se Juliettei, că-mi vei spune ceva care-i va

face plăcere stăpânei mele.

— Poate că şi ştie despre ce e vorba, dar, mă rog, iată cum stau lucrurile: prinţul de Montbar pleacă astă-seară la Fontainebleau. Se duce vreo opt zile la vânătoare, împreună cu soţul stăpânei tale.

— Stăpânul meu e foarte viclean! strigă doamna Lambert. N-a suflat o vorbuliţă despre treaba asta acasă! Ei, sigur că marchiza va fi foarte bucuroasă când îi voi da această veste. Cât timp va lipsi el, iată ce va face ea: dimineaţa baia, apoi micul dejun, apoi repede o trăsură; va lipsi până la ora şase, când se va întoarce ca să mănânce. După masă va scrie o scrisoare de opt pagini pe care o voi duce a doua zi dimineaţă (şi la care domnul de Surville îi va răspunde printr-un bilet de două rânduri), apoi se va îmbrăca pentru a ieşi în lume, ca să-şi vadă „comoara”, îşi va pune cele mai frumoase şi mai noi toalete.

— Credeam că sunt certaţi, zise Juliette.

— Da. Vreme de şase luni biata doamnă (e o femeie deosebit de bună) s-a chinuit atât de rău, că a fost cât pe-aci să moară; se ofilise în aşa hal, încât ţi se făcea milă când te uitai la ea. Dar acum a devenit din nou încântătoare: iubitul s-a întors înapoi la ea.

— Foarte bine face, zise Astarté, căci are un bărbat atât de dobitoc!

— Şi atât de murdar, zise doamna Lambert. Noi, slugile, vedem toate dedesubturile. Dacă lumea ar şti tot ce ştim noi, ar ierta trei sferturi dintre femeile care au amanţi.

— Eu îi iert întotdeauna, zise Astarté. Ia spune-mi, Isabeau, pe la voi mai e ceva nou?

— Oh, la noi, zise camerista doamnei Wilson, e tot timpul veselie şi zbenguială; nevastă-sa îi zice „bună dimineaţa” şi „bună seara” bărbatului, care nu-şi scoate nici măcar nasul afară din birou, şi-şi adoră fetiţa, care e frumoasă ca un înger; asta-i tot.

— Cam ciudat! zise Astarté.

— Fapt e, adăugă Leporello, că n-am auzit niciodată la stăpânul meu spunându-se ceva pe seama doamnei Wilson. Şi numai Cel-de-Sus ştie cum sunt tocate acolo femeile de lume.

— Dar la voi? o interogă Astarté pe Juliette.

Aşteptând răspunsul Julietteei, am simţit cum spaima îmi strânge inima. Dar aceasta întrebă uimită:

— Ei, dar unde-i moş Louis?

Louis era valetul de cameră al prinţului de Montbar. Toţi ochii se întoarseră spre locul unde stătuse până atunci bătrânul servitor. Dar acesta o ştersese discret, fără să-i observe nimeni plecarea.

— S-a fofilat ca de obicei, zise Juliette, de îndată ce-au început cancanurile, căci le detestă. La urma urmei, cu atât mai bine că a plecat, fiindcă e un tip plictisitor şi apoi de la el nu poţi smulge nimic despre stăpânul său…

Am fost de-a dreptul uimit de discreţia acelui servitor, singurul de altfel care cunoştea taina peregrinărilor nocturne ale stăpânului său, peregrinări despre care mai târziu am aflat şi eu, când au început să fie din ce în ce mai dese.

— Ai dreptate, Juliette, zise camerista doamnei Wilson, bătrânul Louis ne-ar fi deranjat… Ei bine, tocmai te întrebasem ce mai e pe la voi… Prinţesa tot aşa aleargă pe la baluri şi pe la serbări, împreună cu stăpâna mea?

— Chiar n-ai niciun fel de noutăţi? întrebă şi Astarté.

— Pe legea mea, n-am! Doamna primeşte în fiecare dimineaţă crema „eleganţilor” din Paris, cum le spune Leporello; continuă să-şi facă nişte toalete superbe, i se trimit buchete anonime, ca astă-seară, de pildă, dar îl ia întotdeauna pe cel pe care şi l-a comandat ea la florăreasă. Altceva nu ştiu. Chiar dacă noi, cameristele, cunoaştem adesea sfârşitul lucrurilor, în majoritatea cazurilor nu cunoaştem începuturile. Treaba asta îi priveşte pe valeţii de cameră; ei anunţă vizitele, ei ştiu cât stau musafirii, când intră, când ies, deci numai ei pot şti dacă o vizită a fost scurtă sau foarte lungă, dacă doamna era singură sau mai era lume la ea… Tot ei sunt cei care observă dacă cei care ies sunt trişti sau veseli. Asta e un lucru foarte important. L-am auzit odată pe bătrânul Lapierre, care a fost multă vreme în slujba faimoasei prinţese Romanof, spunând că aproape întotdeauna după a cincea sau a şasea vizită la ea, bărbaţii îşi scoteau mănuşile.

— Da, zise Astarté, nu ţii o femeie de mână cu mănuşile puse!

— De acum încolo, zise Juliette, îl aveţi pe domnul Martin, aici de faţă, care vă va da toate informaţiile.

— Dar, domnişoară, va trebui ca lucrul să-mi sară pur şi simplu în ochi ca să fiu în stare să-l văd! Eu n-am deloc spirit de observaţie!

— Ei, zise Juliette râzând, astea se văd fără să vrei! Honoré, valetul care a fost înaintea dumitale, era un împleticit; asta nu l-a împiedicat să observe că domnul căpitan Just, bărbatul acela tânăr, frumos şi înalt, a venit de trei ori în vizită la o oră la care doamna nu primeşte de obicei pe nimeni.

— Ha, ha, ca să vezi, zise Astarté râzând, şi mai spuneai, Juliette, că aici nu se întâmplă nimic!

— Domnişoara Juliette are dreptate; nu se întâmplă nimic, i-am spus lui Astarté. Domnul căpitan şi-a pierdut recent tatăl, pe doctorul Clément, care era cel mai bun prieten al doamnei; chiar azi ea i-a spus prinţului la masă că domnul căpitan Just e încă mult prea mâhnit ca să fie în stare să dea ochi cu lumea când vine s-o vadă pe doamna. Iată de ce doamna îl primeşte la altă oră decât pe ceilalţi oaspeţi.

— Mă rog, zise Astarté râzând, nu există nimic mai înşelător decât tinerii frumoşi şi melancolici. Ţi-l dau în grijă pe acest căpitan, domnule Martin, şi când îmi vei face plăcerea să vii să iei ceaiul la mine, o să trebuiască să dai şi dumneata un mic raport.

— Dar sunt stăpânii noştri care ne plătesc, am spus surâzându-i lui Astarté, încercând să-mi ascund emoţia pe care mi-o pricinuiseră vorbele ei răutăcioase.

— Dar vezi bine că ceea ce discutăm aici, aici rămâne! Nu se află nimic niciodată! De altfel, sunt sigură că nimeni dintre noi nu are a-şi reproşa că ar fi abuzat vreodată de vreun secret al stăpânului său.

— Asta e adevărat, zise omul de încredere al deputatului. Totuşi, dacă am vrea…

— Ei, zise Leporello izbucnind în râs, cum deputatul dumitale nu e deloc uşă de biserică, n-ar fi nicio pagubă dacă l-ai arunca soţilor încornoraţi.

— Nu soţilor, ci alegătorilor care sunt porniţi împotriva lui mult mai rău decât soţii. Chiar azi-dimineaţă îl anunţ pe domnul că cel mai important alegător al său, Berbecul turmei – cum îi spun şi el şi doamna – era la uşă. „De ce dracu mi l-ai adus pe cap? a strigat furios stăpânul. Ţi-am zis că nu-i primesc pe alegători decât o dată pe săptămână. Acuma, dacă tot i-ai spus că sunt acasă, pofteşte-l să intre!” Ei, şi odată Berbecul intrat, să fi văzut ce strângeri de mână, şi să fi auzit ce: „Vai, cât de rar te văd, domnule!” şi „Eşti cam scump la vedere, amice!” ceea ce nu l-a

împiedicat pe domnul să-mi zică de îndată ce Berbecul s-a cărat: „Dacă mai ai nefericirea să-l primeşti pe ăsta înainte de cel puţin cincisprezece zile, să ştii că te las singur cu el!” Brrr! M-a apucat groaza! Auzi, singur cu Berbecul!

— Povestea asta îmi aduce aminte, strigă Leporello râzând, că acum un an căutam un mic apartament pentru una din întâlnirile stăpânului meu… La un moment dat, intru într-o casă superbă, chiar prea superbă pentru ce-i trebuia stăpânului meu, şi vorbesc cu portarul. „Băiete, te previn, zise cerberul din lojă, că proprietarul ţine ca locuinţa lui să fie perfect curată. Stăpânul dumitale are câine?” „N-are!” „Are copii?” „El n-are, dar le face altora, având în vedere că sunt destui care nu-s în stare s-o facă!” „E deputat?” „Încă nu! Dar de ce dracu mă tot descoşi atâta?” „Pentru că am închiriat apartamentul de la etajul cinci unui deputat şi în două luni alegătorii lui din Limousin au făcut o asemenea procesiune cu încălţările lor murdare de glod, încât aproape că au distrus scara. E un noroi pe ea la fel ca şi pe stradă.”

Veselia pricinuită de povestirea lui Leporello a fost întreruptă de sosirea doamnei Gabrielle, menajera contelui Duriveau. Sosirea acelei femei îmi aţâţă la culme curiozitatea şi neliniştea. I-am analizat cele mai neînsemnate cuvinte şi i-am cercetat cu atenţie chipul.

— Bună seara, draga mea! Ce târziu ai venit. S-au răcit şi prăjiturile şi ceaiul!

— Eu sunt bucuroasă că am putut veni şi acum! răspunse femeia, care era destul de în vârstă, înaltă, solidă şi cu o mutră bărbătoasă. Eram sigură că nu mai pot veni. Domnul e un adevărat tiran!

— Ce v-am spus eu, doamnelor? zise Juliette. Dar prin ce minune ai izbutit să scapi?

— Hazardul este cuvântul cel mai potrivit. Închipuiţi-vă că de câteva zile domnul are nişte draci, Doamne, Dumnezeule! Şi ştiţi că nu suportă să ieşi din casă până nu-i ceri permisiunea… O adevărată tiranie, zău aşa!

— Vai, ce om, ce om! zise Astarté.

— Află, Juliette, că stăpâna dumitale ar trebui să dea acatiste la biserică pentru faptul că nu s-a măritat cu omul ăsta!

— Te cred! Se zice că n-avea ochi să-l vadă, răspunse Juliette. După ce s-a măritat doamna, n-a mai călcat pe aici.

— E turbat de ciudă, draga mea! În sfârşit, ca să revenim la afacerea noastră, i-am cerut voie azi-dimineaţă să mă lase să ies astă-seară. „Nu”, mi-a răspuns cu asprime şi cu o mutră, cu o mutră neagră ca iadul. N-am mai zis nimic şi m-am urcat în odaia mea, căci dacă încăpăţânatul ăla zice nu, apoi nu rămâne. În seara asta, după masă, în timp ce se ducea la fiu-său, m-am întâlnit cu el pe scară. Nu mai era acelaşi om de dimineaţă. Strălucea de bucurie; nu l-am mai văzut astfel decât o singură dată: a doua zi după duelul în care i-a zdrobit şoldul acelui biet marchiz de Saint-Hilaire, care mai apoi a murit.

— Ei da, un duel în parcul marchizului, zise Astarté. Am auzit vorbindu-se despre treaba asta la vremea respectivă. Domnul Duriveau era pe atunci amantul marchizei.

— Chiar aşa, zise menajera. Faptul s-a întâmplat la ţară. Soţul i-a surprins, bărbaţii s-au bătut, şi contele – care ţinteşte o carte de joc de la şaizeci de paşi – i-a zdrobit şoldul bietului marchiz. Ei bine, astă-seară, domnul conte avea aceeaşi mutră încântată, exact ca în ziua duelului; un fel de bucurie, dar o bucurie drăcească, dacă pot spune astfel. „M-ai rugat să-ţi dau voie să ieşi diseară şi te-am refuzat, dragă doamnă Gabrielle”, mi-a zis el zâmbind. „Da, domnule conte.” „Ei bine, ieşi dacă ţii neapărat; sunt atât de bucuros, încât vreau ca toată lumea să se bucure împreună cu mine!” Şi a continuat să urce, vesel, scara.

— Dar ce naiba putea să-l bucure atât de tare? întrebă Juliette.

— Asta m-am întrebat şi eu, zise Gabrielle. Şi în sinea mea mi-am spus că trebuie neapărat să aflu ce s-a întâmplat ca să am ce-i spune Juliettei, la ceai. Alerg deci repede la valetul de cameră al stăpânului meu, cu care sunt în relaţii foarte bune, fiindcă-i dau din când în când lenjuri pentru familia lui, care stă în altă parte. „Ascultă, Balard, îi spun, ce dracu s-a întâmplat? Domnul, care toată ziua parcă l-a avut pe dracul în el, acum e vesel ca un cotoi care a prins un şoarece!” „Nu ştiu”, mi-a răspuns Balard. „La masă, părea nebun de bucurie! Păi de unde atâta bucurie?” „Nu ştiu nimic, pe cuvântul meu de onoare…” „Hai, Balard, doar suntem prieteni, ce dracu!” „Îţi jur că nu ştiu nimic! Tot ceea ce ştiu e că, atunci când s-a aşezat la masă, un comisionar i-a adus o scrisoare, scrisă urât, pe o hârtie mizerabilă şi lipită cu miez de pâine. I-am dus contelui scrisoarea, a citit-o, apoi a strigat: «În sfârşit!», cu un aer atât de fericit, încât toţi cei care-l detestă pot să se spânzure. După ce a

aruncat scrisoarea în foc şi a văzut-o arzând, a început să se plimbe sau mai curând să ţopăie prin odaie, frecându-şi când mâinile, când barba şi râzând, dar râzând într-un mod ciudat, ca şi cum s-ar fi pregătit să plătească cuiva o poliţă…" „Asta-i tot ce ştii?" i-am zis lui Balard. „Tot, dragă doamnă Gabrielle, ţi-o jur… şi-ţi mulţumesc pentru duzina de feţe, de perne din batist pe care ai avut delicateţea să i-o trimiţi soţiei mele." A trebuit să-l cred. Iată deci cam ce e nou pe la noi… Şi acum, dă-mi şi mie o ceaşcă de ceai cu un sirop de rom, dragă Juliette, căci mor de sete.

Am avut, brusc, o presimţire ciudată. M-am îngrozit de cele povestite de menajera contelui Duriveau. Acea scrisoare care-i pricinuise o bucurie nebună contelui Duriveau, acea scrisoare lipită cu miez de pâine şi mai apoi arsă de el, cu atâta grijă, mi s-a părut foarte ciudată. Dacă pusese la cale o răzbunare josnică împotriva Réginei, avea nevoie de complici din mediul cel mai abject; în sfârşit, certitudinea unei răzbunări îndepărtate nu i-ar fi putut pricinui o asemenea bucurie lui Duriveau. Mai mult ca sigur că îşi ajunsese scopul pe care-l urmărea de atâta vreme; dar care era acel scop? Care era răzbunarea şi cum urma s-o aducă la îndeplinire? S-o previn direct pe prinţesă să fie atentă? Ar fi fost cu neputinţă. Situaţia mea faţă de Régine îmi impunea o rezervă absolută. M-aş fi compromis dacă i-aş fi arătat Réginei un interes deosebit, inexplicabil pentru ea. Aş fi făcut-o să nu mai aibă încredere în mine şi, la cea mai mică imprudenţă, m-ar fi dat afară din slujbă. Aş fi putut să-i scriu să nu se încreadă în nimeni, dar ar fi dat ea oare atenţie unei simple anonime când nu voise să ţină seama nici măcar de sfaturile doctorului Clément, sfidând ura lui Duriveau? Dacă aş fi avut unele informaţii precise, poate că, la o adică, într-o atât de gravă conjunctură, i-aş fi scris o anonimă prinţului, care era dator să-şi apere nevasta. Dar, din păcate, prinţul plecase la Fontainebleau.

Invitaţii doamnei Juliette părăsiră palatul fără ca frumosul Foédor, iubitul marchizei italiene, să mai fi apărut.

Prinţesa îmi poruncise s-o aştept până se întoarce. Tocmai coborâsem în apartamentul ei ca să mai pun lemne în căminul din salonaş şi să aprind lumânările, când am şi auzit zgomotul trăsurii, în curte. Când i-am deschis uşa antecamerei, am fost uimit de expresia chipului ei. O văzusem plecând, împreună cu doamna Wilson, râzând, cu obrajii îmbujoraţi şi cu ochii

strălucitori; o revedeam întorcându-se posomorâtă, palidă, obosită şi cu plictiseala întipărită pe întregul chip. Deci doctorul Clément nu se înşelase. Acea ardoare care o mâna pe prinţesă la distracţii era deci simulată. În prezenţa doamnei Wilson, ca şi în prezenţa întregii lumi, Régine făcea pe viteaza. Întorcându-se acasă la acea oră, n-avea niciun rost să se mai prefacă, aşa că recăzuse în mâhnirea ei dintotdeauna, sau te pomeneşti c-o ajunsese răzbunarea contelui Duriveau? Acest gând mi-a trecut prin minte atât de repede, încât Régine abia apucase să intre în micul ei salonaş. După ce şi-a aruncat mantia pe un fotoliu, mi-a zis:

— Să nu uiţi să te duci mâine dimineaţă, la ora opt, să întrebi ce mai face tatăl meu.

— Nu voi uita, doamnă prinţesă.

Nemaiprimind altă poruncă, m-am îndepărtat; dar ea m-a chemat înapoi:

— Cum poate că n-ai să te întorci până la ora la care voi pleca eu, să spui la poartă să-mi pregătească o trăsură mică pentru ora opt şi jumătate.

— Atunci va pleca doamna prinţesă la văduva Lallemand?

Régine se afla în picioare, în faţa căminului, când i-am pus această întrebare. Ea se întoarse spre mine cu un aer atât de mirat şi totodată atât de trufaş, încât mi-am dat imediat seama de indiscreta familiaritate a întrebării mele. Mi-am plecat imediat ochii. Observând încurcătura mea, prinţesa mi-a zis cu blândeţe:

— Nu uita să te duci mâine la tatăl meu; după ce te vei întoarce, vei avea grijă de acest apartament şi mai ales de florile mele, aşa cum ţi-am spus dimineaţă.

După ce-am ieşit, am mai rămas dincolo de uşă încă o secundă, timp suficient ca s-o aud pe Régine strigând pe un ton plin de oboseală, de plictiseală şi de o mâhnire de nedescris:

— Singură… Dumnezeule! Tot timpul singură! Ah, ce viaţă, ce viaţă…

Speriat de taina pe care o aflasem, m-am grăbit să părăsesc apartamentul prinţesei, am închis încet uşa de afară şi am urcat în odaia mea, mai puţin necăjit – cutez s-o mărturisesc – decât atunci când o văzusem pe Régine plecând la bal, în toată strălucirea frumuseţii şi podoabelor sale.

Capitolul XII

Descoperirea. Vizitiul Jérôme. Ziua trăsurilor.

După o noapte aproape în întregime petrecută în insomnie, chinuindu-mă să caut în zadar un mijloc de a ghici şi de a preveni primejdia care o ameninţa pe Régine, primejdie pe care o presimţeam, m-am sculat, contând numai pe hazard şi pe o inspiraţie fericită. M-am dus la baronul de Noirlieu, unde nu mai călcasem de când dusesem scrisoarea lui Robert de Mareuil. Eram gata să spun o minciună dacă mulatrul Melchior m-ar fi recunoscut, dar acesta nu şi-a mai adus aminte de mine.

— Domnul baron se află în aceeaşi stare, mi-a răspuns rece mulatrul. Vă rog să-i spuneţi asta doamnei prinţese.

Melchior era atât de posac, atât de puţin comunicativ, încât mi s-a părut din cale-afară de greu să leg o discuţie cu el.

— Voi duce acest răspuns doamnei prinţese, care va fi, fără îndoială, foarte mâhnită.

— Tot ce se poate, mi-a zis la fel de rece mulatrul, întorcându-mi spatele, după ce – cu un gest – mi-a arătat poarta, căci discuţia avea loc pe peron, în faţa uşii vestibulului.

Tocmai mă pregăteam să mă retrag, când iată că l-am văzut pe baron în fundul antecamerei. Era îmbrăcat într-un halat de casă din flanelă cenuşie şi se sprijinea într-un baston. Mi se păru şi mai abătut, şi mai zdrobit decât atunci când îl văzusem, cu un an în urmă, împreună cu fiica sa şi cu Duriveau, la Luvru. Aceeaşi tristeţe, aceeaşi amărăciune îi erau zugrăvite pe chip.

Auzind paşii târşiţi ai stăpânului său, Melchior păru foarte contrariat. Şi deşi mi-a poruncit pe un ton imperios: „Pleacă… Pleacă!”, am rămas şi l-am auzit pe baron zicându-i lui Melchior de îndată ce m-a zărit:

— Melchior… Cine-i omul ăsta?

— Cară-te! îmi şopti din nou mulatrul. Apoi, întorcându-se către stăpânul său, îi spuse pe un ton de reproş, plin de blândeţe: Intraţi în casă, domnule baron. În dimineaţa asta e foarte frig. Haideţi, veniţi…

Şi făcu un pas pentru a-l duce pe baron, care se supuse maşinal, când, apropiindu-mă, i-am spus cu glas tare baronului:

— Vin din partea, prinţesei de Montbar, ca să cer veşti despre domnul baron.

Tatăl Réginei tresări. Am văzut pe chipul lui că se lupta cu sine

însuşi. Apoi, întorcându-se, mă întrebă, în vreme ce mulatrul îmi arunca nişte priviri furioase:

— Ce mai face fiica mea?

— Doamna prinţesă e suferindă, domnule baron.

— Régine, suferindă? Şi privindu-l pe Melchior cu un aer surprins şi neîncrezător, adăugă: Dar nu mi s-a spus acest lucru! Apoi, adresându-mi-se din nou, mă întrebă îngrijorat: De când e bolnavă fata mea? Ce are? Răspunde, domnule!

Melchior îmi tăie vorba şi-i spuse stăpânului său cu un surâs răutăcios:

— Pot să-l asigur pe domnul baron că chiar ieri doamna prinţesă s-a dus la bal, aşa că indispoziţia sa trebuie să fie ceva trecător…

— Doamna de Montbar s-a dus ieri la bal? mă întrebă bătrânul.

— Da, domnule baron, dar la reîntoarcere părea foarte abătută, foarte obosită şi lipsită de vlagă.

— Păi era obosită fiindcă dansase, spuse bătrânul, şi o ironie amară luă locul interesului de mai înainte.

Cu un aer triumfător, mulatrul îi oferi stăpânului său braţul şi amândoi intrară în casă.

În ciuda întrevederii mele nereuşite cu tatăl prinţesei, mă felicitam de a fi descoperit că baronul, deşi convins că Régine nu era fata lui, păstrase pentru ea o dragoste de părinte, cu toată aversiunea pe care se silea s-o manifeste; în plus, am observat că Melchior părea s-o urască pe Régine şi uza de toată influenţa pe care o avea asupra baronului pentru a-l incita împotriva fiicei sale. Tot gândindu-mă la acest lucru, aproape că am uitat de preocuparea mea în legătură cu contele Duriveau, când, o întâmplare neprevăzută, neînsemnată în aparenţă, veni să-mi schimbe bănuielile în certitudine.

Baronul de Noirlieu locuia în Faubourg-du-Roule; mă întorceam în foburgul Saint-Germain, pe podul Ludovic al XV-lea; după ce-am trecut podul şi am ajuns pe la mijlocul străzii Beaune, am văzut-o îndreptându-se în grabă, spre mine, pe doamna Gabrielle, menajera contelui Duriveau. Acesta locuia pe strada Universite, iar palatul Montbar se afla pe strada Saint-Dominique. La început n-am dat nicio importanţă întâlnirii mele cu doamna Gabrielle. Doar când m-am aflat faţă în faţă cu acea femeie pe care o cunoscusem în ajun, ea m-a recunoscut şi mi-a

zis:

— A, domnul Martin! Bună ziua! Nu mă aşteptam să mă întâlnesc cu dumneata atât de curând şi mai ales atât de dimineaţă…

— Într-adevăr, doamnă, nu e nici ora nouă…

— Ceea ce mă deranjează foarte tare, pentru că trebuie să mă duc tocmai la dracu-n praznic ca să caut o trăsură de piaţă; dar uite că n-am găsit şi domnul conte turbează de nerăbdare.

— Cum, el, care are atâţia cai, iese cu trăsura de piaţă? Şi te-a trimis pe dumneata după trăsură în loc să trimită nişte servitori?

— Păi nu-s singura care caut o blestemată de trăsură! Intendentul şi valetul de cameră au plecat şi ei să caute una. Drace! O trăsură în cartierul nostru şi la ora asta, într-o zi de luni, e ceva tot atât de rar ca şi o mierlă albă.

— Dacă stăpânul dumitale e atât de grăbit, de ce nu pleacă cu una dintre trăsurile lui?

— Probabil că are motivele lui din moment ce preferă o trăsură de piaţă… În tot cazul, e ceva necurat în toată povestea asta… Balard mi-a spus că stăpânul a mai primit o scrisoare, tot la fel ca cea de ieri-seară…

— Deci tot o scrisoare pe hârtie grosolană şi lipită cu miez de pâine…

— Exact. A adus-o un comisionar în dimineaţa asta, la ora opt, cu recomandarea ca domnul conte să fie sculat imediat. Stăpânul s-a îmbrăcat în doi timpi şi trei mişcări şi a dat poruncă să i se aducă imediat o trăsură, Balard mi-a spus că era de o bucurie nebună…

Imediat mi-a trecut prin minte un gând care m-a făcut aproape să ameţesc. Tulburarea mea a fost atât de vizibilă, încât menajera m-a întrebat:

— Dar ce ai, domnule Martin? Nu te simţi bine?

Aceste cuvinte m-au făcut să-mi vin în fire.

— Doamnă Gabrielle, mă gândesc să nu te mai las să-ţi pierzi timpul şi să te cruţ de o corvoadă. Trecând mai adineauri pe cheiul Voltaire, am văzut două trăsuri. Mă duc eu să caut una şi s-o aduc la uşa palatului Duriveau!

— Vai. Ce amabil eşti, domnule Martin., Să te deranjezi astfel pentru mine…

— Nu mă deranjez, i-am spus îndepărtându-mă, doar suntem vecini, ce naiba! în zece minute veţi avea trăsura la uşă!

Şi am pornit-o către cheiul Voltaire, în vreme ce doamna Gabrielle striga după mine:

— Mulţumesc, domnule Martin, mulţumesc…

Ideea care-mi trecuse prin minte şi mă năucise era următoarea: Réginei îi fusese întinsă o capcană în strada Marché-Vieux; ticăloşii făcuseră apel la bunătatea prinţesei pentru a o atrage într-o cursă; în acea casă situată în fundul unui cartier pierdut nu exista portar, nu existau alţi locatari decât acea pretinsă femeie paralizată. Probabil că printr-una din cele două scrisori, contele Duriveau era anunţat că Régine avea să vină chiar în acea dimineaţă în casa aceea, unde contele abia aştepta s-o prindă pe prinţesă. Ceea ce urma să se petreacă mai apoi între ea şi acel om neîndurător, cu o voinţă de fier şi capabil să sacrifice orice urii şi patimii sale, mă îngrozea şi mă făcea să tremur. Cum de ajunsesem la această certitudine, nu-mi pot da seama, dar ştiam, simţeam că nu mă înşelam.

Mă oferisem s-o ajut pe menajera contelui din două motive: să-i răpesc contelui posibilitatea de a găsi o trăsură, căci, într-adevăr, când mă întorceam acasă, văzusem pe cheiul Voltaire una sau două trăsuri de piaţă. N-o puteam avertiza pe Régine că urma să fie atrasă într-o cursă. De altfel, mai mult ca sigur că şi plecase spre casa din strada Marché-Vieux; să mă fi dus eu însumi în strada Marché-Vieux, însemna să dau nas în nas cu prinţesa, şi acel demers – despre care ar fi trebuit să dau explicaţii – ar fi compromis pentru totdeauna poziţia mea faţă de Régine. Trebuia să nu-i fac niciun fel de serviciu, pe faţă, fiindcă nu mai cutezi să ţii mai departe, în slujbă, un servitor căruia îi datorezi prea multă recunoştinţă; în majoritatea cazurilor, te jenezi de el. Trebuia deci să găsesc alt mijloc ca s-o ajut pe prinţesă. Din păcate, prinţul tocmai atunci se găsise să plece, el, care ar fi trebuit să fie apărătorul firesc al soţiei sale. Cui să mă adresez? Imediat m-am gândit la căpitanul Just, deşi o gelozie crâncenă mi-a strâns inima fără voia mea. Să oferi altui bărbat – tânăr, frumos, plin de curaj şi generos – posibilitatea de a salva o femeie aflată la ananghie, o femeie pe care o iubeşti cu înflăcărare, asta înseamnă să dai dovadă mai mult decât de curaj. Iar eu am avut acest curaj. Tot gândind astfel, am ajuns în staţia de trăsuri de pe cheiul Voltaire. Într-adevăr nu mă înşelasem, căci am văzut staţionând două trăsuri. Iar vizitiul uneia dintre ele era – culmea – chiar vizitiul care odinioară mă

salvase de la moarte.

— Înseamnă că voi avea o zi bună din moment ce te întâlnesc de luni de dimineaţă, Martin, mi-a zis vesel Jérôme, întinzându-mi mâna.

— E vorba de viaţa cuiva la care ţin ca la ochii din cap, i-am spus lui Jérôme, întrerupându-l. Acum n-am timp să-ţi explic nimic… Ai ceva de scris? l-am întrebat, urcându-mă în trăsură.

— Uite registrul unde-mi trec cursele, îmi spuse Jérôme, întinzându-mi-l. Şi acum spune-mi unde mergem?

— În strada Saint-Louis… la capătul cheiului, şi în goană mare.

— Ca vântul! zise Jérôme, sărind pe capră; caii, din fericire odihniţi, porniră ca din puşcă. În timp ce mergeam, am rupt o foaie din registrul lui Jérôme şi am scris cu creionul cele ce urmează:

„O mare primejdie o ameninţă pe prinţesa de Montbar. Contele Duriveau i-a întins o cursă josnică. Du-te, fără să pierzi o secundă, în strada Marché-Vieux, numărul 11. Urcă la etajul al treilea şi întreabă de doamna Lallemand.

Dacă nu-ţi răspunde nimeni, sparge uşa. Prinţesa se află, în mod sigur, într-una din odăile acelea. Probabil că există vreo uşă mascată care comunică cu alte camere decât cele două odăiţe ocupate de aşa-zisa Lallemand.

Trăsura te aşteaptă afară, iar vizitiul e un om discret şi de, nădejde.

Un prieten necunoscut”

Trăsura se opri la capătul cheiului. Am coborât, i-am întins lui Jérôme biletul pe care-l scrisesem şi i-am zis:

— Du-te repede la numărul 17.

— Bun. Şi?

— Întreabă de domnul căpitan Just.

— Bun. Şi?

— Spune că trebuie să-i înmânezi imediat biletul ăsta, fiindcă e o chestiune de viaţă şi de moarte!

— Ei drăcie! Chiar aşa?

— Dacă domnul căpitan întreabă cine i-a trimis biletul, să-i spui… ei da, să-i spui că un om în vârstă, cu părul alb…

— Foarte bine.

— Apoi îl vei duce pe căpitan cât poţi de repede în strada

Marché-Vieux, numărul 11.

— Văd adresa scrisă aici.

— Mai treci pe chei?

— Da, e în drumul meu.

— După ce-l iei pe căpitan, nu te mai opri şi nici nu te mira dacă ai să vezi că mă caţăr la spatele trăsurii.

— Am înţeles.

Şi Jérôme se pregăti să-şi îndemne caii, dar se opri cu. Biciul în mână.

— Şi dacă domnul căpitan nu e acasă?

Întoarce-te aici! Atunci voi urca eu în trăsură!

— Gata! strigă Jérôme şi porni cu cea mai mare repeziciune.

Am aşteptat cu spaimă să se reîntoarcă. În caz că Just nu era, trebuia să mă duc eu în strada Marché-Vieux şi să acţionez, în ciuda urmărilor nefaste care aveau să-mi dea peste cap toate planurile. Ascuns sub arcada unei porţi, de teamă să nu fiu recunoscut de căpitan, trăgeam cu urechea să aud trăsura reîntorcându-se. La catedrala Notre-Dame s-a auzit bătând ora nouă. Régine, plecată de acasă de la opt şi jumătate, trebuia acum să fie la doi paşi de casa aceea pustie din Marché-Vieux. Dacă vreunul dintre servitorii contelui îi găsise o trăsură mai repede decât menajera, contele era şi el pe punctul de a sosi în aceeaşi casă unde urma să aibă loc o scenă de temut. Auzind trăsura apropiindu-se de locul unde mă ascunsesem, am scos capul şi m-am uitat cu precauţie. O, ce bucurie! Căpitanul se afla în trăsură. Hainele de doliu îi scoteau şi mai mult în relief paloarea chipului său frumos, dar schimbat din pricina emoţiei. Când trăsura care-l ducea pe căpitan a trecut de arcada unde mă ascunsesem, m-am năpustit cu scopul ca s-o ajung din urmă şi să mă urc la spate… Atunci mi s-a întâmplat un lucru neplăcut şi ridicol. Vrând să mă agăţ de bară, m-am lovit la un picior de unul din cercurile dinţate aflate în spatele trăsurii. Vizitiul a oprit trăsura uitându-se să vadă dacă reuşisem să mă urc, dar chiar atunci căpitanul a strigat ca apucat:

— Ce s-a întâmplat? Ei drăcia dracului, dă-i drumul cu toată viteza! Ai patruzeci de franci bacşiş!

Când am văzut că trăsura se aflâ la doi paşi de Marché-Vieux, de teamă să nu fiu văzut de căpitan, am sărit din mers, lovindu-mă din nou de afurisitul acela de cerc dinţat prins la spatele trăsurii. Piciorul mă durea îngrozitor, iar sângele îmi udase

pantalonul. Atunci mi-am scos batista şi mi-am înnodat-o foarte strâns în jurul piciorului, fapt care pe moment – mi-a produs o oarecare uşurare. Când am ajuns în Marché-Vieux, am văzut o altă trăsură oprită la câţiva paşi de casa cu numărul 11, trăsură ai cărei cai erau albi de spumă.

— Vizitiu, i-am spus omului, ai adus cumva aici un domn înalt, brunet pe care l-ai luat din strada Universite?

— Da, tinere, a fost o cursă nemaipomenită. Caii mei de-abia mai răsuflă… Dar şi zece franci bacşiş… Merită osteneala. Înainte de a pleca, îi las să mai răsufle puţin…

— Aţi venit de mult aici?

— De un sfert de ceas, cel mult…

— N-ai mai văzut venind aici şi o altă trăsură?

— Ba da. Acum cinci minute. S-ar părea că azi e ziua trăsurilor.

— Dar mai înainte? N-ai mai văzut o altă trăsură intrând pe străduţa asta?

— Ba da… Acum zece minute, am văzut o trăsurică albastră la care era înhămat un cal alb. Numai că bidiviul nu se grăbea… înăuntru era o femeie…

Din fericire, căpitanul Just sosise aproape odată cu prinţesa. Duriveau sosise mai înainte. Am pornit repede pe strada Marché-Vieux; la numărul 11 l-am văzut pe Jérôme aşteptând.

— Ei fir-ar să fie! Te-ai rănit în cercul ăla afurisit! mi-a spus el văzându-mi piciorul bandajat.

— Şi căpitanul? l-am întrebat.

— A sărit din mers, n-a mai aşteptat să opresc şi să-i cobor scăriţa…

— Nu ţi-a spus să-l însoţeşti?

— Nu… Dar părea foarte înfierbântat şi apoi am văzut mânerul unui pistol ieşind din buzunarul redingotei.

— Aşteaptă-mă, te rog, aici, dragă Jérôme, i-am zis năpustindu-mă pe potecă, şi niciun cuvânt căpitanului.

— Fii liniştit, mi-a răspuns Jérôme, mângâindu-şi caii, voi fi mut ca Lolo şi Lolotte, căluţii ăştia ai mei.

Capitolul XIII

Strada Marché-Vieux. Capcana. Contele Duriveau şi căpitanul Just, faţă în faţă. Provocarea. Preliminariile

întâlnirii.

Urcând repede scara, am ajuns pe palierul etajului al treilea, unde locuia femeia Lallemand; am văzut uşa primei camere deschisă şi am auzit glasul căpitanului Just întrebând-o pe presupusa bolnavă:

— Iar eu îţi spun că prinţesa de Montbar e aici!

— Vai, domnule, se milogea femeia, te asigur că nu e…

— E aici şi ai atras-o într-o cursă, ticăloaso ce eşti!

— Să n-am parte de copilul ăsta pe care-l vezi aici, dacă le mint, domnule!

— Nu-i fă niciun rău mamei, domnule! strigă fetiţa şi începu să plângă.

— Unde e prinţesa? răcni căpitanul cu o voce de stentor, apucând-o probabil pe escroacă de braţ.

Aceasta spuse, speriată:

— Fie-ţi milă, domnule, ai să-mi rupi braţul!

— Mamă! Mamă! strigă fetiţa.

— Vezi bine, domnule, că nu avem decât camerele astea două, zise femeia; unde vezi aici vreo prinţesă?

Dar chiar în clipa aceea, nişte strigăte înăbuşite, ca şi cum ar fi venit dintr-o odaie mai îndepărtată, răzbătură până la mine; probabil că în odaia hoţomancei aceleia trebuie să fi existat vreo uşă mascată care ducea în odăile celelalte ale apartamentului. Vocea era a Réginei şi striga: „Ajutor! Ajutor!”

Am auzit un zgomot puternic, ca de placaj spart; imediat strigătele au răsunat foarte clar; a urmat o clipă de tăcere, apoi s-a auzit un tropăit de picioare şi zgomotul unei lupte înverşunate; pe urmă l-am auzit pe conte strigând:

— Domnule! Un om de lume nu pălmuieşte astfel un bărbat!

— Tu, om de lume, pramatie? spuse căpitanul, care nu se mai putuse abţine.

— Domnule, zise contele bâlbâindu-se de furie, aşa se bat… doar hamalii…

Câteva secunde se mai auziră plesniturile unor palme zdravene, apoi căpitanul îi spuse Réginei:

— Iertare, doamnă, că l-am pedepsit pe ticălosul ăsta în faţa dumneavoastră, dar nu mi-am mai putut stăpâni indignarea.

— Oh, spuse Duriveau, scăpat din mâinile căpitanului, te anunţ, domnule, că ne vom bate pe viaţă şi pe moarte!

— Dumnezeule! Prinţesa se simte rău! strigă Just. Doamnă, veniţi-vă în fire, vă rog… Doamnă…

2o3

Apoi, pe cât de indignat, tot pe-atât de stupefiat de îndrăzneala lui Duriveau, care nu voiai să plece, căpitanul strigă:

— Doar vezi bine, caraghios bătrân, ce eşti, că vederea ta îi face rău! Ce aştepţi? Să te arunc ea capu-n jos pe scară?

— Ocupă-te de „scumpa, noastră” prinţesă, răspunse Duriveau, plin de furie şi de ironie. Ai ocazia s-o dădăceşti…

— Vai, a leşinat! Şi nenorocita aia de femeie a fugit zise căpitanul ţinând-o pe Régine în braţe. Doamne, ce să fac?

— Cinci minute dacă ai mai fi întârziat, zise Duriveau, şi eram răzbunat! Dar nu-i nimic! O iau de la capăt! Căci voi fi gelos ca un tigru pe dumneata, dacă nu te voi ucide în duel! Fiindcă ne vom bate, pricepi? Cu pistolul! Eu voi trage primul.. E dreptul meu, fiindcă am fost pălmuit… Te voi nimeri drept în inimă, fiindcă am mâna sigură… îţi va confirma acest lucru şi marchizul de Saint-Hilaire… când te vei întâlni cu el pe lumea cealaltă.

— Slavă Domnului! Bine că-şi revine! strigă Just. Doamnă, nu vă temeţi de nimic câtă vreme sunt eu aici! Curaj!

— Ei, dragă prinţesă, zise cu obrăznicie contele Duriveau, să nu te mai deranjezi să spui cuiva că ai fost atrasă într-o cursă, fiindcă nu te va crede nimeni! Mi-am luat toate precauţiile! Lumea va crede că ai venit aici de bunăvoie şi nu pentru prima dată… Că domnul Just a dat buzna peste noi, mânat de o gelozie cumplită. N-o să poată dezminţi cele spuse de mine, fiindcă mâine va fi mort! Aşa că eu voi juca un rol superb, iar dumneata, unul urât de tot!

— Sprijiniţi-vă de mine, doamnă, îi zise Réginei căpitanul Just, şi să plecăm de aici.

Auzind un zgomot uşor de paşi, mi-am dat seama că Régine părăsea odaia, sprijinindu-se de braţul căpitanului.

— Pe curând, prinţesă, se auzi glasul insolent al contelui Duriveau. Apoi adăugă cu o ură fără margini: Peste câteva ceasuri voi fi la uşa dumitale cu martorii mei, domnule căpitan Just… Aşteaptă-mă!

Fără să răspundă la această ultimă provocare, căpitanul ieşi cu Régine. M-am ascuns după un dulap amărât, ca să nu mă vadă. Apoi paşii se îndepărtară. În odaia de alături n-am mai

auzit decât paşii furioşi ai contelui, care – plimbându-se de colo-colo – nemaiputându-se stăpâni, aproape că răcnea:

— Auzi... Să mă pălmuiască astfel în fata acelei femei orgolioase! Nu, pe omul ăsta va trebui să-l ucid cu orice preţ! Dacă n-ar fi fost el, m-aş fi răzbunat! Din mândrie, prinţesa mai curând ar fi murit decât să dezvăluie ceva, iar dacă o şantajam, poate că ar mai fi venit şi altă dată aici... Oh, omul ăsta mi-a dat toate planurile peste cap... Şi acum sunt nevoit să aştept încă trei ceasuri până mă voi răzbuna pe el...

Pe urmă, l-am văzut pe conte ieşind din odaie şi spunând:

— Lallemand a şters-o! Bine-a făcut!

Apoi a început să coboare scara. Când am socotit că s-a îndepărtat de-ajuns, am ieşit din ascunzătoare şi m-am dus să cercetez locul luptei. Placajul spart marca intrarea în alte două camere, vecine cu cele în care stătuse presupusa femeie paralizată. Camerele, împodobite cu covoare, erau mobilate cu oarecare lux, dar după dezordinea din cea de a doua odaie mi-am dat seama de lupta violentă care avusese loc acolo. Gândindu-mă că veneam, pentru a doua oară, în ajutorul Réginei, mi-am simţit inima plină de o bucurie fără margini, Apoi, amintindu-mi de duelul ce urma să aibă loc în curând şi ştiind cât de bun trăgător era contele, am început să am remuşcări. Dar cui puteam să mă fi adresat în lipsa prinţului? Condiţia mea de slugă nu-mi îngăduia să fac eu un astfel de gest cavaleresc. Aşa că teama de urmările acelui nefericit duel, spaima ca nu cumva fiul binefăcătorului meu să fie ucis mi-au otrăvit toată bucuria pe care o simţisem mai înainte.

Ieşind din casă, n-am mai văzut trăsura lui Jérôme. Sigur că acesta plecase s-o ducă pe prinţesă acasă. Rana de la picior, de care uitasem în timpul tămbălăului, începuse să mă doară cumplit; pe de altă parte, trebuia să ajung cât mai repede la palatul de Montbar pentru a-mi îndeplini îndatoririle pe care le neglijasem. Nu aş fi vrut ca prinţesa să-mi facă observaţie, dar totodată îmi era foarte greu să-i spun ce făcusem toată dimineaţa.

După un sfert de ceas de mers pe jos, am găsit, în sfârşit, o trăsură şi m-am urcat în ea. Coborând, cu prudenţă, nu în faţa casei, ci la capătul străzii noastre, am ajuns şi eu, pe la amiază, la palatul de Montbar. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să mă duc în odaia mea ca să-mi schimb hainele pătate de sânge;

pe scară m-am întâlnit cu domnişoara Juliette, care, când m-a văzut, a început să strige:

— Of, Doamne, domnule Martin, de unde vii atât de târziu? De când s-a întors doamna, a întrebat de zece ori de dumneata! Trebuia să mă anunţi că întârzii şi făceam eu tot ce era de făcut în locul dumitale! Când a sosit, doamna n-a găsit focul făcut în nicio cameră… Mai ales că în trăsură nu s-a simţit deloc bine; când s-a întors, era palidă ca moartă şi tremura ca o frunză. Am silit-o să se vâre imediat în pat, dar n-a vrut. De atunci sună întruna şi mă întreabă dacă n-ai venit…

— Sunt dezolat că am întârziat, domnişoară Juliette, dar, uite, vezi, asta-i scuza mea!

— Ah, Dumnezeule?, sânge! Tot pantalonul ţi-e plin de sânge! Şi batista cu care te-ai legat, la fel!

— Era polei, eu alergam, am alunecat şi am căzut peste una din grămezile alea de gunoi pe care oamenii le pun în fiece dimineaţă la marginea trotuarului. Se vede că am căzut peste nişte cioburi de sticle şi…

— Bietul băiat… Cât trebuie să te doară…

— Acum mai puţin, dar la început m-a durut atât de tare, încât n-am putut merge; sper că nu voi păţi nimic. Urc repede la mine ca să mă schimb, apoi mă duc la doamna prinţesă.

După zece minute intram în salonul de aşteptare unde stăteam de obicei, când am auzit soneria. Am alergat în salonaşul prinţesei şi am văzut-o pe Régine îngrozitor de palidă, cu trăsăturile răvăşite, dar calmă şi reţinută.

— Cred că până acum te-am sunat de zece ori, mi-a zis ea cu asprime. Trebuia să fii aici de la ora nouă şi acum e douăsprezece. E de necrezut… Văd că-ţi inaugurezi în mod ciudat serviciul la mine…

— Doamna prinţesă să binevoiască să mă ierte astăzi, dar…

— Nu mi-am închipuit că poţi da dovadă de atâta neglijenţă. Mă aşteptam la cu totul altceva din partea dumitale… Şi tocmai acum, când aş fi avut atâta nevoie de dumneata! Apoi, întrerupându-se, spuse supărată: De ajuns! Bine că ştiu că eşti aici! Dacă voi avea nevoie de dumneata, am să te sun!

Am ieşit cu inima sfâşiată de durere c-o necăjisem pe prinţesă. Dar mi-am dat seama că nu avea nicio vină. De unde să ştie ea cum îmi petrecusem eu dimineaţa?

După zece minute, soneria a sunat din nou. Régine era la fel

de palidă, pe chip i se citea o nelinişte cumplită pe care cu greu şi-o putea stăpâni. Dar când a început să-mi vorbească, glasul nu-i mai era nici aspru, nici răstit, ci blând şi binevoitor.

— Domnişoara Juliette mi-a mărturisit că te-ai rănit grav la un picior şi că din pricina asta ai întârziat. De ce nu mi-ai spus şi mie acest lucru?

— Doamnă…

— Într-adevăr, nici nu ţi-am dat răgazul., zise ea, înduioşată. Te doare tare?

— Puţin, doamnă prinţesă.

— Crezi că ai putea să faci câteva drumuri cu trăsura, fără să te doară prea tare?

— Sigur, doamnă prinţesă.

Şi cum Régine, a cărei spaimă era vizibilă, şovăia dacă să continue sau nu, i-am zis:

— N-am avut când să-i spun doamnei că azi-dimineaţă l-am văzut pe domnul baron de Noirlieu.

— L-ai văzut pe tatăl meu? strigă ea surprinsă. Chiar l-ai văzut?

— Da, doamnă prinţesă.

Şi i-am povestit întrevederea mea cu baronul şi cu Melchior.

Cu toate că Régine îşi ascunse emoţia pe care o simţea, aflând cu ce interes întrebase tatăl ei despre ea, am văzut o lacrimă strălucind în ochii ei. Chipul contractat i se destinse câteva minute; apoi pendula bătând ora unu, prinţesa tresări, se întunecă, deveni neliniştită şi spuse cu spaimă:

— Vai, Doamne, s-a şi făcut ora unu!

Sigur că se gândea la duelul căpitanului Just.

Atunci, deşi extrem de încurcată, lăsă orice jenă la o parte şi-mi spuse:

— Uite ce e… Doctorul Clément, pe care-l veneram ca pe un tată, m-a rugat să te iau în slujba mea…

Şi biata femeie făcu nişte eforturi supraomeneşti ca să pară calmă şi să-şi ascundă oarecum glasul schimbat.

— Doamna prinţesă ştie câtă recunoştinţă îi datorez domnului doctor Clément…

— Tocmai pentru că ştiu, răspunse ea agăţându-se de cuvintele mele, pentru că sunt sigură de discreţia dumitale într-o treabă care-l priveşte pe domnul Just… am să te rog să-mi faci un serviciu…

Cu toate eforturile, Régine nu-şi putu ascunde neliniştea şi un fel de jenă pentru minciuna pe care se pregătea s-o spună.

— În dimineaţa asta, zise ea, am aflat, din întâmplare, de la cineva… unul dintre prietenii noştri… că în urma nu ştiu cărei discuţii, domnul Just Clément urma să se bată în duel…

— El, doamnă? Oh, Dumnezeule! am strigat, prefăcându-mă mirat şi speriat.

— Mi s-a spus că duelul trebuia să aibă loc astăzi, pe la prânz. Domnul Just Clément este fiul unui om care mi-a arătat întotdeauna o dragoste părintească. Sunt cu atât mai neliniştită cu cât aş vrea să ştiu… dacă zvonul acesta cu duelul e adevărat…

Mi s-a făcut milă de biata mea stăpână, ale cărei puteri ajunseseră la capăt.

— Treaba e foarte uşoară, doamnă, i-am spus. Dau o fugă până la domnul căpitan Just, care stă în fosta casă a doctorului Clément. Voi vorbi cu Suzon, care l-a crescut pe domnul Just… Nu se poate să nu aflu de la ea cum stau lucrurile…

— Şi dacă, din întâmplare, zise prinţesa, povestea cu duelul e adevărată – lucru la care nici nu vreau să mă gândesc – dacă duelul are loc… Şi buzele Réginei tremurară a plâns: Să nu te mai întorci aici…

— …decât ca s-o anunţ pe doamna că domnul Just nu e rănit, căci, slavă Domnului, l-am auzit de nenumărate ori pe răposatul domn doctor spunând că băiatul lui e un trăgător de elită.

— Într-adevăr? strigă Régine, luminându-se la faţă. Apoi adăugă repede: Du-te, hai! Ia o trăsură! Timpul trece repede!

Peste o jumătate de ceas după ce o părăsisem pe prinţesă, eram la căpitan. Am aflat mai târziu preliminariile duelului care urma să aibă loc, preliminării ciudate, care dovedeau de altfel energia, sângele rece al căpitanului, grija lui privind liniştea Réginei şi cunoaşterea perfectă a caracterului josnic al contelui Duriveau.

Şi acum iată cum s-au petrecut lucrurile:

Înainte de a se întoarce acasă, Just s-a dus la doi dintre foştii săi colegi de la Şcoala politehnică. A avut norocul să-i găsească: unul era ofiţer de artilerie, celălalt ofiţer de geniu. Sigur de aceşti doi martori, căci se aştepta la vizita contelui Duriveau, s-a dus la un alt prieten de-al său, un avocat foarte cunoscut şi apreciat. L-a luat şi pe acesta cu sine şi i-a adus pe toţi trei la el acasă,

povestindu-le ce se întâmplase.

La ora două, o trăsură se opri la poarta doctorului. Doi bărbaţi, foarte distinşi, coborâră şi întrebară de domnul căpitan Just Clément. Suzon îi pofti în casă. Cele două personaje, martorii contelui Duriveau, îl găsiră pe căpitan cu cei doi ofiţeri şi cu avocatul. Se salutară cu cea mai desăvârşită politeţe şi unul dintre martorii contelui îi zise căpitanului:

— Prietenul meu, contele Duriveau, a fost insultat de dumneavoastră, domnule, în modul cel mai grav. Vă cere ca armă a duelului pistolul. Noi vom reglementa cu aceşti domni, desigur martorii dumneavoastră, condiţiile luptei.

— Domnule, spuse căpitanul, aveţi bunăvoinţa să-mi răspundeţi la o singură întrebare. Ştiţi din ce pricină m-a provocat la duel domnul Duriveau?

— Da, domnule. Domnul conte Duriveau ne-a spus că e vorba despre o înfruntare nefericită datorată unei rivalităţi în ceea ce priveşte interesul pe care-l nutriţi amândoi faţă de aceeaşi persoană. Domnul conte Duriveau a avut delicateţea de a ne ascunde numele femeii care a pricinuit această deplorabilă ceartă, rămânând ca să ni-l spună după duel.

— Mda, mă aşteptam la aşa ceva, zise căpitanul, schimbând o privire cu prietenii săi. Apoi adăugă: Domnilor, domnul Duriveau e afară, la uşa mea, nu-i aşa?

— Da, domnule.

— Sunteţi atât de amabili să-i spuneţi să-şi dea osteneala să poftească până aici?

— Dar, domnule, o asemenea întrevedere…

— Nu eu voi fi acela care va avea onoarea să discute cu domnul conte Duriveau, răspunse căpitanul.

— Dar cine, domnule?

— Domnul, zise căpitanul, arătându-l pe avocat.

— Domnul este unul dintre martorii dumneavoastră?

— Domnul este unul dintre prietenii mei.

— Atunci, nu văd, zise martorul contelui Duriveau foarte mirat, la ce bun…

— Domnule, zise căpitanul Just, declar că mă retrag şi refuz să-i dau satisfacţie domnului conte Duriveau dacă nu consimte să discute cu domnul…

— Dar, domnule…

— Dar, domnule, ripostă căpitanul cu fermitate, aveţi cel puţin

bunăvoinţa să vă consultaţi cu domnul Duriveau în privinţa condiţiei pe care am pus-o…

— Aveţi dreptate, spuseră martorii.

Şi ieşiră.

După cinci minute intrară împreună cu Duriveau.

— Domnul consimte? întrebă căpitanul.

— Consimte, răspunseră martorii.

— Domnilor, binevoiţi şi poftiţi încoace, le zise căpitanul atât martorilor săi, cât şi celor ai contelui.

Domnul Duriveau rămase singur cu avocatul. Acesta era un omuleţ cu un aer calm şi ironic. Purta ochelari albaştri şi ţinea sub braţ un volum gros, plin cu semne de hârtie de diferite culori. Îi făcu, politicos, semn lui Duriveau să se aşeze.

— Cu cine am onoarea să vorbesc, domnule?

— Cu avocatul Dupont.

— Avocatul Dupont? zise Duriveau cu mirare şi trufie. Ce vrea să însemne asta? Ce treabă am eu cu avocaţii?

— Păi şi avocaţii trebuie să-şi facă modesta lor meserie, domnule.

— Meseria dumitale? Cred că e vorba de o glumă!

— Domnule, cunoaşteţi articolul 322 din *Codul penal*? întrebă avocatul.

— Cum, domnule? strigă Duriveau, privindu-l pe avocat cu o mirare crescândă.

— Iată articolul, zise avocatul. Şi citi: *„Cel ce va comite cu violenţă un atentat la pudoare, consumat sau doar încercat, va fi pedepsit cu recluziune”*. Ştiţi ce înseamnă „recluziune”? continuă avocatul.

— Dar, în sfârşit… eu…

— Iată, zise avocatul întrerupându-l pe Duriveau. Şi-i citi cele ce urmează: *„Orice individ condamnat la recluziune va fi închis într-un penitenciar şi folosit la o muncă al cărei produs va putea fi, în parte, folosit în profitul său”*. Apoi, privindu-l cu un aer ironic pe contele care pălise, avocatul adăugă: Mi se pare că aveţi toate calităţile pentru a confecţiona şoşoni, domnule conte, şi a vă spori cele trei sau patru sute de mii de livre rentă cu încă trei sau patru bănuţi pe care-i veţi câştiga zilnic, ocupându-vă astfel timpul fie la Melun, fie la Poissy, fie în orice altă închisoare.

Stupefiat, năucit, contele Duriveau nu putea scoate un cuvânt.

Avocatul continuă cu un sânge rece imperturbabil:

— I-aţi întins o capcană oribilă uneia dintre cele mai onorabile femei, vrând să profitaţi de ea, uzând de violenţă.

— Domnule, strigă contele palid de furie, bagă de seamă!

— Sst! Nu atât de tare… Fii calm, că dacă ridici vocea, o ridic şi eu, zise avocatul cu acelaşi sânge rece, şi le spun martorilor ceea ce le-ai ascuns cu atâta prudenţă.

La această ameninţare a avocatului, Duriveau rămase mut şi interzis. Avocatul continuă:

— Pentru crima de care te-ai făcut vinovat, eşti pasibil de o pedeapsă aspră; voi strânge imediat materialul necesar instanţei privind această afacere abominabilă; apoi i-l voi înmâna judecătorului de instrucţie, care…

— Crimă? Judecător de instrucţie? Haida-de, domnule, ce, mă iei drept un copil? zise Duriveau, regăsindu-şi tupeul. Ce naiba, chiar nu ştii că nu există om de lume care să nu fi atentat, de mai multe ori, în viaţa sa, şi încă cu violenţă, la pudoarea femeilor cărora le face curte? Domnule avocat, nu le faci curte femeilor decât cu o anumită intenţie. Ce naiba, nu se ştiu astfel de lucruri la Palatul de Justiţie?

— Mda, e frumos ce spui, domnule, chiar foarte frumos, dar din punct de vedere al societăţii. Din punct de vedere al Codului penal, e o prostie, crede-mă! Procurorul regelui nu cunoaşte atentate la pudoare în care femeile să nu se plângă, ci, dimpotrivă, drept pentru care ordonă imediat ceea ce se cheamă un mandat de aducere (adică de aducere la Palatul de Justiţie) împotriva ticălosului care a atras o femeie într-o cursă, urmărind să-şi bată joc de ea, făcând uz de violenţă, cu toate lacrimile şi ţipetele ei. Crima demonstrează – şi crima dumitale aşijderea – că un astfel de ticălos trebuie condamnat la o pedeapsă infamantă. Asta te cam dă peste cap, nu-i aşa? N-ai privit infamia dumitale din acest punct de vedere, ceea ce mă cam miră. Fiindcă ai ştiut totuşi că săvârşeşti o laşitate revoltătoare, pe care n-ai cutezat s-o mărturiseşti celor pe care ţi i-ai luat ca martori la duel. Ai procedat totuşi în mod înţelept nesuflând niciun cuvânt, pentru că te asiguri că dacă ai fi spus adevărul, n-ai fi găsit niciun om de onoare care să consimtă să te asiste.

— Căpitanul Just… probabil că nu vrea să se bată şi caută diverse pretexte ca să-şi ascundă laşitatea, nu-i aşa? zise Duriveau cu amărăciune.

— Domnul căpitan Just ar fi trebuit – după părerea mea – să

refuze să încrucişeze spada lui loială de soldat cu un om care ar putea fi trimis mâine la Curtea cu Juri. Dar domnul căpitan Just, din motive personale, îţi faceri hatârul de a se bate, însă cu anumite condiţii.

— Să le auzim, domnule, şi să isprăvim, zise contele Duriveau cu dinţii strânşi de furie. Ce propune?

— Domnul căpitan Just nu propune, ci impune unele condiţii.

— Chiar aşa?

— Chiar aşa! Şi iată care sunt: mai întâi, că i se pare ridicol ca atunci când îţi face favoarea de a se bate, când putea foarte bine să refuze, să fie ucis de glonţul dumitale, având în vedere pretenţia de a trage primul.

— E dreptul meu şi mă folosesc de el.

— Ia mai scuteşte-mă cu dreptul dumitale de a asasina oamenii fără niciun risc! Şi asta nu-i tot. Se ştie că mânuieşti foarte bine sabia; căpitanul o mânuieşte şi el la fel de bine. Aşa că şansele fiind egale, vă veţi bate cu săbiile.

— Nu… Eu îmi menţin dreptul meu!

— Refuzi sabia?

— Da!

— Mă rog, zise avocatul ridicându-se. Mă duc să le spun martorilor adevărata cauză a duelului şi chiar în seara asta vom depune o plângere la tribunal, în mâna procurorului regal.

— Fie! Accept sabia! strigă Duriveau exasperat, ridicându-se.

— Încă un moment, fiindcă n-am terminat.

— Iar? Ce mai e?

— Ei bine, zise avocatul, dacă rosteşti un cuvânt, un singur cuvânt care poate aduce un cât de mic prejudiciu unei femei al cărei nume îţi este interzis de acum încolo să-l mai pronunţi, plângerea va fi depusă imediat la tribunal.

— Domnule…

— Am recurs la această precauţie pentru a te împiedica să răspândeşti calomniile cu care ai ameninţat persoana în cauză; te rog să te gândeşti foarte bine şi să înţelegi că această faptă josnică va fi îngropată pentru totdeauna sau, dimpotrivă, va avea un imens răsunet… Căpitanul nu acţionează astfel ca să te menajeze pe dumneata, cred că-ţi dai seama de asta, ci ca să cruţe pe cea mai nobilă femeie de un scandal penibil, pe care ea îl va înfrunta totuşi cu curaj şi mândrie, în vreme ce dumneata vei înfunda puşcăria.

— Presupun că asta e tot, zise contele Duriveau turbând de furie, constatând că nu va mai avea posibilitatea de a se răzbuna pe Régine, aşa cum îi făgăduise. Accept sabia… Haideţi, că s-a făcut târziu…

— Încă două cuvinte, şi ultimele, zise avocatul. Vei spune martorilor dumitale, în prezenţa martorilor domnului căpitan Just: „Am pretins, domnilor, că acest duel a avut drept cauză o rivalitate în dragoste, ceea ce nu e adevărat!”

— Să retractez? Niciodată!

— Atunci, domnule, zise avocatul, martorii dumneavoastră vor afla totul.

— Ei şi? Voi găsi alţii! strigă contele în culmea furiei. Dacă-l pălmuiesc pe căpitanul Just, atunci o să mă ajute chiar el să găsesc alţi martori!

— Nu te juca, domnule, cu treaba asta! Doar ai constatat azi-dimineaţă, pe pielea dumitale, că domnul Just are pumni zdraveni! zise avocatul zâmbind ironic. Or, dacă ai avea ghinionul să ridici mâna asupra lui, te pot asigura, dragă domnule, că te-ar bate măr pentru a doua oară şi te-ar mai da şi în judecată.

— Bine… Consimt la tot ce vrea, strigă Duriveau ajuns la capătul puterilor. Dar să ne batem odată şi să isprăvim.

— Vei fi satisfăcut imediat, domnule. Căpitanul Just s-a gândit că, dată fiind dificultatea de a găsi un loc convenabil pentru a vă tăia reciproc gâtul, să aleagă chiar grădina casei sale, pe care o poţi vedea de aici… Te asigur că locul e foarte bun… Cât despre arme, martorii noştri au şi adus patru săbii pentru luptă…

— De-ajuns, domnule, răspunse Duriveau, regăsindu-şi sângele rece, accept orice, consimt la orice, cu condiţia ca să mă văd cât mai repede cu sabia în mână şi să-l am în faţa mea pe căpitan…

Contele Duriveau făcu retractările cuvenite, jură – pe cuvânt de onoare – că nu rivalitatea amoroasă era pricina acelui duel, ci o discuţie cu caracter politic. Întâlnirea avu loc în grădina casei doctorului. Lupta a fost înverşunată. Contele Duriveau dădu dovadă de mult curaj. Deşi rănit la şold, vru să continue lupta după ce-i străpunsese braţul căpitanului Just, dar primi o a doua lovitură de sabie în coasta dreaptă care-l scoase definitiv din luptă.

La o jumătate de ceas după duel, am venit să-i spun Réginei

că rana căpitanului Just era o nimica toată. Auzind acest lucru, curajul care o susţinuse până atunci o părăsi şi genunchii i se înmuiară; înainte de a leşina, am apucat totuşi s-o chem pe domnişoara Juliette, pe care am lăsat-o să aibă grijă de stăpâna ei.

Capitolul XIV

Jurnalul lui Martin. Sclavul nu e bărbat. Urmarea duelului căpitanului Just cu contele Duriveau. Régine, în baie. Vindecarea căpitanului. Prima lui vizită la prinţesa de Montbar. Căpitanul părăseşte Parisul.

Am găsit, printre hârtiile mele, fragmentele unui Jurnal, scris, ici şi colo, după ce am stat o bucată de vreme în palatul de Montbar. Acele rânduri, scrise fără legătură între ele, redau totuşi, în mod foarte sincer, tot ceea ce am simţit eu, din punct de vedere sufletesc, în situaţia mea de slugă, pe care o acceptasem de bunăvoie. Acele fragmente de *Jurnal*, pornind de la unele amănunte petrecute în primul meu an în slujba Réginei, merg până la evenimentele de seamă petrecute în familia de Montbar. Evenimente care au pecetluit epoca cea mai importantă din viaţa mea şi care s-au petrecut cam la paisprezece luni după intrarea mea în slujba prinţesei. Astăzi am recitit aceste pagini cu calm şi cu indiferenţă, deşi multe dintre ele sunt impregnate de o voluptate înflăcărată şi tenebroasă, ca toate voluptăţile vinovate şi ascunse. Recitind aceste pagini, m-am ales cu o învăţătură de minte, şi anume că nu există nimic mai imprudent şi mai temerar pentru o femeie castă decât să accepte, în intimitatea ei domestică, serviciile unui bărbat. Asta dovedeşte, din partea femeilor, o încredere oarbă în cinstea lor sau un dispreţ la fel de orb faţă de servitorii lor (care au şi ei, la urma urmelor, ca bărbaţi, pasiuni, instincte, dorinţe), pe care-i expun la toate familiarităţile unei servituţi destul de periculoase pentru ei. Există aici o vagă apropiere de vechile axiome ale patricienelor romane care susţineau că „sclavul nu e bărbat”, ceea ce e un lucru fals. Un bărbat rămâne un bărbat, şi cu cât presupuneţi că e mai lipsit de educaţie, cu atât sentimentele lui vor fi mai violente, comportările mai libertine şi mai îndrăzneţe. În pudoarea ei plină de delicateţe, femeia ar trebui să fie

îngrijorată mai mult de gândurile decât de faptele slugii sale. Demnitatea servitorului îi interzice acestuia orice gest nelalocul lui, dar demnitatea nu-i poate impune să nu-i treacă prin minte tot felul de gânduri pe care femeia i le inspiră fără voia sa, aţâţându-l prin zeci de lucruri mărunte, involuntare, neprevăzute. Şi cu cât o femeie va fi mai pură, mai demnă, cu atât va fi mai conştientă de prăpastia fără fund care o desparte de valetul ei şi ca atare va da dovadă faţă de el de o libertate care, faţă de un bărbat din înalta societate, ar fi pur şi simplu revoltătoare.

Iată aceste fragmente de *Jurnal*.

7 februarie 18…

Astăzi se împlineşte luna de când căpitanul Just a fost rănit în duel şi încă n-a ieşit din casă. Mă duc zilnic să întreb cum se mai simte. Ce privire plină de recunoştinţă mi-a aruncat Régine a doua zi după duel, când i-am spus:

— Doamna îmi îngăduie să-i cer o favoare?

— Vorbeşte, Martin…

— Doamna ştie cât de mult îi datorez răposatului doctor Clément; ei bine, am pentru fiul său, domnul căpitan Just, un profund ataşament şi, deşi rana sa e departe de a-i pune viaţa în pericol, n-aş fi liniştit dacă n-aş şti, în fiece zi, cum se mai simte. Aş dori deci să mă duc în fiecare dimineaţă şi să mă informez cum stau lucrurile. Acest fapt nu va dăuna în niciun fel asupra obligaţiilor mele de serviciu, căci m-aş repezi foarte de dimineaţă…

— Acest sentiment de recunoştinţă este mult prea lăudabil ca să nu-l încurajez, mi-a răspuns prinţesa, ascunzându-şi bucuria. Socot că e bine să te duci zilnic, ca să afli cum se mai simte fiul protectorului dumitale…

Biata femeie! Cât de fericită a făcut-o acea rugăminte a mea. Niciodată Régine n-ar fi cutezat să-mi poruncească să mă duc zilnic la căpitan. Şi cum voiam s-o cruţ de a mă întreba ea cum se mai simte căpitanul, îi spuneam eu în fiecare dimineaţă, fără să mă întrebe ea.

După ce s-a reîntors de la vânătoare, prinţul, deşi habar n-avea de ce se bătuse în duel căpitanul, s-a dus personal să se informeze despre starea lui; mai apoi, la fiecare patru, cinci zile îi trimitea câte o scrisoare.

8 februarie 18…

Régine a fost profund mişcată de toate atenţiile mele. Simţind câtă inimă, inteligenţă şi devotament puneam ca să-i cruţ orice stânjeneală în legătură cu căpitanul Just, menajându-i mândria, m-a răsplătit… Azi-dimineaţă i-am adus registrul de cheltuieli pentru flori. Socoteala se ridica la 125 de franci. Stăpâna mi-a dat patru dubloni de aur, spunându-mi:

— Surplusul e pentru dumneata, Martin.

Deci cu câţiva bani, s-a socotit chit faţă de mine…

9 februarie 18…

Dureroasa dezamăgire de ieri mi s-a părut nu atât stupidă, cât nedreaptă. Ce sunt eu în ochii Réginei? Un servitor fidel, plin de zel. Dar, la urma urmei, nu sunt un om care-o slujeşte pentru o leafă, deci pentru bani? Singurul meu scop n-a fost de altfel să nu par niciodată altceva în ochii ei? Atunci de ce să mă simt jignit fiindcă stăpâna mea şi-a arătat gratitudinea într-un mod atât de generos şi perfect adecvat poziţiei mele? Ştie ea, poate să ştie, să presupună măcar, cât devotament am pus în tot ce-am făcut pentru ea? Nu eu sunt cel care am spus tot timpul: „În clipa în care Régine va bănui sentimentele mele, în ziua aceea mă va izgoni, în chip ruşinos, din casa ei”?

Dimineaţă, când mă întorceam de la căpitanul Just, m-am întâlnit cu Leporello; l-am tras de limbă ca să aflu ce se vorbea în legătură cu duelul în care contele Duriveau fusese atât de grav rănit, încât nici acum – când scriu aceste rânduri – nu se ştie dacă va scăpa cu viaţă. Toată lumea – după spusele lui Leporello – e convinsă că duelul a avut loc din motive politice, căpitanul având, zice-se, convingeri republicane. În legătură cu motivul acelui duel le mai întrebasem, de altfel, pe Astarté şi pe camerista doamnei de Hervieux, cele două femei făcând parte – prin stăpânele lor – din două medii diferite. Răspunsurile lor mi-au dovedit că se credea acelaşi lucru despre, cauza duelului şi că numele prinţesei nu fusese rostit niciodată. Precauţiile pe care le luase căpitanul Just faţă de Duriveau se dovediseră deci excelente. Ele arătau că omul avea multă inimă, multă minte şi mult tact.

În seara asta, la masă, prinţul a fost acru şi agresiv faţă de

soţia sa. Lucru ciudat… După ce s-a întors de la vânătoare, mi s-a părut a fi sincer afectat de rana căpitanului Just. Primul lui gest a fost loial şi generos. Dar pe măsura ce starea căpitanului se ameliora, prinţul începu a-i persifla pe oamenii atinşi de mania duelurilor politice, spunând – de altfel cu destulă judecată – că a tăia gâtul unui om nu-i chiar cea mai concludentă dovadă de superioritate a părerii tale etc., etc. Aceste ironii la adresa căpitanului Just trebuie să fi fost crude pentru doamna de Montbar, ce ştia mai bine ca oricine care fusese, de fapt, adevăratul motiv al acelui duel pe viaţă şi pe moarte, duel în care căpitanul îşi expusese cu atâta curaj viaţa. Există fatalităţi care-i împing pe unii soţi să spună exact ceea ce-i face dezagreabili şi adesea chiar de nesuportat de către soţiile lor; astfel, în seara aceea, cred că numai naiba l-a pus pe prinţ să ia în râs prima vizită pe care căpitanul avea s-o facă soţiei sale.

— Când te vindeci după o lovitură de sabie, sigur că nu pierzi ocazia de a te arăta interesant. Ai braţul prins într-o eşarfă, chipul ţi-e încă palid şi, după ce te laşi o vreme rugat, începi să povesteşti cum a decurs duelul, furioasele lovituri date şi primite… Atunci bietele femei tremură când aud acele povestiri demne de Aristo…

Régine suferea cumplit din pricina glumelor răutăcioase ale soţului ei, cu atât mai mult cu cât era obligată să tacă şi să potolească verva soţului ei doar cu răceala şi cu prefăcuta sa indiferenţă. Până la urmă, nemaiputând suporta, a ieşit din sufragerie pretextând că o doare capul; prinţul a rămas singur la masă. Fusesem atât de preocupat de starea de spirit a Réginei, încât prinţul, cerându-mi o lingură, am uitat să i-o aduc, aşa cum se cuvenea, pe o farfurie. Am săvârşit „enorma” greşeală de a-i întinde lingura cu mâna. În loc s-o ia, prinţul m-a ţintuit cu privirea, apoi mi-a spus, râzând batjocoritor:

— Probabil că la domnul doctor Clément ai învăţat să serveşti astfel!

Şi cum eu mă uitam la el năucit, prinţul a adăugat:

— Probabil că la medici o lingură se oferă fără prea multe fasoane!

Valetul de cameră al prinţului, bătrânul Louis, mi-a venit în ajutor şi mi-a şoptit:

— Lingura se serveşte pe o farfurie…

— Iertaţi-mă, domnule prinţ, i-am spus stăpânului meu, vrând

să-mi repar greşeala.

Dar el s-a întors spre valetul său şi i-a zis:

— Louis, dă-mi o lingură.

Bătrânul servitor i-a oferit lingura, privindu-mă cu tristeţe.

Din clipa aceea nu m-am mai îndoit că prinţul nu mă putea suferi. Povestea cu lingura, fapt cu totul nesemnificativ, precum şi alte greşeli neînsemnate, dar aspru persiflate, m-au convins de antipatia prinţului. M-am speriat nu din pricina reproşurilor aspre şi pline de trufie ale prinţului; domnul de Montbar, pe care-l văzusem ieşind beat mort dintr-o tavernă amărâtă unde-şi petrecuse noaptea, nu mă putea umili. Eu m-am simţit întotdeauna, sufleteşte, cu mult deasupra condiţiei mele de slugă, în vreme ce stăpânul meu, mare senior, se coborâse cu mult sub condiţia sa. Dar nu e vorba aici de superioritate morală: eu sunt sluga acestui om care mă poate izgoni oricând. Va trebui deci să fiu din cale-afară de atent, de supus, de plin de zel, să mă strădui să înlătur antipatia domnului de Montbar numai ca să nu mă dea afară din serviciu.

10 februarie 18…

Ce dimineaţă… Am crezut că înnebunesc! Acum e ora 11 noaptea şi m-am retras, în sfârşit, în odaia mea. Nici nu ştiu pe unde n-am umblat. Toate acele drumuri m-au zdrobit. Sunt frânt de oboseală, dar calm. Să văd dacă am curajul să-mi aduc aminte de tot ce s-a întâmplat…

M-am sculat devreme şi m-am dus la baronul de Noirlieu. „Stăpânul meu e în aceeaşi stare”, mi-a răspuns Melchior. M-am întors şi am început să mă ocup de apartamentul prinţesei. Am aranjat întâi salonul de aşteptare, apoi cel de al doilea salon, lăsând la urmă salonaşul stăpânei şi galeria cea mică de tablouri, unde una dintre uşi dă în dormitorul prinţesei. M-am ocupat mai întâi de salonaş. Toate acele mărunte îndatoriri care pentru ceilalţi servitori erau un prilej de plictiseală, făcând totul în grabă şi cu nepăsare, pentru mine erau o adevărată plăcere. Să fac ordine, să şterg de praf toate acele obiecte elegante, mobilele preţioase de care era înconjurată stăpâna mea, să şterg lună oglinda care-i reflecta zilnic chipul, să nu las să se înnegrească tablourile pe care le admira uneori îndelung, să şterg cu atenţie porţelanurile fine unde culorile strălucitoare se amestecau cu luciul aurului, să curăţ vazele în care îi plăcea să aşeze florile cu

mâna ei; să am grijă de zecile de obiecte de artă, mici capodopere sculptate sau cizelate, statuete, figurine, basoreliefuri de argint, de fildeş, de aur, Doamne, ce plăcere îmi făcea! Şi cu câtă dragoste puneam mâna pe ele, numai fiindcă le atinsese stăpâna mea.

Urmau apoi lucrurile de care ea se slujea zilnic: pana de scris, făcută din aur, cu un capac de cornalină pe care o văzusem de atâtea ori ducând-o la buze atunci când se gândea ce să scrie… Flaconul de cristal pe care-l ţinea uneori îndelung în mână şi gheridonul din lemn de trandafir pe care-şi sprijinea adesea coatele, iar uneori îşi sprijinea în palmă fruntea frumoasă şi albă… Oh! Cu câtă bucurie, cu ce idolatrie, ba uneori chiar cu un soi de ameţeală, puneam mâinile pe toate acele obiecte sfinţite de cultul dragostei mele! De câte ori nu mi-am spus: „Amantul cel mai topit de dragoste mi-ar invidia soarta”. Să trăieşti în sanctuarul femeii adorate, să fii laolaltă cu ea, să respiri aerul pe care-l respiră ea, să vezi ceea ce vede ea, să atingi ceea ce atinge ea, să-i iei de jos batista, mănuşa, buchetul de flori, să-i dai cartea pe care o doreşte, să-i aduci un pahar cu apă pe care-l atinge cu buzele, să-i oferi o cupă de cristal cu apă de roze unde-şi înmoaie degetele, s-o aperi împotriva soarelui trăgând storurile, să aprinzi focul la care se încălzeşte, să-i pui o pernă sub picioare, o mantie de satin pe umerii albi, în sfârşit, să-i poţi preveni cea mai mică dorinţă, să te strădui să-i cruţi cea mai mică oboseală, să asculţi de poruncile ei, într-un cuvânt: s-o slujeşti! Eu sunt valet, deci un servitor plătit, dar ce importanţă are? O slujesc pe stăpâna mea ca un îndrăgostit. Nicio putere din lume nu mi-ar putea răpi bucuria acestor clipe… Da, bucuria mi-e mare, dar şi urmările acestei intimităţi sunt groaznice.

Astăzi, de pildă, am trecut printr-o încercare cumplită. Era ziua de schimbare a florilor, una dintre cele mai plăcute zile ale mele. Ei îi plac enorm florile proaspete. Apoi, foarte des, ea însăşi le aşază în vaze, le potriveşte culorile şi frunzele; de obicei o ajut şi eu în această treabă, pe care o ducem cu bine la capăt doar noi doi. Am aşezat deci pe covor, gata doar să fie pus în jardiniere şi în vaze, un morman de flori. Nu-mi mai rămăsese de făcut decât să perii fotoliul unde stă de obicei stăpâna mea. Fotoliul, foarte moale, aproape că păstra urma trupului încântător al Réginei; doar mătasea era puţin lustruită în locul unde ea îşi sprijinea capul. De peste tot se ridica acea mireasmă suavă de stânjenei,

amestecată cu verbină, specifică veşmintelor stăpânei mele. Eram singur… Atunci am sărutat cu înflăcărare locurile unde se odihniseră capul stăpânei mele, obrazul, mâinile şi trupul ei. Am tras adânc în piept, cu patimă, mireasma pe care o lăsase în urmă. Am sărutat până şi perna de catifea pe care-şi punea picioarele, picioarele ei micuţe pe care i le ţinusem în mână… A fost ca un fel de delir. Pentru mine, toate acele urme ale prezenţei sale erau vii, trăiau, respirau, palpitau… Am avut impresia că-i sărut părul, obrajii, mâna, trupul, c-o sărut pe ea întreagă…

Pe urmă, m-am dus în galeria tablourilor, care comunică printr-o uşă cu salonaşul ei, iar prin alta, cu dormitorul. În afară de tablouri, mai existau în galerie şi câteva mobile vechi: la un capăt al ei, pe o splendidă ladă de abanos din vremea Renaşterii, se afla o oglindă veneţiană înconjurată de o ramă minunat sculptată. Oglinda era aşezată cu faţa către uşa dormitorului Réginei. Mă aflam chiar lângă acea uşă, ocupat să frec o altă mobilă veche de abanos, când am auzit vocea Réginei spunându-i cameristei:

— Domnişoară, pot să mă scol? Baia e gata?

— Într-o clipă, doamnă, a răspuns Juliette din fundul cabinetului de toaletă, unde punea nişte esenţă de verbină în cadă. Baia e gata! Doamna poate să se scoale, zise Juliette.

Am auzit foşnetul uşor al cuverturilor de mătase aruncate la picioarele patului. Ea se scula şi intra în baie… După o clipă, îi spuse cameristei:

— Mai pune nişte apă caldă, fiindcă baia mi se pare cam rece… Şi vezi ca halatul să-mi fie cald…

— Da, doamnă…

Am rămas nemişcat în prada unei tulburări de nedescris, ascultând – dacă pot spune acest lucru – ceea ce nu puteam vedea sau, mai curând, urmărind cu ochii minţii toate gesturile frumoasei mele stăpâne. Gândindu-mă la unele amănunte, arterele de pe frunte au început să mi se zbată atât de tare, încât aproape că le auzeam zgomotul surd în tăcerea profundă care domnea în acel apartament liniştit. Capul a început să mi se învârtă, am vrut să fug, dar n-am putut. Genunchii îmi tremurau atât de tare, încât a trebuit să mă sprijin de masa pe care o ştergeam. Privirea mi se împăienjenise; am stat aşa câteva clipe, fără să mai aud, fără să mai văd. Dar iată că glasul Réginei m-a

făcut să-mi vin în fire. Ea îi spuse Juliettei:

— Nu voi rămâne prea mult în baie; dă-mi halatul…

După câteva secunde. Juliette zise:

— Iată-l, doamnă.

— Dă-l încoace… Dar după o clipă, strigă supărată: Uite. Mi s-a desfăcut părul! Lasă halatul şi ridică-mi-l, că uite, mi se udă!

Şi sigur că atunci, pe jumătate învăluită în magnificele ei plete negre, Régine trebuie să fi fost ca o nimfă, în picioare, în cochilia ei de marmoră albă.

După un sfert de ceas, mă aflam la celălalt capăt al galeriei, ştergând cu o perie sculpturile adânci din rama oglinzii mari, veneţiene, care, în loc să fie lipită de zid, era puţin înclinată în faţă. Brusc, oglinda, până atunci întunecată – căci nu se reflecta în ea decât o uşă sculptată de lemn, aşezată la capătul galeriei, uşă ce dădea în camera de culcare a prinţesei – se lumină brusc şi iată tabloul reflectat în ea, în faţa ochilor mei, timp de câteva secunde…

Stăpâna mea, cu minunatele ei plete răvăşite, cu umerii şi cu braţele goale, cu sânii ca zăpada ce se întrevedeau destul de clar prin cămăşuţa subţire de batist, împodobită cu dantele, ai cărei năsturaşi de smarald nu mai fuseseră închişi, deci stăpâna mea, aşezată în faţa căminului, pe un scăunel tapisat cu mătase albastră, îşi trăgea în piciorul stâng, fin şi lung, un ciorap de mătase de un gri-deschis, şi-l prindea sub genunchi cu o jartieră de satin roşu, cu închizătoare de aur, în vreme ce piciorul drept, încă gol, lustruit ca fildeşul, se sprijinea pe o blană albă de hermină.

Brusc, am auzit zgomotul unei uşi care se închidea; oglinda s-a întunecat, strălucitoarea şi voluptuoasa imagine a dispărut.

Aveam impresia că visez. O uşoară atingere pe umăr m-a făcut să tresar violent. M-am întors, era domnişoara Juliette.

— Constat, dragă Martin, mi-a spus ea râzând, că eşti foarte preocupat de ceea ce faci! Am ieşit din dormitorul doamnei şi nici măcar nu m-ai auzit venind.

— Păi… ştergeam oglinda asta, i-am răspuns bâlbâindu-mă.

— Ştiu că nimic nu te conturbă când faci treabă, dar ia spune-mi, florile doamnei au sosit?

— Da, sunt în salonaş, am răspuns recăpătându-mi sângele rece.

— Bine, a zis Juliette, mă duc s-o anunţ pe doamna; mi-a spus

să-ţi transmit s-o aştepţi ca să aranjaţi împreună florile în jardiniere; ştii că asta-i plăcerea ei…

— Foarte bine! O voi aştepta pe doamna…

— N-ai să ai prea mult, de aşteptat… Doar cât o pieptăn şi-i aranjez părul şi după aceea va veni în salonaş, căci după baie nu-i dau voie să iasă decât după dejun.

Şi Juliette m-a părăsit. Când a deschis uşa camerei dormitorului, oglinda veneţiană în care mi-am aruncat din nou privirea s-a luminat iarăşi, dar în cristalul ei n-am mai văzut decât scăunelul albastru din faţa căminului de marmoră albă.

Nu peste mult, Régine a intrat în salonaşul ei, unde o aşteptam cu florile gata pregătite. Niciodată prinţesa nu mi s-a părut de o frumuseţe mai radioasă, de o prospeţime mai tinerească. Nu ştiu de ce, dar mi s-a părut că era într-unul din acele momente când femeile ştiu, simt că sunt frumoase şi deosebit de atractive. Sânii îi tresăltau uşor, nările trandafirii îi fremătau, în vreme ce, încă moleşite de baia caldă şi parfumată, braţele frumoase ieşeau pe jumătate din mânecile fluturânde ale rochiei de casă din caşmir alb, ale cărei pliuri moi păreau să-i mângâie cu dragoste, trupul dumnezeiesc de frumos.

Stăpâna mea părea veselă, fiindcă se gândea probabil la un lucru plăcut, poate chiar la dragoste, căci chipul ei încântător înflorise ca un trandafir. Apoi, contemplând grămada de flori spre care înaintă plină de încântare, strigă:

— Doamne! Camelii, verbine, trandafiri… Şi toate sunt proaspete şi strălucitoare.

Am ajutat-o să aranjeze florile. Eu i le aduceam şi ea le punea în vaze, amestecând şi potrivind cu un gust desăvârşit florile şi frunzele. Jardiniera care-i înconjura masa de scris era pusă pe covor; ca s-o umple, a trebuit ca stăpâna mea să se aşeze în genunchi, în vreme ce eu, în picioare, aplecându-mă spre ea, îi aduceam florile pe care mi le cerea. Eram atât de aproape de ea, încât amestecul suav de stânjenei şi de verbină ce emana din trupul ei mă ameţise, mă îmbătase ca un filtru vrăjit; îngenuncheată în faţa mea, se apleca ba într-o parte, ba în alta, pentru a îndrepta creanga unui arbust, pentru a pune în lumină câteva flori ascunse de frunze. Urmăream, fără voia mea, cu privirea tulburată, ondulările acelei talii fine şi subţiri, ale cărei comori de frumuseţe se dezvăluiau la fiece nouă mişcare. Eram cât pe-aci să mă trădez, dar ridicolul m-a salvat. Nu mai

rămăsese de împodobit decât un mare şi superb vas de porţelan de Saxa, cu nişte flori mari, scoase în relief, şi ale cărui toarte, tot din porţelan, reprezentau nişte vrejuri de viţă-de-vie, de o mare gingăşie. Acea ornamentaţie făcea ca vasul să fie deosebit de fragil, iar stăpâna mea ţinea în mod deosebit la el (fiindcă aparţinuse mamei sale); acum voia să pună în el o superbă floare exotică, aflată într-un ghiveci, o floare deosebită, de un roşu-aprins, foarte parfumată şi ale cărei frunze lungi cădeau întocmai ca o jerbă. Ţinând ghiveciul cu floarea, l-am întins stăpânei. Vrând să-l ia, una din mâinile Réginei, atât de moale şi de caldă, a atins-o pe a mea. O secundă m-am simţit ca fulgerat, tot sângele mi s-a strâns la inimă şi, fără să vreau, poate din respect, poate din spaimă, am dat drumul ghiveciului, lăsându-l să cadă chiar în clipa în care prinţesa se pregătea să-l prindă. Ghiveciul s-a spart.

— Doamne, cât eşti de neîndemânatic! a strigat înciudată stăpâna mea, văzând acea magnifică floare ruptă de pe lujer.

— Cer iertare, dar credeam că doamna apucase ghiveciul… şi atunci…

— Şi atunci ai făcut-o boacănă, zise supărată Régine. O floare atât de frumoasă şi de rară…

Şi cum stăteam ca tontul nu atât încurcat de ceea ce făcusem, cât bucuros de faptul că Régine punea tulburarea mea pe seama faptului că spărsesem ghiveciul, prinţesa mi-a spus necăjită:

— Acuma adună cioburile şi pământul ăsta! Uite ce-ai făcut pe covor!

— Dacă doamna îmi îngăduie, voi pune planta în alt ghiveci… Uitaţi-vă, am unul mai mare…

— Ar fi bine. Chiar dacă floarea s-a rupt, frunzele sunt atât de frumoase, încât vor umple tot vasul.

Şi în timp ce puneam bulbul acelei plante frumoase în alt ghiveci, stăpâna mi-a spus:

— De data asta pune ghiveciul pe masă; îl voi lua eu însămi ca să-l pun în vasul de porţelan, fiindcă mă tem de vreo nouă stângăcie.

Din fericire pentru mine, după ce s-a dus, conform obiceiului, către ora trei, să afle dacă tatăl ei putea s-o primească, prinţesa şi-a sfârşit ziua la doamna Wilson, unde a luat şi masa de seară. Prinţul, la rândul lui, a mâncat la club.

Am ieşit din palat, mergând ca un nebun, drept înainte, fără

să ştiu încotro mă duc, urmărit de voluptuoasele şi înflăcăratele viziuni din acea dimineaţă blestemată. Régine, părul ei desfăcut, trupul alb în baia de marmoră, Régine aşezată pe scăunelul albastru…

Nu pot isprăvi… Aceste amintiri mă ard, mă ucid… Oh, să mori… să mori sau să fugi de astfel de chinuri pe care nu le-aş fi bănuit…

Nu, n-am să mai rămân în această casă… Povestea cu Duriveau s-a terminat. Régine nu mai are nevoie de mine… Vreau, trebuie să fug, altfel voi înnebuni.

11 februarie 18…

Nu, nu trebuie să fug… Aş fi un laş şi un nedemn. Régine are totuşi nevoie de mine… poate chiar mai mult decât în trecut. Presimţirile mele nu mă înşală, deşi sunt foarte dureroase în ce mă priveşte… Régine îl iubeşte sau îl va iubi pe căpitanul Just! Având în vedere urmările dezastruoase pe care o astfel de dragoste poate s-o aibă asupra sorţii Réginei, nu-mi este îngăduit să fug… Devotamentul meu îi mai poate fi de folos. Dar ce să fac, Doamne, ce să fac? Sunt şi eu bărbat, sunt tânăr, o iubesc ca un nebun, şi ea e tot timpul în preajma mea… „Înclină-te, supune-te sorţii! închide ochii ca să nu mai vezi strălucitoarea frumuseţe a stăpânei tale, astupă-ţi urechile ca să nu-i mai auzi glasul seducător, înăbuşă bătăile prea puternice ale inimii, stinge înflăcărarea acelor dorinţe care se aprind la un cuvânt, la o privire, la un gest al acelei femei pe care o venerezi şi pe care o jigneşti totodată cu gândurile tale vinovate; îneacă această dragoste în ridicolul amar, groaznic, care trebuie să răzbată, în ce te priveşte, din fraza: «Un valet îndrăgostit de stăpâna sa… şi mai ales când această stăpână este trufaşa prinţesă de Montbar». Fă chiar mai mult: aminteşte-ţi de sfaturile lui Claude Gérard, meditează asupra celor două ţeluri ale unui suflet bărbătesc şi generos: Datoria şi Sacrificiul”.

Ei bine, mă voi devota, mă voi sacrifica… Deci rămân…

18 februarie 18…

Ieri m-am dus după veşti la căpitanul Just; s-a vindecat atât de deplin, încât, cu o zi înainte, s-a plimbat cu trăsura; când m-am întors, i-am spus Réginei acest lucru, ca de obicei, fără să mai aştept să mă întrebe:

— Domnul căpitan Just se simte atât de bine, încât ieri s-a plimbat cu trăsura.

— A, cu atât mai bine! mi-a răspuns ea. Atunci trag nădejde că peste câteva zile voi avea plăcerea să-l văd.

Régine a rostit aceste cuvinte nu atât pe un ton ce se străduia să fie indiferent, ci pe un ton rezervat, care să-i ascundă emoţia pricinuită de gândul de a-l revedea atât de curând pe căpitanul Just. Astfel, ieri, am băgat de seamă că a fost distrată, preocupată, neliniştită. O dată chiar m-a sunat, eu am venit, dar uitând ce voia să-mi poruncească, am auzit-o spunându-şi cu glas tare:

— De ce te-am chemat oare? A, da, să anunţi la poartă că în dimineaţa asta primesc lume…

Această poruncă m-a surprins. Régine putea să fie sigură că, din bună-cuviinţă, căpitanul Just nu va veni s-o vadă nici după prima, nici după a doua sa ieşire din casă. În ochii lumii, care nu cunoştea pricina duelului, această grabă ar fi dovedit o intimitate prea mare; însăşi Régine ar fi socotit această vizită prea puţin delicată din partea lui Just, care ar fi venit să-şi primească mulţumirile pe care le merita. Totuşi, am fost surprins de faptul că, neaşteptându-l pe Just în acea zi, Régine deschidea uşa unor persoane care n-o interesau şi a căror prezenţă trebuia să-i fi fost greu de suportat.

I-am îndeplinit poruncile şi am început să-i anunţ, rând pe rând, pe demnul baron de Erfeuil, cel pe care prinţul îl socotea tot atât de frumos pe cât de tâmpit, pe contele de Hervillier, un soi de colos cu glas ca de clopot, care se lăsa rugat să cânte cântece rustice, şi, în sfârşit, pe domnul Dumolard, enormul frate al doamnei Wilson.

Prinţesa m-a sunat ca să-mi poruncească să aduc lemne pentru pus pe foc; m-am mirat când am văzut ce animată era discuţia; Régine, cu obrajii îmbujoraţi, vorbea cu multă însufleţire despre tot soiul de fleacuri. Sigur că, temându-se de singurătate, voia să-şi omoare timpul până a doua zi, când credea că-l va vedea, în sfârşit, pe căpitanul Just. Nu m-am înşelat: după şase minute, prinţesa m-a chemat din nou; m-a rugat să ridic draperiile de la uşă, când l-am auzit pe frumosul de Erfeuil spunând, din vârful buzelor:

— Într-adevăr, prinţesă, sunteţi încântătoare că aţi acceptat cu atâta bunăvoinţă această improvizaţie… Vreţi să mergeţi cu

noi la spectacol şi să luăm apoi masa împreună?

— Vreau, zise prinţesa, dar cu condiţia să vină şi doamna Wilson cu noi, căci domnul de Montbar nu mănâncă acasă astă-seară.

În momentul în care am intrat, domnul Dumolard striga:

— Răspund de sora mea, ştiu că nu are nimic de făcut astă-seară… Mă duc s-o anunţ, ca să vă aştepte. Eu voi fi doamna de companie a doamnei prinţese şi a surorii mele, zise Dumolard. Nu doriţi să vă folosiţi de trăsura mea? Îmi place teribil să-mi pot oferi trăsura, zise el.

— Sunteţi mult prea amabil, răspunse prinţesa surâzând. Apoi, întorcându-se către mine, spuse: Porunceşte, te rog, ca trăsura mea să mă aştepte la ora şase şi jumătate.

În momentul în care ieşeam, frumosul domn de Erfeuil îi spunea prinţesei:

— Ştiu că melodramele sunt tâmpite; dar, mă rog, sunt gata să văd orice spectacol în întregime…

Şi frumosul tânăr surâse maliţios.

— Mie îmi place, dimpotrivă, să vin la jumătate; e mult mai nostim… zise grăsanul de Dumolard; ţi se pare că ai de-a face cu o şaradă… încerci să-ţi dai seama cum se va sfârşi şi…

Din păcate, îndepărtându-mă, am pierdut sfârşitul acelei „profunde” reflecţii.

„Mi se pare ciudat, mi-am spus în sinea mea, retrăgându-mă, dar dacă aş fi avut onoarea să fiu admis în salonul doamnei de Montbar, aş fi găsit cu totul altceva de discutat.”

Prinţesa s-a înapoiat către ora unu noaptea: chipul nu-i mai era nici trist, nici abătut, aşa cum o văzusem de multe ori când se întorcea de la bal, ci gânditor şi serios. Acum nu mai am nicio îndoială: acceptând să meargă la spectacol, apoi la masă, Régine încercase să-şi abată gândurile de la ceva care devenise alarmant pentru ea.

Ieri avusesem o presimţire că domnul căpitan Just va veni astăzi şi uite că nu m-am înşelat. Dimineaţă, după ce i-am adus ceaiul, Régine mi-a spus, cu aerul cel mai firesc din lume:

— Te rog să anunţi la poartă că astăzi nu-s aici decât pentru domnul de Erfeuil, pentru domnul Dumolard şi domnul de Hervillier, dacă se prezintă.

Această poruncă m-a uluit; dar în momentul în care mă

pregăteam să mă retrag, prinţesa a adăugat:

— Şi voi mai fi şi pentru domnul Just Clément, dacă – din întâmplare – va veni…

Atunci am înţeles totul. Régine gândise la fel ca şi mine, ea era sigură că Just va veni. Şi, dorind să fie singură cu el, închisese poarta tuturor, în afară de cele trei persoane care, venind ieri, nu aveau ce să mai caute şi azi. Am ghicit de asemenea că Just, dând dovadă de o rară delicateţe, nu voise să-i mai ceară Réginei să-l primească, întocmai ca în trecut, la o anumită oră.

Către ora două, am auzit oprindu-se la poarta palatului probabil o trăsură modestă de piaţă, fiindcă trăsurile particulare intrau în curte, domnul Romarin, portarul, fiind inflexibil în ceea ce privea acest consemn.

M-am apropiat de una dintre ferestrele salonului de aşteptare şi, ridicând puţin perdeaua, l-am văzut pe căpitan străbătând curtea, după ce se informase, desigur, la portar, dacă prinţesa era acasă.

— Bună ziua, Martin, mi-a spus el prietenos, intrând. Bună ziua, prietene… Doamna prinţesă mă poate primi?

— Da, domnule…

Şi l-am condus în salonul aflat între salonul de aşteptare, unde stăteam de obicei, şi salonaşul Réginei. Ridicând una dintre draperiile de la uşă, i-am spus stăpânei mele:

— Domnul căpitan Just!

Régine stătea pe fotoliu. A roşit uşor, apoi s-a întors spre Just, căruia i-a întins repede mâna, zicându-i cu glas tare:

— Sunt fericită că te revăd, domnule Just.

Lăsând să recadă draperia, m-am îndepărtat, cu inima zdrobită, străbătând încet salonul, dorind să mai aud ceva din discuţia lor, dar până la urmă renunţând, pentru că mi-am dat seama că aş fi suferit prea mult. M-am dus trist să mă aşez în faţa mesei unde stăteam de obicei, ascunzându-mi faţa în mâini. „Oare ce-şi spun?” mă întrebam cu amărăciune.

Cu un tact desăvârşit, Just evitase să fie primit cu braţul în eşarfă, gest destul de ridicol, asupra căruia prinţul insistase şi se înveselise grozav; doar puţină jenă în mişcarea mâinii, jenă ce se trăda doar prin felul cum Just îşi ţinea pălăria, era singura urmă a rănii sale. Niciodată nu mi s-a părut mai frumos ca astăzi, de o frumuseţe bărbătească, dar totodată dulce, blândă, care-l făcea

deosebit de distins. Părul scurt şi castaniu, ca şi sprâncenele, ochii mari, albaştri şi migdalaţi, fruntea înaltă, inteligentă, brăzdată de o cicatrice glorioasă a unei răni pe care o primise în luptă, tenul bronzat, mustaţa aproape blondă, surâsul graţios şi fin, bărbia energică, totul dădea trăsăturilor sale un aer de francheţe şi de hotărâre. Mult mai înalt decât prinţul, mersul său nu avea acea rigiditate militară, acel nu ştiu ce ferm care-l pune de obicei pe cel obişnuit să poarte uniformă într-un puternic contrast cu delăsarea, de altfel nu lipsită de eleganţă, a bărbaţilor la modă pe care-i primea Régine, şi mai ales a domnului de Montbar. Acelaşi contrast exista între ţinuta luxoasă, căutată, a prinţului şi sobrietatea îmbrăcămintei lui Just. Această sobrietate nu excludea totuşi eleganţa. Redingota sa neagră, închisă la toţi nasturii, era scurtă şi-i avantaja de minune talia, care, datorită umerilor puternici, părea şi mai subţire decât era, şi mai elegantă. Pantalonul, de un cenuşiu de doliu, se rotunjea pe piciorul a cărui talpă era remarcabil de mică, având în vedere statura înaltă a căpitanului, iar în mâini avea mănuşi cenuşii.

Într-un cuvânt, prinţul şi cu el, amândoi tineri, amândoi frumoşi, erau totuşi diferiţi atât din punct de vedere moral, cât şi fizic. Astfel, dacă te uitai la chipul lui Montbar, calm, aproape indolent, deşi uneori cam trufaş, la atitudinea lui nepăsătoare, îţi dădeai imediat seama că ai de-a face cu un elegant leneş, care ducea o viaţă uşoară, fericită, independentă, fără frământări, fără griji, fără îndatoriri, în vreme ce atitudinea serioasă a căpitanului Just, trăsăturile sale bărbăteşti, puternic accentuate de oboselile şi de primejdiile războiului, de profundele meditaţii, dovedeau, dimpotrivă, că omul era obişnuit cu munca, cu subordonarea şi că era sever şi autoritar.

Comparaţia dintre cei doi bărbaţi m-a dus, mai apoi, la comparaţia umilitoare, plină de gelozie şi nespus de dureroasă, dintre mine şi cei doi bărbaţi, care, având atâtea calităţi şi atâtea titluri, sigur că puteau să-şi dispute inima Réginei, pe când eu…

Cât am suferit în timpul acelei întrevederi! În sfârşit, la ora trei şi jumătate s-au despărţit. Tocmai mă pregăteam să fac uz de toată puterea mea de pătrundere, de toată perspicacitatea mea pentru a citi pe chipul lui Just în ce stare sufletească o părăsise pe Régine. Dar n-a fost nevoie de niciun fel de putere de pătrundere: oameni de felul căpitanului nu prea izbutesc să-şi

ascundă emoţiile. Când a ieşit de la Régine, Just era schimbat la faţă; părea încă sub puterea unei compătimiri profunde, dureroase, încât nu-şi putu reţine un oftat atunci când mi-a spus:

— Rămâi cu bine, Martin, adio…

A accentuat în mod atât de ciudat pe aceste cuvinte şi mai ales acel „adio”, încât nu m-am putut abţine să nu-i răspund cu aceeaşi familiaritate cu care-i răspundeam şi tatălui său, când locuiam în casa lui:

— Vai, domnule Just, eu nădăjduiam să-mi spuneţi „pe curând”!

Dar el clătină trist din cap şi-mi răspunse:

— Nu, nu pe curând…

— Dar de ce, domnule Just?

— Plec mâine la regimentul meu din Metz.

— Cum? Atât de repede, domnule Just?

— Da… Dar ia spune-mi, Martin… Cred că ştii că poţi conta pe mine, aşa cum ai contat şi pe bietul tata, dacă te vei afla vreodată într-o situaţie… dificilă. Te rog să nu uiţi acest lucru.

— Am să-mi amintesc întotdeauna de bunătatea domnului doctor Clément, ca şi de bunătatea dumneavoastră, domnule Just.

— De altfel, bănuiesc că te simţi bine aici, nu-i aşa?

— Da, domnule Just, mă simt foarte bine.

— Te cred, doar ai nişte stăpâni minunaţi, zise el. Apropo, nu ştii dacă domnul de Montbar este acasă?

— Nu este, l-am văzut plecând cu trăsura.

— Bine, zise el, trăgând cu greu un portofel din buzunar, am să te rog să-i dai domnului de Montbar această carte de vizită – şi-i îndoi unul din colţuri – spunându-i că regret mult că n-am putut avea onoarea de a-mi lua rămas bun de la el.

— I-o voi da, domnule Just, i-am spus, luând cartea de vizită.

— Atunci, Martin, îmi spuse afectuos căpitanul, adio, prietene…

M-am apropiat de fereastră şi l-am văzut străbătând încet curtea; timp de o secundă, a întors capul spre fereastra salonaşului Réginei… Pe urmă, poarta s-a deschis, apoi s-a închis în urma lui. Eram sigur că zgomotul sonor al acelei porţi grele trebuie să fi avut un dureros ecou în inima Réginei.

Când am aflat despre plecarea căpitanului Just, vă spun cinstit că la început am simţit o bucurie egoistă, aproape crudă. Ziua

era foarte întunecată. Am auzit sunând de patru, oră la care, de obicei, duceam lampa la prinţesa. Mai întâi am şovăit, dându-mi seama că Régine simţea nevoia să fie singură, că acea semiobscuritate se potrivea cu tristeţea inimii sale. Eram sigur că, în acel moment, prezenţa mea ar fi fost tot atât de inoportună ca şi lumina bruscă… Dar cedând unei curiozităţi răutăcioase, m-am dus să iau lampa de porţelan pe care i-o duceam de obicei, am deschis cu precauţie uşa primului salon, am păşit foarte încet pe covorul moale şi am ridicat draperia de la uşa salonaşului înainte ca Régine să-şi dea seama de apropierea mea.

La lumina strălucitoare care a pătruns brusc în salonaş, am văzut-o pe Régine, întinsă în fotoliu, cu chipul scăldat în lacrimi. Dar imediat s-a întors cu faţa spre cămin, ca să-şi ascundă lacrimile, şi mi-a spus pe un ton iritat:

— Lumina asta este insuportabilă! Te-a sunat cineva? De ce-ai venit?

— Dar e ora când aduc de obicei lampa şi…

— Ajunge! Ia-o de aici! Ai s-o aduci când îţi voi spune eu!

Capitolul XV

Continuarea Jurnalului lui Martin. Régine se duce din nou la mormântul mamei sale. Martin se întâlneşte cu Leonidas Requin. Articolul privitor la căpitanul Just. Succesele lui Basquine. Prinţul de Montbar îşi schimbă obiceiurile. Reîntoarcerea căpitanului Just. Dormitorul Réginei. Gânduri urâte.

6 martie 18…

…Iată-mă reîntors din acea scurtă călătorie întreprinsă de Régine la mormântul mamei sale, în ziua comemorării morţii acesteia. Juliette şi cu mine am însoţit-o pe prinţesă. Trăsura a trecut prin faţa crucii cioplite din piatră unde odinioară găsisem micul şal, plin de sânge, al lui Basquine, după ce ne despărţisem.

Ce emoţie am avut când am intrat în acel sat, unde mi-am petrecut adolescenţa alături de Claude Gérard! Câte amintiri m-au năpădit văzând acel cimitir umil, unde o văzusem pe Régine fetiţă, apoi adolescentă! Ce soartă am putut avea! Să mă reîntorc acolo împreună cu ea, după atâţia ani!

Buruienile năpădiseră mormântul; vântul rupsese copăcelul

sădit odinioară de mine, cu scopul de a o feri pe Régine de intemperii când venea acolo să se roage. Prinţesa s-a arătat foarte mâhnită şi foarte supărată văzând că serviciile pe care le plătise vreme de trei ani de zile nu fuseseră executate, în vreme ce mai înainte, spusese ea, mormântul mamei sale era îngrijit cum trebuie şi împodobit cu flori şi arbuşti. De unde să ştie ea că, mai înainte, eu fusesem cel care îmi asumasem acea pioasă sarcină… Supărată, prinţesa m-a trimis la preot ca să-i transmit observaţiile sale, fiindcă ea se ţinuse de cuvânt şi trimisese în fiecare an suma necesară îngrijirii mormântului. Vechiul şi încrâncenatul duşman al lui Claude Gérard nu m-a recunoscut. S-a scuzat, invocând acest ciudat motiv: Că nu mai avea, ca în trecut, învăţătorul la ordinele sale, ca să aibă grijă de mormintele din cimitir, că şcoala comunală fusese înlocuită de un an şi jumătate de o şcoală de călugări…

Preotul îşi ajunsese scopul. Învăţătorul din comună fusese alungat, şi popii – uneltele Romei – se ocupau ei cu educaţia acelei comune amărâte. Régine mi-a ordonat să ofer de două ori, de patru ori suma pe care o plătea anual, cu condiţia ca mormântul să fie îngrijit de-acum încolo cu multă atenţie. Preotul s-a jurat că se va ocupa personal de acest lucru; i s-a plătit dublul sumei de până atunci, şi în avans. Nu-l costa nimic să făgăduiască, mai ales că nici nu s-a ţinut de cuvânt. O mână plătită n-avea să facă niciodată ceea ce făcusem eu atâţia ani, din dragoste.

Deci iată-ne întorşi. Două scrisori de la căpitanul Just o aşteptau pe prinţesă, fiindcă-şi scriau cu regularitate.

20 aprilie 18…

Slavă cerului! Nădăjduiesc că sunt pe drumul reabilitării mamei Réginei… Puteam descifra, în parte, scrisorile luate din mormânt, datorită studiilor susţinute de limbă germană de care mă apucasem cu sârg după ce am fost primit în palatul de Montbar. Gândesc, presimt o parte din adevărul învăluit încă pe jumătate în mister… Dacă nu mă înşel, Doamne, de ce devotament sublim, de ce prietenie fără margini a fost în stare curajoasa mamă a Réginei…

20 aprilie 18…

Absenţele nocturne ale prinţului devin din ce în ce mai dese;

după nopţi întregi petrecute la fereastra unei odăi nelocuite de unde se zăreşte aleea ce duce la portiţa din grădină, l-am văzut de două ori pe prinţ, învăluit într-o mantie şi susţinut de bătrânul Louis, care sigur că-l aştepta într-un anume loc. Domnul de Montbar a intrat apoi în apartamentul său, prin sera de portocali şi printr-un coridor unde se află o scară ascunsă care duce în odaia lui Louis, odaie aflată alături de cabinetul stăpânului său.

De vreo două luni, sănătatea domnului de Montbar pare să se şubrezească, probabil din pricina acelor excese degradante; acum ia foarte rar masa cu prinţesa, pretextând tot mai des că nu se simte bine şi cerând să fie servit în camera sa. E întunecat, taciturn, a devenit neglijent… El, care odinioară era atât de pretenţios cu toaletele sale!

Corespondenţa prinţesei cu domnul căpitan Just continuă. Chiar, azi-dimineaţă am dus o scrisoare a Réginei pe care aceasta i-o trimisese la regiment. Am ţinut multă vreme în mână acea scrisoare, contemplând-o cu strângere de inimă şi cu o amară curiozitate. Un moment am fost chiar pe cale să comit o ticăloşie, un abuz de încredere… Din fericire, am rezistat ispitei.

Mă rog, acuma ştiu că se iubesc, da, se iubesc… Oh, cât sufăr, cât sufăr la gândul ăsta! Hai, curaj, sărmană inimă îndurerată! Deznodământul iubirii Réginei se apropie. Orice-ar fi, acest eveniment va fi hotărâtor pentru viitorul prinţesei. Poate că şi după această criză, cea mai gravă din viaţa ei, îi voi putea fi de folos; odată ce-şi va hotărî soarta, eu voi continua să-mi îndeplinesc datoria…

10 iunie 18…

Dimineaţă m-am întâlnit cu cineva care m-a emoţionat profund, fiindcă acea întâlnire m-a aruncat departe, în trecut…

Mergeam de-a lungul cheiului d'Orsay, destul de pustiu în acel moment; un bărbat palid, slab, cu o barbă sălbatică şi de o urâţenie aparte, îmbrăcat în zdrenţe, dar având un aer blând şi temător, a întins mâna, tremurând; avea lacrimi în ochi şi mi-a spus cu un glas înăbuşit:.

— Domnule… Domnule, te rog, fie-ţi milă…

De când am simţit eu însumi spaima omului cinstit şi onest, obligat să ceară de pomană, nu rămân niciodată indiferent la astfel de cereri. Am căutat în buzunar o monedă şi, când să i-o dau, privindu-l mai de aproape, urâţenia lui aparte şi mai ales

ridicolă m-a făcut să tresar:

— Leonidas Requin! am strigat.

El era. Sărmanul Leonidas! Ce bucurie, căci a şi văzut în mine un salvator; i-am dat tot ce-am avut în buzunar, desigur destul de puţin, dar de ajuns ca să-şi poată plăti un pat într-un azil de noapte, timp de opt nopţi, şi să-şi poată potoli foamea timp de opt zile. Am câteva boarfe vechi cu care-l voi îmbrăca ceva mai acătării şi voi vorbi cu domnişoara Astarté, atotputernica şi frumoasa cameristă a ministresei.

— După ce am fost om-peşte şi am trăit după cum ştii, dragă Martin, mi-a spus Leonidas, îţi dai seama că aş accepta orice slujbă care să-mi asigure un acoperiş deasupra capului, o bucată de pâine şi nişte haine!

Când i-am vorbit de un loc de băiat de birou, poate chiar de uşier, demnul laureat universitar a surâs melancolic şi neîncrezător şi mi-a zis:

— De ce nu profesor la Universitate…

M-am dus la ministrul domnişoarei Astarté, dar nu era acasă; am să mă reîntorc însă, pentru că trebuie să-i găsesc neapărat un loc lui Leonidas.

17 iunie 18…

Dintre jurnalele pe care le primim la palat, prinţesa citeşte zilnic *Journal des Débats*; când, după plecarea Réginei, am găsit acest ziar la ea, cam o jumătate de coloană tăiată cu foarfeca lipsea din jurnal. Destul de surprins de acest lucru, am intrat într-o cafenea, am cerut *Journal des Débats* şi iată ce am găsit în locul unde Régine tăiase coloana cu foarfeca: „Citim într-un jurnal acest articol pe care ne grăbim să-l reproducem:

„Nimeni n-a uitat acea eroică faptă de arme care, în 1831, a avut atâta răsunet în armata noastră din Africa: un locotenent din regimentul 1 de geniu a luat cu asalt, doar cu douăzeci şi cinci de soldaţi, o mică moschee şi a rezistat, cu un curaj de necrezut, vreme de două zile şi o noapte, atacului a două sau trei sute de kabyli; duşmanii au încercat de două ori să ia locul cu asalt, dar de două ori au fost respinşi de curajosul locotenent în fruntea oastei sale mici, entuziasmată de curajul şi de exemplul său. Deşi rănit de o lovitură de sabie la frunte şi de un glonţ în umăr, întreprinzătorul ofiţer s-a retras ultimul de pe ziduri aşa cum s-a lansat primul la atac. În această luptă şase

soldaţi au fost ucişi, iar alţi trei destul de grav răniţi. În seara celei de a doua zile, asediaţii nu mai aveau nici muniţii, nici mâncare. Întunecându-se, arabii aprinseră focurile şi-şi întinseră corturile în jurul moscheii, contând să supună acel pâlc de ostaşi prin foame. Dar locotenentul s-a hotărât să facă o breşă şi să treacă printre arabi. Şi-a strâns soldaţii, i-a pus să jure că nu-i vor abandona pe cei trei răniţi care ar fi fost masacraţi crâncen şi şi-a înflăcărat astfel oamenii, încât, către miezul nopţii, au izbutit să iasă din moschee. Datorită întunericului ca de smoală şi curajului soldaţilor de geniu, dintre care au mai pierit cinci, restul de ostaşi şi ofiţerul lor au străbătut tabăra şi au salvat şi doi din cei trei răniţi pe care-i duceau cu ei. În zori, micul pâlc de soldaţi se aştepta să fie urmărit şi înconjurat de duşman; dar, din fericire, s-au întâlnit cu două batalioane de infanterie şi s-au înapoiat la Oran. Întreprinzătorul ofiţer se numeşte Just Clément şi a mai fost decorat pe câmpul de luptă pentru o altă strălucită faptă de arme; acum, pentru această nouă faptă, a fost făcut căpitan.

Dar domnul căpitan Just Clément, fiul ilustrului doctor Clément, nu este numai un soldat curajos, ci şi un savant de prim ordin. El a fost numit anul trecut membru al Academiei de Ştiinţe, cu majoritate de voturi, în secţia de matematică; fiindcă a făcut, ni se spune, o descoperire magnifică, ce-i va pune de acum încolo pe mineri la adăpost de cel mai mare pericol ce-i paşte în munca lor; după cum vedeţi, puţini bărbaţi sunt în stare să facă ce-a făcut domnul căpitan Clément. Nemulţumit că şi-a vărsat de atâtea ori sângele pe câmpul de luptă, că este – deşi încă foarte tânăr – unul dintre iluştrii reprezentanţi ai ştiinţei, domnul Just Clément şi-a mai câştigat un renume, descoperind ceva care va feri de primejdie mii de muncitori condamnaţi la munca cea mai aspră şi mai grea.”

Îmi dau seama cu câtă bucurie, cu cât orgoliu trebuie să fi citit Régine acele rânduri atât de măgulitoare pentru Just.

Aruncându-mi ochii, în continuare, pe ziar, am citit aceste rânduri, pe care de asemenea le-am transcris, ca şi pe cele privitoare la Just:

„Ni se scrie din X. (capitala unui stat din nordul Europei): În 8 ale acestei luni a avut loc, pe scena teatrului de la Curte, un spectacol a cărui amintire nu se va şterge încă multă vreme din memoria celor care au avut fericirea să asiste la acea

solemnitate.

Celebra Basquine, această admirabilă artistă lirică, pe care am avut bucuria s-o angajăm la Opera noastră din Paris, după ce a sosit din Italia, celebra Basquine, care a jucat în Armida de Gluck, în faţa familiei regale şi a întregii Curţi, s-a bucurat de un succes fără precedent. În timpul spectacolului, regele – părăsind loja – s-a dus să-i mărturisească marii artiste admiraţia sa. După ultima arie din actul al doilea, suverana, cedând unui entuziasm irezistibil, şi-a aruncat buchetul de flori pe scenă. Exemplul Réginei a fost urmat de toate doamnele de la Curte şi un morman de buchete s-a ridicat în jurul cântăreţei. Dar, nemulţumită de această dovadă a augustei sale admiraţii, suverana a trimis s-o cheme pe marea cântăreaţă în loja sa şi, desprinzându-şi de la gât magnificul colier de pietre scumpe, l-a pus la gâtul artistei. Aceasta, plină de respect, s-a înclinat adânc în faţa suveranei, mulţumindu-i în felul acesta pentru înalta favoare pe care i-o făcuse.

E inutil să mai spun că toată lumea mare din capitala respectivă îşi dispută rarele şi preţioasele momente când poate dispune de marea cântăreaţă; cele mai înalte doamne, cei mai mari seniori se grăbesc să-şi deschidă uşile saloanelor acestei mari artiste, care ştie să împletească într-un mod atât de fericit geniul cu graţia, uluitoarea sa frumuseţe cu educaţia aleasă, manierele cele mai distinse cu acel amestec de rezervă şi de demnitate ce dovedeşte că ilustra artistă e pe deplin conştientă de talentul ei.”

Deci Basquine, muncind cu râvnă, cu încăpăţânare, sigură de focul sacru pe care-l simţea arzând în ea, ajunsese, în câţiva ani, una dintre cele mai mari cântăreţe ale lumii, trecând – cu o dârzenie de neînchipuit – peste tot felul de piedici: mizerie, lipsuri, umilinţe etc…

Inima mi-a tresărit de bucurie, ochii mi s-au umplut de lacrimi citind acele rânduri în care era vorba despre gloria răsunătoare, despre renumele micii mele prietene din copilărie, despre Basquine, fata rotarului, despre Basquine saltimbanca, fetiţa vagabondă, care cânta pe uliţe… Plecând de atât de jos, a ajuns atât de sus! Şi numai prin munca şi răbdarea ei, singură, sărmană, părăsită, cu inima veştedă, coruptă, apoi cu inima moartă la o vârstă atât de fragedă. Aducându-mi aminte de toate aceste lucruri, bucuria mi-a îngheţat, inima mi s-a strâns.

M-am gândit că, deşi în culmea gloriei, Basquine s-ar putea să nu fie fericită. Graţia, inteligenţa, frumuseţea, talentul, faima de care se bucura acum pretutindeni puteau să fie pentru Basquine – aşa cum ne spusese ea odinioară – doar nişte arme cumplite cu care să se răzbune pe cei care-i făcuseră viaţa amară. Dacă acesta continua să fie scopul lui Basquine, însemna că nefericita fiinţă ducea o viaţă demnă de milă în ciuda gloriei sale. Să trăieşti numai cu gândul la răzbunare… Ei bine, răzbunarea, odată satisfăcută, nu-ţi lasă în inimă decât tristeţe şi amărăciune…

Cel puţin acum ştiu unde e Basquine; aş putea să-i scriu…

Sub articolul consacrat lui Basquine, era publicată în acelaşi jurnal o ştire:

„În legătură cu îndreptăţitul omagiu adus, în străinătate, lui Basquine, suntem bucuroşi să putem anunţa publicului un nou volum de poezii al domnului Balthazar Roger, care a lăudat primul talentul domnişoarei Basquine. Nu ne îndoim despre succesul şi despre răsunetul acestui nou volum al domnului Balthazar Roger, al cărui loc este încă de pe acum stabilit printre cei mai iluştri poeţi ai noştri.”

18 iunie 18…

Oare ce să însemne acest mister? De aproape două luni prinţul stă mai tot timpul închis în apartamentul său. Un bărbat de vreo patruzeci de ani, ca un aer grav, vine în fiece dimineaţă, rămâne singur cu domnul de Montbar vreme de două ceasuri, apoi vine din nou după-masă. La palat, au sosit mai multe lăzi cu cărţi. Bătrânul Louis, odinioară îngrijorat, copleşit, pare din ce în ce mai vesel, prinţul pare şi el mai calm, mai gânditor şi nu mai iese din casă decât foarte rar. Pare să fie foarte ocupat, dedicându-şi viaţa studiului. O vizitează uneori pe prinţesă în cursul dimineţii, dar în relaţiile dintre ei domneşte aceeaşi răceală. Prinţul a poruncit să fie scos din salonul cel mare de recepţie, şi dus în cabinetul său, portretul mareşalului-prinţ de Montbar, om de arme şi om de stat, unul dintre personajele cele mai proeminente ale secolului său, care a avut o mare şi fericită influenţă în treburile publice din epoca respectivă. De ce o fi cerut prinţul să fie dus portretul ilustrului său strămoş în cabinetul său? Poate ca să se inspire din viaţa sa? Oare să-şi îi dat, în sfârşit, seama de neantul vieţii în care se târăşte? Ce

schimbare va aduce această nouă fază din existenţa prinţului în relaţiile lui cu Régine? Oare din gelozie faţă de căpitanul Just, ale cărui lucrări au fost semnalate în ultima vreme, tot mai des, opiniei publice, să-şi fi dat seama prinţul de nulitatea sa precum şi de poziţia pe care – dacă ar vrea – ar putea s-o ocupe în societate?

Acest lucru ar trebui să fie şi pentru mine un motiv de reflecţie.

. . . .

— Ce mai face prinţul închis astfel toată ziua în casă? l-am întrebat pe bătrânul Louis.

Acesta a clătinat din cap cu un aer satisfăcut şi misterios şi mi-a răspuns:

— Lucrează!

. . . .

19 iunie 18…

Slavă Domnului! Bietul Leonidas Requin e de-acum încolo la adăpost de orice nevoie! Era vacant un loc de uşier şi, deşi solicitat de nişte personaje influente, l-a luat Astarté. Această femeie de treabă a venit să mă anunţe de numirea lui Leonidas.

20 august 18…

A trecut mai bine de o lună de când bătrânul Louis mi s-a părut atât de satisfăcut de noile ocupaţii ale stăpânului său. Dar iată că demnul servitor a redevenit trist, abătut. Am observat şi eu că, de la o vreme, omul acela care venea zilnic şi se închidea cu prinţul, în cabinet, a început să apară din ce în ce mai rar, iar acum, de opt zile, n-a mai venit deloc. Prinţul şi-a reluat viaţa de odinioară. Îi primeşte foarte des pe prietenii săi, dimineaţa, ca să ia dejunul la el; asta ţine până pe la două sau trei. În astfel de zile, prinţul nu mănâncă seara acasă şi nu se întoarce decât în toiul nopţii. Acum trec multe zile fără să mai intre la soţia sa. Excursiile lui nocturne au devenit mult mai dese decât în trecut.

22 august 18…

M-am dus s-o văd pe bătrâna Suzon, dădaca domnului Just. Acesta trebuie să vină curând; bătrâna mi-a spus că Just va sta şase luni la Paris. Curaj, Martin, curaj!

23 august 18…

Azi-dimineaţă i-am dus prinţesei o scrisoare timbrată din Metz. La prânz, când i-am servit masa, mi-a zis:

— Poimâine să ai grijă ca încă de dimineaţă să schimbi toate florile din salonaşul meu.

Am înţeles. Deci îl aşteaptă poimâine…

24 august 18…

Prinţul a plecat la moşia sa din Montbar, la ora patru dimineaţa. Ieri n-a luat masa acasă, deci a plecat fără să-şi ia rămas bun de la prinţesă. Această plecare bruscă în ajunul sosirii căpitanului Just mi se pare cam ciudată…

25 august 18…

Spun şi eu cum spunea odinioară Basquine: „Există fatalităţi ciudate”. Astăzi a avut loc revederea Réginei şi a căpitanului Just după mai multe luni de absenţă. Iată ce mi s-a întâmplat dimineaţă:

Vremea era minunată, o dimineaţă de vară în stare să semene bucurie chiar şi în cele mai triste inimi. Totuşi, soarele mi s-a părut tern, cerul, de un albastru vesel, mi s-a părut cenuşiu; am avut brusc presimţirea că voi avea de îndurat o zi grea. La ora şapte dimineaţa am intrat în apartamentul prinţesei. Spre marea mea uimire, am găsit-o în salonaşul ei, îmbrăcată şi pregătindu-se să iasă. Parcă niciodată nu mi s-a părut atât de frumoasă. Prospeţimea ei, albă şi trandafirie, se lua la întrecere cu lumina strălucitoare a soarelui care-i cădea pe chipul radios, plin de dragoste şi de speranţă. Acel ten pur, transparent ca de cristal, pe care nu vezi o cută, un rid, o pată cât de mică, era aurit de razele soarelui care-i sporeau frumuseţea. Stăpâna mea era îmbrăcată cu o simplitate matinală: o rochie dintr-o stofă subţire de vară, albă cu dungi bleu; o pălărioară de pai dublată cu tafta roz lăsa să i se vadă părul des şi negru despărţit în două printr-o cărare; în momentul în care am intrat, ea tocmai se înfăşura într-un şal subţire, alb, din mătase chinezească. Răsucindu-se şi întorcându-se pe jumătate cu spatele pentru a-şi potrivi şalul pe umeri, acea mişcare a fost plină de atâta farmec şi voluptate, încât n-am putut să-mi întorc privirea, în ciuda hotărârii pe care o luasem de a fugi de acum încolo de astfel de ispite

primejdioase.

— Mă duc eu însămi la florăreasă, zise Régine, fiindcă văd că nu-mi trimite ceea ce doresc; dacă florile sosesc înainte de venirea mea, te rog să mă aştepţi ca să le aranjăm împreună.

— Da, doamnă prinţesă.

Şi am luat-o înainte ca să-i deschid uşa apartamentului care dădea spre scara cea mare. Am văzut-o coborând sprintenă, uşoară, aş putea zice chiar înaripată, căci picioarele ei mici, încălţate cu ghetuţe negre, abia atingeau treptele largi de marmură.

„Poate, mi-am spus tresărind, poate că aleargă la vreo întâlnire pe care i-o fi dat-o căpitanul în ziua sosirii sale.”

La acest gând, mi s-a părut că o mână de fier îmi înşfăcase inima. Şi pentru a-mi spori tortura, imaginaţia mi-a înfăţişat toate înflăcăratele nebunii ale acelei întâlniri.

Există „fatalităţi ciudate”, cum spunea Basquine… Tocmai mă aflam sub farmecul acelei „viziuni”, care-mi învălmăşise tot ce aveam în inimă: dragoste, gelozie, ură, când am auzit-o pe domnişoara Juliette strigându-mă:

— Martin… Vrei să fii drăguţ şi să mă ajuţi să fac curat în dormitorul doamnei?

— Cu plăcere, i-am răspuns.

Şi am urmat-o pe domnişoara Juliette cu acea hotărâre cu care-ţi duci adesea până la capăt crucea.

Nu intrasem niciodată până atunci în dormitorul stăpânei mele. Şi iată că azi, tocmai azi, am păşit acolo pentru prima dată. Nu pusesem niciodată piciorul în dormitorul stăpânei mele pentru că dintr-un sentiment de jenă, foarte rar întâlnit la persoanele din lumea mare, Régine nu îngăduia decât cameristelor sale să intre în acea odaie, obligându-le să-i aducă până şi lemnele cu care trebuia să-i facă focul. Avea grijă ca ordinele să-i fie îndeplinite întocmai, căci, în afară de vizita ei matinală la acea pretinsă femeie paralitică şi de ieşirea din dimineaţa aceea, când se dusese după flori, n-am văzut-o niciodată pe stăpâna mea părăsind palatul înainte de ora două după amiază.

Am intrat deci împreună cu domnişoara Juliette în acea cameră al cărei interior îl văzusem uneori reflectându-se în oglinda din galeria cu tablouri. Nimic mai simplu şi mai de bun-gust… Pereţii sunt îmbrăcaţi într-un caşmir de un portocaliu-

deschis, încălzit de nişte dungi de mătase bleu; patul e acoperit cu o cuvertură pufoasă de aceeaşi culoare. Doar perdelele de la pat sunt din muselină albă, brodată, la fel ca şi perdelele de la ferestre. Mobilele, din lemn scump, încrustate cu marchetărie de diverse culori; cabinetul de toaletă şi camera de baie sunt îmbrăcate într-o stofă din Persia, gri cu buchete mari roz; baia e din marmoră albă, destul de depărtată de perete; covoare groase, cu frunze mari, divers colorate, acoperă podeaua din aceste camere.

La început, m-am felicitat că nu intrasem singur în acele camere; m-aş fi temut să nu mă las târât de pasiunea mea smintită, cum mi se întâmplă uneori în salonaş; dar nu peste mult timp, mi-am dat seama că ar fi fost mult mai bine să fi fost singur decât împreună cu domnişoara Juliette, căci limba ei ascuţită, obiceiurile şi îndeletnicirile ei de cameristă mă puseră la curent cu o mulţime de amănunte la care eu trebuia să fac pe indiferentul.

— Eşti într-adevăr foarte drăguţ, Martin, că vrei să-mi dai o mână de ajutor, zise Juliette; fiindcă, uite, azi e zi de spălat şi trebuie să fac o listă cu rufele pe care le dau spălătoresei; dar doamna m-a sunat cu noaptea în cap… La ora cinci, închipuie-ţi! Tocmai când e somnul mai dulce.

— Într-adevăr, cam devreme…

— Să începem mai întâi prin a schimba feţele de pernă şi cearşafurile, căci dumneata poate că nu ştii că doamna are mania de a i se schimba zilnic aşternutul, pe care-l vrea în permanenţă alb şi proaspăt spălat şi călcat, zise domnişoara Juliette, dându-mi una dintre perne ca s-o desfac din faţa subţire de batist alb, împodobită cu dantele, în vreme ce ea o desfăcea pe cealaltă, vorbind întruna.

— Chiar aşa? am întrebat-o, atingând cu o mână tremurătoare ţesătura fină pe care se odihnise capul stăpânei mele.

— Da, răspunse domnişoara Juliette. Doamna vrea să i se schimbe zilnic aşternutul; la urma urmei, nici nu-i de mirare. Cămăşile nu ţi le schimbi în fiecare zi?

— Ba da.

— Şi apoi, în felul ăsta, doamna e sigură că patul nu e făcut după tipicul englezesc.

— Cum adică, „după tipicul englezesc”?

— Nu ştii? Noi numim un pat făcut „după tipicul englezesc”

atunci când nu ne mai ostenim să întindem bine cearşafurile peste saltea.

— Aha, pricep…

— Ei, şi atunci fac cute mari şi doamna are pielea atât de sensibilă, atât de fină, încât simte până şi cea mai neînsemnată cută pe care o face cămaşa subţire de batist, sub corset. Şi fiindcă veni vorba despre cămaşă, ia dă-o-ncoace pe cea cu care a dormit astă-noapte… Uite-o colo, la piciorul patului. S-o pun la un loc, cu feţele de perne ce trebuie spălate.

Am făcut ce mi-a zis domnişoara Juliette. Dar când am luat acea cămăşuţă moale şi uşoară, mirosind a stânjenei şi a verbină, parfumul specific Réginei, mâinile mi s-au crispat brusc într-o încleştare atât de pătimaşă, încât camerista mi-a zis râzând:

— Hai, dă-o-ncoace, Martin! Uite la el cum ţine cămaşa!

— Păi… mi-e teamă să n-o scap… am îngăimat eu.

Din fericire, domnişoara Juliette izbucni într-un hohot de râs, aşa că nu observă tulburarea mea.

— Ei na! Dar ce, crezi că-i de sticlă, să se spargă întocmai ca un pahar?

— Ai dreptate… dar… o ţineam aşa din pricina dantelelor…

— Nici dantelele nu sunt de sticlă. Voi, bărbaţii, habar n-aveţi de astfel de lucruri. Acum, scoate cearşafurile de pe pat cât timp despăturesc eu altele curate.

Şi cu o mână tulburată, am atins cuvertura pufoasă şi cearşafurile stăpânei mele. Totuşi, în ciuda plăcerii pe care o simţeam, despuierea acelui pat cast mi s-a părut o faptă nedemnă, un sacrilegiu. Am şovăit, dar Juliette mi-a zis:

— Repede, Martin, să ne grăbim…

Atunci am ridicat cuvertura. Peste salteaua acoperită cu tafta portocalie, câteva adâncituri uşoare arătau locul ocupat mai înainte de stăpâna mea. Când am tras cearşaful de pe pat, m-am întors cu spatele la domnişoara Juliette şi am sărutat uşor urma trupului Réginei.

— Bun… Acum hai să întoarcem salteaua, zise Juliette, şi apoi să întindem bine cearşaful ăsta curat. Apoi, domnişoara Juliette adăugă cu un oftat plin de milă: Ah, biata femeie!

— Despre cine vorbeşti, domnişoară Juliette?

— Despre cine… Iaca, despre doamna prinţesă! Crezi că, tânără, frumoasă şi sănătoasă, cum e ea, îi face plăcere să

doarmă singură, aşa cum doarme de atâta timp?

— Ah, nu ştiam…

— Şi totuşi se vede destul de uşor că prinţul e din ce în ce mai rece cu doamna… Iată că a trecut mai bine de un an de când uşa dintre apartamentul ei şi apartamentul domnului a fost zăvorâtă… Ba uite că zăvorul a şi ruginit!

— Nu ştiam asta…

— Oh, noi, cameristele, ştim foarte bine tot ce se întâmplă. Vorbind despre doamna, jur, Martin, că nu-ţi pot spune decât lucruri bune, biata femeie!

Acea discuţie, în acea cameră, lângă acel pat, mă îngrozi.

Sperând să-i pun capăt, i-am spus Juliettei:

— Gata! Am terminat cu patul! Mai ai nevoie de mine?

— Te cred! Du-te şi goleşte baia! Vezi că supapa de scurgere e defectă; trebuie să ţii furtunul cu mâna ca să se scurgă apa… Fă dumneata treaba asta, fiindcă eu n-am vreme…

— Doamna a plecat atât de devreme azi, încât am crezut…

— Că n-a făcut baie? Ei bine, a făcut. De altfel, acum, în toiul verii, baia trebuie să fie mereu pregătită… Face baie cu apă rece, şi când iese din apa parfumată cu verbină, trebuie s-o dau pe umeri cu pudră de stânjenei. Are o piele atât de proaspătă, în ciuda căldurii, o carne atât de pietroasă, încât ai zice că e de marmoră.

Oh, femeilor! Femeilor tinere şi frumoase! Fie că sunteţi caste sau îndrăgostite de soţii şi de iubiţii voştri, sau, mai bine zis, cu cât sunteţi mai caste sau mai îndrăgostite, cu atât dormitorul vostru trebuie să fie mai apărat, să nu pătrundă în el nici picior de servitor, ca nu cumva să vă maculeze cu privirea, cu gândurile, cu dorinţele sale. Dacă aţi bănui acest lucru, nu v-aţi înroşi ca purpura în faţa acelui om? Oh, nu ştiţi ce tulburări cumplite îi poate pricinui unui astfel de om nepăsarea voastră!

Amintirea a ceea ce se petrecuse în dormitorul Réginei iscase în mine o asemenea gelozie, o asemenea invidie şi ură împotriva căpitanului Just, încât, pentru prima oară, mi-a trecut prin minte o idee oribilă. Cred că acea idee josnică nu mi-ar fi venit niciodată dacă n-aş fi aflat de sosirea căpitanului Just chiar în ziua în care dragostea mea smintită ajunsese la apogeul ei datorită faptului că acum mă aflam mai tot timpul în preajma Réginei şi prin urmare eram în permanenţă răscolit, tulburat şi

cu judecata dată peste cap.

Căpitanul Just a sosit la ora două, atât de vesel şi de fericit, încât am fost cât pe-aci să cred că se întâlnise în cursul dimineţii cu Régine. Am aflat însă mai târziu că bănuielile mele erau neîntemeiate.

— Bună ziua, Martin, mi-a spus prietenos căpitanul. Mă bucur că te revăd...

„Fericirea te face întotdeauna atât de familiar şi de cordial”, mi-am spus în gând, iar cu glas tare am rostit:

— Sunteţi prea bun, domnule Just.

— Dar să ştii că te găsesc palid şi schimbat, Martin; ai fost cumva bolnav după ce-am plecat eu?

— Nu, domnule Just, mă simt bine. Dar, ştiţi, există unele zile, ca asta, de pildă, când nu arăţi prea bine la faţă.

— Nădăjduiesc că te simţi bine aici, nu?

— Da, domnule Just.

— Cu atât mai bine. Prinţesa e acasă?

— Da, domnule Just.

Îmi stătea pe buze să spun: „Nu, nu e acasă”, ceea ce ar fi fost o prostie. Dar fericirea acelui om mă revolta. Am luat-o înaintea căpitanului şi l-am anunţat prinţesei. El s-a îndreptat repede către ea; Régine i-a întins mâna, apoi, văzându-mă că rămăsesem nemişcat lângă draperia pe care o ridicasem, prinţesa m-a privit mirată şi mi-a spus:

— Mulţumesc, Martin.

Just s-a întors şi s-a uitat la mine.

Dându-mi seama că pretenţia mea de a rămâne acolo era absurdă, m-am retras cu inima plină de furie şi de invidie.

Dar iată că prinţesa m-a chemat înapoi.

— Martin, fii drăguţ şi ridică draperia de la uşă; s-a făcut atât de cald aici, încât lasă să mai vină aer din salon.

Am făcut ce mi-a spus, dar plin de ciudă, fiindcă îmi propusesem să rămân – cu orice risc – în salon şi să trag cu urechea prin draperie, ca să aflu cum stau lucrurile. Dar porunca prinţesei mi-a dat planul peste cap, fiindcă salonul unde stăteam eu de obicei, aşa-zisul salon de aşteptare, era despărţit de salonaşul prinţesei de un salon foarte mare. Ajungând în salonul de aşteptare, am găsit pe masă două scrisori aduse de portar, în lipsa mea; am înşfăcat scrisorile, plin de o bucurie răutăcioasă. „Cel puţin, le voi întrerupe de două ori convorbirea...” mi-am zis.

La început m-am bucurat gândindu-mă că ridicasem draperia şi că Just şi Régine, ştiind că puteam intra dintr-un moment într-altul, probabil că sufereau din pricină că nu-şi puteau manifesta din plin sentimentele; dar după aceea mi-am dat seama că, pentru doi oameni care se iubesc, asemenea abţinere are în ea ceva aţâţător. Atunci iar mi-a venit în minte acel gând nebunesc. Am vrut să-l alung, dar degeaba; era mai puternic decât mine. L-am analizat, l-am cântărit, l-am privit sub toate aspectele cu acel sânge rece al omului care vrea să se sinucidă. Apoi, revoltându-mă împotriva acelui gând înfricoşător, m-am ridicat de pe scaun şi am început să mă plimb încolo şi încoace, încercând să-mi potolesc agitaţia. M-am uitat la ceas. Erau împreună de aproape o oră. „Gata, am zis, luând una dintre scrisorile abia sosite, mă duc să le stric taifasul…”

Şi fără să mă gândesc că paloarea, că emoţia mea puteau să mă trădeze, am intrat brusc în salon, ţinând scrisoarea în mână.

Mi s-a părut că aud o mişcare uşoară, căci uşa salonaşului, aflându-se în faţa ferestrei, nu puteam – străbătând încăperea – să-i văd pe Just şi pe Régine în colţul în care stăteau. Când am intrat, prinţesa şedea pe fotoliu, iar Just şedea lângă ea pe un taburet scund. Obrajii stăpânei mele erau uşor coloraţi. Pe el nu-l vedeam decât din spate.

— Ce doreşti? m-a întrebat prinţesa, plină de nerăbdare.

— A sosit o scrisoare pentru doamna.

Şi i-am întins scrisoarea, uitând, în tulburarea mea, să pun plicul pe o tavă, aşa cum se obişnuieşte. Régine nu mi-a făcut nicio observaţie pentru această neatenţie; dar am văzut sila ei când a trebuit să ia scrisoarea direct din mâna mea. Apoi mi-a spus pe un ton semnificativ:

— Bine.

— Nu există niciun răspuns, doamnă prinţesă?

— Nu, mi-a răspuns ea uşor iritată.

Probabil că în sinea ei îmi zicea: „Valet neîndemânatic, tocmai acum ţi-ai găsit să vii să mă deranjezi?” I-a fost silă să-mi atingă mâna… mâna unui lacheu… mi-am spus cu amărăciune, simţind din plin acea umilinţă care, în altă zi, m-ar fi lăsat indiferent. Atunci ispita aceea ticăloasă iar mi-a venit în minte, mai puternică decât în alte dăţi.

— Cum am să mă mai răzbun într-o zi pentru toate cele îndurate! am spus.

Şi nu ştiu de ce mi-a venit în minte discuţia avută la ceai, la domnişoara Juliette. Când Astarté spunea că poţi trage concluzii foarte interesante dacă musafirul intră cu mănuşi şi iese fără. Observasem că domnul Just, când venise, avea mănuşi gri; când am dus prima scrisoare, având atenţia concentrată asupra stăpânei mele, n-am observat dacă el îşi scosese sau nu mănuşile. Aşa că la vreun sfert de ceas după supărătoarea mea întrerupere a discuţiei celor doi, am pus cea de a doua scrisoare pe o tavă şi am intrat din nou.

— Ce mai e iar? m-a întrebat cu severitate Régine.

— O scrisoare pentru doamna.

— Te poftesc să-mi aduci scrisorile când te voi suna eu, mi-a zis prinţesa pe un ton aspru şi rece, fără să ia scrisoarea pe care i-o adusesem.

Am ieşit bâlbâind o scuză; dar am văzut că mâinile căpitanului Just, la fel de albe ca şi cele ale Réginei, nu mai erau înmănuşate.

„Văd că nu i-e silă să strângă mâinile căpitanului într-ale sale”, mi-am spus.

La ora asta scriu cu sânge rece aceste lucruri urâte, dar cred că vă daţi seama de ce năuceală trebuie să fi fost apucat în ziua aceea, când fermenţii unei patimi ruşinoase, vinovate şi îndelung combătute clocoteau în mine şi-mi întunecau mintea. Şi stăpâna mea habar n-avea de nimic. Un lacheu să iubească o femeie tânără şi încântătoare, alături de care trăieşte tot timpul într-o intimitate silită de împrejurări? Dar ce, astfel de oameni au inimă, simţuri? Când un astfel de om iubeşte, păi atunci iubeşte pe cineva de teapa lui…

Căpitanul Just a plecat la cinci fără un sfert; deci au stat aproape trei ceasuri împreună. Ce-i pasă Réginei, doar prinţul lipseşte! Apoi a cerut trăsura pentru ora opt seara, ca să se plimbe, după obicei, pe Champs-Élysées. Sigur că-şi va vedea acolo iubitul. După-masă prinţesa mi-a spus:

— Să fii aici la ora unsprezece… Până atunci poţi dispune de timp cum vrei. Şi altă dată să nu-mi mai aduci scrisorile când e cineva invitat la mine!

— Da, doamnă prinţesă.

Urmărit de groaznica ispită, am ieşit să mă plimb, nădăjduind că mersul pe jos, aerul curat şi oboseala fizică îmi vor linişti nervii.

Capitolul XVI

Urmarea Jurnalului lui Martin. Un moment de nebunie. Revenirea judecăţii. Scrisoarea Réginei către doamna Wilson. Cabinetul prinţului de Montbar. Planurile prinţului. Deghizarea lui Martin.

Seara era minunată. M-am dus la Tuileries şi m-am plimbat pe sub castanii bătrâni care înconjoară stratul lung, plantat cu trandafiri şi cu rezeda.

Singurătatea, umbra deasă a acelor copaci frumoşi, aerul călduţ, vederea câtorva perechi de îndrăgostiţi ce se plimbau încet în acea parte pustie şi întunecoasă a grădinii, tot ceea ce mă înconjura îmi readuceau în minte gândurile pe care voiam să le uit.

Am ieşit din grădina Tuileries şi am pornit-o de-a lungul Senei, pe Cours-la-Reine. Dar se pare că fatalitatea se ţinea scai de mine. Între timp se întunecase, noaptea era minunată, blândă, înstelată. La fiecare pas nu vedeam decât scene de dragoste.

Pe malul râului, lucrători şi grizete se duceau şi veneau, înlănţuiţi de braţ, în vreme ce alţii discutau jos, pe iarbă. M-am îndreptat către aleile întunecoase ale acelor locuri. Aproape fiecare bancă era ocupată de câte o pereche de îndrăgostiţi pe care abia dacă o zăream după albul rochiilor femeilor, după zgomotul uşor al sărutărilor sau al cuvintelor abia şoptite. Totul, în acea seară nefericită, nu respira decât dragoste, voluptate, plăcere. Am plecat din acele locuri mult prea periculoase pentru mine. Şi vrând să scap de priveliştile care făceau să-mi clocotească sângele în vine, am străbătut Piaţa Concorde şi am ajuns în strada Saint-Honoré. Luna strălucea în toată splendoarea ei; ferestrele multor case erau deschise şi, în multe balcoane, am văzut, la lumina lunii, bărbaţi şi femei, sprijiniţi în coate de balustrade, discutând atât de aproape, atât de aproape, încât li se amestecau pletele... Să vă mai spun că acele fete sărmane pe care viciul le aruncă noaptea pe trotuare, a căror vedere m-a revoltat întotdeauna, veneau acum, prin zâmbetul lor provocator şi prin mersul lor lasciv, să-mi aţâţe focul care mă mistuia? Mintea mi se rătăcea din ce în ce. Şi iată că a venit şi clipa când ispita blestemată a pus complet stăpânire pe mine.

Am intrat într-o prăvălie, am cumpărat o sticlă cu rachiu şi m-am întors acasă. Era zece şi jumătate. Am ascuns sticla cu rachiu într-un colţ al salonului unde stăteam de obicei, apoi am aşteptat întoarcerea prinţesei. S-a înapoiat la unsprezece şi un sfert.

Când i-am deschis uşa, mi-a spus:

— Poţi să te retragi, Martin, nu mai am nevoie de dumneata.

Şi într-adevăr m-am retras. Am stins, după obicei, lumânările din salonaşul, prinţesei, din salonul cel mare şi din salonul de aşteptare, a cărui uşă am închis-o cu zgomot, ca şi cum aş fi ieşit. Dar în loc să ies, am rămas în apartament, încuind uşa cu cheia, de două ori, dar pe dinăuntru; apoi m-am ghemuit în întuneric, aşteptând să sune miezul nopţii. Mi-e cu neputinţă să-mi mai aduc aminte de gândurile furtunoase care m-au frământat în acel interval de timp. Singura idee fixă care ardea în mine ca un foc mocnit, şi care le domina pe toate celelalte, era următoarea: Régine trebuie să fie a mea, fie prin surprindere, fie cu de-a sila!

Sigur că ceea ce voiam să fac era o crimă josnică. Ştiam asta! O crimă mult mai josnică decât cea pe care voise s-o săvârşească domnul conte Duriveau. Căci stăpâna mea dormea liniştită, sigură de mine, sigură de paza mea, a servitorului pe care doctorul Clément i-l recomandase ca pe o slugă fidelă şi devotată... Crima era într-adevăr josnică. Dar eram nebun şi îmboldit de pofte sălbatice întocmai ca ale unei fiare... Şi pentru ca această ticăloşie să fie completă în toată grozăvia ei, mai găseam şi justificări pe care să-mi sprijin ipocrizia: „Niciunul dintre cei pe care Régine îi iubeşte sau i-a iubit n-a făcut pentru ea ceea ce am făcut eu. Şi când, în uluiala şi spaima pe care i le vor pricinui atentatul meu, ea va zăcea zdrobită şi umilită, eu îi voi spune: „Sunt zece ani de când te iubesc, pricepi? Şi ţi-am dovedit-o, deşi n-ai aflat niciodată! Ei bine, vei afla acum! Ai avut un adevărat cult pentru mormântul mamei dumitale. Vreme de opt ani de zile am avut grijă de acel mormânt. Ai vrut să te măriţi cu un om nedemn. Ei bine, eu l-am demascat pe acel om! Erai gata să cazi într-o capcană; ei bine, eu ţi l-am trimis pe cel care te-a salvat! O voi reabilita pe mama dumitale şi vei recuceri inima tatălui dumitale, umplându-ţi sufletul de bucurie şi de orgoliu. Iar această reabilitare nu stă decât în puterea mea! Nu vrei să-ţi înşeli bărbatul? Te voi linişti dovedindu-ţi că prinţul te-a părăsit pentru nişte târfe, cufundându-se în cea mai scârboasă

mocirlă. Îţi iubeşti amantul. Dar ce-a făcut el pentru dumneata? S-a bătut în duel… Ei şi? De zece ani eu lupt singur pentru tine, Régine, şi lupt de pe poziţia mea umilă. Dacă bărbatul pe care l-am demascat, salvându-te de la ruşine, acel nefericit conte de Mareuil, nu mi-ar fi străpuns gâtul cu un glonte şi nu m-ar fi lăsat fără vedere timp de un an de zile, nu te-ai mai fi măritat cu prinţul de Montbar. Iată ce-am îndurat şi ce-am făcut eu pentru tine! Dar a venit ceasul când devotamentul meu ignorat s-a răzvrătit. Prinţesă orgolioasă, n-ai să iubeşti niciodată un lacheu, ştiu asta, fiindcă nu poţi, deşi ar fi meritat să fie iubit pentru dragostea pe care ţi-o poartă, şi pentru sacrificiile pe care le-a făcut. Ei bine, lacheul totuşi te va avea. Iar după aceea, se va omorî…

Da, în intervalul acela blestemat de timp, m-am gândit în mod absolut sincer la toate aceste lucruri.

În sfârşit, am auzit sunând miezul nopţii.

Vrând să-mi potolesc şi ultimele remuşcări, am dat pe gât aproape un sfert din sticla cu rachiu, apoi m-am îndreptat spre dormitorul Réginei, cu capul vraişte, dar cu pasul sigur, cu mâna fermă, cu urechea la pândă, cu ochiul atent. Luna lumina ca ziua în salonul cel mare, salonaşul Réginei şi galeria cu tablouri. Ajuns la uşa dormitorului, am tras cu urechea, dar n-am auzit nimic. Dacă Régine era trează, eram pierdut. Putea să apuce cordonul soneriei şi să tragă. Am regretat că nu-l tăiasem de cu seară. Un moment am ezitat dacă să intru sau nu. Apoi, împins de toate amintirile ameţitoare, am descuiat încet uşa, închisă de mine cu cheia, şi am intrat. Bătăile inimii aproape că mi se opriseră: am tras din nou cu urechea; nimic, nici cel mai mic zgomot. Atunci am deschis încetişor uşa. Odaia era luminată de o lampă de alabastru aşezată pe cămin. Régine dormea. Dormea atât de profund, încât, datorită grosimii covorului, am putut ajunge destul de aproape de patul ei, ca să-i ascult răsuflarea limpede şi liniştită. Noaptea era înăbuşitoare. Régine, cu pletele ei lungi şi negre desfăcute, dormea aproape goală, încât mi s-a tulburat şi bruma de judecată care-mi mai rămăsese. Înainte de a mă arunca asupra ei, m-am uitat în dreapta şi în stânga, ca şi cum m-aş fi temut să nu mai fie cineva acolo, deşi ştiam precis că nu era nimeni. Când am întors capul am privit în oglinda de pe şemineu, puternic luminată de lampa de alabastru. Ei bine, în acea oglindă am văzut o faţă lividă, dar atât de hidoasă şi de

feroce, încât, în spaima mea sporită şi de delirul imaginaţiei, am rămas împietrit, înţepenit în faţa acelei viziuni înfricoşătoare. Apoi, brusc, mi-a revenit judecata. Mi-am dat seama că acea figură care mă înspăimântase era a mea! O străfulgerare de judecată a fost de ajuns pentru a ilumina prăpastia în care eram gata să cad şi în străfundul căreia am întrezărit toată grozăvia faptei pe care mă pregăteam s-o săvârşesc. Cuvintele: „Dacă te-ai vedea cum arăţi, te-ai speria tu însuţi de tine” au hotărât atunci soarta mea şi a Réginei… Mi-e cu neputinţă să vă explic în amănunt acest lucru pentru că – până şi în momentul de faţă – nu-mi pot explica acea schimbare bruscă produsă în sufletul meu. Ceea ce-mi mai amintesc doar e că după acea îndrăzneală sălbatică a urmat o atât de mare spaimă să nu fiu cumva surprins de Régine acolo, încât, abia ţinându-mă pe picioare, nu ştiu cum am avut puterea să părăsesc dormitorul, să încui încetişor uşa şi să ajung în salonaşul Réginei, unde m-am prăbuşit fără cunoştinţă.

Când mi-am venit în fire, primele licăriri ale soarelui, atât de matinal în acel anotimp, împurpurau vârfurile marilor copaci din grădină. Trebuie să fi fost trei dimineaţa… în apartament domnea o tăcere profundă. M-am grăbit să ies repede afară, am descuiat şi am încuiat încetişor uşa de la intrare; toată casa era cufundată în somn. Am ajuns în odaia mea fără să fac zgomot şi fără să mă întâlnesc cu cineva. Odată la mine, m-am aruncat în pat şi am izbucnit în lacrimi.

Încercarea a fost cumplită, dar hotărâtoare. În timpul acelei nopţi, tot ceea ce era impur şi vinovat în dragostea mea pentru Régine a dispărut pentru totdeauna. În loc să fugă din inima mea, dragostea aceasta a rămas pentru totdeauna, dar inalterabilă şi pură.

Când i-am dus ceaiul, dimineaţa, Régine m-a întrebat:

— Martin, n-ai auzit astă-noapte nişte zgomote prin casă?

— Nu, doamnă.

— Ciudat, a adăugat ea, mi s-a părut că aud – către ora trei dimineaţa – încuindu-se uşa apartamentului meu, uşa aceea care dă spre scară…

— Eu n-am observat nimic, doamnă; azi-dimineaţă am găsit încuiată uşa salonului de aşteptare, aşa cum o lăsasem aseară când m-am dus să mă culc…

— Atunci probabil că m-am înşelat; după ce încui uşa, iei

întotdeauna cheia la dumneata, nu-i aşa?

— Întotdeauna, doamnă.

— Bine faci şi te rog dă nu uiţi niciodată.

— N-am să uit, doamnă prinţesă.

30 august 18…

Régine îl iubeşte cu patimă pe Just, dar nu are nicio vină. Astăzi m-am convins de acest lucru. Întâlnirea lor de dimineaţă – aşa cum credeam eu – n-a existat decât în imaginaţia mea. Ea a venit împreună cu florăreasa, în trăsură, apoi au inspectat, tot împreună, renumitele ei sere pentru a răsădi în ele cele mai frumoase flori. A ajuns la florărească la opt şi jumătate dimineaţa şi a dus-o îndărăt, pe aceasta, la prăvălia ei, la unsprezece. După o jumătate de oră, prinţesa era acasă. Am fost foarte fericit că mă înşelasem şi că lucrurile stăteau altfel decât crezusem eu. În această bucurie a mea, de astă dată n-a mai existat nici cea mai mică umbră de gelozie.

Ziua şi mai ales noaptea de alaltăieri mă fac să-mi fie ruşine de mine. O să mă strădui ca de acum încolo să-mi stăpânesc orice pornire urâtă. În momentul de faţă sunt aproape convins că orice împăcare a doamnei de Montbar cu soţul ei e aproape imposibilă, la fel ca şi împăcarea lui cu soţia sa. Régine a pornit pe panta pasiunii, soarta ei e pecetluită. E mult prea mândră pentru a accepta minciuna sau necinstea; aşa că, într-o bună zi, va fugi cu Just, sunt sigur. După cum sunt de asemenea sigur că-şi va găsi fericirea în această dragoste. Just e în stare să i-o inspire şi să se arate demn de un sacrificiu ca cel pe care Régine va trebui să-l facă. Aştept, deşi Régine e foarte rezervată faţă de mine ori de câte ori vine vorba despre căpitanul Just. Dar odată ajunsă în situaţia pe care o prevăd, prinţesa va avea totuşi nevoie de mine. Până atunci, voi veghea asupra ei şi asupra lui. Dacă-i ameninţă vreun pericol, îi voi preveni. De îndată ce o voi şti pe Régine sub protecţia lui Just, misiunea mea va fi îndeplinită. Atunci mă voi reîntoarce alături de Claude Gérard.

20 septembrie 18…

Am întrerupt cam de mult acest *Jurnal*. La ce bun să-l mai continui? Ei se iubesc, patima îi ameţeşte, îi poartă pe aripile sale… Cei doi nu trăiesc decât pentru ei… Régine merge încă, foarte mândră, cu fruntea sus, deci n-a păcătuit…

Prinţul lipseşte mai tot timpul. Şi-a părăsit moşia pentru a face o călătorie în Pirinei. Nu-l aşteptăm înainte de luna noiembrie. Din fericire, toate persoanele din societatea prinţesei sunt la ţară, iar eu sunt un om discret. Cred că nimeni nu şi-a dat încă seama de dragostea Réginei. Just nu vine la palatul de Montbar decât de două sau de trei ori pe săptămână, atât cât îi îngăduie relaţiile amicale. În celelalte zile, profitând de acest minunat anotimp, Régine şi Just se întâlnesc în grădini publice mai puţin frecventate, de pildă, în grădina Luxembourg sau în Jardin-des-Plantes, în parcul Monceau, în Bois de Boulogne şi adesea la muzeul Luvru. Ştiu acest lucru pentru că am urmărit-o deseori pe Régine. Pentru a justifica desele şi lungile ei absenţe, pretextează că pozează pentru un portret.

5 decembrie 18…

De câteva zile Régine şi-a pierdut seninătatea din trecut. O văd tot mai tristă, preocupată, profund abătută. Dar cum îl vede pe Just, parcă înfloreşte, chipul i se destinde, devine veselă şi surâzătoare.

După ce s-a reîntors din Pirinei, prinţul s-a dus să petreacă o lună la moşia marchizului de Hervieux. Sigur că sosirea soţului ei e pricina mâhnirii prinţesei. Simte că se apropie momentul unei hotărâri decisive. De altfel, am auzit câteva cuvinte destul de semnificative pe care i le spunea lui Just: „Ori totul, ori nimic! Pentru totdeauna, sau niciodată!”

Cunoscând caracterul hotărât al Réginei, îmi dau seama că viitorul şi trecutul iubirii sale se află în aceste cuvinte.

Doamna Wilson, care era un fel de confidentă a doamnei prinţese, e reţinută la ţară, fiindcă fata ei Raphaële e grav bolnavă. Corespondenţa stăpânei mele cu doamna Wilson a devenit din ce în ce mai strânsă.

20 ianuarie 18…

Prinţul a sosit de câteva zile; lucru de neînţeles pentru mine îl constituie faptul că e absolut neschimbat faţă de Régine, exact ca înainte de plecare: politicos, dar ironic şi rece. Evită făţiş orice ocazie de a vorbi cu domnul Just. Reîntoarcerea prinţului a avut, dimpotrivă, o vizibilă influenţă asupra Réginei. Preocuparea, tristeţea, agitaţia ei au devenit extreme. Criza va izbucni curând. Ea ştie asta, aşa că la noi în casă se pregătesc evenimente

importante... Sunt numai ochi şi urechi; sigur că Régine n-o să-mi facă mie confidenţe. Dar eu trebuie să fiu pregătit ca să pot acţiona în locul ei.

2 februarie 18...

Sunt speriat de puterea pe care o deţin la ora asta... Ieri seară, după mari eforturi, am obţinut, în sfârşit, şi ultima dovadă de care mai aveam nevoie pentru reabilitarea mamei Réginei, dovadă evidentă, palpabilă, izbitoare. Femeia asta a murit ca o martiră, dând dovadă de un devotament fără margini, de care nu ştiu dacă o prietenie ar fi vreodată capabilă. Cred că niciodată un legământ n-a fost respectat cu mai multă sfinţenie decât cel pe care l-a respectat ea.

Dovezile de care vorbesc le am aici, pe masa asta. Mi-am atins scopul urmărit de atâta vreme şi, în loc să simt o bucurie fără margini, sunt pur şi simplu speriat. Ajută-mă, Doamne, căci de taina pe care o deţin depinde soarta a trei persoane: Régine, Just şi prinţul Montbar. Şi iată de ce...

Alaltăieri şi ieri Régine a fost foarte neliniştită şi mai preocupată ca niciodată. După o destul de scurtă întrevedere cu soţul ei, o mare parte din zi a stat şi a scris. Totuşi, nu mi-a dat nicio scrisoare s-o duc cuiva. Intrând în salonaşul ei cu un braţ de lemne, am văzut-o aruncând în foc o mulţime de foi mototolite sau rupte. Înteţind focul, am pus deoparte câteva din hârtiile acelea mototolite; cum ea n-a observat nimic, le-am vârât în buzunar. Când le-am desfăcut (unele erau pe jumătate arse), am văzut că erau fragmente dintr-o scrisoare adresată doamnei Wilson, care lipsea atunci din Paris. Iată cam ce scria:

„...am avut o explicaţie cu soţul meu; ştie tot, mi s-a părut că e... Înainte de trei zile totul trebuie hotărât......

Dă-ţi seama câtă nevoie am să te văd, să mă consult cu dumneata! Mi-am pierdut capul! Dar, din păcate, ştiu că nu-ţi poţi părăsi fetiţa bolnavă şi veni la Paris. Aşa că......

Perplexitatea mea era groaznică! Să fug cu Just, să-i consacru întreaga viaţă, să-i accept sacrificiul pe care l-ar face pentru mine, să ne retragem în vreun loc neştiut de nimeni, unde să trăim şi să murim fericiţi, ignoraţi, uitaţi de toată lumea, ar fi pentru noi cea mai mare bucurie posibilă. Just e singurul bărbat pe lumea asta căruia i-aş încredinţa soarta mea! «Atunci de ce mai şovăi?» mă vei întreba. Iată de ce şovăi: pentru că memoria

mamei n-a fost încă reabilitată. Pe patul de moarte, ea mi-a zis: «Mor nevinovată». Cred, ştiu, simt că a fost nevinovată. Dar aceste dovezi de reabilitare, pe care de două ori am tras nădejdea că le voi obţine, încă nu le am. În ochii lumii, în ochii tatălui meu, a cărui viaţă e o continuă luptă între dragostea pe care a avut-o faţă de mine şi aversiunea pe care i-o inspir de când crede că nu sunt fiica lui, în ochii lumii, în ochii lui, mama e încă vinovată. Dacă aş fugi cu Just, toţi vor spune: «Cum a fost mama, aşa e şi fiica». Fapta mea ar stropi şi mai mult cu noroi memoria mamei. Acum mă înţelegi? Şi asta încă nu e totul, draga mea. Îl iubesc pe Just, da, îl iubesc din tot sufletul, îl iubesc într-un mod de care n-am de ce să mă ruşinez, pentru că dragostea mea e încă pură. În ziua în care va înceta să mai fie, îl voi părăsi pentru totdeauna pe prinţul de Montbar. Ascultă-mi spovedania, draga mea; îţi voi spune totul, în modul cel mai sincer, fără ruşine, fără orgoliu, aşa cum i-aş spune mamei mele. Am iubit în viaţa mea de trei ori; e mult, dar nu e vina mea! Dacă primul bărbat pe care l-am iubit ar fi meritat într-adevăr să fie iubit, atunci n-aş fi iubit decât o singură dată în viaţă!

. . . .

…aşa că tot ceea ce a fost legat de această dragoste nedemnă s-a dus, s-a spulberat, a fost dat uitării, ca şi cum nici n-ar fi existat. Odată liberă, mi-am iubit bărbatul cu atâta patimă, cum nu voi mai iubi pe nimeni niciodată, pentru că în dragostea mea faţă de Just există o părticică de neloialitate datorită situaţiei mele, din pricina căreia mă simt umilită, căci e trist şi ruşinos să-i spun lui Just – deşi i le spun din toată inima – aceleaşi cuvinte pe care i le-am spus şi celuilalt. Fiindcă, din păcate, dragostea n-are decât un singur limbaj. Şi apoi, dragostea mea pentru Just s-a născut din lacrimi, în toiul unor necazuri cumplite. Rădăcina ei e la fel de amară ca şi fructele, dar ce mai contează… nu mai am de ales; în ochii mei preţuieşte mai mult această iubire amestecată cu regrete, cu remuşcări şi cu amărăciune, decât viaţa mohorâtă, solitară, dezolantă pe care am dus-o atâta vreme şi care, fără dumneata, fără prietenia dumitale, nu s-ar fi prelungit prea mult…

. . . .

…Eram căsătoriţi de şase luni şi niciodată nu fusesem mai

fericită. Prima mea bănuială a fost stârnită de o scrisoare anonimă……

…Şi iată ce i-am spus domnului de Montbar: «Georges, în decurs de o lună, ai lipsit trei nopţi de acasă. Te rog să nu negi. În fiecare din cele trei nopţi, m-ai părăsit devreme şi te-ai retras în apartamentul dumitale, pretextând o uşoară indispoziţie. După o oră ai ieşit pe portiţa din grădină şi te-ai întors în zori, trecând prin sera de portocali şi prin odaia lui Louis. După cum vezi, sunt bine informată. Nu-ţi cer decât un lucru, Georges, am adăugat izbucnind în lacrimi, să te justifici. Ştiu că aparenţele înşală adesea. Şi deşi mi se pare aproape cu neputinţă să nu-ţi poţi explica purtarea, tot ce-mi vei spune, Georges, voi crede, căci am mare nevoie să mă simt liniştită.»

La aceste cuvinte atât de îngăduitoare, dar care îi dovedeau că ştiam totul, soţul meu a rămas un moment îngrozit şi zdrobit; apoi mi-a răspuns, plin de o trufie amară şi cu o superioritate dispreţuitoare; mai bine…

. . . .

…Din ziua aceea, jignită de moarte în dragostea, în demnitatea şi în încrederea mea profundă în soţul meu, un zid de gheaţă s-a ridicat între noi, iar eu am căzut în disperarea din care m-ai salvat dumneata……

…Simţeam pentru soţul meu porniri involuntare de dragoste pe care i le ascundeam, căci mândria mea se revolta……

…Într-o zi, şi el la rândul lui… numai că atunci a fost prea târziu……

…Cred că-ţi dai seama că numai reabilitarea memoriei mamei mele mă mai ţine pe loc. Am cântărit totul, m-am gândit îndelung. La ora asta, o altă dragoste îmi umple inima şi sunt gata să sacrific totul pe altarul acestei noi iubiri. Şi totuşi..”……

Aceste fragmente sunt pentru mine cât se poate de semnificative. Ezitarea Réginei, care se temea să nu împroaşte cu noroi memoria mamei sale, ei bine, ezitarea aceasta eu aş putea s-o împrăştii doar cu un cuvânt, trimiţându-i lui Just – fără ca el să ştie de unde vin – toate hârtiile care dovedesc nevinovăţia mamei Réginei.

Cât despre regretele vagi sau remuşcările pe care i le-ar putea pricinui prinţesei despărţirea de prinţul de Montbar, aş putea s-o

linişstesc, oferindu-i mâine lui Just mijloacele de a se asigura cu ochii lui că prinţul nu merită nici milă, nici respect, nici regret; căci gusturile lui deşănţate, departe de a slăbi, par să crească…

Iată, de pildă, ce l-am auzit pe prinţ, dimineaţă – din pură întâmplare – spunându-i bătrânului său valet, Louis:

— Înţelegi? Un costum de Pierrot, din pânză de saltea… Tot ce poate fi mai urât… îl cumperi…

— Dar, domnule prinţ, cred că n-o să vă îmbrăcaţi cu…

— Păi n-am să fiu îmbrăcat cum trebuie pe dedesubt?

— Mă rog, zise Louis oftând, trebuie neapărat să vă îmbrăcaţi cu trăsnaia aceea?

— Da, trebuie să-l am acolo, în strada Dauphin, numărul 3…

— Şi când, la ce oră?

— Mâine. Înainte de opt seara. Asta-i tot ce-mi trebuie. Să-i spui portarului că vii să faci focul.

— Cum, domnule prinţ, iar?

Din păcate, n-am mai auzit sfârşitul acelei discuţii.

Aş putea deci, mâine scară, să-l iau pe Just martor al acelei noi orgii şi să-i dau hârtiile pe care le posed. Oare atunci Régine va mai ezita să fugă cu el? Deci să-i datoreze lui Just reabilitarea mamei sale! Cât de înflăcărată i-ar fi recunoştinţa faţă de el! Şi odată convinsă de ticăloşia bărbatului ei, ce-ar mai putea-o reţine pe prinţesă lângă domnul de Montbar?

Da, dar răspunderea pe care mi-o asum mă sperie. Pentru mine totul se reduce la aceste cuvinte: „În sufletul şi în conştiinţa mea sunt sigur cu Régine va fi fericită alături de Just?”

3 februarie 18…

Ceea ce am văzut şi am aflat m-a răscolit şi m-a aruncat într-o cumplită perplexitate. Către prânz, stăpâna mea mi-a dat un plic mare, sigilat, şi mi-a spus:

— Martin, du plicul ăsta domnului de Montbar şi aşteaptă răspuns.

M-am îndreptat către apartamentul prinţului, destul de departe de cel al soţiei sale. Negăsindu-l pe bătrânul Louis în prima cameră unde stă de obicei, cameră care precede biblioteca, am străbătut salonul cel mare şi, cum nu m-am întâlnit cu nimeni, am bătut încetişor la uşa întredeschisă a cabinetului prinţului.

— Intră, mi-a răspuns domnul de Montbar.

Am împins uşor canatul uşii şi am intrat. Din uşă, l-am văzut pe prinţ din profil, aşezat în faţa unui birou, cu bărbia sprijinită în mâini; părea să contemple cu o atenţie profundă şi plin de mâhnire portretul Réginei pictat la puţină vreme după ce se măritase. Chipul prinţului, pe care am văzut urma unor lacrimi, era atât de dezolat, de distrus, de înduioşător, încât am simţit, fără voia mea, o milă nesfârşită pentru acel bărbat despre care nu-mi închipuiam niciodată că ar fi nefericit. Într-o clipă mi-a trecut prin minte gândul că prinţul îşi iubea cu patimă nevasta, dar că, din orgoliu, îi ascundea acest lucru. Speriat de secretul pe care-l descoperisem, abia atunci mi-am dat seama că prinţul spusese: „Intră!”, crezând că i se adresase lui Louis, faţă de care sigur că nu-şi ascundea sentimentele.

Din fericire, rămăsesem în pragul uşii întredeschise, iar prinţul era atât de absorbit de contemplarea portretului, încât se părea că nici nu-mi observase prezenţa. Trăgându-mă atunci cu un pas îndărăt, în nădejdea că nu voi fi văzut, m-am dat în dosul uşii întredeschise şi am bătut din nou, mai tare.

— Dar intră odată, Louis, mi-a zis prinţul.

— Domnule prinţ, nu e Louis, am spus fără să mă arăt.

— Dar cine e? a zis repezit domnul de Montbar, pe care l-am auzit ridicându-se de pe scaun şi apropiindu-se de uşa pe care o deschise larg. Ce doreşti? m-a întrebat cu un glas aspru şi contrariat.

— Am adus un plic din partea doamnei prinţese, care mi-a poruncit să aştept răspuns.

— Bine, mi-a zis. Aşteaptă în bibliotecă.

După câteva minute, mi-a înapoiat plicul cel gros, spunându-mi:

— Du asta doamnei prinţese.

Ei bine, profunda emoţie şi mâhnire a prinţului, contemplând portretul soţiei sale, mi-a dat peste cap toate planurile. Deci o iubeşte încă! A iubit-o tot timpul cu înflăcărare! Dar atunci cum se explică acele reîntoarceri la obiceiurile lui desfrânate şi josnice? Nu, nu, această adoraţie tardivă nu e decât un capriciu, o fantezie a amintirii. Un astfel de om nu-i în stare să-i asigure Réginei fericirea. Dar ceea ce am aflat într-un moment de expansiune a bătrânului Louis m-a tulburat din nou. N-am decât un singur mijloc ca să-mi dau seama, care-i adevărul: să-l văd

mâine pe prinţ, să vorbesc cu el şi să-mi dau singur, seama cum stau lucrurile: Pe urmă, voi alege între el şi Just.

4 februarie, ora 5 dimineaţa

S-a făcut… După un examen sever şi imparţial al impresiilor mele din timpul nopţii, mi-am dat seama de firea celor trei personaje care mă interesează: Régine, Just şi prinţul de Montbar. Am cântărit totul în conştiinţa mea şi m-am oprit la ultima hotărâre. Deci astăzi se decide soarta Réginei, a prinţului şi a lui Just… Cel-de-Sus îmi cunoaşte intenţiile. El ştie că sunt curate, cinstite şi dezinteresate. De asemenea, mă va ierta dacă am greşit în binele pe care am vrut să-l fac.

Iată cum s-au petrecut lucrurile:

Ieri i-am spus Réginei:

— Aş vrea s-o rog ceva pe doamna prinţesă.

— Ce anume, Martin?

— Dacă doamna n-are nevoie de mine, ar fi nespus de bună dacă mi-ar acorda şi mie o seară liberă care poate că s-ar prelungi până târziu…

Prinţesa m-a privit mirată, apoi, părând că-şi aduce aminte de ceva, mi-a răspuns surâzând:

— A, înţeleg, suntem în carnaval… Du-te şi distrează-te, dar fără exces, adăugă ea. Îţi spun acest lucru pentru că eşti un servitor conştiincios, foarte aşezat şi foarte liniştit… şi că adesea nu-ţi trebuie decât o ocazie pentru a-ţi schimba bunele obiceiuri.

— Doamna prinţesă poate fi liniştită din acest punct de vedere.

— Bine. Du-te…

Şi am ieşit din salonaş.

Lucru ciudat e că în seara liberă pe care mi-o acordase mă duceam să hotărăsc tocmai soarta prinţesei. Aflasem de la bătrânul Louis că prinţul nu mânca acasă. Nu-mi mai rămânea decât să-l aştept în seara aceea, în strada Dauphin, apoi să-l urmez acolo unde avea să se ducă.

Făcându-se noapte, am intrat la un costumier de pe strada Saint-Honoré, de unde am cumpărat un costum de Pierrot, în carouri albastre şi albe, apoi m-am dus la un negustor de culori fine şi am cumpărat câteva tuburi de vopsea albă, roşie şi neagră, o pensulă şi o sticluţă cu ulei sicativ datorită căruia pictura se usucă imediat. După asta, m-am dus la prietenul meu

Jérôme, vizitiul, pe la care treceam de câte ori puteam. În ajun, îi trimisesem un bileţel în care-l rugam să-mi pună trăsura la dispoziţie de la ora şase seara până la şase dimineaţa. N-am găsit-o acasă decât pe nevastă-sa.

— A, bună ziua, domnule Martin. Va trebui să-l aşteptaţi puţin pe omul meu. A făgăduit că la ora şase va fi aici.

— N-am nevoie de el decât pe la vreo opt. Până atunci, dragă doamnă Jérôme, te rog să-mi îngădui să mă deghizez pentru carnaval, iar dacă vine Jérôme, să nu-i spui că-s aici, fiindcă vreau să văd dacă mă recunoaşte.

— Fii liniştit, domnule Martin, va fi foarte amuzant.

La lumina lumânării mi-am pus costumul de Pierrot peste hainele mele şi aşa foarte groase, care mă făceau să par mai scund şi mai bondoc; apoi, cu ajutorul vopselelor, m-am mânjit pe faţă în aşa fel, încât până şi mie îmi era greu să mă recunosc. În plus, mi-am strâns bine părul într-un fileu, iar peste el mi-am pus o perucă enormă, cu păr lung. Cărunt şi stufos, peste care mi-am înfundat şapca de Pierrot.

Capitolul XVII

Urmarea Jurnalului lui Martin. Deghizarea. Galopul infernal. Un Turc şi o Păstoriţă. O cunoştinţă de la cârciuma „La trei butoaie”. Discuţie între doi Pierrot.

Odată complet deghizat, am ieşit din odaie. Când m-a văzut, nevasta lui Jérôme a rămas uluită şi abia a putut să zică:

— Vai, domnule Martin… E ca şi cum aş vedea un monstru… N-am să mai pot dormi la noapte, fiindcă voi avea coşmaruri…

Nu-mi mai lipsea, ca probă decisivă, decât impresia lui Jérôme. Acesta intră chiar atunci pe uşă şi-o întrebă pe nevastă-sa:

— Martin a venit?

— Încă nu, zise ea. Apoi adăugă: Uite, Jérôme. Priveşte… Şi-l întoarse cu faţa spre mine.

— Ei drăcia dracului! Cine mai e şi urâtul ăsta? strigă Jérôme, dându-se un pas îndărăt.

— Bună, Jérôme, i-am zis, nevrând să-mi ascund şi vocea. Chiar nu mă mai cunoşti?

— Stai un pic. Stai un pic, zise Jérôme, apropiindu-se de mine

şi examinându-mă de aproape. Ei, iaca, cine dracu o fi?

— Cum, Jérôme, nu mă recunoşti? Pe mine, prietenul tău? Uită-te bine la mutra mea.

— Fir-ar să fie, păi asta şi fac! Dar să mă ia dracu dacă pot să-mi dau seama cine se ascunde în dosul mutrei ăsteia albe, ai cercurilor negre din jurul ochilor şi al liniilor roşii cu care te-ai mâzgălit.

— Nici din profil nu mă recunoşti?

— Nici din profil, nici din faţă, zise Jérôme, aşa că renunţ. Zi cine eşti!

— Bine, dar glasul? Nu-mi recunoşti nici măcar glasul?

— Ce dracu vrei să fac cu glasul când ai o faţă ca asta? Dacă nevastă-mea s-ar fi văcsuit astfel şi mi-ar fi spus: „Sunt eu, soţia ta!”, i-aş fi răspuns: „Tot ce se poate, dar nu te cunosc!”

— Sunt eu, Martin, dragă Jérôme.

— Martin? Haida-de! Păi din tine faci doi ca el, fiindcă tu eşti cam umflat, flăcăule. Şi apoi eşti mult mai scund decât el.

— Mi-am pus mai multe rânduri de ţoale sub costumul de Pierroţ, lată de ce par mai gras şi mai scund.

— Ca să vezi ce ţi-a putut trece prin cap!

Şi Jérôme, examinându-mă cu şi mai multă atenţie, spuse:

— Să presupunem că eşti tu, dar ar trebui totuşi să te văd un pic ca să-mi pot da seama... Apoi, după un nou examen, strigă: Tu nu eşti Martin... Tu eşti colegul meu Tourniquet... Hai, nu-i aşa că eşti tu, Tourniquet? Mărturiseşte, ce naiba!

M-am liniştit complet; deci prinţului îi voi fi complet necunoscut. În ceea ce privea vocea, cum nu ştiu dacă îmi adresase o sută de vorbe de când eram în slujba soţiei sale, iar eu nu-i răspunsesem decât prin monosilabe şi cu o voce joasă şi plină de respect, îi era cu neputinţă să mi-o recunoască.

M-am temut chiar, o clipă, că mă deghizasem prea bine, căci Jérôme nu voia cu niciun chip să mă recunoască.

— Să mă tai bucăţi, striga el, cu cea mai profunda convingere, dacă nu eşti Tourniquet!

Din fericire, îmi măi rămăsese un mijloc ca să-l conving pe Jérôme de identitatea mea: i-am repetat exact cuvintele de care mă slujisem cu o seară înainte pentru a-l ruga să-mi rezerve trăsura. Dovada a fost convingătoare, şi Jérôme, fericit, bătându-mă pe umeri, mi-a spus:

— Să-ţi fie de bine! Ştii că m-ai fiert, nu glumă?

— Hai, Jérôme, i-am spus, timpul ne presează.

— Gata, la drum! Cu bine, nevastă! Pe mâine dimineaţă! zise vizitiul, sărutându-şi soţia. Ai grijă, Luison, şi încălzeşte-mi un castron cu supă de ceapă! Asta te pune imediat pe picioare după o noapte de februarie.

Odată afară, i-am spus lui Jérôme: ;

— Ascultă, amice, cu riscul de a scădea în ochii tăi, vreau să te previn că nu m-am deghizat ca să petrec de Lăsata Secului, ci ca să duc la bun sfârşit o treabă foarte importantă şi foarte serioasă.

— Ei, lasă fleacurile! Cu costumul ăsta de Pierrot şi cu faţa pictată, îmi spui că te ţii de lucruri serioase…

— Chiar foarte serioase! îţi spun asta, Jérôme, pentru că s-ar putea să am nevoie de tine.

— Ştii bine că sunt gata să-ţi dau oricând o mână de ajutor. O fi ceva în genul poveştii ăleia când l-am dus pe tânărul acela frumos şi înalt în strada Marché-Vieux şi s-a înapoiat la trăsură cu o biată doamnă ce aproape că nu se putea ţine pe picioare, atât era de sfârşită…

— Da, Jérôme, ceva cam în genul acela, dacă nu cumva mult mai grav… Iată de ce contez pe tine…

— S-a făcut!

Tot discutând astfel, am ajuns în faţa trăsurii lui Jérôme.

— Şi acum unde mergem? m-a întrebat.

— În strada Dauphin. Să te opreşti la câţiva paşi de casa cu numărul trei. Eu am să aştept în trăsură…

— Bun…

— Dacă e vreo trăsură în faţa porţii cu numărul trei sau dacă vine mai târziu, coboară de pe capră şi, tot plimbându-te de colo-colo, bagă de seamă dacă nu iese din casă – ca să se urce în trăsură – un bărbat îmbrăcat în Pierrot, ca şi mine…

— Îmbrăcat ca şi tine?

— Ca şi mine.

— Şi după aia?

— Trăsura ta o va urmări pe cea în care se va urca omul, se va opri unde se opreşte şi ea, şi dacă-l vei vedea pe acel Pierrot că coboară undeva, anunţă-mă imediat.

— Am înţeles. Numai că mi se pare al dracului de caraghios ca între doi Pierrot să aibă loc o afacere serioasă, cum zici că e asta, Martin…

— E cam ciudat, într-adevăr, dragă Jérôme, dar altceva e important. În cazul în care la noapte, târziu, ai să mă vezi că vin şi mă urc în trăsură cu cel de al doilea Pierrot, te conjur să nu cumva să-mi spui Martin. Dacă, din greşeală, îţi scapă acest nume, totul va fi pierdut. Ca să-l derutez pe celălalt Pierrot, în cazul că vin împreună cu el şi ne urcăm în trăsură, mie să-mi spui… ei bine, să-mi spui „domnule marchiz”.

— Pentru ca celălalt Pierrot să creadă că eşti marchiz?

— Da. Trebuie să creadă acest lucru.

Înainte de a se urca pe capră, Jérôme mi-a zis, cu un aer serios, aproape emoţionat:

— Ehei, Martin, cine-ar fi zis oare în prima zi când ai sosit la Paris şi când te-am cărat, aproape pe gratis, din strada Montblanc până în fundătura Vulpii, că ai să ajungi să descurci astfel de treburi?

Şi Jérôme sări pe capră şi le strigă cailor:

— La drum, Lolotte, la drum, Lolo!

Jérôme avea dreptate. Cine ar fi spus asta în ziua în care mă aflam singur la Paris, fără bani, fără ajutor, fără relaţii? Ba reflecţia lui Jérôme mi-a sugerat o remarcă şi mai ciudată. Mă slujisem de trăsura lui pentru a face primele mele drumuri prin Paris, iar acum poate că mă slujeam pentru ultima oară, căci dacă nu mă înşelam, dacă inspiraţia de moment care mă determinase să procedez astfel fusese bună şi dreaptă, urma să mă retrag alături de Claude Gérard. Căci, odată ce-mi voi fi îndeplinit datoria, sarcina mea va înceta, fiindcă de fapt ajunsesem la capătul puterilor. În ciuda hotărârilor mele austere, atmosfera în care trăia Régine era mult prea încinsă pentru mine.

Trăsura se opri în capătul străzii Dauphin. Înfăşurat în mantia mea, m-am aplecat în afară, pe fereastra portierei. Am văzut, aşa cum de altfel mă şi aşteptam, o trăsură în faţa casei. Jérôme coborî de pe capră. După ce se plimbă câteva minute pe trotuar, fluierând printre dinţi, se apropie de confratele lui, cu care intră în vorbă. După vreo zece minute, am auzit portiera trăsurii trântindu-se şi vocea prinţului strigând:

— Dă-i drumul, vizitiu!

Imediat Jérôme alergă la geamul portierei şi-mi spuse:

— Pierrot s-a cărat! Ce facem?

— Cum ce facem? După el, imediat! Nu-l slăbeşti din ochi o

secundă! Dacă-l pierzi, totul s-a dus de râpă!

Jérôme îşi biciui caii şi o luarăm din loc ca vântul. Eram absorbit de gândurile mele, din ce în ce mai grave, pe măsură ce se apropia timpul să acţionez, când iată că trăsura se opri brusc. Şi abia dacă trecuse un sfert de ceas de când plecase din strada Dauphin.

— Ei bine, l-am întrebat pe Jérôme, deschizând unul dintre geamuri, ce s-a întâmplat?

— Trăsura cealaltă s-a oprit în fata unei prăvălii de lichioruri, mi-a spus Jérôme încet. Bun! Iată-l pe Pierrot al nostru coborând… Intră să se consoleze…

— Înţeleg, i-am spus neliniştit, temându-mă de urmarea acestor libaţii.

— La drum, şopti Jérôme. N-a stat prea mult, cred că se mai opreşte şi-n altă parte. Flăcăul are stofă de beţiv…

Ne-am continuat drumul. După un sfert de ceas, iar ne-am oprit.

— Ei, acum ce mai e? l-am întrebat pe Jérôme.

— Trăsura dinainte s-a oprit la o băcănie…

— Ei, fir-ar să fie! am strigat înfuriat.

— Se pare că Pierrot ăsta al tău e însetat al dracului! îmi spuse Jérôme. La urma urmei, îi priveşte, e dreptul lui…

Apoi, după câteva minute, Jérôme adăugă:

— Iată-l că iese… Ar trebui brevetat pentru că izbuteşte să bea atât de repede! Gata! La drum!

Mergeam de vreo douăzeci de minute. Tocmai începusem să mă liniştesc, căci mă temeam de o nouă oprire. Dar când am ajuns pe strada Foubourg-Saint-Martin, hop, o nouă oprire.

— Iar? l-am întrebat pe Jérôme.

— De data asta e cu totul altceva! Acum s-a oprit la un cârciumar; lui Pierrot al tău îi e sete şi vrea să se răcorească. După lichior şi rachiu, o sticlă cu vin su-i strică…

— Pare cherchelit? l-am întrebat pe Jérôme cu o nelinişte crescândă.

— Nu, nu prea… Iată-l că iese… Salută, cu mult respect, un trecător. Pe legea mea, încă se ţine bine, merge drept; abia dacă se clatină niţel. Iaca, se urcă în trăsură…

În sfârşit, am plecat şi am trecut de bariera Saint-Martin. După zece minute, trăsura s-a oprit în faţa unei uşi luminate de lampioane, aşezate deasupra unei firme mari unde scria cu litere

groase, roşii:

„La întâlnirea ştrengarilor parizieni
Mare bal mascat şi în travesti”.

Am deschis portiera, am sărit jos din trăsură şi i-am spus lui Jérôme, arătându-i pe partea cealaltă a străzii colţul unei străduţe întunecoase.

— Aşteaptă-mă pe străduţa aceea, dragă Jérôme, nu te da jos de pe capră şi te implor, nu uita ce ţi-am recomandat.

— Fii liniştit… Domnule marchiz”, mi-a răspuns Jérôme încet, ca să-mi dovedească faptul că nu uitase. Dar grăbeşte-te… Iată că celălalt Pierrot îşi ia bilet de intrare la bal…

Într-adevăr, după vreo cinci persoane deghizate, prinţul de Montbar îşi aştepta rândul ca să-şi ia bilet de la ghişeul păzit de două gărzi municipale. M-am aşezat imediat după el, ca să nu-l pierd din ochi. Mi-am luat bilet după domnul de Montbar şi l-am urmat pas cu pas.

După ce am străbătut un soi de alee destul de lungă, unde de fiecare parte a ei se aflau un fel de mici separeuri pentru beţivani, am intrat într-o sală imensă, luminată de câteva lămpi cu ulei ce fumegau şi care aruncau o lumină chioară, lăsând aproape în întuneric galeria şi tribuna înălţată cu vreo şapte-opt picioare de la pământ şi care ocupa cele două laturi ale sălii. Pe acea tribună erau aşezate nenumărate mese şi taburete destinate celor care doreau să bea şi care din acel loc mai ridicat puteau să se-bucure în voie de spectacolul balului costumat. Un moment am fost năucit de zgomotul infernal pe care-l făcea orchestra, alcătuită numai din alămuri răsunătoare ca să poată domina zarva acelei mulţimi imense unde mai bine de cinci sute de persoane vorbeau, cântau, râdeau, strigau, urlau, în vreme ce podeaua din care se înălţa un nor de praf se zgâlţâia sub tropăitul frenetic al dansatorilor. Mi-am dat repede seama după chipurile sinistre şi după vorbele deşănţate ale corifeilor acelui bal că sala era plină de acea pleavă, de acea drojdie a societăţii, leneşă şi desfrânată, care foşgăie prin acele mari vizuini. Costumele erau mai toate murdare, hidoase sau de o neruşinare pe care doar zilele de carnaval le pot imagina. Mi-a fost greu până m-am obişnuit cu căldura, cu zgomotul, cu acel miros greţos care te sufoca. Îndepărtându-mă puţin de prinţ, l-am depăşit, apoi m-am întors brusc, ca să mă întâlnesc cu el faţă în

faţă şi să-l cercetez cu atenţie. În ciuda deselor sale libaţii, domnul de Montbar nu mi se păru ameţit; mergea drept, era foarte palid, doar ochii îi erau uşor înroşiţi, iar pe buze avea un surâs amar. Îmi era foarte limpede că prinţul era stăpânit de un gând trist, cu tot vacarmul din jur. Am observat pe faţa lui o expresie de silă, chiar de mânie, când, împins încolo şi încoace de acea mulţime deşănţată, era lovit în mod brutal cu coatele sau apostrofat cu înjurături dintre cele mai grosolane.

Cam la un sfert de ceas după ce-am sosit, vrând desigur să uite ce-l frământa şi să se ameţească până la a nu mai şti nimic, domnul de Montbar se vârî în galopul furios care se învârtejea în sală, luă de mijloc, fără niciun fel de fasoane, o Păstoriţă oribilă, care stătea singură deoparte, şi se năpusti cu partenera sa în acea ţopăială epuizantă, scoţând – ca şi ceilalţi dansatori – nişte răcnete înfiorătoare. Dintr-un salt m-am şi urcat pe treptele scării care ducea la una din galeriile laterale. De acolo, am început să-l urmăresc pe prinţ cu privirea. În ciuda zbânţuielii lui, nu i se citea pe chip nici bucurie, nici uitare de sine. În loc să se îmbujoreze după acel galop istovitor, chipul îi devenise şi mai palid, surâsul şi mai amar. Acel prinţ, înzestrat de soartă şi de natură într-un mod aproape de necrezut – căci era tânăr, deosebit de frumos, putred de bogat, aparţinea uneia dintre cele mai nobile şi mai vechi familii din Franţa, acel prinţ însurat cu cea mai adorabilă şi mai frumoasă femeie pe care-o văzusem vreodată, acel om care se lăsa târât de torentul unor lepădături desfrânate – îmi inspira o milă profundă. Să te arunci într-o asemenea mocirlă ca să-ţi uiţi necazurile, mi se părea mai rău decât o sinucidere.

Galopul se terminase. Tot gonind atâta, prinţul ajunsese aproape de piciorul scării pe care mă urcasem. Politeţea mitocănimii din acel loc cerea ca dansatorul să-şi poftească partenera la un pahar cu vin, ca să „se răcorească”. De altfel, respingătoarea Păstoriţă, roşie, transpirată, gâfâind, cu ciorapii şi cu fusta murdare de noroi, se agăţase ca scaiul de braţul prinţului, zicându-i cu glas răguşit:

— Acu, dragă Pierrot, după ce-am galopat atâta, cred că ai să-mi plăteşti şi mie un vinişor roşu, fătul meu!

Prinţul, al cărui chip se întuneca din ce în ce, o împinse cât colo pe dizgraţioasa Păstoriţă, spunându-i fără fasoane:

— Ia mai du-te dracului…

— Nu scapi tu aşa uşor de mine, ripostă urâta creatură cramponându-se din nou de braţul prinţului. Căci după ce vom bea amândoi un vinişor…

— Cară-te, n-auzi? strigă furios prinţul.

Şi-i dădu un brânci zdravăn, încât Păstoriţa se clătină, gata să cadă: după ce-şi restabili echilibrul, începu să-şi înjure partenerul ca la uşa cortului. Apoi, zărind în mulţimea costumată un Turc cu o mutră sinistră şi cu un spate de Hercule, îi vorbi cu multă convingere, arătându-i-l de câteva ori pe prinţ. Acesta, fără să se mai ocupe de incident, urcă încet scara unde mă aflam, se aşeză într-un colţ întunecos al galeriei, în faţa unei mese goale, ca toate cele aşezate lângă perete, fiindcă de acolo nu se putea vedea mulţimea ce se agita în sală. Păstoriţa şi cu Turcul, pe care nu-i pierdusem din ochi, continuară să vorbească încet, apoi recrutară imediat câteva personaje tot atât de „arătoase” ca şi ei; după ce mai şuşotiră o vreme cu toţii, îi aruncară prinţului priviri furioase şi ameninţătoare. Atunci i-am auzit pe domnul de Montbar, aflat la câţiva paşi în spatele meu, adresându-se unui băiat care servea:

— Dă-mi, te rog, o sticlă de rachiu!

Apoi prinţul se sprijini cu coatele pe masă, îşi lăsă fruntea în palme şi rămase mut şi tăcut. Venise momentul să acţionez. Nu voiam să-l las să se îmbete, mai ales că, după acel galop îndrăcit, aburii licorilor pe care le băuse pe drum păreau să se fi risipit.

Apropiindu-mă de masa pe care prinţul se sprijinea cu coatele, am făcut pe beatul şi, folosind limbajul grosolan al celor din sală, i-am zis stăpânului meu, bătându-l familiar pe umăr:

— Ei fir-ar a dracului! Unii beau şi alţii se uită?

Ridicând brusc capul, prinţul de Montbar m-a privit cu trufie, mirat şi totodată iritat:

— Ei bine, amice, i-am zis pironindu-l cu privirea, află de la mine că un bărbat care bea de unul singur e un burlac înrăit!

— Poate că ai dreptate, răspunse prinţul; a cărui mânie se schimbă într-o veselie amară şi factice; într-adevăr, e cam plicticos să bei de unul singur… Şi cum nimic nu mi se pare mai îngrozitor ca modul în care ai izbutit să te mâzgăleşti pe faţă, meriţi să-ţi plătesc băutura. Cere un pahar şi să ciocnim…

— Straşnic! Băiete, un pahar!

— Iată-l!

— Ei bine, cum te distrezi aici? m-a întrebat prinţul după o pauză. Nu-i aşa că te simţi bine?

— Dar tu, amice, cum te simţi?

— Ei drăcie, răspunse prinţul, odată ce mă aflu aici, trebuie să mă simt bine… să mă distrez, nu?

— Mda… E şi ăsta un fel de a judeca… Eu, de fapt, am venit aici ca să mă ameţesc şi să uit…

— Aha, deci bei ca să uiţi? întrebă prinţul, plin de o tristeţe care m-a impresionat.

— Da… Toată săptămâna duc o viaţă de ocnaş, dar duminica, atunci când beau, sunt rege, şi apoi, ţie, unui prieten, pot să-ţi spun acest lucru…

— Eu, un prieten de-al tău?

— Mă rog, o cunoştinţă, dacă vrei…

— Deci mă cunoşti?

— Ca şi cum te-aş fi crescut cu biberonul.

Prinţul ridică din umeri şi zise:

— Ei bine, hai, dă-i drumul, să văd ce-i poţi spune unui prieten, din moment ce zici că-ţi sunt prieten…

— Amice, sunt foarte necăjit. Sunt tradus în amor!

Prinţul izbucni într-un hohot de râs plin de ironie şi zise:

— Eşti tradus în amor? Tu? Mi se pare foarte nostim. I-a povesteşte-mi…

— Închipuie-ţi că am o nevastă…

— Ei, şi?

— Ei, şi nevastă-mea mă duce de râpă… mă înşală cu altul…

— Chiar aşa? întrebă prinţul şi chipul i se întunecă brusc. Apoi, surâzând îndurerat, adăugă: Ştii sigur că te înşală?

— Da! Şi e o femeie, Doamne, ce femeie frumoasă!

— Toate astea frumoase sunt la fel! Toate îşi înşală bărbaţii. Dar măcar eşti sigur de treaba asta?

— Din păcate, prea sigur! Mă traduce cu un militar…

— Cu un militar?

Prinţul tresări, se înroşi, dar se abţinu.

— Da, un militar. Un soldat genist… Un bărbat superb… înalt… Cinci picioare şi şapte degete… Oh, şi dacă l-ai vedea în uniformă…

— Bine, bine! mă întrerupse cu bruscheţe domnul de Montbar, bătând în masă. Destul, ajunge!

— Nu-i aşa, amice, că e totuşi dureros să-ţi spui: „Nevastă-

mea… o femeie atât de frumoasă, mă…”

— Ia ascultă! Ce mă priveşte pe mine nevastă-ta? strigă prinţul, ajuns la capătul răbdării.

— Dar dacă mă gândesc mai bine, am continuat fără să ţin seama de întreruperea prinţului, are şi nevastă-mea dreptate…

— Păi atunci de ce te mai plângi?

— De ce mă mai plâng? Păi uite de ce… Fiindcă deşi mă înşală cu genistul, ei bine, eu o iubesc de mă prăpădesc…

— Păi în cazul ăsta eşti un laş! strigă stăpânul meu din ce în ce mai iritat de ciudata asemănare dintre situaţiile noastre. Eşti un nimic dacă încă o mai iubeşti…

— Ţi-e uşor să zici asta… Iaca, nu mai departe decât azi-dimineaţă, îi admiram silueta… Ştii, desenele acelea decupate din hârtie neagră care costă cinci franci… Şi-mi spuneam privind-o şi gândindu-mă la genistul ci: „Ce păcat; dom’le, ce păcat!”

— Laş nenorocit ce eşti! răcni prinţul scrâşnind din dinţi de furie. De ce nu-l ucizi pe ticălosul ăla din moment ce te dezonorează?

— Tu l-ai fi ucis, amice?

— Nu-i vorba de mine, spuse trufaş prinţul, înfuriindu-se. Tu puteai să arăţi că eşti gelos fără teama de a deveni ridicol. Apoi, ca şi cum ar fi regretat că şi-a trădat astfel tulburarea care îl chinuia şi care îmi dovedea ceea ce ţinusem să aflu – şi anume că încă o mai iubea pe Régine – prinţul adăugă plictisit: La urma urmei, nu-i treaba mea! Hai să mai bem un pahar şi cale bătută! M-am săturat de balivernele tale!

— Ei, amice, i-am zis prinţului pe un ton de reproş, nu-i frumos să dai cu piciorul unui prieten aflat la ananghie… unui prieten vechi ca mine…

— Ăsta nu e zdravăn, rosti prinţul, ridicând din umeri.

— Să tratezi astfel un prieten, am spus în continuare, un vechi prieten de la crâşma „La trei butoaie”.

Amintindu-şi de acea cârciumă unde se îmbătase de multe ori, prinţul nu-şi putu ascunde mirarea şi mai ales neliniştea.

— Crâşma „La trei butoaie”? Cred că te înşeli. Habar n-am unde vine asta!

— Haida-de! Doar am băut acolo împreună de cel puţin zece ori… Numai că a cam trecut ceva vreme de atunci…

— Nu-i adevărat!

— Ascultă, amice, am să-ţi dovedesc că e adevărat. Într-o

seară de decembrie… Era un frig al dracului afară, te aflai la crâşma „La trei butoaie!” şi te aghezmuiai cu o sticlă de rachiu…

— Nu eram eu, ţi-o mai spun o dată, bruta dracului ce eşti! Nu vezi că eşti beat şi nu ştii ce spui?

— Te răţoieşti degeaba! Doar te cunosc ca pe-un cal breaz! Adică să nu ştiu eu cum te cheamă?

— Ei, şi cum mă cheamă?

— Georges.

— De ce nu Jean-Pierre sau Jean-Louis, hai?

— Păi, pentru simplul motiv că te cheamă Georges… Georges, prinţ de Montbar…

Am rostit aceste ultime cuvinte foarte încet, ca să nu fie auzite decât de vecinul meu de masă, nu şi de ceilalţi băutori din jur. Revenindu-şi din uimire, dar nevrând, neputând să creadă în cuvintele mele, prinţul întrebă, cu chipul răvăşit:

— Ce-ai spus?

— Ei, drăcia dracului! am răspuns cât se poate de simplu. Ţi-am spus că te numeşti Georges şi că eşti prinţul de Montbar. Ce te tot miri atâta?

— Nenorocitule! strigă stăpânul meu cu ochii scânteind de mânie, cu obrajii împurpuraţi de ruşine şi ridicându-se cu un aer ameninţător.

— Ce ai, amice, ţi-a sărit ţandăra fiindcă ţi-am spus cine eşti?

— Taci! a strigat prinţul, privind neliniştit în jurul lui, de teamă să nu fiu auzit de ceilalţi meseni. Apoi, dorind să părăsească acel loc unde fusese recunoscut, bătu în masă şi strigă: Băiete!

— Cum, amice, îţi părăseşti prietenii?

— Băiete! strigă prinţul, ridicându-se din nou, fără să-mi răspundă.

— Rămâi, i-am spus prinţului, ridicându-mă la rândul meu, căci dacă-ţi părăseşti astfel un prieten aflat la necaz… mă arunc de gâtul tău, mă agăţ de tine şi spun tuturor cine eşti… le spun cu glas tot atât de tare cum ai strigat şi tu băiatul ca să-i plăteşti rachiul…

Această ameninţare îl sperie pe stăpânul meu. Se apropie de mine, mă privi câteva minute plin de furie, încercând să ghicească cine anume se ascunde sub stratul acela gros de vopsea cu care îmi acoperisem chipul, dar neizbutind, îmi zise privind din nou în jurul lui, cu nelinişte:

— Ce vrei să-ţi dau ca să taci? Bani, nu-i aşa, ticălosule!

— Vreau să mă consolezi, amice. Vreau să vorbim despre timpurile de altădată, da. Asta vreau! Dacă-mi refuzi această plăcere, îţi spun pe nume; îi adun pe golanii, pe dezmăţaţii ăştia şi le zic:.. Hei, voi de colo! Ia veniţi încoa' să admiraţi curiozitatea balului! Acest Pierrot pe care-l vedeţi nu-i Pierrot, ci este…”

— Taci! Te implor să taci! spuse stăpânul meu în şoaptă, fiindcă începusem a vorbi atât de tare, încât cei din jur se întoarseră să se uite la noi. Am douăzeci de ludovici în pungă, spuse el în şoaptă, hai afară şi cei douăzeci de ludovici de aur sunt ai tăi…

— Cunoaştem renghiul… Nu mai văd banii, nici pe tine…

— Ţi-o jur!

— Şi apoi, vezi tu, am continuat mimând o tenacitate de om beat, banii tăi nu-mi pot ţine loc de prieten, în faţa căruia să-mi descarc inima; să-mi descarc inima în faţa unui prinţ adevărat, care ciocneşte cu mine şi se chercheleşte… ei bine, nu pot renunţa la plăcerea asta. Aşa că stai jos, amice, şi să stăm de vorbă… Asta mă va face s-o uit pe nevastă-mea… şi dacă vrei să mai ciocnim un păhărel…

— Bine, taci şi voi rămâne, strigă prinţul furios la culme. Zi ce vrei şi să isprăvim bâlciul…

— Cum adică să-l isprăvim, – când nici n-am început?

— Vai, făcu prinţul, ridicând ochii în tavan şi bătând cu pumnul în masă, ce chin, Dumnezeule!

— Chiar aşa? Ei, cum, chiar nu mă recunoşti? Se poate? Un vechi prieten… Stai un pic, să te pun pe drumul cel bun… într-o seară, şedeai la o masă la crâşma „La trei butoaie”… Ei, şi-ai vărsat paharul cu rachiu… Apoi ţi-ai muiat degetul în el şi-ai scris un nume…

— Eu, un nume?

— Ei da, tu! Ai scris numele „Régine”… Ce, ai uitat?

Prinţul sări de pe scaun ca şi cum l-ar fi împuns careva cu un ac. Rămase un moment tăcut, privind fix şi părând pur şi simplu zdrobit. Probabil că-şi mai aducea aminte de acea seară în care se îmbătase criţă, fiindcă rosti copleşit de ruşine:

— Taci, te rog… îţi interzic să rosteşti acest nume…

— Păi de ce, amice? Un nume oarecare pe care l-ai scris cu degetul muiat în rachiu, pe masa unei crâşme… Şi pe care, în aceeaşi seară, un beţiv l-a silabisit, cu nişte sughiţuri ce te

făceau să te cutremuri: „Ré-gi-ne”…

— Nenorocitule! strigă prinţul, scos din sărite. Vrei să te…

— Ei, dacă strigi aşa, amice, l-am întrerupt, am să spun tuturor cine eşti… Hei, ştrengarilor, hei, petrecăreţilor…

— Dar omul ăsta e mai rău ca dracu… Cine eşti? şopti prinţul, privindu-mă atent şi încercând să mă recunoască. Dar dându-şi seama de zădărnicia încercării sale, spuse oftând: Nu-l recunosc, şi pace! Nici vocea, nici inflexiunile glasului…

— Şi totuşi mi se pare nostim că nu mă recunoşti, amice… Ia să vedem dacă un alt fapt nu-ţi va aduce aminte de mine… Îţi mai aminteşti de o noapte faimoasă, petrecută împreună într-un… (şi i-am şoptit cuvântul la ureche) aflat lângă bariera Paillassons? Se mai afla împreună cu noi un golan care scormonea prin gunoaie, dar care ne spunea nişte trăsnăi încât ne tăvăleam de râs, şi nişte femei… mai ales una grasă, blondă, care te sorbea din ochi, nu alta, şi căreia îi spuneai „Zdreanţă” din pricina felului cum era îmbrăcată… Te chercheliseşi atât de tare, încât la un moment dat ai început să-i spui „Régine” acelei târfe, căreia de atunci nimeni nu-i mai spune „Zdreanţă” în acel bordel de mâna a şaptea, ci toţi o numesc „Régine”.

Îi dădusem o lovitură groaznică, dar meritată şi necesară. Sunt ferm convins că prinţul a avut pentru prima oară conştiinţa ticăloşiei sale în ceea ce priveşte locurile pe care le frecventa, ca şi a urmărilor nefaste ce puteau decurge dintr-o astfel de îndeletnicire. Fiindcă l-am văzut schimbându-se brusc la faţă, pălind îngrozitor, arătând pierit, zdrobit, distrus, speriat de moarte şi îngrozitor de stingherit. Probabil că în sinea lui îşi zicea: „Oare să fi decăzut în aşa hal, încât să terfelesc prin taverne numele femeii pe care o iubesc şi care azi îmi poartă numele? Şi, la urma urmei, de ce nu? Ce, parcă un om beat mort mai ştie ce face?”

Rămase câteva minute prostit, apoi se înfurie brusc şi, apucându-mă de mână, peste masă, strigă:

— Minţi! Şi-mi vei plăti această minciună josnică.

Cum eram mult mai puternic decât domnul de Montbar, l-am strâns atât de tare de mână, încât şi-a lăsat moale palma delicată în palma mea.

Capitolul XVIII

Continuarea Jurnalului lui Martin. „Moarte mănuşilor galbene şi celor puşi la patru ace”. Încăierarea. Discuţia prinţului cu „domnul marchiz”. Urmările unei educaţii dezastruoase.

Dar iată că, brusc, un incident neprevăzut dădu un nou curs, un nou caracter discuţiei mele cu prinţul. O rumoare, la început surdă, apoi din ce în ce mai zgomotoasă, izbucni în hol. Am întors capul în partea de unde veneau acele zgomote crescânde şi am văzut-o – la douăzeci de paşi de noi – pe îngrozitoarea Păstoriţă pe care prinţul o îmbrâncise cât colo după ce dansase cu ea. Acea făptură, înconjurată de un număr destul de mare de personaje de teapa ei, vocifera şi gesticula îndreptându-se către colţul unde ne aflam. Mi-am dat seama într-o clipă de pericolul care-l ameninţa pe prinţ. Speriat, am strigat:

— Femeia căreia n-ai vrut să-i faci cinste c-un pahar cu vin, după ce-ai dansat cu ea, şi-a găsit susţinători… Priveşte… Vin spre noi. Pregăteşte-te să-i primim…

— Nu-i vorba despre asta! strigă prinţul furios, fără să binevoiască să se uite spre locul pe care i-l indicasem. Vreau să aflu imediat cine eşti, ticălosule!

Atunci, ridicându-mă şi venind în faţa prinţului, înălţându-mi trufaş capul, schimbându-mi limbajul şi manierele, făcând pe omul de lume – lucru ce nu-mi era deloc greu după ce petrecusem atâta vreme în casa domnului de Montbar, unde mă obişnuisem să mă port şi să vorbesc ca cei mai distinşi bărbaţi din Paris – m-am adresat prinţului cu o voce fermă, calmă şi măsurată:

— Am onoarea să vă repet, domnule, că acei oameni care vin încoace constituie o gravă ameninţare… Nu suntem aici decât doi oameni din lumea bună… Riscăm să fim ucişi…

Auzindu-mă vorbind astfel, prinţul a fost de-a dreptul uluit; mânia, ruşinea, jena îi sporiră brusc, urcând până la poziţia mea socială, dacă mă pot exprima astfel. Numai că resentimentele sale, deşi mult mai violente, se manifestară altfel când crezu că are de-a face cu un om de lume. Când tulburarea îi îngădui să vorbească, îmi spuse cu o voce pe care încercă să şi-o stăpânească:

— N-am să te părăsesc, domnule, până nu aflu cine eşti. Acum

înţeleg… Totul, în discuţia dumitale, n-a fost decât o aluzie jignitoare la viaţa mea! Or, acest lucru cere urgent o reparaţie, domnule… Nu pot smulge masca de pe chipul dumitale fiindcă e pictată direct pe obraz, dar am să mă ţin ca scaiul de dumneata şi… Apoi, întrerupându-se, prinţul adăugă cu demnitate: Dar nu, nu-i nevoie să mă cobor la o asemenea extremă… Fiind un om de lume – cel puţin aşa mi-ai spus – nu vei ezita să-mi mărturiseşti cine eşti după tot ceea ce s-a petrecut între noi…

— Fii liniştit, domnule, mă voi purta ca un om de lume şi vei afla tot ceea ce vei dori să ştii. Dar acum eşti în primejdie, domnule… Orice retragere ţi-e tăiată. Uită-te în spatele dumitale (căci tot vorbind cu mine, prinţul se întorsese cu spatele către sala de bal), nu mai putem ieşi din colţul ăsta decât dacă dăm dovadă de multă energie. Am spus „să-i primim”, domnule, pentru că doi oameni binecrescuţi trebuie să se ajute într-o astfel de împrejurare. Şi, apoi, provocarea pe care mi-ai adresat-o adineauri, domnule, mă îndreptăţeşte şi mai mult să împart primejdia cu dumneata.

— Îţi mulţumesc, domnule, şi primesc. Limbajul, sentimentele dumitale în această ocazie îmi dovedesc că ceea ce se va petrece între noi mai târziu se va petrece între doi oameni de lume.

— Până atunci, domnule, i-am răspuns zdrobind cu o lovitură zdravănă de picior un taburet, am să-i dau domnului de Montbar un picior al acestui scaun, de fapt un fel de bâtă scurtă şi solidă, ca să se înarmeze cu ea… Nu lovi decât dacă eşti atacat! Pocneşte-i mai ales peste mutre şi peste mâini!

În timp ce-i vorbeam astfel prinţului, hoarda de scandalagii, cu Păstoriţa aceea groaznică în frunte, ajunse la piciorul singurei scări pe unde am fi putut coborî de la aşa-numita galerie. Cele trei sau patru gărzi municipale care trebuiau să menţină ordinea în sală erau tocmai la mama dracului. De altfel, în astfel de situaţii, mulţimea de derbedei şi de haimanale din sală se strâng grămadă, alcătuind un fel de gard viu prin care oamenii de ordine nu mai pot răzbate decât mult prea târziu ca să mai poată împiedica încăierările adesea sângeroase care au loc în astfel de localuri.

Dar iată că un nou incident la care nu mă aşteptam spori dezordinea şi duse la culme umilinţa prinţului. Ne aflam în capul scării, în defensivă, neputând conta nici măcar pe neutralitatea

celor de la galerie, scandalagii ca şi cei de la parter; văzându-mă că zdrobesc un taburet, în loc să ne dea o mână de ajutor, beţivanii se urcară pe mese ca să urmărească mai bine încăierarea. Furtuna izbucni printr-un potop de înjurături care, spre marea mea mirare, erau adresate numai stăpânului meu, recunoscut nu că ar fi fost prinţul de Montbar, ci un aristocrat, un nobil sau – ca să ne exprimăm în limbaj local – un „mănuşi-galbene”. Un găligan de vreo douăzeci de ani, cu o mutră urâtă, aflat în primele rânduri, strigă cu glas răguşit de băutură, arătându-l pe prinţ:

— He-hei, îl cunoaştem noi pe Pierrot ăsta, care ne bate şi ne chinuie femeile cu care trăim! E un netrebnic, un „mănuşi-galbene”, îl ştiu eu...

— Cine? Broscoiul ăsta?

— Păi să-i crăpăm capul!

— Ascultă, mă flăcăule, eşti sigur că e un aristocrat?

— Da! L-am văzut de cel puţin douăzeci de ori călare sau în trăsură pe Champs-Élysées, pe unde mă duc să adun chiştoace de ţigări...

— Şi atunci ce mama dracului caută aici?

— Ce, noi ne vârâm nasul în saloanele lor?

— Ei, domnul a venit să se amuze, să vază cum se distrează calicimea mahalalelor...

— Care va să zică, noi suntem „un amuzament” pentru tine, hai, şmechere?

— Da’ răspunde odată, dobitocule!

La aceste apostrofe prea puţin măgulitoare, chipul prinţului deveni roşu ca purpura; ochii îi scânteiară de furie. Exact în clipa în care se pregătea să se arunce, cu capul înainte, în acea mulţime dezlănţuită, l-am apucat de braţ, spunându-i:

— Eşti pierdut dacă părăseşti locul ăsta din capul scării! Nu te mişca, uită-te fix la ei şi nu scoate o vorbă; tăcerea şi sângele rece impun întotdeauna.

Această întrerupere a ostilităţilor a durat doar un minut. Adresându-se acoliţilor săi, Păstoriţa a început să strige cu o voce aspră şi răguşită:

— Sunteţi nişte laşi nenorociţi! Aristocratul ăsta m-a bătut! Da, aflaţi că m-a bătut şi m-a făcut desfrânată!

— E un poliţai! strigă altul.

— El e desfrânat!

— Un spion! zise un al treilea.

— Jos cu spionul! ziseră toţi în cor.

— Vedeţi că-s doi şi au în mână câte un picior de scaun!

— Păi o să le băgăm picioarele de scaun pe gât!

— Vedeţi că vin jandarmii!

— Ne doare-n c… de jandarmi! Strângeţi rândurile şi nu-i lăsaţi să ajungă până aici!

— Fii gata, i-am şoptit prinţului. Fă exact ce vezi că voi face eu.

— Ah, domnule, să fiu obligat să suport atâtea insulte, murmură prinţul de Montbar, palid de mânie, dar plin de energie şi curaj.

De-abia isprăvisem să-i spun să se pregătească de bătaie, că unul deghizat în Sălbatic se năpusti pe scară până aproape de noi. Aşezându-mă în faţa prinţului, i-am spus Sălbaticului:

— Hai, vino, dacă-ţi dă mâna! Vino şi dă în mine!

— Uite că dau! spuse el, întinzându-se să-mi ardă o palmă.

Dar înainte de a mă atinge, l-am altoit cu piciorul scaunului drept în frunte, cu atâta putere, încât s-a dus de-a rostogolul pe scară, rămânând lat. Acest act de curaj i-a intimidat o clipă pe asaltatori.

— Dacă izbutim să le ţinem piept măcar trei minute, i-am spus încet prinţului, suntem salvaţi. Îi văd jos, în sală, pe jandarmii care se străduie să ajungă până aici, ca să ne vină în ajutor.

Abia am isprăvit de rostit aceste cuvinte, că Turcul şi un atlet de Docher se năpustiră pe scară.

— Vrei şi tu una? i-am zis Turcului.

— Nu… Vreau să-ţi altoiesc eu o labă aşa cum ştiu eu…

M-am repezit, cu piciorul scaunului, asupra Turcului, dar Docherul m-a apucat de picioare şi m-a trântit jos. Prinţul îl lovi el pe Turc, dar lovitura a fost semnalul unui asalt general. În momentul în care, cu mari eforturi, am izbutit să mă ridic, l-am văzut pe prinţul Montbar trântit jos, călcat în picioare, lovit, plesnit peste faţă… Turcul i se urcase pe piept şi se străduia să-l strângă de gât. Scăpat de adversarii mei, m-am aruncat asupra Turcului, l-am apucat de păr şi l-am trântit pe spate, scăpându-l astfel pe prinţ. Spre norocul nostru, patru dintre jandarmi izbutiră să-şi croiască drum prin mulţime şi să ajungă până la noi. Când i-au văzut, până şi cei mai înverşunaţi dintre agresorii noştri s-au făcut nevăzuţi. Mulţimea s-a risipit prin sală şi scara

s-a golit într-o clipă. Fusesem atacaţi cu brutalitate şi fără niciun motiv; chipul prinţului sângera atât de tare, încât jandarmii, care în astfel de împrejurări îi arestează de obicei şi pe atacatori şi pe atacaţi, socotiră că e mai bine să ne ajute să părăsim balul şi, după ce-am achitat sticla, eu rachiul şi scaunul rupt, ne-au escortat până la uşă, ca să ne ferească de eventualii atacatori. Acest deznodământ m-a satisfăcut pe deplin. Un moment m-am temut să nu fiu arestat împreună cu prinţul, fiindcă atunci aş fi fost obligat să spun cine sunt… Şi cred că vă daţi seama în ce încurcătură îngrozitoare m-aş fi aflat.

În rest, aflasem ce voisem să aflu: că prinţul îşi iubea cu patimă soţia, dar că orgoliul şi teama de ridicol îl împiedicaseră să-i mărturisească Réginei că era gelos şi s-o roage să-l ierte pentru purtarea lui din trecut. Domnul de Montbar încerca să-şi uite durerea într-o degradare ruşinoasă. Un singur lucru apreciam la el: dragostea sa constantă pentru Régine. Persistenţa acestui sentiment îmi dovedea că inima sa nu era cu desăvârşire coruptă. Totuşi, acest tânăr, chiar îndrăgostit, nu-mi oferea nicio garanţie în ceea ce privea viitoarea fericire a Réginei. Aveam, dimpotrivă, o încredere fără margini în caracterul, în spiritul, în valoarea lui Just. Cum stătea doar în puterea mea de a înlătura şi ultimul scrupul ce-o împiedica pe Régine să-şi părăsească bărbatul şi de a o hotărî să-l urmeze pe Just, căruia i-ar fi datorat şi reabilitarea memoriei mamei sale, eram aproape hotărât să fac balanţa să se încline în favoarea căpitanului. Totuşi, gândindu-mă la marea răspundere pe care mi-o asumasem, m-am hotărât să mai discut, o dată cu prinţul, ca să fiu pe deplin convins că nu mai era nimic de aşteptat de la el în ceea ce privea fericirea Réginei…

Ieşind din sală protejat de jandarmi, prinţul de Montbar ceru un pic de apă ca să bea şi apoi să-şi spele sângele de pe faţă. Era mohorât şi întunecat. Sigur că scena în care jucase un rol atât de penibil îi era de două ori odioasă, pentru că ea avusese loc în faţa mea, actor şi martor, un bărbat pe care prinţul îl socotea egalul său, care – spre deosebire de el – ştiam cine era şi-i cunoşteam secretele pe care, dacă le divulgam, i-ar fi fost destul de greu să le nege.

— Acum, domnule, îmi spuse el, după ce părăsisem balul, nădăjduiesc că vei binevoi să-mi spui cine eşti. Să ştiu, cel puţin, adăugă el cu amărăciune, cui trebuie să mulţumesc pentru

ajutorul nesperat, fără de care aş fi fost făcut fărâme de ticăloşii ăia din sală. Odată ce-mi voi fi plătit datoria de recunoştinţă, zise prinţul, cu voce schimbată şi cu o însufleţire crescândă, am să-ţi cer socoteală pentru jignirile aduse…

— Domnule, i-am răspuns, îngăduie-mi să te întrerup… Plouă. Am fost precaut şi mi-am închiriat o trăsură pentru întreaga noapte. Fă-mi plăcerea şi acceptă locul pe care ţi-l ofer în trăsura mea, dacă trăsura dumitale nu se află aici. Aş fi fericit să te pot conduce până acasă.

— Domnule, strigă prinţul, să nu crezi că ai să-mi scapi! Trebuie să ştiu cine eşti, şi o voi şti!

— Ei, dragă domnule, mă strădui atât de puţin să-ţi scap, încât, uite, te rog să-mi faci onoarea şi să te urci în trăsura mea, alături de mine…

— Fie, domnule, primesc, zise domnul de Montbar.

În câteva minute am ajuns în străduţa întunecoasă unde mă aştepta Jérôme, adormit pe capră. Tremuram de teamă ca nu cumva, odată trezit din somn, să uite de recomandările mele şi să-mi spună Martin. L-am rugat pe prinţ să urce în trăsură şi m-am dus să-l trezesc pe Jérôme. Dar domnul de Montbar îl scutură el însuşi pe vizitiu, trăgându-l zdravăn de guler. Spaima mea a fost mare când vizitiul, trezindu-se, căscând zdravăn şi întinzându-se, a spus:

— Ce e? Gata? Ai venit?

— Hai, Jérôme, trezeşte-te şi grăbeşte-te! i-am strigat cu glas poruncitor! Vino să ne deschizi portiera trăsurii, şi am accentuat pe cuvântul „ne”.

Jérôme şi-a amintit imediat de ceea ce-l rugasem, căci, sărind jos de pe capră, mi-a zis, plin de respect:

— Ah, domnule marchiz, vă cer mii de scuze… Adormisem şi…

— Deci domnul e marchiz… Bun… zise prinţul ca pentru sine, auzind cum îmi spusese vizitiul.

— Binevoieşte şi te urcă, domnule, i-am spus prinţului în momentul în care l-am văzut privind cu atenţie numărul trăsurii. Voia, desigur, ca, memorând numărul, să-l întrebe pe Jérôme cine eram şi unde mă putea găsi în cazul în care refuzam să-i dau numele, ceea ce pentru mine ar fi fost o nenorocire. Cunoşteam probitatea lui Jérôme; dar el nu ştia cât de important era pentru mine ca prinţul să nu afle pentru nimic în lume cine eram; în faţa unui bacşiş gras, Jérôme poate că nu s-ar fi codit

prea mult şi ar fi spus că mă numeam Martin. Din păcate, îmi era cu neputinţă să-l previn pe Jérôme şi mă temeam că nu-l voi putea preveni înainte de zorii zilei.

— Binevoieşti să te urci în trăsură, domnule? l-am întrebat din nou pe prinţul de Montbar.

— Scuză-mă, domnule, mi-a spus, urcându-se înaintea mea.

Imediat m-am urcat şi eu.

— Unde doreşte domnul marchiz să-l conduc? m-a întrebat Jérôme după ce a închis portiera.

— Cred că la dumneata acasă, nu, domnule? i-am spus prinţului.

— Fie! La mine. Domnule, mi-a răspuns după un moment de tăcere. Odată acasă, voi vedea ce am de făcut…

— Strada Universite! i-am strigat lui Jérôme. Vei opri unde vei dori dumneata…

Trăsura porni.

— Acum, domnule marchiz, îmi spuse cu însufleţire prinţul, acum, când, datorită indiscreţiei vizitiului, ştiu cel puţin ce titlu ai, nădăjduiesc că n-ai să-mi mai ascunzi multă vreme numele.

— Domnule, i-am răspuns, discuţia pe care urmează s-o avem este foarte serioasă… foarte gravă…

— Aşa e. Gravă şi serioasă! repetă el.

— Atunci, domnule, fă-mi plăcerea şi ascultă-mă câteva minute fără să mă întrerupi, ca să nu pierdem un timp preţios.

— Vorbeşte, domnule.

— Ştiu, domnule, că eşti un bărbat profund nefericit.

— Nemaipomenit! strigă prinţul, sărind de pe banchetă. Milă! Mă rog, fie şi milă! Am făgăduit să tac. Aşa că voi bea paharul până la fund! Apoi, zise cu amărăciune: Am ajuns să inspir şi milă!

— Nu, domnule, dar un interes sincer… Ei bine, o iubeşti cu patimă pe soţia dumitale. Lupţi zadarnic de un an şi jumătate împotriva acestei iubiri; ca să uiţi de ea, ai încercat orice: şi cu binele, şi cu răul, dar degeaba: viermele geloziei te roade cumplit. Şi totuşi ieri încă, plângând de dragoste şi de disperare, contemplai portretul soţiei dumitale.

Probabil că am rostit aceste cuvine pe un asemenea ton, încât prinţul a rămas interzis.

— Şi pentru că îţi iubeşti nevasta cu atâta înflăcărare, am continuat pe un ton plin de căldură, pentru că situaţia dumitale

mă interesează în mod deosebit, vreau să te asigur, domnule, că nu e totul pierdut; dragostea poate face minuni. Iată, de pildă, acum şase luni… Roşind de ruşine pentru viaţa pe care o duseseşi până atunci, ai avut curajul să te reîntorci la o viaţă demnă de numele pe care-l porţi şi de care eşti atât de mândru. Da, domnule, căci ai dat poruncă slugilor să ducă portretul strămoşului dumitale în apartamentul în care locuieşti ca să te inspire prin faptele sale măreţe…

— Ei nu, simt că înnebunesc! strigă prinţul aproape speriat, nu ştiu dacă sunt treaz sau dacă visez… Cine eşti, domnule! Cum de ştii toate aceste amănunte?

— Acel militar ilustru, din care te tragi, domnule, am spus fără să mă opresc la întreruperea prinţului, mareşalul-prinţ de Montbar, a lăsat în urma lui un nume glorios, venerat; în timpul războiului a apărat ca un erou pământul Franţei; în timp de pace, luând în mână cauza dezmoşteniţilor sorţii, a cerut şi a obţinut pentru ei drepturile care le erau refuzate. Această meritorie activitate a strămoşului dumitale ar fi trebuit să-ţi fie pildă, domnule. Şi iată că într-o zi l-ai înţeles. Sufletul dumitale nobil s-a revoltat împotriva unei vieţi desfrânate, împotriva rătăcirilor de tot soiul, cum s-a întâmplat astă-seară, când te-am văzut zdrobit de ruşine şi de durere, gândindu-te la acele josnice profanări pe care am vrut să ţi le arăt în toată urâţenia şi ticăloşia lor, folosind şi eu limbajul pungaşilor şi desfrânaţilor pe care-i frecventezi.

— Dar, domnule, vreau totuşi să ştiu dacă-mi eşti prieten sau duşman! strigă prinţul, scos din sărite. Dacă-mi eşti prieten, atunci de ce atâta mister? Şi de altfel, domnule, adăugă prinţul, cu ce drept îmi vorbeşti astfel? Cu ce drept te amesteci dumneata în viaţa mea?

— Va trebui să mă asculţi până la capăt, am răspuns, în zadar încerci să te ascunzi: eşti tulburat, şi nu din pricina reproşurilor mele, fiindcă n-am niciun drept să ţi le fac, ci pentru simpatia pe care ţi-o arăt, pentru că vezi că mă strădui să te ajut să recucereşti inima soţiei dumitale, arătându-ţi şi dovedindu-ţi că eşti tot atât de îndrăgostit de ea ca şi în trecut… Oh, Doamne, de ce n-ai persistat pe calea cea bună pe care o porniseşi? De ce te-ai descurajat?

— De ce? întrebă prinţul fără să-şi dea seama, lăsându-se târât în discuţie fie din pricina situaţiei ciudate în care se găsea, fie din pricină că-l tulburaseră cuvintele mele. De ce n-am

persistat? Apoi întrerupându-se brusc, spuse: Trebuie să fiu nebun să-ţi răspund! De ce să-ţi fac dumitale confidenţe? Cine eşti, domnule, de-mi cunoşti atât de bine trecutul, amănuntele intime ale vieţii mele, tainele inimii? Da, cine eşti de vrei să-mi smulgi confidenţe pe care nu le-am făcut niciodată nimănui? Mă obligi să mă justific în ochii dumitale, pe care nu te cunosc? În faţa dumitale, care eşti îmbrăcat într-un costum ridicol de carnaval şi care ţi-ai ascuns chipul sub o mască din cale-afară de caraghioasă? Mă întreb din nou dacă sunt treaz, dacă tot ceea ce s-a petrecut până acum, în noaptea asta, nu e un vis... Ce vrei de la mine? Ce urmăreşti? Eşti un duşman, eşti un prieten? Răspunde, domnule! Apoi, fără să-mi dea răgazul să rostesc un cuvânt, prinţul continuă cu un soi de nepăsare: La urma urmelor, prieten ori duşman, ce importanţă mai are! Ştii despre mine asemenea lucruri, domnule, încât nu-mi rămâne decât sau să te omor sau să mă omori... Şi acum, fiindcă tot vrei confidenţe, una în plus nu mai contează, fiindcă mâine le vei plăti pe toate, şi încă foarte scump! De altfel, într-un fel, ar trebui să-ţi mulţumesc, fiindcă, tăinuite atâta vreme, aceste necazuri ar fi ajuns să mă sufoce! Iată că dracul îmi trimite un confident! Foarte bine, mă bucur! Ei bine, da, află că-mi iubesc nevasta, dar ea mă dispreţuieşte fiindcă iubeşte pe altul! Ca s-o readuc la mine, am încercat să fiu mai bun, să duc o viaţă demnă... N-am persistat în aceste încercări fiindcă n-am fost nici susţinut, nici încurajat de singura persoană care m-ar fi făcut să perseverez şi care m-ar fi putut schimba complet dacă ar fi vrut! Acum e prea târziu! Toate încercările mele au fost primite cu ironie şi răceală. Atunci am lăsat totul baltă şi m-am aruncat în acea viaţă searbădă şi goală pe care încerc s-o umplu cu senzaţii tari, pe care le caut în locurile cele mai degradante: azi trăiesc în palatul de Montbar, mâine mă duc să mă îmbăt criţă în cea mai jalnică cloacă... Află, domnule, că aceste schimbări au, în ce mă priveşte, un farmec aparte. Dar ia spune-mi, dumneata, dumneata care cutezi să mă blamezi, ştii măcar cum, de către cine şi de ce am fost îndrumat către astfel de înclinaţii bizare?

Exaltarea prinţului ajunsese la maximum. Îl vedeam pornit pe panta confidenţelor, ceea ce putea să contribuie mult la hotărârea mea ulterioară. De teamă ca prin vreun cuvânt imprudent să nu-i tai elanul, am tăcut mâlc. El continuă cu şi mai multă amărăciune:

— E atât de uşor să acuzi nişte oameni când nu ţii cont nici de educaţie, nici de împrejurări… E greşeala mea dacă, rămas orfan la doisprezece ani, am fost crescut de nişte rude care rămăseseră la moda anului 1760? La cincisprezece ani m-am simţit atras către arta militară. „Vezi-ţi de treabă, mi s-a răspuns. Ce, crezi că un prinţ de Montbar se poate duce să se aşeze pe băncile unei şcoli laolaltă cu toţi burghezii şi, după ce-şi ispräveşte studiile, să fie la ordinele nu-ştiu-cui? Nu se poate!” Am renunţat deci la arta militară. Mai târziu, la optsprezece ani, am simţit dorinţa să intru în diplomaţie. Acelaşi răspuns. „Burghezii au dat năvală peste tot. Crezi că un prinţ de Montbar poate fi ataşatul sau secretarul domnului ambasador nu-ştiu-care? În aceste vremuri nefericite, un prinţ de Montbar, care se respectă, trăieşte şase luni la moşiile sale, călătoreşte două luni, iar restul timpului şi-l petrece la palatul de Montbar.” Iată-mă deci lenevind, fără carieră, fără viitor. Ştii cine mi-a dat lovitura de graţie? Bătrânul meu unchi, care-mi împuiase capul cu căsătoriile strălucite pe care le făceau marii seniori de odinioară, ducându-se la „Galiote” sau la „Porcherons” deghizaţi în mitocani. „Era încântător, îmi spunea el. Lăsam deoparte pudra şi spada pentru a ne îmbrăca în ţoalele unor pramatii; la „Porcherons” găseam nişte fetişcane proaspete pe care le suflam bădăranilor lor; uneori treaba asta se sfârşea chiar cu bătaie; făceai scandal, te îmbătai, te încăierai; era încântător. După ce fusesem Jean-Pierre sau Jean-Louis, redeveneam domnul duce sau domnul marchiz şi, după ce mototolisem fustele unei grizete, le mototoleam pe cele ale unei ducese. Aceste contraste erau delicioase…” Ei bine, continuă prinţul din ce în ce mai înfierbântat, ce voiai să ajungă un copil de optsprezece ani, crescut astfel, stăpân pe o avere uriaşă, singur, fără o călăuză, leneş şi neînţelegând, din nefericire, decât acest fel de trai bizar, josnic şi stupid, trai al contrastelor dintre două existenţe, una situată foarte sus, cealaltă foarte jos? Până la urmă a sfârşit prin a-şi însuşi acest gen de viaţă. Iată de unde mi se trage această înclinare! Ieşeam, dintr-o cloacă infectă, plină de lichele şi netrebnici, cu care mă îmbătam criţă, apoi mă întorceam la palatul meu, unde mă aşteptau o droaie de servitori plini de respect. Noaptea, târfe în zdrenţe îmi spuneau pe nume, fiindcă mă plăceau; seara, în societate, amanta mea, nobilă, tânără, încântătoare, împodobită cu diamante şi cu flori, îmi

spunea şi ea pe nume, dar în şoaptă, la adăpostul buchetului de flori. În sfârşit, ce să-ţi mai spun… în toiul acelor serbări splendide, unde veneam într-un echipaj strălucitor, în toiul unui bal la care se înghesuia cea mai înaltă aristocraţie a Europei, îmi ziceam: „Eu, care la ora asta mă aflu aici laolaltă cu pairii Franţei, ieri, pe vremea asta, eram îmbrăcat ca un vagabond şi mă aflam într-o tavernă la o masă cu cerşetori, cu vagabonzi şi cu cele mai de jos femei de stradă din Paris”. Ei bine, domnule, n-ai decât să spui că această patimă e absurdă, josnică, dezmăţată, degradantă… Aşa e! Dar cel puţin mărturiseşte că, fără s-o scuzi, acum o înţelegi şi o accepţi, aşa cum accepţi patima jucătorului de cărţi. Da, domnule, dacă aş fi fost un desfrânat, mi-aş fi petrecut viaţa în desfrânare! Dar nu sunt!

Fiind din cale-afara de tulburat, prinţul se întrerupse un moment.

Capitolul XIX

Continuarea Jurnalului lui Martin. Sfaturile „marchizului”, date prinţului de Montbar. Îi înmânează dovezile nevinovăţiei mamei Réginei.

Mărturisesc că după dispreţul pe care mi l-au inspirat, la început, înclinările josnice ale domnului de Montbar, m-a cuprins mila; sigur că n-am scuzat acea bizară depravare; dar pe măsură ce mi se confesa, îl înţelegeam; înţelegeam, oricât de hidos ar fi fost el, acel gen de contraste; îmi dădeam perfect de bine seama ce atracţie trebuie să fi exercitat asupra prinţului acele distracţii grosolane, ce ofereau unui tânăr blazat o schimbare radicală a vieţii sale plicticoase, monotone, leneşe şi opulente. M-am felicitat în sinea mea că izbutisem să am acea discuţie cu prinţul, căci mi-am dat seama că nu era cu desăvârşire corupt, că mai putea fi adus, şi încă destul de uşor, pe calea cea bună.

— Am să te rog să nu-mi spui, domnule, zise prinţul după o pauză, că o astfel de viaţă plină de contraste exclude dragostea… Nu, n-o exclude, aşa cum n-o exclude nici patima jocului de cărţi. Jucătorii cei mai înrăiţi nu sunt adesea îndrăgostiţi nebuneşte? Mă ţii de rău pentru că m-ai văzut scriind un nume, de două ori sacru pentru mine, pe masa unei crâşme. Dar ştii la ce mă gândeam atunci?

— Da, acum ştiu, am răspuns din ce în ce mai tulburat de francheţea mărturisirilor prinţului. De îndată ce te îmbrăcai, îţi însuşeai limbajul, gesturile, până şi viciile acelor nefericiţi pe care sărăcia şi ignoranţa îi duc la desfrâu; te complăceai, printr-o bizară fantezie, crezându-te unul de-al lor. Şi în timpul acestei aberaţii, datorită cel mai adesea beţiei, simţeai aceeaşi euforie pe care o simţeau amărâţii în mijlocul cărora te aflai; iar dacă vreunul te-ar fi întrebat ceva, i-ai fi răspuns, plin de mândrie: „Iubesc şi sunt iubit de una dintre cele mai frumoase fete!”

— Într-adevăr, am simţit adesea acest lucru! mi-a zis prinţul, din ce în ce mai mirat.

— Şi mai târziu, când acea tânără încântătoare, care te iubea până la idolatrie, a devenit soţia dumitale, împins de aceeaşi ciudată înclinare către contraste, ai purtat cu dumneata, în locurile cele mai deocheate, acea fericire ascunsă în adâncul inimii, întocmai ca acel personaj dintr-o poveste orientală ce-şi ascundea sub zdrenţe un diamant cu care ar fi putut răscumpăra un rege.

— Şi asta e adevărat, strigă prinţul, a cărei mirare creştea şi a cărui mânie se topea văzând cu ochii. Încă o dată, te întreb, domnule, te întreb – de data asta nu ameninţându-te, ci rugându-te – cine eşti şi de ce-mi porţi atâta interes?

— Numele meu, dragă domnule, n-ai să-l afli niciodată.

— Niciodată?

— Orice-ai face, crede-mă!

— Asta o vom vedea noi, spuse prinţul.

— O vei vedea, domnule; cât despre interesul pe care ţi-l port, mărturisesc că dacă mai adineauri m-am erijat în postura de judecător…

— De judecător?

— Da, acum, domnule, am adăugat cu glas convingător, îţi declar că-ţi sunt prieten şi că-ţi vorbesc ca cel mai sincer şi mai devotat prieten. De altfel, în curând îţi voi dovedi prin fapte acest lucru.

— Judecător? Prieten? întrebă prinţul. Dar continuă, domnule, continuă… Ceea ce mi se întâmplă e atât de ciudat… Vorbele dumitale îmi impun, mă domină, împotriva voinţei mele, aşa că nu mă mai mir de nimic… Nici chiar de faptul că la balul ăsta de mahala am găsit mai întâi un beţiv grosolan, apoi un om de lume, cu maniere subţiri, care m-a apărat cu curaj şi

generozitate… Apoi am găsit un judecător, pe urmă un prieten, spui dumneata… Continuă, domnule… Ceea ce s-a întâmplat, ceea ce se întâmplă cu noi iese atât de tare din obişnuit, încât m-am resemnat să ascult orice, să îndur orice… Judecător, prieten, duşman, orice-ai fi, domnule, te voi asculta până la capăt. Poate că zorii zilei vor rupe această vrajă din care mă zbat zadarnic să ies din noaptea asta blestemată. Atunci, domnule, vom reintra în viaţa reală, în care dumneata va trebui să-mi dai socoteală pentru multe… Dar până atunci mă las orbeşte în braţele hazardului care mi-a prilejuit această întâlnire neaşteptată, o adevărată şi stranie întâlnire de bal mascat.

— Zi mai bine o întâlnire norocoasă, domnule, dacă vei avea răbdarea să mă asculţi şi mai ales să mă crezi. Căci, începând din acest moment, viaţa dumitale se poate schimba: poate deveni tot pe-atât de frumoasă şi de elevată, pe cât a fost până acum de stearpă, de plicticoasă şi de nefericită. Acest trecut, atât de degradant, din pricina căruia acum roşeşti, îţi va fi totuşi de folos…

— Cum adică?

— Domnule dragă, înţeleg această slăbiciune a dumitale pentru contraste, care ţi-a fost insuflată încă de foarte tânăr şi care s-a accentuat datorită unei vieţi leneşe. Ai rostit adevărul când ai afirmat că această slăbiciune, această patimă se aseamănă cu cea a jocurilor de noroc. Numai că prima e mult mai de condamnat ca cea de a doua.

— Mai de condamnat? De ce?

— Un jucător nu e decât jucător; ce simte în timpul jocului? Detestabilele emoţii pe care i le pricinuieşte pierderea banilor sau câştigarea lor. Şi atât. În timp ce patima dumitale, domnule, ar fi putut să aibă pentru dumneata consecinţe demne, utile…

— Demne şi utile? Cum? Fii bun şi explică-mi…

— Păi, domnule, în loc să te duci, făcând pe blazatul, să-ţi porţi amintirile de mare senior prin spelunci, pentru ca apoi, în palatul dumitale, să-ţi aduci aminte de petrecăreţul din taverne, doar aşa, de dragul contrastului, de ce nu te-ai dus în acele locuri ruşinoase într-un scop onorabil?

— În ce scop, domnule?

— În scopul de a analiza acele plăgi datorate sărăciei şi ignoranţei, acele plăgi pe care ţi le însuşeşti dumneata, un om bogat şi fericit? În scopul de a le vindeca datorită averii imense

de care dispui…

— Într-adevăr, şopti prinţul, ideea ar fi fost grozavă…

— Atunci fiecare din acele plimbări ale dumitale în acele locuri ar fi fost un act de virtute şi de morală. Să smulgi din ghearele sărăciei, ale viciului, ale dezmăţului şi ale crimei pe unii dintre acei nefericiţi dezmoşteniţi ai sorţii pe care-i întâlneai în incursiunile dumitale nocturne, ar fi dovedit că ştii să-ţi foloseşti cum trebuie inteligenţa şi averea. Îţi plac contrastele, domnule; pasiunea dumitale ar fi fost satisfăcută. Numai că în loc să ţi-o ascunzi ruşinat, ai fi ascuns-o plin de orgoliu, aşa cum ascunde orice om cu bun-simţ o faptă bună.

— Domnule, zise prinţul cu glas blând, mi-ai spus că-mi eşti prieten… Acum te cred. Şi orice ar interveni între noi, voi onora întotdeauna, în inima mea, pe omul loial care m-a făcut să înţeleg acest limbaj sever.

— Ţi-am vorbit astfel, domnule, pentru că am fost sigur că mă vei înţelege şi că-ţi voi fi de folos, nu pentru plăcerea de a te moraliza, crede-mă! Ţi-am sugerat această idee pentru că te poate ajuta să ieşi din situaţia neplăcută în care te afli…

— Vrei să te explici, domnule?

— Interesul mă obligă să-ţi vorbesc fără menajamente despre situaţia dumitale. Ai pierdut, din vina dumitale, dragostea atât de puternică, atât de devotată a soţiei dumitale, doamna de Montbar!

— Din păcate, e mult prea adevărat ce-mi spui, răspunse prinţul, oftând.

— Totuşi, îţi iubeşti foarte mult nevasta…

— O idolatrizez, domnule, o idolatrizez…

— Doamna de Montbar, ar trebui s-o ştii, domnule, nu e în stare să te înşele; niciodată nu se va coborî la un astfel de lucru! Dar va veni o zi – şi ziua aceea e aproape – când îţi va spune: „Ai ucis în mine dragostea pe care ţi-o purtam… E mult de când nu te mai iubesc şi nu-mi fac niciun fel de reproş din pricina asta! De acum încolo, nu mai pot trăi cu dumneata! Să ne despărţim fără zarvă, fără scandal şi să redevenim liberi!”

— Cam aşa mi-a vorbit chiar ieri, zise prinţul, furios la culme. Dar mâine îl voi ucide pe cel care mi-a furat inima Réginei! Ştiu că voi fi ridicol în ochii celor din înalta societate. Dar a trecut prea multă vreme de când mă las ros de gelozie. Răzbunarea mă va salva de ridicol.

— Răzbunare zadarnică, domnule! Dacă o vei pune în practică, ea va schimba într-o ură de moarte fărâma de stimă pe care doamna de Montbar o mai are pentru dumneata.

— Ei bine, atunci cel puţin vom fi amândoi nefericiţi! Prefer s-o văd astfel decât exultând de fericire!

— N-ar fi mai bine să fiţi fericiţi amândoi?

— Ce vrei să zici, domnule?

— Înainte de a-ţi spune ce am de spus şi de a te obliga astfel să ai deplină încredere în vorbele mele, o ultimă întrebare: ştii cât ar valora în ochii doamnei de Montbar dovada materială, irecuzabilă a nevinovăţiei mamei sale?

— Pentru o astfel de dovadă, zise prinţul, doamna de Montbar şi-ar da jumătate din viaţă!

— Ei bine, domnule, află că eu posed aceste dovezi…

— Dumneata?

— Da, eu! Le am la mine, în acest portofel. Acum, domnule, presupune că-ţi dau dumitale aceste dovezi…

— Să-mi dai mie… aceste dovezi? întrebă prinţul, necrezându-şi urechilor.

— Da, i-am răspuns. Apoi presupune că, înarmat cu această reabilitare de un atât de mare preţ a răposatei doamne de Noirlieu, te întorci imediat acasă; că mâine dimineaţă îţi trimiţi valetul la soţia dumitale să întrebe la ce oră te poate primi…

— Dar ăsta e un vis, murmură prinţul năucit, un vis…

— Îl poţi realiza, domnule! Deci să continuăm: te duci la soţia dumitale şi-i vorbeşti cam în felul ăsta: „Doamnă, ştiu cât preţ pui pe reabilitarea mamei dumitale. Ei bine, iată reabilitarea! (Şi-i înmânezi portofelul pe care ţi-l voi da.) Procurându-ţi mijloacele de a dovedi nevinovăţia mamei dumitale, nu încerc să-mi atenuez greşelile pe care le-am săvârşit în trecut faţă de dumneata; căci recunosc că sunt mari şi par de neiertat. M-ai prins lipsind nopţile de acasă; şi ai crezut că te înşel; nu, doamnă, lucrurile stau şi mai rău, pentru că nici măcar n-am vrut să mă justific; mai mult decât atât, ţi-am primit reproşurile meritate cu trufie şi indiferenţă. Ceea ce n-am îndrăznit să-ţi mărturisesc atunci, de teama de a nu pierde afecţiunea dumitale, îţi pot spune astăzi… Din nefericire, nu mai am nimic de pierdut…” Şi atunci, domnule, îi vei povesti cinstit doamnei de Montbar ceea ce mi-ai povestit mie: cum ai fost împins către acea ciudată pasiune a contrastelor. Doamna de Montbar te va

căina, dar te va stima, domnule, pentru că ai fost sincer şi demn.

— Să-i fac şi ei… acea mărturisire tocmai acum?

— Cred că asta-i singura cale de salvare. După ce-i vei face acea mărturisire, îi vei spune… Apoi, întrerupându-mă, de teamă să nu-l jignesc pe prinţ în amorul său propriu, i-am zis cât mai cordial: Scuză-mă, domnule, dacă par a-ţi dicta cum să te porţi, sugerându-ţi până şi ce să spui… dar…

— Continuă, continuă, te conjur, îmi zise prinţul cu o supunere care mă înduioşa. Cauza mea ar fi câştigată dacă aş şti, dacă aş putea vorbi ca dumneata.

— Însăşi această modestie dovedeşte că eşti în stare, domnule, sa-ţi pledezi cauza; continui, deci, din moment ce-mi îngădui… Aşadar, îi vei spune doamnei de Montbar: „După o astfel de mărturisire, ştiu că nu-mi mai rămâne nicio speranţă: am pierdut dragostea dumitale. Am meritat s-o pierd; o jenă păcătoasă, un orgoliu prost înţeles m-au făcut să-ţi ascund durerea pe care mi-o pricinuia răceala dumitale; căci te-am iubit tot timpul şi te iubesc ca un nebun şi acum, doamnă. În ceasul în care suntem pe punctul de a ne despărţi. Acum, la ce bun să-ţi mai reamintesc zadarnicele şi tardivele mele încercări de a te recuceri? Cel pe care-l iubeşti e demn de această dragoste, doamnă…”

— Din păcate, e mult prea adevărat ce spui… şopti prinţul, copleşit de mâhnire. Ah, dacă nu m-aş fi purtat aşa cu ea, nu l-ar fi iubit pe celălalt…

— Nu dispera, domnule, i-am spus prinţului. De la soţia dumitale te poţi aştepta la orice, chiar la un sacrificiu eroic!

— Cum?! strigă prinţul. Speri ca…

— Putem spera orice, domnule, de la o inimă atât de nobilă ca cea a doamnei de Montbar. Deci îi vei spune: „M-am zbătut zadarnic, doamnă, să ies din lenea în care am fost crescut. Câteva cuvinte binevoitoare din partea dumitale, poate că ar fi constituit un imbold pentru mine şi aş fi perseverat pe drumul cel bun… Dar n-am mai meritat interesul dumitale… Văzându-te deci insensibilă la hotărârile mele bune, mi-am reluat tristele obiceiuri, am căutat în noi rătăciri uitarea necazurilor mele. Nu-ţi fac reproşuri, doamnă, ci îmi exprim doar amarele mele regrete… Încă un cuvânt… Ştiu că nu mai am dreptul de a îndrăzni să te implor. Să nu vezi în aceste cuvinte decât una din acele nădejdi smintite aşa cum sunt nădejdile celor care, căzând

într-o prăpastie, mai speră că nu vor muri. În sfârşit, dacă vrei, doamnă, dumneata, care eşti atât de bună şi de generoasă, îngăduie-mi să încerc pentru ultima oară să recâştig inima pe care am pierdut-o!”

— Oh, te înţeleg, te înţeleg! strigă prinţul înduioşat şi cuprins de o speranţă nebună. Da, o cunosc pe Régine, această resemnare o va tulbura. „Ca să-ţi recâştig inima, Régine, continuă prinţul ca şi cum s-ar fi adresat soţiei sale, ce n-aş face ca să-ţi recâştig inima? încă nu ştiu, dar ie iubesc atât de mult, încât sunt sigur că aş găsi un mijloc de a te convinge. Tot ceea ce-ţi cer e să-mi îngădui să te iubesc... Tu trăieşte-ţi viaţa aşa cum te-ai obişnuit. N-am să te inoportunez, ţi-o jur! Dar din milă, nu te despărţi încă de mine... Dă-mi un termen, lasă-mă să încerc şi lasă-mă să sper...”

— Perfect! i-am spus prinţului. E cu neputinţă ca doamna de Montbar să reziste acestor cuvinte atât de mişcătoare.

— „Nu te angaja cu nimic faţă de mine, Régine – continuă prinţul – ci spune-mi doar atât: «Georges, fă în aşa fel ca să te pot iubi ca odinioară. Datorită devotamentului, atenţiei, dragostei, cine ştie, s-ar putea să uit de afecţiunea care m-a consolat când tu m-ai mâhnit atât de mult... Poate că voi uita totul şi te voi iubi ca la început...» Iată iertarea supremă pe care ţi-o cer! Cu această făgăduială a dumitale, atât de loială, de sinceră, totul va fi cu putinţă în ce mă priveşte, dacă-mi vei redărui inimă... Dacă totuşi încercările mele vor fi zadarnice, dacă voi pierde dragostea dumitale pentru totdeauna, ei bine, Régine, înseamnă că aşa mi-a fost soarta. Dar cel puţin, vei fi fost bună şi generoasă faţă de mine străduindu-te să faci această încercare... şi acest gând mă va consola în nespusa mea mâhnire.”

— Ah, domnule, i-am spus prinţului, un astfel de limbaj numai dragostea, dragostea adevărată ţi-l poate inspira! Aceste cuvinte nu pot să nu trezească în inima doamnei de Montbar amintirea iubirii sale pentru dumneata.

— O doresc din toată inima, o doresc atât de tare, încât am început să sper, spuse prinţul... Încă un cuvânt – îi voi spune Réginei – încă un cuvânt... „Dacă nu mai poţi să mă iubeşti, voi încredinţa delicateţii dumitale grija de a evita tot ceea ce, despărţindu-ne, ar putea pricinui zarvă sau scandal. Mâine voi pleca în Italia şi nu mă vei mai vedea niciodată!”.

— Atunci, curaj, domnule, i-am spus prinţului: de la o femeie ca doamna de Montbar, poţi trage nădejde la tot ce e mai bun!

— Eşti salvatorul meu, marchize, îmi spuse prinţul pe un ton de profundă gratitudine. Dar cum de m-am bucurat de această atenţie din partea dumitale? Ce te-a determinat să-mi întinzi mâna?

— Fiindcă eşti nefericit, domnule, şi fiindcă eu însumi am suferit foarte mult.

În acest moment trăsura se opri. Jérôme se întoarse pe capră, se aplecă spre geamul din faţă şi-mi spuse:

— Domnule marchiz, am ajuns. Unde vreţi să coborâţi?

— O să-ţi spun imediat, i-am răspuns. Mai stai o clipă…

— Bine, domnule marchiz…

Am luat din buzunar portofelul în care se găseau scrisorile, în germană, ale mamei doamnei de Montbar, unde se mai găseau de asemenea medalia, pergamentul şi tot ceea ce ştiţi că se mai afla în portofel. Apoi, i-am spus prinţului:

— Iată, domnule, dovezile de necontestat ale nevinovăţiei răposatei dumitale soacre. Dacă te vei uita o clipă la aceste hârtii, îţi vei da seama de autenticitatea lor. Un ultim cuvânt, domnule… Pentru serviciul pe care ţi l-am făcut, îţi cer trei făgăduieli de onoare.

— Care, domnule?

— Prima: să înmânezi mâine aceste scrisori doamnei de Montbar.

— Îţi făgăduiesc pe cuvânt de onoare, domnule.

— A doua: să nu-i spui doamnei de Montbar cum ai intrat în posesia acestor hârtii.

— Îţi făgăduiesc pe cuvânt de onoare, domnule.

— Şi, în sfârşit, a treia: să nu încerci niciodată să afli cine sunt şi nici ce interese m-au determinat să mă amestec în treburile dumitale de familie.

— Îţi făgăduiesc pe cuvânt de onoare, zise prinţul, după o oarecare ezitare.

— Iată scrisorile, domnule, i-am spus prinţului, înmânându-i portofelul.

Îl luă cu o mână tremurândă şi adăugă pe un ton profund tulburat:

— Îţi mulţumesc, domnule! Scrisorile astea, înseamnă fericirea vieţii mele, pe care ţi-o datorez dumitale, fiindcă ştiu cât de mult

pot aceste scrisori să influenţeze hotărârile doamnei de Montbar în ceea ce mă priveşte… Dar spune-mi, voi mai auzi vreodată glasul dumitale sever şi totuşi atât de prietenos, sau îl aud acum pentru ultima oară?

— Cam aşa ceva, domnule, i-am răspuns.

— Te rog, ascultă-mă, zise prinţul cu o emoţie care mă înduioşă. Am de îndeplinit o sarcină foarte grea… Şi voi fi singur… Dumneata, care-ai făcut atâtea pentru mine, dumneata, pe care nu te cunosc, dar care eşti pentru mine un fel de… geniu tutelar, dumneata, ale cărui sfaturi vor avea – orice s-ar întâmpla – o influenţă hotărâtoare asupra sorţii mele, mă părăseşti tocmai când sunt la ananghie?

— Domnule…

— Văd că eşti şi dumneata emoţionat, strigă prinţul, aşa că nu cred că vei avea inima să laşi treaba neterminată. Pe calea onorabilă, dar nouă pentru mine, pe care mi-ai trasat-o, nu voi putea merge cu pas sigur dacă nu sunt sprijinit. Şi dacă, în ciuda hotărârii mele, mă voi descuraja, dacă se vor ivi noi dificultăţi, cu cine să mă sfătuiesc? N-am niciun prieten căruia să-i pot spune ce mi s-a întâmplat în această noapte stranie; nu i-aş putea mărturisi aceste lucruri nici chiar unui frate, dacă aş avea unul. Şi dumneata vrei să mă părăseşti? Nu, oamenii ca dumneata sunt generoşi şi compătimitori până la capăt. Nu-i aşa că ne vom mai vedea? Îţi jur, pe cuvântul meu de onoare, că niciodată nu-ţi voi pune nici cea mai vagă întrebare în legătură cu cauzele care te-au adus lângă mine… Dar dă-mi posibilitatea să te mai văd…

— Din păcate, domnule, în ce mă priveşte, acest lucru este cu neputinţă.

— Oh, zise prinţul pe un ton plin de reproş, nimic nu te mişcă…

— Află, domnule, că sunt destul de mâhnit din pricină că sunt silit să te refuz, dar dacă ţii neapărat, dacă socoţi că într-un caz grav sfatul meu îţi poate folosi la ceva, poţi să-mi scrii…

— Să-ţi scriu! strigă prinţul. La ce adresă?

— La Paris, post-restant. Trimite scrisorile *„domnului Pierre”* şi vei primi răspuns.

— Locuieşti la Paris? întrebă prinţul.

— Oriunde aş locui, domnule, scrisorile, astfel adresate, îmi vor parveni. Voi trimite pe cineva la poştă o dată pe săptămână. Asta-i tot ce pot face pentru dumneata, domnule.

— Eşti nemilos! strigă prinţul. Apoi continuă: Iartă-mă, domnule, iartă-mă pentru acest cuvânt, care de altfel nu face altceva decât să reflecte mâhnirea mea. Nu voi insista; n-am onoarea de a te cunoaşte, deci n-am niciun drept să te rog să-mi explici interesul pe care mi-l porţi. Dar ceea ce-ai făcut pentru mine mă obligă la o veşnică recunoştinţă. Tot ceea ce regret, şi regret amar, ţi-o jur, e faptul că nu poţi accepta prietenia mea, de care aş fi fost nespus de mândru, crede-mă…

Şi cum nu i-am răspuns nimic prinţului, care a tăcut câteva secunde în nădejdea că poate îi voi accepta prietenia, acesta a continuat cu tristeţe:

— Încă o dată te rog să mă ierţi… Dar cel puţin dă-mi voie să-ţi strâng mâna, domnule, această mână loială, pe care o voi strânge acum pentru prima şi ultima oară.

Am răspuns în mod cordial strângerii de mână a prinţului.

— Acum, domnule, i-am spus prinţului, curaj şi rămâi cu bine.

— Cu bine, domnule… Dar spune-mi, în cazul că-ţi voi scrie, ai să-mi răspunzi? Fă măcar atâta lucru pentru mine, te conjur!

— Am să-ţi răspund imediat, cu foarte mare grabă şi cu bucurie, domnule, fii sigur de asta!

— Atunci, cu bine, domnule, dacă aşa trebuie!

Apoi, coborând geamul, i-a spus lui Jérôme:

— Vizitiu, deschide uşa, să cobor!

— Cobori aici? l-am întrebat.

— Da… vreau să merg puţin pe jos… Aerul curat îmi va face bine. Rămâi cu bine, domnule!

Şi după o ultimă şi afectuoasă strângere de mână, prinţul a coborât din trăsură, învăluit în mantia lui, şi s-a îndepărtat. Am presupus că se ducea în strada Dauphin, ca să-şi dezbrace costumul de Pierrot.

— Ei, m-a întrebat Jérôme, eşti mulţumit de felul cum ţi-ai petrecut noaptea, „domnule marchiz”?

— Foarte mulţumit! Şi nu ca un marchiz, ci ca un rege, dragă Jérôme! i-am răspuns. Acum să mergem cât mai repede la tine acasă; trebuie să-mi scot costumul ăsta caraghios, căci, uite, se luminează de ziuă şi nu vreau să întârzii la slujbă!

— Acuşica va fi trei dimineaţa, îmi spuse Jérôme după ce şi-a consultat ceasul; apoi, urcându-se pe capră, m-a dus direct la el acasă.

La ora cinci (au şi trecut trei ceasuri de când scriu aceste

rânduri în Jurnalul meu) mă aflam la palatul de Montbar, unde am intrat cu multă prudenţă, rugându-l pe Jérôme să păstreze cu sfinţenie secretul identităţii mele. Orice-ar fi întrebat prinţul despre acel Pierrot pe care-l dusese cu trăsura, trebuia să răspundă că nu ştia nimic altceva decât că era vorba despre un marchiz care nu voise să-şi spună numele.

Am ajuns în odaia mea fără să mă întâlnesc cu nimeni şi am scris în Jurnal tot ceea ce aţi citit mai înainte. În adâncul sufletului meu cred că am procedat bine. Sau prinţul va izbuti să recâştige inima soţiei sale, şi atunci va fi fericit şi nu va mai duce o viaţă dublă, sau Régine nu va accepta încercarea pe care i-o va propune prinţul şi se va lăsa târâtă de dragostea ei pentru Just. Atunci, cel puţin Régine va fi fericită, căci dacă acum am încredere în nobila hotărâre a prinţului de Montbar, am tot atâta încredere în dragostea şi caracterul tânărului Just. Sau, în sfârşit, Régine acceptând propunerea soţului ei, încercările prinţului de a recâştiga inima soţiei sale nu vor reuşi, şi dragostea pentru Just va continua să-i umple Réginei inima… Atunci fericirea Réginei va fi şi mai sigură. Oare prinţul îmi va urma sfaturile? Oricum, în seara asta voi şti. Dar, indiferent de ce s-ar întâmplă mai apoi, eu pot conta pe cuvântul prinţului că astăzi Régine va avea dovada nevinovăţiei mamei sale, aşa că ziua de azi va fi cea mai frumoasă zi pentru ea.

Vai, ce mult mi se pare până diseară, ca să cunosc în amănunt faptele ce se vor petrece în această zi atât de hotărâtoare pentru Régine.

Capitolul XX

Continuarea Jurnalului lui Martin. Discuţia dintre prinţul şi prinţesa de Montbar. Scrisoarea trimisă baronului de Noirlieu. Un vizitiu formalist. Nevinovăţia mamei Réginei este, în sfârşit, recunoscută. Împăcarea.

17 februarie 18…

E miezul nopţii… Iată-mă singur. Ziua s-a terminat. Deci să punem în ordine faptele aşa cum s-au desfăşurat.

La ora opt am coborât ca să fac curat în apartamentul stăpânei mele. Către ora nouă, domnişoara Juliette a venit în

salonaş şi mi-a spus:

— Bună dimineaţa, domnule Martin, bagă de seamă să nu faci zgomot în galeria de tablouri.

— De ce? Doamna prinţesă nu se simte bine?

— Nu prea… A fost tot timpul nemaipomenit de agitată. M-a sunat astă-noapte de două ori, ca să-i pregătesc ceai de flori de portocal…

— Ieri doamna nu părea bolnavă…

— Nu se simţea totuşi prea bine. A petrecut o parte din seară scriind, şi când s-a culcat părea foarte abătută. Uite, Martin, adăugă în şoaptă Juliette cu un aer misterios, vrei să-ţi spun ce cred eu?

— Ce crezi? am întrebat-o.

— Că în casă se petrece ceva…

— Ce anume?

— Încă nu ştiu. Dar sunt sigură că nu mă înşel şi că e ceva putred în Danemarca…

— Dar ce anume te face să presupui acest lucru?

— Chiar dacă n-ar fi decât ceea ce mi-a spus bătrânul Louis, şi tot e ceva! Prinţul i-a trimis vorbă doamnei, rugând-o să-l primească în dimineaţa asta. După un ştiu câtă vreme, iată că prinţul vine dimineaţa la doamna… Şi apoi… tristeţea doamnei… starea de nervi… Ascultă-mă pe mine, se întâmplă ceva…

„Deci prinţul mi-a urmat sfaturile”, mi-am spus, curios să văd desfăşurându-se, în faţa mea, evenimentele pe care le pregătisem în cursul nopţii.

— Mă rog, i-am răspuns Juliettei, vom vedea în curând despre ce-i vorba…

— Păi să ne aşezăm în primele loje; tot ceea ce doresc e să nu i se întâmple nimic neplăcut doamnei. E atât de bună… în sfârşit, zise Juliette retrăgându-se, te rog să faci cât mai puţin zgomot în galerie…

— Fii liniştită, domnişoară…

La ora unsprezece şi jumătate prinţesa m-a sunat. Nu era în rochie de casă, ca de obicei, ci gata îmbrăcată. Avea o rochie neagră, închisă până în gât, care-i scotea şi mai mult în evidenţă paloarea chipului abătut. Părea foarte preocupată, foarte neliniştită. Mi-a spus:

— În curând va veni la mine domnul de Montbar. În afară de el, nu sunt acasă pentru nimeni, dar absolut pentru nimeni. Ai

înţeles, Martin?

— Da, doamnă prinţesă.

Şi în timp ce mă retrăgeam, adăugă:

— Rămâi în salonul de aşteptare pentru a veghea ca acest ordin să fie îndeplinit şi stai tot timpul acolo, pentru că s-ar putea să am nevoie de dumneata.

— Da, doamnă prinţesă. Şi m-am îndepărtat.

Abia am apucat să las în jos draperiile salonaşului, că am auzit-o pe Régine strigând înciudată:

— Bine că cel puţin se va isprăvi astăzi!

Conform ordinului stăpânei mele, am rămas în salonaş în loc să mă duc să mă îmbrac în negru ca de obicei, scoţându-mi vesta de doc cu dungi, şorţul alb şi tichia triunghiulară pe care le purtam dimineaţa, cât făceam treabă, îmi amintesc acest lucru pentru că, din pricina lui, prinţul mi-a adresat o mustrare care mi s-a părut ciudată în starea de spirit în care presupuneam că se afla, dar care nu m-a mirat totuşi prea mult ştiind cât era de pedant în ceea ce priveşte ţinuta servitorilor din casa sa. La douăsprezece fără un sfert, cineva a sunat la uşă şi m-am grăbit să deschid. Era prinţul. Ţinea în mână portofelul pe care i-l dădusem în timpul nopţii. Prinţul era, ca şi Régine, foarte palid. Mi-a fost uşor să-i citesc pe chip emoţia puternică de care părea tulburat.

— Doamna de Montbar e la ea? mă întrebă. Apoi aruncându-şi ochii asupra nenorocitului meu de şorţ, îmi spuse cu asprime: E de necrezut ca la această oră să mai fii încă cu şorţ în salonul doamnei de Montbar!

— Domnule prinţ… ştiţi, doamna…

— De-ajuns! N-ai nicio scuză! Du-te şi te îmbracă aşa cum se cuvine! îmi spuse prinţul cu trufie. Apoi adăugă: Doamna de Montbar e în salonaş?

— Da, domnule prinţ.

Intră repede în primul salon şi închise uşa după el.

„Ce s-ar mai mira bietul prinţ, mi-am zis, dacă ar şti că valetul căruia i-a vorbit cu atâta dispreţ e acelaşi cu cel căruia, la trei dimineaţa, îi cerea, ca pe o mare favoare, îngăduinţa de a-i strânge mâna şi în faţa căruia îşi exprima, cu atâta amărăciune, regretul de a nu putea înnoda cu el o prietenie până la moarte!” Mărturisesc că bucuria copilărească pe care am simţit-o mi-a abătut un moment gândul de la lucrurile serioase pe care le

pusesem la cale. Dar imediat m-am reîntors la ceea ce urma să se petreacă, deşi ştiam aproape cuvânt cu cuvânt ce avea să se discute în salonaş. Stăteam acolo spunându-mi: „În această clipă sigur că Régine îşi aruncă ochii peste scrisorile pe care eu le-am tradus cu atâta greutate; poate că duce la buze medalionul care a aparţinut mamei sale, poate că citeşte, cu o privire lacomă, rezumatul acelei întâmplări ciudate, scris de mine, cu litere îngrijite”. Îmi atinsesem în sfârşit acest scop urmărit atâta vreme. Fără voia mea, mi s-au perindat prin minte toate etapele dragostei mele începând cu cea din pădurea din Chantilly şi până în clipa de faţă; rezumând astfel influenţa pe care o avusesem asupra vieţii acelei femei tinere, atât de sus plasată, m-am gândit cu spaimă că bucuria curată pe care o simţeam în acel ceas fusesem cât pe-aci s-o pierd din pricina unei trecătoare înflăcărări senzuale, a unei porniri josnice, care m-ar fi putut duce la ticăloşire sau chiar la sinucidere. Dar cât am luptat cu mine însumi, cât am suferit, cât mai sufăr încă, fiindcă tot o mai iubesc pe Régine. O iubesc mai pătimaş ca niciodată. Oh, îmi dau seama că această dragoste nu se va sfârşi decât odată cu viaţa!

Dar iată că brusc s-a auzit soneria. Am dat fuga în salonaş. În momentul în care mă pregăteam să intru, am auzit aceste cuvinte spuse de Régine soţului ei:

— Ah, Georges, nu mă voi achita niciodată faţă de dumneata, nici dacă ţi-aş închina întreaga mea viaţă!

M-am temut, intrând imediat, să nu mi se citească pe chip emoţia, căci vorbele rostite de Régine sau mai curând sentimentul de inefabilă recunoştinţă pe care-l exprimau nu erau adresate celui care-i reabilitase mama? Am rămas deci o secundă în dosul perdelelor, apoi le-am ridicat pe jumătate şi am întrebat:

— Doamna prinţesă a sunat?

— Da, aşteaptă… mi-a spus Régine plină de însufleţire, sigilând o scrisoare pe care tocmai o isprăvise de scris.

Obrajii Réginei erau îmbujoraţi, ochii îi străluceau de bucurie.

Prinţul, în picioare, în faţa şemineului, extrem de palid, se afla sub imperiul unei emoţii atât de puternice, încât am observat că tremura, fără voia lui, din toate mădularele. Totuşi, în ciuda acelui tremur, în ciuda palorii, pe chip i se citea o bucurie pe care şi-o stăpânea cu greu. Sigur că trăgea nădejde într-o

împăcare.

Isprăvind de sigilat scrisoarea, Régine îmi spuse cu un glas plin de bucurie nestăvilită:

— Du repede scrisoarea asta tatălui meu… Să i-o dai numai lui şi cât mai repede cu putinţă… Înţelegi? Trăsura mea e jos. Urcă-te în ea ca să ajungi cât mai repede… Nu pierde niciun minut, nicio secundă…

— Vreau să-i atrag atenţia doamnei prinţese…

— Despre ce?

— Că s-ar putea ca Melchior să nu vrea să mă lase să ajung până la domnul baron…

— Are dreptate, zise Régine, întorcându-se către soţul ei. Cred că trebuie să mă duc eu însămi. Spune să tragă trăsura la scară! îmi porunci ea.

— Dar gândeşte-te că în starea de slăbiciune în care se află tatăl dumitale, când te va vedea aşa, pe neaşteptate, şi mai ales cu acest prilej, poţi să-i pricinuieşti un mare rău. Scrisoarea dumitale, dimpotrivă, îl va pregăti pentru vizita pe care urmează să i-o faci, şi asta va fi mult mai bine pentru el, crede-mă…

— Poate că ai dreptate… Dar dacă totuşi Melchior – şi dumneata îl cunoşti bine pe omul ăla – n-o să-i dea voie lui Martin să ajungă până la tata?

— Ei bine, m-aş duce eu însumi, zise prinţul gândindu-se, dar inconvenientul va fi acelaşi. Apoi, adresându-mi-se, domnul de Montbar îmi spuse pe un ton poruncitor: Trebuie să-i înmânezi această scrisoare domnului de Noirlieu, pricepi? Trebuie!

— Domnule prinţ, voi încerca, am spus cu glas umil.

— Nu e vorba de încercat, ripostă prinţul cu trufie, ci de dat scrisoarea baronului, în mână! Vei insista, dacă Melchior se opune, vei spune că ai poruncă de la doamna prinţesă… Şi doar dacă nu eşti de o neîndemânare fără pereche nu vei reuşi…

— Domnule prinţ, dacă nu voi izbuti, nu va fi vina mea…

— Destul! zise cu asprime prinţul.

— Du-te repede, Martin, şi fă tot ce poţi ca să ajungi la tata, îmi spuse cu blândeţe prinţesa, socotind probabil că prinţul vorbise prea dur cu mine. Ia trăsura mea şi întoarce-te cât poţi de repede, ca să ne spui ce-ai făcut!

— Da, doamnă prinţesă.

— Şi când vii înapoi, încearcă să te îmbraci cuviincios, adăugă prinţul.

Şi cum mă uitam la el foarte mirat de acea recomandare în toată graba aceea, el îmi întoarse brusc spatele.

Abia am apucat să ies din salonaş, că l-am şi auzit pe prinţ spunându-i Réginei, sigur că în legătură cu mine:

— Dar omul ăsta e un tâmpit!

— Sigur că nu-i un geniu, dar e un om cinstit şi plin de zel, îi răspunse calm stăpâna mea.

Vorbele prinţului nu erau cu nimic mai severe decât cele pe care mi le adresase şi altădată; dar nu ştiu de ce, în ziua aceea, m-am simţit profund umilit de mustrările pline de trufie ale prinţului. Tot gândindu-mă la felul cum se purtase cu mine, am ajuns, chiar să mă întreb dacă prinţul meritase sacrificiul pe care-l făcusem pentru el, în timpul nopţii, . Încredinţându-i lui portofelul cu scrisorile soacrei sale. Mi-am pus această întrebare nu pentru că domnul de Montbar se -purtase urât cu mine şi mă făcuse „-timpii”, nu pentru că în momentul întrevederii sale cu Régine, întrevedere capitală pentru el, în loc să fie preocupat. De acest lucru, se apucase să mă bârfească pentru că mă găsise cu şorţul pe mine. Un om atât de fericit, atât de copleşit de fericire, cum ar fi trebuit să fie domnul de Montbar după ce soţia îi spusese: „Ah, Georges, nu mă voi achita niciodată faţă de dumneata, nici chiar dacă ţi-aş închina întreaga mea viaţă”, ar fi trebuit să fie mai îngăduitor, mai blând cu servitorii săi. Bucuria lui ar fi trebuit să se răsfrângă şi asupra celor din jur. Tot gândindu-mă la aceste lucruri în legătură cu domnul de Montbar, m-am întrebat dacă nu cumva, fără voia mea, nu-l uram pe prinţ pentru că-mi rănise amorul propriu, dacă mustrarea lui nedreaptă nu-mi lezase susceptibilitatea. Dar m-am tot întrebat în zadar. Asprimea şi trufia exagerată a prinţului m-au convins că tânărul nu era bun la suflet, nu avea o inimă largă şi îngăduitoare.

Între timp, m-am dus în odaia mea pentru a mă îmbrăca „cuviincios”, aşa cum îmi recomandase prinţul; în timp ce mă îndreptam spre uşă pentru a mă duce la baronul de Noirlieu, m-am întâlnit cu bătrânul Louis, valetul prinţului, bucuros nevoie mare, fiindcă stăpânul său nu avea secrete faţă de el. Întâlnirea picase la ţanc, fiindcă, foarte încurcat în privinţa recomandării prinţului, care-mi spusese să mă îmbrac „cuviincios”, eram şi mai încurcat în privinţa recomandării prinţesei, care îmi poruncise să iau trăsura ei ca să ajung mai repede.

— Domnule Louis, i-am spus, vreau să vă cer un sfat.

— Despre ce e vorba, dragul meu?

— Doamna prinţesă m-a trimis la tatăl ei cu o scrisoare atât de urgentă, încât mi-a poruncit să iau trăsura ei. Trebuie să mă urc la spate, să stau pe capră lângă vizitiu sau să iau loc în trăsură?

— În trăsură, dragul meu, în trăsură, îmi răspunse bătrânul Louis, fiindcă nu eşti în livrea şi eşti însărcinat cu un comision foarte important. E aceeaşi situaţie ca atunci când prinţul m-a trimis să duc darul de nuntă la domnişoara Noirlieu… M-am urcat cu sipetul cu diamante în berlina împodobită de mare gală. Aşa că te poţi urca liniştit în trăsură.

— Mulţumesc mult, domnule Louis.

M-am îndreptat către uşă, dar bătrânul, formalist, m-a apucat de braţ şi mi-a spus, plin de importanţă:

— Şi încă ceva… Vezi, când te sui în trăsură, să nu te aşezi pe pernele din spate, unde stau stăpânii, ci pe banca din faţă. Altfel vei săvârşi o greşeală de neiertat.

— Fii liniştit, domnule Louis. Acum, după ce m-ai avertizat, n-am să dau dovadă de o asemenea lipsă de respect.

Apucasem să cobor patru trepte, când bătrânul Louis mă strigă cu un aer speriat:

— Martin! Stai puţin! Ah, Dumnezeule, era să uit tocmai un lucru atât de important!

— Ce lucru, domnule Louis?

— Ei bine, să-i spui lui Johnson (acesta era primul vizitiu al familiei de Montbar, să-i spui, dacă el uită cumva, ceea ce nu cred, fiindcă a slujit numai în case mari, să ridice cât mai sus perdelele de la geamurile trăsurii, ca şi cum geamurile ar fi goale.

— Şi de ce asta, domnule Louis? am întrebat curios. Care e cauza acestei etichete?

— Pentru că atunci când perdelele sunt ridicate şi geamurile sunt goale şi când la spatele trăsurii nu se află niciun lacheu, asta înseamnă că stăpânii nu sunt în trăsură, înţelegi importanţa acestui lucru?

— Sigur, domnule Louis, i-am spus, îndreptându-mă spre grajd.

Trăsura era pregătită, caii înhămaţi, rândaşii şedeau alături de cai, căci primul vizitiu nu înhăma el niciodată bidiviii, urcându-se

pe capră doar în ultimul moment. În rest, domnul Johnson, adevărat vizitiu englez, era aşa cum prevăzuse bătrânul Louis, extrem de scrupulos cu eticheta. N-a fost nevoie să-i spun nimic, căci aflând că eu eram cel care urma să urce în trăsură, porunci imediat unuia dintre rândaşi să ridice perdelele. După ce făcu acest lucru, rândaşul îi întinse biciul şi importantul personaj, aproape tot atât de gras ca şi domnul Dumolard, a cărui faţă rotundă şi roşie era încadrată de o perucă albă, urcă cu greutate pe capră, după care pornirăm în sfârşit spre Faubourg-du-Roule, unde locuia baronul de Noirlieu. Fidel îndatoririlor mele, m-am aşezat conştiincios pe banca din faţă a trăsurii goale; în ciuda preocupărilor mele, nu m-am putut abţine să nu surâd gândindu-mă la tot protocolul desfăşurat în legătură cu urcarea mea în trăsura prinţesei şi la simplitatea cu care faimosul doctor Clément mă poftise să iau loc în trăsură, alături de el, atunci când ieşisem vindecat de la „l’Hôtel-Dieu”.

După ce am ajuns la domnul de Noirlieu, am lăsat trăsura la poartă, am intrat în curte şi, ca de obicei, Melchior îmi ieşi înainte pe peronul din faţa vestibulului.

— Domnule Melchior, i-am zis, am o scrisoare din partea doamnei prinţese pe care am primit ordinul s-o înmânez personal domnului baron.

Mulatrul surâse dispreţuitor şi ridică din umeri.

— Nu-i cazul, domnule Melchior, să ridici din umeri, i-am spus ridicând tonul. Scrisoarea pe care mi-a încredinţat-o doamna este atât de urgentă şi de presantă, încât mi-a poruncit să iau trăsura ei ca să ajung mai repede.

— Trăsura ei? întrebă Melchior foarte mirat.

— Da. Am coborât chiar acum din ea; de altfel, mă aşteaptă la poartă. Aşa că du-mă imediat la domnul baron!

— Imposibil! îmi răspunse acru Melchior.

— Imposibil?

— Domnul baron e suferind şi nu primeşte pe nimeni.

— Ascultă-mă bine, domnule Melchior, am strigat revoltat de atâta rea-voinţă, dacă nu te supui poruncilor stăpânei mele…

— Ei, ce se întâmplă dacă nu mă supun?

— Te apuc de umeri uite-aşa (şi am făcut ce-am spus), îţi dau un brânci de nu te vezi (şi l-am îmbrâncit cât colo), apoi intru în casă şi-l strig cât pot de tare pe domnul baron… El o să-mi răspundă, iar eu o să-i dau scrisoarea.

Zicând acestea, l-am apucat zdravăn pe Melchior şi l-am împins cât colo (căci, fiind un om bătrân şi firav, nu se putea lupta cu mine), apoi am intrat în casă strigând cât mă ţinea gura:

— Domnule baron! Domnule baron!

— Nenorocitule! strigă mulatrul, îndreptându-se spre mine. Taci din gură!

Dar cum o pornisem de-a lungul unui coridor, am început să strig şi mai tare, trăgând în acelaşi timp cu urechea. În sfârşit, am auzit o voce slabă, întrebând:

— Ce e zgomotul ăsta? Cine mă strigă? Ce se întâmplă? Melchior! Melchior, unde eşti?

Am trecut printr-un salon, am deschis o uşă şi m-am găsit în faţa baronului de Noirlieu, care tocmai se ridica din fotoliul în care şedea.

Palid de furie, mulatrul veni după mine. M-am grăbit să-i dau baronului scrisoarea, spunându-i:

— Domnule baron... sigur că e o veste bună din moment ce doamna s-a grăbit atât de tare să v-o dea, încât m-a trimis cu trăsura domniei-sale...

Şi în timp ce domnul de Noirlieu desfăcea, cu mâini tremurătoare, scrisoarea, am adăugat:

— Cer iertare domnului baron de zarva pe care am făcut-o ca să ajung până la domnia-sa, dar Melchior n-a vrut, cu niciun chip, să-mi îngăduie să ajung la domnia voastră, şi atunci...

Domnul de Noirlieu nu mă lăsă să isprăvesc. Cum citi scrisoarea Réginei, probabil foarte scurtă, păli, se înroşi, începu să tremure, fu cuprins de o puternică emoţie, apoi strigă cu glas întretăiat:

— Dumnezeule! Ea spune că e sigură... O descoperire... Oh, voi putea s-o iubesc din nou! De fapt, am iubit-o tot timpul! Doamne, dacă acest lucru e adevărat... Dar nu, nu, nu e cu putinţă! Totuşi, ea vrea neapărat să vină să mă vadă... ca să mă convingă şi să-mi dovedească...

Şi bătrânul, ale cărui lacrimi curgeau şiroaie, îşi duse mâinile la ochi şi recăzu în fotoliu.

— Domnule baron, ce aveţi? strigă Melchior, alergând spre el. Apoi adăugă, aruncându-mi o privire furioasă: Vezi, nenorocitule, ce-ai făcut?

— Ei, ce-am făcut? Nu vezi că plânge de bucurie?

Într-adevăr, prima emoţie odată trecută, bătrânul se ridică,

drept, şi merse sigur pe picioarele lui; apoi îi spuse lui Melchior:

— Repede… Dă-mi pălăria şi mantia!

— Cum? întrebă Melchior trăsnit. Domnul baron vrea să…

Fără să-i răspundă, domnul de Noirlieu mă întrebă:

— Trăsura *fiicei mele*… şi se opri o clipă, ca şi cum ar fi simţit o bucurie fără margini rostind aceste două cuvinte. Trăsura fiicei mele e jos?

— Da, domnule baron.

Apoi, întorcându-se spre Melchior, îi întrebă:

— Ei, mi-ai adus mantia şi pălăria?

— Cum, zise mulatrul, domnul baron e în ţinută de casă şi vrea să…

— N-am timp să mă mai îmbrac! răspunse bătrânul. Dă-mi mantia şi pălăria!

— Dar, domnule baron, protestă mulatrul, nu cred că vorbiţi serios…

— Nu pricepi ce ţi-am spus? zise baronul pe un ton atât de poruncitor şi de hotărât, încât mulatrul îşi dădu imediat seama că ar fi fost periculos pentru el să mai insiste. Să-mi aduci la trăsură ce ţi-am poruncit! îi zise baronul lui Melchior. N-am timp de pierdut… nici măcar o secundă!

Şi o luă înaintea mea cu un pas atât de sprinten şi atât de sigur, încât abia mă puteam ţine după el. Coborî treptele peronului cu sprinteneala unui bărbat tânăr. Abia răsuflând, sosi şi Melchior cu pălăria în mână şi cu mantia pe braţ, chiar în momentul în care baronul, păsându-i prea puţin că era cu capul gol şi într-o redingotă de flanelă gri, ieşise în stradă. Abia apucă Melchior să-i arunce mantia pe umeri, că el se şi aruncase în trăsură, strigându-i vizitiului:

— Repede, repede, la palatul de Montbar!

Numai că domnul de Noirlieu uitase de etichetă. Primul vizitiu al casei de Montbar rămăsese neclintit pe capră, cu hăţurile în mâna dreaptă şi cu biciul în mâna stângă, pe care şi-o sprijinea pe genunchi.

— Repede, la palatul fiicei mele! strigă el.

Dar domnul Johnson, cu peruca lui albă, neclintit, spuse impasibil, cu răceala sa britanică, fără ca măcar să întoarcă o clipă capul spre mine:

— Trage jos perdelele trăsurii…

— Dar, domnule Johnson…

— Trage jos perdelele trăsurii… înăuntru e un gentleman, îmi răspunse el fără să se mişte, parcă ar fi fost de ceară.

Am înţeles atunci că domnul de Noirlieu, luându-mi locul în trăsură, eticheta cerea ca perdelele ridicate pentru mine să fie coborâte pentru el, „pentru un gentleman”, cum zisese Johnson; aşa că, spre marea nerăbdare a baronului, am deschis portiera pentru a îndeplini acea formalitate ridicolă; apoi trăsura porni brusc. De data asta, mă urcasem, modest, la spatele trăsurii, după ce-i recomandasem domnului Johnson să meargă foarte repede, recomandare pe care vizitiul o primise cu o suverană indiferenţă. Sigur că domnul de Noirlieu trebuie să fi blestemat ritmul destul de lent în care înţelegea vizitiul să meargă, credincios principiului că numai burghezii, care sunt, în genere, oameni de afaceri, se grăbesc, în vreme ce un aristocrat, care nu are nimic de făcut, n-are unde se grăbi… În ritmul în care a mers grăsanul de Johnson, cred că am făcut mai bine de jumătate de oră din strada Faubourg-du-Roule până la palatul de Montbar.

Când, în sfârşit, trăsura a intrat în curte, i-am deschis baronului portiera; el a urcat atât de repede scara, încât abia l-am ajuns din urmă; apoi, luându-i-o cu câţiva paşi înainte, am intrat la prinţesă, spunând cu un sentiment de satisfacţie:

— Domnul baron de Noirlieu!

— Tata! strigă Régine, văzându-l pe baron. Apoi se aruncă în braţele sale, în vreme ce eu lăsam draperiile salonaşului să cadă.

Capitolul XXI

Continuarea Jurnalului lui Martin. Vizita căpitanului Just. Dragoste şi datorie.

După o jumătate de ceas, prinţul a ieşit de la Régine cu un aer satisfăcut. Mi-a spus pe un ton destul de rece, deşi îi era foarte greu să-şi ascundă bucuria pe care o simţea dându-mi această poruncă:

— Doamna de Montbar nu e acasă pentru nimeni în afară de căpitanul Clément.

Apoi prinţul a părăsit apartamentul. Ştiind probabil de la Régine că Just urma să vină, poate că prinţul aştepta din partea ei un sacrificiu. Poate că, în elanul de recunoştinţă de care se lăsase târâtă, Régine îi şi făgăduise să rupă orice legătură cu

Just. În sfârşit, tânărul urma să vină în acea zi şi la o anumită oră sau prinţesa îi trimisese vreun bilet în timpul cât lipsisem eu? Nu ştiu. Poate că voia să-i ceară lui Just să se îndepărteze o vreme… La acest gând, am simţit o milă imensă pentru bietul tânăr lovit pe neaşteptate atât de crunt. Aproape că mi-a părut rău că procedasem aşa cum procedasem; dar conştiinţa că mi-am îndeplinit datoria m-a liniştit. Căci dacă prinţul izbutea să recâştige inima soţiei sale, ea ar fi fost la fel de fericită. Régine, al cărei caracter îl cunoşteam prea bine avea să fie mult mai fericită cu bărbatul ei decât cu iubitul, fiindcă-şi va purta, cu fruntea sus, acea fericire legitimă.

Către ora cinci, domnul de Noirlieu ieşi, însoţit de prinţesă, care nu-l părăsi decât pe ultima treaptă a peronului. Bucuria care strălucea pe chipul bătrânului grăia clar că scrisorile lămuriseră toate neînţelegerile şi că-l convinseseră pe deplin pe domnul baron că soţia sa fusese nevinovată. Urcând la ea în salonaş, Régine îmi spuse:

— Nu sunt acasă absolut pentru nimeni decât pentru domnul Just Clément. Du lampa în salonaşul meu. E de prisos să mă anunţi că masa e gata. Mai târziu, dacă voi avea nevoie de ceva, îmi va aduce domnişoara Juliette, în dormitor. De îndată ce domnul Just va sosi, te rog să-l anunţi imediat.

— Da, doamnă prinţesă.

La şase fără un sfert veni şi căpitanul. Presimţea ceva rău, pentru că, intrând, m-a întrebat pe un ton alarmat:

— I s-a întâmplat ceva prinţesei?

— Nu, domnule Just… Nimic despre care să ştiu eu.

— Răsuflu uşurat, şopti el şi chipul i se lumină.

„Sărmanul Just”, am zis în sinea mea.

— Vrei să mă anunţi la prinţesă, Martin? spuse Just.

— Imediat, domnule căpitan.

Şi l-am condus în salonaş. Eram hotărât, orice s-ar fi întâmplat, ca de data asta să ascult discuţia dintre Just şi Régine, nu dintr-o curiozitate josnică, ci pentru că trebuia să ştiu – în interesul lor – ce anume hotărâseră. Din fericire, aveam o scuză pentru cazul în care m-ar fi surprins: că chiar în acel moment adusesem lampa în primul salon. Aşa că de îndată ce Just a intrat, m-am dus repede să caut o lampă pe care am pus-o lângă mine, pe o consolă, ca la nevoie s-o iau în mână, ca şi cum aş fi intrat cu ea chiar atunci. Stând astfel în mijlocul salonului cel

mare, puteam să aud ce se discuta în salonaşul prinţesei, salonaş care nu avea uşă, ci doar două draperii groase.

Când a intrat Just, Régine a tăcut câteva clipe. Când am intrat cu lampa în primul salonaş, l-am auzit pe Just zicându-i neliniştit prinţesei:

— Ce s-a întâmplat, Régine? Dacă e să mă iau după biletul acela atât de laconic, după paloarea şi mai ales după tăcerea dumitale…

— Just, ascultă-mă… Azi-dimineaţă am avut, în sfârşit, dovada nevinovăţiei mamei…

— Adevărat? strigă Just din cale-afară de bucuros. Apoi adăugă, uşor tulburat: Cred că sunt tot atât de emoţionat cât eşti şi dumneata. Doamne, cât trebuie să fii de fericită!

— Dovada nevinovăţiei mamei mele a fost atât de evidentă, zise Régine cu glas schimbat, încât tata a venit mai adineauri aici, mai tandru şi mai drăgăstos ca niciodată. Mi-a vorbit despre mama, plângând din pricina remuşcărilor şi cuprins de o admiraţie fără margini.

— În sfârşit, iată trecute şi ultimele necazuri.

— Just, ascultă-mă până la capăt… Cel care a reabilitat memoria mamei, cel care merită toată recunoştinţa mea…

— Veşnică, strigă Just, fiindcă numai eu ştiu cât ai suferit din pricina asta! Cât de tare te-a mâhnit faptul că pierduseşi dreptul la dragostea tatălui dumitale, cât de cumplit te frământa vina imaginară ce apăsa asupra mamei dumitale! Aşa că-ţi împărtăşesc întru totul bucuria şi mai ales recunoştinţa faţă de cel care a scos la lumină adevărul,

— Taci! strigă Régine. O, Doamne, ai zice că e vorba de o capcană pe care am întins-o generozităţii dumitale…

— O capcană… generozităţii mele?

— Ştii cine e cel căruia îi datorez această recunoştinţă pe care vrei s-o împărtăşeşti împreună cu mine?

— Cine?

— Oh, îmi trebuie curaj, nu glumă! Ei bine, e soţul meu!

Urmă un nou moment de tăcere profundă, în toiul căreia mi s-a părut totuşi că aud plânsul înăbuşit al Réginei.

— Deci e soţul dumitale… Foarte bine, zise Just, oarecum mirat. De ce plângi? De ce aceste lacrimi, Régine? Când asta ar trebui să fie cea mai fericită, cea mai frumoasă zi din viaţa noastră… De ce eu, care am împărţit cu dumneata bucuriile şi

necazurile, nu mi-aş manifesta recunoştinţa faţă de domnul de Montbar?

— De ce? strigă Régine, văzând cu spaimă că Just nu pricepea substratul mâhnirii sale. De ce? Pentru că e vorba de nişte lucruri la care nu te-ai gândit… Ştii că de când mi s-a înapoiat bărbatul, situaţia mea devenise de nesuportat… Îmi era din ce în ce mai greu să-mi ascund dragostea pentru dumneata. Ei bine, când această dragoste mi-a umplut inima, viaţa, când n-am mai putut răbda, i-am mărturisit totul, în mod cinstit, soţului meu, propunându-i să ne despărţim, fără scandal, aşa cum procedează, de obicei, oamenii din lumea noastră, mai ales că, practic, eram despărţiţi de mai bine de un an de zile.

— Noi am discutat adesea acest lucru… Dar de ce nu mi-ai spus şi mie?

— La ce bun să te mai tulbur şi pe dumneata cu necazurile mele? Voiam să-ţi spun doar că totul se aranjase şi că eram liberi… liberi…

— Şi, întrebă Just fără să-şi ascundă neliniştea, a refuzat să se despartă?

— S-a arătat plin de generozitate, zise Régine copleşită. Nu vrea ca recunoştinţa pe care i-o datorez să influenţeze în vreun fel hotărârea mea de a mă despărţi de el. Dacă doresc într-adevăr acest lucru, mâine pleacă în Italia şi-mi redă libertatea, fără scandal, fără zarvă, asumându-şi întreaga răspundere…

— Purtarea lui e demnă şi nobilă, zise Just tulburat, dar atunci…

— Dar atunci, nu-i aşa, spuse Régine, nu-ţi poţi explica de ce nu-ţi spun: „Just, iubitule, suntem liberi să ne realizăm visul, acel vis atât de frumos, încât abia cutezăm să ne gândim la el! Ce ne mai reţine? Bărbatul meu mi-a redat libertatea, tata mă iubeşte chiar mai mult decât înainte, memoria mamei a fost reabilitată… Just, dragul meu, sunt a dumitale pentru totdeauna!”?

— Régine, mă sperii! Vorbeşti ca şi cum ai delira!

— Nu, nu delirez… Bărbatul meu mi-a mărturisit că mă iubeşte… Acum pricepi?

— Te iubeşte! zise Just, neputând să-şi creadă urechilor.

— Da, m-a iubit tot timpul, cu înflăcărare…

— Cine, el? strigă Just, pe un ton plin de îndoială.

— Ah, aş fi dat orice să nu-l cred! Dar cum puteam să rezist în faţa lacrimilor, a mărturisirilor sale atât de copleşitoare pentru el

şi totuşi atât de mişcătoare prin francheţea, prin căinţa lui? Cum să nu crezi în disperarea, în resemnarea lui sfâşietoare? Ei, dragul meu Just, dar de ce-ţi spun toate astea?

Urmă un nou moment de tăcere.

Just luă primul cuvântul.

— Şi ce-ţi cere domnul de Montbar?

— Nu cere nimic, nu pretinde nimic! Mă roagă, atâta tot. Da, după serviciul imens pe care mi l-a făcut, da, după ce mi-a dovedit şi m-a convins că mă iubeşte, acum mă imploră să…

— Ce anume te imploră? întrebă Just cu vocea schimbată.

— Mă imploră să-i îngădui să mă iubească, să-i îngădui să spere că-mi va recâştiga dragostea… „Dacă această încercare e zadarnică, mi-a zis el, ei bine, soarta mea e pecetluită. N-ai să mai auzi niciodată vorbindu-se despre mine! Şi atunci te vei folosi de libertatea pe care ţi-o dau astăzi. Fiindcă te rog să mă înţelegi corect, Régine, a adăugat, orice s-ar întâmplă, orice vei hotărî, eşti liberă, absolut liberă… Nu-ţi cer absolut nimic în calitate de soţ… Mi-am pierdut de mult aceste drepturi… Da, le-am pierdut. Dacă îndrăznesc pentru ultima oară să te implor, o fac în numele dragostei pe care ţi-o port. În numele a tot ceea ce am suferit, a ceea ce sufăr încă…” Iată ce mi-a zis, şi îl cred. Eu nu i-am făgăduit nimic. Dar i-am jurat soţului meu că nu voi uita niciodată recunoştinţa pe care i-o datorez. Acum, Just, te întreb pe dumneata: ce să fac? Ce vrei să facem?

— Régine, zise Just pe un ton pătimaş, Régine, mă iubeşti? Spune…

— Tocmai dumneata mă întrebi acest lucru? spuse prinţesa de Montbar cu o mirare ce friza naivitatea.

— Atunci, replică Just cu un glas plin de înflăcărare, atunci niciun fel de generozitate gratuită… Acceptă libertatea care ţi-a fost oferită. Viitorul e al nostru, Régine, un viitor plin de dragoste, de o dragoste fără reţineri, ca până acum, ci liberă, înflăcărată, deplină.

— Oh, nu-mi vorbi şi nu mă privi astfel! Îmi sfâşii inima, Just… Am nevoie de tot curajul ca să… Ei bine, când mă gândesc…

— Iar eu nu vreau să te gândeşti la nimic altceva decât la dragostea noastră, Régine, spuse Just cu o ardoare sporită.

— Destul, oh, destul! Fie-ţi milă de mine, murmură prinţesa.

Dar Just, nemilos, continuă cu o voce atât de tandră, atât de convingătoare, încât, fără voia mea, am tresărit muşcat din nou

de şarpele geloziei:

— Nu-i aşa, Régine, iubita mea, nu-i aşa că-ţi dai perfect de bine seama de ceea ce înseamnă pentru noi cuvintele „suntem liberi”? „Liberi” înseamnă să fiu mereu lângă tine, iubita mea adorată! „Liberi” înseamnă pentru noi o viaţă plină de dragoste, de poezie, de muncă, de fapte generoase… „Liberi”, iubita mea, înseamnă să trăiesc laolaltă cu tine şi pentru tine… „Liberi” înseamnă să-ţi sărut în fiece clipă mâinile, gâtul, ochii, obrajii, buzele, pletele…

— Oh, taci, taci, şopti Régine, cu glas sfârşit. Taci, Just…

— Ei bine, nu, n-am să tac! Am să-ţi vorbesc numai despre dragostea noastră, zise Just cu glas tremurător. Căci şi eu te iubesc… Şi pe mine mă sfâşie şi mă ucide dragostea asta!

— Fie-ţi milă, Just… Gândeşte-te, totuşi…

— La ce? Sărmană inimă generoasă! Soţul tău a reabilitat memoria mamei tale! Foarte bine! Foarte frumos! Şi-a făcut datoria de om de onoare. Am fost primul care am spus acest lucru. Dar ce legătură are asta cu dragostea noastră?

— Dar Georges mă iubeşte, suferă, e nefericit…

— Îl iubeşti? întrebă Just. Îl iubeşti, asta e! Îl iubeşti după ce timp de un an a uitat de tine, te-a ironizat, te-a neglijat, ţi-a zdrobit inima cu nepăsarea şi cu indiferenţa lui, când ar fi trebuit, dimpotrivă, să te binecuvânteze, să te adore în genunchi… Şi într-o zi, văzând că din vina lui nu-l mai iubeşti, îl apucă fantezia să vină să-ţi spună că te mai iubeşte! Şi tu îl crezi!

— Spune adevărul, Just, ţi-o jur că spune adevărul! Dacă mi-ar fi îngăduit să-ţi spun ce mi-a destăinuit, ţi-ai da seama că această nefericită dragoste, din păcate, e reală…

— Şi dragostea mea nu e reală? Ai uitat cât am suferit? Plecarea aceea sfâşietoare pe care mi-ai impus-o şi la care m-am resemnat? N-am stat şase luni la Metz, departe de tine? Când mi-ai spus „vino”, am venit… Mai târziu, când amândoi a trebuit să luptăm împotriva patimii în care ne târa dragostea, de câte ori nu mi-ai spus, când mă târam zdrobit, pierdut, plângând, la picioarele tale: „Dragul meu Just, fii generos şi respectă-mă!” Şi te-am respectat, Régine, fiindcă te iubesc mai presus de orice! Am fost bun, nobil, răbdător pentru că ştiam că o greşeală îţi va pricinui remuşcări atât de crunte, încât nici chiar dragostea mea nu va izbuti să ţi le domolească. Iată ce mi-a dat putere şi curaj

să rezist. Dar acum putem fi liberi şi fericiţi, fără remuşcări în ce te priveşte. La naiba! Doar nu crezi că am să renunţ atât de uşor la dragostea ta! M-ai făcut să fiu de un egoism feroce în iubire din moment ce soţul tău ţi-a redat libertatea…

— Dar tocmai generozitatea asta a lui m-a copleşit…

— Generozitatea lui? Da, se poate… Dar ce-ar putea face altceva? Ia să analizăm puţin lucrurile… Tu nu-l mai iubeşti… În faţa acestui fapt cad toate contractele, toate pretinsele lanţuri ale căsătoriei. În numele cărei legi vrea să-ţi impună dragostea lui? Poate va vrea să se bată în duel cu mine… Bun! Şi după asta? Mă va ucide sau îl voi ucide…

— Oh, Just! Fără astfel de idei! E groaznic!

— Mă rog, crezi că un duel fericit sau nefericit pentru el îi va schimba situaţia? Te roagă să-l laşi să încerce să-ţi recâştige inima. Cât despre asta, nu-mi rămâne altceva decât să te întreb din nou: mă iubeşti?

— Dacă te iubesc!

— Atunci la ce bun acea încercare? Ce naiba, nu-şi dă seama că n-ai să ai inima să-i spui în faţă: „Încearcă, dar ştiu dinainte că nu vei reuşi!”?

— Vai, Doamne, strigă Régine pe un ton plin de nelinişte şi de spaimă, dacă aş şti ce să fac, dacă aş putea să mă hotărăsc pe loc… Mai ales când mă gândesc la…

— Régine, zise Just uluit, eziţi?

— Vai, strigă sărmana fiinţă, pe care am auzit-o izbucnind în lacrimi, nu-mi vorbi şi nu mă privi astfel! Ştii bine că te iubesc! Da, Just, te iubesc cu patimă! Singura mea dorinţă a fost să-mi petrec restul zilelor alături de tine. Dar nu mă pot abţine să nu mă gândesc la faptul că şi el mă iubeşte… că a suferit, că suferă şi acum din pricina asta… Că nu mai poate face apel la drepturile sale pentru a se face iubit… Ştiu asta! Dar mai ştiu că dacă ar vrea, ar putea să-şi impună cu forţa aceste drepturi, făcându-ne viaţa insuportabilă, depărtându-mă pentru totdeauna de dumneata sau iscând un scandal care mă sperie, în ciuda dragostei pe care ţi-o port. În sfârşit, Just, nu crezi că dacă ar vrea, ne-ar putea face rău?

— Mult rău, răspunse Just cu voce stinsă. Numai că răul aduce după sine rău…

— Doamne, cât sunt de nefericită! strigă Régine pe un ton sfâşietor. Dumneata nu vrei să vezi în ce situaţie mă aflu eu faţă

de el, care a reabilitat memoria mamei şi care s-a arătat faţă de noi de o nemaipomenită generozitate. Nu trebuie totuşi să fim neîndurători şi nedrepţi faţă de cei care suferă şi care se căiesc!

După câteva momente de tăcere, în timpul cărora a avut loc o schimbare aproape totală în sentimentele lui Just, acesta răspunse cu o voce blândă şi tristă:

— Ai dreptate, Régine… să nu fim nedrepţi şi neîndurători cu cei care iubesc… care se căiesc şi care suferă cumplit că nu mai sunt iubiţi…

— Ce vrei să spui cu asta?

— Adevărul, Régine. Un moment, egoismul patimii m-a orbit; ţi-am spus ceva cam în felul acesta: „Să nu ne gândim decât la noi… Să profităm de generozitatea soţului dumitale, apoi, fericiţi, să-l uităm cu disperarea lui cu tot…” Dacă ţi-am spus aşa, Régine, a fost urât şi laş din partea mea…

— Oh, eşti omul cel mai bun şi cel mai nobil care există!

— Pentru că te iubesc, Régine, asta e tot. Vreau să fim întotdeauna demni unul de celălalt. Adineauri, zdrobită, sfâşiată de una din acele lupte cumplite la care sunt expuse inimile mari, ai venit să-mi ceri sfatul, să mă întrebi ce să faci…

— Da, Just, spune ce să fac şi te voi asculta orbeşte. Spune, ce să fac?

— Nu eu am să-ţi spun ce să faci, ci tatăl meu, tatăl meu, zise Just, cu o voce profund emoţionată. El mi-a spus adesea, cu glasul lui auster: „Fiule, nu admit nehotărâri în problemele de viaţă: trebuie luată întotdeauna o singură hotărâre: cea a datoriei. Cât despre urmări, mai devreme sau mai târziu, vei vedea că binele aduce după sine bine; crezi că s-a întâmplat vreodată ca o faptă bună să-i căşune vreun rău celui care a făcut-o? Niciodată. Ingratitudinea n-are nicio importanţă. Faci bine pentru plăcerea de a face bine: crezi că celui căruia îi dai mantia ta o să-i fie mai puţin cald, fiindcă e un ingrat? Nu! Ai făcut un bine, gândeşte-te să mai faci unul. Fă ceea ce trebuie, şi binele va veni de la sine. Iată care e adevărul”.

— Da, parcă-l aud vorbind pe bunul şi nobilul dumitale tată, zise prinţesa; îi recunosc sentimentele, vorbele…

— Ei bine, Régine, să spunem şi noi ca tata: nu avem de luat decât o singură hotărâre; cea a datoriei. Să facem ceea ce trebuie şi binele va veni de la sine! Îi datorezi bărbatului dumitale recunoştinţă veşnică. El a continuat să te iubească;

suferă, se căieşte şi îţi cere, ca pe o favoare supremă, să-i îngădui să-ţi recâştige dragostea. Régine, nu cred că mai e cazul să şovăi.

— Just, spuse prinţesa, cu glas tremurător, nu ştiu… dar acum mi-e frică de această încercare.

— E firesc să te sperie, Régine, pentru că mă sperie şi pe mine. Fără această încercare, totuşi, nu-ţi pot da niciun sfat.

— Ce tot spui, Just? Crezi cumva că încă îl mai iubesc pe prinţ?

— Dacă aş spune da, poate că m-aş înşela; dacă aş spune nu, poate că iarăşi m-aş înşela. Să vedem deci ce se va întâmpla după ce-ţi vei îndeplini datoria, adică după ce-i vei mai da o şansă soţului tău. Sau vei continua să mă iubeşti, Régine, şi din această încercare dragostea noastră va ieşi şi mai puternică, sau soţul tău îţi va recâştiga inima, şi atunci vei fi fericită alături de el.

— Dar dumneata, Just, dumneata ce vei face?

— Eu, Régine, mă voi bucura pentru fericirea voastră, la care voi şti că am contribuit din plin făcând un sacrificiu imens. Crezi că asta înseamnă puţin lucru?

— Dar eu, strigă Régine îngrozită la gândul că-l va pierde pe Just, dar eu nu vreau să fac niciun fel de încercare. Am crezut că sunt puternică, generoasă, şi iată că acum constat că nu mai sunt. Asta-i tot! Soţul meu îmi oferă libertatea. Ei bine, o accept! Şi de altfel n-ai făcut pentru mine tot atât cât şi el? N-ai fost rănit din pricina mea, într-un duel îngrozitor, în care mi-ai salvat onoarea? Viaţa? Căci m-aş fi omorât dacă aş fi fost victima ticălosului pe care l-ai pedepsit cum merita.

— Régine, ascultă-mă…

— Nu, nu! strigă prinţesa cu înflăcărare. La urma urmelor, te iubesc, Just… Nu te iubesc decât pe tine! Tu eşti singura mea nădejde pe lumea asta! Ai venit la mine când am fost nefericită, m-ai consolat… Fără tine, cred că azi aş fi fost moartă. Nu vreau să risc să te pierd. Spui că nu trebuie să fim egoişti. Dar nici nu trebuie să te sinucizi când moartea ta nu foloseşte nimănui. Mă cunosc destul de bine şi-ţi spun că de-acum mi-ar fi cu neputinţă să-mi mai iubesc bărbatul. Voi lua totul asupra mea. De altfel, mie mi-a oferit libertatea; n-ai decât să spui că sunt rea, nemiloasă şi egoistă. Ei bine, va trebui să mă iubeşti aşa cum sunt.

Clopotul de la uşa de afară a apartamentului prinţesei sunând

cu putere, n-am mai auzit sfârşitul discuţiei. Am alergat să deschid uşa. Era domnul de Noirlieu, tatăl Réginei.

Régine nu se aştepta la o nouă vizită a tatălui ei, mai ales în acel moment atât de nefericit ales. Dar ce era să fac? Să-i spun că stăpâna mea nu era acasă? Aş fi minţit degeaba; baronul ar fi aşteptat-o, fiindcă fericirea întipărită pe chipul lui şi dorinţa de a-şi revedea fata erau atât de vizibile, încât n-ar fi avut niciun rost să-l mint.

— Fiica mea e acasă? mă întrebă domnul de Noirlieu.

— Da, domnule baron, gândindu-mă că cea mai mică ezitare din partea mea – având în vedere vizita căpitanului la o asemenea oră, căci era aproape opt seara – putea să-l facă pe baron să bănuiască cine ştie ce lucruri nelalocul lor.

Deschizând deci, cu zgomot, uşa primului salon, l-am precedat pe baron şi, înainte de a intra în salonaş, am tuşit de câteva ori. Datorită acestor precauţii, când am ridicat draperiile, i-am găsit pe Régine şi pe Just discutând calmi, Prinţesa mi-a spus pe un ton aspru:

— Ţi-am interzis să…

— Domnul baron de Noirlieu! m-am grăbit să anunţ, întrerupând-o pe Régine, de teamă să nu spună ceva ce ar fi putut să dea de bănuit.

— Tata! strigă ea. Apoi îi spuse încet lui Just: Asta e pedeapsa noastră!

În momentul în care prinţesa rostea aceste cuvinte, intră baronul. Se îndreptă spre fiica sa, pe care o îmbrăţişă cu dragoste, sărutând-o de câteva ori.

— Fetiţa mea… Pentru mine eşti tot copil, chiar dacă eşti măritată… Ce vrei… Nu te-am văzut decât două ceasuri azi-dimineaţă!

Dar domnul de Noirlieu se întrerupse brusc, căci abia atunci remarcase prezenţa lui Just. Régine îi spuse cu o voce destul de liniştită:

— Tată, ţi-l prezint pe domnul Just Clément.

Just se înclină în faţa baronului de Noirlieu. Acesta spuse cu afabilitate:

— Sunt de două ori bucuros, domnule, că am cinstea să te întâlnesc la fiica mea, căci am auzit adesea rostindu-se numele dumitale cu toată consideraţia pe care o merită. Tatăl dumitale a fost unul dintre oamenii pe care i-am iubit şi pe care i-am stimat

enorm.

— Aţi binevoit să păstraţi o frumoasă amintire despre tata, domnule. Vă mulţumesc şi vă asigur că vreau să fiu demn de ea, răspunse respectuos domnul Just.

Apoi căpitanul schiţă probabil gestul de a se retrage, căci am auzit-o pe Régine spunându-i cu voce uşor schimbată:

— Trag nădejde să te văd în curând, domnule Clément.

Şi apăsă pe cuvintele „în curând”, singurul lucru pe care-l putea face în prezenţa tatălui ei. Probabil că Just i-a răspuns prinţesei doar printr-o înclinare respectuoasă, căci nu l-am auzit pe căpitan rostind vreun cuvânt. Apoi l-am văzut ieşind din salonaş. Aproape în acelaşi moment l-am auzit pe baron zicându-i fiicei sale.

— Băiatul ăsta e încântător, draga mea!

Just trecu repede prin faţa mea, atât de absorbit, încât nici nu mă văzu. M-am luat după el. Ajuns în salonul de aşteptare, se opri, părând să caute ceva sau pe cineva cu privirea. La zgomotul pe care l-am făcut închizând uşa, se întoarse spre mine şi-mi zise:

— Ah, iată-te, Martin, te căutam… Apoi, după un moment de tăcere, continuă: Spune-mi, ai aici ceva de scris? Am uitat să-i dau doamnei de Montbar o adresă pe care mi-a cerut-o… Şi de teama de a nu fi indiscret, nu vreau să mă întorc îndărăt, în salonaş. Ştii, domnul de Noirlieu e acolo şi…

— Aveţi aici tot ce vă trebuie pentru scris, domnule Just…

Şi i-am arătat pe masă hârtia, cerneala şi penele de scris destinate persoanelor care, trecând uneori prin faţa casei, doreau să-şi înscrie numele într-un registru special, ca să arate că dăduseră pe la prinţesă, dar n-o găsiseră.

Just se aşeză şi scrise grăbit câteva rânduri. M-am îndepărtat din politeţe, dar îl observam cu atenţie: era groaznic de abătut. Just a sigilat biletul cu o bucăţică de miez de pâine. Apoi, de teamă să nu-i văd chipul, mi-a spus, fără să se întoarcă spre mine şi îndreptându-se spre uşă:

— Fii, te rog, drăguţ şi înmânează biletul acesta prinţesei, după ce va pleca domnul de Noirlieu…

După care, căpitanul a dispărut. Mărturisesc că am citit biletul… Miezul de pâine cu care fusese sigilat era încă umed, aşa că n-aveam a mă teme de vreo urmare a indiscreţiei mele. Iată ce scrisese Just:

„Plec... Trebuie! Curaj! Eu voi aştepta totuşi! Dacă vrei să-mi scrii, scrie-mi la adresa din Paris... Scrisorile îmi vor parveni.”

Am strâns la loc biletul şi l-am resigilat.

Aproape de ora zece a plecat şi baronul. Prinţesa şi-a însoţit tatăl până la scară. Când s-a înapoiat, i-am spus:

— Domnul Just a lăsat câteva rânduri pentru doamna prinţesă... Şi i-am dat biletul.

Luându-l, biata femeie tremura atât de tare, încât de două ori s-a lovit cu mâna de tava de argint. Apoi mi-a spus cu glas şoptit, că abia am auzit-o:

— Foarte bine... poţi, poţi să te retragi şi să închizi uşile.

Când a trecut prin salonul cel mare, mi s-a părut c-o văd pe Régine clătinându-se de două ori şi sprijinindu-se de o mobilă. Nu mă înşelasem. Intrând în salonaş, abia a apucat să tragă draperiile şi a citit biletul lui Just; apoi am auzit un trup prăvălindu-se. Am dat fuga şi am văzut-o pe Régine zăcând fără cunoştinţă, la doi paşi de şemineu, ţinând în mână biletul lui Just. Cu riscul de a se supăra pe mine, l-am luat repede şi l-am aruncat în foc, temându-mă de indiscreţia domnişoarei Juliette; apoi am tras cu putere, de mai multe ori, de cordonul soneriei. Camerista prinţesei a sosit imediat.

— Doamna se simte rău, i-am spus. Repede, domnişoară, ajut-o, fă-i ceva... Mă duc să ţi-o trimit şi pe doamna Felix. (Aceasta era cea de-a doua cameristă a prinţesei.)

Şi, ieşind repede, m-am dus la oficiu şi am chemat-o pe acea femeie care s-a grăbit s-o ajute pe domnişoara Juliette.

După asta m-am urcat în odaia mea; eram foarte tulburat mai ales din pricina compasiunii pe care mi-o inspirase domnul Just, a cărui purtare fusese cu atât mai generoasă cu cât trecuse de la acel egoism feroce specific celui care iubeşte la înaltele şi frumoasele sentimente ale datoriei, ale sacrificiului, ale renunţării... Régine mă impresionase şi ea pentru că fusese cinstită şi se comportase ca o femeie cu bun-simţ şi demnitate. La început, sub impresia recunoştinţei pe care o datora soţului ei, a cărui purtare fusese demnă şi generoasă, Régine i-a vorbit lui Just despre necesitatea de a se despărţi de el; apoi, simţind spaima, temerea de a-l uita pe Just, de a-i pierde dragostea, a încercat să se opună din toate puterile tocmai lucrului pe care i-l ceruse la început. Just şi Régine... Biete victime ale sorţii şi ale sentimentelor lor elevate! O, cât curaj mi-a trebuit ca să rezist

ispitei de a le înlătura orice scrupul şi de a-mi satisface orgoliul, apărând pe neaşteptate şi spunându-le: „Aflaţi că domnul de Montbar nu are niciun drept la recunoştinţa pe care socotiţi amândoi că i-o datoraţi. Eu sunt cel care i-am procurat dovezile necesare reabilitării doamnei de Noirlieu. Sunteţi amândoi profund mişcaţi de generozitatea prinţului, care nu cere decât să încerce să recucerească dragostea soţiei sale, iar dacă nu izbuteşte, să plece pentru totdeauna. Eu sunt cel care, urmându-l la un bal mascat de mahala, unde se dusese să se îmbete şi să-şi facă de cap, i-am dat această idee, înmânându-i actele doveditoare…” Dacă le-aş fi spus acest lucru, cum m-ar mai fi binecuvântat Just şi Régine… Cu ce cordială afecţiune poate că mi-ar fi spus „prietene”… Eu, prietenul lor… Eu, copilul găsit, copilul sărman, lacheul umil care sunt astăzi! Da, sigur că acest lucru mi-ar fi măgulit orgoliul, dar mi-ar fi tulburat conştiinţa. Nu, încercarea de a le fi dezvăluit totul lui Just şi Réginei n-ar fi fost bună! Domnul de Montbar a suferit şi el, a suferit crâncen! Şi dacă durerea lui a fost lipsită de demnitate, asta s-a datorat educaţiei pe care a primit-o, educaţiei care poate fi rezumată doar în trei cuvinte: orgoliu, bogăţie, lene. Dacă prinţul a căutat îndelung consolări nedemne de el, n-a acceptat cu grabă şi cu o modestie care-l onorează ideile pe care am încercat să i le insuflu? Înainte de discuţia mea eu el, n-a încercat să iasă din trândăvia în care trăia şi de care îi era ruşine, mai ales după ce a auzit repetându-se tot mai des în jurul său numele căpitanului Just? Din păcate, acea hotărâre, cam prea târzie, n-a fost câtuşi de puţin încurajată de Régine, pentru care de fapt se străduia să devină şi el cineva. Atunci a luat-o de la capăt cu beţiile şi cu desfrâul. Dar, oricum, această încercare îl onorează şi-l înalţă în ochii tuturor. Şi cu cât mă gândeam mai mult, cu atât eram mai convins că ceea ce făcusem era bine, că acţionasem cu imparţialitate şi faţă de prinţ şi faţă de Just… Oricum, faptele au fost săvârşite… Acum, numai bunul Dumnezeu ştie cine va avea parte de Régine: prinţul sau Just? Orice s-ar întâmpla, fericirea Réginei mi se pare asigurată, fie că rămâne cu bărbatul ei, fie cu cel pe care-l iubeşte…

Dacă domnul de Montbar, contrar făgăduielilor pe care mi le-a făcut, nu se ţine de cuvânt şi-şi dă din nou în petic, cu un cuvânt pot zdrobi piedestalul pe care l-am cocoţat în ochii Réginei; cu un cuvânt pot să-l arunc pe prinţ mai jos decât a căzut vreodată

în ochii soţiei sale. În orice caz, eu voi veghea şi voi vedea cum se comportă...

28 iunie 13...

Au trecut mai bine de patru luni de când Just a părăsit-o pe Régine. Mi-e cu neputinţă să aflu unde s-a retras căpitanul. Discreţia bătrânei Suzon a întrecut orice limită. Tot ceea ce am putut să aflu de la ea e că Just s-a zbătut vreme de două luni între viaţă şi moarte, că a fost grav bolnav din pricina unei depresiuni. Acum se află în convalescenţă. N-am uitat că prinţul, atunci când am discutat cu el în trăsură, după balul din noaptea Lăsatului de Sec, mi-a cerut ca pe o favoare îngăduinţa de a-mi scrie dacă va avea nevoie de sfaturi. L-am rugat să scrie la Paris domnului Pierre, la post-restant. Soţia lui Pierre se ducea o dată pe săptămână la poştă ca să vadă dacă nu mi-a sosit vreo scrisoare. Îmi era teamă să mă duc eu, ca nu cumva să fiu pândit de prinţ, care, în ciuda promisiunii sale, putea să urmărească persoanele ce veneau să ridice corespondenţa domnului Pierre. Dacă prinţul ar fi pus mâna pe soţia lui Jérôme, ea trebuia să-i spună că un marchiz pe care nu-l cunoaşte o plătise ca să se ducă să-i ridice scrisorile de la poştă.

Prinţul mi-a scris destul de des şi destul de mult. Una dintre ultimele scrisori pe care le-am primit de la el şi pe care soţia lui Jérôme mi-a trimis-o ieri seară cu poşta, după ce a pus-o în alt plic, constituie, ca să zic aşa, rezultatul corespondenţei mele cu prinţul. Citind-o, vă puteţi face o idee sumară, dar foarte sinceră, despre relaţiile domnului de Montbar cu soţia sa, în această perioadă de patru luni. Aceste câteva pagini vor înlocui *Jurnalul* meu obişnuit.

Capitolul XXII

Scrisoarea prinţului de Montbar trimisă domnului Pierre. Continuarea Jurnalului lui Martin. Plecarea prinţului.

29 iunie 13...

„A trebuit să arunc o privire fermă asupra trecutului înainte de a-ţi scrie această scrisoare, drag prieten necunoscut, la care am găsit întotdeauna sfaturile unui suflet puternic, generos şi elevat.

Simt nevoia să-ţi reamintesc, în puţine cuvinte, principalele evenimente din aceste patru luni care s-au scurs ca o zi… Când speri, viaţa trece atât de repede!

După prima mea întrevedere cu soţia (întrevedere care a avut loc a doua zi după acea noapte ciudată în care ne-am întâlnit), am găsit-o, ţi-am spus, pe cât de sinceră, pe atât de plină de demnitate şi de tact. Oricât de mare i-ar fi fost recunoştinţa faţă de mine (faţă de mine, când numai dumitale îţi datorez acest sentiment), te asigur, prietene, că simţeam tot timpul o jenă, o ruşine tainică ori de câte ori Régine îmi spunea cât îmi era de îndatorată. Şi, totuşi, oricât de mare îi va fi fost recunoştinţa faţă de mine, ei bine, prietene, află că în prima discuţie pe care am avut-o, Régine nu şi-a luat niciun angajament faţă de mine, nu mi-a făgăduit nimic, spunându-mi că abia mai târziu îmi va da un răspuns definitiv; lucrul era foarte simplu: voia să-l vadă pe Just şi să discute cu el.

Nu ţi-am ascuns, prietene, cât de mişcat am fost de loiala hotărâre a domnului Just Clément… Plecarea lui a fost hotărâtă de comun acord cu Régine? Sau, dimpotrivă, s-a resemnat să plece fără s-o avertizeze? N-am aflat niciodată acest lucru şi nici nu mă voi strădui să-l aflu. La ce bun? Ceea ce ştiu sigur – pentru că doamna de Montbar mi-a spus acest lucru – e că în patru luni de zile nu şi-au scris decât o singură dată. Când am revăzut-o pe soţia mea ca s-o întreb ce a hotărât, ea mi-a spus simplu, cu următoarele cuvinte, care-mi mai sună şi acum în auz:

— Crezi că încercarea pe care vrei s-o faci va reuşi, Georges? Nu ştiu. Dar judecând după ceea ce simt în momentul de faţă, ţi-aş spune cinstit că va fi o încercare inutilă. Dar cine poate şti ce se va întâmpla în viitor? Acum mă aflu sub imperiul unei iubiri profunde, înflăcărate, din pricina căreia n-am de ce roşi în faţa dumitale, pentru că e vorba de o dragoste curată, pură; altfel, încercarea pe care vrei s-o faci ar fi fost atât pentru dumneata, cât şi pentru mine, nedemnă şi revoltătoare. Georges, ti-o repet, dacă e să mă iau după ceea ce simt în clipa de faţă, dragostea mea pentru Just va fi veşnică. Dar admiţând că, prin cine ştie ce minune, izbuteşti să reaprinzi în inima mea iubirea de odinioară, voi păstra o nespus de plăcută amintire despre această nouă iubire atât de pură şi de elevată şi mă voi întoarce la tine, de data asta pentru totdeauna. Ştii că o fire ca a mea pune mare preţ pe dragostea legitimă. Deci fă în aşa fel, Georges, ca să te

pot iubi din nou, şi dacă săvârşeşti acest miracol, te voi îndrăgi de două ori: o dată pentru că ai izbutit să mă readuci, prin dragostea ta, la îndatoririle mele de soţie, pe care nu mi le-am putut îndeplini din vina ta, şi a doua oară, pentru mama…

Astea au fost cuvintele pe care le-a rostit Régine.

Adevărata dragoste are, în ea, o încredere atât de profundă, încât, auzind-o pe soţia mea vorbind astfel, nu m-am mai îndoit de viitor. Totuşi, prietene, ţi-am spus cu câtă prudenţă şi înţelepciune mi-am trasat drumul pe care-l aveam de urmat. O prea mare grabă poate că ar fi şocat-o pe Régine, căci iubindu-l încă pe Just, ar fi fost cu atât mai bănuitoare, temându-se ca nu cumva să vadă această iubire slăbind; urmărind deci să-i risipesc neîncrederea, m-am purtat cu ea ca un prieten, ca un frate, şi nu ca un iubit. Mi-am dat perfect de bine seama că, pentru a-i recuceri inima, era necesar cu totul altceva decât nişte manifestări amoroase. Astfel, înainte de orice, am vrut să-mi ocup viaţa cu ceva tot atât de demn pe cât fusese înainte de leneşă şi de inutilă. Ideea pe care mi-ai dat-o, prietene, de a mă folosi de înclinarea mea către contraste, aventurându-mă în cele mai dubioase medii sociale, nu dintr-un sentiment de curiozitate stearpă şi dezmăţată, ci într-un scop precis şi folositor, ei bine, am pus-o în practică. Ţi-am scris adesea despre interesul şi despre bucuria pe care mi le-au trezit aceste incursiuni. Nu voi uita niciodată uimirea, înduioşarea doamnei de Montbar când i-am povestit primul meu succes într-o astfel de acţiune. Cu câtă convingere plină de căldură m-a lăudat:

— E foarte bine şi foarte frumos, Georges, mi-a spus. Iată-te demn de numele şi de rangul dumitale!

Ochii Réginei străluceau; chipul, atât de palid de mai bine de o lună de zile, i se făcuse trandafiriu. Mi s-a părut că, stăruind asupra mea, privirea ei îşi mai pierduse ceva din acea rece placiditate cu care mă obişnuisem. Atunci i-am spus cu un glas aproape timid:

— Eşti mulţumită, Régine?

— Oh, da: mulţumită şi fericită pentru dumneata.

— Atunci, am adăugat, temându-mă să nu merg prea departe, dă-mi mâna.

— Oh, din toată inima, mi-a răspuns, întinzându-mi-o cu multă căldură.

Am apucat tremurând acea mână, pe care odinioară o

acoperisem cu sărutări înflăcărate, şi am cutezat s-o strâng uşor... Régine a răspuns cu francheţe la acea strângere de mână. Dar de îndată ce-am vrut să-i păstrez mai mult mâna, am simţit-o cum se strânge în ea, cum devine rece şi indiferentă, ca de gheaţă. Mi-am privit soţia: îşi plecase ochii în jos; chipul, luminos o clipă, îi redevenise trist. Atunci am înţeles... Prin gestul ei, nu-mi arătase decât stimă şi simpatie, atât, şi nimic mai mult. I-am spus cu o resemnare de care ea a părut mişcată:

— Încă nu simţi nimic, Régine, nu-i aşa?

— Nimic, mi-a răspuns ea.

Şi două lacrimi i-au alunecat pe obraji.

Această lovitură a fost cumplită pentru mine. Mă grăbisem; îi redeşteptasem neîncrederea care poate că începuse a i se mai risipi. Munca mea de o lună întreagă se irosise, muncă plină de răbdare, de resemnare, de abţinere atât de dificilă şi de neplăcută... Ar fi trebuit să renunţ la acea încercare, ale cărei dificultăţi şi piedici de netrecut abia atunci le-am întrezărit... Din fericire, mi-ai venit în ajutor, iar eu ţi-am urmat întocmai sfaturile.

— Curaj şi perseverenţă, mi-ai spus în scrisoarea pe care mi-ai trimis-o. Nu, timpul nu-i pierdut; dimpotrivă, l-ai folosit cum nici nu se putea mai bine. Ai făcut un pas foarte mare în ochii doamnei de Montbar. Nu, nu e totul pierdut! Chiar dacă această primă încercare te-a decepţionat, curaj! Perseverează şi nu te da bătut!

Am făcut cum m-ai sfătuit, am perseverat, pentru că am o încredere oarbă în dumneata. Şi ştii de ce? Am să-ţi mărturisesc. Pentru că am impresia că şi dumneata te afli într-o situaţie asemănătoare. Nu mă refer la situaţia socială, ci la cea sentimentală. Da, în tot ceea ce mi-ai scris se întrevede un sentiment atât de nobil şi atât de trist, atât de delicat şi atât de resemnat, încât sunt sigur că şi dumneata ai iubit mult pe cineva şi ai suferit cumplit. De aici – ţi-o repet – încrederea mea oarbă în sfaturile dumitale. Şi această încredere e întru totul îndreptăţită, pentru că, iată, am început să nădăjduiesc din nou. Nu ştiu cum, dar puţinul bine pe care am început să-l fac s-a răspândit... Apoi a urmat incidentul cu acel articol scris de mine într-un moment de sinceră indignare împotriva inculpării nedrepte a unei sărmane familii din Vendéea, al cărei părinte fusese odinioară foarte devotat tatălui meu. Nu cunosc părerile dumitale politice;

dar ai fi aprobat, ba chiar ai fi lăudat felul în care am scris acel articol. Sărmana familie vendéeană a fost salvată datorită mie. Sigur că acest lucru a avut în lumea noastră un succes răsunător. Atunci, făcând un lucru util, sigur că m-am ridicat cu o treaptă deasupra bogaţilor trântori şi inutili, care au început să mă privească cu alţi ochi decât până atunci. O mulţime de oameni de nădejde m-au lăudat în mod deschis, jurnalele au scris despre mine că sunt un om de viitor.

Acele laude, atât de puţin meritate, nu m-au orbit; dar m-au obligat să perseverez pe această linie şi mi-au dovedit, cel puţin, că eforturile îmi erau răsplătite cu generozitate. Doamna de Montbar m-a lăudat şi ea pentru felul cum mă schimbasem. Oamenii socotiţi a fi cei mai nepărtinitori au felicitat-o pentru drumul pe care pornisem. Tatăl ei, care se opusese la căsătoria noastră şi care mi-a fost multă vreme ostil, m-a copleşit cu dovezile lui de afecţiune. Totuşi, încă nu aveam curajul să mă întreb dacă făcusem vreun progres în inima soţiei mele. Trecuseră mai bine de două luni după acea încercare pripită pe care mi-o reproşam adesea. Doamna de Montbar se arăta faţă de mine destul de prietenoasă, dar atât. Se interesa de lucrările mele, mă sfătuia cu înţelepciune şi discernământ când mă mai împotmoleam la unele dintre ele, tempera adesea opiniile mele prea înflăcărate. Îmi vorbea cu interes de viitorul care mă aştepta, despre speranţele pe care mi le puteam face în legătură cu acest viitor.

Dar, în ciuda calmului şi a liniştii de care dădea dovadă Régine, o surprindeam adesea tristă şi visătoare. Sănătatea i se şubrezea văzând cu ochii şi surâsul cu care primea tot ce încercasem să fac ca să-i fiu pe plac era un surâs blând, resemnat, care, pur şi simplu, îmi rupea inima…

Tatăl ei îmi spunea adesea:

— Eşti un soţ minunat pentru fata mea; e plină de afecţiune pentru dumneata; situaţia dumitale devine din zi în zi mai sigură, eşti din ce în ce mai cunoscut şi, totuşi, cum părinţii nu se înşală aproape niciodată, am presimţirea că există ceva între voi… ceva care nu e în regulă…

A trebuit să-l liniştesc pe domnul de Noirlieu şi cred că în parte am reuşit.

Asta era situaţia, prietene, în ultima mea scrisoare.

Am perseverat, deci, în nădejdea mea că o voi determina pe

Régine să mă iubească. Totul a fost în zadar. Am observat că felul ei de a se purta cu mine era prietenos, dar în acelaşi timp foarte rezervat; am remarcat prudenţa, discreţia cu care-şi alegea cuvintele când îmi vorbea despre stima, despre prietenia şi despre recunoştinţa ei; toate acestea – după mine – nu erau din partea ei decât ceva de suprafaţă, care, la prima împrejurare favorabilă ei, urmau să-mi apară în adevărata lor lumină. După lungi şovăieli, m-am hotărât să discut deschis cu ea, indiferent ce s-ar fi întâmplat, căci îţi mărturisesc că nu mai puteam să suport incertitudinea în care mă aflam. De la o vreme, soţia mea mi se părea tot mai agitată, mai abătută ca de obicei, fapt pe care l-am atribuit zilelor furtunoase – căci începuse o perioadă de ploi şi de furtuni dese – făcând-o pe Régine să devină foarte susceptibilă şi nervoasă. Ieri am intrat în salonaşul ei fără să fiu anunţat; nici nu m-a observat; m-am apropiat încet de ea şi am văzut că avea chipul scăldat în lacrimi. Am întrebat-o ce avea, dar nu mi-a răspuns. Am strigat-o pe nume, aceeaşi tăcere; atunci am apucat-o de mână; după o secundă, şi-a retras brusc mâna, m-a privit cu mirare, ca şi cum s-ar fi trezit dintr-un vis, şi m-a întrebat de câtă vreme mă aflam acolo. Asemenea momente de totală uitare de sine în care acum se cufundă tot mai des mi le explic foarte uşor. Régine luptă în zadar împotriva unui sentiment mult mai puternic decât ea şi pe care se teme să şi-l mărturisească până şi ei. Seara – era o seară minunată, deşi ziua fusese furtunoasă şi înăbuşitoare – am coborât în gradină. Am poruncit să ne fie servită cafeaua într-un mic pavilion rustic, aflat într-un tufiş des de flori. În zilele fericite ale căsătoriei noastre, Régine şi eu simţeam o plăcere cu totul deosebită să ne retragem în acel pavilion ascuns privirii, în care petreceam ceasuri întregi împreună. Am intrat deci amândoi în pavilion… Régine s-a aşezat pe un divan… Era îmbrăcată în alb, dar nu mai era decât umbra a ceea ce fusese odinioară, atât de tare slăbise. Şi era atât de palidă, atât de palidă, încât, în semiîntunericul ce începuse a învălui pavilionul, chipul ei dulce şi frumos nu se deosebea de albeaţa rochiei. Cum discuţia noastră lâncezea, am căzut amândoi, aproape fără să băgăm de seamă, într-un fel de reverie care a ţinut aproape un sfert de ceas. Régine părea să nu-şi mai dea seama de prezenţa mea; privirea ei rămăsese agăţată de vârfurile copacilor, deasupra cărora începuseră a străluci primele stele, surâsul ei era de o tristeţe şi de o

amărăciune de nespus. Stătea deoparte, nemişcată, cu mâinile în poală, mâinile ei minunate, care slăbiseră îngrozitor…

Acum, prietene, când spiritul nu-mi mai este tulburat de închipuiri, când îmi aduc aminte de chipul şi de atitudinea doamnei de Montbar, nu-mi pot explica în niciun fel cum de m-am putut înşela până într-atât încât să-mi spun: «Biata femeie! Am făcut atâtea de dragul ei, încât mai mult ca sigur că acum mă iubeşte… Probabil că nu aşteaptă decât un cuvânt din partea mea, ca să-mi mărturisească tot ceea ce o încântă şi o tulbură, fiindcă această paloare se datorează, desigur, emoţiilor pe care le simte. Îşi întoarce privirea de la mine de teamă, probabil, să nu cedeze atracţiei privirii mele, tulburarea ei vorbeşte de la sine… Régine luptă zadarnic împotriva iubirii care o asediază din toate părţile… Dar, iată s-a înnoptat şi linişte e profundă; suntem singuri, singuri, într-un loc plin de atâtea. Aduceri-aminte… Niciodată nu voi avea o ocazie mai prielnică de a-i aduce pe buze mărturisirea pe care încă se sfieşte s-o facă…»

Am îngenuncheat deci la picioarele soţiei mele, i-am luat una din mâini, pe care ea mi-a întins-o fără niciun fel de rezistenţă; apoi am acoperit cu sărutări pătimaşe acea mână fierbinte şi slăbită. Iar ea, ea mi-a răspuns printr-o puternică strângere de mână.

— Régine! am strigat, năuc de fericire. În sfârşit… te-ai reîntors la mine… eşti a mea, la fel ca şi odinioară… Spune-mi, mă iubeşti?

— Oh, da! Orice aş face, te voi iubi întotdeauna… iar acum te iubesc mai mult ca niciodată! Sunt gata să mor pentru această dragoste, dar lui nu-i pot spune nimic, fiindcă îi datorez atâta… Prefer să mor… Ce poate fi mai plăcut decât să mori din dragoste, iubitul meu Just? Am să mor cu gândul la tine…

Strigătul sfâşietor care mi-a ţâşnit fără voia mea din piept a smuls-o pe doamna de Montbar din delirul ei. A tresărit, ca şi cum s-ar fi deşteptat dintr-un vis, s-a îndreptat brusc şi mi-a spus, privindu-mă cu un aer rătăcit, trecându-şi mâna peste frunte:

— Suntem de mult aici, Georges?

Lacrimile mă sufocau. Noroc că se întunecase. Soţia mea n-a observat că plângeam; i-am răspuns:

— Da… Cam de mult… S-a făcut târziu… Nu vrei să intrăm în casă?

— Cum vrei tu, dragă, mi-a răspuns ea cu glas blând, fără să observe tonul meu schimbat.

Întrerup aici scrisoarea, prietene. Sufăr prea mult ca să mai pot continua. Acum ştii totul… Nu-mi rămâne de luat decât o singură hotărâre: să plec mâine. Să plec şi să-i redau doamnei de Montbar libertatea. Altfel, biata femeie se va prăpădi. Deci voi pleca. Dar pentru ca şocul să nu fie prea violent şi să-i facă rău, îi voi scrie că e vorba, deocamdată, de o călătorie de câteva zile. Apoi, îi voi trimite de departe, peste o vreme, vestea cea bună. Sunt bucuros că Régine va fi fericită. În ciuda sentimentelor, greu de învins, am deplină încredere în calităţile deosebite ale acestui om. Sunt ferm convins că el este pentru ea bărbatul de care are nevoie.

Deci, prietene, pentru ultima oară, adio şi mulţumesc.

Da, îţi mulţumesc pentru că sfaturile dumitale au dat roade: în viaţa singuratică pe care o voi duce de acum încolo, voi face numai bine, voi încerca să fiu de folos semenilor mei şi să rămân omul care am devenit în decursul acestor patru luni, în care am încercat să recâştig zadarnic inima generoasă a soţiei mele, pe care am pierdut-o pentru totdeauna şi numai din vina mea, da, numai din vina mea… Lecţia a fost cumplită, dar măcar am învăţat ceva din ea! Dacă aş fi început aşa cum am terminat, dacă, în loc să-mi neglijez şi mai apoi să-mi părăsesc soţia, pentru a mă desfăta în cele mai degradante locuri, aş fi fost un om la locul meu, aşa cum sunt acum, Régine ar fi fost a mea, la această oră, fericită şi mândră de bărbatul ei.

Adio, prietene! Sunt ferm convins că nici dumneata nu mi-ai fi dat alt sfat.

G. de M.”

Citind scrisoarea domnului de Montbar, am simţit o milă imensă pentru el. Dar în acelaşi timp, mi-am spus că hotărârea pe care o luase venise la vreme. Slavă Domnului că nu mai trebuia să intervin. Régine, Just şi domnul de Montbar se arătaseră demni unii de alţii.

Iată biletul pe care l-am primit azi-dimineaţă de la prinţ, ca răspuns la scrisoarea în care îl sfătuiam şi eu să plece cât mai repede:

„Dragă prietene, n-am aşteptat decât aprobarea dumitale ca

să plec. Fără să te mai consult, m-am hotărât să fac totuşi o mărturisire pe care poate că mi-ai fi interzis s-o fac. N-am vrut, plecând, să-i las nici cel mai mic regret doamnei de Montbar în legătură cu recunoştinţa pe care crede că mi-o datorează. În scrisoarea de rămas bun, i-am spus că nu mie, ci unui prieten necunoscut îi datorează recunoştinţa pentru reabilitarea mamei sale.

— Ultima favoare care mi-a mai rămas să ţi-o cer, i-am scris, este să te rog să mă ierţi că am abuzat de un sentiment de gratitudine la care nu aveam dreptul.

Orice-ai zice, socot că am procedat corect. Rămâi cu bine, prietene! Nu ştiu ce-mi rezervă viitorul. Dar în clipa în care-ţi scriu, nu cred să existe pe lume un om mai nefericit ca mine! Singurul gând care-mi mai încălzeşte inima e că Régine a fost admirabilă, sublimă, până la sfârşit. Crede-mă, prietene, că dacă sunt necruţător faţă de cineva, apoi nu sunt nici faţă de Régine, nici faţă de Just, care e la fel de demn şi de generos ca şi ea. Sunt necruţător faţă de mine, numai faţă de mine, singurul vinovat pentru toate necazurile din trecut, pentru toate necazurile pe care le voi îndura în viitor. Rămâi cu bine şi-ţi mulţumesc, prietene, căci fără sfaturile dumitale, poate că soarta mea ar fi fost şi mai nefericită; aş fi urât, aş fi dispreţuit şi poate aş fi împins la disperare două fiinţe demne de toată stima. Doamne, dacă ai şti cât sufăr! Rămâi cu bine şi plânge-mă! Oh! Dacă în această clipă grea ai fi putut pleca împreună cu mine, cum te-aş mai fi binecuvântat! Oricum, prietenia dumitale îmi va fi de mare ajutor. Adio pentru ultima oară

G. De M.”

3 iulie 18…

Totul s-a terminat. La începutul săptămânii trecute domnul de Montbar a plecat. Astăzi, Just şi Régine s-au revăzut pentru prima oară după aproape cinci luni. Stăpâna mea era încă foarte palidă şi foarte slabă; dar cât era de frumoasă, Dumnezeule! Strălucea de fericire şi de dragoste… Sarcina mea s-a terminat. Acum ce voi face? La ce-i voi mai fi bun prinţesei? Dar eu? Cu mine ce va fi? Voi avea curajul s-o părăsesc pe Régine? Nu! Îmi datorează răsplata de a o vedea fericită… fericire la care am contribuit cu toată puterea devotamentului meu neştiut de nimeni. Nu, dacă e de acord să rămân, rămân… Şi totuşi… Să

duc la nesfârşit o viaţă inutilă, egoistă, fără niciun ţel? Când aş putea face atâtea pentru semenii mei… Nu, fără slăbiciuni de prisos! Va trebui să stau de vorbă cu Claude Gérard. Sfatul lui bărbătesc, sincer şi plin de prietenie îmi va călăuzi paşii încă o dată…

Capitolul XXIII

Nehotărârea lui Duriveau. Întrevederea dintre conte şi Claude Gérard. Proorocirea.

Aici întrerupem *Memoriile* lui Martin pentru a aminti cititorului acestei cărţi faptele care s-au petrecut după arestarea lui Bête-Puante (sau mai curând a lui Claude Gérard, căruia de acum încolo îi vom spune pe numele său adevărat).

Surprinşi pe malul bălţii de la ferma „La marele ienupăr” de către brigadierul Beaucadet, luaţi pe sus de către oamenii săi aflaţi aproape de ruinele vechiului cuptor, Claude Gérard şi Martin tocmai fuseseră arestaţi, când contele Duriveau şi fiul său, anunţaţi de Beaucadet, sosiră la faţa locului, ca să se asigure că unul dintre servitorii lor se întâlnise în taină cu Claude Gérard, acuzat de a fi tras un glonte în contele Duriveau. Reamintim de asemenea cititorului că, recunoscând în braconierul arestat pe învăţătorul Claude Gérard, pe care contele îl jignise de moarte de două ori, tatăl lui Scipion, vrând să-şi arate atotputernicia, dăduse ordin jandarmilor să-i alunge pe jupânul Chervin şi pe soţia lui de la ferma „La marele ienupăr”. Această faptă urâtă, odată îndeplinită, Scipion şi tatăl său, urcându-se în trăsură, se întorseseră la castelul Tremblay, în vreme ce jandarmii îi duceau pe Claude Gérard şi pe Martin la puşcărie. Reîntors acasă, contele, urmând sfatul lui Beaucadet, socoti prudent să cerceteze cămăruţa lui Martin, valetul său, asupra căruia pluteau bănuieli grave. La început, căutările fuseseră zadarnice. Dar domnul Duriveau, găsind un cufăr încuiat, îl deschisese cu forţa şi pusese mâna pe *Memoriile* lui Martin, scrise de mâna acestuia şi însoţite de o scrisoare trimisă unui rege.

Această corespondentă a valetului său de cameră cu un rege îi aţâţase curiozitatea, aşa că domnul Duriveau luase manuscrisul cu el în cameră şi începuse să-l citească, până ce

orologiul castelului Tremblay sună ora unu noaptea. Chiar dacă interesul şi curiozitatea domnului Duriveau n-ar fi fost aţâţate decât de primele rânduri ale acelor *Memorii*, şi tot ar fi fost suficient să le citească până la capăt.

Fata pe care el o sedusese odinioară fusese o tânără dantelăreasă întocmai ca şi femeia despre care Martin credea că era mama sa… Se numea Perrine Martin, iar valetul de cameră ale cărui *Memorii* le citea se numea şi el tot Martin… În sfârşit, vârsta pe care o avea tânărul, anumite asemănări fizice, la început abia remarcate de conte, dar pe care unele bănuieli i le aduseră acum în minte, fără să-l convingă pe Duriveau că Martin era fiul său, îi înfăţişară totuşi această ipoteză ca posibilă.

Apoi, după câteva pagini, domnul Duriveau întâlni numele Paiaţei şi al lui Basquine, cei doi prieteni din copilărie ai lui Martin. Paiaţa devenise un ucigaş de temut, pe care-l hăituiseră în ajun, în pădurile contelui. Basquine devenise una dintre cele mai celebre artiste ale epocii, femeie infernală după unii, făptură angelică după alţii; dar, după conte, de două ori infernală, căci nu trecuse mult de când Scipion îl anunţase că vedea în Basquine pe supremul arbitru al căsătoriei lui Duriveau cu doamna Wilson. Insolenta pretenţie care prilejuise o scenă deplorabilă între tată şi fiu fu urmată şi dintr-o parte şi dintr-alta de suspendarea ostilităţilor, contele spunându-i a doua zi fiului său că, oricât de bizare i se păreau pretenţiile lui Basquine de a pune condiţii în privinţa căsătoriei sale şi a fiului său, se va mai gândi asupra acestui lucru.

Apoi urma, în *Memorii*, întâlnirea lui Martin cu Régine, cu Robert de Mareuil şi cu vicontele Scipion în pădurea din Chantilly. Ce amintiri au trezit aceste nume în memoria lui Duriveau! Scipion, fiul său… Robert de Mareuil, care-i fusese rival la mâna Réginei, pe care el, contele, avea s-o atragă într-o zi într-o capcană josnică pentru a se răzbuna că nu voise să se mărite cu el!

Venea apoi copilăria şi prima tinereţe a lui Martin la Claude Gérard… Claude Gérard… încă un nume scris cu litere de foc în viaţa contelui Duriveau…

Apoi din nou reapărea Régine; Régine copilă, apoi adolescentă, apoi fată tânără, crescând sub ochii lui Martin de la o comemorare la alta a morţii mamei sale, fosta baroană de Noirlieu…

Apoi urma acea sărmană nebună de care Claude Gérard avea o grijă atât de mişcătoare… O presimţire îi spunea contelui că nebuna nu era alta decât Perrine Martin, pe care i-o furase lui Claude Gérard ca să-şi bată joc de ea şi căreia, mai târziu, îi furase copilul, ca să scape de orice fel de reclamaţii ale acelei mame pe care o părăsise în mod laş, deşi ştia că nu trăia decât din munca ei grea de dantelăreasă.

Apoi Martin ajungea la Paris… Iarăşi nume care-i răscoleau amintirile: Régine, Robert de Mareuil, prinţul de Montbar… Mai târziu, acea scenă de la teatrul „Funambules”, unde contele se dusese cu fiul său, cu un prieten al acestuia şi cu preceptorul său, scenă de când data, de fapt, acea ură crâncenă a lui Basquine împotriva lui Scipion şi a celor ce făceau parte din acea „nobilime leneşă şi rea”, după cum spusese fata.

Mai târziu, urma şederea lui Martin la doctorul Clément, apoi recomandările doctorului, care, aflat pe moarta, îl rugase pe Martin să vegheze asupra Réginei, pe care o ştia ameninţată de implacabila răzbunare a lui Duriveau.

Doctorul nu se înşelase; Martin se achitase cum nu se poate mai bine de sarcina pe care i-o încredinţase doctorul Clément. Îi trimisese Réginei un salvator ca s-o scoată din capcana pe care i-o întinsese el, iar salvatorul fusese Just Clément, cel care-l pedepsise atât de crâncen pe conte…

În sfârşit, urma doamna Wilson, pe care contele o iubea cu atâta înflăcărare. Pe urmă se gândi la Martin, cel ce scrisese toate acele lucruri care-l vizau direct, la Martin care, mai mult ca sigur, era fiul său, pe care-l lăsase pradă mizeriei şi necazurilor, dar care, luptând cu toate vicisitudinile vieţii, izbutise să rămână curat sufleteşte; când îşi dădu seama că Martin s-ar putea să fie fiul său, se simţi cuprins de o spaimă amestecată cu o ruşine greu de îndurat numai la ideea de a se afla faţă în faţă cu acel tânăr nefericit, cu o minte atât de ageră, cu o inimă atât de pură, cu un caracter atât de frumos.

Această ruşine contele n-ar fi suportat-o nici chiar dacă Martin n-ar fi cunoscut taina naşterii sale. Dar amintindu-şi unele amănunte ale primei sale întrevederi cu el, gândindu-se la prietenia care-l lega de Claude Gérard, spunându-şi că era prea puţin probabil ca numai hazardul să-l fi călăuzit pe Martin către palatul lui, unde se angajase ca valet, contele simţi o spaimă cumplită. Mai ales că acum Martin ştia că e fiul lui. Aşa că acel

om imens de bogat, cu o fire neiertătoare, cu o voinţă de fier, de o asprime şi de o îndrăzneală fără pereche, acel om care nutrea faţă de orice sentiment nobil un dispreţ şi un cinism revoltător, roşi şi începu să tremure doar la gândul că va trebui să înfrunte privirea unui biet servitor, a unui nefericit copil abandonat. Da, dar acel servitor, care cunoştea o mulţime de secrete dezonorante, acel servitor avea un suflet frumos şi… era fiul său!

Oricât de insignifiantă ar părea la prima vedere acea profundă tulburare a domnului Duriveau, ea dovedea că citirea *Memoriilor* lui Martin avusese o puternică influenţă asupra sa, poate chiar fără să-şi dea seama. Şi cu toate că acel om era stăpânit de un imens orgoliu, sfârşi totuşi prin a-şi spune: „Acest nefericit copil găsit, al cărui suflet s-a dovedit atât de mare în atâtea împrejurări deosebit de grele, acest valet care poartă corespondenţă cu un rege este totuşi fiul meu!” Apoi îi veni brusc în minte, fără voia lui, o comparaţie între Martin şi Scipion, care se revoltase împotriva tatălui său în asemenea măsură, încât aproape că-l speriase. Domnul Duriveau nu se putu abţine să nu facă acea comparaţie între Scipion şi Martin. Sigur că astfel de gânduri nu puteau acţiona imediat asupra contelui; un om de vârsta şi cu firea lui Duriveau nu se schimbă într-o zi.

Citirea *Memoriilor* lui Martin aruncând în acel suflet împietrit câteva seminţe menite să rodească, numai evenimentele ce urmau să aibă loc mai târziu le puteau face să se dezvolte sau, dimpotrivă, să se usuce… Astfel, după ce s-a gândit, plin de orgoliu, că Martin era fiul său, contele a fost cuprins destul de repede de nişte resentimente detestabile. Mai întâi, s-a revoltat împotriva valorii morale a acestui fiu cu care mai înainte se mândrise; inima i s-a umplut rând pe rând de ură, de invidie, de mânie, de ruşine… în egoismul şi mai ales în cruzimea lui, se bucura, că Martin se afla la închisoare, că va rămâne vreme îndelungată acolo, fiindcă el, Duriveau, avea să uzeze de toată influenţa – şi această influenţă era destul de mare – pentru a cere să fie condamnat cât mai sever, scăpând astfel de prezenţa unui amărât care-i inspira nu atât aversiune, cât teamă.

Dar chiar şi omul cel mai fără suflet (mai ales dacă atunci când a fost tânăr a fost animat de sentimente generoase, şi Duriveau fusese), deci chiar şi omul cel mai fără suflet, pervertit până-n măduva oaselor, nu poate, orice-ar face, să închidă ochii, prefăcându-se că nu vede frumuseţea unor mari virtuţi. Astfel,

contele, după ce-şi ascultă conştiinţa, inima paternă îl sfătui să-l stimeze şi să-l iubească pe acel demn şi valoros băiat. Odată prima furtună a acelor patimi detestabile potolită de puterea Binelui şi a Dreptăţii, întocmai ca norii de ploaie izgoniţi de razele binefăcătoare ale soarelui, contele se simţi din nou dominat de plăcuta, de îmbucurătoarea influenţă a calităţilor lui Martin. Îi admiră resemnarea, adesea dureroasă, dar niciodată mânjită de noroiul revoltei sau al urii împotriva sorţii sale urgisite, împotriva tatălui fără inimă care-i pregătise cu mâna lui acea soartă! Niciodată, în acele întristătoare mărturisiri, contele nu întâlnise un cuvânt hain, un blestem împotriva societăţii, care-l abandonase, plină de nepăsare, încă de mic, lăsându-l să crească la voia întâmplării, în ignoranţă, în mizerie, în preajma viciului... Viaţa acelui nefericit tânăr se putea rezuma în trei cuvinte: resemnare- sacrificiu-datorie... A existat mai ales un moment când domnul Duriveau şi-a dat frâu liber emoţiei pe care a tot încercat s-o stăpânească: momentul când a citit cuvintele ce păreau să rezume purtarea lui Martin faţă de Régine, faţă de Just şi de prinţul de Montbar: „Nu există slujbă, oricât de neînsemnată ar fi ea, în care un om inimos să nu poată da dovadă de demnitate...” Maximă emoţionantă, pe care Claude Gérard i-o dăduse lui Martin drept îndemn şi sfat...

În momentul în care contele Duriveau isprăvise de recitit *Memoriile* lui Martin, în turnul castelului Tremblay suna ora trei dimineaţa. Noaptea care începuse calm şi liniştit devenise furtunoasă. Vijelia se dezlănţuise. Copacii bătrâni din parc, scuturaţi cu violenţă de vânt, trosneau din toate încheieturile, vântul mugea întocmai ca marea dezlănţuită. Contele, cu coatele pe birou, cu capul sprijinit în mâini, continua să răsfoiască *Memoriile* şi mai ales să reflecteze. Atât era de absorbit de ceea ce făcea, încât nu auzi zgomotul uşor pricinuit de cheia ce se răsucea în broasca unei uşi ce dădea în cabinetul său de toaletă, de unde pornea scara ce ducea în odăiţa lui Martin. În momentul în care o nouă şi puternică rafală de vânt zguduia obloanele de afară, uşa se deschise încet... Dar rămase întredeschisă. Domnul Duriveau nu dădu atenţie acelei uşi despre care presupusese că fusese deschisă de vânt, căci, după ce întorsese capul o secundă spre ea, contele recăzu în meditaţiile sale. Chipul energic îi trăda lupta diverselor sentimente care-i frământau sufletul; în acel moment, expresia trăsăturilor sale părea să vestească

predominarea sentimentelor generoase. Clătină de două ori cu tristeţe din cap, în vreme ce un surâs plin de îngăduinţă înflori pe buzele sale, de obicei trufaşe şi dispreţuitoare. Atunci uşa se deschise larg, dar foarte încet, şi, în odaia înecată în umbră, se ivi făptura lui Claude Gérard. Capul gol al braconierului şiroia de apă, ca şi cazaca de piele de capră sălbatică; după noroiul negru de pe pantaloni se vedea că trecuse prin mlaştină şi prin turbărie.

Văzându-l pe conte ocupat cu răsfoitul *Memoriilor* lui Martin, Claude Gérard păru a zice în sinea lui: „Mă aşteptam la aşa ceva… Bine că am ajuns la timp…”

Apropiindu-se de domnul Duriveau, fără ca acesta să-l audă, datorită covorului gros de pe jos, îi puse mâna lui mare pe umăr. Contele sări ca ars de pe scaun, dar când îl văzu pe braconier, rămase mut şi împietrit. Înainte de a face vreo mişcare, Claude Gérard şi înşfăcase *Memoriile* lui Martin, vârând totul într-unul din vastele buzunare ale cazacei sale, apoi, adresându-se contelui, îi spuse cu glas aspru:

— Martin se temuse de acest abuz de încredere, domnule… Dar noroc că am sosit la timp…

— Dumneata, aici! strigă contele, venindu-şi în sfârşit în fire.

Apoi alergă spre şemineu şi trase cu putere de cordonul soneriei.

— Această sonerie nu dă decât în odaia lui Martin. Şi el nu-i acolo… Ştii foarte bine lucrul ăsta! zise Claude cu răceală. Suntem singuri aici, cu uşile şi obloanele închise.

— Vrei să mă omori, netrebnicule? strigă contele, căutând cu privirea ceva cu care să se poată apăra. De ce-ai venit aici?

— Am venit să-ţi spun, domnule, zise Claude cu un glas trist şi solemn, că Perrine Martin, mama fiului dumitale, a murit în noaptea asta…

— A murit? Mama lui Martin? strigă contele.

— Da. A murit acum trei ceasuri, zise Claude Gérard. Aici, într-una din fermele dumitale, unde o ascunsesem…

— Cum, era aici? şopti contele îngrozit. Deci a murit! Va să zică Martin e fiul meu… Deci e adevărat…

— Da. Martin e fiul dumitale şi al ei, al ei, care a murit… repetă rar Claude Gérard aceste cuvinte, ca şi cum ar fi vrut ca ele să se întipărească în inima contelui Duriveau.

— Nu, nu se poate! strigă Duriveau cu un aer rătăcit. Totul nu

e decât un vis urât!

— Dacă e vis, domnule, răspunse Claude, clopotul care va suna în zori, pentru moartă, te va trezi din el…

— Oh, moartă tocmai acum, murmură contele năucit, când tot trecutul îmi apare atât de clar în faţa ochilor…

În tonul şi pe chipul domnului Duriveau se puteau citi, în acel moment, nişte remuşcări atât de sincere, încât lui Claude Gérard îi fu milă de el şi-i spuse pe un ton mai puţin ameninţător:

— În numele acestui trecut, în numele a ceea ce a suferit fiul dumitale, în numele curajului şi al resemnării de care a dat dovadă, căieşte-te, domnule! E timpul, crede-mă!

Ruşinat şi iritat că se arătase emoţionat în faţa lui Claude Gérard, contele puse stavilă sentimentelor generoase care-l năpădiseră până atunci, strigând:

— Ieşi imediat afară! Şi să nu mai aud niciun cuvânt!

— Până la urmă şi Cerul se satură de atâta răutate, replică fostul învăţător, ridicând tonul. Bagă de seamă!

— Cară-te! strigă contele, scos din sărite.

— Ascultă-mă, spuse Claude Gérard cu voce schimbată, îţi vorbesc fără ură, fără mânie. În noaptea asta, în clipa în care îşi dădea duhul victima dumitale, mama lui Martin, dumneata citeai viaţa acestui copil nefericit… Ei bine, cunoscându-l, nu se poate să nu-l fi compătimit amarnic şi să nu fi simţit că-l iubeşti… Sunt un om călit, ştiu multe şi am văzut multe… În toate astea e mai mult decât o simplă întâmplare, spuse Claude Gérard cu glas din ce în ce mai puternic. Şi dacă eşti chiar atât de orbit, atât de orgolios şi de înfumurat încât nu eşti în stare să vezi adevărul, bagă de seamă, am o presimţire care-mi spune că vei primi în curând o lovitură îngrozitoare…

În ciuda orgoliului şi a încrâncenării sale, contele tresări auzind aceste cuvinte, căci tonul era foarte solemn şi din el nu răzbătea nici ură, nici ameninţare, ci mai curând un fel de milă pentru conte, până într-atât părea de convins braconierul de profeţia sa.

— O lovitură groaznică? Eu, să primesc o lovitură? spuse foarte încet Duriveau, aruncându-i braconierului o privire întunecată şi neîncrezătoare. Ce lovitură? Poate vrei să mă loveşti tu, cu ura ta…

— De ce spui asta, când în clipa de faţă vezi bine că eşti în puterea mea şi complet lipsit de apărare? zise Claude Gérard.

Nu, continuă el trist, nu e vorba de răzbunarea mea… Chiar dacă te-ai căi, acum ar fi de prisos… E vorba de o mână mult mai puternică decât a mea şi care te va pedepsi îngrozitor…

Auzind aceste cuvinte, prin mintea contelui trecu într-o străfulgerare de secundă numele lui Basquine.

Dar venindu-şi imediat în fire, adăugă:

— Haida-de, crezi c-o să mă las intimidat de gogoşile tale, pungaş bătrân ce eşti?! Crezi că ai de-a face cu un nătărău pe care-l poţi duce de nas cum vrei? Vii şi-mi vorbeşti despre o moartă, despre un copil abandonat, despre dreptatea Celui-de-Sus… Ei drăcie! Ţi-ai şi găsit omul! Ei bine, află de la mine, domnule profet, că justiţia e de partea mea, căci moarta e în sicriu, iar bastardul în puşcărie.

Auzind aceste vorbe câinoase, Claude Gérard nu mai zise nimic, îi aruncă domnului conte o privire plină de milă amestecată cu dispreţ şi dădu să iasă.

— Stai! strigă Duriveau, îndreptându-se repede către braconier. Dacă ai scăpat din mâna jandarmilor, mie n-ai să-mi mai scapi… Şi tu şi bastardul veţi fi prinşi şi duşi îndărăt, fiindcă voi oferi o mie de ludovici pe capul vostru.

Claude Gérard îi dădu contelui un asemenea brânci, încât acesta, pierzându-şi echilibrul, căzu grămadă în fotoliu, în vreme ce braconierul – care lăsase în urma sa o fereastră deschisă, asigurându-şi retragerea – dispăru într-o clipă printre copacii din parc, după ce-l încuie de două ori cu cheia, pe conte, în odaia sa.

Cât despre apariţia neaşteptată a lui Claude Gérard în camera lui Duriveau, ea se explică astfel:

Drumul de la ferma „La marele ienupăr" până în târgul cel mai apropiat era lung şi foarte primejdios. Trebuia să străbaţi cam două leghe de turbărie şi de teren mlăştinos, aproape impracticabile pentru cei care nu cunoşteau cele câteva porţiuni de pământ solid care brăzdau acel sol mlăştinos. Beaucadet şi jandarmii săi erau călare; odată luna intrată în nori, se treziră într-o beznă desăvârşită. Vântul sufla cu putere, furtuna se dezlănţuise, călăreţii înaintau foarte încet şi cu mare prudentă prin acele băltoace în care caii lor se înfundau uneori până la burtă. Cei doi prizonieri abia dacă mai erau supravegheaţi. Auzindu-l pe Beaucadet sfătuindu-l pe contele Duriveau să-i cotrobăiască prin cămăruţă, Martin îngheţă, căci *Memoriile* sale puteau să cadă în mâinile contelui; aşa că îi mărturisi în şoaptă

neliniştea sa lui Claude Gérard. Acesta avea mâinile legate; dar, profitând de încurcătura în care se aflau jandarmii şi de mersul lor anevoios, încurcătură inexistentă pentru braconierul obişnuit de multă vreme să rătăcească noaptea pe întuneric şi să vadă mai bine decât pisicile, Claude Gérard îi răspunse lui Martin:

— Ia cuţitul din buzunarul meu şi, la prima ocazie, taie-mi legăturile de la mâini. Pe urmă, de rest, răspund eu!

Ocazia nu se lăsă într-adevăr prea mult aşteptată; simţindu-şi calul cum se scufundă cu el cu tot într-o băltoacă mai adâncă, Beaucadet începu să strige după ajutor; profitând de acest incident, care le distrase jandarmilor atenţia, Martin tăie legăturile lui Claude, eliberându-i mâinile. Din două sărituri, acesta ajunse pe o potecă de teren solid pe care o cunoştea şi dispăru în întunericul din ce în ce mai profund înainte ca jandarmilor să le fi trecut măcar prin gând că ar putea fugi.

Fostul învăţător se îndreptă în grabă spre castelul Tremblay. Trebuia să treacă pe la o fermă izolată unde fusese dusă mama lui Martin. Sigur de discreţia fermierului, intră ca să vadă cum se mai simţea Perrine Martin. Fermierul şi soţia sa, izbucnind în plâns, nu vrură să-l lase pe Claude Gérard să intre în camera lui Perrine. Atunci el înţelese că femeia se prăpădise. O clipă se simţi năucit. Dar amintindu-şi de ceea ce avea de făcut la castel, îşi continuă drumul, pătrunse cu uşurinţă în parc şi ajunse în faţa clădirii. Uşa ce dădea pe coridorul de serviciu unde se isprăvea scăriţa ce ducea la camera lui Martin era rareori încuiată, căci servitorii care mai întârziau noaptea în sat foloseau adesea acea uşă pentru a intra fără zgomot, în toiul nopţii, în casă. Martin, precaut, îi dăduse amândouă cheile de la camera sa lui Claude Gérard; astfel ajunse fostul învăţător în odaia lui Martin. Aprinzând unul din sfeşnicele aflate pe şemineu, văzu cufărul deschis. Uşa care ducea în cabinetul domnului Duriveau rămăsese deschisă. Claude ghici imediat ce se întâmplase; privi prin gaura cheii în odaia contelui şi-l văzu frunzărind manuscrisul. După ce deschise încet fereastra cabinetului de toaletă ce dădea în grădină, ca să-şi asigure retragerea, Claude Gérard, profitând de zgomotul furtunii, deschise încetişor uşa de la camera contelui şi se apropie de el fără ca acesta să-l audă.

Ne grăbim să spunem că fermierii la care se oprise Claude în drum spre castelul Tremblay se speriaseră degeaba: starea letargică a sărmanei Perrine se datorase unui leşin profund în

care rămăsese cufundată vreme atât de îndelungată, încât bieţii fermieri crezuseră că murise, lucru pe care i-l împărtăşiseră şi lui Claude Gérard.

După opt zile de la discuţia lui Claude cu contele Duriveau, alte evenimente avură loc la Paris, de astă dată în palatul lui Basquine, unde-l vom conduce şi noi pe cititor.

Capitolul XXIV

Palatul lui Basquine. Leporello şi Astarté. „Coana Ridiche”. O sinucidere din dragoste. Un prieten din copilărie. Scipion la Basquine. Sosirea domnului Duriveau. Planuri şi ameninţări. Făgăduiala. Strada Marché-Vieux. Moartea lui Scipion. Arestarea Paiaţei. Cei trei prieteni din copilărie. Penultima lor întâlnire.

Scena următoare se petrece într-un palat mic şi încântător, situat între o curte mare şi o grădină, pe strada Saint-Lazare, palat locuit de Basquine. O parte din grădină dădea către un teren viran, plin cu materiale de construcţie.

Era ora zece dimineaţa. Două personaje, care au apărut în *Memoriile* lui Martin – domnişoara Astarté şi Leporello – erau ocupate să facă ordine în apartament după o recepţie prelungită până târziu, în noapte.

Deşi mai în vârstă cu câţiva ani decât atunci când era în slujba ministresei, Astarté îşi păstrase talia elegantă, minunatul păr negru şi aerul ironic şi batjocoritor.

Leporello, fostul valet de cameră al contelui de Saint-Maurice, câştigase în importanţă, dar pierduse din tinereţe. Se mai îngrăşase, chipul i se rotunjise şi i se îmbujorase; părea a fi în cele mai intime relaţii cu Astarté.

— Draga mea, zise Leporello întrerupându-se din treabă şi întinzându-se leneş într-un minunat fotoliu, continuând să ţină pămătuful de pene în mână, ia mai stai şi tu un pic, să ne mai tragem sufletul şi să mai bârfim puţin... Sosit alaltăieri din Normandia la chemarea ta, intrat aici ieri, la recomandarea ta, ocupat o parte din noapte să anunţ în salon o mulţime de duci, prinţi, ambasadori, marchizi şi alţi oameni din lumea mare, cum n-am anunţat nici în cele mai mari case în care am slujit, n-am avut încă vreme să discut cu tine.

— E adevărat, dragă Leporello, uite că n-am avut încă vreme să stau de vorbă cu tine, zise domnişoara Astarté, întinzându-se leneş pe o canapeluţă; ultimii musafiri au plecat la patru dimineaţa, doamna m-a ţinut pe lângă ea până pe la cinci, apoi m-am sculat.

— Sunt ferm convins că nu m-ai pus să părăsesc locuinţa marchizului de Mainval pentru un loc dezavantajos. Mai întâi că aici leafa mea e dublă, iar tu mi-ai prezentat-o pe burghezoaică drept o fiinţă foarte generoasă şi care nu se uită la bani. Deci, o actriţă generoasă, zise Leporello. Ceea ce nu e de mirare; cheltuieşte banii tot atât de uşor cum îi câştigă. Şi se pare că doamna câştigă din gros.

— Mai bine de o sută de mii de franci pe an.

— Frumos! Fără a mai pune la socoteală accesoriile…

— Cum adică?

— Ei, printre ducii, prinţii, ambasadorii ăia nu e niciunul care, mă rog, mă-nţelegi, nu? zise Leporello, privind-o semnificativ pe Astarté.

— Nu, zise camerista.

— Fleacuri! Şi după un moment de gândire, Leporello adăugă: Pricep… are un ibovnic din popor… Vreun mitocan care o suge de parale.

— Nu, zise din nou Astarté.

— Atunci vreun actor?

— Nu.

— Ei, nu, nu, nu! Ce dracu, faimoasa domnişoara Basquine n-are un amant?

— Ei bine, n-are…

— Atunci are doi, trei, unsprezece?

— N-are niciunul.

— Astarté, copila mea, văd c-ai început să cam baţi câmpii…

— Ştii foarte bine că între noi nu ne minţim niciodată. Ce interes aş avea să-ţi ascund dacă doamna ar avea un amant?

— Bine, zise Leporello oftând, să te cred.

— De altfel, am să te pun imediat la curent cu tot. Ştii că am părăsit-o pe ministreasă după povestea aia cu ridichile…

— Cu ridichile? Ce ridichi?

— Cum, nu ştii?

— Să nu mai pun niciodată ridiche în gură, cu toate că-mi plac la nebunie, dacă ştiu ceva!

— Ei bine, la doamna ministru eram foarte obosită; căci, pe lângă faptul că era proastă şi murdară, era rea ca un măgar roşcovan, nu cu mine, se înţelege, ci cu o biată nepoată pe care o avea, urâtă ca un monstru, e adevărat, sărmana creatură, încât îmi dădeau lacrimile văzând umilinţele pe care le îndura zilnic din partea mătuşii sale, rele şi proaste. Acest lucru m-a deranjat atât de tare, încât, la un moment dat, mi-am zis; „N-am de gând să mai rămân aici, dar înainte de a pleca, am s-o răzbun pe biată fata asta, făcând-o de râs pe stăpână-mea”. Într-o zi, am pieptănat-o pe ministreasă pentru un bal la Tuileries. Am luat din bucătărie vreo şapte, opt ridichi roşii şi frumoase, cu frunze cu tot, şi în timp ce-o pieptănam pe stăpână-mea, i le prindeam cu nişte ace mari, negre, la spate, în coada împletită din care-i făcusem cocul.

— Astarté, văd că ai curaj, nu glumă!

— Ministreasa avea deci în coc ridichi, iar în frunte, două smocuri de pene albe de marabu. „Ah, drăguţa mea, îmi spuse ea tot maimuţărindu-se în oglindă, sunt splendid pieptănată astă-seară; te-ai întrecut pe dumneata!” „Fapt e că doamna, cu această coafură, mi-o aminteşte pe doamna ducesă.” „Pe cuvânt de onoare, drăguţa mea?” „Pe cuvânt de onoare, doamnă, i-am răspuns. Dar abia la bal vă veţi da seama de coafura dumneavoastră...” După ce i-am spus aceste cuvinte, a plecat, şi unde mai pui că şi singură; ministrul era bolnav şi de fapt pe asta am contat şi eu. După un sfert de ceas, cucoana a ajuns la Tuileries. Lumea făcuse coadă ca să vină s-o vadă, iar ea era convinsă că înghesuiala din jurul ei se datora penelor de marabu. Şi, Doamne, ce se mai umfla în pene! Dar ce farsă! Am aflat totul de la una dintre prietenele mele căreia stăpână-sa i-a povestit întâmplarea. „Vai, doamnă, îi spunea câte unul ministresei, aveţi o pieptănătură primăvăratică, de sezon, cam... grădinărească... Aş zice chiar o adevărată cultură de legume...” „Vai, domnule...” „Doamnă, spunea un altul, coafura dumneavoastră e un adevărat aperitiv!” „Vai, domnule...” „Coafura dumneavoastră e bună de ronţăit”, zicea un al treilea. „Vai, domnule, vai, domnule...”, tot răspundea doamna ministru, gândindu-se la penele ei de marabu. După o jumătate de oră, prietena ei, după ce a lăsat-o să se umfle bine în pene, a avertizat-o că lumea începuse a-i spune „Coana Ridiche”, şi, pe legea mea, aflǎ că aşa i-a rămas numele.

— Astarté, zise Leporello încântat, te adoram, astăzi te venerez! Nefericita pe care ai părăsit-o cred că te-a bârfit în aşa hal, încât cu greu ţi-ai mai găsit un locşor.

— Dimpotrivă! Farsa asta m-a făcut să mă bucur de un asemenea renume în foburgul Saint-Germain, încât mi s-a reproşat că m-am aliat cu burghezia în loc să servesc aristocraţia; aşa că, slavă Domnului, am avut de unde alege. Am intrat imediat la contesa de Cerisy, de neam mare, dar din păcate contesa a murit… A trecut de atunci un an şi jumătate. Marchizul de Henneville cocheta pe atunci cu domnişoara Basquine şi era foarte mândru de a face pe intendentul ei. Aflând de la una din prietenele mele care era camerista soţiei sale că nu aveam serviciu, m-a prezentat actualei mele stăpâne, care m-a angajat mediat.

— Văzând că a izbutit, probabil că marchizul şi-o fi zis: „Acum sigur că Astarté mă va sluji, şi ştiu ce mult înseamnă să câştigi încrederea cameristei când faci curte stăpânei”, zise Leporello.

— De obicei aşa e; dar aici, treaba asta nu i-a slujit marchizului la nimic, şi totuşi numai Dumnezeu ştie câtă curte i-a făcut stăpânei şi câţi bani a risipit pentru nişte lucruri la care ea nici măcar nu binevoia să se uite. În sfârşit, şi-a părăsit soţia, crezând că doamna va fi încântată; nemulţumit doar cu atât, a cumpărat – şi numai Cel-de-Sus ştie cu ce preţ, căci a vrut să se mute imediat în ea – o casă vecină cu a noastră.

— Şi de ce?

— Ca să fie cât mai aproape de doamna.

— Şi n-a fost nimic între ei?

— Nimic.

— Dar e nebun!

— Uite aşa îi tratează doamna pe toţi, dragă Leporello. Şi notează că marchizul era un bărbat de lume, ca şi fostul tău stăpân, la fel de tânăr ca şi el, cu un chip deosebit de frumos; un om curajos, politicos, dar dragostea lui pentru doamna l-a prostit. „Vai, dragă Astarté, îmi spunea acel sărman marchiz, căci eu eram confidenta lui, am făcut şi fac pentru stăpâna dumitale ceea ce nu fac nici zece bărbaţi dintr-o sută pentru iubita care-i adoră: mi-am părăsit soţia, mi-am pus familia ei şi a mea în cap, şi toate astea pentru a-i dovedi domnişoarei Basquine că, în ciuda indiferenţei sale, am rupt relaţiile cu lumea, neurmărind să trăiesc decât pentru ea. Dar nimic n-a

mişcat-o. Dacă ar iubi pe cineva, nu mi-aş face nicio speranţă, dar ea nu iubeşte pe nimeni, sunt absolut sigur de asta! Am cheltuit o mulţime de bani ca să pun să fie urmărită, spionată, la Operă, acasă, peste tot unde se ducea, şi nimic… niciun iubit! „Păi asta v-am spus şi eu, domnule marchiz, dar dumneavoastră n-aţi vrut să mă credeţi.” „Acum te cred, răspunse el. Sunt sigur că nu iubeşte pe nimeni. Asta e singurul lucru care mă ajută să nu înnebunesc, căci până la urmă va sfârşi prin a mă iubi. E cu neputinţă să mai reziste sacrificiilor de toate felurile pe care le-am făcut şi le voi mai face fără să mi le ceară, fără să aibă nevoie de ele, asta numai în nădejdea că odată şi-odată mă va iubi.” Îţi jur, Leporello, că bietul marchiz îmi sfâşia inima. Când tremura de mânie, când plângea ca un copil.

— Şi stăpâna?

— O bucată de marmoră… Ba chiar mai rău decât o bucată de marmoră, căci marmora cel puţin nu râde…

— Râdea? întrebă Leporello.

— Şi încă ce mai râdea! Râdea în aşa fel, încât uneori te apuca spaima, zău aşa!

— Păi după câte văd eu, stăpâna asta a noastră e dracul gol! Şi sărmanul marchiz? Ce mai face?

— A murit, Leporello, a murit…

— A murit? Din pricina dragostei? Haida-de, asta-i prea de tot!

— Da… Din dragoste şi-a tras un glonte în inimă.

— Astarté, nu fă glume proaste!

— Scandalul a fost înăbuşit; s-a vorbit de un atac de cord; dar marchizul s-a împuşcat frumuşel cu propria lui mânuşiţă… Contele Duriveau, unul dintre cei mai buni prieteni ai săi, l-a găsit întins pe jos, într-o baltă de sânge, dimineaţa, când a venit să-l vadă. De atunci se spune că domnul Duriveau n-are ochi s-o vadă pe doamna şi-o bârfeşte cât poate… ceea ce nu-l împiedică pe fiul său…

— Pe fiul contelui Duriveau?

— Da, pe vicontele Scipion… Nefericitul s-a îndrăgostit şi el de doamna, aşa cum s-au îndrăgostit şi marchizul, şi atâţia alţi nenorociţi!

— Dar am auzit spunându-se ieri că vicontele Scipion trebuia să se însoare cu fata doamnei Wilson, iar tatăl, cu doamna Wilson, şi că urmau să facă nunta în aceeaşi zi…

— Aşa e. Vicontele Scipion se însoară cu domnişoara

Raphaële…

— E chiar atât de îndrăgostit de ea?

— De cine? De stăpâna noastră? Până peste urechi!

— Şi exemplul bietului marchiz nu i-a tăiat elanul?

— Dimpotrivă… Toţi aceşti nefericiţi îşi spun: „Ce triumf ar fi să reuşesc acolo unde bietul marchiz a fost nevoit să-şi zboare creierii de deznădejde, şi unde atâţia alţii sunt priviţi cu dispreţ!”

— Şi crezi că vicontele Scipion are mai multe şanse faţă de ceilalţi?

— Eu ştiu? zise Astarté.

— În sfârşit, răsuflu uşurat…

— Nu răsufla chiar aşa de repede, dragă Leporello. Văd că doamna îl cultivă pe viconte, ba chiar are pentru el unele atenţii pe care nu le are pentru nimeni… De când a plecat în Sologne, la moşia tatălui său, doamna îi scrie de trei, patru ori pe săptămână. De altfel, cred că-l aşteaptă dintr-un moment într-altul, deoarece dubla căsătorie – a tatălui şi a fiului – va avea loc la Paris.

— Îşi bate joc şi de viconte?

— De el, nu, dar de ceilalţi, da. Şi foloseşte nişte vorbe atât de tari, atât de jignitoare, încât parcă i-ar înfiera…

— Şi imbecilii ăia se mai înghesuie în jurul ei?

— Eu am ajuns să cred că tocmai din pricina asta se înghesuie… Până şi regii i-au făcut curte…

— Regii? Hai, că asta-i prea de tot… Ce regi?

— Unul de prin ţările nordice, unde doamna a rămas vreme de aproape doi ani, ca primă cântăreaţă a Operei de la Curte… Şi, pe legea mea, regele…

— S-a îndrăgostit de ea…

— S-a îndrăgostit nebuneşte, la fel ca şi ceilalţi. Dar într-o bună zi, nu ştiu ce s-a întâmplat; se zice că, la o întâlnire cu doamna, regele a trecut printr-un mare pericol din care un necunoscut l-a salvat ca prin minune…

— Un pericol la o întâlnire? Deci regele avea un rival?

— N-am aflat niciodată exact ce s-a întâmplat, pe atunci nu eram în slujba doamnei; puţinul pe care-l ştiu l-am auzit de la Juliette. Cred că-ţi mai aduci aminte de Juliette, camerista prinţesei de Montbar…

— Ei, cum să nu-mi aduc aminte! Unde era valet Martin… Băiat bun, dar tăcut al dracului…

— Într-adevăr… Martin o însoţise pe prinţesă în ţara aia… care prinţesă devenise o simplă burgheză având în vedere că, după moartea prinţului, soţul ei, se căsătorise cu domnul Just Clément, iubitul ei… Ei bine, Juliette, care, la fel ca şi Martin, rămăsese în slujba prinţesei sau a doamnei Clément, o însoţise în acel oraş din Nord. Ei, şi în timpul şederii lor acolo, s-a petrecut acea aventură a regelui cu domnişoara Basquine. Domnul şi doamna Clément continuă să se ducă foarte des pe la acea Curte, unde se zice că regele îi iubeşte foarte mult. Numai că după aventura despre care ţi-am vorbit, domnişoara Basquine, care – conform contractului – mai avea de stat acolo şase sau opt luni, s-a reîntors imediat în Franţa, iar la puţină vreme după asta, am intrat în slujba ei. Ţi-am vorbit despre această întâmplare cu regele ca să te fac să pricepi că stăpânei noastre trebuie să i se pară un fleac că un marchiz s-a omorât din pricina ei, când era cât pe-aci să-i vină de hac unui rege…

— Ai dreptate… Şi Martin?

— N-am mai auzit vorbindu-se de el. Cred că a rămas în ţara aia. Nu ştiu de ce şi-a părăsit stăpânii…

(E de prisos să mai atragem atenţia cititorului că Astarté nu aflase că Martin, reîntors de puţină vreme în Franţa, intrase în slujba contelui Duriveau.)

— Ia spune-mi, doamna e întotdeauna atât de palidă?

— Întotdeauna.

— Mda… De altfel, nu-i stă deloc rău… E la fel de frumoasă şi aşa, palidă. Numai că paloarea asta mie mi se pare cam ciudată…

— Între noi fie vorba, Leporello, zise Astarté pe un ton misterios, eu cred că paloarea asta o are din cauza fumatului.

— Cum, fumează? Şi ea? Probabil că aşa e moda acum… Deşi mi se pare groaznic ca o femeie să miroase a tutun!

— Te înşeli, Leporello, doamna nu fumează tutun…

— Dar ce, Doamne, iartă-mă, fumează?

— N-aş şti să-ţi spun ce… Dar am văzut că pune într-o scoică de porţelan un fel de răşină căreia îi dă foc, apoi trage fumul acela în piept printr-un tub lung pe care se află un fir de mătase şi unul de aur.

— Ce plăcere o fi găsind în trăsnaia asta?

— Păi fumul ăla o adoarme.

— O adoarme? Şi de ce vrea neapărat să adoarmă?

— Pentru că se plictiseşte, se plictiseşte de moarte, dragă Leporello.

— O femeie ca ea, frumoasă, bogată, talentată, curtată de toţi bărbaţii… Ei nu, că asta-i prea de tot!

— După ce fumează din răşina aia, stă câte şase, şapte ceasuri întinsă pe canapea, cu ochii întredeschişi, nemişcată ca o statuie.

— Ce tot spui, Astarté? Nu-mi pot crede urechilor!

— Iar de vreo şase luni încoace se plictiseşte şi mai rău… Altădată cânta singură ceasuri întregi. Treaba asta părea s-o mai distreze, deşi uneori se întrerupea şi izbucnea în lacrimi… Mai ales când cânta o anumită arie… Odată ce începea să cânte aria aia, se isprăvea tot, începea să bocească mai rău ca Maria-Magdalena. Acuma, uite, au trecut mai bine de trei luni de când n-a mai deschis pianul şi, în loc să profite de un contract de patru luni în Anglia, unde ar fi câştigat şaizeci de mii de franci, preferă să stea aici, să fumeze şi să doarmă.

— Dar şi când cântă la Operă… I se aruncă buchete de flori, coroane, e aplaudată, strigată pe nume…

— Ascultă, Leporello, toată lumea spune că în ultimele cinci spectacole în care a jucat, n-a fost niciodată atât de aplaudată şi nici atât de frumoasă. Ei bine, în timp ce cânta, părea cât de cât mai plină de viaţă, dar după ce venea acasă, ai fi zis că se întorcea de la o înmormântare, atât era de întunecată şi de mohorâtă.

— Mă sperii, Astarté…

— Ultima oară, spectatorii i-au deshămat caii de la trăsură şi s-au înhămat ei în locul lor… Toată orchestra şi nu ştiu câte zeci de trăsuri, pline cu bărbaţi şi femei din cea mai înaltă aristocraţie, au condus-o în triumf până acasă…

— Ei, cred că atunci n-a mai fost tristă…

— E adevărat. A fost singura oară când am văzut-o şi eu veselă. „Slavă Domnului, mi-a spus, că e pentru ultima oară…”

— Cum pentru ultima oară? Nu mai vrea să cânte?

— Se pare că nu…

— Poate numai anul acesta…

— Nu, nu, niciodată.

— Dar aplauzele, gloria, banii? întrebă Leporello.

— Se pare că n-o mai interesează… Eu cred că e vorba de un vierme care-i roade inima…

— Doamne, dac-ai şti cât mă miră tot ceea ce-mi spui…

— De altfel, o bună bucată de vreme n-a vrut să mai primească lume la ea; dar iată că de o lună primeşte iar.

— Şi dacă e îndrăgostită de vicontele Scipion, cum îţi explici treaba asta?

— Nu mi-o explic în niciun fel, fiindcă nu mai înţeleg nimic. De când îi scrie atât de des, doarme mai mult şi pare mai tristă ca niciodată. Alaltăieri m-a şi speriat… căci a stat aşa, înţepenită, şi cu ochii întredeschişi de la unsprezece dimineaţa şi până la miezul nopţii. Un lucru ciudat, pe care nu l-am văzut încă, e că în tot timpul acestei somnolente a plâns.

— Sărmana femeie!

— Şi mai e ceva care mă intrigă foarte tare… Doamna a închiriat de curând o casă veche şi urâtă unde nu locuieşte nimeni şi care e situată pe strada Marché-Vieux. Cum îţi explici asta?

— Ce să facă doamna cu casa aia în care nu stă nimeni?

— Mă întrebi ceva la care nu-ţi pot răspunde.

Soneria care se auzi foarte tare în antecameră întrerupse discuţia dintre Astarté şi Leporello. Acesta din urmă se duse să deschidă uşa. Portarul casei, cu chipul răvăşit, îi zise valetului:

— Domnişoara Astarté e aici?

— De ce?

— Trebuie să vorbesc imediat cu ea, răspunse portarul. Apoi adăugă, în timp ce Leporello pleca s-o caute pe cameristă: Ah, Doamne, ce belea pe capul meu!

— Ce s-a întâmplat, domnule Durand? zise Astarté, sosind grăbită.

— Ah, domnişoară, închipuiţi-vă că mai adineauri cineva a tras cordonul soneriei de la poartă şi, până să mă dezmeticesc, am văzut intrând în cămăruţa mea un găligan cu barbă neagră şi cu părul aproape cărunt, deşi e încă destul de tânăr. În rest, bine îmbrăcat, deşi are o înfăţişare cam mitocănească, iar pe ochiul stâng poartă o bandă neagră. Ce mai, o mutră, o mutră… cum să vă spun eu…

— Mă rog, şi? întrebă nerăbdătoare Astarté.

— „Basquine stă aici?” m-a întrebat el pe un ton repezit. „Da, domnule, domnişoara Basquine locuieşte aici”, i-am răspuns acelui ţopârlan ca să-l fac să-şi dea seama de mojicia sa. „Bun!” zise şi-o luă cu paşi mari prin curte. M-am năpustit după el.

„Domnule, un moment! i-am spus. Nu se intră aşa într-o casă! Doamna nu poate fi deranjată!” „Din moment ce eu vreau s-o văd, atunci înseamnă că poate fi deranjată!” mi-a răspuns găliganul şi a luat-o din loc. Atunci l-am apucat de braţ şi am strigat: „Dacă încerci să intri cu forţa în casă, să ştii că strig garda!” Auzind această ameninţare, bădăranul a pălit, s-a oprit brusc şi mi-a zis: „Lasă, nu mai striga atât de tare! Intră în loja dumitale şi dă-mi o bucată de hârtie să scriu două vorbe pe care le vei da stăpânei dumitale şi vei vedea cum mă va trata, după ce nu m-ai lăsat să intru…” Pe legea mea, omul acela mi-a zis aceste vorbe pe un asemenea ton, încât, în ciuda mutrei lui dubioase, aproape că m-am temut să nu fiu certat că nu l-am lăsat să intre. Şi iată biletul pe care i l-a trimis doamnei…

Spunând acestea, portarul îi dădu lui Astarté un bilet proaspăt sigilat.

— Nu se poate, zise camerista. Nu pot s-o scol pe doamna… S-a culcat la cinci dimineaţă şi încă nu m-a sunat…

— Ei drăcie, zise Leporello, trimite-l la plimbare pe bărbosul dumitale! Vrei să vorbesc eu cu el, spune?

— Nu, zise Astarté după câteva clipe de gândire; cred că domnul Durand a făcut bine şi, cu riscul de a o trezi pe doamna, am să-i duc biletul.

După zece minute, Astarté se întoarse alergând.

— Ah, Dumnezeule, ce idee bună am avut, îi spuse ea lui Leporello, s-o trezesc pe doamna şi să-i dau biletul. Apoi, adresându-se portarului, spuse: Repede, repede, domnule Durand, roagă-l pe domnul acela să intre şi adă-l încoace!

Portarul se grăbi să execute ordinul şi în curând se întoarse urmat de Paiaţa.

Poate că vă mai amintiţi că tâlharul, acuzat de două crime şi hăituit din pădure în pădure după evadarea sa din închisoarea din Bourges, fusese cât pe-aci să fie arestat de către Beaucadet şi jandarmii săi într-una din pădurile ce aparţineau contelui Duriveau. Dar întâlnindu-se mai întâi cu Claude Gérard care-l adăpostise într-una din ascunzătorile sale, apoi cu Dumolard, pe care-l văduvise de haine, de cal şi de acea pungă cu cincizeci şi ceva de ludovici pe care grăsanul o regreta atât, Paiaţa izbutise, cu infinite greutăţi, datorită acelor bani, să-i inducă în eroare pe oamenii poliţiei aflaţi pe urmele sale şi să ajungă la Paris, unde nădăjduia să se poată ascunde. Gândindu-se mai ales la

Basquine, care avea o situaţie strălucită, nădăjduia ca prietena lui din copilărie să-i dea o mână de ajutor.

Paiaţa, a cărui barbă neagră îi acoperea o jumătate din obraz şi a cărui bandă neagră pusă pe ochiul stâng îi schimba complet mutra, era curat îmbrăcat; dar trăsăturile aspre, paloarea, chipul încrâncenat îndreptăţeau şovăiala portarului de a introduce în casă un asemenea personaj.

— Domnule, vreţi să vă daţi osteneala să mă urmaţi? îi zise Astarté Paiaţei, privindu-l pe ascuns, cu un amestec de curiozitate, de teamă, de mirare, neputându-şi explica graba cu care stăpâna sa primise un asemenea musafir.

Peste un ceas, după ce Paiaţa fusese introdus la Basquine, Astarté veni la Leporello şi-i zise uluită:

— Ah, Dumnezeule, acuma altă trăsnaie!

— Ce trăsnaie, draga mea?

— Omul acela cu bandă neagră pe ochi va mânca aici! Şi va dormi aici! Şi va locui aici!

— O fi vreun frate de-al doamnei?

— Sst! făcu Astarté, cu un aer misterios, vorbind în şoaptă. E un condamnat politic, care a izbutit să fugă din închisoare unde fusese închis în timpul răzmeriţei.

— A, înţeleg… Bietul băiat! Condamnat politic! Asta-mi aduce aminte de domnul Lebouffi, majestuosul deputat al opoziţiei de care noi am râs atâta, cel care se săpunea temeinic pe cap când trebuia să vorbească la tribună, urmărind să se facă remarcat prin luciul cheliei, după cum fostul meu stăpân voia să se facă remarcat prin rufăria sa.

— În tot cazul, doamna ne-a rugat să ne ţinem gura şi să păstrăm cu mare grijă secretul. Noi doi suntem singurii din casă care ştim că prizonierul se află aici. Va dormi în cămăruţa de lângă odaia în care ţinem lenjeria şi care dă direct în grădină; singură eu am cheia odăii lui. În privinţa hranei, tu vei lua ceea ce-i trebuie înainte de a duce tăvile cu mâncare înapoi la bucătărie…

— Foarte bine. Dar portarul care l-a văzut intrând?

— Doamna s-a gândit şi la asta. Te vei duce să-i spui portarului să ducă imediat scrisoarea asta domnului viconte Scipion Duriveau. În timp ce Durand va îndeplini acest comision, tu îi vei ţine locul la poartă, iar când se va întoarce, îi vei spune că găliganul cu bandă neagră pe ochi a plecat.

— Deci vicontele Scipion s-a reîntors la Paris?

— Da. I-am recunoscut scrisul pe una dintre scrisorile pe care i le-am dus doamnei, mai adineauri, când m-a sunat ca să-mi spună că omul cu bandă neagră va locui aici. În sfârşit, doamna mi-a spus să-ţi transmit că nu e pentru nimeni acasă decât pentru vicontele Scipion, care va veni s-o vadă pe la ora trei.

— Bun, mă duc să-i dau scrisoarea portarului şi să-i transmit că nu-l voi primi decât pe vicontele Scipion. Dar să ştii că nu l-am văzut niciodată, aşa că habar n-am cum arată.

— N-are importanţă. Portarul îl cunoaşte. Nu-l va lăsa decât pe el să intre, aşa că vei putea să-i deschizi vicontelui uşa, cu toată încrederea.

— Mă rog. Pentru mai multă siguranţă, înainte de a-l introduce, îl voi întreba cum îl cheamă.

— Ei, zise Astarté, îţi spun eu cum arată: are cel mai frumos chip pe care l-ai văzut vreodată, părul castaniu, o mustăcioară blondă, frizată, ochi căprui şi mari şi nişte dinţi ca perlele.

— Păi, dragă domnişoară, după cum văd, îl cam sorbi din ochi pe vicontele ăsta!

— Şi ca să închei, zise Astarté ridicând din umori la observaţia lui Leporello, nu-i nici prea înalt, nici prea scund, e foarte bine făcut şi are o ţinută tot atât de elegantă ca şi cea a fostului dumitale stăpân, don Juan.

— Fiind atât de frumos, acum îmi explic de ce doamna „îl cultivă”, cum zici tu; dacă aş fi în locul stăpânei noastre, m-aş folosi mai curând de un băiat frumos ca ăsta ca să adorm, şi nu de pipa aia de porţelan.

— Vrei să taci, păcătosule ce eşti? Hai, du-te repede la portar, iar eu mă duc să mă ocup de ascunzătoarea omului cu bandă neagră pe ochi.

Către ora trei, Leporello îl introduse pe vicontele Scipion în salonul lui Basquine.

— Domnul viconte să aibă bunăvoinţa să aştepte o clipă. Doamna va veni imediat.

Scipion făcu un semn din cap, iar Leporello ieşi.

În timp ce vicontele o aştepta pe Basquine, aceasta, ajutată de Astarté, termina de îmbrăcat. Câteva rochii de diverse culori şi modele, azvârlite ici şi colo, pe fotolii, dovedeau că Basquine încercase mai multe toalete înainte de a se opri asupra uneia în care să pară irezistibilă, lucru pe care se părea că-l reuşise pe

deplin. Aflată pe atunci în deplina strălucire a frumuseţii sale, Basquine se pieptănase ca doamna de Sévigné; zeci de buclişoare, de un minunat blond-cenuşiu, se etajau, mătăsoase, fine, uşoare, în jurul frunţii sale încântătoare, şi-i mângâiau conturul obrajilor palizi; dar cu toată paloarea ei, carnaţia lui Basquine era atât de catifelată, atât de transparentă, atât de pură, încât acea lipsă a culorii avea un farmec cu atât mai deosebit cu cât contrasta cu purpura buzelor şi cu focul ochilor săi mari, cu sprâncenele castanii, aproape negre, în comparaţie cu buclele vaporoase prin care răzbătea lumina; două noduri mari ale unor panglici de un roz viu, dungate cu alb, îi completau coafura.

Peste fusta de mătase roz, Basquine purta un fel de tunică de satin negru, foarte decoltată, care-i cădea doar până la genunchi, împodobită în partea de jos cu o broderie lată din pietre negre de jais, de sub care ieşea un volan mare de dantelă neagră, ce-i cădea până jos, un fel de reţea transparentă prin care se vedea rozul fustei; două mâneci scurte, bufante, erau singurele care ascundeau conturul braţelor fine, rotunde, catifelate, lăsând să i se vadă gropiţele de pe umerii şi pieptul de un alb strălucitor. Deschizătura în formă de V a acelei tunici negre ar fi lăsat să i se vadă sânii ca de fildeş dacă n-ar fi existat nodul mare al unei panglici roz care, fixat în acel loc al tunicii, îşi arunca umbra trandafirie peste zăpada acelor sâni tari şi nespus de frumoşi. În picioare, în faţa oglinzii, Basquine îşi aranja ultimele buclişoare, dându-le un aer uşor neglijent, ca să înlăture impresia de prea multă titireală şi simetrie. Apoi, cu ajutorul unei catarame din pietre negre de jais, îşi strânse şi mai tare panglica lată ce-i servea de cordon şi care-i împodobea talia incredibil de subţire, ce-şi păstrase încă din copilărie acea flexibilitate pe care n-o au decât dansatoarele spaniole. Ca şi ele, Basquine putea să-şi răsucească talia într-o parte şi în alta, în faţă şi în spate, ondulându-se ca o şerpoaică, în vreme ce şoldurile abia i se legănau, într-o mişcare plină de voluptate.

Nu cred să fi existat rochie mai seducătoare ca cea cu care se îmbrăcase Basquine. Niciodată Astarté n-o văzuse alegându-şi cu atâta grijă toaleta şi niciodată nu-şi văzuse stăpâna atât de frumoasă. Auzind pe cineva bătând discret la uşa dormitorului, Astarté întrebă:

— Cine-i acolo?

Vocea lui Leporello răspunse de dincolo de uşă:

— Domnul viconte Duriveau o aşteaptă pe doamna în salon şi iată o scrisoare pe care a adus-o cineva pentru doamna, plecând fără să aştepte răspuns.

Astarté întredeschise uşa, luă scrisoarea pe care i-o întinse Leporello şi i-o duse stăpânei sale. Nici nu apucă bine s-o deschidă, că Basquine nu se putu abţine să nu strige:

— Cum... şi el e la Paris?

După ce citi cu atenţie acea scrisoare, care-i fusese trimisă de Martin, Basquine o aruncă în foc şi, gânditoare, o privi cum arde, surâzând într-un mod ciudat. Apoi, după câteva momente de reverie, tresări şi zise cameristei:

— Nu uita, te rog, recomandările mele în legătură cu persoana care va sta ascunsă aici câteva zile... îţi voi răsplăti regeşte zelul şi discreţia.

— Doamna poate fi sigură că secretul va fi bine păstrat.

— Contez pe dumneata, Astarté. Gândeşte-te că cea mai mică imprudenţă i-ar putea pricinui mari necazuri bietului om.

— Doamna să nu aibă nicio teamă. Răspund de Leporello ca de mine însămi.

— Te cred. Anunţă-l, te rog, că nu sunt acasă pentru nimeni.

Spunând acestea, Basquine ieşi din dormitor, trecu printr-o odaie ce se afla alături, şi iat-o în faţa vicontelui.

Văzându-l pe Scipion, pe Basquine o trecu un fior. Un fulger de bucurie răutăcioasă îi sclipi în ochi. Socotea că-şi ajunsese scopul, că putea, în sfârşit, să-şi pună în practică acea răzbunare la care meditase îndelung şi pe care o aştepta de atâta vreme. Şi răzbunarea ei putea fi cutremurătoare... Răutatea care i se citea pe chip se şterse atât de repede, încât Scipion nu observă nimic. Departe de asta, deşi obişnuit cu frumuseţea lui Basquine, poate că niciodată acea frumuseţe nu i se păruse mai strălucitoare şi mai aţâţătoare. Aşa că văzând-o, fremăta de dragoste şi de dorinţă, strigându-i cu glas triumfător:

— Am câştigat! Tata va veni mâine ca să-i dictezi condiţiile căsătoriei mele cu Raphaële.

— Drăcuşorule! îi zise Basquine, aruncându-se de gâtul lui Scipion şi înlănţuindu-l cu braţele ei încântătoare.

— Eşti mulţumită, diavoliţă trandafirie? strigă vicontele, strângând-o la piept şi, târât de nerăbdătoarea lui ardoare, începu a-i căuta, lacom buzele.

Dar fata scăpă repede de sărutul lui şi, deşi, de obicei, era foarte reţinută faţă de viconte, de data asta sări, zburdalnică, înapoi, strecurându-se, uşoară ca un fulg, pe sub braţul lui Scipion. Apoi îl privi pe înflăcăratul îndrăgostit cu ochii ei mari şi galeşi, în vreme ce buzele roşii se întredeschiseră, lăsând să i se vadă două şiruri de dinţi albi ca perlele. Ochii lui Scipion străluciră, obrajii i se îmbujorară; ameţit, pierdut, se aplecă spre Basquine şi-i zise tremurând:

— Oh, cât eşti de frumoasă! Şi cum te mai iubesc! În sfârşit, acum eşti a mea!

Apoi, aşezându-se în fotoliul din colţul şemineului, Basquine scăpă de îmbrăţişarea pătimaşă a tânărului, spunându-i, ca şi cum şi-ar fi reproşat că se lăsase târâtă fără voia ei de ardoarea dragostei:

— Nu, nu! Trebuie să fiu nebună ca să mă port astfel!

Apoi aşezându-se în fotoliul din colţul şemineului, Basquine îşi ascunse faţa în mâini. Scipion alergă spre ea, strigând:

— Oh, degeaba te aperi… mă iubeşti… eşti a mea… şi…

Dar n-apucă să-şi isprăvească vorba. Ridicându-şi capul, Basquine izbucni într-un hohot ironic de râs. Chipul şi era batjocoritor şi plin de dispreţ.

— Ah! E îngrozitor! Mereu aceeaşi! Neschimbată! strigă vicontele plin de ciudă şi de amărăciune, după ce crezuse sincer în emoţia pe care Basquine păruse că o simte.

„Mai adineauri, îşi spuse Scipion, şi-a ascultat glasul inimii… Acum, jucându-se cu mine ca miţa cu şoarecele, face pe insolenta şi pe ironica… Până şi în dragoste joacă teatru.”

— Şi tu? Tu nu eşti cel mai mare şmecher, de fapt cel mai bun actor pe care îl cunosc? Care-mi vinde castane că taică-său va veni mâine la mine? De unde să ştiu că nu vrei să abuzezi, datorită unei minciuni, aşa cum ai făcut de nenumărate ori, de candoarea unei biete fete? Şi Basquine îşi plecă, ipocrită, ochii.

— Tata va veni mâine, strigă Scipion, ţi-o jur!

— Un jurământ? întrebă râzând Basquine. Probabil că vrei să-mi torni cine ştie ce gogoşi!

— Ei, replică Scipion cu nerăbdare, nu ţi-am scris a doua zi după scena cu tatăl meu, în care am dat dovadă de destulă vigoare, că…

— Dacă povestea ta a fost adevărată – şi cred că a fost – înseamnă că te-ai dovedit a fi plin de insolenţă şi de

îndrăzneală… A-l bate pe conte cu propriile sale arme, dându-i câte o replică usturătoare după fiecare reproş pe care ţi-l făcea, a-i răspunde: „Păi n-am făcut decât ceea ce ai făcut şi tu”, mi se pare foarte nostim.

— Nu ţi-am scris că, a doua zi după scenă, tata mi-a zis: „Ei bine, am fost un neghiob că m-am revoltat ieri împotriva condiţiilor pe care le-ai pus în legătură cu însurătoarea ta şi deci şi cu a mea: o voi vedea pe domnişoara Basquine, e femeia cea mai la modă din Paris; se zice că e tot atât de spirituală ca un demon; se pare că suntem făcuţi ca să ne înţelegem”.

— Probabil că ţii enorm să-i plac tatălui tău…

— Te rog, ascultă-mă; îţi vorbesc serios, zise Scipion. Apoi tata a adăugat: „Niciun cuvânt însă despre acest demers sărmanei Raphaële; tot ceea ce-ţi cer e să te păzeşti de ea până ce ne vom căsători şi tu şi eu. După asta, n-ai decât să faci ce pofteşti…” Iată ce mi-a spus tata la moşia noastră Tremblay, acum opt zile…

— Acum opt zile… Şi după aceea?

— De două sau de trei ori a încercat să revină asupra acelei făgăduieli…

— Aha, vezi că vrei să mă înşeli?

— Ascultă-mă, draga mea… în loc să-ţi baţi joc de mine, mai bine m-ai admira.

— Sigur că mi-ar plăcea să te admir, dragă Scipion…

— Cred că ştii că tata e cel mai mare şmecher de pe faţa pământului. Se laudă cu treaba asta şi are dreptate. Văzând că nu poate obţine nimic de la mine cu ameninţări, cum are un nas fin ca de copoi, a încercat de două, trei ori, în decurs de opt zile, să joace, spre marca mea mirare, un rol cu totul nou pentru el.

— Ce rol?

— S-a amuzat să facă pe tatăl-feroce, apoi pe tatăl-sensibil… Ba într-o scenă de mare efect, chiar a şi plâns…

— Şmecherul! zise Basquine cu un surâs ironic. E un om foarte tare.

— Cred că-ţi dai seama că nu m-am lăsat dus o secundă, deşi a existat un moment când mi-a spus cu o voce jalnică: „Plâng, totuşi, în faţa ta, şi acest lucru nu te impresionează…” „Haida-de, i-am zis, dacă aş crede în lacrimile tale, ai râde tu însuţi de mine!”

— O, Scipion, meriţi o sărutare pe ochii tăi frumoşi pentru

vorbele astea! Continuă şi încearcă să mai câştigi o sărutare… Ard de nerăbdare să aflu cum de a consimţit tatăl tău să vină aici şi să-mi accepte condiţiile?

— Mai întâi sărutarea făgăduită…

— Nu… spune-mi repede, fiindcă mor de curiozitate.

— Ei bine, văzând că-l găsesc mediocru ca „tată-sensibil”, autorul zilelor mele a vrut să pozeze din nou în „tată-feroce”. La blestemele şi înjurăturile sale, i-am răspuns cu acel sânge rece pe care mi-l cunoşti: „Adu-ţi aminte de acea întâmplare nostimă când l-ai făcut să plângă cu lacrimi fierbinţi pe domnul de N., plângând tu însuţi, ca să-l convingi că dragostea ta pentru nevastă-sa fusese platonică, în vreme ce, chiar în aceeaşi seară, tu aveai cu ea o întâlnire care n-a fost câtuşi de puţin platonică. Adu-ţi aminte ce mi-ai spus atunci: «Trebuie să exersezi, fiule! Să poţi plânge uşor! Asta te ajută enorm în relaţiile cu femeile şi uneori, după cum vezi, chiar şi în discuţiile cu soţii.»”

— Scipion, te ador! strigă Basquine. Apoi zise, făcând pe serioasa; Continuă, domnule…

— „Ar fi trebuit să adaugi totodată, i-am spus tatii, că dacă ştii să plângi uşor, îţi poţi înduioşa şi fiii pe care-i ai! În ce mă priveşte, şmecheria ta lacrimogenă nu ţine… Eu sunt un fiu… impermeabil.” Văzându-şi jocul descoperit, şi-a venit în cuget şi-n simţiri, adică a redevenit tatăl-şmecher, care mi-a spus râzând: „Bine, afurisitule! întotdeauna trebuie să fac cum vrei tu! Fie, poimâine, o voi vedea pe diavoliţa de Basquine a ta!” Asta a fost ieri, aşa că…

Scipion nu mai putu continua. Chiar în acel moment, în ciuda interdicţiei stăpânei sale de a îngădui cuiva să intre, Leporello bătu la uşă; ţinea în mână o tavă pe care se afla o scrisoare. Iar scrisoarea era de la contele Duriveau, care aştepta în camera vecină.

Văzându-l pe Leporello, Basquine îi zise foarte surprinsă:

— Ţi-am interzis categoric să primeşti pe cineva! Ce vrei?

— Vă cer iertare, doamnă, răspunse Leporello, dar e vorba de o scrisoare foarte urgentă şi foarte importantă, mi s-a spus, aşa că am socotit că-mi pot permite s-o deranjez pe doamna, cu toată porunca pe care mi-a dat-o…

— Dă încoace scrisoarea, zise Basquine, luând-o de pe tavă.

O uşoară roşeaţă acoperi imediat chipul palid al tinerei, care păru la început cuprinsă de nelinişte. Apoi, după ce chibzui puţin,

păru nu numai foarte liniştită, dar şi bucuroasă; adresându-se lui Leporello, îi zise:

— Poţi să laşi persoana care a adus scrisoarea să intre…

Leporello ieşi.

— E de nesuportat! zise Scipion, bătând din picior. Nu pot fi şi eu singur cu tine…

— Repede, repede, zise Basquine ridicându-se şi ducându-se să deschidă uşa unui mic budoar aflat alături de salon. Intră aici!

— Cine, eu? întrebă stupefiat Scipion.

— Vrei să fii de faţă la discuţia mea cu tată! tău? Scrisoarea asta e de la el; vrea să mă vadă imediat.

— Ei, acum mă crezi? întrebă Scipion, plin de orgoliu şi de bucurie. Şi vru s-o strângă pe Basquine în braţe.

— Eşti un om imposibil, zise Basquine, împingându-l încetişor pe Scipion în budoar. Să-l determini pe tatăl tău să întreprindă acest demers, mi se pare un lucru uluitor!

— Eu m-am ţinut de cuvânt, spuse Scipion cu ochii şi cu obrajii în flăcări, acum e rândul tău, zise el, apucând-o pe Basquine de mână.

— Crezi că eu nu doresc să-mi ţin cuvântul? şopti Basquine la urechea lui Scipion, atât de aproape, încât îi atinse cu buzele obrazul şi pletele. Apoi adăugă: Repede, ascunde-te! Vine taică-tău!

Şi fata închise uşa budoarului.

Sosirea intempestivă a contelui Duriveau, pe care Basquine îl aştepta mai târziu, la început o alarmase. Se temea ca nu cumva întâlnirea dintre tată şi fiu să nu-i dea peste cap planurile; o clipă a fost gata să nu-l primească, lucru foarte simplu şi perfect scuzabil; dar gândindu-se că urmarea acestei discuţii, la care Scipion asista nevăzut, putea să-i slujească şi mai bine planurile sale de răzbunare, se grăbi să-l primească pe conte.

În momentul în care închise uşa budoarului, Leporello îl anunţă pe Duriveau. Văzând privirea furişă pe care contele o aruncă în jurul lui, Basquine îşi zise: „Ştie că fiul său e aici…” Apoi, observând că Duriveau fixase o clipă uşa budoarului, îşi spuse: „Îşi închipuie că fiu-său e acolo. Cu atât mai bine… Mai ales că nu se înşală.”

Tatăl lui Scipion venise în acea zi şi la acea oră pentru că ştia că fiul său se afla la Basquine, fiindcă, urmărindu-l, îl văzuse intrând la ea. Chipul contelui era atât de aspru, de sever şi de

trufaş, încât Basquine înţelese imediat că-i pregătea o surpriză neplăcută prefăcându-se că venise doar pentru a se supune cutezătoarei dorinţe a fiului său.

Departe de a părea sensibil la strălucitoarea frumuseţe a lui Basquine, contele – văzând-o – nu-şi putu reţine o tresărire plină de aversiune, aproape de groază, căci – fără voia lui – îşi aminti de profeţia lui Claude Gérard, de ura pe care Basquine o nutrea împotriva fiului său şi împotriva celor bogaţi, revelaţii pe care contele le descoperise în *Memoriile* lui Martin; dar se linişti repede, gândindu-se că venise în acea casă ca să-şi smulgă fiul de sub influenţa acelei femei periculoase.

Basquine aruncă o privire imperceptibilă spre uşa budoarului unde-l închisese pe Scipion. Îi arătă, cu un gest, contelui un scaun şi-i spuse pe deplin liniştită:

— Binevoieşte şi te aşază, domnule.

Contele nu se aşeză, ci se apropie de şemineu, unde rămase în picioare şi de unde o domina pe Basquine cu înălţimea sa. Apoi îi spuse cu o voce pe care se strădui să şi-o calmeze:

— Te aşteptai la vizita mea, doamnă, din moment ce-am putut ajunge până la dumneata…

— Într-adevăr, domnule, nădăjduiam să am plăcerea să te văd.

— Să ne explicăm cât mai limpede, doamnă, zise cu asprime contele Duriveau; am vrut ca fiul meu să se însoare cu domnişoara Wilson… Dar fiul meu mi-a declarat că nu se va însura cu această fată dacă nu vin eu, tatăl său (şi contele sublime aceste cuvinte cu o mânie amară), să discut cu dumneata…

— Sigur că da, domnule, zise Basquine pe un ton ironic şi trufaş, am această pretenţie…

— A, ai această pretenţie, doamnă, zise domnul Duriveau abia abţinându-se, socoţi că o să-mi impui condiţii?

— În mod absolut necesar, domnule, şi din moment ce vii să te informezi cu atâta graţie, simt o nespusă plăcere să ţi le aduc la cunoştinţă. Iată care sunt aceste condiţii… Mai întâi, eu…

— Destul, doamnă, strigă impetuos contele, destul! Pentru că ai presupus că sunt laş. Şi gata să accept o asemenea ruşine, m-am grăbit să vin să-ţi arăt că te-ai înşelat.

— Atunci, domnule, zise Basquine, cu un desăvârşit sânge rece, apreciind cum trebuie onoarea vizitei dumitale, pot şti cărui

fapt o datorez? Fiindcă altfel nu-mi pot explica prezenţa dumitale în casa mea.

Dominat de ironica impasibilitate a lui Basquine, contele încercă să-şi păstreze calmul.

— Pentru a-ţi explica scopul adevărat al vizitei mele, doamnă, trebuie să luăm lucrurile puţin mai de departe.

— Te ascult, domnule.

Doamnă, am fost prietenul intim al unui om pe care l-ai împins la disperare şi apoi la moarte, unde probabil că vrei să-l împingi şi pe fiul meu…

— Eu nu mă repet niciodată, domnule, răspunse Basquine pe un ton de o ironie înfricoşătoare.

— Cred, într-adevăr, doamnă, în bogata dumitale imaginaţie… Deci am fost prietenul intim al uneia dintre victimele dumitale. E vorba de nefericitul marchiz de Henneville…

— Se spune, zise Basquine întrerupându-l pe conte, că dumneata eşti duşmanul meu…

— Un duşman implacabil, doamnă.

— Această francheţe îmi place.

— Ceea ce-ţi va plăcea poate mai puţin, doamnă, va fi să afli că ştiu cu ce ură implacabilă îl urmăreşti pe fiul meu. Această ură, adăugă contele ridicând tonul ca să fie auzit şi de Scipion, această ură datează de mulţi ani…

— Nu cumva din copilărie? întrebă Basquine cu cel mai indiferent ton din lume. Fetiţa cerşetoare din pădurea din Chantilly, cântăreaţa nevârstnică din Sceau, figuranta sărmană de la teatrul „Funambules”, să ştii că eu am fost… Asta e teribilul secret?

Contele rămase deconcertat. Se aşteptase s-o facă praf pe Basquine cu ceea ce-i spusese el. Dar fata, parcă presimţind ce avea să urmeze după vorbele contelui Duriveau şi socotind că era mult mai bine să i-o ia înainte bătrânului vulpoi, spusese exact ceea ce se pregătea să-i reproşeze Duriveau, deşi în sinea ei se întreba de unde cunoştea acesta toate amănuntele. Aşa că, profitând de dezamăgirea lui Duriveau, Basquine continuă:

— Fiul dumitale nu m-a mai recunoscut când ne-am întâlnit, nu-i aşa? Dar eu, care, din păcate, am memorie, memoria urii mai ales, nu l-am uitat pe acel mic şi rău viconte, aşa că de îndată ce mi s-a prezentat ocazia, l-am prins în mrejele mele pe sărmanul dumitale copil, care este nevinovăţia şi candoarea

întruchipate, după cum ştie toată lumea, ca să mă răzbun pe el cât mai cumplit cu putinţă. Nu-i aşa, domnule? Nu-i aşa că astea sunt detestabilele mele planuri?

— Mă rog, doamnă, zise Duriveau, recăpătându-şi sângele rece.

— Şi atunci, domnule?

— Atunci, doamnă, nu vreau ca dumneata să încurajezi înclinarea fiului meu către dezmăţ, de care îl voi vindeca eu, cu brutalitate şi în mod radical. Spunând acestea, contele ridicase glasul, ca să fie auzit şi de Scipion, apoi adăugă, vorbind la fel de tare: Într-un cuvânt, doamnă, nu vreau ca fiul meu să fie victima dumitale, nici măcar să se lase păcălit de dumneata, în ciuda înclinărilor pe care le are către acest rol ridicol.

La aceste cuvinte ale contelui Duriveau, un fulger de bucurie diabolică se aprinse în ochii lui Basquine, care-şi întoarse privirea către budoarul unde se afla închis Scipion. Apoi fata rosti:

— Mă tem, domnule, că fiul dumitale n-o să fie câtuşi de puţin de acord cu rolul, prea puţin măgulitor, pe care – după dumneata – îl joacă alături de mine.

— Tot ce se poate, doamnă. Fiul meu e din cale-afară de desfrânat; dar, din nefericire, este prea credul, prea orbit şi prea nătâng în ceea ce te priveşte.

— Scipion, credul? Orbit? Nătâng? zise Basquine surâzând. Dar ştii, domnule, că mă faci să mă simt foarte mândră? Nici vrăjitoarea Circe nu izbutea să-şi farmece mai deplin iubiţii. Totuşi, cu tot amorul meu propriu, nu pot accepta binevoitoarea dumitale acuzaţie; aşa că, dacă-mi îngădui, voi continua să fiu convinsă că Scipion a rămas ceea ce a fost întotdeauna: adică cel mai fermecător, cel mai îndrăzneţ şi cel mai spiritual tânăr pe care-l cunosc. Poate că ai să pretinzi, domnule, că sunt orbită de el… Tot ce se poate, deşi dumneata susţii că el e orbit de mine!

— Dumneata, orbită? Nu, doamnă! zise contele cu o ironie amară. Ochii dumitale sunt tot atât de pătrunzători pe cât sunt de frumoşi. Dumneata ştii perfect încotro îl conduci pe fiul meu, cerându-i acestui nebun nenorocit să aibă îndrăzneala să-mi declare că trebuie să te consider unicul arbitru al căsătoriei mele şi a lui. Ei bine, doamnă, căsătoria mea şi cea a fiului meu vor avea loc… Vor avea loc împotriva dorinţei dumitale, ba chiar şi a lui, dacă va îndrăzni să nu mă asculte.

— Vezi, domnule conte, zise Basquine pe un ton uşor ironic,

dumneata, care eşti un om subţire, un om plin de tact şi de spirit… linişteşte-te, fiindcă voi încheia cu câteva cuvinte mai puţin măgulitoare. Aşa cum ţi-am mai spus, oare un om de rangul dumitale poate să vină să-mi vorbească despre o căsătorie silită? De ce mutra asta de Géronte venind să-şi ceară fiul de la o oarecare Cidalyse? Mai să crezi că aş vrea să-l sacrific pe acest candid Scipion pe altarul vreunei divinităţi infernale! Vezi că sunt un pic cam vanitoasă, adăugă Basquine râzând uşor, şi sacrificându-mi-l pe Scipion, aş face geloşi o mulţime de bărbaţi. Crede-mă, zău, că te vei strădui în zadar să mă faci să trec drept un fel de Barbă-Albastră cu fustă, pentru că n-o să izbuteşti să sperii pe nimeni. Eu zic, domnule conte, să nu faci pe burghezul. Încearcă să redevii acel sceptic şi spiritual „tată tânăr”, care, ca un mare senior ce e, şi-a crescut liber fiul, aşa cum l-a crescut domnul duce de Richelieu pe fiul său, domnul de Fronsac.

— Aici nu e vorba, doamnă, nici de Richelieu şi nici de Fronsac; iar eu nu sunt un mare senior; tata a fost un hangiu care s-a îmbogăţit, iar fiul meu este nepotul acelui hangiu îmbogăţit.

— Asta n-are nicio importanţă, domnule, din moment ce, prin manierele dumitale, faci din acel hangiu îmbogăţit un mare senior. În familia dumitale, în loc să te coboare, nobleţea te înalţă. Aşa că nu compromite acel spirit ironic, sceptic şi strălucitor pe care ai izbutit să i-l imprimi în taină, cu atâta generozitate, fiului dumitale.

— Mi-ar fi greu, doamnă, să-ţi îndeplinesc dorinţa, replică domnul Duriveau, scos din sărite de insolenţa mieroasă a lui Basquine. Fiul meu şi-o fi închipuit că el e băiatul unui mare senior; poate că şi eu am fost stăpânit o vreme de acest gând prostesc. Dar de câteva zile, adăugă cu gravitate contele, mi-au ieşit din cap aceste fumuri şi mi-am asumat sarcina să i le scot şi fiului meu din cap şi să-l aduc la realitate, zgâlţâindu-l puţin; căci se va trezi din acest vis, însurându-se cu o fată bună şi cinstită.

— Şi Scipion va fi de acord?

— Da, doamnă, va fi de acord.

— Mă cam îndoiesc…

— Eu sunt cât se poate de sigur de acest lucru…

— Probabil că posezi, domnule, vreun filtru sau vreun talisman miraculos.

— Într-adevăr… Iată care-i acest talisman miraculos, zise contele, scoţând din buzunar o hârtie pe care i-o arătă lui Basquine cu un surâs triumfător şi în acelaşi timp plin de dispreţ.

— Ce geniu bun, ce zână ocrotitoare au coborât din imperiul lor ca să-ţi dea acest minunat talisman, domnule?

— Geniul bun, doamnă, e, pur şi simplu, un magistrat.

— Un magistrat?

— Da. După cum vezi, am devenit un burghez sadea. Aşa că i-am mărturisit, în cel mai burghez mod cu putinţă, acelui magistrat temerile serioase pe care le aveam în legătură cu viitorul fiului meu şi faptele execrabile pe care le săvârşise, îndemnat de o femeie execrabilă… Uzând de dreptul meu de părinte, am obţinut de la acel magistrat, care, la cererea mea, a stat de vorbă cu procurorul regal, am obţinut, zic, autorizaţia necesară pentru a-mi închide fiul într-o casă de corecţie. Această autorizaţie e talismanul pe care ţi l-am arătat. Dacă fiul meu refuză să mă asculte orbeşte, astăzi, mâine, oricând voi vrea, îl voi închide într-o casă de corecţie, care e tot atât de cumplită ca şi o închisoare.

Basquine nu se aştepta la această lovitură neprevăzută. Dar recăpătându-şi imediat sângele rece, zise:

— Foarte bine jucat, sunt de acord, domnule. Scipion nu e în stare să se lupte cu dumneata; de data asta l-ai tras pe sfoară.

— Aşa că vezi, doamnă, replică Duriveau plin de sine, că am avut dreptate când ţi-am spus că ţi-l voi smulge pe Scipion cu toată împotrivirea dumitale şi, dacă va fi cazul, cu toată împotrivirea lui.

— Mi-ai spus de asemenea că însurătoarea lui şi a dumitale…

— Vor avea loc la timpul cuvenit. Şi asta datorită numai talismanului meu, fiindcă îi voi spune lui Scipion: „Ori te însori cu domnişoara Wilson fără nicio condiţie, ori mâine vei fi trimis la casa de corecţie!” Şi cred că-ţi închipui, doamnă, că n-o să stea prea mult să aleagă. În orice caz, eu mi-am luat toate precauţiile. Fie că el vrea să se însoare sau nu, eu, doamnă, oricum, mă însor, şi pentru că tot l-ai pomenit pe domnul de Richelieu, voi face pentru ultima oară pe marele senior doar ca să-i spun fiului meu ceea ce tatăl tânărului de Fronsac i-a spus acelui băiat neascultător…

— Şi ce i-a spus domnul de Richelieu fiului său, domnule?

— I-a spus următoarele: „Domnule de Fronsac, mă însor în

nădejdea că voi avea un fiu care nu va semăna câtuşi de puţin cu dumneata”.

— Din ce în ce mai bine. Constat încă o dată, domnule, că bietul Scipion are în dumneata un rival foarte dur… Ai să-l zdrobeşti… Şi acum, aş putea să ştiu şi eu care este scopul vizitei dumitale? Ai nişte sentimente mult prea elevate şi văd că eşti mult prea generos ca să cred că ai venit aici doar ca să te umfli în pene şi să-ţi manifeşti, în faţa unei fete umile ca mine, strălucirea olimpiană a atotputerniciei dumitale părinteşti, dintre care unul din frumoasele sale privilegii este de a-ţi întemniţa copiii sau de a-i însura fără voia lor. Dar, mă rog, renghiul, deşi foarte crud, a fost bine jucat. Totuşi, domnule, oricât de bine îi vei fi jucat acest renghi fiului dumitale, bănuiesc că nu mi-ai făcut cinstea de a veni la mine doar ca să te aplaud.

— Într-adevăr, doamnă, am avut un motiv foarte serios ca să vin încoace, dându-ţi dumitale impresia, fie chiar şi pentru o clipă, că sunt un prăpădit care vine să-ţi asculte insolentele pretenţii…

— Ce motiv ai avut, domnule?

— Doamnă, răspunse contele, fiul meu se află aici!

— Domnule… răspunse Basquine, prefăcându-se surprinsă şi încurcată.

— Îţi spun că fiul meu se află aici!

— Dar, domnule…

— E în odaia de colo, zise Duriveau, făcând un pas către uşa budoarului, e acolo, sunt sigur că e acolo!

— Da, e acolo, zise Basquine în şoaptă, prefăcându-se foarte speriată. Vorbeşte mai încet, te conjur! Tremur de teamă să nu te fi auzit!

— Am vorbit tare tocmai ca să mă audă, spuse contele, făcând încă un pas către uşa budoarului; ştiam că e acolo încă de la începutul discuţiei.

— Domnule, strigă Basquine, prefăcându-se din ce în ce mai speriată, Scipion trebuie să fie teribil de furios… Aşa că bagă de seamă…

— La ce? La furia domnului Scipion? întrebă Duriveau, surâzând dispreţuitor.

— Ascultă-mă, domnule! Când te va vedea, nu se va mai putea stăpâni…

— Doamnă, dă-te la o parte şi lasă-mă să deschid uşa odăii de

colo…

— Vai, domnule, opreşte-te! zise Basquine, împreunându-şi mâinile şi prefăcându-se speriată de moarte. Scipion ar fi venit el singur aici dacă nu s-ar fi temut de violenţa cu care te-ar putea înfrunta.

— Află, doamnă, că voi avea curajul să ţin piept acestei înfruntări…

În clipa aceea uşa budoarului se deschise brusc şi Scipion apăru. Rămase o clipă în prag, ca şi cum ar fi vrut să-şi înăbuşe resentimentele pe care le simţea împotriva tatălui său.

„Iată-i faţă în faţă, îşi zise Basquine, privind cu o bucurie feroce spre conte şi spre fiul acestuia. Scipion e revoltat şi cu inima plină de ură… Taică-său e cu ameninţarea pe buze. Acum, amândoi sunt ai mei!”

După ce-a rămas o clipă mut şi nemişcat, în uşa budoarului, Scipion a intrat încet în salon, cu chipul livid, plin de mânie, de ură şi de revoltă împotriva tatălui său, căruia i-a aruncat o privire sumbră şi sfidătoare.

— Aşadar, ştiai că sunt aici… îi zise el contelui. De asta vorbeai atât de tare…

— Da, zise contele, foarte băţos. Apoi, întorcându-se spre Basquine, adăugă: Iată de ce, doamnă, am trecut peste cumplita silă pe care mi-o inspira discuţia cu dumneata. Ştiam că Scipion se află în cabinetul de colo şi ţineam neapărat să-i dau, în faţa dumitale, te rog să-ţi intre bine în cap acest lucru, să-i dau, în faţa dumitale, această aspră lecţie de pe urma căreia va profita dublu.

— N-am pierdut niciunul dintre cuvintele dumitale, domnule, răspunse Scipion cu glas înăbuşit, şi-mi voi aduce perfect aminte de ele.

— Iar eu îmi asum sarcina, dacă va fi nevoie, să-ţi reîmprospătez memoria, zise contele Duriveau, şi să-ţi aduc aminte că în faţa acestei femei, a cărei detestabilă influenţă te-a determinat să-mi nesocoteşti autoritatea, ţi-am pus pe grumaz jugul puterii paterne, că în faţa acestei femei, care te dispreţuieşte, care-şi bate joc de tine, fiindcă te urăşte, te-am umilit, ca să te salvez.

— Şi care-i scopul acestei frumoase fapte, în care faci, într-un mod atât de patern, pe călăul, domnule? întrebă curios Scipion.

— Cum nici cuvintele mele frumoase, nici stăruitoarele mele

rugăminţi, replică Duriveau, n-au putut înfrânge încăpăţânarea dumitale insolentă…

— Aha! Asta e scena tatălui-sensibil, zise Scipion zâmbind dispreţuitor. Draga mea, îi spuse el lui Basquine, ţi-am vorbit despre scena asta… care a fost mediocră. Domnul mă avertizase încă de multă vreme cât se străduise ca să plângă la comandă…

Dar Duriveau continuă impasibil:

— Nu-mi mai rămânea decât un mijloc: acela de a lovi în ceea ce preţuieşti mai mult: orgoliul tău. Aşa că am vrut să-ţi îngenunchez acest orgoliu! Să ţi-l cobor atât de jos, încât să roşeşti până şi în faţa acestei femei, iar această femeie să roşească, la rândul ei, din pricina ta! Tu, şmecherul, denigratorul a tot şi a toate, iată-te redus, de autoritatea paternă, la adevăratele tale proporţii, acelea ale unui băiat pe jumătate rebel, pe jumătate nebun, pe care la început îl pedepseşti, dar pe care apoi îl vindeci pentru că persevereză în rău, în ridicola sa monomanie a viciului şi a corupţiei.

— Domnule, strigă Basquine, prefăcându-se că se teme ca nu cumva tatăl să-şi exaspereze fiul, bagă de seamă, cuvintele dumitale sunt mult prea crude…

— Lasă-l, draga mea, zise Scipion cu un surâs ironic, scena mi se pare nostimă; numai că această nostimadă are totuşi o latură de laşă ipocrizie, care pune autoritatea paternă a domnului într-o lumină nouă. Am fost un tată-şmecher, un tată-feroce, apoi unul sensibil. Acum iată-ne şi un tată-Tartuffe. Căci azi-dimineaţă, domnul făcea faţă de mine pe bunul şi pe veselul, în timp ce avea în buzunar ordinul de a mă închide. Ieri încă îmi spunea: „Ei bine, răule ce eşti, pentru că ţii neapărat, o voi vedea pe Basquine; dar niciun cuvânt despre toate acestea domnişoarei Raphaële…” De altfel, continuă Scipion cu un sarcasm sporit, treaba asta nu mă miră câtuşi de puţin, fiindcă, proverbul cu „aşchia nu sare departe de trunchi” nu se dezminte. Fiul lui Du-Riz-de-Veau, cămătarul îmbogăţit, îşi dezvăluie toată puritatea originii sale; procedează exact cum ar fi procedat şi stimatul lui părinte atunci când trăgea pe sfoară câte un debitor recalcitrant, al cărui ordin de arestare îl avea în buzunar.

— Slabă comparaţie, zise contele cu un calm glacial; când vrei să închizi un nebun, nu te-apuci să-i spui dinainte.

— Ei drăcie, halal scuză! strigă Scipion, râzând cu hohote. Iată

această augustă paternitate care face pe paznicul de la Bicêtre[2]!
Contele ridică din umeri, cu milă, şi-i zise lui Scipion.
— Îţi iert obrăzniciile, trebuie să ţi le iert… Prezenţa acestei femei te face îndrăzneţ. Mă aşteptam la asta. A fost unul dintre lucrurile prevăzute în lecţia pe care am vrut să ţi-o dau… Şi acum, un ultim cuvânt: dacă nu aveam posibilitatea să te smulg azi, acum, de sub influenţa acestei creaturi, ţi-aş fi repetat că s-a jurat să se răzbune pe tine aşa cum s-a răzbunat pe atâţia alţii, pentru toate jignirile meritate şi pentru ruşinea din care s-a adăpat încă din fragedă copilărie; căci încă de la unsprezece sau doisprezece ani, desfrânarea, vagabondajul şi hoţia îi erau familiare acestei ilustre demoazele căreia i se deshamă caii de la trăsură şi care e adusă în triumf acasă!
— Vai, domnule, cruţă-mi măcar copilăria, zise Basquine, ascunzându-şi chipul în mâini, ca şi cum ar fi fost zdrobită de ruşine.
— Destul, domnule, destul! strigă Scipion.
— Isprăveşte, biet neghiob ce eşti! Poate crezi cumva că am jignit-o? Linişteşte-te! Obişnuinţa precoce a desfrâului şi a ruşinii i-a călit inima! îi spun asta, în faţa ta, ca să-i dovedesc că puţin îmi pasă de ura ei, cum nu-mi pasă de vipera pe care o zdrobeşti sub picior. Acum când, de voie sau de nevoie, vei juca aşa cum îţi voi cânta eu, puţin îmi pasă de răul pe care ţi-l va face sau mi-l va face! Şi vrei o ultimă dovadă? Poftim, te las împreună cu ea… căci presupun că n-ai să vrei să ieşi de aici împreună cu mine.
— E adevărat. În ciuda afecţiunii sporite şi a respectului pe care mi le inspiri, zise Scipion, persiflându-l pe conte, vreau să-ţi cer, cu umilinţă, dacă se poate, îngăduinţa de a rămâne cu doamna. Cred că-ţi dai seama că, odată singuri, vom discuta puţin şi despre dumneata.
— E firesc, zise Duriveau, luându-şi pălăria.
— Într-adevăr? întrebă Scipion. Nu mă somezi, cu „talismanul” dumitale, să te urmez?
— N-are niciun rost, zise contele, îndreptându-se spre uşă. Te poftesc ca până la ora şase să te hotărăşti…
— Şi până atunci, nu ţi-e teamă că o şterg englezeşte?
— Câtuşi de puţin, zise contele.
— Cum! Nici măcar nu mă pui să-mi dau cuvântul că nu voi

[2] Unde se află un ospiciu de nebuni. (n.t.)

fugi, în calitate de prizonier al tatălui meu? întrebă Scipion cu o răceală de gheaţă.

— N-am nevoie de cuvântul tău, zise contele cu mâna pe clanţă. Jos, la uşa palatului doamnei, sunt doi agenţi de poliţie care te aşteaptă.

Scipion nu-şi putu reţine un gest de mirare şi de furie.

Apoi, aplecându-se ca să-şi aprindă o ţigară de la focul din cămin, ca să-şi ascundă roşeaţa şi tulburarea, se ridică spunând:

— Într-adevăr, eşti un om precaut, domnule, dar puteai să ai ceva mai multă imaginaţie. Ideea asta măreaţă, cu agenţii de poliţie, ţi-a fost inspirată de amintirea gărzilor bunicului Du-Riz-de-Veau, cămătarul care se înconjurase de acei bravi oameni întocmai ca vechii baroni de ostaşii lor.

— Bine că măcar lecţiile de istorie ale preceptorului dumitale ţi-au fost de folos, zise contele cu un imperturbabil sânge rece. În rest, comparaţia e justă, căci cei doi agenţi de poliţie au ordin să te urmărească oriunde te vei duce, iar în anumite împrejurări, să te aresteze imediat. Crede-mă… ia-ţi rămas bun de la doamna cât mai repede cu putinţă şi vino acasă, fiindcă avem de discutat. Apoi, întorcându-se către Basquine, zise: Te las, doamnă… Şi plec de la dumneata cât se poate de liniştit atât în privinţa fiului meu, cât şi a mea. Cred, după cum nădăjduiesc, că ceea ce ţi-am spus acum te umple de amărăciune şi de disperare.

— Într-adevăr, domnule, răspunse Basquine cu o umilinţă plină de sarcasm. Îmi dau seama de neputinţa urii mele împotriva dumitale. Am păcătuit şi mă căiesc amarnic… E greşeala mea, marea mea greşeală. De altfel, te rog să mă crezi, domnule, că ştiu să apreciez felul cum ai înţeles să-ţi exerciţi autoritatea paternă. E ceva atât de pătrunzător, de convingător în elocvenţa dumitale sporită de agenţii de poliţie şi de perspectiva închisorii, încât nu mă îndoiesc câtuşi de puţin că fiul dumitale se va înclina, ca şi mine, de altfel, în faţa atotputerniciei dumitale.

— Vorbeşte doar în numele tău, draga mea, zise Scipion, dând frâu liber furiei sale, pe care nu şi-o mai putu stăpâni. În ce mă priveşte, eu nu mă înclin în faţa nimănui, şi dacă sunt ultragiat, mă răzbun…

Contele tocmai se pregătea să iasă; se opri, se întoarse îndărăt, îşi privi cu dispreţ fiul şi zise:

— Ai vorbit cumva de răzbunare?

— Da, am vorbit şi voi face chiar mai mult decât am vorbit! strigă Scipion, scos din sărite. Crezi, domnule, că m-ai crescut aşa cum m-ai crescut, fără să-ţi primeşti pedeapsa? Crezi că, după educaţia pe care mi-ai dat-o, dintr-un capriciu al dumitale, vei face aşa, dintr-odată, din mine, un fiu respectuos şi, din dumneata, un tată respectabil?

Contele făcu o mişcare, dar se abţinu. Scipion continuă din ce în ce mai pornit:

— Am fost martorul amorurilor dumitale, confidentul potlogăriilor dumitale. M-ai învăţat să-mi bat joc de orice, să râd de orice, începând cu autoritatea dumitale, pe care ţi-ai terfelit-o, sub ochii mei, în chefuri şi desfrâu. Iată că de opt zile încoace, pentru că interesul conjugal ţi-o cere, ai început să-ţi iei în serios rolul de tată. Faptul îmi inspiră milă! Vorbeşti despre respectul pe care ţi-l datorez. N-ai dreptul să pretinzi aşa ceva, domnule! Din ziua în care am băut din acelaşi pahar vinul dezmăţului şi de când am făcut între noi schimb de amante…

Auzind aceste cuvinte înfricoşătoare, contele – zdrobit – îşi lăsă, fără voia lui, capul în jos.

— Îţi aduci aminte de supeul din noaptea când ai schimbat-o pe bruna dumitale Sidonie cu blonda mea Zéphirine? Bagă de seamă, domnule, joci cu mine un joc periculos! Acum nu mai e vorba de tată şi de fiu… ci de doi vechi amici de destrăbălări, care au devenit duşmani de moarte pentru că unul i-a jucat un renghi josnic celuilalt; şi din pricina acestui renghi, ţi-o repet, domnule, mă voi răzbuna, în ciuda agenţilor dumitale de poliţie, a închisorii cu care mă ameninţi, ba chiar şi în ciuda blestemelor dumitale, dacă vei cuteza să mă mai blestemi, fără să mai râzi cu hohote ca atunci când mi-ai spus: „Te blestem, fiu nedemn, care cazi sub masă după cea de a cincea sticlă…” Cu asta, domnule, nici eu, nici doamna nu te mai reţinem!

Contele, care roşise şi pălise rând pe rând cât timp Scipion vorbise cu atâta cutezanţă, nu răspunse un cuvânt. Îşi scoase doar ceasul din buzunar, se uită la el şi-i spuse, cu răceală, fiului său:

— E aproape patru… îţi poruncesc ca la ora şase să fii acasă. Şi-ţi declar că vei fi, fie de voie, fie de nevoie! Deci la ora şase, şi ai grijă să nu întârzii!

Spunând acestea, contele ieşi, lăsându-l pe Scipion cu

Basquine.

Părăsind casa, înainte de a se urca în trăsura care aştepta, după cabrioleta lui Scipion, Duriveau făcu un semn celor doi agenţi solizi, spătoşi, purtând totuşi nişte paltoane jerpelite, de o culoare nedefinită, şi două enorme bastoane cu capete de plumb. Cei doi agenţi de poliţie, care, până atunci, se plimbaseră, fără a scăpa din ochi palatul lui Basquine, se grăbiră să vină lângă conte.

— Dublaţi supravegherea, le zise el. Să nu iasă nimeni fără să fie cercetat atent; fiul meu s-ar putea să fugă, deghizându-se.

— Fiţi liniştit, domnule conte, zise unul dintre cei doi agenţi, avem ochi buni şi picioare sprintene.

— Dacă la ora şase fiul meu n-a părăsit această locuinţă, zise contele, unul dintre voi se va duce să ceară ajutorul unui magistrat pentru a putea pătrunde în casa asta, unde-l veţi aresta pe domnul fiu, aducându-l la mine înainte de a-l duce la casa de corecţie.

— Am înţeles, domnule conte.

— Dacă iese înainte de ora şase, îi veţi declara că aveţi ordin să-l aduceţi la mine, iar dacă nu vrea, duceţi-l imediat la Conciergerie.

— Da, domnule conte.

— Aţi avut grijă să vă faceţi rost de o trăsură?

— Da, domnule conte, uitaţi-o acolo…

— Şi, adăugă domnul Duriveau, fără să-şi poată ascunde o anumită duioşie, dacă veţi fi obligaţi să faceţi uz de forţă, vă recomand cele mai mari menajamente.

— N-aveţi nicio grijă, domnule conte, o să-l luăm cu tot atâta delicateţe ca şi cum am duce la Saint-Lazare pe una din acele demoazele care nu se lasă dusă acolo, muşcându-ne şi zgâriindu-ne ca o mâţă înfuriată.

— Deci ne-am înţeles, zise contele. Dacă veţi fi obligaţi să-l luaţi cu forţa, v-o repet: cele mai mari menajamente! Veţi fi răsplătiţi regeşte…

— Fiţi fără grijă, domnule conte, fiul dumneavoastră nu se va putea plânge de felul cum ne-am purtat cu el.

— Foarte bine, zise Duriveau, urcându-se în trăsură.

Contelui i-a trebuit o stăpânire de sine de necrezut ca să poată suporta, cu acel calm aparent, ultimele jigniri ale fiului

său. Trebuie totuşi s-o spunem că, timp de câteva minute, s-a simţit zdrobit, copleşit sub povara sarcasmelor lui Scipion, la care i-ar fi fost cu neputinţă să răspundă, căci acea lecţie cumplită, pe care, la rândul său, fiul i-o dădea tatălui în faţa lui Basquine, contele o merita cu prisosinţă. Abia atunci îşi dădu seama cu groază, plângând în inima lui, cu lacrimi de sânge, ce educaţie execrabilă îi dăduse fiului său. De asemenea, un moment, contele a fost disperat că s-a lăsat târât de violenţa firii sale, care-l împingea întotdeauna la extreme, când – aşa ca în trecut – la o familiaritate revoltătoare, când – ca în scena precedentă – la nişte vorbe din cale-afară de aspre, menite să jignească la sânge orgoliul exagerat al fiului său. Dar, amintindu-şi că de opt zile încoace – adică de când citise *Memoriile* lui Martin, a căror salutară influenţă începuse a se face, încet-încet, simţită asupra lui, aproape fără să-şi dea seama – deci, amintindu-şi că de opt zile îşi schimbase brusc limbajul şi conduita, roşind pentru tot ceea ce făcuse în trecut, amintindu-şi că se chinuise în zadar să se arate tot pe atât de afectuos şi de serios faţă de fiul său, pe cât fusese de vicios, de familiar şi de violent mai înainte; gândindu-se, în sfârşit, că reproşurile sale, pline de înţelepciune, de bunătate şi de duioşie, că lacrimile sincere pe care şi le smulsese din suflet, fuseseră luate în râs şi socotite drept ipocrite de către acel fiu neîndurător, domnul Duriveau, scos din sărite, socotise că procedase bine făcându-şi datoria de tată, în interesul lui Scipion.

Din nefericire, bietul Duriveau se înşela, fiindcă vicontele îi trântise în faţă un adevăr de necontestat: „Crezi că, după educaţia pe care mi-ai dat-o, dintr-un capriciu al dumitale, vei face aşa, dintr-odată, din mine, un fiu respectuos şi, din dumneata, un tată respectabil?”

Regenerarea lui Scipion, a acelui suflet pervertit de o depravare precoce, ar fi cerut nişte atenţii şi o grijă, de o gingăşie maternă, menajamente infinite, într-un cuvânt, acea rară şi inteligentă cunoaştere a inimii şi mai ales acea răbdare plină de bunătate, de mărinimie şi de dragoste pe care numai inima unei mame o poate avea.

Din păcate, asemenea calităţi îi lipseau lui Duriveau, om impetuos, energic, categoric. Apoi, patima lui nebunească pentru doamna Wilson îl stăpânea în asemenea măsură şi-l silea să acţioneze cu atâta grabă şi asprime, încât nu mai avea când să

se gândească la astfel de subţirimi ale sufletului. Transformarea lui Scipion i-ar fi cerut luni, poate chiar ani, iar Duriveau dorea ca fiul lui să se schimbe în… opt zile! Şi, la urma urmei, ce-ar fi putut face Scipion ca să se răzbune, urmărit cum ar fi fost, pas cu pas, de agenţii de poliţie, de îndată ce-ar fi ieşit de la Basquine, sau arestat în casa acesteia dacă ar fi întârziat peste ora şase?

V-am mai spus că, după ce a plecat contele, Basquine şi Scipion au rămas singuri. Rămânând singuri, au păstrat un moment de tăcere. Basquine sorbea din ochi, dacă putem spune astfel, cu o privire lacomă, revolta şi ura profundă ce se oglindeau pe chipul vicontelui.

— Oh, mă voi răzbuna! strigă el, întinzând pumnul crispat către uşa pe unde dispăruse tatăl său. Da, mă voi răzbuna! De altfel, într-un fel, m-am şi răzbunat, adăugă, stăpânindu-şi cu greu ura. Fiecare vorbă a mea a fost pentru el o adevărată lovitură de măciucă!

— Da… Vorbe şi iar vorbe! Aşa ştii tu să te răzbuni! Doar cu vorbe goale! îi zise Basquine cu o voce estompată, dar pe un ton plin de ironie. Frumoasă răzbunare, n-am ce zice! Ca şi cum cuvintele cele mai tari şi mai insolente ar putea şterge vreodată noroiul cu care te-a împroşcat acest om! Auzi, să pleci de aici ca să cazi în mâna brutală a agenţilor de poliţie!

— Dacă mă ating, îi omor! strigă Scipion.

— N-ai să-i omori, răspunse Basquine, ridicând din umeri, pentru că te vor înşfăca întocmai ca pe un pachet şi te vor duce plocon lui taică-tău, ca pe un biet şcolar ce trebuie pedepsit!

— Basquine, vrei să mă faci să înnebunesc de ciudă? strigă Scipion, bătând din picior cu furie.

— Da, aş vrea, zise cu asprime Basquine. Nu eşti câtuşi de puţin conştient de situaţia ta amărâtă şi ridicolă! Omul ăsta te-a ironizat, te-a jignit, te-a călcat în picioare în faţa mea! A însăilat nu ştiu ce poveste cu o ură pe care, chipurile, ţi-aş purta-o din copilărie. Ei bine, chiar dacă ar fi fost aşa, te-a răzbunat taică-tău, pentru că nu i-aş dori nici duşmanului meu de moarte o situaţie mai ruşinoasă, mai zdrobitoare, mai crudă decât cea pe care ţi-a creat-o acest om!

— N-ai să spui că mi-am plecat capul în faţa lui! strigă Scipion. Nu l-ai văzut cum pălea şi se înroşea din pricina sarcasmelor

mele?

— Încă o dată vorbe şi iar vorbe… Asta-i tot, zise Basquine. Ce-i pasă lui de sarcasmele tale? El are un rol frumos, te domină, te-a îngenuncheat, nu mai ai ce face, poţi să te zbaţi cât vrei… Te are la mână, va trebui să i te supui, să-l asculţi ca un ţânc care-şi cere iertare; dacă nu, casa de corecţie, de fapt închisoarea, altă umilinţă, şi mai cumplită. Să vezi ce urmare o să aibă toată povestea asta la club, printre prietenii şi mai ales printre duşmanii tăi! Ce bucurie nebună, ce batjocură! Strălucitorul Scipion, blazatul, şmecherul, cel mai de temut din bandă, închis ca un prost! Crede-mă, nu încerca să lupţi cu tatăl tău, căci te va zdrobi. Pe lângă un om ca el, tu nu eşti decât un copil!

— Şi tu, strigă Scipion plin de mirare şi de amărăciune, şi tu încerci să mă umileşti?

— Ai dreptate, zise Basquine, părând a ceda unei indignări factice, doar n-ai îndurat numai tu jignirile acestui om! Nu m-a tratat şi pe mine cu cel mai insultător dispreţ? Nu m-a obligat, oh, şi asta e ceea ce mă face să turbez, nu m-a obligat să roşesc din pricina ta?

— Tu, să roşeşti din pricina mea?

— Dar ce-ai făcut ca să mă simt mândră de tine? Crezi că o să ne răzbuni şi pe mine şi pe tine din fundul închisorii unde o să te arunce? Sau poate că, aşezându-te în genunchi, în faţa tatălui tău, ca să-i ceri iertare, vei consimţi să te însori cu Raphaële…

— Îţi baţi joc de mine tocmai într-un asemenea moment? strigă Scipion, întrerupând-o pe Basquine. Eşti chiar atât de lipsită de inimă? N-ai niciun pic de milă?

— Nu, nu mi-e milă de tine, pentru că te-ai lăsat tras pe sfoară, păcălit de taică-tău, şi pentru că sunt destul de nebună ca să resimt cu destulă amărăciune, în tot cazul, cu mai multă amărăciune decât tine, starea jalnică în care te afli. La urma urmei pe mine puţin m-ar interesa dacă nu te-aş iubi…

— Zău dacă nu cred că am să înnebunesc! strigă Scipion, exasperat. Ce vrei să fac împotriva forţei?

— Crezi că eu ştiu? Ar trebui să fii mai dibaci, mai viclean decât cel care şi-a bătut joc de tine într-un mod atât de nedemn şi care te-a făcut să devii ridicol.

Scipion ridică pumnii spre cer, cu o expresie de furie mută, imposibil de redat. Basquine continuă:

— Da, voi fi fără milă, pentru că, în loc să găsesc în tine, aşa cum am crezut, acel iubit la care visam de atâta vreme, acel demon fermecător, batjocoritor şi îndrăzneţ, cu care aş fi vrut să râd, între două sărutări, de toţi acei neghiobi care, înşelaţi de masca mea, mă venerează, se înhamă la trăsura mea sau se omoară pentru mine, să râd de acele aristocrate pioase care se pun chezaşe pentru virtutea mea, să râd de toţi şi de toate… iată că acum mă simt ispitită să râd de tine, din pricina ridicolului cu care te-a acoperit acel om! Da, voi fi cu atât mai nemiloasă, cu cât am sperat mai mult! N-ar fi trebuit să mă faci să întrevăd încântătoarea şi trufaşa figură a palidului don Juan, a acelui tânăr viclean şi întreprinzător, ca acum să mă trezesc cu un băieţaş demn de milă, al cărui tată vine să mă plictisească, însoţit de doi agenţi de poliţie.

— Să mă lovească trăsnetul dacă nu sunt hotărât să fac orice ca să mă răzbun! strigă Scipion, plin de exaltare. Dar, ca să mă bat cu el în duel, mi-ar trebui o armă, şi eu nu am niciuna aici!

Ochii lui Basquine părură că ard aidoma unui foc mocnit. Spuse, cu ironia ei obişnuită:

— Ai dreptate, aici n-ai să găseşti niciun fel de armă ca să te răzbuni pe loc. Dar cum timpul te presează, du-te şi însoară-te cu Raphaële a ta; vei fi un soţ minunat. De altfel, bietul meu băiat, cred că vei fi mai mulţumit de resemnarea mea. Visasem pentru noi doi atâtea nebunii, încât nici nu ştiu unde te-ar fi dus o treabă ca asta… Să ne despărţim… Nu eşti în stare să te răzbuni pentru injuriile care ne-au fost aduse amândurora, foarte bine, atunci să le iertăm… Treaba asta, dragul meu Scipion, e mult mai uşoară şi mult mai prudentă, adăugă Basquine pe un ton compătimitor, care-l înfurie pe viconte de o sută de ori mai mult decât aţâţările la ură împotriva tatălui său. Să ştii că-ţi vorbesc foarte serios; tu n-ai puterea să lupţi împotriva tatălui tău!

— Mai zi o dată!

— Da… Acum, ca simplă prietenă, sunt datoare să-ţi arăt pericolele la care, în orgoliul iubirii mele, poate că te-aş fi expus, dacă ai fi fost iubitul meu…

— Ce vrei să spui cu asta?

— Ştii bine ce vreau să spun… Apoi, întrerupându-se, Basquine continuă: Uite, sărmanul meu băiat… Ca să-ţi faci o idee despre mândria mea, stupidă, monstruoasă, infernală, mă

rog, cum vrei s-o iei, îţi mărturisesc că dacă aş fi avut un iubit cartofor, l-aş fi dispreţuit dacă ar fi pierdut la cărţi. Aşa că judecă-mă după acest fapt. Îţi repet că tu nu ai forţa necesară de a lupta cu tatăl tău. Şi am să-ţi dau un exemplu despre spiritul lui diabolic şi despre îndrăzneala lui.

— Acum îl lauzi? zise Scipion, izbucnind, de disperare, în râs.

— Admir energia, spiritul şi îndrăzneala chiar la un duşman; aşa că dă-ţi şi tu seama cum aş idolatriza aceste calităţi dacă le-ar avea iubitul meu.

— Basquine, tata a spus adevărul, zise Scipion cu voce mohorâtă. Tu mă urăşti…

— Crede acest lucru, băiat naiv ce eşti, şi triumful tatălui tău va fi deplin. Dar în momentul de faţă, ura, neîncrederea sau dragostea ta mă interesează prea puţin. Lasă-mă să-ţi istorisesc acea întâmplare… Cine ştie? Poate că vei descoperi în ea o învăţătură utilă, zise Basquine, apăsând pe aceste cuvinte. Apoi continuă: Ai auzit vorbindu-se despre frumoasa prinţesă de Montbar?

— Da, răspunse Scipion, după ce o privi pe Basquine cu mirare; mi se pare că tata a vrut să se însoare cu ea. Dar ce legătură e între prinţesă şi…

— Tatăl dumitale a fost îndrăgostit nebuneşte de ea, zise Basquine fără să răspundă la întrebarea vicontelui, numai că prinţesa l-a tratat în modul cel mai jignitor şi cu cel mai suveran dispreţ. Tatăl tău s-a jurat să se răzbune. Or, contele, sărmanul meu Scipion, când e vorba de răzbunare, găseşte repede mijlocul de a plăti cuiva jignirile aduse…

— Bun! Laudă-l mai departe! Dă-i înainte…

— N-am încotro, căci nu cred să mai fi existat vreun alt bărbat atât de cutezător care să facă ce-a făcut el…

— Să vedem, zise Scipion, abia abţinându-se, să vedem ce ispravă atât de grozavă a făcut…

— Timp de un an, contele s-a prefăcut complet indiferent faţă de prinţesa care-l umilise şi care se ferea de el; între timp, a închiriat o casă pustie şi, într-un apartament gol şi izolat, a instalat o falsă femeie paralizată. Prinţesa era miloasă… A fost deci atrasă, cu dibăcie, în acea casă, sub pretextul de a o ajuta pe bolnavă. Şi doamna de Montbar a căzut astfel în capcana întinsă de tatăl tău, care s-a răzbunat pe ea aşa cum te răzbuni, de obicei, pe o femeie frumoasă. Totul a rămas însă secret,

fiecare din cei doi având cel mai mare interes să ascundă aventura. Ei, ce spui de asta, Scipion?

Scipion păru să reflecteze şi nu răspunse.

Basquine continuă:

— Iată de ce e în stare tatăl tău…

— Da, aşa trebuie să se fi petrecut lucrurile, spuse Scipion, căci, cam în acea epocă, tata s-a bătut în duel cu căpitanul Just Clément, care, mai târziu, s-a însurat cu prinţesa. Motivul acelui duel a părut tuturor neverosimil. Probabil că fusese legat de acea întâmplare, şi…

Basquine izbucni brusc în râs.

— Ce ai? o întrebă Scipion.

— Ei, dragul meu, am mai multă imaginaţie decât tine.

— Cum adică?

— Cauţi o armă cu care să te răzbuni… Ei bine, eu am una admirabilă… de o viclenie diabolică.

— Ce armă? Spune-mi…

— Da, dar tu nu vei îndrăzni să te foloseşti de ea… Ar trebui să dai şi tu dovadă de aceeaşi îndrăzneală, dar absolut de aceeaşi îndrăzneală, de aceeaşi energie ca şi tatăl tău… dar tu nu ai o astfel de fire.

— Taci! strigă Scipion speriat. Nu ştiu la ce faptă cumplită vrei să mă împingi vorbind astfel…

— Fără copilării, Scipion… ori păstrez ideea pentru mine… Dar, mai înainte de a ţi-o împărtăşi, vreau să văd dacă poate fi pusă în practică… Pentru asta ar trebui să rezumăm, în două cuvinte, situaţia. Deci, dacă refuzi să te însori cu Raphaële, vei fi închis într-o casă de corecţie…

— Iar tata va fi disperat, fiindcă nu se va putea însura cu doamna Wilson, marea pasiune a vieţii lui. Ei bine, voi suporta umilinţa închisorii, dar îl voi lovi drept în inimă!

— Te înşeli grozav, bietul meu Scipion! Tu vei suporta umilinţa închisorii, iar taică-tău îşi va bate joc de tine şi se va însura cu frumoasa văduvă…

— Eşti nebună! Nu ştii că nu se va mărita cu el decât cu condiţia ca eu s-o iau de nevastă pe fiică-sa?

— Judeci ca un copil… Doamna Wilson, înainte de orice, îşi idolatrizează fata, şi când această mamă iubitoare va vedea că preferi închisoarea în loc să te însori cu îngeraşul ei, va înţelege ce soţ admirabil ai fi fost şi se va consola foarte repede că nu-i

vei mai fi ginere; şi cum doamna Wilson este foarte săracă, iar tatăl tău imens de bogat, nu va fi chiar atât de proastă încât să dea cu piciorul unei asemenea căsătorii, care-i va îngădui mai apoi să-i asigure viitorul fiicei sale, de două ori compromisă de tine. Aşa că ţie nu-ţi va rămâne altă răzbunare decât plăcerea de a-i scrie – din fundul temniţei ridicole unde te vei afla – mamei tale vitrege, rugând-o să pună o vorbă bună pentru tine, pe lângă conte, şi cum fericirea te face indulgent, s-ar putea ca tatăl tău să se îndure de tine şi să te ierte.

La aceste cuvinte ale lui Basquine, Scipion tresări şi rămase pe gânduri.

La fel ca tatăl său, la fel ca toată lumea, vicontele nu ştia că doamna Wilson îşi sacrificase o dragoste puternică şi împărtăşită, pentru a se mărita cu Duriveau, numai pentru ca Raphaële să-l poată lua de bărbat pe Scipion. Aşa că toţi cei care nu cunoşteau secretul acestei curajoase şi devotate mame şi care presupuneau că doamna Wilson era îndrăgostită de conte, erau convinşi că, Duriveau punându-i la picioare o avere enormă, putea ca, mai târziu, datorită banilor, să-şi mărite fata.

Prezentându-i lui Scipion lucrurile în acest fel, Basquine voia să-i demonstreze acestuia cât de puţin i-ar fi păsat contelui Duriveau de răzbunarea pe care conta atâta fiul său. Cedând deci, fără voia lui, în faţa acestui raţionament, vicontele îi răspunse lui Basquine, cu o furie fără margini:

— Mă rog, răzbunarea mea nu e grozavă, dar e posibilă…

— A mea în schimb, ar fi cumplită, zise Basquine pe un ton atât de convingător şi de hotărât, încât Scipion rămase uimit. Da, cumplită, căci nu numai doamna Wilson ar refuza să se mai mărite cu tatăl tău, ci însuşi tatăl tău, pricepi? însuşi tatăl tău, în ciuda patimii sale înflăcărate şi nebune, ar fi silit să refuze a o mai lua de nevastă pe doamna Wilson…

— Ce tot spui, Basquine?

— Da, ştiu un mijloc care va împiedica, în mod sigur, căsătoria tatălui tău şi, cea mai cumplită disperare, cea mai groaznică tortură a lui va consta în faptul că va fi silit să spună el însuşi: „Căsătoria aceasta nu mai e posibilă!”

— Oh, dacă acest lucru s-ar putea! strigă Scipion, tremurând de ură. Apoi adăugă: Nu, nu, nu cred! Îţi baţi joc de mine, Basquine!

— Eram sigură? zise ea izbucnind într-un râs batjocoritor. Nu

vrei să crezi, pentru că ţi-e frică!

— Mi-e frică? Mie? Vorbeşte, şi dacă ai dreptate..

— Ei, zise Basquine râzând, nu fă mutra asta sinistră! Că doar nu e vorba de cine ştie ce crimă tenebroasă… Nu, e vorba, pur şi simplu, de o maşinaţie diabolică… ceea ce-ţi va fi, de altfel, cu atât mai mult îngăduită cu cât îi vei putea spune tatălui tău: „Am făcut exact ceea ce ai făcut şi tu!”

Scipion o privi pe Basquine cu uimire.

— Da, zise ea, cu cât mă gândesc mai bine, cu atât renghiul mi se pare mai nostim… Dar ce spun eu renghi? Asta e o adevărată lecţie, şi încă una dintre cele mai straşnice! Scipion, dacă vei face ceea ce-ţi voi spune, vei fi de o sută de ori mai cutezător decât tatăl tău! Atunci vom fi amândoi răzbunaţi, iar eu voi fi nebună după tine.

— Basquine, mă ucizi cu reticenţele astea…

— Bine, ascultă-mă eu atenţie… Mai întâi, află că acum câteva zile, tot aşteptându-te să vii din Sologne, m-am plictisit şi atunci m-am dus să mă plimb… Aşa se face că am ajuns într-un cartier mărginaş, undeva pe lângă străduţa d’Enfer… Căutam o locuinţă pustie, izolată; îmi aveam eu planurile mele în legătură cu tine.

— O locuinţă pustie, zise Scipion interesat, şi ce să facem cu ea?

— Ai puţină răbdare, zise Basquine, întrerupându-l pe Scipion. În strada aceea am găsit exact ce-mi trebuia… o casă ce pare sărăcăcioasă, e pustie, e izolată şi nu are portar… După ce-am vizitat-o, mi-am închipuit că tot aşa trebuie să fi fost şi casa unde diavolul de taică-tău a atras-o în cursă pe prinţesa de Montbar… sub pretextul unei opere de caritate…

Basquine rostise foarte rar aceste cuvinte, privindu-l fix în ochi pe Scipion. Vicontele încă nu izbutise să dibuie firul gândului infernal al lui Basquine. Totuşi, simţea un fel de spaimă ciudată, amestecată cu o vie curiozitate.

În acel moment, Basquine – ridicându-se din fotoliu – se duse să se aşeze alături de Scipion, pe divan, spunându-i încet:

— Nu pot să-ţi spun cu glas tare ceea ce mi-a mai rămas de spus. S-ar putea să ne audă careva… Ascultă-mă cu atenţie, drăcuşorule… Dă urechea mai aproape…

Şi, sub pretextul că-i vorbeşte încet, Basquine îşi trecu braţul pe după gâtul lui Scipion, sprijinindu-şi bărbia de umărul lui. Sub dulcea apăsare a braţului lui Basquine, Scipion nu se putu abţine

să nu simtă un fior de dragoste şi de dorinţă, în ciuda tumultuoaselor şi implacabilelor resentimente împotriva tatălui său.

— Iată-ne deci în posesia unei case izolate şi solitare, continuă Basquine în şoaptă. Şi acum iată ce-ţi propun. E patru şi jumătate… Te vei duce la doamna Wilson…

— La doamna Wilson? întrebă Scipion uluit.

— Mai încet, gură spartă ce eşti! îi zise Basquine, apropiindu-şi căpşorul de capul lui Scipion. Apoi adăugă: Da, te vei duce la doamna Wilson…

— Şi ce fac cu agenţii de la poliţie? murmură Scipion.

— Nepriceputule! Dar zidul din grădină nu dă pe terenul viran unde se construieşte o casă? răspunse Basquine surâzând. Leporello îţi va ţine scara, iar tu, sprinten şi frumos întocmai ca Cherubino, vei fi departe, în vreme ce amărâţii ăia te vor mai aştepta încă la poartă.

— Într-adevăr, şopti Scipion, uitasem de această posibilitate. În felul ăsta, voi scăpa cel puţin de acea odioasă închisoare…

— Nădăjduiesc… Deci te vei duce la doamna Wilson, căreia poţi fi sigur sută-n mie că tatăl tău nu i-a spus nimic, fiind aproape sigur că vei accepta însurătoarea şi nu închisoarea.

— Bun… Şi ce voi face la doamna Wilson?

— Te vei duce să-i faci ochi dulci Raphaëlei (să ştii că nu sunt geloasă), dacă maică-sa nu e, acasă, aşteptând-o până se întoarce; dacă e acasă, vei face o mutră ipocrită şi miloasă – ştiu că te poţi preface tot atât de uşor ca şi taică-tău – şi-i vei spune doamnei Wilson: „Dragă şi frumoasă mamă-soacră, am venit să te iau pe sus, chiar înainte de a mânca… Ne aşteaptă jos o trăsură…” „Şi unde vrei să mă duci, dragă Scipion?” te va întreba doamna Wilson. „Să facem o faptă bună, dragă mamă-soacră, să facem o faptă bună, dar unde e nevoie de multă delicateţe… De aceea e necesar s-o îndeplineşti dumneata, fiindcă e vorba de o femeie… o biată femeie paralizată, al cărei înger salvator poţi fi… Nefericita îţi va spune ea însăşi despre ce e vorba, căci se pare că o apasă o taină pe suflet… Hai repede, dragă mamă-soacră, căci celor care suferă minutele li se par secole. Şi biata femeie, faţă de care îţi cer să te arăţi îngăduitoare şi bună, suferă cumplit. Hai să vedem ce putem face…” Doamna Wilson, care are o inimă bună, te va crede şi va merge cu tine…

Scipion începu să înţeleagă despre ce anume era vorba. O bucurie sălbatică îi străluci pe chip, în vreme ce un fior ca de gheaţă îi alunecă de-a lungul şirei spinării.

Basquine continuă în şoaptă lipindu-se şi mai strâns de viconte:

— Doamna Wilson având o încredere oarbă în cuvintele tale, aşa cum a avut şi prinţesa de Montbar în rugăminţile celei care făcuse pe bolnava din porunca tatălui tău (cred că-ţi dai seama cât de nostimă e această asemănare de situaţii), ei bine, doamna Wilson se va urca împreună cu tine în trăsură, tu o vei conduce în strada Marché-Vieux, la numărul unsprezece, la etajul al treilea, într-un apartament izolat şi pustiu – uite cheia – şi acolo, tot atât de cutezător ca şi tatăl tău, când i-a întins prinţesei de Montbar acea cursă diabolică…

— Basquine! strigă Scipion, cuprins brusc de un soi de ameţeală, şovăind încă între dorinţa de a-i plăti tatălui său o poliţă usturătoare şi acea răzbunare cumplită, Basquine, ideea ta e mai afurisită decât iadul!

— Crezi că după asta, cu toată dragostea pe care i-o poartă, tatăl tău se va mai însura cu doamna Wilson? Cât despre noi, chiar în seara asta, vom trece graniţa şi mâine vom fi dincolo de hotarele Franţei. Îndrăgostiţi şi bogaţi, căci eu voi continua să cânt… Ei, ce zici de o astfel de viaţă, palidul şi frumosul meu don Juan? întrebă Basquine, împletindu-şi braţele pe după gâtul lui şi aşezându-i-se pe genunchi. Crezi că omul care a vrut să te zdrobească nu va fi la rândul lui zdrobit? Şi apoi cuvintele pe care i le vei scrie de departe şi care-l vor lovi drept în inimă: „Am făcut exact ceea ce ai făcut şi tu, tată…”

La zece minute după această discuţie, noaptea – care în această epocă a anului la noi vine repede – se şi coborâse.

Leporello sprijini o scară de zidul grădinii şi, în timp ce agenţii de poliţie supravegheau cu atenţie sporită poarta dinspre stradă, Scipion – datorită întunericului şi ajutorului dat de Leporello – trecu zidul grădinii şi ajunse pe terenul unde se afla acea casă în construcţie; dând la o parte una din scândurile gardului provizoriu, ieşi la vreo două sute de paşi mai sus de locul unde se plimbau agenţii.

Peste vreo jumătate de ceas după fuga vicontelui, Leporello şi Astarté avură următoarea discuţie:

— Nădăjduiesc, dragă Leporello, că în două zile, de când slujeşti aici, ai văzut destule…

— Nu-mi mai vorbi despre asta, dragă, fiindcă sunt pur şi simplu năucit… Abia scăpasem de domnul viconte, care s-a urcat pe scară, a sărit zidul grădinii şi a străbătut terenul în construcţie, că hop şi condamnatul politic pe care doamna îl ascunsese aici; se urcă şi ăla repede pe scară şi ia acelaşi drum ca şi domnul viconte.

— Şi pe urmă iaca şi doamna, care se învăluie într-o mantie şi iese pe jos, pe poarta din faţă, îndreptându-se către trăsura pe care-o aduseseşi tu mai devreme şi care o aştepta la capătul străzii.

— Oare ce să însemne toate astea, Astarté?

— Habar n-am… Dar fără voia mea mă simt neliniştită. Nu ştiu de ce, dar parcă aştept să se petreacă o nenorocire. N-am văzut-o niciodată pe doamna arătând aşa cum arăta mai adineauri când scria scrisoarea aceea pe care ţi-a lăsat-o s-o dai persoanei ce va veni între cinci şi şase…

— Când am intrat ca s-o anunţ că trăsura o aştepta la capătul străzii, doamna, de obicei atât de palidă, avea obrajii împurpuraţi. Ochii îi erau atât de strălucitori, încât nici n-am cutezat s-o privesc.

— Şi s-o fi văzut, Leporello, cum mai râdea de una singură în timp ce scria… Şi ce râs, că ţi se făcea pielea ca de găină, zău aşa…

— Ei bine, Astarté, află că şi mie mi-e frică. Am impresia că urmează să se petreacă undeva ceva cumplit… Şi că ziua de azi încă nu s-a sfârşit.

— Cum?

— Domnul acela, care trebuie să vină între cinci şi şase… căruia trebuie să-i dau scrisoarea pe care mi-a lăsat-o doamna…

— Da, iată scrisoarea, zise Astarté, luând-o de pe şemineu. Toate întâmplările de azi m-au tulburat atât de tare, încât nici măcar nu m-am uitat să văd cui e adresată…

— Ei, şi cui e?

— Ah, Doamne! strigă Astarté după ce citi adresa.

— Ei, ce scrie?

— Citeşte! zise Astarté.

— Domnului Martin, citi Leporello. Care Martin? Vechiul nostru coleg? Nu se poate, nu e aceeaşi persoană… Doamna nu i-ar

scrie unui servitor…

— Într-adevăr… Dar ai puţină răbdare, fiindcă vom şti imediat. Acuşica va fi ora şase.

Hazardul părea că doreşte să satisfacă foarte repede curiozitatea lui Leporello şi a lui Astarté, fiindcă cineva sună la uşă, şi Leporello, ducându-se să deschidă, strigă:

— El e, Astarté!

Într-adevăr, era Martin, ieşit de două zile din închisoarea din Orléans, deoarece se dovedise a fi nevinovat. Sosit la Paris, Martin o rugase pe Basquine să-l primească imediat.

Mirarea lui Martin a fost tot atât de mare ca şi cea a fostelor sale cunoştinţe pe care nu se aştepta să le întâlnească la Basquine; dar faptul că era din cale-afară de preocupat nu-i îngădui să se mire prea mult. Aşa că la exclamaţiile de bucurie ale lui Leporello şi Astarté, se mulţumi să răspundă:

— Da, eu sunt, prieteni, şi mă bucur că vă văd. Apoi adăugă grăbit: Stăpâna voastră e acasă? Trebuie neapărat să vorbesc cu ea!

— Doamna nu-i acasă, zise Astarté cam înţepată din pricina răcelii lui Martin, dar ţi-a lăsat o scrisoare.

Alt prilej de mirare şi de comentarii pentru Leporello şi Astarté: nici nu apucă bine să citească acea scrisoare, că Martin, devenind palid ca un mort, strigă cu glas sfâşietor:

— Ah! Ar fi ceva îngrozitor!

Apoi dispăru.

Iată ce-i scrisese Basquine lui Martin:

„Vino imediat în strada Marché-Vieux, ştii unde… Eu şi cu Paiaţa te vom aştepta acolo. În sfârşit, vom fi toţi trei răzbunaţi: Paiaţa se va răzbuna pe Scipion, călăul fiicei sale, Bruyère; tu, pe contele Duriveau, călăul mamei tale, eu pe Scipion şi pe taică-său, neam ticălos de aristocraţi, pe care eu, fata din popor, am jurat să-i urmăresc până la moarte”.

Urcându-se năucit în cabrioleta de piaţă cu care venise, Martin se îndreptă în goană către strada Marché-Vieux.

Înainte de a-l urmări pe Martin, trebuie să spunem că, ieşind din casă ca să se urce în trăsura care o aştepta, Basquine se dusese mai întâi la mama tinerei Raphaële; acolo, îl întrebase pe portar dacă doamna Wilson plecase cumva împreună cu Scipion.

Căpătând un răspuns afirmativ, Basquine porunci vizitiului s-o ducă la contele Duriveau; ştiind că domnul conte era acasă, unde îşi aştepta fiul, trimise, prin vizitiu, o scrisoare scrisă mai dinainte şi pe care portarul trebuia s-o înmâneze imediat contelui.

Iată ce conţinea acea scrisoare:

„Du-te la doamna Wilson, unde vei afla că Scipion a luat-o cu trăsura şi a plecat cu ea. Abuzând de încrederea ei, a dus-o în strada Marché-Vieux ca să se răzbune pe dumneata. Adu-ţi aminte de prinţesa de Montbar şi închipuie-ţi restul... La aşa tată, aşa fiu...”

Apoi, după ce vizitiul încredinţă acea scrisorică portarului contelui Duriveau, Basquine îi porunci s-o ducă în strada Marché-Vieux, în vreme ce Martin se îndrepta, la rândul său, către aceeaşi adresă.

Parcurgând acelaşi drum pe care-l mai străbătuse odată, cu ani în urmă, aducându-l pe Just ca s-o scape pe doamna de Montbar din ghearele contelui Duriveau, Martin retrăi, fără să vrea, acel vis cumplit. Oare prin ce ironie a sorţii – se întreba el – aceeaşi casă şi acelaşi apartament, care fuseseră teatrul unei fapte ticăloase a contelui Duriveau, urmau să fie acum teatrul răzbunării lui Basquine? Dar imediat Martin îşi aminti cu spaimă că, în cursul ultimei sale întrevederi cu Basquine, îi povestise acesteia (după obiceiul lui de a nu le ascunde nimic celor doi prieteni ai săi din copilărie, de a căror discreţie absolută fusese, până atunci, sigur că poate conta), îi povestise, deci, lui Basquine cum izbutise s-o salveze pe Régine din capcana în care o atrăsese contele Duriveau. Martin presupuse atunci – şi nu se înşela – că acea confidenţă îi dăduse lui Basquine ideea cumplitei răzbunări care se săvârşea în acel moment. Ajuns în strada Marché-Vieux, Martin zări – la lumina chioară a unui felinar – ieşind în goană din casa ştiută de el o femeie care dispăru în întunericul străzii. Făptura aceea care fugea în noapte dispăruse atât de repede, încât Martin, nezărind mai nimic din ea, nu-şi putuse da seama dacă fusese Basquine sau altcineva.

Ajungând în faţa casei cu numărul unsprezece, Martin opri cabrioleta, sări jos şi, deschizând poarta, o trânti în urma lui cu atâta putere, încât aceasta se încuie de la sine, zăvorul intrând

singur în lăcaşul lui din pricina izbiturii. Fără să-i pese de acest lucru, Martin străbătu aleea întunecată şi urcă repede scara cufundată în întuneric, ajungând la etajul al treilea, în acelaşi loc unde căpitanul Just o smulsese pe Régine din mâinile lui Duriveau.

Apropiindu-se de acel apartament, spre marea lui mirare, Martin nu auzi niciun zgomot; văzu doar o lumină slabă în marginea uşii întredeschise; păşi pragul şi străbătu prima, apoi a doua cameră. Dar spaima şi groaza îl ţintuiră în pragul celei de a treia camere, unde rămase un moment în umbră, sprijinit de canatul uşii. Simţea că leşină, că nu-l mai ţin picioarele, că nu mai e în stare să facă un pas… Căci iată ce se înfăţişă ochilor lui Martin…

Scipion, pe moarte, livid, cu pletele năclăite de sângele care – curgându-i dintr-o rană adâncă ce i se căscase în tâmpla dreaptă – îi şiroia pe obraz, era întins pe un pat. Îngenuncheat la căpătâiul patului, cu mâinile împreunate, se afla contele Duriveau. Vesta lui albă era plină de sânge, iar chipul, parcă şi mai palid decât cel al fiului său aflat pe moarte, şiroia de o sudoare rece. În mijlocul odăii se vedea un scaun greu de lemn, pe jumătate rupt, zăcând într-o baltă de sânge, alături de care se afla un şal aparţinând doamnei Wilson. Vizavi de uşa unde Martin abia se mai putea ţine pe picioare, se zăreau, nemişcate, palide, implacabile, chipurile lui Basquine şi al Paiaţei. Contele nu-i văzuse. Ochii săi încremeniţi, în ciuda lacrimilor care curgeau din ei, nu vedeau decât ochii înceţoşaţi ai fiului său; gura lui Duriveau, care rămăsese căscată de spaimă, părea că nu putea să se mai închidă. Din când în când, câte un hohot de plâns era singurul zgomot care rupea tăcerea înfricoşătoare din acea odaie…

Chipul lui Scipion, deşi purta pecetea morţii, era aproape la fel de încântător. Pe buzele sale reci şi vinete plutea un ultim surâs ironic, care-i descoperea dinţii albi ca de porţelan. Stătea lungit în pat, sprijinit în cotul stâng, ţinându-şi capul cu mâna lui albă şi delicată ca o mână de femeie, a cărei palmă dispăruse pe jumătate în pletele castanii. În sfârşit, contele făcu un efort supraomenesc pentru a rosti câteva cuvinte:

— Mi-am omorât fiul… Mi-am omorât fiul…

Mărturisirea era înfricoşătoare, ca şi tonul cu care fusese rostită. Ai fi zis că acel nenorocit spunea maşinal acele cuvinte,

în delirul în care părea cufundat, că nu mai era în stare să spună altceva, căci le repetă de câteva ori la rând, scuturând cu putere din cap:

— Mi-am omorât fiul… Mi-am omorât fiul… Mi-am omorât fiul…

În acel moment, ochii lui Scipion, învăluiţi în ceţurile morţii, se căscară larg şi, timp de câteva secunde, o ultimă scânteie de viaţă şi de tinereţe făcură ca acea privire să fie mai limpede, mai strălucitoare, mai frumoasă ca niciodată. Pe măsură ce ochii lui Scipion se deschideau mai mult, cei ai tatălui său, atraşi parcă de un fel de magnet, se măriră şi ei, rotunjindu-se însă într-un mod atât de nefiresc, încât pupila părea înconjurată de un cerc alb. Buzele lui Scipion tresăriră uşor, ca şi cum ar fi vrut să spună ceva. Contele observă şi murmură aceleaşi cuvinte, singurele pe care le mai putea rosti, având în vedere mintea lui tulburată:

— Vrea să-mi spună: „Ţi-ai omorât fiul! Ţi-ai omorât fiul!”

Scipion surâse într-un mod ciudat şi spuse cu glas din ce în ce mai slab, care se sfârşi odată cu ultima sa răsuflare:

— M-ai ucis… dar… n-are importanţă… Tot eu am câştigat… Nu te mai poţi însura… cu doamna Wilson… E vina ta… Ţi-am urmat… exemplul… Am făcut ceea ce i-ai făcut şi tu… prinţesei de Montbar… Ca să vezi… Cine ar fi crezut că… un „tată-tânăr”… va deveni un „tată-ucigaş”… E nostim… Mă duc… să-i povestesc asta… bunicului Du-Riz-de-Veau…

Aflat pe pragul morţii, acel nefericit şi îndărătnic băiat îşi încheia scurta sa viaţă printr-un ultim sarcasm.

— Scipion, fiul meu! strigă contele, cu un glas cumplit, căci trista realitate îl făcuse să-şi vină în fire.

Şi aruncându-se peste trupul neînsufleţit al fiului său, îi acoperi chipul, pletele, mâinile cu sărutări nebuneşti.

Într-o străfulgerare de secundă, Martin văzu contrastul dintre moartea liniştită a doctorului Clément şi moartea pe care o vedea acum şi-şi aminti de cuvintele nobile şi înălţătoare pe care le schimbaseră între ei, în acele ultime momente, tatăl şi fiul…

Martin rămase împietrit de spaimă. Basquine şi Paiaţa, care, din colţul întunecat unde se aflau, îl zăriseră pe vechiul lor prieten din copilărie, i-l arătară, printr-un gest neîndurător, pe acel tată nenorocit care se prăvălise peste trupul fără viaţă al fiului său. Această răutate îl înfurie pe Martin, smulgându-l din împietrirea în care căzuse. Străbătând repede odaia fără să fie

zărit de conte – care, plângând cu hohote, scoţând strigăte sfâşietoare, se răsucea pe pat, cu buzele lipite de obrazul îngheţat al fiului său – Martin, apucând-o pe Basquine de braţ, îi spuse încet, dar pe un ton plin de mânie, de indignare şi de ameninţare:

— Nu, nu veţi insulta prin prezenţa voastră durerea şi remuşcările acestui tată care şi-a ucis fiul! Tu, Basquine, ai făcut o armă ucigaşă dintr-un secret pe care ţi l-am destăinuit ca unei surori… Ceea ce ai făcut e-o ticăloşie!

— Martin, frate, dar te-am răzbunat şi pe tine, răspunse încet Basquine.

— Nu! Tu nu ai dreptul să rămâi aici pentru ca nefericitul acesta să te vadă… tocmai pe tine, cea care ai urzit din umbră această crimă îngrozitoare! spuse Martin cu un glas atât de poruncitor, încât Basquine, speriată de reproşul lui, se trase şi mai adânc în întuneric, ca să nu fie zărită de conte, în vreme ce Paiaţa, cu braţele încrucişate pe pieptul său puternic, continua să contemple, cu o bucurie sălbatică, acea scenă îngrozitoare.

Dar iată că, brusc, un zgomot confuz, dar care începu a se înteţi din ce în ce, ajunse până la odaia unde se aflau martorii acelei crime abominabile. O serie de lovituri răsunară în poarta care se încuiase de la sine în urma lui Martin. Zgomotul, deşi puternic, nu-i atrase câtuşi de puţin atenţia contelui Duriveau, nebun de durere şi de deznădejde; continuând să strângă în braţe trupul neînsufleţit al fiului său, gemea, plângea şi scotea strigăte sfâşietoare. Dar Paiaţa, veşnic la pândă, auzind loviturile de topor cu care era doborâtă poarta, se lipi de Basquine, în fundul odăii unde se retrăsese aceasta, apoi, deschizând una dintre ferestrele care dădeau spre stradă, spuse încet:

— Jandarmii! Gata, s-a zis cu mine! Poliţia era pe urmele mele! M-au urmărit, probabil, în timpul drumului de la tine până aici! Dar dacă mă arestează, zise el cu un rânjet feroce, scoţând din teacă un pumnal, dacă mă arestează, îi va costa scump!

— Un ucigaş! strigă Martin alergând către Paiaţă. Un ucigaş, tu? Cu neputinţă!

— Ba uite că e cu putinţă! Am ucis, şi încă de două ori, fără a-l mai pune la socoteală şi pe Ologul, pe care l-am trecut pe seama ta! zise Paiaţa cu un sânge rece care te înfricoşa, desprinzându-se din mâinile lui Martin.

— Deci e adevărat! Erai urmărit pe drept, murmură Martin,

năucit. Deci ai ucis!

— Despre ce crimă e vorba? îl întrebă Basquine pe Paiaţa, fiindcă acesta, dorind să se ascundă câteva zile la ea, nu-i vorbise despre crima săvârşită. Ai ucis ca să te aperi? Ca să te răzbuni?

— Aiurea! Am ucis ca să fur! răspunse Paiaţa tăios: Acum, fie că am ucis unul, fie că am ucis doi, ce importanţă mai are! N-am decât un singur cap şi nu poate să mi-l taie decât o dată! Rămâneţi cu bine, prieteni, căci vă văd pentru ultima oară! Daţi-mi mâna şi… înainte! Ce-o fi o fi!

Dar şi Basquine şi Martin nu vrură să mai strângă mâna pe care le-o întinsese Paiaţa.

— Aşa, va să zică! zise Paiaţa umilit. Ucigaşul vă face silă… Nu vreţi să-l atingeţi. Cu atât mai bine! Voi fi mai rău ca un tigru! Voi ucide doar de dragul de a ucide!

Brusc, în toiul vacarmului care spori afară, se auziră glasurile poliţiştilor care strigau:

— În numele legii, deschideţi!

— Oh, Doamne, strigă Martin, izbit de un gând venit pe neaşteptate, e îngrozitor… Nefericitul acesta… care şi-a ucis fiul şi care e plin de sânge, va fi arestat şi el…

— Arestat împreună cu un conte asasin? Vai, dar ce onoare pe mine! strigă Paiaţa, izbucnind într-un hohot de râs.

Cu toată starea de delir în care se afla, contele Duriveau, venindu-şi în fire din pricina zgomotului de afară, se ridică brusc de pe patul unde se afla fiul său mort şi trase cu urechea; apoi, zărindu-l pe Martin, care, pierdut, ieşea din întunericul unde se aflau Basquine şi Paiaţa, contele strigă, dându-se un pas înapoi:

— Martin! Tu aici?

— Poliţia e jos… zise Martin. Sparge poarta… în curând va urca…

— Da… Mi-am omorât fiul… murmură Duriveau, tremurând din cap până în picioare. Mă aşteaptă eşafodul!

— Şi de aici e cu neputinţă să fugi! zise Martin deznădăjduit.

— Oh, salvează-mă… şopti contele în primul moment de spaimă, salvează-mă! Şi tu eşti fiul meu! Ştiu că n-ai venit aici ca să mă batjocoreşti în deznădejdea mea fără margini! Acum am învăţat să te cunosc; ştiu că eşti generos şi că ai venit aici ca să mă salvezi, nu-i aşa? Ai venit în ajutorul atâtor oameni! Vino şi într-al meu! Oh, eşafodul! Ei bine, da, sunt un laş… mi-e frică…

Te implor, scapă-mă…

— Au spart poarta! strigă Martin. Nefericitul! E pierdut!

Într-adevăr, poarta fusese spartă. Zgomotul zarvei din stradă, până atunci oarecum estompat de acel obstacol, făcu – dacă mă pot exprima astfel – explozie pe scara ale cărei trepte începură a răsuna de tropăitul grăbit al paşilor.

— Urcă scara! spuse Martin, trăgând cu urechea. S-au oprit la primul etaj… Acum vin încoace… Oh, şi nu-l pot salva pe nefericitul ăsta… Nu-mi pot salva tatăl de la eşafod!

Din tonul lui Martin, când rosti aceste cuvinte, răzbătu ceva atât de sfâşietor, încât contele, aruncându-se pentru prima oară în braţele fiului său, spuse abătut şi îngrozit, dar plin de fermitate:

— Da, sunt tatăl tău… Ţi-o spun în faţa cadavrului acestui nefericit copil… care a fost de două ori victima mea… Da, sunt tatăl tău, şi măcar acum, în acest ultim ceas, nu vei mai roşi din pricina mea!

— Ce vrei să faci? strigă Martin, văzându-l pe conte îndreptându-se spre uşă. Poliţiştii sunt acum la etajul al doilea, unde cercetează apartamentele… Nu-i auzi? Unde te duci?

— Mă duc să mă predau şi să-mi mărturisesc crima! Sângele pe care l-am vărsat va trebui să cadă asupra capului meu! zise contele, cu o resemnare plină de curaj şi demnitate. Hai, fiule, adăugă el, hai să mergem… Dă-mi braţul… să mă sprijin de el… Nu din pricină că mi-e frică, ci pentru că m-au părăsit puterile…

Abia rosti contele aceste cuvinte îndreptându-se către uşă, că Paiaţa – care până atunci stătuse pitit în întuneric – ieşi la iveală şi-i zise lui Duriveau:

— Domnule, nu pe contele Duriveau vreau eu să-l salvez de la eşafod, ci pe tatăl lui Martin!

— Ce vrei să faci? Unde te duci? strigă Martin.

— Mă duc să le spun că eu l-am ucis pe viconte… Fii convins că mă vor crede… Am să le spun că am intrat aici ca să fur, că tânărul era cu o femeie, că a început să ţipe şi că eu l-am lovit pe viconte în cap cu scaunul ăsta; după cinci minute, taică-său, care-l căuta ca să-l vâre într-o casă de corecţie, a sosit aici… Şi-a văzut fiul plin de sânge, l-a luat în braţe şi s-a umplut şi el de sânge pe haine…

— Nu voi accepta niciodată, din partea dumitale un astfel de sacrificiu! strigă contele.

— Explică-i, dar cât poţi de repede, că am mai omorât doi, îi zise Paiaţa lui Martin, aşa că unul în plus nu mai contează… N-am decât un singur cap de tăiat… Adio, Martin… Mai am o ultimă rugăminte la tine… Să vii împreună cu Basquine, în celula mea, în ajunul zilei în care… (şi făcu un semn că-i vor tăia gâtul) înţelegi, nu? încă o dată, adio, Martin!

Şi înainte ca Martin sau contele să aibă timp să facă vreo mişcare, Paiaţa se năpusti pe scară, ca şi cum ar fi vrut să-şi croiască o breşă printre poliţişti şi să le scape. Numai că tot etajul al doilea era luminat ca ziua şi împânzit de agenţi de poliţie şi mai ales de jandarmi.

— Iată-l, el e, îl recunosc! Puneţi mâna pe el! strigă un poliţist văzându-l pe criminal.

Palid, cu capul gol, cu hainele în dezordine şi cu pumnalul în mână, Paiaţa se năpusti dintr-un salt asupra grupului, rănind uşor un poliţist, nu din sălbăticie, căci dacă ar fi vrut, ar fi putut să-l ucidă (i-a mărturisit el mai târziu lui Martin), ci pentru că voia ca scena să pară cât mai veridică. Deşi se zbătu cu străşnicie (cu toate că ştia că se zbate zadarnic), fu doborât şi legat fedeleş. Apoi, după câteva momente de calm, care urmară imediat după arestarea sa, Paiaţa zise tare şi cu cinism:

— Ei, şi acum să stăm de vorbă… Recunosc cele două crime de care sunt acuzat şi, în plus, o a treia…

— O a treia crimă! strigă magistratul care-i însoţea pe poliţişti şi pe jandarmi. O a treia crimă!

— Da, un tinerel… Se întâlnise sus, cu o femeie… Am intrat în casa asta ca să fur, dar am dat peste cei doi porumbei care au început să strige. Ca să-l fac pe tânăr să tacă, i-am altoit una cu scaunul în cap! Asta-i tot!

— Şi unde s-a petrecut toată treaba asta, nemernicule? strigă magistratul.

— Îmi pare rău că am fost atât de brutal, zise Paiaţa, fără să răspundă la întrebarea ce-i fusese pusă, căci între timp a sosit şi tatăl băiatului… Şi când l-am văzut pe acel tată aruncându-se peste trupul neînsufleţit al fiului său, drept să vă spun, mi-a părut rău, deşi sunt un om tare din fire…

— Dar unde s-a petrecut acest lucru? întrebă din nou magistratul.

— Sus, la etajul al treilea, răspunse Paiaţa… O să-l găsiţi acolo pe tatăl acelui tânăr nefericit… Se pare că-l pândea pe fiu-său şi

că ţinea să-l surprindă cu acea femeie, căci a mai venit cu încă unul, chiar după ce-i omorâsem feciorul. Cei doi s-au străduit să-i dea ajutor băiatului… Tatăl l-a strâns la pieptul lui şi s-a umplut tot de sânge… Între timp, eu am şters-o, dar am căzut în plasa voastră… În ce mă priveşte, lucrurile sunt clare… N-am ce bombăni în faţa ghilotinei…

E de prisos să vă mai spun că, datorită incredibilei prezenţe de spirit a Paiaţei, dublată de mărturisirile sale ce părură întru totul veridice, contele Duriveau n-a fost bănuit nici măcar o secundă de crima pe care o făptuise.

Tulburarea, paloarea, chiar şi răspunsurile lui cam încurcate la primele întrebări ale magistratului, la care, de altfel, acesta nici măcar n-a fost atent din pricina respectului şi a milei faţă de acel mare bogătaş atât de nenorocit, au fost atribuite tulburării sufleteşti a acelui tată nefericit care şi-a găsit fiul ucis.

Cerând şi obţinând un ordin de trimitere a lui Scipion la casa de corecţie, contele nu-i ascunse magistratului că voia să-şi smulgă fiul de sub influenţa unei patimi primejdioase. Păru deci cât se poate de natural ca vicontele, văzându-se pe punctul de a fi înhăţat din casa lui Basquine, să fugă de acolo şi să se întâlnească apoi cu ea în acea casă obscură şi izolată. Astfel se explica prezenta lui Basquine la locul crimei, iar mai târziu, sosirea contelui, care între timp aflase unde se ascunsese fiul său ca să scape de casa de corecţie.

În sfârşit, cui i-ar fi putut trece prin minte ca, în loc să ia de bune mărturisirile unui ucigaş, să-l învinuiască pe conte – unul dintre cei mai mari bogătaşi ai Franţei, unul dintre oamenii cei mai stimaţi şi mai bine văzuţi din înalta societate – că şi-ar fi putut ucide fiul?

Procesul Paiaţei a durat foarte puţin: declarat vinovat de trei crime, ucigaşul a fost condamnat la pedeapsa cu moartea.

Nici Martin, nici Basquine n-au uitat făgăduiala pe care i-o făcuseră fostului lor prieten din copilărie. În ajunul zilei în care urma să aibă loc execuţia, datorită unei aprobări speciale, cei trei vechi prieteni din copilărie aveau să se revadă pentru ultima oară, în celula în care Paiaţa îşi aştepta moartea.

Capitolul XXV

Trei prieteni din copilărie. Ultima întâlnire. Moartea lui Basquine şi a Paiaţei.

Celula unde se afla Paiaţa era mobilată cu un pat de fier, o masă şi o bancă fixată pe dalele de piatră de pe jos. În dosul uşii groase se auzeau paşii cadenţaţi ai unei santinele. Basquine şi Paiaţa se întâlniseră de vreun sfert de ceas, când uşa celulei se deschise şi temnicerul îl introduse pe Martin.

După arestarea Paiaţei în strada Marché-Vieux, Martin nu se mai întâlnise cu cei doi prieteni din copilărie. Aşa că nu se putu abţine să nu verse o lacrimă când se văzu îmbrăţişat cu atâta căldură. După acea emoţie izvorâtă din inimă, împărtăşită şi de ceilalţi doi actori ai acestei scene, Martin îi spuse lui Basquine:

— După ce am primit scrisoarea ta, am trecut pe la tine pe acasă ca să te iau cu mine…

— Aveam motivele mele, dragă Martin, ca să fiu înaintea ta aici, zise Basquine, schimbând o privire ciudată şi cam misterioasă cu Paiaţa: e o taină pe care ţi-o vei lămuri singur, mai târziu…

— Înainte de orice, zise cu însufleţire Paiaţa, spune-mi, Martin, ce face fiica mea, Bruyère?

— E bine, răspunse Martin. M-am dus s-o văd acolo unde a ascuns-o Claude Gérard după ce a salvat-o de la înec… O fată de treabă de la fermă i-a dus zilnic câte ceva de mâncare în acel loc ascuns. Nevinovăţia fetei a fost atât de clară, încât până la urmă acuzaţia că şi-ar fi ucis copilul a căzut de la sine.

— Şi acum unde e biata mea copilă? întrebă Paiaţa.

— Alături de mama ei şi de domnul Duriveau, răspunse Martin.

— Deci soarta ei nu mă mai nelinişteşte, zise condamnatul cu un glas uşor emoţionat. Sper că ea nu ştie nimic despre mine, nu-i aşa?

— Nimic… Mama mea o răsfaţă, învăluind-o în dragostea ei, în clipele sale de luciditate.

— Cum, zise Basquine, nebunia sărmanei tale mame a revenit?

— După o criză de letargie care a durat atât de mult încât toţi au crezut-o moartă, răspunse Martin, mama a revenit la viaţă; dar judecata ei, şi aşa destul de şubrezită, a luat-o razna din nou; e adevărat, nu atât de grav ca mai înainte, dar, oricum… Astăzi,

nebunia ei se manifestă prin faptul că stă uneori câte o zi întreagă mohorâtă, cufundată parcă într-un fel de prosteală, în timpul căreia, insensibilă la tot ce-i spui, nu rosteşte niciun cuvânt. Aceste crize odată trecute, ea îşi recapătă judecata şi puterea de înţelegere…

— Şi tatăl tău? întrebă Basquine.

— În opt zile a albit complet, răspunse Martin. A părăsit pentru totdeauna Parisul, l-a dus pe Scipion în Sologne, unde l-a îngropat, după care contele n-a mai părăsit acel ţinut, unde va rămâne până la sfârşitul vieţii.

— Şi acum, întrebă Paiaţa, cum se poartă cu tine? Şi mai ales cu mama ta?

— A poruncit preotului să facă strigările la biserică pentru a se însura cu ea.

— Cu toate că maică-ta nu şi-a recăpătat încă judecata? întrebă foarte mirată Basquine.

— Da, răspunse Martin. „Cruzimea mea a făcut-o să-şi piardă minţile, a zis el; am să încerc să i le redau datorită îngrijirilor şi mângâierilor mele. Am dezonorat-o! Ei bine, am să-i redau onoarea, oferindu-i numele meu!”

— Ce schimbare! zise Basquine cu un surâs amar. Apoi adăugă: Şi doamna Wilson?

— A plecat în Anglia, împreună cu fiica ei, răspunse trist Martin; dar i-au rămas prea puţine speranţe că o va mai putea păstra în viaţă: Raphaële e pe moarte…

— Şi Claude Gérard? întrebă Paiaţa.

— El nu-i părăseşte pe mama şi pe contele Duriveau. Acesta şi-a ispăşit greşeala într-un mod neaşteptat. Claude, revenindu-şi din încrâncenarea în care-l aruncaseră nedreptele persecuţii îndurate, n-a rămas nesimţitor la groaznica durere şi la neîncetatele remuşcări ale lui Duriveau, care-şi caută consolarea într-o operă grandioasă şi fecundă. Are planuri mari şi generoase cu ţinutul Sologne, care-i aparţine aproape în întregime şi pe care boala şi mizeria îl macină de multă vreme.

— Zic şi eu ca Basquine: „Ce schimbare!” replică Paiaţa. Apoi adăugă, cu un surâs scurt şi rău: Te cred că e pus pe fapte bune! Cel care şi-a ucis fiul nu mai are dreptul să moralizeze pe nimeni!

— Ai rămas acelaşi, îi zise Martin, cu tristeţe. Şi tocmai într-o astfel de clipă…

— Ei drăcie! Mai ales într-o astfel de clipă! zise Paiaţa, izbucnind într-un hohot de râs. Fiindcă mâine o să mi se taie capul, ai vrea ca azi să devin un om de treabă, plin de virtuţi?

— Te calomniezi degeaba, zise Martin. Ceea ce-ai făcut tu pentru tatăl meu a fost o faptă demnă de cea mai profundă stimă. Ca şi ceea ce ai făcut atunci, la doctorul Clément… Ca să nu fiu eu acuzat de furtul săvârşit de tine, ai lăsat banii şi te-ai dus, deşi nu aveai o leţcaie… Iată altă faptă demnă de stimă… Măcar în aceste ultime clipe ar trebui să te gândeşti la astfel de lucruri…

— Fleacuri! Aceste fapte frumoase, nu m-au împiedicat să ucid un bătrân şi pe nevasta acestuia ca să-i prad. Le-am furat cei douăzeci şi trei de franci pe care îi aveau.

— Şi nu te căieşti deloc pentru această crimă îngrozitoare?

— Nu. Mi-era foame şi mi-era frig; nimeni n-a vrut să-mi dea ceva de lucru… Toţi m-au alungat ca pe un câine… Cu cei douăzeci şi trei de franci, mi-am cumpărat o bluză groasă de căruţaş şi am mâncat pe săturate o săptămână…

— Ascultă, Martin – îi zise Basquine prietenului ei din copilărie, care tremura văzând atâta neîndurare – nu vreau să-i găsesc o scuză Paiaţei pentru ceea ce a făcut, dar te întreb: tu, cu toate sfaturile bune pe care ţi le-a dat Claude Gérard, cu toată bunătatea şi elevaţia inimii tale, după patru zile de luptă crâncenă cu foamea, cu frigul, cu lipsa de lucru, în deznădejdea ta, n-ai devenit complicele Ologului?

— Ai dreptate, zise Martin copleşit.

— Şi mai târziu, recunoscând imposibilitatea materială de a trăi, zise Paiaţa, dar dând îndărăt din faţa sinuciderii, nu te-ai hotărât să-ţi aştepţi moartea în fundul unei pivniţe? Ei bine, eu, care l-am văzut pe tata murind fără niciun ajutor, în adâncul unei păduri, ciugulit de corbi, eu, care, în loc să am un Claude Gérard drept mentor, m-am bucurat de sfaturile „paterne” ale Ologului şi ale Iepuroaicei, eu, care mi-am isprăvit educaţia într-o casă de corecţie, eu, care am fost crescut ca un lup şi am trăit ca un lup, ei bine, voi muri ca un lup, muşcând fiarele cuştii în care am fost închis. Nu merit şi nu cer nici îndurare, nici milă; aşa cum am început, aşa sfârşesc… Or să-mi taie gâtul, şi bine vor face! Faci bine numai dacă poţi. În copilărie, societatea m-a tratat ca pe un câine; când mi-au crescut colţii, am tratat-o şi eu ca un câine turbat. Era fatal să se întâmple aşa… Asta-i tot.

Rostind aceste ultime cuvinte, chipul Paiaţei se contractă. Să fi fost vorba de o durere morală, de o durere fizică? Martin nu-şi putu da seama. Observă doar că paloarea feţei prietenului său parcă se mai accentuase.

— Nu trebuie să uiţi, dragă Martin, zise Basquine la fel de impasibilă, că Paiaţa şi cu mine am fost corupţi încă din copilărie şi, mai târziu, lăsaţi în voia sorţii, pradă viciului şi mizeriei!

— Şi totuşi, zise Martin cu amărăciune, şi voi doi aţi fi putut fi salvaţi! Am văzut cu ochii mei acest lucru în cele trei zile pe care le-am petrecut împreună pe „insula noastră”. Vă mai amintiţi de ea? Cine ar fi zis, Dumnezeule, în acea splendidă noapte, când am ascultat amândoi vocea inspirată a lui Basquine, care ne îndemna la o viaţă cinstită, cine ar fi zis că, într-o zi, ne vom regăsi toţi trei în celula unei închisori?

Şi Martin îşi şterse o lacrimă.

În acel moment, Paiaţa – care pălea din ce în ce mai tare – se schimonosi de durere, părând că se sufocă.

— Ce ai? îl întrebă repede Martin.

— Nimic, răspunse ucigaşul, schimbând o privire ciudată cu Basquine. Ştii că sunt tare ca fierul... adăugă el adresându-se lui Martin şi întinzându-i mâna. Doar tu şi Basquine sunteţi singurii care puteţi muşca din fierul ăsta... Şi faptul că vă văd azi aici, pe amândoi... când mâine... Treaba asta a topit bronzul din mine, dar, în sfârşit, totul va trece...

— De ce ţi-e mâna atât de rece? întrebă Martin, strângând între mâinile sale mâna Paiaţei.

— Cine are mâna rece, are inima caldă, doar ştii proverbul, zise Paiaţa râzând, şi-şi retrase brusc mâna din mâinile lui Martin.

— Faptul n-are de ce să te mire; şi eu am mâinile reci, zise Basquine. Uite, poftim...

— Da, sunt reci ca gheaţa, răspunse Martin din ce în ce mai mirat.

— E foarte simplu, zise liniştită Basquine, din pricina emoţiei...

— Ei, fir-ar să fie... Aşa e... Din pricina emoţiei, spuse şi Paiaţa, şi chipul îi redeveni calm.

În ciuda acelor cuvinte liniştitoare, Martin simţi o spaimă vagă, ceva ce nu-şi putea explica; i se păru că vede pe fruntea lui Basquine nişte cute adânci, ca şi cum fata ar fi luptat împotriva unei dureri puternice şi totuşi Basquine vorbea cu o ironie rece şi

placidă.

— Vrei, dragul meu Martin, reluă ea după un moment de tăcere, să ştii de ce ne aflăm astăzi în acest loc? Pentru că atât copilăria, cât şi primii ani ai adolescenţei noastre – mă refer la mine şi la Paiaţa – fiind viciaţi de tot felul de dezmăţuri, am devenit, în mod fatal, de nevindecat. Pentru că şi eu am strâns în inimă tot atâta ură şi deznădejde cât şi el…

— Tu, strigă Martin, tu, copleşită de toate darurile naturii, frumuseţe, tinereţe, talent, bogăţie, tu, a cărei glorie a răsunat de la un capăt la celălalt al pământului?! Ah, e o blasfemie să vorbeşti astfel! Paiaţa are cel puţin scuza atmosferei corupte în care a fost silit să trăiască. El are drept scuză mizeria, ruşinea, dispreţul din care s-a adăpat, sentimentele implacabile care, înecându-i inima în fiere şi în ură, l-au dus la marginea deznădejdii. A dispreţuit societatea care l-a abandonat încă de mic copil şi l-a aruncat în braţele răului, iar acum uite că plăteşte cu capul cutezanţa de a se ridica împotriva acestei societăţi nedrepte! Dar tu, tu, care după o copilărie chinuită, terfelită, ştiu asta, ai ajuns doar în câţiva ani în culmea gloriei, renumită şi bogată, tu, care ai fost mai ovaţionată şi mai sărbătorită decât regii, cum de cutezi să-mi vorbeşti despre ură şi deznădejde, când n-ar trebui să-mi vorbeşti decât despre dragoste, mărinimie şi recunoştinţă?

Basquine îl ascultase pe Martin cu un calm ironic, schimbând din când în când câte o privire cu Paiaţa, care, pentru a-şi ascunde durerile, se aşezase pe bancă, cu coatele pe masă, sprijinindu-şi în palme fruntea lată, care, din când în când, i se acoperea de broboane mari de sudoare rece…

Basquine îi zise surâzând lui Martin:

— Aşa că, în ochii tăi, eu par un monstru de ingratitudine faţă de soarta mea strălucită, nu?

— Nu, zise Martin cu amărăciune. Bănuiesc că eşti atât de cumplit de nefericită, încât nu mai am curajul să te ţin de rău…

— Nefericită, da, răspunse Basquine cu voce limpede şi tăioasă, da, sunt nefericită, atâta tot, ba chiar mai mult decât am fost vreodată odinioară…

Cum Martin nu-şi putu reţine un gest de indignare, Basquine continuă:

— Deci tu crezi că sunt de-ajuns câteva buchete, câţiva bani, o fărâmă de talent, un pic de renume, ba chiar şi mai mult, dacă

vrei, pentru a purifica, peste noapte, un suflet şi un trup care atâţia ani de zile au fost tăvălite prin noroiul viciului şi al mizeriei?

Martin o privi pe Basquine cu spaimă. Nu găsi nimic ce să-i răspundă, aşa că aceasta continuă:

— Deci pentru că oamenii mi-au strigat bravo, pentru că unele femei din lumea mare, câteva Régine chiar, mi-au spus: „Draga mea, eşti sublimă!”, pentru că toţi bărbaţii pe care i-am cunoscut, de la cei mai obscuri şi până la capetele încoronate, mi-au spus sau mi-au scris: „Eşti frumoasă, încântătoare, fără pereche… Vrei să fii amanta mea?”, tu crezi că asta m-a împiedicat să mă prostituez de copilă, să fiu jucăria, victima, ba chiar mai rău decât atât (pentru că nici n-am fugit, nici nu m-am omorât), complicea monstruoaselor dezmăţuri ale ducelui de Castleby?

Din ce în ce mai speriat, Martin începea să întrevadă o parte din înfricoşătorul adevăr pe care îl presimţise de mai multe ori; dar acest adevăr i se păruse atât de deznădăjduitor, încât se străduise întotdeauna să nu se mai gândească la el.

— Hei, dragă Martin, crezi că e de-ajuns o cadă de aur sau fumul tămâii care arde la picioarele mele pentru a mă spăla de toate murdăriile? continuă Basquine cu acel calm glacial care-i făcea vocea atât de tăioasă. Crezi că mai poate fi vindecată această lepră a sufletului de care te-ai molipsit, forţată de împrejurări, după ce ai fost o saltimbancă, o vagaboandă, o hoaţă, o cântăreaţă pe străzi şi prin crâşme sau o amărâtă de figurantă plătită cu doi bănuţi pe seară? Crezi că nu se răsfrânge şi asupra viitorului faptul că ai fost nevoită să-ţi dărui trupul, fără dragoste, ba chiar fără dorinţă, fiindcă un dezmăţ precoce mi-a ucis simţurile cu mult înainte ca ele să fi apucat să se trezească şi că n-am fost niciodată decât o marmoră vie?

— Vai, Doamne, Dumnezeule, ce dezvăluiri înfricoşătoare!

— Poate că vei fi crezut chiar că am redevenit fecioară, continuă Basquine cu implacabila sa ironie, ca şi cum n-ai şti că, frumoasă, tânără şi fără o leţcaie, eram silită să-mi dărui trupul, azi pentru o bucată de pâine, mâine pentru a obţine un pat într-un azil de noapte, unde dormeam laolaltă cu hoţii şi cu femeile de stradă, altă dată pentru a obţine de la patronul vreunei taverne îngăduinţa de a cânta în cloaca lui, sau pentru a îndupleca vreun director de teatru de mahala să mă lase să urc

pe scena sa… Şi toate astea nu te stigmatizează pentru totdeauna? Crezi că gloria despre care vorbeşti e de-ajuns ca să-ţi risipească aceste amintiri care te macină? Crezi că te poate ajuta să-ţi crească o altă piele datorită căreia să scapi de această lepră? Nu, dragul meu, nu!

— Acum, spuse Martin copleşit, înţeleg…

— Şi de la o asemenea degradare crezi că-i atât de greu să ajungi la ură şi la disperare? strigă Basquine înfierbântându-se şi mai tare. Şi tu vii să-mi vorbeşti despre mărinimie, dragoste şi recunoştinţă faţă de această societate care mă acoperă cu aur, cu buchete de flori şi cu aplauze pentru că vocea şi fizicul meu îi încântă ochii şi urechile? Dacă mâine voi fi urâtă şi nu voi mai avea voce, ce crezi că va face toată această lume care azi e la picioarele mele? Mă va dispreţui, apoi mă va uita. M-a cules aşa cum ai culege o floare de pe marginea drumului, fără să-i pese dacă a ţâşnit la lumină dintr-un pământ curat sau dintr-o grămadă de bălegar. Odată veştedă, floarea e aruncată cu indiferenţă.

— Dar gloria? strigă Martin, care nu se putea resemna să admită acea deznădejde de nevindecat în toiul unei cariere, în aparenţă atât de strălucită. Aplauzele nu te îmbată, nu te ameţesc?

Basquine ridică din umeri.

— La Iepuroaica, pe când eram încă un copil, în scenele mele cu măscăriciul, nu făceam aceleaşi furori? Nu se băteau la uşa circului ca să mă vadă? Şi te rog să mă crezi că aplauzele mâinilor înmănuşate, de mai târziu, m-au încântat mult mai puţin decât cele ale palmelor bătătorite pe care le-am auzit în copilărie.

— Dar conştiinţa că eşti o mare artistă? întrebă Martin.

Basquine izbucni în râs.

— Da, mi-am spus şi eu, de multe ori, acest lucru: „Într-adevăr, sunt o artistă sublimă… Şi am talent cu carul…” Ei bine, şi după asta?

Auzind cuvintele: „Ei bine, şi după asta?” Martin nu mai avu ce răspunde. Cuvintele păreau cu atât mai înfricoşătoare cu cât expresia de indiferenţă şi de oboseală cu care fuseseră rostite dovedea că fata era foarte sinceră.

— Mă rog, răspunse ea, am simţit o dată, de două ori, de zece ori, dacă vrei, ceea ce tu ai numi un „nobil orgoliu” privind

talentul meu. Şi după asta? Nu poţi simţi la nesfârşit acelaşi lucru. După şase luni, am simţit că mi se face greaţă de acest talent…

— Dar, zise Martin, nevrând să se dea bătut, dacă orgoliul ţi s-a tocit, gloria nu te-a umplut de bani?

— Bani? N-am nevoie de ei ca să fiu frumoasă şi n-am pe nimeni căruia aş fi vrut să-i plac… Am suferit atâta vreme din pricina mizeriei, încât strictul necesar a devenit un lux pentru mine. Totuşi, am vrut să văd cum e când trăieşti în bogăţie. După o lună, mi se acrise; mă săturasem până peste cap. Ce contează stupida bucurie a luxului pe lângă glorie? Şi gloria nu m-a ameţit niciodată!

— Dar dacă ai bani, poţi face bine!

— Oh, Doamne, am făcut şi bine, şi încă foarte mult. De îndată ce-am devenit bogată, am început să-mi caut familia. Tata şi mama muriseră… N-am mai regăsit decât doi fraţi şi o soră… Ceilalţi, morţi sau dispăruţi… nimeni nu mai ştia nimic despre ei. Se ştie vreodată ce se întâmplă cu nişte nefericiţi ca noi? Se nasc, mor şi gata! Cui îi pasă de ei? Le-am asigurat celor doi fraţi şi surorii mele un trai îmbelşugat pe toată viaţa. Am mai dat şi altora, şi încă foarte mult. Apoi, într-o zi, sătulă de caritate, ca şi de glorie, ca şi de bani, mi-am zis: „Bun, şi după asta?”

— Deci, reluă Martin, inima ta zdrobită încă din copilărie, care nu mai vibrează la niciun sentiment pur, la nicio emoţie, nu mai trăieşte, la ora asta, decât pentru ură?

— Chiar aşa! Am savurat îndelung această sălbatică şi aspră bucurie, strigă Basquine din ce în ce mai palidă şi a cărei frunte se acoperise de broboane mari de sudoare, la fel ca şi fruntea Paiaţei.

Acesta, cu privirea fixă, cu capul sprijinit în mâini, asculta cuvintele pline de deznădejde ale lui Basquine şi, din când în când, izbucnea într-un hohot de râs, amar, chinuit, în vreme ce chipul livid i se schimba tot mai mult; dar Martin, obsedat de cumplita mărturisire a lui Basquine, nu băgase de seamă transformarea lentă a chipului Paiaţei.

— Da, am savurat îndelung aspra şi sălbatica bucurie a urii, continuă Basquine. Ah, cu câtă încântare i-am fermecat, i-am ameţit, i-am năucit, aducându-i la disperare, pe unii chiar la moarte, pe toţi acei blestemaţi de bogătaşi ca Scipion şi Castleby! Câte lacrimi, câte sacrificii, cât sânge am smuls

acestor bogătaşi ticăloşi! Dar, zise Basquine pe un ton sumbru, până şi aceste resentimente, care erau toată viaţa mea, au început să pălească. Atunci, pentru a le reînsufleţi, am început să mă duc singură, pe jos, în acele cartiere unde femei ca mine luptă din greu cu lipsurile şi cu viciile pe care mizeria le aduce după sine. Ei bine, din acele privelişti îngrozitoare, îmi trăgeam seva pentru a-mi reîntări ura. Împărţeam, în acele locuri, pumni întregi de aur, apoi mă reîntorceam acasă, în salonul meu elegant, aşteptându-i pe bogaţii, pe fericiţii lumii ăsteia, care nu aveau decât silă şi dispreţ pentru nefericitele sau nefericiţii lăsaţi pradă mizeriei, aşa cum am fost şi noi lăsaţi odinioară… Oh, atunci mă răzbunam pe toţi bogătaşii ăştia ticăloşi şi fără inimă, da, mă răzbunam cumplit… înjosire, ruină, sinucidere… Dar nu peste mult timp, sila şi oboseala m-au cuprins din nou. Atunci, ca să nu mă mai gândesc la nimic, am început să fumez opium…

— Oh, nefericito! Nefericito! strigă Martin.

— Mă mai susţinea o ultimă dorinţă: să mă răzbun pe Scipion şi pe tatăl lui, dar să mă răzbun cumplit, fiindcă odată cu mine trebuia să vă răzbun şi pe voi doi: pe Paiaţa şi pe tine, Martin. Mi-am îndeplinit şi acest plan, fără milă, fără remuşcări, apoi am recăzut în apatia mea mai profund ca niciodată. Glorie, dragoste, bogăţie, caritate, răzbunare, toate nu sunt decât vanitate şi numai vanitate. După cum vezi, mai să crezi că am devenit evlavioasă… deşi… eu…

Basquine nu mai putu continua. Energia ei febrilă, susţinută de un curaj de necrezut slăbi brusc. Ochii i se înceţoşară, buzele reci i se învineţiră, iar dinţii începură să-i clănţăne, ca şi cum i-ar fi fost frig.

— Dumnezeule, Basquine, ce ai, ce-i cu tine? strigă Martin alergând spre ea şi ajutând-o să se aşeze pe patul din celulă. Apoi, din ce în ce mai speriat, adăugă: Paiaţo, uite, lui Basquine îi e rău…

— Văd, zise acesta dându-şi deoparte mâinile care până atunci îi ascunseseră obrazul scofâlcit de apropierea morţii.

— Cerule! Ce-i cu voi? striga Martin. Ajutor! Ajutor!

— Taci! îi zise Basquine punându-şi degetele reci pe buzele lui Martin. Lasă-ne… Paiaţa scapă de eşafod… eu… scap de viaţa asta ticăloasă…

— Dar e îngrozitor! Amândoi! Ce-aţi luat? Otravă? Temnicerul n-a văzut nimic?

— Da, otravă… zise Basquine. O aveam… în inelul din deget… Temnicerul n-a văzut nimic…

— Vai, spuse Martin, atât de frumoasă, de tânără şi să mori atât de deznădăjduită…

— Chiar şi în acest moment… te întreb cu mai multă amărăciune ca niciodată: ce-aş fi făcut… mai târziu?

— Rămâi cu bine, Basquine… Rămâi cu bine, Martin… Mor ca un câine… Nu cred şi n-am crezut în nimic… Dar am rămas credincios… jurământului făcut… în copilăria noastră.

Şi ridicându-şi bluza largă de puşcăriaş, îşi dezgoli pieptul puternic, pe care se puteau citi cuvintele tatuate cu ani în urmă: *„Lui Basquine, dragoste pe viaţă. Dragoste sau moarte, 15 februarie 1826”* şi *„Lui Martin, prietenia mea pe viaţă, 15 decembrie 1825”*.

— Ah, strigă disperat Martin, confirm acest generos sentiment de prietenie care a rămas neschimbat în sufletul tău. Ai fost născut ca să fii bun, dragul meu prieten, dar abandonat fără milă, încă de mic, de către o societate vitregă, mori ca un martir!

— Dă-mi mâna, Martin, şopti şi Basquine. Aşa! Acum poţi chema paznicul…

Martin îl chemă, dar ajutorul se dovedi zadarnic.

A doua zi, în zori, Martin fu singurul care însoţi, la cimitir, sicriul dublu, unde se odihneau, alături, Basquine şi Paiaţa.

Capitolul XXVI

Ispăşirea. Noua înfăţişare a ţinutului Sologne. Castelul Tremblay. Vechi cunoştinţe. Claude Gérard, Martin, contele Duriveau, doamna Perrine, Robin, Bruyère, Petit-Pierre. Asociaţia. Scrisoarea regelui trimisă lui Martin.

Trecuse mai bine de un an de la moartea lui Basquine şi a Paiaţei. Luna octombrie se apropia de sfârşit.

Un călător care ar fi străbătut cu un an şi ceva în urmă acea parte a ţinutului Sologne unde s-a petrecut tot ceea ce am povestit până acum şi care, în epoca în care ne aflăm, ar străbate aceleaşi locuri, s-ar întreba prin ce minune îl vedea metamorfozat astfel.

Într-adevăr, în acest interval de timp, cele cinci sau şase leghe

de teren care aparţineau domnului Duriveau, acel ţinut, odinioară atât de sărac şi de pustiu, de necultivat, de bântuit de friguri şi atât de năpădit de mlaştini, ale căror miasme deveniseră aproape mortale pentru rarii locuitori ai fermelor, acel ţinut – spunem – se schimbase total nu numai ca înfăţişare, ci şi din punct de vedere al naturii. Nu mai rămăsese nici urmă din ceţurile umede care acopereau, cât vedeai cu ochii, landele pe jumătate cufundate sub acele ape stătute şi murdare nu mai vedeai nicăieri acel pământ negru, mocirlos, acoperit ici şi colo de câţiva scaieţi plăpânzi, pământ în care oameni şi animale se afundau până la glezne; nu mai vedeai acele câmpii nesfârşite, goale, aride, dezolante, pe care rătăceau ici şi colo, câteva animale costelive, căutând o păşune insuficientă, printre tufele de grozamă şi drobiţă, în vreme ce micii păstori sărmani, în zdrenţe şi tremurând din pricina febrei, abia îşi târau paşii şovăielnici în urma cirezii prăpădite; nu mai vedeai acele bălţi adânci şi nemişcate, cu apa plumburie, unde se oglindeau adesea zidurile crăpate ale celor câteva ferme jalnice, construite din chirpici şi acoperite cu paie pe jumătate putrezite.

În sfârşit, totul în acel ţinut se schimbase, până şi aerul pe care-l respirai, un aer tot atât de curat şi de pur pe cât fusese odinioară de apăsător şi de nesănătos. Călătorul avea să afle în curând taina acestei incredibile metamorfoze, văzând canalele adânci, construite din piatră, întretăiate ici şi colo de poduri arcuite şi solide, pe sub care curgeau ape îmbelşugate, alimentate de conducte subterane, a căror pantă, bine calculată, făcea să se reverse în acele canale toate bălţile şi mlaştinile ce inundaseră odinioară pământul, făcându-l să fie sterp şi fetid, favorizând bolile şi sărăcia.

În sfârşit, minune a trudei şi inteligenţei omului, ajutate de bani, acele ape – odinioară flagelul ţinutului – acum constituiau bogăţia sa. Ieşind din canale, ele intrau în imensele bazine naturale alcătuite din numeroase bălţi limpezi şi curate, păstrate fie în vederea menţinerii unui nivel constant în canale, fie – printr-un mecanism simplu şi ingenios – în vederea distribuirii lor, prin sute de conducte de irigaţie, pe câmp, dacă era vreme secetoasă. Astfel, terenurile pe care le-am văzut la începutul acestei povestiri, mocirloase, nesănătoase, necultivate, erau acum complet asanate, defrişate şi, în multe locuri, gata pregătite pentru însămânţările de toamnă.

Şi nu numai cele cinci sau şase leghe pătrate de teren pe care le poseda domnul Duriveau fuseseră metamorfozate, ci şi locuinţele şi – lucrul cel mai important – şi locuitorii, care, dacă odinioară fuseseră palizi şi bolnăvicioşi, acum deveniseră înfloritori şi plini de sănătate.

Pe toată acea imensă proprietate a tatălui lui Martin, nu mai vedeai niciuna din acele ferme vechi, mai bine zis din acele vizuini groaznice, unde se adăposteau, claie peste grămadă, tineri şi bătrâni, măcinaţi de friguri şi trăind în cea mai crâncenă sărăcie.

Până şi cătunul Tremblay, alcătuit din vreo două sute de colibe la fel de dărăpănate ca şi fermele, dispăruse şi nu mai contrasta, prin înfăţişarea lui jalnică şi tristă, cu măreţul palat al contelui Duriveau. Însuşi palatul suferise o foarte mare transformare. Corpul clădirii principale, cu cele două aripi din spate, rămăsese intact. Dar cele două aripi fuseseră prelungite şi apoi unite între ele în aşa fel încât acum alcătuiau un uriaş paralelogram, clădirea lungă din spate fiind paralelă cu corpul principal al reşedinţei. O galerie lată, de cărămidă roşie, înconjura de jur împrejur acest paralelogram, alcătuind un fel de terasă atât la primul etaj, cât şi la parter, îngăduindu-ţi să circuli de jur-împrejurul clădirii fără teamă de soare sau de ploaie.

Curtea din interiorul acelui paralelogram fusese transformată într-un mare parc; pâlcurile de copaci, despărţite de alei, duceau către mijlocul curţii, unde, dintr-un bazin rotund, se înălţa o fântână ţâşnitoare. Acel gen de monument, din piatră şi fontă, simplu şi sever, se termina cu un ornament în formă de sferă, pe care se putea citi, scrisă cu litere mari, maxima preferată a doctorului Clément, amintită în *Memoriile* lui Martin: „Nimeni nu are dreptul la prea mult, atâta vreme cât aproapele său nu are strictul necesar”.

Noaptea, grădina, arcadele, ca şi clădirea erau iluminate cu gaz aerian, a cărui lumină puternică ţâşnea până în acea parte a parcului alcătuită dintr-un codru secular care fusese cruţat şi care se întindea în spatele castelului.

În sfârşit, în dreapta acelui uriaş paralelogram, printre numeroasele clădiri ridicate dincolo de castel, se zăreau zecile de coşuri ale maşinilor cu aburi destinate fie să scurteze sau să uşureze munca oamenilor, fie să aducă apa în vastele rezervoare de unde, prin ţevi speciale, pătrundea în interiorul imensului

castel.

După cum v-am mai spus, luna octombrie se apropia de sfârşit; totuşi, ziua era caldă şi frumoasă, cum sunt de obicei zilele la sfârşitul toamnei. O trăsură uşoară, mai mult un fel de faeton, la care erau înhămaţi doi cai modeşti în aparenţă, dar sprinteni şi viguroşi, se opri în punctul cel mai înalt al unuia dintre noile drumuri ce fuseseră construite şi de unde se vedeau clădirile despre care v-am vorbit. Un bărbat şi o femeie, încă destul de tineri, se aflau în trăsura pe care o conducea chiar bărbatul. Pe banca din spatele trăsurii stăteau un mic servitor de vreo cincisprezece ani şi o cameristă. Două cufere mari, de piele, aşezate pe capră, dovedeau că domnul şi doamna Just Clément (aşa se numeau cele două personaje) călătoreau în etape scurte.

— Dragă, oare la ce poate sluji clădirea aceea imensă? îl întrebă Régine pe soţul ei. Uită-te şi tu… De aici se vede nemaipomenit de bine…

— Într-adevăr, răspunse Just, părând să împărtăşească mirarea soţiei sale; să fie un castel, o exploatare rurală sau vreo manufactură? Uite că nu-mi pot da seama… Şi apoi ai zice că întreg ţinutul pe care îl parcurgem a suferit în ultima vreme o transformare completă. Canalele construite recent, numeroasele poduri, barierele proaspăt vopsite, drumurile largi şi drepte, dintre care unele văd că abia au fost terminate, aleile plantate cu copaci, uriaşele defrişări, totul dovedeşte o muncă incredibilă.

— Şi totuşi nu ne-am întâlnit cu nimeni pe drum… Pare ciudat, nu-i aşa, Just?

— Într-adevăr, foarte ciudat, Régine; dar dacă vrei, vom merge pe drumul acesta, care pare să ducă la clădirile din aripa stângă, şi acolo, în calitate de turişti curioşi, vom întreba şi sigur că vom afla ce destinaţie are această măreaţă construcţie.

— Şi poate, zise Régine, că ne vor îngădui s-o vizităm.

— Nici nu mă îndoiesc de acest lucru, doamnă, răspunse vesel Just, dacă vă asumaţi sarcina de a vă exprima o astfel de dorinţă.

— Hai, linguşitorule, răspunse Régine la fel de veselă, mână sărmanii noştri cai către acel palat fermecat.

— Mă supun, zise Just, privindu-şi cu dragoste soţia, dar acum e rândul tău, frumoasă zână care ne încânţi privirea, să te foloseşti de puterea ta pentru a înlătura toate piedicile ce se vor pune în calea curiozităţii noastre.

— Deşi nu cred în puterea mea de zână, voi încerca, domnule, răspunse Régine surâzând. Apoi adăugă: Dar serios vorbind, mărturiseşte, scumpul meu Just, că nimic nu e mai încântător decât felul nostru independent de a călători prin acest ţinut solitar. Dacă am fi luat-o pe drumul cel mare, am fi pierdut această privelişte care ne aţâţă curiozitatea.

După vreo zece minute, trăsura se opri în faţa porţii unei curţi imense, închisă cu bariere vopsite în verde. În loc să-şi continue drumul până la intrarea principală a palatului, cum dorise Régine, Just se oprise în acel loc pentru că la poarta curţii despre care am vorbit zărise o femeie cu care voia să stea puţin de vorbă.

Femeia, robustă, încă tânără, era simplu, dar bine îmbrăcată, într-o rochie de barchet de culoare închisă; pe cap avea o bonetă ţărănească, de un alb strălucitor, în picioare, ciorapi de lână şi pantofi de piele, foarte curaţi; în jurul gâtului purta, cu o oarecare mândrie, peste şalul roşu de bumbac, un şiret de mătase albastră, de care atârna o mică medalie de argint. Trăsăturile aspre şi arse de soare ale acelei femei erau departe de a fi frumoase. Dar chipul rotund şi roşu în obraz dovedea sănătate, francheţe şi bună dispoziţie.

Ne grăbim să-l prevenim pe cititor că în acea fiinţă bărbătoasă va regăsi pe una dintre vechile noastre cunoştinţe: curajoasa Robin, pe care am văzut-o odinioară îmbrăcată în zdrenţe, când era văcăriţă la ferma jupânului Chervin, pe care contele Duriveau îl alungase în chip atât de nemilos din casa lui.

Văzând trăsura din care coborâră Just şi Régine, în vreme ce micul servitor ţinea caii, Robin se îndreptă îndatoritoare şi poate că un pic şi curioasă către vizitatori.

— Am putea şti, doamnă, îi spuse Just salutând-o politicos, cui aparţin aceste măreţe construcţii?

— Mie, domnule, răspunse cu naivitate Robin, făcând o reverenţă.

— Cum? Dumitale? strigă Just fără să-şi ascundă mirarea. Clădirea asta magnifică e a dumitale?

— Da, domnule, răspunse Robin fără urmă de mândrie. E a mea şi e şi a lui… zise ca arătându-l pe Petit-Pierre.

Petit-Pierre e o altă veche cunoştinţă de-a noastră; micul văcar pe care l-am văzut odinioară palid, cu ochii stinşi şi adânciţi în fundul capului, cu buzele albe, cu picioarele goale,

mai mult dezbrăcat decât îmbrăcat, epuizat de frigurile care-l toropiseră încă de mic; acum însă micul văcar era de nerecunoscut: nu mai era palid, căci sulfatul de chinină[3], administrat cu dibăcie, în mai multe reprize, îl vindecase de mult de friguri. O hrană sănătoasă, veşminte călduroase, încălţăminte bună, o locuinţă salubră şi mai ales completa asanare a ţinutului au dus la vindecarea lui Petit-Pierre. Cu greu l-ai mai fi recunoscut pe micul văcar de odinioară de la ferma „Marele ienupăr” în băieţandrul bine îmbrăcat, cu obrajii rotofei, cu ochii strălucitori şi veseli, cu mersul iute şi sprinten. Petit-Pierre străbătea curtea chiar în clipa în care Robin i-l arăta pe băiat lui Just şi Réginei ca pe unul dintre coproprietari. Crezând că Robin îl chemase, băiatul veni repede; dar văzându-i pe cei doi străini, se opri brusc, plin de timiditate. Din ce în ce mai mirat, Just îi spuse lui Robin:

— Deci şi acest tânăr, ca şi dumneata, sunteţi proprietarii acestui edificiu?

— Da, domnule, şi de asemenea proprietarii întregului pământ, al tuturor vacilor, oilor şi cailor, al tuturor păsărilor de curte, al tuturor recoltelor… Mă rog, e şi el proprietar, ca şi mine, ca şi toţi ceilalţi, a tot ceea ce se află aici.

— A, deci dumneavoastră doi nu sunteţi singurii stăpâni a ceea ce se află aici! zise Régine, schimbând o privire cu Just, privire ce părea să spună: „Se pare că fiinţa asta nu-i în toate minţile”. Apoi adăugă: Deci mai sunt şi alţi proprietari…

— Cred şi eu, doamnă! Suntem, în total, şapte sute şaizeci şi trei de coproprietari…

— Şapte sute şaizeci şi trei de coproprietari? spuse Régine surâzând. Nu e cam mult?

— Ei drăcie! Cu cât sunt mai mulţi, cu atâta avem mai mult, căci fiecare pune mâna la muncă, răspunse Robin fără să pară deloc stingherită de acel mare număr de oameni cu care trebuia

[3] Să spunem, în trecere, că acest medicament pentru vindecarea frigurilor ce decimau locuitorii din Sologne este atât de scump, încât muncitorilor agricoli le este practic imposibil să şi-l procure şi să plătească şi vizita doctorului care trebuie să li-l administreze. Preţul acestui medicament şi numai a cantităţii necesare vindecării frigurilor, admiţând că nu mai e vorba de o revenire a bolii (ceea ce se întâmplă, în mod infailibil, de două sau de trei ori înainte de vindecarea completă), preţul acestui medicament ar lipsi de pâine o întreagă familie vreme de patru sau cinci zile (n.a.).

să împartă totul.

— Atunci fă-mi o plăcere şi spune-mi cui trebuie să ne adresăm – dumitale sau celorlalţi asociaţi ai dumitale – ca să putem vizita acest măreţ edificiu şi să putem afla cărui scop îi este destinat…

— Asta, domnule, e altă poveste! răspunse Robin. Când avem oaspeţi, de asta se ocupă jupânul Claude, şi cum orele de şcoală tocmai s-au terminat, căci acuşica o să sune pentru masa de prânz pentru toată lumea, sigur că jupânul Claude va putea să vă conducă peste tot… Apoi, adresându-se tânărului văcar, Robin adăugă: Ia du-te tu, Petit-Pierre, şi anunţă-l pe jupânul Claude că se află aici un domn şi o doamnă care doresc să viziteze „asociaţia”…

În clipa în care Petit-Pierre se pregătea să plece ca să execute porunca lui Robin, Just îl chemă îndărăt şi, scoţând din buzunar o carte de vizită, pe care erau scrise cuvintele: „Domnul şi doamna Just Clément”, îi zise lui Petit-Pierre:

— Amice, fii bun şi înmânează această carte de vizită persoanei pe care te duci s-o cauţi, pentru ca omul să ştie măcar numele celor care doresc să viziteze această clădire…

Petit-Pierre luă cartea de vizită şi se îndreptă alergând către una dintre uşile acelui uriaş palat.

— Dacă domnul şi doamna vor – până ce vine jupânul Claude – să arunce o privire în grajdul vacilor, de care răspund eu, ca ajutor principal, zise cu oarecare orgoliu Robin, arătând cu degetul medalia de argint de la gât, timpul va trece mai repede…

— Sigur, cu mare plăcere, răspunse Régine, luându-l de braţ pe Just şi urmând-o pe Robin.

Aceasta străbătu curtea, deschise uşa unui staul uriaş, cu pereţii tencuiţi şi daţi cu var alb, cu rastelurile şi ieslea din stejar, toate strălucind de curăţenie, pardosit cu cărămidă şi străbătut prin mijloc, de la un capăt la altul al uriaşei clădiri, de un râuleţ cu apă limpede care curgea fără întrerupere. Trei sute de vaci, excelent îngrijite, cu pielea curată şi lustruită, erau aliniate simetric în acel grajd bine aerisit şi bine luminat de nenumărate ferestre. O mulţime de fetişcane, dintre care cele mai răsărite nu împliniseră încă cincisprezece ani, toate îmbrăcate ca şi Robin de curat, dar fără medalii de argint, semnul distinctiv al funcţiei sale, se duceau şi veneau, aducând fâneţuri proaspete şi

cercetând mereu ieslea, ca să vadă dacă nu cumva se golise; din când în când, se auzea clinchetul armonios al clopoţeilor de la gâtul vacilor, ori de câte ori acestea întorceau brusc capul.

Just şi Régine nu-şi crezură ochilor văzând atâta ordine, disciplină şi desăvârşita curăţenie care domnea în acel grajd imens.

— Într-adevăr, îi spuse Just lui Robin, n-am văzut nicăieri şi niciodată ceva asemănător. Grajdul ăsta e ţinut într-o ordine desăvârşită.

— Nu-i aşa, domnule? întrebă cu naivitate Robin. Păi dacă dumneavoastră vi se pare astfel, vă închipuiţi cum ni se pare nouă, care eram obişnuiţi să vedem odinioară aceste biete dobitoace zăcând în nişte cocioabe fără uşi, aproape fără acoperişuri, unde dormeam şi noi claie peste grămadă, alături de ele, unde ploua întotdeauna aproape ca afară, fără să mai vorbim de noroiul de pe jos! Şi ce noroi! Mai rău ca într-o mlaştină… Niciodată paie uscate, iar bietele animale erau tot atât de prost hrănite ca şi noi. Păi cum să-ţi fie drag să mai îngrijeşti o vacă într-un grajd atât de murdar, încât ţi se întorcea stomacul pe dos? Pe când aici, vedeţi şi dumneavoastră, e o adevărată plăcere să ai grijă de vaci… Odinioară, fiecare fermier, fiecare ţăran din acest ţinut îşi avea grajdul lui, podul lui, cuptorul lui, cocioaba lui… Acum avem un singur grajd pentru toţi, un pod pentru toţi, un cămin pentru toţi; treaba asta costă de o sută de ori mai puţin şi dă de o sută de ori mai mult. Şi apoi, vedeţi, vitele astea sunt ale noastre, ale tuturor. Cum le îngrijim, aşa le avem. Şi când munceşti în astfel de condiţii, cum dracu să nu-ţi placă munca pe care o faci, mai ales când te alegi de pe urma ei cu asemenea foloase? Mai mare peste mine, la grajdul vacilor, e nevasta fostului nostru fermier, jupâneasa Chervin. Ea îmi porunceşte mie ce să fac, eu poruncesc copilelor ăstora… Nimeni nu se sumeţeşte, toată lumea ascultă şi munceşte, pentru că de pe urma muncii noastre avem profituri serioase…

Just şi Régine se priviră de mai multe ori, cu o mirare crescândă, ascultând vorbele naive, dar pline de bun-simţ ale lui Robin. Tot discutând astfel, ajunseră, în sfârşit, la capătul celălalt al grajdului. Aici se sfârşea domeniul lui Robin, care adăugă:

— Dacă nu l-aţi fi aşteptat pe jupânul Claude, v-aş fi condus în grajdul vacilor care au fătat şi al celor care alăptează şi pe urmă în lăptărie, care zău că ar merita să fie văzută. Se află acolo o

maşină care face totul singură şi care bate patru, cinci sute de livre de unt pe zi, iar noi mâncăm pe săturate din acest unt minunat. Nu mai e ca altădată, când nu vedeam untul decât atunci când îl duceam la târg să-l vindem. Noi mâncam lapte acru, iar untul şi smântâna le duceam la târg. Ei, dar să vedeţi ograda păsărilor şi coteţele! strigă Robin cu entuziasm. Pe lângă ele, grajdul vacilor e un fleac… De păsări are grijă Bruyère, o fetişcană frumoasă de pică şi tot atât de bună la suflet pe cât e Cel-de-Sus de mare… Şi miloasă, şi deşteaptă foc… E foarte pricepută la muncile agricole… Ştie rostul acestor treburi mai bine decât cei mai bătrâni şi mai iscusiţi plugari…

— Şi fetişcana asta minunată locuieşte aici? întrebă Régine cu interes.

— Da, doamnă… Pe vremuri a avut multe de îndurat… Dar cum toate trec… Să-i vedeţi ogrăzile cu păsări… Sunt tot timpul pline cam cu patru mii de capete de curci, gâşte, bibilici, împărţite în pâlcuri de câte două sute de orătănii. Un copil de zece ani şi un câine ajung ca să ducă la păscut câte un pâlc, iar un om călare le supraveghează pe toate. Avem la păsări de mâncare, tot atât cât unt şi lapte. Altădată nu cunoşteam gustul curcilor şi al gâştelor pe care le creşteam; auzeam doar de la alţii că ar fi grozav de bune. Astăzi mâncăm pe săturate şi mai şi vindem un mare număr, luând pe ele mult mai mulţi bani decât luau, pe vremuri, toate fermele din ţinut laolaltă. Drace! Acu cred şi eu că totul e foarte simplu, când şi animalele şi păsările, fiind bine hrănite, trag mult mai mult la cântar. Cele mici, bine îngrijite, nu mai mor cu zecile, iar vulpile şi dihorii care ne mâncau puii şi ne furau ouăle de la fermele mai izolate, fără ziduri împrejmuitoare, nu mai au curajul să se avânte până aici. Ei, şi dacă aţi vedea stânele sau grajdurile cu cai… Există în aceste grajduri şaizeci de perechi de cai de muncă; şi de-aţi vedea ce curăţenie domneşte acolo, mi-aţi înţelege orgoliul! De ce să fim invidioşi unii pe alţii din moment ce totul este al nostru şi ne aduce tot nouă profit?

— Dar, zise Just din ce în ce mai mirat, te aud mereu vorbind despre un trecut trist, spunând mereu „odinioară”, sau „altădată”, când le mergea rău şi oamenilor şi animalelor. Prin ce minune acest nefericit trecut s-a putut transforma astfel?

— Ei, domnule, zise Robin, iacă vine jupânul Claude. El o să vă explice mai bine decât mine.

Într-adevăr, Just şi Régine, care, în timpul acestei ultime părţi a discuţiei, ieşiseră din grajdul vacilor, reîntorcându-se în curte, îl văzură pe Claude Gérard, condus de Petit-Pierre, îndreptându-se către ei.

Claude Gérard avea aceeaşi barbă lungă şi căruntă, dar renunţase la hainele din piele de capră, pentru nişte veşminte mai acătării. Chipul îşi pierduse încrâncenarea aceea înverşunată, devenind mai blând şi melancolic.

Primind cartea de vizită a lui Just, Claude se bucurase că Martin şi tatăl său lipseau, fiind ocupaţi să supravegheze nişte lucrări la două leghe distanţă, căci, oricum, nici contele Duriveau şi nici Martin nu doreau – fiecare din motive diferite – să se întâlnească nici cu Just şi nici cu Régine.

Just – dacă vă mai amintiţi – înnodase unele relaţii de prietenie cu Claude Gérard atunci când acesta fusese învăţător aproape de Evreux. Aşa că văzându-l, îşi scormoni amintirile şi, după ce-l privi cu atenţie pe măsură ce se apropia, Just îi spuse, încântat de acea întâlnire neaşteptată:

— Am cumva onoarea să vorbesc cu fostul învăţător Claude Gérard pe care l-am cunoscut cândva aproape de localitatea Evreux?

— Da, domnule, răspunse Claude, înclinându-se în faţa lui Just, şi citind numele dumneavoastră pe cartea de vizită pe care aţi avut bunăvoinţa să mi-o trimiteţi, am fost foarte fericit că întâmplarea v-a mânat paşii încoace…

— Nu e nevoie să-ţi mai spun, domnule, replică Just, întinzându-i mâna în mod cordial lui Claude, că sunt tot atât de bucuros că şi dumneata să te regăsesc într-un astfel de loc. Apoi, adresându-se soţiei sale, Just adăugă: Tata spunea vorbind despre domnul Gérard: „Este unul de-ai noştri”, căci în scrisorile mele i-am mărturisit tatii despre profunda simpatie şi stimă pe care mi le inspiraseră firea şi judecata domnului Gérard.

— Just are dreptate, domnule, zise Régine adresându-se lui Claude. Cel despre care doctorul Clément a zis: „Este unul de-ai noştri” este în mod sigur un om inimos şi de nădejde, iar pentru Just şi pentru mine, un bun prieten.

Şi Régine întinse la rându-i mâna sa frumoasă lui Claude, care i-o strânse uşor, înclinându-se, gândindu-se totuşi, cu amărăciune, că Martin nu avusese parte, în trista lui viaţă, de o asemenea favoare din partea Réginei, tocmai el, căruia ea îi

datora totul.

— Domnule, continuă Just, văd că ne aflăm într-o ţară a minunilor. Şi deşi aceste minuni mi se par mai uşor de explicat, acum, când te văd pe dumneata în aceste locuri încântătoare, spune-mi totuşi care e secretul incredibilei transformări a acestui ţinut, ale cărei semne mi se dezvăluie la fiecare pas?

— Am vizitat grajdul vacilor însoţiţi de o femeie de nădejde, isteaţă şi iscusită, care ne-a încântat cu naivitatea şi cu bunul ei simţ, adăugă Régine. Într-un cuvânt, domnule, dă-ne voie să-ţi adresăm o întrebare pe care ne-am pus-o amândoi, mai adineauri, când am văzut această clădire uriaşă: e un palat, e o imensă exploatare agricolă, e cumva o fabrică?

— E cam câte puţin din fiecare, doamnă, răspunse Claude surâzând cu blândeţe, şi dacă aţi avea bunăvoinţa să mă însoţiţi, vă voi destăinui în câteva cuvinte secretul acestui aparent mister.

Claude Gérard îi oferi Réginei braţul şi, după ce străbătură, împreună cu Just, un pasaj care ducea din curtea grajdurilor la una din acele vaste galerii ce dădeau spre grădina aflată în mijlocul paralelogramului de piatră, Claude ieşi din galerie şi se îndreptă, însoţit de oaspeţii săi, către fântâna monumentală despre care am mai vorbit. Arătându-i lui Just inscripţia care se afla pe ea, îi zise:

— Domnule Just, cunoaşteţi de multă vreme acest citat: *„Nimeni nu are dreptul la prea mult, atâta vreme cât aproapele său nu are strictul necesar”*.

Auzind aceste cuvinte rostite, de atâtea ori de către tatăl său, Just, uluit, la început nu putu rosti un cuvânt, apoi o lacrimă îi alunecă de sub pleoape, privindu-şi soţia cu o duioşie de nedescris.

— Te înţeleg, prietene, spuse ea la fel de impresionată ca şi soţul ei. Sunt mândră să-ţi împărtăşesc emoţia, văzând aici pusă în practică generoasa maximă a doctorului Clément…

— Aşa e, doamnă, replică Gérard, iar puterea marilor adevăruri este atât de neţărmurită, încât punerea în practică a acestei maxime a fost de-ajuns pentru a săvârşi minunile pe care le vedeţi aici…

— Fie-ţi milă şi explică-ne, domnule; îţi dai seama că pentru noi aceste amănunte prezintă acum un dublu interes.

După un moment de tăcere, Claude Gérard zise:

— Un om nemaipomenit de bogat, care trăise vreme îndelungată în lenevie şi nepăsare faţă de soarta îngrozitoare a oamenilor de pe moşiile sale, a fost lovit drept în inimă de o nenorocire groaznică. Ei bine, acest om, transformat din cap până în picioare după acea încercare cumplită, şi-a găsit, într-o oarecare măsură, consolarea punând în practică marile principii ale umanităţii. În loc să fie stearpă, durerea lui a fost fecundă.

— Această transformare, deşi tardivă, dezvăluie totuşi un suflet generos, zise Régine.

— Să cauţi uitarea unor remuşcări groaznice făcând bine, apoi treaba asta te obligă să uiţi tot răul pe care l-a făptuit acel om, zise Just.

„Dacă ar şti că cel despre care vorbeşte cu atâta simpatie e contele Duriveau”, îşi spuse Claude Gérard. Apoi adăugă:

— Pentru acest om, domnule Just, maxima tatălui dumneavoastră a fost o adevărată revelaţie. Proprietarul acestui magnific castel şi al unor moşii nemăsurat de mari, după nenorocirea care l-a lovit, a privit în jurul lui şi n-a văzut decât sărăcie, boli, ignoranţă şi moarte. Atunci acel om şi-a zis: „Acest ţinut este de o insalubritate mortală, de o ariditate dezolantă; sacrificând ceea ce-mi prisoseşte, vreau ca acest ţinut să devină sănătos şi fertil. Locuitorii lui, epuizaţi de muncă şi bolnavi de friguri, mor cu zecile; vreau să devină sănătoşi, robuşti, şi viaţa să nu le mai fie scurtată de boală; locuiesc în nişte cocioabe mizerabile, unde îndură cele mai crâncene lipsuri; vreau să aibă locuinţe sănătoase, vesele, unde să nu le lipsească nimic din cele necesare vieţii. Execută o muncă zdrobitoare, pe care o fac în silă, pentru că nu se aleg cu nimic de pe urma ei; vreau ca munca lor să fie atrăgătoare, variată, productivă, ca să-şi recapete sentimentul demnităţii şi dorinţa de a trăi bine; se zbat în cea mai neagră mizerie, sunt slăbiţi de boală, ignoranţi, foarte adesea duşmănoşi din pricină că trăiesc izolat; vreau ca ei să devină fericiţi, puternici, luminaţi, prietenoşi. Să se poarte între ei ca fraţii, iar eu voi fi primul care le voi da acest exemplu.” Acel om bogat a dorit acest lucru, spuse Claude Gérard, şi dorinţa lui a devenit realitate.

— Nimic mai frumos decât o astfel de faptă, spuse Just. Acum nu mă mai mir de rodnicia unor asemenea principii, ci doar de punerea lor în practică atât de repede şi pe o scară atât de largă.

— Când a venit ceasul punerii lor în practică, zise Claude

Gérard, omul în cauză şi-a dat seama că sosise ora sacrificiului şi a abnegaţiei.

— Cum aşa, domnule? întrebă Régine.

— Omul a înţeles că în starea de mizerie şi de ignoranţă în care se aflau cufundaţi cei pe care voia să-i regenereze, trebuia – pentru a-i aduce la o regenerare morală şi materială – să le ofere nişte avantaje reale, să-i uimească prin propriul său exemplu. Aşa că i-a adunat pe fermierii şi pe locuitorii din toate acele sate sărmane şi le-a spus: „De când trăiesc în mijlocul vostru, mi-am dat seama că cei care posedă totul sunt obligaţi faţă de cei care nu posedă nimic... Am de ispăşit un trecut... Nădăjduiesc că viitorul mă va absorbi în aşa măsură încât să nu mai am vreme să mă gândesc la ce-a fost... Iată ce vă propun: teritoriul din comuna asta a mea este de vreo şase mii de pogoane, care-mi aparţin, afară de trei sute de pogoane, împărţite între voi. Să ne asociem. Pământurile voastre şi ale mele să nu constituie decât o singură proprietate, care să fie a noastră. Să procedăm la fel cu cirezile de vaci şi cu caii. În această asociaţie, voi aduceţi braţele de muncă şi priceperea; eu aduc pământul, construcţiile şi banii necesari pentru primele recolte. Furnizând astfel asociaţiei mijloacele, uneltele de muncă, aduc eu singur atât cât aduceţi voi toţi laolaltă. În mod cinstit, aş avea deci dreptul să-mi opresc jumătate din beneficii. Numai că eu renunţ la acest drept; renunţ în numele sentimentului fratern care mă leagă de voi. Aşa că nu voi cere din ceea ce va produce asociaţia noastră decât o singură parte, egală cu cea a fiecăruia dintre voi; şi această parte vreau să mi-o câştig, ca şi voi, prin muncă, folosindu-mă de toată inteligenţa mea în buna administrare a afacerii pe care v-o propun. Am trăit vreme de peste cincizeci de ani într-o lene urâtă şi stearpă. Sunt multe lucruri care trebuie să-mi fie iertate. Tot ce pot să vă mai spun e că din ziua în care ne vom asocia, nu va exista om mai plin de zel ca mine şi mai plin de respect pentru interesul comun”.

— Dar e admirabil! spuse Just.

— O asemenea renunţare, zise şi Régine, tulburată, un asemenea omagiu adus demnităţii şi fraternităţii muncii... E o pildă demnă de toată lauda şi demnă de urmat...

— Deci acest om, continuă Claude, trebuia să-şi ţină cu sfinţenie făgăduiala făcută.

— Socot că asociaţia s-a constituit imediat, zise Just.

— Nu, răspunse Claude. Deşi oferea acelor oameni sărmani nişte avantaje nesperate, binefăcătorul lor a trebuit să le înlăture neîncrederea, prejudecăţile, din nenorocire, strâns legate de ignoranţă şi de acel soi de robie în care trăiau toţi acei nefericiţi. „Ce riscaţi? le tot spunea acel bogătaş pe care-l admiraţi atâta, domnule Just. Încercaţi! îmi asum sarcina să construiesc prima clădire, în plus, vă voi asigura existenţa vreme de doi ani. Veţi părăsi tristele şi sărăcăcioasele cocioabe pentru a vă muta în locuinţe sănătoase, vesele şi comode; munca voastră zdrobitoare şi lipsită de roade va deveni productivă şi atrăgătoare prin varietatea ei. Încercaţi să faceţi această asociaţie. Ce riscaţi? Parcelele de pământ pe care le veţi uni cu pământul pe care-l aduc eu vi le puteţi lua înapoi după doi ani. Dacă situaţia nu vi se pare că s-a ameliorat, vă veţi putea întoarce să locuiţi în cocioabele voastre, de care nu se va atinge nimeni.”

— Cred că n-au rezistat prea mult în faţa unor asemenea avantaje, spuse Just.

— Aproape două luni, răspunse Claude Gérard.

— E de necrezut! Să rezişti atâta în faţa unor avantaje atât de evidente! spuse Régine.

— Vai, doamnă, acei nefericiţi, replică trist Claude Gérard, erau obişnuiţi de vreme îndelungată să fie trataţi cu asprime şi nepăsare; erau atât de puţin obişnuiţi să se încreadă în bunătatea omenească, încât se întrebau, cu teamă, de ce, aşa, deodată, atâta dezinteres şi generozitate faţă de ei?

— Ai dreptate, domnule, zise Régine, această neîncredere e o tristă rămăşiţă din trecut…

— Dar, în sfârşit, până la urmă, asociaţia a luat fiinţă; după şase luni, construcţiile necesare erau gata şi vechiul sat a fost dărâmat cu un fel de solemnitate plină de bucurie. Cât despre bunăstarea şi fericirea de care se bucură astăzi această populaţie odinioară atât de sărmană, binevoiţi şi mă însoţiţi şi, ceea ce veţi vedea, vă va arăta mult mai clar rezultatele acestei asociaţii.

Spunând acestea, Claude Gérard îi conduse pe cei doi oaspeţi în clădirea principală, ce alcătuise odinioară vechiul castel. Sălile sale uriaşe fuseseră transformate într-o şcoală pentru băieţi şi una pentru fete, în creşe şi în odăi unde aşteptau, copiii mici reîntoarcerea de la muncă a părinţilor lor. O încăpere vastă, ce

dădea în grădina de iarnă (ce fusese păstrată), servea ca sală de mese pentru acei membri ai asociaţiei care doreau să mănânce împreună în loc să-şi ducă acasă bucatele date de la bucătăria comună. La etaj, se aflau sălile de lenjerie, infirmeria, magazine cu tot soiul de materiale lucrate în vastele ateliere aflate în uriaşa clădire, căci asociaţia era şi agricolă, dar şi industrială. În serile lungi de iarnă şi în zilele în care nu se mai putea munci pe câmp, ţăranii aveau diverse alte ocupaţii, de pe urma cărora se alegeau cu bani frumoşi. Cât despre locuinţele asociaţilor, ele erau alcătuite după nevoile familiilor, dintr-una sau două camere, dând toate către grădina din curtea interioară, bine aerisite vara, bine încălzite iarna. Conducte speciale aduceau în toate încăperile apa şi gazul de iluminat. Bucătăria, spălătoria, într-un cuvânt, toate treburile casnice, se făceau în locuri speciale, locuinţele asociaţilor fiind destinate doar odihnei şi somnului; toate străluceau de curăţenie; mulţi dintre asociaţi, folosind o parte din beneficiile lor, îşi aranjaseră locuinţele particulare chiar cu oarecare eleganţă.

Din ce în ce mai miraţi, Just şi Régine intrară, conduşi de Claude Gérard, într-o sală vastă, unde cincizeci de fetişcane şi de femei tinere, strălucind de sănătate, îmbrăcate curat, erau ocupate fie cu lucratul dantelelor, fie cu diverse obiecte de lenjerie. Printre lucrătoare, Just şi Régine le recunoscuseră pe Robin şi pe câteva dintre fetiţele de la văcărie, care, după ce-şi terminau treburile, veneau să lucreze, fiecare după gust şi după aptitudine, fie dantele, fie lenjerie, în vreme ce celelalte preferau să se ocupe de grădină, de spălătorie sau de bucătărie.

Nimic nu era mai vesel, mai însufleţit ca acea reuniune a tinerelor lucrătoare. Sporovăiala unora, râsetele proaspete şi plăcute ale altora, şuşotelile celor mici alcătuiau un zumzet din cele mai plăcute.

Dar iată că Just şi Régine se simţiră brusc tulburaţi de un tablou ce li se oferi privirii. În vasta sală de lucru intrase doamna Perrine, mergând încet şi sprijinindu-se cu o mână de umărul fiicei sale, Bruyère.

Mama lui Martin, încă deosebit de frumoasă, în ciuda chipului său palid, părea puţin suferindă. Dar chipul îi exprima o inefabilă bunătate. Îmbrăcată în negru, după obiceiul ei, purta pe cap o bonetă albă, care lăsa să i se vadă minunatul ei păr negru, despărţit în două printr-o cărare la mijloc. Bruyère, potrivindu-şi

cu grijă paşii după cei ai mamei sale, îşi păstrase costumul de o originalitate încântătoare; câteva flori roz de scaieţi îi împodobeau părul mătăsos. Braţele, rotunde şi bronzate, erau dezgolite până mai sus de coate; doar nişte ciorapi albi şi nişte ghetuţe de piele înlocuiseră ciorapii împletiţi din trestie şi saboţii grosolani pe care-i purtase odinioară. Chipul încântător, dar tot atât de palid ca şi cel al mamei sale, era melancolic şi plin de resemnare. Căci sărmana Bruyère îşi regreta şi acum copilul care o costase totuşi atâtea lacrimi şi atâta ruşine.

— Domnule Gérard, spuse Régine în şoaptă, cine este această persoană încântătoare care a intrat acum şi de care se sprijină acea doamnă atât de frumoasă, cu un chip atât de nobil şi de blând? N-am văzut în viaţa mea o fetişcană mai frumoasă ca asta, cu florile ei roz prinse în păr. Ce trăsături minunate şi pline de blândeţe şi ce privire inteligentă!

— Şi ce farmec, câtă graţie, adăugă şi Just.

Vizibil mişcat de admiraţia celor doi soţi faţă de Bruyère, Claude le spuse:

— Doamna palidă şi frumoasă, cu chip nobil şi blând, este soţia celui care a făcut tot binele pe care-l vedeţi şi pe care l-aţi admirat atât...

— Soţia sa! zise Régine. Probabil că e nespus de mândră de bărbatul ei şi cât se poate de fericită că-i aparţine!

— Da... E fericită şi mândră... răspunse Claude.

— Şi fata cea frumoasă e fiica lor? întrebă Just.

— E fata acelei doamne palide, răspunse Claude, şi fiica adoptivă a celui despre care tot vorbim... Dar o iubeşte tot atât de mult ca şi când ar fi fata lui.

— Şi are şi vreun fiu? întrebă din nou Just.

— Da, domnule, răspunse Claude.

— Sigur că un fiu care-i face cinste, adăugă Régine.

— Da, doamnă, răspunse Claude foarte tulburat, un fiu demn şi deosebit de curajos şi de întreprinzător.

În acea clipă, doamna Perrine sau, mai curând, doamna Duriveau, după ce dădu câteva sfaturi tinerelor dantelărese, se îndreptă către Claude, împreună cu Bruyère, de al cărei umăr se sprijinea. Dar văzând că învăţătorul era însoţit de doi oaspeţi, roşi uşor, în vreme ce Bruyère ridică spre ei ochii săi mari, timizi şi miraţi.

— Doamnă, spuse Régine îndreptându-se către mama lui

Martin, îngăduiţi-ne să ne exprimăm profunda admiraţie faţă de omul care a schimbat complet înfăţişarea acestui ţinut, odinioară atât de sărac, transformându-l într-o adevărată ţară a făgăduinţei… Fie ca numele său, care încă n-a fost rostit până acum, desigur, din modestie, să fie binecuvântat…

— Ne face plăcere, doamnă, adăugă Just, să-i putem mărturisi demnei soţii a acestui om fără pereche cât suntem de uluiţi de tot ceea ce-am văzut aici şi să ne exprimăm recunoştinţa în numele tuturor semenilor noştri.

Auzind aceste cuvinte, uşoara roşeaţă care colorase obrajii doamnei Perrine spori şi mai mult; o melancolică mândrie străluci în ochii ei mari şi negri, când le răspunse, cu simplitate, lui Just şi soţiei sale:

— Vă mulţumesc în numele soţului meu pentru elogiile pe care binevoiţi să i le aduceţi. Vă rog să mă credeţi că le merită, căci, dacă mai are vreun regret, e că n-a făcut încă tot ceea ce ar fi dorit să facă spre binele acestor oameni…

Apoi, înclinându-se uşor, după ce schimbă un surâs de satisfacţie cu Claude Gérard, doamna Duriveau se îndepărtă încet, însoţită de Bruyère.

După vreun ceas şi ceva, Just şi Régine, isprăvindu-şi vizita, o porniră – însoţiţi de Claude – către trăsura care-i aştepta afară. Régine ţinea în mână un frumos buchet de flori de toamnă, culese din grădina castelului şi oferite de către Claude.

— Asta este, doamnă, atotputernica rodnicie a celor care se întrajutorează… Oamenii nu numai că fac binele, pe scară largă, dar se şi înavuţesc.

— Lucrul acesta nu mă miră, domnule; tata avea obiceiul să spună: „Cine dă, lui îşi dă”… Atâta vreme cât egoismul rămâne sterp, e firesc ca mărinimia, bunătatea şi întrajutorarea să dea roade bogate.

Dar iată că Just fu întrerupt de un strigăt al Réginei; soţul ei întoarse imediat capul spre ea. O văzu palidă, indignată şi tremurând.

— El e! strigă ea. Apropiindu-se repede de Just, simţind nevoia să fie ocrotită. În spaima ei, Régine scăpase frumosul buchet din mână.

Urmărind privirea speriată a soţiei sale, Just îl văzu doar la vreo zece paşi de el, în umbra galeriei, pe contele Duriveau, nemişcat, cu chipul răvăşit de groaza pe care i-o pricinuise acea

vizită neaşteptată, căci ea îi amintea şi de încercarea lui mârşavă de a-şi bate joc de Régine şi de Scipion, pe care-l omorâse cu mâna lui, atunci când nefericitul său fiu se făcuse vinovat de aceeaşi crimă faţă de doamna Wilson.

Neştiind de prezenţa lui Just şi a Réginei, contele se înapoiase pe neaşteptate, după ce inspectase nişte lucrări ce se efectuau în afara castelului. Chipul său era aproape de nerecunoscut. Părul alb, ca zăpada, îi încadra obrazul scofâlcit din pricina durerii şi a remuşcărilor. Odinioară înalt, zvelt şi drept, acum era încovoiat de spate şi foarte slab; chipul răvăşit, atitudinea zdrobită a acelui nefericit trădau o deznădejde fără margini.

— Vino, Régine, vino! spuse Just, cu oarecare duşmănie, văzându-l pe conte. Apoi, apucându-şi de braţ soţia pentru a ieşi mai repede din acel, loc, adăugă: Prezenţa acestui om în casa asta e aproape un sacrilegiu.

Oprindu-l pe Just în clipa în care acesta dădea să plece, Claude Gérard îi spuse grav şi apăsat:

— Domnul Duriveau este cel care a făcut tot binele pe care-l vedeţi şi pe care-l admiraţi atâta, domnule.

— El? strigă Just, încremenit de uimire.

— El, răspunse Claude. A făcut mult rău, dar l-a ispăşit din plin.

— Contele Duriveau! repetă Just, neputându-şi crede. Urechilor, în vreme ce tatăl lui Martin, sfârşit, zdrobit, cu fruntea plecată, nu cuteza, nu putea să mai facă un pas.

— Da, zise Claude, adresându-se celor doi soţi. După moartea fiului său, pe care l-a pierdut în urma unei întâmplări îngrozitoare, acest tată nefericit, roşind de altfel pentru trecutul său, a încercat să-şi mai uite durerea, care, după cum vedeţi, nu poate fi cu niciun chip uitată, transformând acest sărman ţinut într-o „ţară a făgăduinţei”, cum aţi spus chiar dumneavoastră... Aşa că, domnule Clément, adăugă Claude cu glas tulburat, în numele a tot ceea ce a făcut şi va mai face aici, în numele durerii fără leac, în numele căinţei sale, iertaţi-l...

Just şi Régine se priviră... Fără să rostească un cuvânt, cele două inimi nobile se înţeleseră. Tulburaţi, cei doi soţi se apropiară de domnul Duriveau, care, cu capul în piept, părea ţintuit locului, de ruşine şi de căinţă.

— Domnule, îi zise Just contelui, îngăduie-mi să-ţi strâng mâna...

Duriveau tresări şi-şi ridică brusc capul; în ochii săi, stinşi şi înroşiţi de lacrimile vărsate atâta vreme, scânteie, câteva clipe, o bucurie fără margini.

— Domnule, adăugă şi Régine cu vocea schimbată, întinzându-i la rândul ei contelui o mână tremurătoare, am aflat despre tot ce-aţi făcut aici... despre generozitatea şi dărnicia dumneavoastră... aşa că să dăm uitării trecutul...

Când Duriveau simţi cele două mâini străine strângându-le pe ale sale, spuse cu glas înăbuşit de lacrimile care-l înecau:

— Mulţumesc... Mulţumesc...

— Cu bine, domnule, spuse Just, contează pe prietenia noastră... pe doi amici în plus, care de acum încolo nu-ţi vor mai rosti numele decât cu respectul pe care-l merită...

După ce-i mai aruncă lui Duriveau o ultimă privire plină de tristeţe, Just o ajută pe Régine să se urce în trăsura care porni imediat, lăsându-l pe conte nemişcat, în acelaşi loc.

Toată acea scenă avu un martor nevăzut de nimeni: pe Martin, care nu îndrăznise să apară în faţa Réginei. Ascuns în dosul unui stâlp al arcadei, văzuse totul, auzise totul. Tulburat, Claude Gérard luă de jos buchetul pe care-l scăpase Régine.

De îndată ce trăsura se îndepărtă, Martin alergă lângă tatăl său şi, aruncându-se în braţele sale, zise:

— Curaj, tată, curaj... I-ai auzit, acum ai doi prieteni în plus. Şi te rog să mă crezi că a dobândi astfel de prieteni, e totuşi o mare consolare!

— Da, da... răspunse contele, îmbrăţişându-şi fiul; mi-a făcut o mare bucurie să-i aud vorbindu-mi astfel şi mai ales în faţa ta... Apoi lăsându-şi din nou capul în jos, Duriveau spuse încet: Numai că ei nu ştiu... că mi-am omorât fiul!

— Claude Gérard ştie, zise Martin, şi, cu toate astea, te iubeşte şi te respectă...

Contele îi strânse cu căldură mâna lui Claude, apoi se aşeză pe bancă, sfârşit de puteri, după care se cufundă în gândurile sale triste.

Apropiindu-se de Martin, Claude îi spuse în şoaptă:

— Deci erai aici, tu, cel despre al cărui devotament Régine n-a ştiut niciodată nimic... Şi totuşi am adus vorba despre tine în faţa ei...

— Cum? întrebă tulburat Martin.

— Da. L-am întrebat pe Just: „Şi Martin, domnule? Ce s-a

întâmplat cu acel servitor credincios pe care tatăl dumneavoastră l-a vârât în slujba doamnei prinţese?” „Ne-a părăsit în timpul unei călătorii pe care am făcut-o într-o ţară din Nord”, mi-a răspuns Régine.

— Da… Doar ţi-am spus, Claude… Ajunsesem la capătul puterilor. Acea patimă nenorocită nu se stinsese în mine, şi, văzând cât era de fericită Régine, mărturisesc – spre ruşinea mea – că mi-am pierdut şi bruma de curaj pe care-o mai aveam. Am preferat să devin dulgher până ce mi-am strâns banii necesari ca să mă pot reîntoarce în Franţa.

— Régine, zise Claude, mi-a spus că te regretă… „Era un servitor bun, cinstit şi plin de zel…” a adăugat ea.

— Un servitor bun, cinstit şi plin de zel… repetă, resemnat, Martin. Iată singura amintire pe care o va păstra Régine despre mine…

Înduioşat, Claude îl contemplă o clipă pe Martin, în tăcere. Apoi, dându-i buchetul pe care Régine îl scăpase din mână, îi zise:

— Haide, bietul meu băiat… Ia florile astea pe care mai adineauri ea le-a ţinut în braţe…

Martin înhăţă buchetul, îl duse la buze şi sărută cu patimă corolele înmiresmate.

În seara aceleiaşi zile, domnul Duriveau, care simţise un fel de slăbiciune după întâlnirea lui neaşteptată cu Just şi cu Régine, se retrăsese în camera sa, tot atât de modest mobilată ca şi odăile celorlalţi membri ai asociaţiei. Doamna Perrine şi Claude se aşezaseră de-o parte şi de alta a contelui, în vreme ce Martin, sprijinit cu coatele pe spătarul înalt al unui fotoliu, îşi privea tatăl, căruia Bruyère îi dăduse să bea o băutură întăritoare.

Dar iată că uşa se deschise brusc şi cineva îi întinse lui Martin un plic mare, pe care un curier îl adusese chiar atunci. Era o scrisoare de la acel rege din Nord, pe care şi-l făcuse prieten. Martin citi scrisoarea, care se termina astfel:

„Urările mele de bine o vor urmări peste tot pe doamna Just Clément, fiindcă nu voi uita niciodată că mama sa a dat dovadă de un mare şi nobil devotament, sacrificându-şi reputaţia, pentru a salva viaţa unei femei pe care o iubeam cu patimă şi, la care ea ţinea ca la o soră. O trădare josnică o adusese într-o primejdie de moarte, când – în calitate de moştenitor al tronului – venisem,

în 1814, la Paris…”

Mai departe spunea:

„Planurile despre care ţi-am vorbit în penultima mea scrisoare, când ţi-am trimis îndărăt şi *Memoriile*, la ora asta s-au şi realizat. Sunt fericit să te informez despre reformele care au avut loc… Iată, pe scurt, hotărârile pe care le-am luat şi care au şi fost adoptate:

1. Interzicerea de a fi exploataţi copiii la munci grele; nesupunerea la această interdicţie va atrage după sine pedepse foarte mari.

2. Învăţătorii de la sate vor fi asimilaţi cu funcţionarii publici de categoria întâi, având prioritate înaintea autorităţilor civile, militare şi clericale, căci cel care-l modelează pe copil, făcând din el un om onest, instruit şi muncitor, cel care-l creează din punct de vedere moral, trebuie să se afle în primele rânduri ale societăţii.

3. Înfiinţarea unor case pentru pruncii părăsiţi, a unor aziluri de bătrâni, a mai multor şcoli agricole şi industriale pentru tineri şi a numeroase ateliere pentru adulţi, unde un om cinstit, care, pe moment, nu are de lucru, îşi va putea câştiga pâinea şi va avea un adăpost.

4. Închiderea imediată a tuturor cârciumilor, căci băuturile stau la baza tuturor viciilor. Tatăl nu va cuteza să se îmbete la el acasă, unde nenumărate piedici îi vor stăvili acest viciu. De asemenea, pedepse foarte aspre pentru beţie etc.

Acestea sunt deocamdată primele reforme, care vor fi urmate de altele şi care nădăjduiesc că vor fi bine primite, pentru că am de partea mea dreptatea şi pentru că mă sprijin pe toţi acei sărmani dezmoşteniţi ai sorţii…

Cu bine, prietene. Sunt fericit că ţi-am putut scrie această scrisoare. Ea îţi va dovedi că nu mi-am uitat cuvântul pe care ţi l-am dat de a mă strădui să-mi ajut poporul, care-ţi datorează, în felul acesta, o mare parte din recunoştinţa sa.”

După ce Martin isprăvi de citit scrisoarea, doamna Perrine îl întrebă, cu acea naivă indiscreţie specifică mamelor:

— De la cine e scrisoarea, fiule?

— De la un rege, măicuţă, răspunse simplu Martin.

— De la un rege? întrebă uimită Bruyère.

Doamna Duriveau şi soţul ei se priviră plini de mândrie.

— N-ai putea să ne citeşti şi nouă scrisoarea asta? întrebă, cu timiditate, domnul Duriveau.

— El nu, zise surâzând Claude, el nu va cuteza, dar dacă îmi îngăduie, v-o citesc eu.

— Dacă tata şi mama vor, sigur, citeşte-le-o… răspunse Martin.

Şi Claude Gérard citi scrisoarea. După ce acesta isprăvi, domnul Duriveau întinse braţele către Martin:

— Fiul meu, demnul şi nobilul meu fiu, atâta vreme necunoscut… Plâng, dar nu din orgoliu, ci din pricină că te iubesc din adâncul inimii, dragul meu băiat…

Apoi, strângându-i cu patimă la piept pe Martin şi pe Bruyère, domnul Duriveau adăugă, întinzând mâna către soţia sa şi apoi către Claude:

— Aveţi dreptate! Cu o soţie ca Perrine, cu un prieten ca dumneata… cu doi copii ca Martin şi Bruyère, încercând să uit răul făcând bine, nu-mi mai este îngăduit să fiu deznădăjduit în ceea ce priveşte viitorul…

Sfârşit

CUPRINSUL

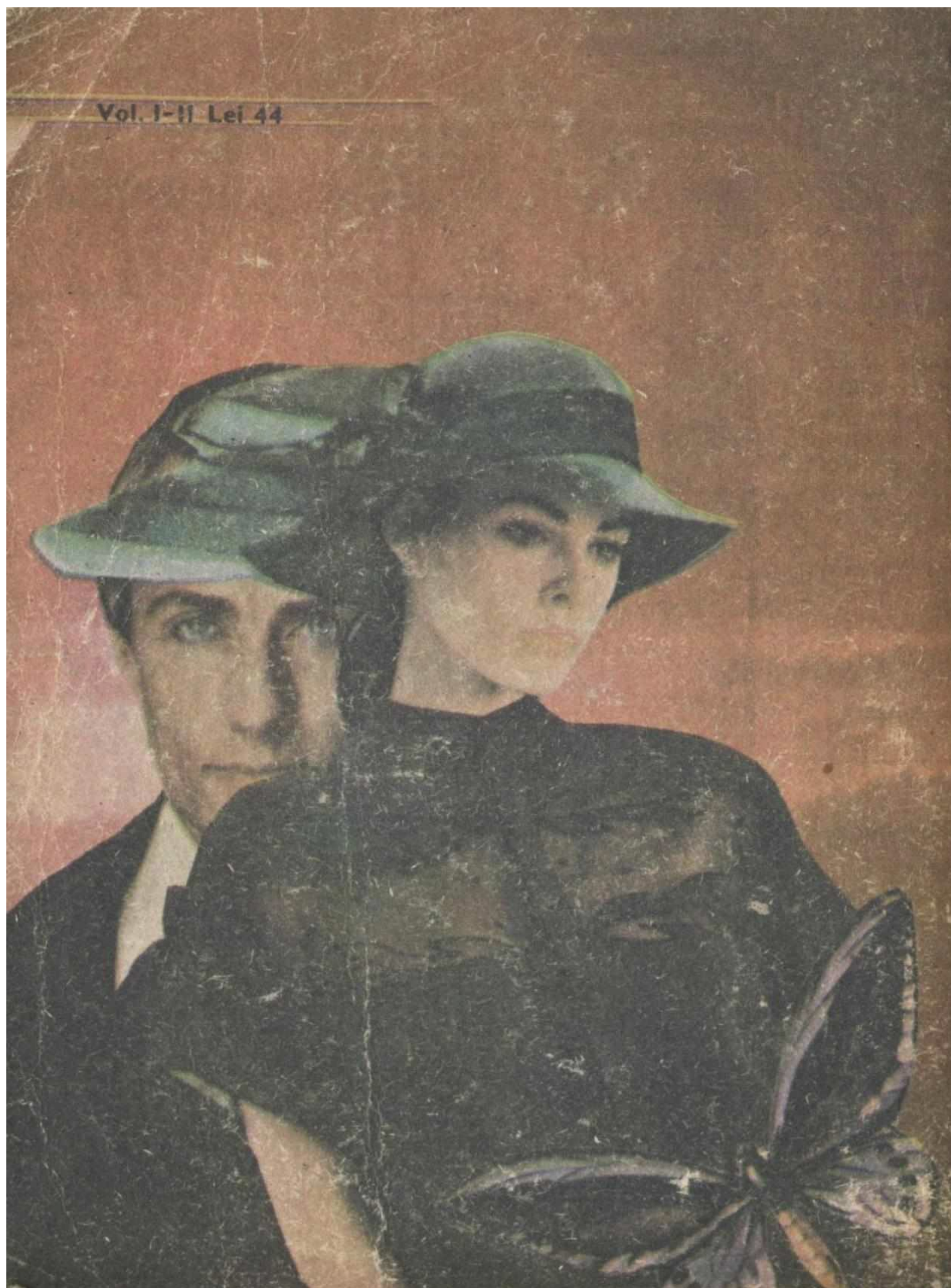
Trei prieteni din copilărie. Ultima întâlnire. Moartea lui Basquine şi a Paiaţei.

Capitolul XXVI

Ispăşirea. Noua înfăţişare a ţinutului Sologne. Castelul Tremblay. Vechi cunoştinţe. Claude Gérard, Martin, contele Duriveau, doamna Perrine, Robin, Bruyère, Petit-Pierre. Asociaţia. Scrisoarea regelui trimisă lui Martin.

Lector: ANA BARBU
Tehnoredactor: CONSTANŢA VULCĂNESCU
Apărut 1987. Bun de tipar 27.XI.1986
Format 32/70×108 Coli tipo 17

Comanda 60335
Combinatul poligrafic „Casa Scânteii”
Piaţa Scânteii nr. 1 – Bucureşti
Republica Socialistă România

Vol. I-II Lei 44